Lei 13

VASILE MĂNUCEANU • GORGANUL

VASILE MĂNUCEANU

GORGANUL

EDITURA ALBATROS

Coperta de RADU DUMA

Vasile Mănuceanu

GORGANUL

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI
1980

„...Matei vodă, domnul muntenesc, om fericit preste toate domniile acei țări, nemîndru, blînd, dirept om de țară, harnic la războaie, așea neînfrînt și neînspăimat, cît poți să-l asemeni cu mari oșteni ai lumii.“

Miron Costin

Partea întîi

CAPITOLUL I

Amiaza era aproape. O amiază limpede şi aurie, cu lumină de ceară, pîlpîitoare şi nostalgică, asemenea unui lac străveziu care oglindeşte văzduhul şi încremenirea înşelătoare a vremii. Luna octombrie prelungea într-un răsfăţ tîrziu, nefiresc, frumuseţile verii, vag poleite de tristeţe, nelinişti şi presimţiri. Anul acela, 1630, binecuvîntase gliile cu soare şi cu ploi la timpul cuvenit. Viile şi livezile care înţesau malul drept al Dîmboviţei, mai înalt, resfirîndu-se însă şi pe cel stîng, pînă departe, furişate zîmbitor printre uliţele şi casele Bucureştilor, împresurîndu-le cu valul lor de frunziş, abia pălit de răsuflarea toamnei, erau pline de roade încă neculese. Razachia, merele creţeşti şi perele busuioace îmbălsămau aerul cu mireazma lor. Dulceaţa fructelor ispitea roiurile de albine din prisăcile răspîndite mai peste tot ; ici, colo, în răstimpuri, pîrîia cîte-o morişcă de lemn, alungînd stolurile de păsări pofticioase.

Bucureştii, veche cetate de scaun şi vad de negoţ înfloritor, se întinseseră mult în ultimul veac, cu toată preferinţa unor voievozi pentru Tîrgoviştea mai ferită şi mai bine apărată, ajungînd să aibă cam şase mii de case şi peste patruzeci de biserici. E drept, casele acestea, cu deosebire cele mărginaşe, umile şi prizărite, erau clădite cam la voia întîmplării, fără vreo rînduială ; mahalagiii îşi durau sălaşele cu hărnicie şi repeziciune, unde li se năzărea şi unde le venea mai bine, astfel încît, din uliţele strîmte şi întortocheate, te pierdeai curînd într-un labirint de poteci şi pîrleazuri.

Grădinile ocroteau şi înveseleau aşezarea, fără să ascundă însă cu totul urmele atîtor pustiiri şi pîrjoluri ce se abătuseră peste ea. Fuseseră, har Domnului, destule, mai ales în anii din urmă. Pe cînd mai trăia încă Mihai vodă, crudul şi cumplitul Sinan paşa dăduse pradă flăcărilor întăriturile, mulţime de case şi sfinte lăcaşuri, aprinzîndu-le cu pulbere de puşcă şi bătînd cu tunurile în catapetesme. Simion Movilă adusese cu sine, spre a-l ajuta să ia domnia, tătarii prădalnici care omorîseră, jefuiseră, batjocoriseră şi dăduseră foc. În 1611, în ultimul an al cîrmuirii lui Radu vodă Şerban, principele Gabriel Bathory răzbise pînă la Bucureşti cu trupele lui de mercenari, care aşijderi săvîrşiseră tot felul de blestemăţii, pricinuind pagube mari.

Urmele acestor distrugeri se vedeau încă. Ziduri dărîmate şi înnegrite, linse de flăcări, conace căzute în ruină, prin care creşteau bălăriile şi se aciuau huhurezii şi liliecii, clopotniţe frînte, mănăstiri cu plumbul acoperişului smuls şi prădat, sfinţi cu ochii scoşi, martirizaţi a doua oară în zugrăveala lor delicată, de aur şi azur mîhnit.

Însă rîvna şi dragostea de viaţă a oamenilor erau nesecătuite. Pe temeliile arse crescuseră repede alte cămine, nu tocmai arătoase, cele mai multe de chirpici, cu acoperiş de şindrilă sau chiar de paie, însă pitoreşti şi plăcute ochiului tocmai prin simplitatea lor. De bine, de rău, ele îi adăposteau pe oameni şi erau un semn al triumfului vieţii, al curgerii ei răbdătoare şi neistovite, dincolo de războaie şi de nestatornicia vremurilor.

Case boiereşti, mari şi frumoase, erau puţine. Ale clucerului Ştefan, ale boierilor Grozea, Mavrodin, Udrea Doicescu, Stroie Leurdeanu, ale vornicului Aslan şi ale altora încă, clădite din piatră, cu cerdacuri înalte şi împodobite cu izvoade cioplite migălos. Dar Bucureştii se aflau la răspîntie de vifore şi în calea urgiilor, prea dese mărturii avuseseră despre asta, iar cei mai mulţi nu se încumetau să-şi primejduiască avutul şi să cheltuiască în zadar.

Prăvălii şi dugheni erau însă o mulţime, îngrămădite mai ales în preajma curţii domneşti, la vadurile Dîmboviţei, alcătuind acolo un fel de bazar ce amintea, prin larma şi forfota lui pestriţă, de tîrgurile orientului. Aici îşi vindeau produsele îndemînării şi vredniciei lor meşteşugarii localnici, dintre care mulţi îşi aveau atelierele chiar acolo, în maghernițele de lemn : ciubotari, cavafi, şelari, croitori, abageri, lumînărari. În pragul altor prăvălii îşi arătau feţele rumene, oacheşe sau măslinii, neguţători care veneau de cîteva ori pe an cu harabalele încărcate de mărfuri de la Braşov, ori tocmai de la Ga-

brovo, Lipsca sau Adrianopole, zăbovind în București luni de zile, pînă vindeau tot. Aroma naramzelor și a lămîilor, a scorțișoarei și altor mirodenii plutea ca un nor dulceag, amestecîndu-se cu izul tare al pieilor tăbăcite, cu parfumul ațîțător de mosc și de sulimanuri. Armeni taciturni întindeau la vedere minunate scoarțe arabe și persienești, în timp ce alții mai gălăgioși își lăudau marfa în gura mare, trăgînd mușteriii de mînecă și tocmindu-se la nesfîrșit, cu seculara șiretenie a îndeletnicirii lor. Grămezi de unelte de fier, cuțite și securi, baroase și clești, chiupuri cu ulei, butoiașe de măsline, smochine și stafide, cojoace, brîie de lînă și șaluri înflorate de cașmir, caftane de mătase și trîmbe de postav gros, de Gabrovo, de-o trăinicie fără moarte, nădragi de aba, conduri de atlaz, ușori ca fulgul, șei încrustate cu argint și ivoriu, sticlărie cu umbre verzui și răsunet limpede, pumnale vețiene și frîie cu țarțamuri, țesături grele, cu fir aurit, dolmane, cușme, calpace, lumînări de ceară, blănuri de vulpe și de sobol, basmale, chimire, panglici și ceaprazuri, oale și străchini smălțuite, se grămădeau alături pe tarabe, jos pe pămînt, ori spînzurau în cîrlige. Erau și negutători de scumpeturi mari, giuvaiergii mai cu seamă, care nu-și puneau marfa la vedere și nu răcneau în mijlocul uliței, așteptîndu-i răbdători pe mușteriii de vază, cu punga doldora. Dar fie că mărfurile lor erau mai de preț sau mai ieftine, și le vegheau cu toții ca niște hultani, ferecîndu-le după apusul soarelui în lăzi grele și depozitîndu-le în pivnițele trainic zidite, ori sub bolțile hanurilor, unde se aflau în mai bună pază.

Acum însă, în șovăirea și lîncezeala amiezii, cumpărătorii se mai răriseră și larma din bazar scăzuse mult. Clopotele unei biserici mărginașe vuiră prelung și tremurător deasupra tîrgului și livezilor, apoi bătaia lor se stinse. Se lăsase o liniște ca o scurtă ațipire peste case și grădini. Din hogeaguri începură să suie drept ca lumînarea ațe de fum albăstrui și un cîrd de cocori trecu în tăcere spre miazăzi, urmărit cu părere de rău de ochii copiilor, ca o poveste care sfîrșește.

Deodată, dinspre mănăstirea lui Mihai Vodă se arătă o caleașcă trasă de patru cai negri corb, cu panașuri albe, și trecu duruind pe bîrnele groase ale punții clădite peste apa Dîmboviței. Îi urmă curînd o alta, aproape la fel de

arătoasă, numai că aceasta avea cai suri, cu panașuri roșii. Dinspre Sărindar și Sfîntul Sava, de la Bărăție și Radu Vodă și mai de departe, pe ulițele și gîrliciurile care legau mănăstirile și casele boierești răzlețite de miezul tîrgului, începu să se audă tot mai viu tropot îndesat de copite, scrîșnet de roți, precum și clinchetul plăcut al zgărzilor cu clopoței de la gîtul cailor de rădvan boieresc. Toate acestea dădeau de înțeles că se petrece ceva deosebit. Calicimea ieși numaidecît în priveală. Tîrgoveți, țărani, cerșetori, călugări, salepgii și brăgari, casapi cu mîinile încă roșii de sînge, ucenicii pitarilor, albi de făină ca măscăricii, tăbăcari împrăștiind duhoare de argăseală, cărăuși, marchitani și surugii, oameni fără meșteșug și fără noroc, neștiutori și vitregiți de soartă, se înghesuiau pe la răspîntii și pe lîngă ziduri, căscînd gura plini de curiozitate.

Și aveau într-adevăr ce să vadă. Butcile greoaie, frumos lăcuite și căptușite cu mătase galbenă sau cărămizie, cu cai focoși, împodobiți cu ciucuri și canafuri, treceau una după alta și din pricina îngustimii cotloanelor oamenii se lipeau temători de pereți, spre a nu fi apucați de osii. Unii boieri, mai cu seamă cei tineri, soseau călări pe bidivii care jucau în buiestru, săltîndu-și panașele și valtrapurile înstelate cu mărgăritare. Purtau dolmane de catifea, calpace de blană scumpă și cizme de safian, cu pinteni auriți, iar slujitorii care-i urmau nu erau mai puțin falnici. Bogăția echipajelor, risipa aceea de catifele, mătăsuri și pietre prețioase contrastau ciudat cu simplitatea și sărăcia din jur, iar mulțimea privea cu gînduri amestecate la alaiurile care se scurgeau necontenit, duruind și bocănind pe podina strîmbă și dezgărdinată a ulițelor.

Carîtele se îndreptau toate spre curtea domnească, înșirîndu-se și învălmășindu-se la porți. Puțini știau ce anume prilejuise adunarea aceea strălucită de fețe boierești, într-o zi obișnuită. Pentru măria sa Leon vodă Tomșa nu era însă o zi obișnuită. Iată, se încheia un an de cînd urcase în scaunul Țării Românești și nimica nu-l clătinase încă de la locul său. Lucrul acesta îi dădea o înțeleasă bucurie și-i umplea sufletul de speranțe. Speranțe, de altfel, nu fără temei, căci Leon vodă urcase aproape încă o dată haraciul cuvenit Porții. Pe deasupra se arătase nemaipomenit de generos, făcînd daruri bogate vizirilor și pașalelor, astfel încît, toate acestea, cît și nesăbuitele-i făgăduieli, îi aduseseră, pe lîngă laudele padișahului, mucarerul prin care

i se confirma rămînerea în jilţul voievodal. Bucuros aşadar şi iubitor de petreceri cum era, poftise la un mare ospăţ atît pe boierii divaniţi, cît şi pe mulţi dintre mazili, pe care-i socotea mai de frunte, dorind să sărbătorească laolaltă anul acela de domnie, care se încheiase atît de fericit după credinţa lui.

Coborî din caritâ, încărunţit şi posomorît, marele vornic Aslan, unul dintre boierii cei mai de seamă ai ţării, bogat şi influent, deopotrivă respectat şi temut, atît la curte cît şi în rîndurile întregii boierimi.

După dînsul, în scurtă vreme, sosiră sumedenie de boieri. Se arătară rînd pe rînd logofătul Radu din Desa, Dumitru Dudescu, Hrizea vel-vornic, Nedelcu Boteanu, Ivaşcu Băleanu, postelnicul Stanciu, paharnicul Barbu Brădescu, Stroie Leurdeanu şi alţii încă, mai mari sau mai mărunţi, trecînd cu semeţie printre şirurile oştenilor de pază şi lăsînd dîrlogii în mîinile rîndaşilor. Intrînd apoi în sala cea dintîi, mică şi boltită, cinstitele obraze se descotoroseau de cingătorile cu arme şi de mantiile tivite cu samur, pe care le puseseră pe umere nu atît din pricina frigului, căci vremea era blîndă, ci mai mult din fudulie, spre a se arăta la curte în toată strălucirea lor.

Printre oaspeţii din ziua aceea ai voievodului se aflau şi o seamă de greci. I-ai fi cunoscut îndată, după feţele lor măslinii şi ascuţite, nu lipsite de distincţie, chiar dacă uşierul cu toiag de argint, care străjuia intrarea în sala cea mare, nu le-ar fi strigat numele cu ifos adînc.

Toţi aceştia se bucurau de mare trecere la curtea lui Leon Tomşa. La drept vorbind, trecerea aceasta era mai presus de favorurile şi de prietenia domnului, care se simţea legat de dînşii printr-o împletire tainică şi migăloasă de fire nevăzute, asemenea unui năvod magic, din care nu-i cu putinţă să scapi.

Prezenţa grecilor nu era un lucru nou şi neobişnuit în Ţara Românească. Se aflau destui printre feţele bisericeşti, căci veniseră şi veneau încă, de pe la mănăstirile Athosului, mulţi călugări care, datorită ştiinţei de carte şi dibăciei neamului lor, ajungeau pînă la cele mai înalte trepte ale carierei ecleziastice. După căderea Bizanţului sub năvala ienicerilor lui Mahomed al II-lea, multe neamuri nobile ale nefericitei cetăţi se risipiseră prin lume, căutînd scăpare mai ales în ţările ortodoxe, iar voievozii români îi primiseră şi-i oblăduiseră, dîndu-le cinstirea cuvenită. Însă

o parte dintre învinşii rămaşi la Constantinopole nu numai că supravieţuiseră, dar ajunseseră la averi considerabile prin mijlocirea negoţului şi a cametei. Cum tronurile Valahiei şi Moldovei se scoteau la mezat chiar acolo, pe malurile Bosforului, e lesne de înţeles cîtă însemnătate avea pentru pretendenţii lipsiţi de mijloace bunăvoinţa bancherilor greci, care în schimbul unor grele chezăşii, le puneau la dispoziţie sumele trebuitoare. În vremea ultimelor domnii, cămătarii constantinopolitani, nu o dată păţiţi, îşi urmaseră spre mai mare siguranţă datornicii, mulţi dintre ei statornicindu-se pentru totdeauna în Ţara Românească. Unii dobîndiseră ranguri şi dregătorii înalte, stăpînind întinse moşii şi exercitînd o puternică influenţă în viaţa politică a ţării. Alţii se îndeletniceau cu negoţul de vite şi de grîne, dar mai ales cu negoţul de aur, care nu cerea altă grijă şi pricepere decît să stoarcă la soroc, prin toate mijloacele, dobînzile hotărîte.

Prins ca şi înaintaşii săi în plasa datoriilor, Leon Tomşa se afla cu totul în mîinile acestor oameni plini de abilitate şi îndrăzneală, care înţelegeau să se folosească din plin de tainica lor putere. Iar la fastuoasa aniversare pe care o sărbătorea acum Vodă Leon, cei ce păstrau în sipetele lor înrobitoarele înscrisuri, întărite cu mărturii şi peceţi, mai covîrşitoare şi mai nemiloase ca destinul, nu puteau să lipsească.

Sala cea mare era plină de zumzet şi de mişcare. Părintele Benedict cretanul, capelanul curţii, îi întîmpina cucernic pe oaspeţi, găsind pentru fiecare o vorbă potrivită şi măgulitoare. Cu neascunsă bucurie le ieşea sfinţia sa în cale mai ales boierilor greci. Era om subţire şi cultivat, studiase vreme de şapte ani teologia la Wittemberg şi vorbea curgător mai multe limbi. Dar îi făcea o mare plăcere să se adune cu compatrioţii săi şi să sporovăiască împreună în graiul de baştină. Cînd se ivi pe uşă vlădica Teofil, greoi şi cioplit cam din topor, cu faţa naivă şi barba ca un caier încreţit, cu pîntece falnic de neistovit mîncău, capelanul îi făcu o pioasă plecăciune. Vlădica răspunse cu răceală acestei plecăciuni, şi se depărtă grăbit, binecuvîntînd fugitiv capetele ce se înclinau la trecerea lui. Părintele Benedict îşi ascunse un zîmbet. Cunoştea ostilitatea acestui prelat fără prea multă învăţătură însă fanatic în credinţa lui. Vlădica Teofil nu-l vedea cu ochi buni, socotindu-l eretic în multe privinţe şi pizmuindu-l pentru necontenita lui

apropiere de vodă, căruia cretanul, prin iscusința și talentele sale, îi aducea neprețuite servicii.

Îl așteptau din clipă în clipă pe măria sa să se arate și să-i poftească la masa pregătită din vreme într-o încăpere alăturată. Unii, flămînzi și însetați, începeau să dea semne de nerăbdare. Alții însă nu păreau să tînjească după bucuriile ospățului, poate că nici nu gîndeau la ele. Arătau chipuri preocupate, grave, pe care se întipăriseră griji sau neliniști secrete, pe care nici desfătarea zaiafetului nu le putea alunga. Unul dintre aceștia era vornicul Aslan. Pe fruntea lui îndeobște ursuză și încruntată poposise parcă un nor vînăt, încărcat de grindină. Stătea ca din întîmplare cu spatele spre grupul lui Carida și al părintelui Benedict, avîndu-l dinainte pe paharnicul Barbu Brădescu, zvelt și drept ca un arbore tînăr, cu fața frumos încadrată de pletele castanii. Pe chipul plăcut, dar palid al Brădescului pluteau umbre stranii, ca și cum cineva i-ar fi mișcat lîngă obraz o făclie bătută de vînt. Ațintea din cînd în cînd asupra vornicului priviri înfrigurate, cercetătoare. Dar trăsăturile lui Aslan rămîneau întunecate și nepătrunse. Abia după o trecere de timp mohorîta lui stăpînire cedă și începu să dea semne de nervozitate și nerăbdare. Arunca priviri tot mai stăruitoare către ușa pe care intrau oaspeții, din ce în ce mai rari acum, și își mușca, învinețind-o sub barba stufoasă, buza de jos. Într-un tîrziu chinul și îndoiala așteptării lui luară sfîrșit, iar paharnicul îi simți în obraz oftatul prelung de ușurare cînd înzorzonatul ușier bocăni cu toiagul argintat, anunțînd solemn :

— Domnia-sa aga Matei din Brîncoveni ! Domnia-sa spătarul Tudosie Corbeanul !

În ușă se arătă un bărbat între două vîrste, potrivit de statură, în barba căruia, neagră, deasă și frumos rotunjită, poposiseră ici, colo, funigeii toamnei. De sub fildeșul frunții priveau, adumbriți de arcul sprîncenelor și împresurați de încrețituri mărunte, ochi cu lumină adîncă, puțin obosită. Purta dolman verzui ca lintița, cu găetane de fir, de o croială severă, ostășească. Pâși măsurat printre boierii care-l întîmpinau cu vădite semne de respect, răspunzînd binețelor cu un zîmbet nu din cale afară de frățesc și prietenos, dar nici prefăcut. Respectul de care se bucura aga Matei avea bune temeiuri, căci era unul dintre cei mai de vază și mai bogați boieri ai țării, stăpînind moșii întinse și mănoase dincolo de Olt. Cuvîntul lui, ca și al vornicului,

avea mare greutate pretutindenea, și nu o dată în trecut cei doi fuseseră în fața domniei purtătorii de cuvînt și de plîngeri ai tagmei boierești, apărători ai privilegiilor străvechi, amestecîndu-se cu autoritate aproape în toate gîlcevile și vîltorile ce fuseseră mai înainte, de la Mihai Vodă încoace. Dar ceea ce dădea mai multă profunzime acestei prețuiri, era stirpea lui aleasă și veche. Matei era fiul lui Danciu vornicul, nepot al lui Vlăsan ot Brîncoveni și strănepot al lui Marcu postelnicul, a cărui soață fusese fata banului Pîrvu Craiovescu. Așadar aga se putea socoti fără tăgadă rudă de sînge cu Neagoe vodă.

Privirile lui Aslan se încrucișară doar o frîntură de clipă cu ale agăi Matei. Dar vornicul nu făcu nici o mișcare către noul venit. Aga Matei, deasemeni, nu părea nerăbdător să se apropie de el. Cu voită nepăsare, oprindu-se ici, colo, pentru a schimba cu cei de față vorbe lipsite de însemnătate, străbătu încăperea fără grabă. În urma lui pășea greoi spătarul Tudosie Corbeanu, ruda sa prin alianță, un om tăcut și masiv, a cărui statură herculeană impresiona puternic.

Aflîndu-se în cele din urmă în apropierea lui Aslan, se opri ca spre a-i da ziua bună. Păreau doi oameni bucuroși că se revăd după o lungă despărțire. Dar larma și sporovăiala crescuseră în jur și băgară curînd de seamă că pot vorbi slobod, întrucît nimeni nu căta la ei și nu trăgea cu urechea.

— De ce-ai zăbovit atîta ? mormăi Aslan. Credeam că nu mai vii...

Aga Matei lămuri pe scurt că avusese multe de rînduit înainte de plecare și că pornise din Romanați mai tîrziu decît plănuise. Deși gonise cu sîrg și fără oprire, istovind caii, sosise la București abia în zori. Cu toate că neamul Năsturel, din care se trăgea jupîneasa Elina, soția sa, avea case frumoase în cetatea de scaun, socotise cu cale să poposească la mănăstirea Sărindar.

— Acolo-s zidurile mai groase și porțile mai tari, spuse, glumeț. M-am odihnit puțin, m-am curățit și iată-mă-s.

— Slavă Domnului. Credeam că nu mai vii, repetă vornicul. Mă temeam să nu fi luat vreo hotărîre de unul singur.

Matei îl privi mirat :

— Ştii bine că n-aş fi făcut-o. Orice pripeală e dăunătoare în asemenea împrejurări. Singura noastră putere e să fim uniţi şi să chibzuim bine. Spune-mi, l-ai văzut pe vodă Tomşa ? Cum te-a întîmpinat ? Ce-a zis ?

— De văzut l-am văzut, se întunecă iarăşi vornicul. Am venit disdimineaţă la curte. M-a primit, crezînd pesemne că rîvnesc să fiu cel dintîi care-l firitiseşte. Înţelegînd ce vreau, s-a apărat ca de viespi. A dat-o pe struna tînguirilor glumeţe. Că să nu-i stric ziua lui luminată, să nu i-o înveninez cu necazuri şi griji. Mi-a făgăduit că mă va asculta după ospăţ.

— În adevăr, o zi luminată ca duminica orbului, mîrîi Barbu Brădescu.

— Mai încet, îl dojeni vornicul. Apoi se întoarse spre aga Matei : Dacă va voi şi va fi în stare să-şi ţină făgăduiala, rămîi cu mine.

— Bine, se învoi Matei după o scurtă şovăială. Numai să dea Dumnezeu să ajute la ceva.

Clătinîndu-şi de cîteva ori capul mare, spătarul Tudosie păru că-i împărtăşeşte scepticismul. Vornicul îşi muşcă iarăşi buza, cuta dintre sprîncene i se adînci. Repetă ca un ecou vorbele lui Matei :

— Numai să dea Dumnezeu... O nădăjduiesc din tot sufletul. Fiindcă altfel nu e bine. A ajuns funia la par. Dacă s-ar pătrunde de adevărul acesta...

— Mă întreb, zise Matei, dacă nu cumva e pătruns mai demult, dacă...

Rămase cu vorba neterminată, căci Hrizea, întipărindu-şi un zîmbet de bucurie pe faţa rotundă şi lucioasă ca o lună plină, începu să se foiască :

— Vine măria-sa ! Vine măria-sa !

Boierii se înşiruiră pe două rînduri, lăsînd o cărare largă şi înclinîndu-se respectuoşi înaintea lui vodă Tomşa, care se ivise pe o uşiţă acoperită cu draperii de Damasc, folosită numai de dînsul. Purta o mantie lungă şi grea de brocart, ţesută cu arabescuri frumoase de fir de aur şi prinsă la gît cu o pafta ca o gheară de leu, scînteind de nestemate. Prin despicătura mantiei se zărea tunica de catifea veneţiană, cu bumbi de safir şi cingătoarea aurită de care spînzura, prins cu un lănţug, jungherul subţire, de podoabă. După el veneau, într-un mic alai, cei care purtau, pe colţuce de catifea, însemnele puterii şi măreţiei voievodale : cuca înaltă, cu olmazuri şi pene de struţ, buzduganul şi spada domnească, cu mînerul împletit din sîrmă de aur. Lui Leon vodă îi plăceau veşmintele bogate şi ţinea nespus ca toate ceremoniile curţii să se desfăşoare cu cît mai mare fast. Înclinaţia aceasta era explicabilă. Părintele său, Ştefan Tomşa, fiu nelegitim al lui Aron vodă, umblase mult prin lume, pînă să se întoarcă în Moldova cu putere de oaste, zdrobindu-l pe Constantin Movilă la Cornul lui Sas şi luîndu-i scaunul. Colindase mai cu seamă prin ţările apusene, ajungînd să lupte sub flamura lui Henric al IV-lea împotriva Spaniei.

Leon vodă păşea maiestuos, cu capul înălţat, aruncînd priviri mîndre, dar mulţumite şi binevoitoare asupra adunării. Se opri în mijlocul sălii, iar vornicul Hrizea, în numele tuturor celor de faţă, cuvîntă cu mult meşteşug şi cu destule înflorituri. Boierii îi urară într-un glas domnie lungă şi fericită, sănătate şi ani mulţi. După care, mulţumindu-le, măria-sa făcu un gest larg de poftire, cu amîndouă braţele, şi se îndreptă cel dintîi spre sala de ospeţe. Sala aceasta, cu tavanul zugrăvit, era cea mai frumoasă din palat, singura în stare bună, fiindcă altminteri oricine putea să vadă păragina din ce în ce mai mare în care se cufundau curţile domneşti. Dovadă grăitoare că voievozii din ultima vreme avuseseră cu totul alte griji decît să înfrumuseţeze curtea ori măcar să dreagă stricăciunile. Nici Leon vodă nu se omorîse cu firea dinspre partea aceasta, dar sala de mîncare, unde zăbovea adesea la petreceri lungi, era bine întreţinută. Măria-sa se aşeză la capul mesei, în jilţul cu spătar sculptat, căptuşit cu mătase de culoarea paiului, iar boierii se rînduiră pe laviţe, după rangul şi însemnătatea fiecăruia.

Vlădica Teofil binecuvîntă masa şi rosti o scurtă rugăciune. Abia înfrunţiseră felurile dintîi, exotice şi aţîţătoare, cînd măria-sa ridică pocalul, mult mai mare şi mai frumos decît ale celorlalţi. În clipa aceea, un om pus anume făcu semn dintr-o firidă şi săcăluşurile din curtea palatului detunară făcînd să zăngăne ferestrele, paharele şi blidele. Glasurile se învălmăşiră şi se înălţară iarăşi întru fericirea, slava şi sănătatea lui vodă. Nu toate şi nu cu aceeaşi tărie, dar asta nu se prea băgă de seamă, întrucît privirile şi luarea aminte erau îndreptate spre voievod. Leon Tomşa surîdea, cu obrajii uşor împurpuraţi.

— Boieri dumneavoastră, zise, simt o mare mulţumire să vă văd pe toţi în jurul meu la această sărbătoare. Iată,

s-a scurs un an de cînd am îmbrăcat cu mîndrie hlamida și am jurat să cîrmuiesc după dreptate. Pronia s-a arătat milostivă, căci am avut pace, iar treburile țării au mers după orînduială. Le sînt recunoscător celor care, punîndu-se sub oblăduirea mea, m-au slujit cu supunere și credință. Așa să fiți totdeauna, boierilor, supuși și credincioși, căci cine slujește domniei mele, țării slujește ! Însuși luminăția-sa sultanul, sub a cărui ascultare ne aflăm cu toții, vă aduce laude prin glasul meu. În înțelepciunea și bunătatea lui, padișahul mi-a încredințat și de-acum înainte puterea și sceptrul. Aceasta spre binele tuturora, o spun și făgăduiesc, căci umbra copacului neclătinat e statornică și ocrotitoare...

Aceste din urmă cuvinte le spusese fără doar și poate pentru urechile atente ale grecilor aflați printre meseni, ca o asigurare, dîndu-le de înțeles că puterea lui s-a consolidat și că deci n-au a se teme nici pentru banii nici pentru poziția lor. Lucrul acesta îl pricepu la fel de bine și vornicul Aslan, căruia i se păru deodată că dulceața vinului de Cernătești se schimbă în fiere. Cuvîntul măriei sale începea să-i spulbere nădejdile pe care încă le mai păstrase. Se posomorî și mai tare. Mînca și bea puțin și în silă, uitîndu-se cu un fel de mirare la Hrizea și la vlădica Teofil, care cu nevinovată vrednicie se înfruptau zdravăn din toate, golind cupele cu nesaț. Taraful grămădit la sfioasă depărtare începuse să cînte legănat și dulce, dar nici nu-l auzea, gîndurile colcăiau în el ca niște viermi nedomoliți. „Sînt lucruri de tot însemnate, măria-ta, care nu mai rabdă amînare..." îi spusese de dimineață lui vodă Tomșa. Bănuia oare Leon Tomșa ce avea să audă ? Neîndoielnic că da. Nu pentru prima oară auzea asemenea rugăminți, învinuiri și povețe și nu era Aslan cel dintîi care i le înfățișa. Dar se înverșunase mereu să le ocolească, să le îndepărteze cu o zeflemea, sau cu o vorbă aspră cînd era mînios. „O să te ascult după ospăț..." Dar oare nu va avea capul greu și dogit ? Cine putea ști... E drept că Tomșa nu se îmbăta aproape niciodată. Și apoi, poate că după petrecere va avea sufletul mai îmblînzit și mai aplecat spre înțelegere...

Zbuciumîndu-se astfel între speranță, temeri și îndoieli, căută peste masă privirile agăi Matei. Simțind, acesta ridică ochii din talger. Răspunse cu o uitătură liniștită, dar grea de îngîndurări, apoi își goli paharul fără grabă, zăvorînd sub pleoape lucirea aceea gravă și adîncă.

Cine l-ar fi văzut pe aga Matei ar fi zis că nu are altă grijă decît să bea și să mănînce, tacticos. Amarnică greșală. E drept, gîndurile lui era departe de chinuitoarea îndoială a vornicului Aslan. Spre deosebire de acesta, pentru judecata lui lucrurile începuseră a se limpezi mai demult. Știa că n-au ce aștepta de la vodă Tomșa și cunoștea dinainte rezultatul întrevederii din ziua aceea. Leon Tomșa nu-i iubea. Înstrăinat de țară, se simțea mai obligat Porții și sultanului decît celor pe care-i cîrmuia. Orgoliul lui nemăsurat îl făcea să vadă dreptatea și înțelegerea datorată boierilor pămînteni drept o știrbire a puterii lui. Îi voia pe boieri așa cum spusese adineauri, ascultători și supuși, și pentru asta căuta să-i țină în chingi, sărăcindu-i și umilindu-i. E drept că unii se bucurau de favoruri din parte-i, dar și acestea erau acordate cu zgîrcenie și numai celor care erau legați ca și el, prin felurite interese, de oblăduirea și bunăvoința Stambulului. Apoi, chiar dacă firea și inima lui Tomșa s-ar fi schimbat peste noapte... Ce folos ? Uriașele lui datorii îl făceau sclavul acelor oameni nesățioși care înlocuiau treptat sfetnicii cinstiți și de nădejde. Toate acestea i se lămuriseră lui Matei. Numai viitorul rămînea nelămurit, plin de taine și întrebări ca un tărîm necunoscut. Se gîndea la sine și la ceilalți cu simțămîntul că viața lor, asemenea apei curgătoare, a ajuns la un prag tare și dușmănos. Să i se supună ? Matca ce le-o arăta Leon Tomșa era searbădă și nevrednică, aveau să-i înghită nisipurile. Mai era o cale : să răstoarne bolovanul potrivnic. Vor avea oare destulă putere ?

Prefirînd prin minte gîndurile acestea, uită să se mai prefacă preocupat de ospăț și auzi ca prin somn întrebarea lui Radu din Desa :

— La ce cugeți ?

Ezită o clipă. Răspunse apoi visător :

— Se așază toamna. Simt fiorul brumelor în oase și neliniștea păsărilor în suflet.

— Da, încuviință Radu, zburătoarele se duc. Rămîn hereții, dar prada se va împuțina și pentru ei.

Tresări. Îl privi lung pe ososul și negriciosul logofăt, în vorbele căruia simțise un tîlc ciudat. Dar fața acestuia rămînea liniștită. Zîmbiră și închinară cupele unul către altul.

Zumzetul petrecerii creștea și descreștea la răstimpuri, totul se urma după șart, cu cîntece, cu băutură multă, cu

vorbărie și cu clinchet de pahare ; talgerele se grămădeau vrafuri în mijlocul mesei, se aduceau noi și noi bucate. Vodă Tomșa, cu ascuțimea lui bolnăvicioasă de spirit, cu simțurile mereu încordate, părea cîteodată că tresare și se zgribulește, lunecînd priviri uleioase și neliniștite peste fețele boierilor. Dar tresăririle acestea erau îndată înnăbușite de larmă și de urările tot mai încurcate și mai încleiate ale curtenilor, pe care le asculta răbdător. Se scoseseră din beciuri zeci de ulcioare pecetluite, acoperite cu ațe de mucegai, și mireasmele de vin vechi stăruiau ca tămîia în biserică. Amurgise demult, fumega cafeaua în filigeanele subțiri și fumegau lumînările în sfeșnicele bogate de argint, cînd vodă începu să dea semne de oboseală și se ridică anevoie din jilț. Boierii se sculară fără zăbavă și ei, cu nesigure temenele și cu alte urări bolborosite.

Leon Tomșa nu-și uitase făgăduiala. Făcu către Aslan un semn de înțelegere, apoi se retrase. După plecarea tuturora, un slujitor veni să-l poftească pe vornic în odaia măriei sale. Aflîndu-l acolo și pe aga Matei, păru foarte încurcat, dar nu îndrăzni să zică nimica. Vodă înălță și el sprînceana, a mirare și nemulțumire, văzîndu-i că intră unul după altul. Îi acordase această întrevedere numai vornicului și era o gravă încălcare a rînduielilor, dar se stăpîni, fiindcă Matei din Brîncoveni nu era un boernaș oarecare. Jelania pe care se pregătea s-o asculte îl umplea de neplăcere, dar nu mai putea s-o evite. Fie și aga Matei... Poate că astfel totul va decurge mai puțin plicticos. Și apoi nu avea de ce să se teamă. La stînga și la dreapta ușii se postaseră doi alvaniți uriași. Ar fi fost de ajuns un semn, un strigăt, pentru ca boierii să nu mai iasă teferi din încăpere.

Vornicul se simți dator să dea deslușiri :

— Eu l-am rugat pe aga Matei să mă însoțească.

— Hm, zise vodă, pesemne nu-ți ajungea o singură gură ca să-mi spui ce ai de spus. Rîse, înveselit de gluma lui : He-he-he... Așezați-vă, boieri dumneavoastră. Plăcutu-v-a ospățul ?

— Plăcut, măria-ta, răspunse Aslan. Totul a fost plin de strălucire. Numai cît, nouă nu ne-au dat pas îngrijorările să ne bucurăm și să ne veselim cum trebuia.

— Ce spui ? se încruntă vodă. Asta nu-mi place mie, vornice. Cu toții avem griji, iar eu mai multe ca toți, dar

puteați să le dați uitării într-o zi ca asta. Parcă v-ar bîntui un strigoi.

— Întocmai așa, doamne, apucă Aslan firul cu grăbire. Ne bîntuie un strigoi. Strigoiul sărăciei, care-și arată colții lui mari și ochii de tăciune la toate pragurile, fie ele de boieri, de răzeși sau de rumîni.

Fața lui Leon Tomșa se umbrea tot mai tare :

— Vorbe mari, vornice Aslan. Eu știu că fiecare rîvnește mai binele și nu e mulțumit cu cît are. Așa e firea omului. Dar sărăcia ? De unde ați scos-o ? Bucate s-au făcut. Cît despre avutul domniilor voastre, urmă cu un accent abia stăpînit de invidie și de ură, este departe de a se fi sleit, după cum spui. Știu eu mai bine.

— Nu poți să știi mai bine, nu te supăra măria-ta, răspunse Aslan cu o ușoară tremurare a glasului. Agoniseala noastră nu e sac fără fund. Ca să ai de unde da, trebuie să dobîndești mai întîi tu însuți. Or, de la oamenii satelor noi nu mai avem a lua decît pielea. Ne îngrijorăm și ne doare inima, doamne. Dajdia crescută dincolo de orice măsură nu mai e dajdie, ci altceva...

Vodă bătu cu latul palmei în masă, iritat :

— Sînt nevoi grabnice și mari !

Matei aga rosti atunci liniștit și grav :

— Nici o nevoie nu e mai mare și mai grabnică decît viața supușilor măriei tale.

Vorbele acestea îl izbiră pe Leon Tomșa ca o lovitură de harapnic peste față, căci cuprindeau o învinuire amarnică. Simți că se înnăbușe și cîteva clipe nu știu ce să răspundă. De tăcerea aceasta se folosi vornicul Aslan :

— Măria-ta, oamenilor le-a ajuns cuțitul la os și i-a cuprins desnădejdea. Dăbilarii sînt întorși și bătuți. Se sparg sate întregi, fuge lumea prin păduri, iar unii peste munți sau peste Dunăre, lăsîndu-și casele de izbeliște și cîmpurile neculese. Suferim cu toții. Arată-te milostiv și înțelept, măria-ta, ușurează țara, căci nu e bun măcinișul acesta, vor ajunge pietrele să clănțăne în gol.

Leon Tomșa nu era străin de tulburările și împotrivirile din ultima vreme, căci primise destule rapoarte alarmante. Dar era în bună măsură încredințat că la mijloc sînt, pe de o parte, îndărătnicia oamenilor, iar pe de alta ațîțările și urzelile boierilor care căutau să-i pună bețe în roate. Rînji aspru :

— Milostiv m-am arătat totdeauna, iertînd și trecînd cu bună voie peste cererile nesăbuite ale unora dintre domniile voastre, peste cîrteli și împotriviri ce s-ar fi cuvenit pedepsite aspru. Cît despre înțelepciune... Ce fel de înțelepciune ai vrea domnia-ta să am ? Cea care vă place ? Să vă iert de toate dările și să vă las nesupărați ? Dar haraciul de unde să-l plătesc ? Dar cheltuielile toate ale țării și domniei ? De unde ? Să-mi vînd sufletul diavolului ?

„Îmi pare că ți l-ai și vîndut", gîndi Matei aga, dar fața îi rămase neclintită. Vornicul Aslan căuta deasemeni să-și păstreze cumpătul :

— Măria-ta, noi am dat totdeauna ceea ce era de dat, știm că fără asta nu se poate. Știm că asupra noastră șade sabia păgînului și că lăcomia lui e mare. Însă capul țării trebuie să vegheze și să mijlocească, să țină în frîu această lăcomie, să-i arate padișahului că se află o măsură și o margine în toate.

— Ha ! necheză Leon vodă, sincer înveselit. Aș vrea să-l cunosc pe cel ce se poate lăuda că a stăvilit ori a micșorat prin înțelepciunea lui diplomatică cererile sultanului...

Aga Matei știa bine că a-i sugera lui Leon Tomșa o împotrivire prin forță la tot mai nesățioasele cereri ale turcilor era nu numai zadarnic, dar și primejdios, fiindcă, indiferent de simțămintele lui, Leon vodă avea toate motivele să rămînă fidel Porții. Spuse totuși, cu o mîhnire îngîndurată :

— Măria-ta, noi avem o mîndrie veche și întemeiată, dar și o înțelegere chibzuită a lucrurilor. E un adevăr dureros că trebuie să plătim pentru liniștea țării. Dar cînd domnul și țara sînt una, puterea suzerană stă să cugete de două ori înainte de a mări strînsoarea, glasul ei de amenințare lacomă se potolește vrînd-nevrînd, căci voința și hotărîrea unei țări îi dau de gîndit. În loc de asta, noi ne aflăm dezbinați și vlăguiți de birurile mari. Între noi și măria-ta se adîncește o genune, la care sapă fără odihnă străinii, care n-au nici dragoste nici respect pentru pămîntul acesta, pentru datinile, nevoile și legile lui vechi. Ei strică rînduielile, seamănă zavistia și te învață să ne pui călcîiul în grumaz...

Matei aga pusese degetul pe rană. Aprins la față de greaua mistuire de după ospăț și clocotind de furie, Leon Tomșa strigă :

— Cu asta trebuia să începeți, știu că asta vă doare ! Vă credeți nesocotiți și micșorați în trufia voastră... Dar eu îi oblăduiesc pe toți după credința lor și înalț pe fiecare după meritele lui. Între străinii de care vorbiți sînt unii care se trag din împărații Comneni și din alte neamuri glorioase ale Bizanțului, iar stirpea și însușirile lor sînt mai presus de vorbe !

— N-avem nici o îndoială, răspunse Matei, rece. Cei obijduiți și alungați din baștina lor au găsit la noi alinare creștinească și adăpost. I-am prețuit cum se cuvenea, iar mulți au adus foloase însemnate țării și domniei. Dar nu despre aceștia vorbeam.

— Nu despre aceștia vorbeam ! întări Aslan, care începuse la rîndu-i să-și piardă sărita. Noi ne gîndim la liota de greci și de moslemi care au năpădit ca lăcustele de-o bucată de vreme și de care măria-ta nu vrei să te scuturi! Ți-au împrumutat un galben și ți-au cerut zece. Ți-au dat zece și ți-au cerut dregătorii și pămînturi. Iar cu cît cererile lor sînt mai fără rușine, cu atît apeși măria-ta teascul mai tare. Mie pînă și dumicații de la ospățul acesta mi-au rămas aici, în gîtlej, fiindcă totul e plătit cu aurul cămătarilor.

Ridicîndu-se din scaun cu ochii ieșiți din orbite, vodă țipă răgușit :

— Ajunge, vă zic ! Nu vreau să vă mai ascult ! Destule ocări și necuviințe mi-ați aruncat în obraz, de parcă aș fi sluga voastră, nu domnul vostru... Ha ! Vă cunosc eu pe voi, boierii Țării Românești ! Ales pe cei de peste Olt... Mereu gata de gîlceavă și de uneltiri, cîrcotași și pizmași ca un sobor de corbi... Vă cunosc eu ! Nimica nu vă place. Plămadă de ceară ați vrea să fie domnul în mîinile voastre, să joace după cum îi cîntați voi. Mereu tulburați apele, iar înaintașilor mei le-ați otrăvit zilele și ați bătut din pinteni cînd i-ați surpat, căci pentru voi nici unul n-a fost bun... Poate că și pe mine ați pus de gînd să mă doborîți, ca să înălțați pe unul de-ai voștri... Dar nu veți apuca ! rînji Tomșa ca un lup. Brațul meu e brațul luminatului padișah, și voi pune mănușă de fier ca să vă îngenunchez!

Matei aga păli sub revărsarea de cumplite ofense. Își simțea trupul scăldat în sudori reci. Sfruntarea acestui venetic era aproape cu neputință de îndurat, dar se aflau în vizuina fiarei și orice acțiune nechibzuită le-ar fi pus viața în primejdie. Acest lucru îl înțelegea și vornicul Aslan :

— Măria-ta, nimeni pînă astăzi nu ne-a făcut asemenea batjocură... Dacă vei urma astfel, te vor părăsi toţi ; neamurile cele vechi, reazimul şi scutul acestei ţări, se vor risipi şi vei rămîne singur, măria-ta ! Iar iudele Ţarigradului, în care te-ai încrezut, te vor vinde pe treizeci de arginţi...

— Mă ameninţi ? strigă Tomşa cu colţurile gurii înspumate.

Vornicul voi să mai zică ceva, dar întîlni privirea lui Matei aga, care-i poruncea să tacă. Braţele îi căzură, învinse. Leon vodă făcu un semn tăios şi cei doi boieri ieşiră în tăcere.

În curtea palatului, luminată sărbătoreşte de butoaiele cu smoală aprinsă, pe Matei aga îl aştepta pîlcul său de slujitori, zece sau doisprezece, cu înfăţişare mai mult de oşteni.

— Duşan ! strigă aga Matei.

Un om înalt şi mustăcios, cu o cicatrice roşietică pe frunte, ieşi din umbră. Matei îi şopti cîteva cuvinte repezi, neînţelese, şi omul încălecă, ieşind pe poartă ca vîntul. Pe ceilalţi, aga îi trimise să-l aştepte la Sărindar. Apoi se urcă împreună cu Aslan în rădvanul acestuia, unde-i aşteptau neclintiţi Barbu Brădescu şi spătarul Tudosie. Porniră tuspatru spre casele vornicului.

— Ce răspuns a dat măria-sa ? întrebă într-un tîrziu spătarul Tudosie, cu teamă parcă şi încetişor de tot, încît era de mirare glas atît de sfios la un om atît de voinic.

Dar cei doi boieri tăceau împietriţi.

— Va să zică s-a năruit şi ultima nădejde, oftă paharnicul Barbu Brădescu.

— S-a năruit, răspunse scurt vornicul.

Restul drumului, nu mai schimbară nici un cuvînt. Tăcură îndelung şi acasă la Aslan, aşezaţi în jurul mesei grele de stejar, împresuraţi de licărul făcliilor. Cu greutate, cu zăbavă şi cu poticneli ca nişte noduri otrăvite, vornicul şi aga Matei le istorisiră celorlalţi, cuvînt cu cuvînt, tot ceea ce vorbiseră cu Leon Tomşa. Tudosie Corbeanu se juca în neştire cu mînerul spadei. Vinele de pe frunte i se umflaseră ca şerpii. Barbu Brădescu privea în pămînt. Înălţă deodată capul, scuturîndu-şi pletele frumoase :

— Aşadar vodă însuşi ne împinge pe calea pe care am voit noi s-o ocolim.

Matei Aga îşi trecu palma peste ochii obosiţi, ca pentru a alunga negura cuibărită acolo de pe urma vorbelor lui vodă Tomşa :

— Eu am ştiut că va fi aşa. Leon Tomşa e cîinele care nu mai dă drumul ciozvîrtei decît dacă-i sfarmă cineva măselele cu jungherul. Iar acum, cînd ştie că-i sîntem împotrivă, îşi va da cu totul arama pe faţă. Va strînge şi mai tare zăbala şi ne va sîngera gurile.

Vornicul Aslan îşi ridică şi el faţa coclită de nesomn şi răvăşită de gînduri :

— Ce-ar fi, zise, dacă am trimite la Constantinopole o solie, cu cei mai de frunte boieri ? O plîngere bine ticluită şi întărită, în care să arătăm toate răutăţile lui Tomşa, pe care nu le mai putem îndura...

— Parcă domnia-ta ai trăi de ieri, de azi, pe lume, zîmbi cu tristeţe Matei, parcă n-ai cunoaşte tipicul după care înaintează asemenea lucruri. Cercetarea se va tărăgăna luni întregi. Apoi va veni imbrohorul şi se va întoarce la vizir căptuşit cu aur, spunînd că toate sînt bune şi că plîngerea e fără temei. Am mai avut asemenea pilde. Destule.

— Aşa este, recunoscu Aslan. Dar mereu caut să mă amăgesc.

— Să nu ne mai amăgim, rosti înnăbuşit Tudosie Corbeanu. Orice amăgire e spre pierzania noastră. Să nu ne mai amăgim, să tragem paloşul !

— Uşor de zis, clătină Brădescu din cap, dar ceva mai anevoie de înfăptuit. E un lucru care cere pregătire. Nu cred că ajunge să ne sculăm noi patru.

Aga Matei îl învălui cu o privire iubitoare pe tînărul, dar chibzuitul paharnic :

— Cuvînt înţelept. Cine nu înţelege că dacă lucrurile mai merg astfel, ţara va ajunge la sapă de lemn şi se va schimba iute în paşalîc ? Însă unii, ce-i drept puţini, de voie sau de nevoie, rămîn credincioşi lui Leon. Alţii şovăie, temîndu-se de nenorociri şi mai mari ce s-ar putea isca. O parte nădăjduiesc încă, aşa cum am nădăjduit şi noi, într-o schimbare a purtărilor lui vodă. Cei mai buni şi mai dîrji au înţeles demult adevărul şi sînt gata să se ridice pe faţă împotriva domniei. Dar pe aceştia trebuie să-i vestim şi să-i adunăm. Văpaia trebuie să se aprindă numai după ce vom strînge găteje destule.

— Cei sărmani, spuse spătarul Tudosie, cei pe care-i frige mai tare necazul, n-au mai aşteptat să aruncăm noi

sămînța. Se împotrivesc strîngătorilor de biruri cu furca și cu baltagul.

— Așa este, răspunse aga Matei. Dar sprijinindu-i și îndemnîndu-i pe aceștia, noi trebuie să înjghebăm totodată o putere hotărîtă și tare care să poată sta împotriva oștenilor domnești.

Vornicul Aslan își resfiră barba, gînditor :

— Aga Matei, domnia-ta ești căpetenia unui trup însemnat de lefegii, care ar putea, la nevoie, să alcătuiască miezul acestei puteri. Spune-mi, te bizui pe ei ?

În adevăr, mercenarii de sub ascultarea lui aga Matei alcătuiau o forță importantă. Sîrbi, unguri, leși și români își respectau cu toții comandantul, care, cu toată severitatea lui, se purtase cu dînșii ca un părinte, îngrijindu-se de toate nevoile lor. Îi erau devotați, dar unii căpitani de steaguri erau oameni bănuitori și cu mintea îngustă, așa încît nu se putea ști ce atitudine vor lua în cazul unei răzvrătiri. Matei aga lămuri toate acestea :

— Este nevoie de iscusință și de oarecare timp, domniile voastre. Dacă vom da greș, țara întreagă va suferi de mînia lui Tomșa. Mă gîndesc cîte furtuni au șuierat peste pămîntul acesta, și la care mulți am fost martori. I-a pălit pe bieții oameni și sabie păgînă și sabie creștinească. S-a mai ridicat uneori cîte-un paloș al izbăvirii și dreptății. Cel de sus ne încredințează nouă acum acest paloș, pe care trebuie să-l ținem bine, cu amîndouă mîinile. Vai de sărmana țară și vai de noi dacă-l vom scăpa ! Amintiți-vă ce au pătimit stolnicul Bărcan și nefericitul meu prieten, paharnicul Lupu, mehedințeanul...

Boierii simțiră un fior, ca adierea unei aripi sumbre și în lucirea făcliilor li se păru că văd lucind o clipă securea gîdelui. Își aminteau, firește, de stolnicul Bărcan, din Merișani, cum se ridicase împotriva lui Radu Mihnea, fiul Turcitului, și fusese tăiat laolaltă cu treisprezece boieri. Mai vie era amintirea paharnicului Lupu, om vrednic și neînfricat, răzvrătit sub domnia lui Alexandru Iliaș, și pe care acesta îl dăduse în mîna turcilor, să piară tras în țeapă, cu boii...

Nălucile acestea rău prevestitoare ale trecutului plutiră și se îndepărtară alungate de grijile clipei. Tudosie Corbeanu șopti ca pentru sine :

— Mă întreb ce vor zice și ce vor face moslemii cînd vom ațîța jarul.

— Pe Leon Tomșa îl vor lăsa să cadă, îi răspunse cu adîncă încredințare vornicul Aslan. Nici împăratului nici vizirilor săi nu le place să aibă aici, la Dunăre, o slugă nepricepută care pune țara pe foc. De aceea mă gîndesc că-l vor lăsa să cadă. Domnia-ta ce spui, aga Matei ? La ce cugeți ?

— La multe lucruri. Și mai cu seamă la unul. După toate cîte s-au întîmplat astă seară, vodă Tomșa nu mai are nevoie de tălmaci ca să înțeleagă că sîntem pe picior de război cu el. Mă întreb dacă nu va căuta să lovească el cel dintîi.

În clipa aceea, după o ușoară bătaie în ușă, un bătrîn slujitor își arătă capul coliliu și nedumerit :

— Domnia-sa armașul Pusa e aici...

Mîinile lunecară instinctiv spre mînerul spadelor. Pe armașul Pusa îl cunoșteau prea bine și nu li se arătase niciodată vrăjmaș, dar era brațul pedepsitor al voievodului și venirea lui aici nu putea avea decît un singur înțeles. Se uitară unii la alții, pieriți și întunecați. Erau patru, puteau să se mai bizuie pe ajutorul cîtorva slugi...

— Are mulți oameni cu el ? întrebă încet vornicul.

— Nici un om. Domnia-sa armașul e singur.

— Bine. Să poftească, spuse Aslan, buimăcit.

Înalt și adus de spate, cu ochi rotunzi și încercănați, Pusa păși în odaie. Vornicul îi ieși înainte :

— Se vede că ceva grabnic te mînă, cinstite armaș, dacă mi-ai călcat pragul la ceasul acesta.

Armașul se așeză nepoftit într-un jilț, cu o mișcare obosită și silnică :

— Îndată după plecarea domniilor voastre, m-a chemat măria-sa. Mi-a poruncit să vă ridic și să vă duc la temniță.

— Ha ! izbucni spătarul Tudosie, în liniștea mohorîtă care se lăsase. Așa, va să zică ! Și ai venit singur, ai crezut că vom merge blînzi, ca niște mieluți la tăiere !

— Nu. Atîta minte mai am, rîse armașul, nu mi-am pierdut-o toată de cînd îl slujesc pe vodă. Am venit să vă vestesc despre primejdia care vă paște.

Îl priviră scrutător. Chipul trudit și liniștit al armașului Pusa nu părea să ascundă nici o viclenie. Aslan îi cuprinse umerii tulburat :

— Vrednice armașule, așa ceva nu se uită... Ți se cade toată recunoștința și prietenia noastră, deși în clipa de față ea nu prețuiește mare lucru. Dar ce-i vei spune măriei sale cînd te va întreba de ce nu ne-ai înhățat ?

— Nimica nu-i voi mai spune, fiindcă nu mă mai întorc la el. Ştiu ce gîndiţi şi rămîn cu domniile voastre, căci gîndesc la fel. Un braţ mai mult nu strică. E un braţ cinstit, boieri dumneavoastră.

Fiecare vorbă a armaşului le sporea uimirea. Acesta urmă :

— Vodă Leon parcă era frămîntat de draci. Umbla de colo-colo, bolborosind şi spumegînd. M-am bucurat înţelegînd că se rup zăgazurile şi porneşte viitura. Cîte am auzit şi am văzut eu în slujba mea nu vă închipuiţi. Am crezut că voi fi om al dreptăţii, dar vodă nu face deosebire între mine şi gealapul ţigan. Sînt şi eu al ţării şi al pămîntului acesta şi nu vreau, la judecată, să mă aflu de partea răului. Bate un vînt aspru. Nu eu îl voi adăposti pe vodă Leon. Să-l adăpostească Satana.

— Fie-ţi gura aurită, armaşule Pusa, mormăi Tudosie Corbeanu.

... Străbătură la pas uliţele Bucureştilor peste care tremura luna, ca să nu stîrnească larmă. Se auzeau strigătele caraulelor departe, şi dintr-o vinărie răzbea sunet tînguios de nai şi de lăută : tîrgoveţii mai cu stare petreceau şi ei în felul lor, fără să bănuiască vîltorile ce se deschideau. De la Sărindar încolo o porniră în galop pe drumul înspre Glavacioc şi înspre Olt.

CAPITOLUL II

Duşan gonise ca o nălucă pînă la Brîncoveni, schimbînd de trei ori caii deşelaţi de alergătură. Se înfăţişă jupînesei Elina aşa cum era, acoperit de tină şi sudori :

— Aga Matei vă trimite cuvînt să porniţi fără întîrziere la drum.

Chipul soţului i se năzări o clipă din depărtare şi jupîneasa îl strînse la piept pe Mateiaş, fiul lor adoptiv, care tocmai împlinise cinci ani. Ei una, Sfînta Fecioară nu-i dăruise bucuria şi binecuvîntarea de a fi mamă. Un singur prunc, şi acela mort îndată după naştere. Fratele ei, Udrişte, se însurase de tînăr cu fata vornicului Vintilă Corbeanu. Dar biata Maria, la două săptămîni după ce adusese pe lume

băieţaşul acesta, se prăpădise mistuită de-o arşiţă neiertătoare. Ei doi, Elina şi Matei, înfiaseră numaidecît copilul. Se dovedea o făptură plăpîndă, lingavă şi bolnăvicioasă, pricinuindu-i jupînesei nelinişti şi temeri adînci. Iar acum trebuia să plece cu el pe un drum necunoscut, plin de osteneli, poate şi de primejdii mari, un drum căruia nu-i vedea capătul şi limanul.

În ultimele săptămîni, Matei se arătase tot mai apăsat şi muncit de griji. Ştia de unde vin toate acestea, ar fi vrut să-l ajute să-şi regăsească pacea, dar înţelegea că nu are cum. Cu puţin înainte de a pleca spre Bucureşti, soţul ei îi spusese cu blîndeţe, dar hotărît :

— Poate că se vor stîrni vîrtejuri în ţară. Aşa încît pregăteşte-te să mergi la o mănăstire de la poalele munţilor. Cînd va sosi vremea, îţi voi spune. Iar dacă se va încinge şi mai rău totul, vei trece la Braşov, unde avem neamuri şi prieteni destui.

Îl ascultase fără să crîcnească şi fără să se vaiete. Pregătise tot, strînsese haine şi scoarţe şi scule mai de preţ în boccele şi cufere. Sperase pînă în ultima clipă că lucrurile se vor îndrepta. Dar iată, neînduplecata poruncă sosise.

La trei ceasuri după întoarcerea lui Duşan, rădvanul jupînesei şi carele ce-l urmau, înconjurate de slujitori de pază, se urneau din faţa conacului. Elina pleca singură, cu inima strînsă, dar fără a lăsa să se vadă cea mai mică şovăială, fiindcă se silise totdeauna să se arate dîrză şi nespăimîntată de nimic.

Drumul agăi Matei înspre Brîncoveni, deşi grăbise din răsputeri, fusese întortocheat şi cu multe popasuri. Hotărîseră pe unde să apuce fiecare şi se abătuseră într-o fugă pe la boierii prieteni, care le împărtăşeau gîndurile şi nemulţumirea, să se înţeleagă ce au de făcut. Porunca de întemniţare a vornicului Aslan şi a agăi Matei fusese, neîndoielnic, numai începutul. Astfel că mulţi dintre cei ce se simţeau ameninţaţi hotărîră să li se alăture şi să facă singurul lucru pe care-l aveau de făcut în asemenea împrejurare vitregă : să treacă munţii, în Ţara Ardealului. Cei împovăraţi de bătrîneţe ori mai şovăitori rămîneau pe loc, să înfrunte ursita, plini de nelinişte, căci viitorul nu le făgăduia nimica bun. Chibzuiseră, deasemeni, să plece cu toţii împreună, pe acelaşi drum, ca să poată răzbi dacă

vodă Tomşa va pune pază la trecători. Şi cît mai repede cu putinţă, fiindcă începea să le ardă pămîntul sub picioare.

Ajungînd la Brîncoveni împreună cu Tudosie Corbeanu, aga Matei n-o mai găsi aşadar pe jupîneasa Elina. Era mulţumit în sine că o pusese la adăpost, dar încăperile conacului i se păreau pustii şi străbătute de un suflu îngheţat, căci Elina fusese sufletul acestei case, lumina şi bucuria ei. De cîţi ani vieţuiau laolaltă ? Porniseră, iată, pe al şaptesprezecelea... O luase aproape copilă din casa părinţilor ei, Radu şi Despina Năsturel. Trăise de atunci lipită ca o frunză de inima lui, a bărbatului mai vîrstnic, aspru şi încercat, care-şi revărsa asupră-i toată duioşia necheltuită, împărţind cu el norocul şi încîntarea anilor, dar şi zbuciumul şi necazurile ce se iveau ca nişte vifornițe. Îşi aminti ziua cînd o văzuse întîia dată, în casa Năstureilor, din Fierăştii Ilfovului. Postelnicul Radu Năsturel, om luminat şi avut, dăduse aleasă creştere odraslelor sale. Elina însăşi avusese parte de dascăli buni şi sîrguise în rînd cu fraţii săi, adunînd ca o albină nectarul amărui al înţelepciunii. Era o copilă pe-atunci, da, dar cernelurile bucoavnelor nu-i istoviseră zburdălnicia de fecioară şi nu-i întristaseră luminile ochilor verzi ca salcia, cu care-i săgetase lui inima... Farmecul şi frumuseţea şi le păstrase neştirbite în lungul anilor, îngemănate cu harul minţii, care adeseori rodise sfaturi bune în ceasurile de îndoială. Cînd îi va mai fi dat s-o revadă ?

Purtat de aceste gînduri ca de-o apă neliniştită ieşi în pălimarul conacului. Soarele ca un disc de aramă cobora după dealuri şi albăstreau pînă departe pămînturile Brîncovenilor, întoarse de pluguri. Se întrebă cu amărăciune dacă va mai apuca să vadă holdele crescute şi să guste cel dintîi, după datină, din pîinea nouă. Îşi aminti în chip ciudat de dimineţile acelea depărtate cînd, copil fiind, alerga prin fîneaţa înflorită şi culegea ca pe nişte fructe vii şi delicate fluturii cu aripile amorţite de roua nopţii. Putea spune că a crescut ca un lăstar din înseşi pămînturile acestea. În copilărie se căţăra pe cele mai înalte locuri, ca să le cuprindă cu ochii. Nu putea. Nici acum nu putea. Erau moşii întinse, dăruite de vechi voievozi şi păstrate de un şir lung de strămoşi.

Înfruntă cu ochii micşoraţi lucirea de jăratec a soarelui. Brazde fără capăt, vălurind mereu peste cîmpie şi spinările gorganelor. Pămînturi ce se legau de alte pămînturi,

pînă dincolo de zare ca un năvod greu. Vuiseră peste ele toate vijeliile. Acum, prin hotărîrea lor, deschideau o nouă poartă răscolirilor şi neorînduielii. Vor fi poate jafuri, vor fi asupriri, multe se vor spulbera şi părădui. Dar nu mai era altă cale şi mai rea de o mie de ori i se părea stingerea aceasta înceată, a lor şi a neamului întreg, sub silniciile lui Leon Tomşa, grea şi definitivă îngenunchere, la capătul căreia, pe cerul Ţării Româneşti nu va mai luci, poate, decît semiluna.

Îl chemă la sine pe credinciosul Duşan, care se afla mereu în apropierea lui, ca umbra. Îi porunci să meargă în tabără şi să-l aducă pe stegarul Szentes Karoly.

În apropiere de Brîncoveni se afla totdeauna unul dintre steagurile de mercenari, sub supravegherea personală a agăi Matei. Erau cu toţii devotaţi comandantului lor, dar unii dintre ei îi purtau o credinţă oarbă, nemărginită. Unul dintre aceştia era şi Szentes. De aceea, cînd stegarul se înfăţişă, Matei îi vorbi fără ocolişuri :

— Spune-mi, Szentes, dintre oamenii tăi poţi alege două sute care să mă urmeze fără a sta prea mult la gînduri, într-o treabă grea şi primejdioasă ?

— Numai două sute ? Oricîţi, înălţimea-voastră !

— Nu. De atîţia am nevoie. Două sute. Dar alege-i cu luare aminte, stegarule, dintre cei mai buni şi neînfricaţi. Mă vei urma împreună cu ei peste munţi, în Transilvania.

— În Transilvania sau la capătul lumii, înălţimea-voastră, răspunse Szentes cu superbă nepăsare.

Aga Matei şovăi cîteva clipe.

— Celorlalţi spune-le... Adică nu. Îmi părăsesc ţara, Szentes. O fac de nevoie şi cu inima grea. Aş fi putut să-i ridic pe aceşti bravi oşteni asupra lui Leon vodă, ştiu că m-ar fi urmat pînă la unul, spuse, deşi nu era tocmai încredinţat de asta. Dar n-am făcut-o... Ei au o învoială şi un legămînt cu domnia. Vor avea altă căpetenie. Tu spune-le doar atîta : aga Matei crede în onoarea voastră şi nădăjduieşte că nu veţi trage sabia împotriva celor drepţi.

În inima aspriță a războinicului se aprinse o clipă scînteia emoţiei. Dădu fuga să îndeplinească ordinul.

Aga Matei cumpănise bine luînd cu el numai două sute de luptători. Plata mai multora ar fi fost o cheltuială prea mare. Apoi, oricum, nu putea trece în Ardeal în fruntea unei armate numeroase, lucrul ar fi stîrnit bănuieli şi le-

gitimă îngrijorare. Aceştia ajungeau spre a forma sîmburele unei viitoare oştiri, dacă vor fi în stare s-o năimească.

Se întoarse în odaia unde tăcutul spătar Tudosie se muncea singur şi încruntat cu o carafă de vin roşu.

— Odihneşte-te, îi spuse spătarul. Eşti sleit şi te clatini pe picioare, iar mîine vom porni devreme. Şi nu pornim la petrecere.

— Ştiu că nu. Tocmai de aceea nu-mi aflu odihna.

— Ce e hotărît e bun hotărît. Frămîntările sînt de prisos.

— Aşa este, ai dreptate. Dar se adună grijile ca muştele pe rană şi nu le pot împiedica să mă hărţuiască. Mă întreb întîi şi întîi cum vom fi primiţi în Ardeal.

— Ai fost de atîtea ori în Transilvania. Şi vornicul Aslan a fost. Amîndoi sînteţi ştiuţi şi preţuiţi acolo, aveţi prieteni puternici, cu mare înrîurire. Totdeauna Transilvania a fost adăpostul pribegilor. Apoi nu mă îndoiesc că Filişanu şi Coţofeanu n-au stat cu mîinile în sîn.

Slugerul Dumitru Filişanu şi spătarul Mihai Coţofeanu fugiseră mai demult peste munţi. Singuri, acolo, ei nu aveau cine ştie cîtă nădejde. Fără îndoială că sosirea lor avea să-i bucure. Poate că acum dădeau sfoară şi făceau pregătiri să-i întîmpine, căci trimiseseră din prima clipă olăcari să le dea de veste. Dar mai erau destule lucruri obscure, nesigure, şi aga Matei le arătă :

— Transilvania nu are încă un principe. Dezbaterile în Dieta de la Alba Iulia sînt, după cîte cunosc, lungi şi înflăcărate. Asta pricinuieşte frămîntare, iar noi picăm cum nu se poate mai prost. Una la mînă. Al doilea, mă întreb, cum te-ai întrebat şi tu de la bun început, ce vor zice şi ce vor face turcii.

— Vornicul Aslan a judecat destul de bine. Îl vor lăsa să cadă pe Leon Tomşa. Şi apoi, pînă una, alta, noi nu ne-am ridicat împotriva sultanului.

— Nu. Dar ne-am ridicat împotriva omului său. Să zicem că îl va mazili. Dar dacă îl va ţine mai departe în braţe ? Nu uita cîţi bani a vărsat Tomşa.

— Dacă se întîmplă aşa, nu e bine, admise spătarul.

— Nu e bine. Poate că nici nu vom apuca să ne întoarcem în ţară şi să împlinim gîndul nostru. Poate că sultanul va trimite poruncă să fim aduşi îndărăt sub pază.

— Ardelenii n-au făcut totdeauna literă de evanghelie din cuvîntul padişahului. Puterea acestuia e mai slabă dincolo de munţi.

— Şi asta-i adevărat. Dar eu, după cum zicea blestematul acela de Tomşa, parcă sînt bîntuit de o stafie. Tomşa e nimic. E vremelnicie şi pleavă. Însă dincolo de el se lăţeşte umbra balaurului otoman. Crîncenă, nesăţioasă umbră, pe care nu poţi s-o alungi, cum nu poţi curma un vis lung şi chinuitor. În gîtlejul de foc al balaurului se topeşte toată vlaga şi avuţia ţării. Cînd e sătul, pare aţipit. Dar cînd e oare sătul ?

— Niciodată, răspunse ca un sumbru ecou Tudosie Corbeanu. Îţi zic astăzi, Matei, ceea ce am gîndit totdeauna dar n-am cutezat să rostesc : şi dacă, de pe urma străduinţei noastre, se va ridica unul tot atît de slab, de hulpav şi bicisnic, gata să se plece străinilor ?

Matei aga tăcu îndelung, încordarea lăuntrică îi pusese pe chip pecete încremenită şi aspră.

— Aceasta nu trebuie să se întîmple, spuse într-un tîrziu.

Se duse apoi cu paşi osteniţi la culcuşul său şi adormi un somn de plumb.

Nici nu se luminase bine de ziuă cînd sosiră Iancu Călinescu şi căpitanul Godea, aducînd deasemenea un pîlc măricel de oşteni. După ei se arătară Adam banul, Preda Floricoiul, Neacşu Mîrza şi alţii încă, astfel că în curînd toată preajma forfotea de călăreţi, slujitori şi oşteni. Adăpară şi hrăniră caii. Cu porunci grăbite şi mînioase, micul convoi începu să se alcătuiască. Lefegiii lui Szentes Karoly erau demult gata. Mulţi aveau flinte şi muschete, arme temute, ucigătoare, pe care le mînuiau cu dibăcie, chiar şi din mers. Pe chipurile lor nu se citea nici bucurie nici încruntare ; îşi urmau comandantul. Caii de luptă, înalţi şi vînjoşi, scurmau pămîntul cu copitele lor mari cît un cap de copil.

Matei ieşi împreună cu ceilalţi boieri, cu care ţinuse un ultim sfat, scurt şi înfierbîntat. Duşan i-l aduse pe Calif, armăsarul său oriental, alb ca zăpada. Ridicîndu-se în scări, rămase o clipă nemişcat şi nehotărît, fulgerat parcă de o durere neaşteptată. Privirea îi lunecă peste curţi şi acareturi, peste acoperişul micului paraclis şi prin minte i se năluci o grămadă de scrum. Cuibărindu-se în

şa, capul i se frînse şi strivi sub pleoape imaginea aceea nefastă. Poate că totul avea să fie cruţat.

Matei aga îşi îndreptă trupul şi îmboldi uşor coastele armăsarului. Adierea răcoroasă a toamnei îi resfira barba înspicată, dar de sub calpacul de blană cenuşie i se prelingeau picături de sudoare. Făcu semn şi călăreţii se urniră. Pe laturi se grămădiseră slugile şi o mulţime de plugari sărmani, veniţi într-o fugă de la bordeiele lor. Cu feţele tăbăcite de vînt şi săpate de trudă, cu căciulile în mîini, priveau tăcuţi şi întrebători ceata care pleca. Matei nu avea ce răspuns să le dea la întrebarea lor mută şi simţea că nu are destulă tărie şi însufleţire pentru a-i încuraja. Soarta mulţimilor fusese totdeauna amară şi grea. Singurul lor adăpost în restrişte era pădurea şi singura nădejde la Atotputernicul. Îi ardea fruntea, dar îşi simţi spatele îngheţat şi se zgribuli sub mantia sobră de postav, mantie de călător şi de pribeag.

— Doamne-ajută ! şopti Iancu Călinescu lîngă el. Dacă ne grăbim, poate că vom trece nesupăraţi.

— Cine ştie, răspunse Matei. Oricum, e bine să nu zăbovim deloc.

Merseră în trap întins, cu scurte popasuri, pînă seara. Trecură Olteţul şi abia a doua zi către amiază, în apropiere de Colăceşti, întîlniră celălalt grup de boieri, în frunte cu vornicul Aslan. Se adunaseră mulţi în jurul vornicului : paharnicul Barbu Brădescu, Sima vistiernicul, Marcu Drăghicescu, logofătul Grigore, Petrache Surdul, Atanasie din Lişteava, precum şi alţii, boieri cu faimă, cunoscuţi pentru mîndria lor şi pentru stăruinţa cu care se împotriveau cîrmuirii lui Tomşa. Erau legaţi unii de alţii prin încuscriri, prietenii, proprietăţi şi interese, prin setea lor de independenţă. Nutreau demult gîndul revoltei făţişe împotriva domnitorului despotic, care nu-i iubea şi nu iubea ţara.

Fiecare venise cu pîlcuri mai mari sau mai mici de slujitori înarmaţi, aşa încît trupa pribegilor, care număra cîteva sute de oameni, se înfăţişa destul de tare. Cu toate acestea cătau să scurteze drumul cît mai mult, umblau repede, cu pază şi cu luare-aminte, temîndu-se de o ciocnire cu oştenii domniei. După popasul din noaptea următoare porniră la drum pe o ploaie deasă şi rece, de toamnă, care le îngreuna mersul.

Cu toată potrivnicia firii, vornicul Aslan se căznea să călărească falnic şi drept. Îşi ştergea cu palma apa care-i şiroia pe faţă şi-l răzbea fără milă, furişîndu-i-se după gît, pe sub mantie şi prin ochiurile argintii ale pieptarului de sîrmă.

— Afurisită vreme ! mormăi el către Matei.

Aga Matei părea mai liniştit acum şi mai puţin mohorît ca la plecare. Înfrunta cu stoicism biciuirea ploii, căutînd să străbată cu privirea prin negură şi apăraie.

— De-acum aşa va fi mereu pentru noi, răspunse. Cine ştie cînd vom mai vedea soarele răsărind. Măcar de-am ajunge cu bine, dincolo.

— Te temi ? Şi eu mă cam tem. Vodă ştie acum ce-am hotărît noi. Nu se poate să nu fi aflat. Să nădăjduim însă că dacă a trimis o oaste să ne taie calea, ea întîmpină aceleaşi greutăţi ca şi noi.

De la o vreme ploaia se domoli, apoi se opri cu totul. Norii începură să se împrăştie, alungaţi de vînt. Urcau înspre Plaiul Vîlcanului, ocolind cu prevedere Tîrgul Jiului şi apropiindu-se grăbiţi de hotar. Szentes Karoly, experimentatul oştean care avea în grija lui străjile din faţă, nu se mulţumise să dea porunci, ci mergea el însuşi înainte, la oarecare depărtare, scotocind drumurile. Îl văzură deodată venind îndărăt într-o goană atît de năprasnică încît bulgării săreau de sub copitele calului ca mitraliile.

— Înălţimea voastră, gîfîi Szentes, vine oaste ! Acum nu se vede, e după deal, dar vine drept în drumul nostru. Ce facem ?

— Sînt mulţi ? Cam cîţi sînt, îl cercetă Matei pe Szentes.

— Nu cred să fie mai tari decît noi, răspunse acesta după o clipă de gîndire. Ce facem ? Poate că ar fi bine să nu mai aşteptăm, ci să izbim.

Cu toată nerăbdarea mercenarului, se sfătuiră cîteva clipe. Nu erau prea siguri pe afirmaţia lui Szentes : dacă aveau de-a face cu o oştire mult mai puternică ? Dar nici s-o ocolească nu mai era cu putinţă. Înţeleseră şi mai bine asta cînd se iviră de după botul dealului primii călăreţi. Recunoscură cu uşurinţă zăbunele slujitorilor domneşti. Aceştia îi văzuseră la rîndul lor şi după o scurtă ezitare grăbiră pasul, înşiruindu-se ca un zaplaz viu între măguri şi tăindu-le astfel calea.

— Înainte ! strigă vornicul Aslan întărîtat. Înainte ! Nu vor avea curaj să ne oprească !

Porniră la trap, în tăcere, nu se auzea decît clinchetul armelor și sforăitul cailor. Oștenii din față nu păreau hotărîți să le vină împotrivă. Nu se prea înțelegea ce au de gînd. Așteptau să primească izbitura de pe loc ? Lucru cu totul necugetat. Dintr-o ochire Matei înțelese că într-adevăr numărul lor nu-l întrecea cu mult pe-al pribegilor și că un atac iute și îndrăzneț i-ar culca la pămînt. Îi făcu un semn tăcut lui Szentes care înțelese îndată și își împărți oamenii în două, din mers. Grupurile de seimeni încadrau acum ca niște aripi oțelite pîlcul boierilor și al slujitorilor lor ; măriseră frontul de atac, dar nu prea mult, păstrîndu-se destul de strînși ca să dea forță loviturii. La vreo două sute de pași, aga Matei se pregăti să tragă sabia și să dea poruncă de iureș.

Chiar atunci, din rîndurile potrivnice se desprinse un singur călăreț, venind în galop către ei. Fiecare înțelese că vrea să le vorbească și opriră scurt caii, ușurați și plini de speranța că totul se va sfîrși fără vărsare de sînge.

Cînd socoti că poate fi auzit bine, călărețul se opri și el, cu o mînă în șold. Îl recunoscură pe Tudor Vrabie, un oștean căpățînos și fudul, pe care nimeni nu-l prea avea la inimă.

— Ascultați ! rosti Vrabie. Oștenii în plată se pot întoarce la steagurile lor, domnia îi va ierta pentru greșală, căci au fost momiți cu vicleșug. Dumneavoastră, boierilor, cît și slugile, lepădați armele acum, pe dată și urmați-mă cu supunere, să vă judece măria-sa.

— Ce spui ? i-o întoarse Aslan. Să ne judece ? Dar ce sîntem noi ? I-am furat oare hergheliile din ceair lui Tomșa ? De cînd e el judecătorul nostru ?

— Boierilor, nu vă îngreunați vina, spuse Vrabie cu asprime. Dacă vă supuneți acum, măria-sa se va arăta îndurător.

— Să vă ia necuratul în coarne, și pe tine și pe vodă, cu îndurarea lui cu tot ! răcni Tudosie Corbeanu scos din fire.

Vrabie începuse să spumege, dar pînă să deschidă el gura, aga Matei i-o luă înainte cu voită blîndețe :

— Căpitane Vrabie, te cunoaștem toți ca pe un oștean vrednic și cinstit. Țara întreagă se va ridica împotriva lui vodă Leon. Dacă vei rămîne să slujești asupritorului, îți

vei pierde nu numai cinstea, dar și capul. Alătură-te nouă, cît este vreme.

— Vouă ? izbucni cu trufașă mirare căpitanul. Vouă să mă alătur ? Unor uneltitori și fugari încolțiți ? Ha ! Bine mi-ar ședea alături de voi ! Haide, boierilor, lăsați tocmeala și lepădați armele.

— O să-ți lepăd eu acuma un plumb în căpățîna aia de zimbru ! tună paharnicul Barbu Brădescu.

Ațîțați peste măsură de purtarea mîndră și disprețuitoare a căpitanului, boierii începură să strige și să suduie. O ploaie de ocări se revărsă peste capul lui Vrabie, care se învinețise la față. Înțelegînd că a dat greș, întoarse calul și o luă la goană îndărăt, ca să ajungă între ai săi înainte de a începe încăierarea.

Adevărul este că nenorocitul Vrabie se amăgise tot timpul că va avea de-a face cu o mînă de boieri, însoțiți de cel mult cîteva zeci de slujitori și că-i va prinde în laț ca pe iepuri. Văzînd mica oștire își pierduse capul din prima clipă și în loc să dea năvală îndată, ceea ce, oricum, i-ar fi lăsat o nădejde, își desfășurase oamenii, crezînd că-i va speria pe fugari. Mai socotise că vorbindu-le tăios și poruncitor, aceia se vor înmuia de tot și-i vor cădea plocon. Dar ieșise altfel.

Nici n-apucase să ajungă la ai lui, cînd boierii și seimenii porniră ca o trîmbă de furtună, cu săbiile înălțate. O hărmălaie de răcnete, vaiere și zăngănituri se ridică pe tăpșanul dintre dealuri. Pentru lefegiii lui Szentes ciocnirea aceea era o joacă sălbatică. Boierii însă loveau cu patimă. Vornicul Aslan se înverșuna să-l caute pe căpitanul Vrabie, care, pătruns de groaza morții, cerca să se facă nevăzut în învălmășeală. Aga Matei nu-și alesese o țintă anume. Calif gonea ușor ca fulgul și fu deajuns o ușoară smucitură de frîu ca să se abată spre dreapta, în grămada celor ce-și căutau scăpare din fața prăpădului. Matei văzu fața lată, roșcovană, a unui călăreț care-l privea cu ochi terorizați și buimaci. Un val de mînie și ură învăpăiată îl cotropi. Știa bine că omul acela e un simplu oștean care împlinește o poruncă, dar avu deodată simțămîntul că e cel mai mare dușman al său și că poartă întreaga vinovăție pentru toate relele. Brațul încordat se abătu nemilostiv și oșteanul abia avu vreme să pună sabia

împotrivă, cu o mişcare slabă, înainte de a cădea cu greabănul despicat.

Troznetul oaselor sfărîmate şi vederea sîngelui îl dezmeticiră, destrămînd norul acela roşu care-i învăluia fiinţa. Cu o tresărire de uimire şi silă privi în jur. Nu prea mai erau multe de făcut. Totul durase abia cîteva clipe. Tăiaţi, spîrcuiţi, luaţi în piepturile cailor, soldaţii lui Tomşa, lipsiţi de elan războinic şi de încredere în forţele lor, se risipeau ca potîrnichile. Seimenii îi urmăriră cîtva, însă fără prea mare convingere, doar ca să le vîre şi mai mult spaima în oase.

Bucuroşi şi îmbărbătaţi de biruinţa aceasta lesnicioasă, care li se părea un semn bun, boierii se înşiruiră la drum. În Plaiul Vîlcanului rămîneau să le ciugulească păsările cîteva zeci de trupuri. Pribegii nu pierduseră nici un om. Trei sau patru slujitori erau răniţi uşor, iar vistiernicul Sima avea o tăietură la frunte.

Nu aveau de ce să se mai teamă. Trecătorile munţilor erau aproape. Nimic nu le mai stătea în cale şi zorindu-se aveau să ajungă în două zile la Haţeg.

CAPITOLUL III

Pe drept cuvînt îi deslușise aga Matei spătarului Tudosie că apele în Ardeal nu sînt de tot limpezi şi liniştite.

Frămîntările prin care treceau cei de peste munţi în vremea sosirii pribegilor acolo aveau rădăcini vechi. Transilvania era un principat autonom, aflat sub suzeranitatea Porţii. Într-un număr mic de ani, voievozii ardeleni încheiaseră cu împăratul de la Viena trei tratate prin care acesta le recunoştea şi întărea independenţa : în 1615, la Tîrnavia, în 1622 la Mikulov şi în 1626 la Bratislava. Dar cîrmuitorul puternicului imperiu habsburgic căuta prin toate mijloacele să-şi păstreze dominaţia asupra Transilvaniei şi să pună în jilţul voievodal vasalii săi credincioşi. Padişahul, vrăjmaşul neîmpăcat al imperialilor, pe lîngă că le storcea ardelenilor, fără păsuire, tributul anual, se străduia să ţină principatul în slujba ţelurilor sale politice şi militare. Era o sarcină grea pentru principi să cîrmuiască

fără vătămări corabia statului printre aceste două torente ameninţătoare şi li se cerea multă abilitate politică spre a-şi menţine neatîrnarea, folosindu-i pe turci drept pavăză, la nevoie, împotriva trufiei tiranice a împăratului şi pe împărat pentru a micşora lăcomia crescîndă a sultanului.

Dificultăţile acestea erau sporite neîncetat de neînţelegerile şi vrajba dintre nemeşi. Certurile şi ciocnirile dintre osebitele grupări nobiliare, susţinînd fiecare alt candidat la tron şi călăuzite de potrivnice interese politice, băneşti sau religioase, luau forme violente, pricinuind dezbinarea acolo unde era nevoie de mai multă unire. Ele aduceau ţării neajunsuri mari şi erau o năpastă pe capul oamenilor de rînd.

În cei nici treizeci de ani scurşi de la moartea lui Mihai, acel oştean viteaz şi neînfricat, a cărui amintire lucea ca un fulger nestins, pe tronul Transilvaniei se perindaseră nu mai puţin de zece principi. Ultimul dintre ei, Gabriel Bethlen, murise cu aproape un an înainte şi de atunci zvîrcolirile se înteţiseră.

Pretendenţi la cununa princiară erau, har Domnului, destui. Bunăvoinţa şi sprijinul împăratului înclinau către Ecaterina de Brandemburg, văduva lui Gabriel Bethlen. Înlăuntru însă, doi oameni se bucurau de cel mai puternic ajutor din partea nemeşilor : Gheorghe Rákoczy şi contele Ştefan Bethlen, fratele răposatului. Bătrînul conte avea mulţi prieteni şi partizani, dar şansele lui erau tot mai tare umbrite de meritele, de energia şi personalitatea lui Rákoczy, care-şi conducea cu deosebită dibăcie lupta politică. Dezbaterile în dieta de la Alba Iulia erau încă aprige şi nehotărîte, dar toţi cei cu scaun la cap şi clarvăzători îl considerau de pe-acum pe Gheorghe Rákoczy principe al Transilvaniei.

Cu toate frămîntările acestea, pribegii din Ţara Românească fuseseră primiţi cu braţele deschise. Nobilii ardeleni cunoşteau demult nemulţumirile boierilor valahi, cu care se aflau în legături prieteneşti. Spătarul Coţofeanu şi slugerul Filişanu nu stătuseră nici ei inactivi, înfăţişînd cauza refugiaţilor într-o lumină cît mai favorabilă. Dealtfel, transilvănenii, care plăteau şi ei turcului haraciul umilitor, ştiindu-i povara, socoteau frăţească lor datorie să le dea ajutor unora care se ridicaseră împotriva unui domnitor cunoscut pentru excesul de zel cu care slujea sultanului.

Întîmpinați la hotar de Coțofeanu și de Filișanu, precum și de un vechi prieten localnic, boierul transilvănean Bărbat Micleuș, Aslan, aga Matei și ceilalți pribegi fură găzduiți cu cinste în cetatea Hațegului, iar mai apoi la Făgăraș. Stăruiseră să stea pe cît cu putință la un loc, fără să se risipească, aflîndu-le deasemenea adăpost bun slujitorilor și oștenilor.

Toate acestea le mîngîiaseră inima de amărăciunea exilului. Starea politică nelămurită din Transilvania îi umplea însă de îngrijorare, căci ei nu veniseră aici să-și sfîrșească în pace zilele pe la uși străine și cu totul altceva nădăjduiau. Groful Zalomy David, unul dintre ocrotitorii lor cei mai de seamă, cerca să-i liniștească, deslușindu-le tîlcul întîmplărilor și făgașul pe care se îndreptau toate. Zalomy David era înrudit cu Gavril Movilă — cel care domnise în Muntenia cu vreo zece ani mai înainte — prin frumoasa Elisabeta Zalomy, de dragul căreia fostul voievod îmbrățișase religia catolică, spre a se putea căsători cu ea. Pe deasupra mai era și ginere al lui Ștefan Bethlen. Dar încuscrirea aceasta cu contele și sprijinul pe care i-l dădea în alegeri nu-l împiedicau pe Zalomy să vadă limpede. Înzestrat cu un spirit pătrunzător, nu putea să nu înțeleagă adevărul că biruința va fi a lui Rákoczy. Lucrul acesta, ca și multe altele, îl tălmăci el boierilor români.

Aceștia se grăbiră să-i trimită lui Rákoczy o carte întocmită în termeni măgulitori, înfățișîndu-i situația lor și arătîndu-și speranța că vor afla reazim și bunăvoință la un nobil atît de mare și cu inima atît de generoasă.

Viitorul arătă că au lucrat bine. În scurtă vreme, la 26 noiembrie, dieta din Alba Iulia se pronunță însfîrșit, proclamîndu-l voievod pe Gheorghe Rákoczy. Imbrohorul turc, aflat de față, demonstră o dată mai mult șiretlicurile simple de care se slujea diplomația otomană. Înaltul demnitar avea la sine două firmane de înscăunare, unul pe numele lui Bethlen, altul pe-al lui Rákoczy. După ce totul se sfîrși, îl scoase pe cel bun și-i dădu citire solemn și netulburat, dorind să lase impresia că atotștiutorul sultan ghicise dinainte asupra cui trebuie să-și îndrepte ochiul.

Cu toate grijile mari pe care i le ridica în față noua cîrmuire, Rákoczy nu-i uită pe boierii români. Desigur, atenția omagială pe care i-o dăduseră înainte de a fi principe, mișcătoarele rugăminți ale acestora aveau însemnătatea lor. Dar mai presus de orice, Gheorghe Rákoczy știa

că, în împrejurări atît de spinoase, oamenii aceștia care aveau un cuvînt greu în țara lor, puteau să joace un rol de frunte în planurile lui, deocamdată abia înfiripate, în privința legăturilor cu vecinii. Dorea să-i cunoască mai de-aproape, să le cîntărească gîndurile și tăria. De aceea îi pofti curtenitor și călduros la reședința voievodală.

În chip firesc, aga Matei și vornicul Aslan fură aleși să meargă. Li se alăturară banul Adam și Barbu Brădescu.

Știau că întrevederea aceasta avea să fie hotărîtoare și că acum se va vedea ce au de așteptat și ce nu. De aceea fastul și ceremonia primirii îi impresionară plăcut. Era un semn bun.

Trîmbițașii de pe trepte dădură un semnal scurt, vestindu-le sosirea, cînd coborau din caleașcă. Întîmpinați de un demnitar al curții, fură călăuziți printr-un șir de odăi cam posomorîte, dar cu mobile și tapiserii de preț, pînă în sala de primire. Voievodul le ieși înainte cu brațele deschise și cu un zîmbet prietenos pe față. Alături de el se aflau doi dintre consilierii săi de încredere, Kemeny și Barcsai, pe care, dealtfel, pribegii îi cunoșteau destul de bine.

Înfățișarea lui Gheorghe Rákoczy producea o puternică impresie. Avea o ținută falnică și dreaptă, în care mîndria nobiliară, înrădăcinată de atîtea generații, se îmbina desăvîrșit cu deprinderile de militar. Din tunica violetă cu brandemburguri, pe care spînzura un colan de aur cu smaralde mici, se iveau un gît masiv și un cap colțuros, lipsit poate de armonie, totuși atrăgător. Avea trăsături energice, liniștite, și o privire profundă.

În vreme ce se rosteau cele dintîi cuvinte, politicoase dar fără însemnătate, privirea aceasta surîzătoare îi cercetă fugar pe boierii valahi. Îi plăceau. Îi plăcea mai cu seamă acest bărbat trecut fără îndoială de jumătatea vieții, cu barba presărată cu scame de argint, cu obrajii cutați și puțin ofiliți, cu fruntea mare și îngîndurată, acest aga Matei. Rákoczy știa destule despre marii boieri ai Țării Românești. Consilierii săi îi întregiseră aceste informații. Cunoștea prestigiul lui Matei din Brîncoveni, avuțiile lui, precum și amestecul lui direct sau mai ocolit în conflictele ce izbucniseră de-a lungul anilor între nobilime și domnitor. Acum vedea bine că are în față un om plin de experiență, purtînd în privire nimbul acela secret al înțelepciunii și gravității.

Era așadar atras către Matei, dar știind că Aslan e căpetenia recunoscută a grupului, se feri să arate asta prea fățiș, ca să nu-i aducă vreo jignire vornicului.

— Înțeleg foarte bine sentimentele domniilor voastre, spuse. Înțeleg că pasul pe care l-ați făcut a fost provocat de împrejurări grave. Dar cîteodată însuși binele patriei reclamă jertfe și hotărîri dureroase. Vreau să sper totuși că azilul pe care l-ați aflat la noi vă consolează cît de cît. Din partea mea vă asigur de toată ocrotirea și grija. Voi da dispoziții să nu vă lipsească nimic.

Aruncă o privire spre cei doi consilieri. Kemeny și Barcsai dădură din cap, încuviințînd prevenitor.

Rákoczy considera deci exilul grupului de boieri nu ca rod al unor nemulțumiri personale, ci ca pe o acțiune poruncită de însuși binele țării și al obștii. Aceasta însemna mult.

Gheorghe Rákoczy urmă :

— Trebuie să mai lămuresc un lucru, spre liniștea domniilor voastre. Noi nu vom încălca bunele tradiții, creștinești și cavalerești. Nu vom da niciodată niște proscriși în mîinile prigonitorilor lor, chiar dacă ni se va cere aceasta.

Principele dădu capul pe spate, cu o mișcare mîndră, de senior. Hotărîrea aceasta, sinceră fără doar și poate, dictată de frumoase principii, dar și de orgoliul stăpînitorului, părea a fi punctul maxim al generozității sale. Dacă lucrurile se opreau aici, cauza lor rămînea într-un impas definitiv. Vornicul Aslan înțelese asta și-și căută înfrigurat vorbele.

— Pentru noi toate acestea sînt ca mana cerului în restriștea în care ne aflăm. Seminția lui Moise în pustiu n-a fost mai mîngîiată cînd Dumnezeu i-a astîmpărat foamea și setea mistuitoare. Dar, măria-ta, la fel ca aceștia, noi vrem să ajungem la un liman. Și nu vom ajunge la acest liman, neavînd mijloacele trebuitoare. Măria-ta ești om al dreptății și apărător al celor obidiți, ajută-ne !

— Aș vrea ca domniile voastre să fiți mai lămuriți.

— Măria-ta, spuse banul Adam, din pricina birurilor peste măsură de mari, din pricina sărăciei și a silniciilor, pămîntenii noștri nu mai pot răsufla...

— Cunosc și deplîng aceste excese. Am aflat cu mirare că oierii noștri transilvăneni, care în virtutea unor vechi înțelegeri coborau cu turmele la păscut dincolo de

munți, au fost constrînși de voievodul Leon Tomșa să plătească pentru pășunat, fie în bani, fie în natură.

— Tocmai, măria-ta, tocmai ! Nu numai noi, boierii, am apucat drumul pribegiei. Mulți plugari și păstori își lasă ocina și caută adăpost pe pămînturile măriei tale. Ce vrem noi ? Ce vor toți aceștia ? Curmarea răutăților ! Căci nu am sluji cu nimic țării rămînînd aici și stingîndu-ne cu focul în inimă. Iar ca să punem capăt acestor asupriri avem nevoie de oaste puternică și bine înarmată.

Pe fața lui Rákoczy nu se putea citi decît o îngîndurare liniștită :

— Aceasta nu e o chestiune atît de simplă pe cît s-ar părea. Ea ridică obstacole și întrebări gingașe. Primo : dincolo de ceea ce simt și gîndesc eu, cîrmuirea mea nu este absolutum dominium și nu pot hotărî după bunul meu plac.

Privi din nou spre consilierii săi, iar aceștia clătinară iarăși capetele, aprobator. Continuă pe același ton :

— Secundo : am luat grijile statului pe umerii noștri de puțină vreme. Una din preocupările noastre de căpetenie este întărirea armatei, căci avem mulți neprieteni. Dar deocamdată puterea militară a principatului nu este atît de mare ca s-o putem fărîmița și împrumuta. Și, în sfîrșit, terțio, partea cea mai delicată este că, punîndu-vă la dispoziție această armată, intervenim nu numai în treburile Țării Românești, dar și într-ale sultanului.

Obiecțiile acestea păreau foarte limpezi și puternice. Matei înțelegea însă că totul atîrnă de felul cum le privește însuși principele. Atitudinea lui Rákoczy nu se stabilea acum, pe loc, dar pentru a face să se încline hotărîtor cumpăna judecății acestuia ei trebuiau să arunce în balanță acele argumente clare, pe care fără îndoială voievodul le aștepta. Începu chiar cu ceea ce sfîrșise principele:

— Noi nu uităm că puterea padișahului se întinde și asupra Transilvaniei, deși aș înclina să spun că într-o măsură mai mică. Iar aceasta tocmai pentru că turcul cunoaște puterea și înțelepciunea principilor ei și nu cutează prea mult. Am avut și noi asemenea voievozi luminați și dîrji, iar în vremea lor a fost bine, țara s-a întărit și am ridicat și noi frunțile. Dar Leon Tomșa este plecat sultanului ca un rob. Ce-i poruncește, aceea face. Nu este numai o durere a noastră, măria-ta... Este o primejdie adevărată, un spectru care se ridică și amenință toată partea

această de lume. Dacă lucrurile vor merge tot aşa, turcii se vor aşeza în Muntenia ca la ei acasă, iar de la noi pînă peste munţi nu este decît o azvîrlitură de băţ, şi măria-ta vei avea în coastă toată armia lui Murad sultan...

Cuvintele lui sunau egal şi liniştit. Ameninţarea aceea teribilă pe care o dezvăluia atît de simplu nu avea ton de profeţie înfricoşată, fusese rostită mai mult cu amărăciune. Pe faţa lui Gheorghe Rákoczy se aşternuse o paloare uşoară, poate că se mira de severitatea şi îndrăzneala acelor fraze, dar îl asculta cu încordare pe Matei. Acesta urmă :

— Noi, măria-ta, ne-am mai pus viaţa în primejdie şi bucuroşi ne-am da-o ca să înlăturăm urgia. Avem averi care, ce-i drept, nu mai sînt acum în mîinile noastre, dar am jertfi din ele oricît în folosul acestui gînd. Rău ne zbuciumăm stînd aşa, cu braţele încrucişate.

Se lăsă o tăcere profundă, care se prelungi cîteva clipe. Consilierii tuşeau. Gheorghe Rákoczy se hotărîse pesemne să ocolească spusele lui Matei cu privire la primejdia ce-l pîndea pe el însuşi. Vorbi încet :

— Piedicile care stau în calea unui ajutor militar sînt cele pe care vi le-am arătat şi ele nu pot fi învinse cu uşurinţă. Îşi plimbă o clipă privirea pe feţele lungi şi posomorîte ale muntenilor, apoi adause : nu vă voi face însă nici o greutate dacă domniile voastre veţi voi să tocmiţi oşteni cu plată. Sînt încredinţat că veţi găsi destui.

— Cu ce, măria-ta ? nu se putu stăpîni vornicul. Cu ce să-i tocmim ? După cum a spus şi aga Matei, cu noi am adus puţin. Bunurile noastre au rămas dincolo...

— Cît despre asta... nu e un lucru fără rezolvare. Voievodul se uită la Kemeny şi la Barcsai, iar aceştia înclinară gravi capetele. Se vor găsi şi banii trebuitori. Fireşte, nu imediat şi nu toţi deodată, dar se vor găsi. V-o făgăduiesc.

Feţele valahilor se luminară. Cauza lor era cîştigată. Aga Matei adusese tocmai argumentele care trebuiau. Mai întîi cel politic, care, deşi principele îl evitase dibaci, era de-o temeinicie atît de evidentă încît nu putea să-l respingă. Argumentul bănesc avea deasemeni însemnătatea lui, fiindcă cine ştie dacă Rákoczy le-ar fi deschis punga de n-ar fi fost acea străvezie afirmaţie a lui Matei că nu vor şovăi să plătească atunci cînd vor fi înlesniţi.

Atmosfera se destinse. Conversaţia, ieşită din zodia pipăirilor şi a nebulozităţii, se învioră, inimile erau mai

uşoare. Tocmai atunci, Gheorghe Rákoczy spuse pe neaşteptate :

— Domniile voastre să nu-mi luaţi în nume de rău această întrebare. Este o chestiune care vă priveşte şi nu am căderea să mă amestec, totuşi mi-ar fi plăcut să ştiu... Nu-l mai voiţi pe Leon Tomşa. Dar pe cine veţi susţine în locul acestuia ?

Principele atinsese, poate cu bună ştiinţă, punctul cel mai fragil. Chiar de cînd intraseră în vîrtej, fiecare îşi pusese în sine această întrebare. Fireşte, evenimentele se urmaseră cu atîta repeziciune, încît nu avuseseră răgazul unei chibzuinţe adînci. Dar întrebarea rămînea. Prin mintea lor se perindaseră numele multor vlăstare, cu mai mari sau mai mici îndreptăţiri la domnie. Unii dintre aceştia, loviţi de dizgraţia sultanului, se pierduseră în depărtările Rodosului sau ale Trebizundei şi nu se mai ştia nimic despre ei. Despre alţii se ştia, dar milogelile şi tîrguielile lor pe la saraiuri nu prevesteau nimic bun : îi îndepărtaseră cu silă. Trăiau feciorii lui Simeon Movilă, dintre care unul, Gavril, domnise doi ani în Ţara Românească, fără pricepere şi fără strălucire. Dar neamul Movileştilor lăsase amintirea tulbure a unor intrigi şi sfîşieri sîngeroase care încă otrăveau inimile. Poate ar fi fost bine şi drept ca dintre ei, dintre boierii cu vază, care luptau pentru izbăvirea ţării, să se aleagă domn...

Văzînd că tăcerea se prelungeşte, Gheorghe Rákoczy îşi împreună mîinile cu prefăcută stingherealā :

— Înţeleg... E un lucru care cere reflecţii şi dezbateri temeinice. Mea culpa. Dar v-am pus această întrebare gîndindu-mă la viitor. Domniile voastre mi-aţi arătat încredere cerîndu-mi sprijinul. Aş dori ca această încredere să se perpetueze în timp, iar cel pe care-l veţi onora cu alegerea domniilor voastre să-mi fie prieten şi aliat.

Spunînd acestea, aruncă o scurtă privire spre aga Matei. Aga îşi ascunse zîmbetul în barbă : „Tot ce i-am spus, el cunoştea bine, dar n-a vrut s-o spună cu gura lui, ca să iasă că noi sîntem cei mai îngrijoraţi."

Pe vornicul Aslan întrebarea neaşteptată şi totuşi firească a principelui se vedea că l-a dat pradă unei mari tulburări. Părea că scociorăşte nehotărît în sine şi într-un stog de gînduri ceţoase. Văzînd că rămîne cu gura încleştată, paharnicul Barbu Brădescu spuse :

— Să ne ajute Cel de sus să izbîndim în ceea ce este mai greu. Apoi Sfatul țării va hotărî.

— Hotărîrea aceasta, adause aga Matei mînat de un imbold care crescuse în el deodată, ca aburul și ca dogoarea, hotărîrea aceasta noi o vrem înțeleaptă și așa va fi. Nu strivim un șarpe ca să încălzim altul. Iar măria-ta să fii liniștit, căci cel ce va purta sceptrul va purta și acest gînd de recunoștință și de prietenie către măria-ta.

*

Mai înainte de a sosi ajutorul bănesc promis de principe, veniră soli din Țara Românească, trimiși de Leon Tomșa.

După încercarea neizbutită de a-i prinde în capcană pe răzvrătiți, măria-sa Leon Vodă se domolise cu încetul, zicîndu-și că la urma urmelor, mai bine așa : scăpase de potrivnicii săi fără a fi fost silit să-și păteze mîinile cu sînge. Dar de la o vreme începu să fie cuprins de îngrijorare. Stroie Leurdeanu, Ivașcu Băleanu, Radu din Desa și alți boieri cu judecată sănătoasă căutau, ce-i drept cu mare grijă și pe ocolite, căci se temeau ei înșiși pentru viața și avutul lor, să-i înfățișeze lucrurile în adevărata lor lumină. Cei fugiți se numărau printre oamenii cei mai de frunte ai țării, iar plecarea lor nu era faptă de neluat în seamă, ea însămînțase pretutindeni fierbere, neliniște și îndoială cu privire la cîrmuirea lui Tomșa. Foarte însemnate erau și ecourile care vor ajunge la Constantinopole ; poate că pribegii se vor jelui sultanului, iar acesta avea să-i pricinuiască voievodului multe necazuri și bătaie de cap.

Ascultînd de prudenta povață a puținilor săi sfetnici luminați, Tomșa trimise pe slugerul Calotă și pe Dima din Bezdina. Înarmați cu cartea pecetluită a lui vodă Leon, aceștia stăruiră îndelung pe lîngă pribegi ca acelei cărți să i se dea citire de față cu toți. Ceea ce primiră.

Calotă citi cu meșteșug și pe nerăsuflate lungul pomelnic de făgăduieli, jurăminte și afurisenii. Îl ascultară în tăcere pînă la sfîrșit. În timp ce scrisoarea lui Tomșa trecea din mînă în mînă, vornicul Aslan rosti răsfirîndu-și barba :

— Vorbele par să fie izvorîte din părere de rău și din înțelegere tîrzie. Dacă măria-sa ar fi gîndit mai demult așa...

Dima din Bezdina sări cu însuflețire :

— Vornice Aslan, nimenea în afară de Dumnezeu nu este ferit de greșală. Măria-sa înțelege acum că s-a pripit. Poate că și domniile voastre v-ați pripit...

— Păi cum, mîrîi Barbu Brădescu, ne-am pripit ca proștii. Măria-sa nu voia decît să ne pună în fiare, nimic altceva.

Dima înghiți un nod, dar urmă fără să-și piardă cumpătul :

— Ce a fost a trecut, de ce să ne mai înveninăm. Ați ascultat cu toții jurămîntul măriei sale că va da uitării vechea vrajbă. Au nu vă este deajuns domniilor voastre? Vi s-au împietrit inimile ? Primiți mîna care vi se întinde ! Veți avea dregătorii și mai însemnate, după cum vi se cuvine, și veți lucra în binele țării.

— Spune-mi, întrebă Aslan frămîntat, bunurile noastre, pămînturile noastre, averile noastre, ce s-a făcut cu ele ?

— Nimic nu s-a clintit ! sări slugerul Calotă. Măria-sa nu s-a atins de nimica. Cum ați lăsat, așa veți găsi.

Oricît de încet, oftatul de ușurare al vornicului se auzi în jur. Dealtfel se părea că scrisoarea lui Tomșa, frumos ticluită altminteri, îl impresionase pe Aslan, ceva se clintea și șovăia în sufletul lui îndîrjit. Dar pînă să grăiască el, i-o luă înainte Coțofeanu :

— Boier Dima, ai pomenit despre binele țării. Atîta numai că binele țării noi nu-l înțelegem cum îl înțelege măria-sa. Nu știu ce-mi spune mie că vom trage unii hăis și alții cea, iar oiștea se va rupe, ori se va răsturna carul.

— Boieri dumneavoastră, spuse Aslan tulburat, noi să judecăm cuprinsul acestei cărți. Bătu cu degetul în hîrtia despăturită : măria-sa pare că se căiește cu adevărat. Poate că vrea să îndrepte răul...

— Poate că vrea să-l îndrepte, îl susținu gînditor logofătul Grigore.

Aga Matei îi înfruntă pe amîndoi cu o asprime abia domolită de respect și de prietenie :

— Ce să îndrepte ? Dacă ar fi voit-o cu adevărat, pînă acum s-ar fi văzut. Dar se vede dimpotrivă. Căci noi nu judecăm după vorbe, ci după fapte. Aceiași ațîțători și

jefuitori sînt în jurul măriei sale, unul n-a fost îndepărtat, iar cei cinstiţi şi cu frica lui Dumnezeu trăiesc cu căluşul în gură. Dăjdiile n-au fost uşurate, ci dimpotrivă, iar asupririle se înteţesc...

Iancu Călinescu întări numaidecît spusele lui Matei :

— Aşa este, faptele dovedesc dimpotrivă. Ce ne chezăşuieşte nouă că dacă ne vom întoarce nu ne va pune capetele pe butuc ori nu ne va arunca în temniţă ? Nimica ! Vorbe !

— Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba ! tună spătarul Teodosie, aducînd zîmbete pe feţele celor din jur.

Vornicul Aslan plecă fruntea. Se simţise înclinat să înceapă tratative cu Leon Tomşa, lucrul acesta îi dădea chiar un fel de satisfacţie. Gîndea că poate vor izbuti să-şi impună voinţa, iar faptul că Tomşa nu se atinsese încă de averile lor îi întărea licărul acela de speranţă. Dar văzînd cît de mare şi de hotărîtă e împotrivirea se simţi jignit şi părăsi discuţia, adîncindu-se în tăcere.

Cartea cu peceţi a lui Leon Tomşa nu reuşi să-i convingă pe pribegi. Vornicul Calotă şi Dima din Bezdina se întoarseră fără să fi făcut nici o ispravă.

Curînd după aceasta, vornicul Aslan căzu bolnav. Nu se ştia prea bine de ce pătimeşte. Nu-l durea nimica, dar se topea şi părea lipsit de puteri. Poate că-l ajunseseră beteşugurile, cu toate că nu era foarte bătrîn. Poate că boala lui era numai a sufletului, cine ştie dacă nu dospea în el o drojdie de nemulţumire, dacă nu-l bîntuiau neîncrederea în biruinţa lor, îndoiala, teama că va rămîne pentru totdeauna înstrăinat şi sărac...

Iarna părea să sfîrşească devreme în anul acela. Gerurile slăbiseră deodată, soarele încălzea cu hărnicie, iar zăpezile căzute din belşug se topeau văzînd cu ochii. Apropierea primăverii întremase şi speranţele fugarilor. Lefegiii şi slujitorii înarmaţi care veniseră odată cu ei alcătuiseră în apropiere o mică tabără. Numărul celor din tabără se îngroşa pe fiecare zi cu fugarii de prin satele Ţării Româneşti, care, decît să muncească pe pămînturile grofilor, erau mai bucuroşi să se adune cu ai lor, găsind aici hrană şi adăpost. Îi cunoşteau din faimă pe boierii pribegiţi şi trăgeau nădejde că, urmîndu-i, vor ajunge şi ei zile mai bune. Cu seimeni cu tot, se adunase o trupă de aproape o mie de oameni.

Matei venea cît mai des cu putinţă în tabără, şi asista la exerciţiile militare, mulţumit de îndemînarea oamenilor, dar întristat de micimea acestei armate. Noii veniţi începuseră să-l iubească şi să-l preţuiască pe acest boier cu înfăţişare şi apucături de oştean, care vorbea puţin, dar găsea totdeauna cuvintele cele mai nimerite de laudă şi îmbărbătare şi dojenea pe dreptate.

Aga Matei, Coţofeanu, Filişanu, Brădescu şi ceilalţi, ajutaţi cu mare rîvnă de Bărbat Micleuş, începuseră să caute oşteni cu plată. Se găseau destui, şi români şi unguri şi secui şi nemţi, printre care unii războinici de meserie, foarte pricepuţi în mînuirea armelor. Dar banii făgăduiţi de Gheorghe Rákoczy întîrziau să sosească şi fără bani nu puteau face mare lucru. Aşteptarea aceasta începea să-i apese şi să-i nelinişteascâ.

Cu toată strălucirea soarelui, în văzduh plutea parcă ceva mohorît şi ameninţător. Garnizoanele de prin cetăţi se mişcau fără încetare, venind şi plecînd, într-o forfotă de furnicar care presimte o revărsare de ape.

Tocmai atunci, Rákoczy dori să aibă o nouă întrevedere cu boierii români. Aslan rămase ţintuit pe patul de suferinţă, dar principele nu păru mirat sau nemulţumit de lipsa lui ; poate că era informat de boala vornicului, ori poate că nu-l socotea un personaj atît de important. Pe faţa lui Rákoczy pogorîseră umbre, nu mai avea zîmbetul de altădată. Le grăi boierilor simplu şi fără stînjeneală :

— Poate că domniile voastre, aşteptînd atît de mult, aţi început a vă îndoi de cuvîntul meu. Nimic mai firesc. Însă martor mi-e Dumnezeu că n-am uitat o clipă cele făgăduite. Numai că vremile şi împrejurările s-au arătat din zi în zi mai potrivnice. Sînt principe al Transilvaniei şi voinţa ei s-a rostit o dată pentru totdeauna. Dar se vede că niciodată un monarh nu poate fi pe placul tuturora.

Făcu o pauză, cu privirea înnegurată, iar Matei folosi prilejul ca să întrebe :

— Măria-ta, se adună oare norii războiului ?

— S-au adunat şi sînt gata să se reverse, răspunse Rákoczy. Ecaterina de Brandemburg, deşi cuvîntul dietei a fost împotriva ei, se simte nedreptăţită. Palatinul Esterházy adună oşti ca s-o înscăuneze sub pavăza lor, cu învoiala şi sprijinul maiestăţii sale imperiale Ferdinand Întîiul, mai spuse, şi un surîs amar îi miji în colţul buzelor. Înţelegeţi aşadar de ce nu am putut pînă acum să-mi res-

pect făgăduiala. Și vai ! interesele domniilor voastre vor trebui încă să mai sufere o amînare.

Matei aga ridică spre el fruntea înclinată o clipă, cugetător. Spuse cu glas limpede în care vibra abia simțită intensitatea acelor gînduri care-l făcuseră, într-o frîntură de clipă, să se hotărască :

— Măria-ta, alungați de necazuri, noi am ajuns aicea ca într-o casă de prieteni. Acuma, pe lîngă casa aceea dau lupii tîrcoale. Nevrednici am fi dacă am rămînea cu brațele încrucișate. Nu sîntem mulți, nici o mie de săbii. Dar îngăduie să luptăm alături, flamura noastră pribeagă lîngă flamura măriei tale, pentru nimicirea vrăjmașului.

Pe fața principelui mirarea făcu loc unei sincere emoții. Ca om de stat știa din experiență cît de rare sînt asemenea avînturi generoase. În adevăr, oamenii aceia îi erau îndatorați, dar se aflau ei înșiși într-o situație grea, nesigură, și nimic nu-i silea să-și verse sîngele pentru el.

— Vă mulțumesc domniilor voastre. Primesc cu mare bucurie ajutorul acesta. Un braț prietenesc nu înseamnă numai tărie, înseamnă și îmbărbătare. Pe viul Dumnezeu, voi lupta pînă la ultima suflare pentru ca principatul Transilvaniei să rămînă slobod.

...Cînd aga Matei îi împărtăși lui Aslan ceea ce hotărîseră, vornicul se ridică în capul oaselor, slab și bărbos, cu privirea neliniștită :

— I-am cerut ajutor lui Gheorghe Rákoczy și s-au întors lucrurile că trebuie să-l ajutăm noi pe el. Mi se pare că ne îndepărtăm tot mai mult de ținta noastră, aga Matei.

— Poate că îndepărtîndu-ne, ne apropiem, răspunse acesta. El nu-și apără numai tronul, apără neatîrnarea principatului. Poate că ajutorul nostru nu cîntărește prea mult, dar Rákoczy nu-l va uita și va ști să răsplătească binele cu bine.

Același lucru se strădui Matei să-l deslușească și celorlalți dintre boieri care mai păstrau vreo îndoială în fundul sufletului. După ce-l ascultă cu luare aminte, banul Adam spuse :

— Toate bune. Dar dacă Rákoczy va fi înfrînt ? Aici e limpede că nu vom mai putea rămîne. Și unde ne vom duce ? La poloni ? La șvezi ?

Aga Matei ar fi vrut să le arate că trupele lui Rákoczy, mai numeroase și mai bine instruite, sînt cu mult superioare și că Ecaterina de Brandemburg nu are nici o perspectivă să ajungă stăpîna Transilvaniei. În loc de asta, găsi o vorbă mult mai nimerită și mai pe placul lor :

— Fiți fără grijă. Principele Gheorghe Rákoczy nu se va lăsa înfrînt de o muiere.

Se înveseliră cu toții.

CAPITOLUL IV

Ciocnirea hotărîtoare dintre oastea lui Gheorghe Rákoczy și trupele palatinului Esterházy avu loc în ziua de 15 martie 1631, la Rakamaz, pe Tisa. Micul detașament al călăreților români, condus de aga Matei, participă la cîteva șarje și nu avu pierderi prea mari. În schimb, felul lor îndrăzneț și dibaci de a lupta pricinui o groază adîncă în rîndurile dușmanului, nedeprins cu aceste atacuri impetuoase, iuți și nimicitoare ca trăznetul.

La sfîrșitul luptei, după ce pîlcurile răzlețe ale lui Esterházy fură ajunse și nimicite și se luară o mulțime de prinși, pe colina de unde Gheorghe Rákoczy condusese atacurile un trîmbițaș sună adunarea căpeteniilor.

Principele își lepădase chivăra grea. În platoșa-i strălucitoare ca soarele, cu fața luminată de bucuria izbînzii, le adresă cuvinte de laudă vitejilor săi comandanți. Aga Matei, căpitanul Godea, spătarul Tudosie, Neacșu Mîrza, Barbu Brădescu, Petrache și ceilalți boieri români descălecară la poalele măgurii, lăsînd să răsufle caii trudiți de goană și de hărțuială, și se apropiau fără grabă, ca niște oameni care au isprăvit cu bine lucrul lor. Nu purtau armuri grele, stînjenitoare îndeobște și fără mare folos. Sub dolmanele unora, hărtănite de săbii, lucea stins îmbrăcămintea mlădioasă de zale.

Aga Matei avea obrazul înnegrit de pulbere, căci un dragon își descărcase pistolul de aproape, fără să-l nimerească însă. Rákoczy privi o clipă fără s-o recunoască fața aceasta umbrită de funingini și stropită de sînge. Apoi, într-o mișcare nestăvilită, în care dăinuia toată plăcerea triumfului, îl îmbrățișă. Văzuse cu ochii lui îndrăzneala neobișnuită a românilor, iuțeala cu care se aruncaseră în

vălmășag, risipindu-i pe lăncierii lui Esterházy. Spuse tare, să audă toți :

— Prietenul și fratele meu iubit, Dumnezeu să te ocrotească ! A fost o pildă rară...

— Cauza măriei tale e cauza dreptății și a slobozeniei, răspunse Matei. Iar noi pentru dreptate și slobozenie sîntem gata să pierim.

Nemeșii cu pene de cocor la calpace, cărunții și încercații căpitani cu coifuri grele și țuguiate, stegarii, toți luptătorii aflați în preajmă, români, secui și unguri, acoperiți de sînge, sudoare și noroi, cu platoșele scrijelate și cu fețele trase de istovire, înălțară spadele, strigînd înfierbîntați :

— Vivat princeps ! Vivat Transilvania !

Deși relativ ușoară, victoria de la Rakamaz avea o mare însemnătate pentru destinele voievodatului și pentru cîrmuirea lui Rákoczy. Împăratul de la Viena făcuse o nouă încercare să lege Transilvania de picioarele tronului său, dar paloșul principelui tăiase odgonul. Ferdinand nu-l iubea pe Rákoczy, dar acum, cînd avea de înfruntat atîtea inamiciții, trebuia să se împace vrînd, nevrînd, cu guvernarea acestuia, iar Ardealul rămînea mai departe de sine stătător. Regii Franței și Suediei, coalizați împotriva lui Ferdinand, priveau cu satisfacție cursul pe care-l luaseră evenimentele. Oricum, în pofida neînțelegerilor și colcăielilor politice departe de a se stinge, principele își consolidase poziția și își asigurase, cel puțin pentru un timp, liniștea trebuitoare.

Aga Matei și ceilalți boieri români își dădeau prea bine seamă de aceasta. Hotărîrea lor de a lupta cu armele în mîini alături de Rákoczy reprezenta nu numai un impuls de prietenie și recunoștință, dar se dovedise și foarte chibzuită și avea să-și arate roadele. Vremea lui Mihai Vodă, cînd gloriosul oștean unise sub același stindard cele trei țări surori, amurgise acoperită de norul trădării și de potrivnicia împrejurărilor. Dar într-ajutorarea aceasta nu era lucru nou nici în ultimul pătrar de veac. Nu urcase oare Gabriel Bethlen pe tron cu sprijinul oștilor muntene și moldovenești ?

Pribegii înțelegeau că acum era clipa prielnică să stăruie pe lîngă Rákoczy a-și împlini făgăduielile.

După ce încheie campania, curățind ținuturile mărginașe ale Transilvaniei de cetele de hărțași și înnăbușind

orice gînduri de invazie, principele dori să sărbătorească succesul printr-un mare ospăț. Fură poftiți la acest festin princiar nobilii cei mai de vază ai țării, cu blazoane vechi de sute de ani, fețe bisericești, comandanți de cetăți, juzi și guvernatori de ținuturi, ambasadori străini și militari iluștri care se distinseseră în lupte. La loc de frunte printre oaspeți se aflau boierii români. Stătuseră la mesele lui Tomșa, unii dintre ei mai umblaseră și pe alte meleaguri și nu le erau de fel străine fastul și ceremonia, rafinamentul și strălucirea unor asemenea petreceri. Dar ceea ce văzură aici depășea măsura obișnuită. Castelul Rákoczy era poleit de lumini ca un mărgăritar. Mozaicurile și pardoselile de lemn prețios, cu mare meșteșug alcătuite, se luau la întrecere în luciul lor cu uriașele oglinzi venețiene, răsfrîngînd razele lumînărilor ca pe mii și mii de stele presărate în candelabrele de argint. Pereții erau acoperiți cu minunate și vechi picturi, cu mătăsuri ușoare ca petalele de trandafir și cu suave tapiserii. Armuri scumpe, de Milan și de Damasc, panoplii cu arme străjuiau pretutindeni. O întreagă armată de slujitori, îmbrăcați în haine roșii, cu peruci albe și cu ciorapi de mătase se foiau prin sălile castelului, gata să împlinească cea mai mică dorință a oaspeților.

La masa enormă, acoperită cu bogate țesături, pe care scînteiau vasele înflorate, cristalurile și argintăria, voia bună părea însă că se încropește mai anevoie. Lucru întrucîtva explicabil. Mulți dintre nemeșii de față aveau păreri politice diferite, dăinuiau între ei dihonii vechi și dușmănii surde. Dar scopul principelui era tocmai de a mijloci măcar de formă o apropiere între dînșii și de a înnăbuși pentru un timp rivalitățile.

Pe dinaintea mesenilor se perindau fără încetare tăvi uriașe cu bucate, acoperite cu un soi de clopote mari de argint, care cînd erau ridicate smulgeau exclamații de uimire și încîntare. În picioare, la spatele oaspeților, slujitorii umpleau necontenit cupele. Se bea vîrtos, însuși voievodul dădea pildă în privința asta, căci era bărbat sănătos și în putere. Începură închinăciunile și cuvîntările, mai scurte sau mai lungi, dar pline toate de aceleași omagii adresate principelui, înțelepciunii sale, dar mai ales victoriilor sale militare.

Rákoczy ațînti o privire prietenoasă și plină de luare aminte asupra agăi Matei, care se ridicase să grăiască în

numele boierilor români. Ca toți ceilalți, Matei evocă și el episoadele eroice de la Rakamaz, lăudînd priceperea de comandant a principelui. Adause apoi :

— Măria-ta ți-ai strivit vrăjmașul ca pe un șarpe sub călcîi. Are să le fie învățătură și altora. Facă Domnul ca puterea măriei tale să înflorească și să crească, nebiruită în veac. Să trăiești ani mulți și cu slavă, măria-ta, rămînînd mereu apărătorul dreptății și părintele celor obijduiți. Să înflorească mereu pămîntul acesta transilvan, fericit și slobod, fără tiranie străină. Căci pentru cei ce nu pot gusta asemenea bucurie în patria lor, pentru cei ce și-au părăsit vetrele și se mistuie în amarul pribegiei, este o mîngîiere să privească la unii care au dobîndit ce rîvnesc.

Cuvintele lui, în care vibrau sinceritatea și amărăciunea, avură în clipele acelea sărbătorești un puternic răsunet nu numai în inima principelui, dar și într-ale multora din nobilii care ascultau.

În scurtă vreme sosiră primii bani de la Rákoczy, care fură numărați pribegilor în schimbul unor înscrisuri ticluite cu migală. Firește, acesta era tipicul slujbașilor care mînuiau bani, dar Matei nu se putu împiedica să nu gîndească o dată, mai mult cît de prevăzător se arată principele în toate. Prevăzător se arătase mai întîi nevrînd să le dea oaste, ci doar ajutîndu-i să năimească ei înșiși luptători. În felul acesta sultanul nu putea să-l mustre că a intervenit cu armele în Țara Românească. La fel de prudent se dovedea și acum, punînd la păstrare zapisul pentru banii împrumutați.

Începură în grabă recrutarea mercenarilor. Dar, spre nenorocul lor, lucrurile nu mai mergeau atît de bine ca prima dată. Mulți dintre oștenii aceia de meserie, pricepuți și căliți, își găsiseră pesemne de lucru în alte părți, căci nimeni nu se plîngea de lipsa războaielor. Prea puțini oameni de nădejde aflară. Cei care-și ofereau serviciile erau fie inși fără căpătîi, deocheați și lăudăroși, fie țărani care nu știau să tragă cu muscheta ori să mînuiască sabia cu destulă îndemînare. Spătarul Tudosie, Godea, Iancu Călinescu și Szentes, care se îndeletniceau cu organizarea și muștruluirea lor, se plîngeau întruna de indisciplina unora și de nepriceperea altora. În afară de asta mai trebuiau cai și arme bune, iar banii erau pe sponci. Matei era nemulțumit și îngrijorat, dar făcea ce putea. Ar fi simțit nevoia să-i împărtășească și lui Aslan grijile acestea,

dar poate că de prea multe griji căzuse vornicul la pat. Acum se sculase din zăcere, dar rămînea abătut, adîncindu-se în tăcere și singurătate. Cine știe dacă Aslan nu visase și năzuise prea mult, iar deodată înțelesese că puterile-i sînt neîndestulătoare...

Întrebarea pe care le-o pusese atunci Gheorghe Rákoczy, pe cine vor alege domn, răscolise jarul în inimile multora. Nedumerirea și neliniștea mocnită se dădeau acum tot mai des pe față. Nu ținuseră sfaturi anume pentru asta, gîndind că și cei rămași în țară trebuie să-și spună cuvîntul lor, dar vorbeau și cîntăreau, înțelegînd bine un singur lucru : că pînă la urmă, tot va trebui învoirea turcului.

Principele Transilvaniei pomenise despre viitoarea lor alianță. Desigur, asta ar fi schimbat mult fața lucrurilor. Laolaltă poate că ar fi ținut piept. Dar se punea întrebarea : era oare Rákoczy dispus ca, așa cum se ridicase împotriva împăratului german, să se ridice și împotriva împăratului de la Constantinopole ? Poate că alianța pe care o gîndea el era dictată de țeluri mai puțin temerare. Poate că juca un rol și vanitatea lui de mare senior și dorea ca în această alianță să-și asigure cît mai multă influență asupra țării vecine.

Aga Matei cugeta la toate acestea în clipele de răgaz. Dar erau puține asemenea clipe, căci de cînd Aslan se îmbolnăvise și se însingurase, asupra lui căzuse în chip firesc grija de a descurca treburile pribegilor, de a duce toate la bun sfîrșit și de a înfrînge toate piedicile. Dar se străduia să pătrundă cît mai limpede viitorul acesta plin de nesiguranță și să găsească răspuns la noianul de întrebări. Apoi, cînd se ducea dimineața în tabără și-l auzea pe Iancu Călinescu dîndu-se de ceasul morții că soldații greșesc ținta de două ori din trei și pe Szentes suduind în toate graiurile cunoscute de el se lăsa iarăși furat de vîrtejul pregătirilor ostășești.

Știa acum că nu vor putea înjgheba o armată prea mare și că biruința asupra lui Tomșa atîrnă de iuțeala și hotărîrea cu care vor izbi. Fața vrăjmașului îi apărea uneori în visuri roșie ca o lună însîngerată, cu ochi bulbucați și cu dinții rînjiți și se trezea scrîșnind și gemînd, căci timpul și depărtarea nu-i ostoiseră nici suferința nici ura. Trecuse de focul tinereții, căta să-și struneasă simțămintele, să rînduiască totul chibzuit și rece, dar în inima lui

rîvnea din răsputere ceasul acela al răfuielilor, cînd ori ei vor mușca țărîna, ori Leon Vodă nu va mai fi.

Izbutise s-o aducă lîngă sine pe jupîneasa Elina dimpreună cu Mateiaș și asta era o mare mîngîiere. Dar o parte din sufletul lui rămăsese dincolo de munte, îngropat de viu în pămîntul Brîncovenilor, în pămînturile țării, și-i auzea zvîrcolirea, geamătul, glasul, chemîndu-l și căutîndu-l. Numai o ploaie binefăcătoare, o ploaie de sînge, mai putea să-i răcorească arșița și să-i întregească iarăși, în viață sau în moarte, ființa despicată în două ca un trunchi.

Într-o dimineață, pe la jumătatea lui mai, devreme de tot, cînd nici nu păliseră bine stelele nopții, Matei tocmai se deșteptase și încerca să-și adune gîndurile încă toropite. Deodată auzi mișcare în dreptul ușii, apoi o bătaie și glasul lui Dușan.

— Stăpîne, îi spuse credinciosul oștean, a venit un om din partea boierului Stoica. Se jură că e un lucru grabnic de tot, de aceea am cutezat.

— Bine ai făcut, Dușan. Adu-l aici.

Omul lui Stoica, un cioban zgîrcit la vorbă, dar isteț la minte, își deșertă sacul fără zăbavă și fără cuvinte de prisos. Ascultîndu-l, lui Matei i se risipi ca prin farmec tulbureala somnului. Cuprins de neliniște, trimise îndată pe la ceilalți boieri să se scoale și să se adune fără întîrziere.

— Boieri dumneavoastră, le spuse, am primit veste, chiar acum. Leon Vodă trimite iarăși solie. Vlădica Teofil, spătarul Hrizea și logofătul Radu sînt pe drum încoace.

— Să vie sănătoși, mormăi banul Adam cu o strîmbătură de dispreț. Cum or veni, așa s-or întoarce.

Iar Barbu Brădescu adause cu un gîlgîit de rîs :

— Sosește și vlădica ? He-he-he, mare cinste ! Poate că vrea să ne spovedească păcatele... Mă mir că n-a trimis moaștele sfîntului Dumitru.

Logofătul Grigore, om foarte evlavios, îl privi cu dojană. Matei nu-și putu stăpîni un zîmbet, dar fața îi deveni iarăși gravă :

— Boieri dumneavoastră, n-ați auzit tot. Aceștia trei se vor înfățișa mai întîi la principele Gheorghe Rákoczy. Ce-i vor spune vorbă cu vorbă eu nu pot să știu, dar bănuiesc. Bănuiți și dumneavoastră. Vor face făgăduieli de

supunere și de prietenie din partea lui Tomșa, poate și făgăduieli bănești.

— Principele, sări Coțofeanu, a spus-o răspicat : nu ne va părăsi în mîna asupritorului nostru, orice s-ar întîmpla. Să ne îndoim de cuvîntul lui ?

— Onoarea de cavaler a lui Rákoczy e mai presus de îndoială, răspunse Matei. Dar el este cîrmuitor. Nu știu ce gîndește despre sfetnicii lui, dar trebuie să-și plece urechea la dînșii, iar firele politicii se țes uneori pieziș. Poate că promisiunile și momelile lui Tomșa îl vor face să șovăie și să nu ne mai ajute cu aceeași mărinimie.

— Așa este, încuviință armașul Pusa. Pentru el Tomșa va fi vrabia din mînă, iar noi cioara de pe gard.

— Tocmai. De aceea trebuie să chibzuim.

Tudosie Corbeanu se înroșise la față ca macul și răsufla greu. Rosti gîfîind :

— Să le ieșim în cale ! Fățarnicii aceștia nu trebuie să ajungă la voievod ! Să le tăiem limbile spurcate și să le astupăm gura cu pămînt...

— Nu cred că e lucrul cel mai înțelept, se împotrivi Matei. Nici principele n-ar vedea fapta aceasta cu ochi buni. Eu zic că trebuie să le-o luăm înainte, atîta. Să-i împărtășim lui Rákoczy temerile noastre. Să-i deschidem ochii asupra vicleniei lui Tomșa. Să-l ajutăm să înțeleagă că nu are nimic de cîștigat lăsîndu-ne în voia soartei și făcîndu-i tîlharului pe plac.

Așa și făcură. Principele îi ascultă în tăcere pînă la sfîrșit. Se plimbă apoi îndelung prin încăpere, cu mîinile la spate, urmărit de privirile încordate ale valahilor. Cînd se întoarse spre ei, avea fața înseninată și mulțumită :

— Nu pot să nu-i primesc pe mesagerii lui Leon Tomșa, n-am nici un temei. Cît despre simțămintele ce vi le port, mai este oare nevoie să vă dau asigurări ? Iată, am plănuit un lucru care va veni cum nu se poate mai bine în sprijinul cauzei domniilor voastre. Se află în Transilvania, după cum știți, Kasim aga, trimisul padișahului. Un om bătrîn și cumpănit. Îl voi ruga să mai zăbovească vreo cîteva zile, spre a fi de față la primirea solilor munteni. Veți fi și domniile voastre de față. Totul se va desfășura fără cusur, la lumina zilei și în prezența părților implicate. Pe domniile voastre vă rog să cuvîntați fără patimă și cu toată chibzuința. Arătați limpede, cu argumente și cu

dovezi, nemulțumirile domniilor voastre, greșelile și abuzurile lui Tomșa.

Ceea ce pusese principele la cale li se păru foarte potrivit. Nu trăgeau nădejde că, ascultîndu-le acuzațiile, Kasim îl va convinge pe sultan să-l scoată din domnie pe Tomșa. Știau că nu poate fi așa. Oricum însă, își spuneau păsul în fața reprezentantului Porții, iar cîte ceva tot va ajunge la urechea lui Murad : cînd se va porni hora, acesta nu va putea susține că n-a știut nimic.

Peste trei zile, cînd fură introduși la reședința princiară, solii munteni arătau cu totul zăpăciți, fiindcă nici nu le trecuse prin minte că-și vor îndeplini misiunea de față cu pribegii și mai ales în prezența unui demnitar otoman. Fură nevoiți să-și schimbe tactica pe loc. Vlădica Teofil, capul micii ambasade, ca față bisericească ce era, socoti nimerit să înceapă blajin și dulceag, gîndind că se va pune într-o lumină plăcută tuturora, căci datoria fiecărui prelat este să propovăduiască împăcarea.

— Măria-ta, rosti el, uitîndu-se la Rákoczy, care asculta într-o atitudine politicoasă și neutră, măria-ta, am venit la această curte strălucită și la picioarele unui slăvit voievod, rugîndu-l din adîncul inimii să fie martor și mijlocitor al dorinței noastre de bună înțelegere. Căci, ce este vrajba, măria-ta, decît sămînța aruncată de diavol ca să strice holdele curate ale Domnului... Noi nu zicem că acești boieri, pe care i-ai adăpostit măria-ta, n-au avut temei de supărare. Poate că au avut. Nici copilul de țîță nu este fără prihană și cu atît mai vîrtos poate greși un cap încoronat care trebuie să vegheze la atîtea și care ades nu are cunoștință de toate răutățile. După cum se poate să fi greșit și acești boieri. Dar nu în deșert ne rugăm să ni se ierte nouă greșalele, precum și noi iertăm greșiților noștri. Iată, eu, căpetenie a bisericii, mă umilesc în fața acestor boieri, după cum e porunca mea preoțească, cerîndu-le smerit să alunge din inima lor veninul și dușmănia, și să se întoarcă la baștina lor, unde nu li se va clinti un fir de păr și vor avea toată cinstirea. Voievodul nostru, Leon Tomșa, cugetă cu amărăciune la această întîmplare. El este dornic să afle din chiar gura acestor boieri tot ce nu le-a plăcut lor și este gata să îndrepte toate strîmbătățile, dacă s-au făcut vreunele.

Kasim aga își îngustase ochii pieziși, de mongol, mîngîindu-și barba albă și rară, ciugulită parcă de capre. Spuse nedumerit și aspru :

— Iată ce nu înțeleg eu. Cum poate un om al credinței să vorbească în numele stăpînului țării ? Credința este una, iar cîrmuitorii au legile și îndreptățirile lor. Imamul n-ar cuteza să facă făgăduieli din partea padișahului nostru, slăvit să-i fie numele.

Vlădica Teofil păru foarte tulburat de această întrerupere neașteptată și Barbu Brădescu își acoperi fața cu palmele, să nu i se vadă rînjetul de încîntare. Dar sfinția-sa își reveni repede și căută să-l lămurească pe turc :

— Noi cu toții trăim în frica lui Dumnezeu și nu-i încălcăm poruncile. Măria-sa la fel ca cel mai din urmă și umilit creștin.

Pe buzele lui Kasim flutură un zîmbet neîncrezător. Matei aga ascultase cu mare stăpînire de sine toată vorbăria aceea fățarnică și fără rost. Se folosi de scurta clipă de tăcere ca să-l încolțească pe vlădică :

— Sfinția-ta spui că vodă Tomșa e mîhnit și nu înțelege de ce ne-am pribegit. Dar armașul Pusa e aici cu noi și e cel mai bun martor, căci chiar din gura măriei sale primise poruncă să ne ducă la temniță. De-acolo pînă la satîrul gîdelui nu era decît un pas. Mai spui că vodă e gata să ne asculte și să îndrepte toate strîmbătățile. Îngăduie, sfinția-ta, să nu credem una ca asta. Căci noi nu o dată i-am spus ce ne doare, ci de multe ori și în toate chipurile, și cu sfială și mai fățiș, dar n-a vrut cu nici un preț să ne asculte rugămintea și povața, ba ne-a amenințat și ne-a ocărît cum i-a venit la gură, uitînd cine sîntem, uitînd că prin noi grăiește țara. Și sfinția-ta zici că nu știe ?

Matei vorbi îndelung, fără să ridice glasul. Cînd spuse că Tomșa are datorii atît de multe și de mari încît cu greutate mai poate plăti haraciul, văzu o lucire de interes în ochii turcului și înțelese că e pe drumul cel bun. Urmă, apăsînd pe fiece vorbă :

— Ca să poată mulțumi liota de cămătari care-l sug, suge el însuși sîngele țării ca o căpușă. Țara e vlăguită, oamenii se risipesc și pier, vitele se împuținează, cîmpurile rămîn nelucrate. Curg pîraie de lacrimi, dar vor curge într-o zi pîraie de sînge și cui va sluji aceasta ?

Vlădica Teofil asculta resemnat, cu ochii plecaţi, răsucind cu degetele crucea de aur care-i atrîna pe piept. Hrizea, cu faţa rotundă învăpăiată de necaz, voi de cîteva ori să-l întreruptă pe aga Matei, dar căutătura severă a lui Rákoczy îi tăie avîntul.

Pe faţa negricioasă şi zbîrcită a lui Kasim nu se putea citi aproape nimic. Dar nu-i scăpase nici una din vorbele ghiaurului. Avea mintea pătrunzătoare şi înţelegea că acesta spune adevărul. Înţelegea deasemeni cîte neajunsuri pot pricinui împărăţiei otomane sărăcia, proasta cîrmuire şi tulburările din Ţara Românească. Era de datoria lui să-l prevină pe sultan de toate acestea. Dar oftă nehotărît, gîndindu-se cît de greu ajunge padişahul să ia o hotărîre. Murad sultan, puternicul stăpînitor, era sclavul celor mai necrezute linguşeli, al tuturor intrigilor şi sfaturilor perfide. În jurul saraiurilor se întindea nevăzut un lanţ de urzeli, de pofte şi interese, de duşmănii, invidie şi corupţie, lanţ din care la urma urmei, chiar şi el, Kasim, era o verigă. Oftă iarăşi. Cine ştie, poate că era mai bine ca lucrurile să se urmeze în voia lor şi să ajungă la acel sfîrşit pe care-l proorocea ghiaurul Matei. Scîrbit, poate că sultanul se va lepăda atunci de toţi cîrmuitorii aceia slabi, nevrednici şi nepricepuţi şi va pune un paşă dreptcredincios să guverneze Valahia. De ce nu chiar pe el, Kasim, dacă va şti să manevreze cu destulă dibăcie. Îşi cîştigase merite mari în ochii padişahului. De ce nu chiar pe el...

Vorbi morocănos :

— Acestea nu sînt pricini pe care să le judec eu şi să le dau dezlegare. Treburile luminăţiei sale padişahul sînt multe şi mari, căci fără margini este împărăţia lui. Dar poate că va găsi o clipă de răgaz să se plece cu marea-i înţelepciune asupra neînţelegerilor voastre.

Kasim nu spusese mare lucru. Dar nici nu-i certase pe pribegi, cum poate ar fi fost de aşteptat. Pe deasupra dăduse de înţeles că neorînduielile din Ţara Românească vor ajunge la urechile sultanului. Era tocmai ceea ce nu dorea Tomşa să se întîmple. Vlădica Teofil îşi înnăbuşi un suspin, pricepînd că misiunea lor a dat greş într-un chip cît se poate de nenorocos. Vorbele ce le mai adăugă fură searbede şi de mîntuială, fără putere.

Principele, arătîndu-şi la rîndu-i părerea de rău că nu poate contribui mai mult la rezolvarea unei chestiuni atît de delicate, puse capăt întrevederii.

După cîteva zile, vlădica Teofil stărui să mai vorbească o dată cu Rákoczy, fără alţi martori stînjenitori. Dar principele trimise răspuns că e copleşit de treburi importante ale statului şi nu are nici o clipă la dispoziţie. În chip de scuză şi de recompensă pentru străduinţele lor eşuate, le înmînă ambasadorilor, prin consilierii săi, unele daruri. Văzînd că nu mai au de ce zăbovi, trimişii lui Tomşa făcură calea întoarsă.

Bucuroşi şi întăriţi de nereuşita cu care se încheiase demersul lui Leon vodă, pribegii îşi urmară fără zarvă pregătirile. Cu toate că recrutarea mercenarilor mergea greu, pe la mijlocul verii mica lor armată se înjghebase şi aştepta porunca de plecare.

CAPITOLUL V

Neizbînda vlădicăi Teofil, în a cărei iscusinţă îşi pusese mare nădejde, întunecă inima lui Leon Tomşa. De faţă cu părintele Benedict, care ţinea ochii plecaţi cu sfială, dar poate că zîmbea în sinea lui, îl certă pe sărmanul Teofil cu vorbe aspre şi atît de mînioase încît obrajii acestuia se înroşiseră ca focul. Tomşa simţea o pornire aprigă să pălmuiască şi să scuipe obrajii acestui popă nepriceput, dar fărîma de judecată care rămăsese de veghe îi porunci să nu facă asta şi nici să nu rostească vreo ocară din cale afară de grea, pe care vlădica n-ar mai fi putut s-o rabde.

Însă nu era doar atît. Voievodul înţelegea limpede că lucrurile au luat o întorsătură cum nu se poate mai rea. Faptul că aga Kasim ascultase cu urechile lui plîngerile şi învinuirile pribegilor îl umplea de o neagră îngrijorare. Apoi, cu toate că trimişii nu izbutiseră să vadă ei înşişi şi să afle în amănunt cu ce se îndeletnicesc boierii de peste munţi, auzise mai demult şi nu de la un singur om, despre pregătirile militare ale exilaţilor. De aceea luase

măsuri grabnice, aducînd pentru orice întîmplare cîteva trupuri de oaste lîngă București.

Dar nu se simțea nici mai liniștit nici mai apărat. Știa că nici un trup de oaste nu-l poate apăra de dizgrația sultanului și gîndul acesta îi bîntuia nopțile ca un duh rău. Întoarcerea pribegilor ar fi însemnat pentru Sublima Poartă o mărturie de nezdruncinat că în Țara Românească domnesc împăcarea și buna rînduială. Ce-i supărase atît de tare pe pribegii aceia, pe răzvrătiții aceia ? Năvala străinilor care se bucurau de favoruri și adunau averi însemnate. Povara birurilor și asprimea umilitoare cu care erau tratați. Foarte bine. Trebuia să-i convingă pe fugari, acum cît mai era timp, că toate acestea nu mai sînt și nu vor mai fi.

Era prins între ciocan și nicovală. Îndepărtarea cu brutalitate a turcilor și grecilor care roiau în jurul său ar fi fost o greșală de neiertat. Nemulțumirea acestora, zarva pe care ar fi iscat-o la Stambul, abia că i-ar fi grăbit sfîrșitul. Nu-i vorbă, unii dintre aceștia, înțelegînd că vremile devin nesigure pentru ei și călăuziți de o prudentă înțelepciune, se strămutaseră de bună voie la vechea lor matcă. Pe ceilalți trebuia să-i încredințeze că le rămîne prieten devotat și datornic onorabil, dar să-i convingă totodată că trebuie să-și părăsească pentru un timp influentele și productivele poziții. Era deasemeni de neapărată trebuință să micșoreze dăjdiile, să întărească vechile privilegii boierești și să mai scoată zăbala din gura acestora. Știa cît de scump îl va costa totul. Intrînd mai puțini bani în visterie, datoriile nici vorbă să se stingă și camăta se va ridica. Dar însemnat era să-și păstreze scaunul. Iar pentru asta trebuia să le astupe gura lui Aslan, lui Matei aga și celorlalți, să-i aducă iarăși acasă. Să-i aducă... Le va vorbi ca un frate și-și va culca fruntea pe umărul lor, zăvorîndu-și în fundul inimii ura și sila. Să li se pară viața dulce și frumoasă. Să-și poarte în voie trufia. Pînă cînd, încetul cu încetul, prin lucrătură dibace, îi va îngenunchea iarăși.

Rumegă așadar gîndurile acestea, noapte și zi, pînă ce lămuri totul în amănunțime. Băleanu, Leurdeanu, Dudescu și ceilalți rămaseră muți de uimire auzind asemenea vorbe din gura măriei sale. Mai întîi se feriră să se arate prea încîntați. Dar cum voievodul repetă cu străsnicie hotărîrile sale, arătîndu-se gata să le ducă la îndeplinire fără zăbavă, îndoielile lor începură să se risipească.

Vorbeau acum fără ocolișuri, spunîndu-i măriei sale că bine face ceea ce face, și că ei toți gîndeau astfel demult, dar ca buni slujitori ce erau nu se încumetaseră să cîrtească. Tomșa îi asculta cu un zîmbet pocăit, iar dușmănia și disprețul fierbeau în sufletul lui ca un elixir diavolesc, otrăvindu-i ființa.

Crainicii se răspîndiră cu iuțeală peste tot, să adune la București întreaga obște, atît pe boierii cei mari, cît și pe mazili și pe roșii, mica nobilime de țară, categorie numeroasă care îndeplinea slujbe mărunte și care avea deasemeni drepturile ei străvechi, slăbite acum și încălcate. Laolaltă cu slujitorii care se bucuraseră și ei odinioară de anumite înlesniri de biruri, toți aceștia alcătuiau o uriașă mulțime care invadase cetatea de scaun, talaz omenesc neliniștit, nerăbdător și ațîțat.

De multă vreme nu mai cunoscuseră Bucureștii atîta revărsare și clocot de lume. Mănăstirile, hanurile și casele era înțesate. Ospătăriile și vinăriile făceau treburi bune, neguțătorii din bazar așijderi. Clopotele bisericilor băteau fără încetare, mai abitir ca la sărbătoarea Învierii, căci măria-sa dorea din răsputeri să dea acestor schimbări o înfățișare cît mai solemnă.

Întreg omenetul acela ascultă cu sufletul la gură și într-o mare tăcere legămîntul lui Leon Tomșa, căci vorbele frumos ticluite aveau răsunetul adînc și mișcător al adevărului :

— ... Văzînd noi atîta sărăcie și pustiire țării, am cătat să aflăm de unde cad acele nevoi pre țară. Astfel aflatu-s-au și s-au adeverit cum toate nevoile și sărăcia se încep de la străinii care amestecă domniile și vînd țara fără milă și o precupesc pe capete asuprite... Și dacă vin aice în țară, ei nu socotesc să umble după obiceiul țării, ci strică toate lucrurile bune și adaugă legi rele și asuprite... Și încă alte multe răutăți au arătat, nesocotind pre oamenii de țară, înstrăinîndu-i de domnia-mea cu pisme și cu năpăști și asuprind săracii fără milă. De aceea fac legătură și jurămînt ca împreună cu tot sfatul țării să calc acele obicee rele și să le pui domnia-mea jos și să scot acei greci străini din țară afară ca pe niște neprieteni țării. Și voi tocmi domnia-mea și alte lucruri bune, care să fie de folos țării...

În acelaşi zvon înteţit de clopote, Leon vodă, urmat de dregători, păşi în biserica domnească, unde, cu faţa albă ca hîrtia şi cu ochi întunecoşi, jură de trei ori pe sfînta Evanghelie, afurisindu-se grozav şi chemînd asupră-i cea mai cumplită pedeapsă dumnezeiască dacă-şi va călca vreodată făgăduinţa.

Printre acele „alte lucruri bune“ plănuite, Leon Tomşa hotărî să micşoreze dările ce apăsau pe umerii micii boierimi. Roşii fură iertaţi de dijmă, de gorştină şi de vinăriciu, fixîndu-li-se o dajdie de patruzeci de galbeni, pe care aveau s-o plătească de două ori pe an, la Sfîntu Dumitru şi la Sfîntu Gheorghe.

Impozitul rămînea şi aşa destul de ridicat, dar faţă de ceea ce fusese pînă atunci era o uşurare simţitoare, aşa încît la auzul acelor înlezniri, gurile care mai înainte scrîşniseră şi suduiseră strigară cu mare aprindere :

— Trăiască măria-sa Leon vodă ! Să-i dea Cel de sus sănătate şi domnie lungă !

Ochii lui Tomşa luceau de înfrigurare. Simţea că a cîştigat. Oamenii aceia cărora le slobozise dintr-o dată frîna aveau să fie cu trup şi suflet alături de dînsul, ajutîndu-l să iasă la liman. Nu era numai o izbîndă politică. Roşii avuseseră dintotdeauna obligaţia ca, la caz de nevoie, să se echipeze şi să se înarmeze pe socoteala lor, apărînd ţara şi domnia. Nemulţumiţi fiind, voievodul nu putea să se bizuie prea mult pe avîntul şi credinţa lor. Dar acuma, despovăraţi de griji şi de obidă, aceştia alcătuiau un puternic sprijin militar cu care ar fi putut să-i înfrunte pe pribegi. Desigur, aceasta era o ultimă şi îndepărtată posibilitate, deoarece era pe deplin încredinţat că aga Matei, Aslan şi ceilalţi nu mai au nici un temei să se încăpăţîneze. Pentru a grăbi lucrurile, îi trimise fără întîrziere spre Ardeal pe Stanciu din Dîlga şi pe Radu din Desa, să le dea de ştire fugarilor despre fericitele schimbări. În aceeaşi zi porni solie la Constantinopole, să-l înştiinţeze pe marele vizir că dihonia şi vrajba din Ţara Românească au încetat, pricinile fiind înlăturate.

Dinspre partea grecilor nu era prea îngrijorat. Avertizaţi din vreme despre măsurile plănuite, cei mai mulţi se grăbiseră să se pună la adăpost. Sufereau unele pagube şi fuseseră coborîţi de pe treapta lor înaltă şi dominatoare. Dar firele tainice nu fuseseră nicidecum tăiate, şi nu se puteau plînge că au fost loviţi fără milă şi pe neaşteptate.

*

Postelnicul Stanciu şi logofătul Radu zoreau spre Tîrgu Jiu, cu popasuri scurte. Încă sub înrîurirea celor trăite la curte în ultimele zile, Stanciu vorbea aproape într-una, pritocind cu mirare şi însufleţire schimbarea adîncă ce se petrecuse în gîndurile şi faptele lui Tomşa. La fel ca măria-sa, postelnicul era încredinţat că boierii de peste munţi nu mai au nici un motiv întemeiat de a stărui în hotărîrea lor. Se ridicaseră împotriva unor strîmbătăţi care loveau în mîndria şi averile lor. El, Stanciu, le dăduse dreptate în inima lui. Dar acum, silniciile şi apăsările erau spulberate. Aşadar, ce-ar mai fi rîvnit ei ? Împotriva cui s-ar mai fi înverşunat ? Împotriva ţării ?

Radu din Desa îl asculta cu un zîmbet pierdut şi răspundea cu mare zgîrcenie, silnic parcă. Stanciu nu se mira prea mult, fiindcă îl credea răpus de ostenelile drumului şi era învăţat cu firea ciudată, uneori posacă, a logofătului.

Luaseră puţini slujitori, căci un alai mai numeros le-ar fi îngreunat mersul, iar ei erau grăbiţi. Înaintaseră spornic, aflînd la toate popasurile cai de schimb. Intrau acum între coline împădurite, în zare se vedeau munţii ca nişte stoguri de ceaţă albastră, căci ziua de august era limpede ca o carafă de cleştar, în care clipocea vinul auriu al soarelui.

Dincolo de Dobra zăriră în depărtare, la capătul drumului care suia alb printre dealuri, o mişcare de oameni, de călăreţi. Abia se desluşeau. Nu simţiră nici o nelinişte, era lucru obişnuit. Prin părţile acestea de către hotar umblau adesea detaşamente de pază. Înaintau încrezători spre pîlcul de călăreţi care le venea împotrivă. Deodată postelnicul Stanciu care privea stăruitor în zare, cu mîna streaşină, strigă tulburat :

— Staţi !

Smuciră scurt frîiele. Radu din Desa nici nu mai avu nevoie să-i scruteze pe cei din faţă. Spuse cu o linişte nepăsătoare :

— E oaste multă. Se întorc fugarii, postelnice. Iată că drumul nostru s-a scurtat.

— Aşa este, ei sînt. Îmi pare că s-au cam grăbit, şopti Stanciu cu buzele albe. Ce facem ?

— Nimica. Fii liniştit că nu vom avea de pătimit. Sîntem soli.

Înfiorarea postelnicului era îndreptăţită. căci ceea ce vedeau ei nu era o întoarcere paşnică şi prietenoasă, cu praporii frăţiei. O armie întărită cobora pe zănoagă, îmbulzită om lîngă om pe toată lărgimea drumului. Armele clincheteau cu o veselie înşelătoare şi tropotul cailor vuia ca o apă repede. Vedeau acum bine feţele aspre ale lefegiilor şi coifurile lor rotunde, iar în fruntea oştirii, care trebuia să fi fost abia o strajă înaintată, îi cunoscură pe Coţofeanu şi pe Filişanu.

Deodată, fără să fi primit nici o poruncă, poate cuprinşi de teamă, doi dintre slujitori întoarseră caii şi-o rupseră la fugă îndărăt. Din oastea pribegilor se desprinse îndată o mînă de călăreţi, ţîşnind ca săgeata pe urmele fugarilor. Încremeniţi, Stanciu şi Radu din Desa auziră troznetul sîneţelor şi-l văzură pe unul dintre slujitori cum se rostogoleşte din şa, dîndu-se de-a berbeleacul. Celălalt, mai dibaci şi avînd pesemne cal mai bun, gonea din răsputeri, aplecat pe gîtul bidiviului, depătrîndu-se de urmăritori şi de bătaia flintelor.

Între timp, seimenii îi înconjuraseră pe oamenii lui Tomşa, fără semne de harţă şi duşmănie, dar în asemenea chip încît aceştia să înţeleagă că e mai bine să stea pe loc, liniştiţi. Dealtfel, după păţania slujitorului ucis nici unuia nu-i mai trecea prin minte să fugă.

— Ehei, ce întîlnire plăcută ! rînji Coţofeanu.

Iar Filişanu adause cu făţarnică bucurie :

— Ne-aţi ieşit în cale boierilor... Dar unde e pîinea ? Unde e sarea ?

Încă palid, logofătul intră în joc şi rîse tăcut, în loc de răspuns. Dar postelnicul Stanciu, cuprins de agitaţie şi de spaimă, începu să depene din gură cu repeziciune :

— Boieri dumneavoastră, n-am venit cu pîine şi sare, dar aducem solia împăcării de la măria-sa Leon Tomşa. S-au petrecut fapte însemnate pe care musai să le cunoaşteţi înainte de a intra cu sabia în ţară ! Trebuie să mă ascultaţi, boieri dumneavoastră ! Sîntem trimişii voievodului, venim cu gînduri bune şi cu pace !

— Pacea, răspunse Coţofeanu, a prohodit-o Leon vodă şi n-are să mai învie decît după pătimiri multe. Cît despre viaţa domniilor voastre, fii liniştit postelnice, nu vă taie nimeni.

Scurtînd vorba, le întoarse spatele şi dădu porunci oamenilor săi, care descălecară pentru popas, fără a-i slăbi

din ochi pe cei doi soli şi pe slujitorii lor. Logofătul şi postelnicul descălecară şi ei. Aşteptau într-o tăcere mohorîtă, înconjuraţi de forfota oştenilor, de sforăitul cailor care păşteau şi de mirosul lor iute de sudoare. Un călăreţ pornise înapoi, spre grosul oştirii, pesemne să dea de veste despre neaşteptata întîlnire. Oastea cea mare nu se arătă încă, dar sosiră în galop căpeteniile : aga Matei, urmat de visternicul Sima, de Tudosie Corbeanu, de Barbu Brădescu şi alţi cîţiva.

Matei îşi şterse faţa prăfuită, în care sudoarea săpase dîre negricioase şi veni către cei doi. Dînd cu ochii de Radu din Desa, obrazul i se încreţi într-un zîmbet prietenos.

— Boierilor, spuse cu glasul puţin răguşit de uscăciune şi oboseală, ne-a fost de-a mirare că atîta timp n-am mai primit vorbe de la Leon Vodă...

— Şi iaca, am venit noi după ele, întregi cu falsă gravitate Barbu Brădescu.

Matei zîmbi iarăşi, dar fără bucurie :

— Văzînd această tăcere îndelungată, am înţeles că măria-sa ticluieşte un plan mai minunat ca toate, cu care să ne frîngă inimile împietrite şi bănuitoare. Şi nu ne-am înşelat. Acuma, vedeţi şi domniile voastre că a zăbovit cam mult şi că toate rămîn de prisos. Ştiu că aveţi o îndatorire şi poate voiţi s-o duceţi pînă la capăt, ca nişte soli vrednici. Să iertaţi că nu vă putem primi cum se cade. Ne-aţi aflat la drum lung. Să şedem aicea, sub copac, la răcoare...

În vreme ce logofătul scotea din coburi cartea lui Tomşa şi i-o întindea fără un cuvînt căpeteniei pribegilor, postelnicul Stanciu, care-şi mai regăsise întrucîtva cumpătul, începu să povestească plin de aprindere tot ce săvîrşise în zilele din urmă Leon Tomşa, uimitoarele sale prefaceri, care umpluseră ţara de bucurie şi înduioşare. Se muncea să pună în vorbe toate puterile sufleteşti, înţelegînd că vîntul nemilos al războiului s-a stîrnit din văgăunile lui şi nădăjduind că el, Stanciu, îl va întoarce şi zăgăzui la loc.

Strînşi împrejur, pribegii îl ascultau în tăcere, cu braţele încrucişate, plini de atenţie, dar fără a vădi cel mai mic semn de surprindere sau emoţie. Cînd postelnicului îi secă izvorul vorbelor, răsuflă adînc şi aşteptă cu încordare să vadă ce se întîmplă. Matei aga ridică spre el privirea gînditoare :

— Da, este întocmai ce cunoaştem noi. Văd, spre cinstea domniei tale, că n-ai înflorit nimica şi n-ai adăugat ni-

mica, decît, poate, o anumită încredinţare care nu este şi a noastră. Căci nouă ne-au istorisit alţii, mai din vreme, ceea ce a pus Tomşa în lucrare şi întorcînd totul şi pe faţă şi pe dos, am înţeles că vicleşugul acesta e înşelătorie şi minciună, praf în ochii celor lesne crezători. Nu, postelnice Stanciu, Leon vodă să nu mai aştepte şi să nu mai nădăjduiască nimica de la noi. A sunat trîmbiţa judecăţii.

Vocea i se ascuţise ca un tăiş de sabie şi faţa pungită de neodihnă îi pălise şi mai adînc sub stratul de colb. Tăcu şi zăbovi cu priviri nehotărîte asupra trimişilor domneşti. Coţofeanu spuse necăjit :

— Doi dintre oamenii acestora au dat să fugă îndărăt. Pe unul l-am doborît, celălalt a scăpat şi s-a dus.

— Nu trebuia să scape ! tresări Matei. Dar după o clipă de gîndire adause : Eh, de-acuma-i tot una. Logofete Radu şi postelnice Stanciu, sînteţi liberi a merge unde vă e voia. Dacă vă întoarceţi la Leon vodă, o să ne revedem în curînd.

Postelnicului nu-i venea să creadă. Socotise că, odată încăpuţi în mîinile pribegilor, nu va scăpa atît de repede şi se aştepta la tot ce putea fi mai rău. Vorbele lui Matei, cu toată greaua ameninţare ascunsă în ele, le îngăduiau însă să plece nesupăraţi. Porni şovăielnic înspre cal, uitîndu-se în urmă, la logofătul Radu şi mirîndu-se că acesta nu s-a clintit din loc.

— N-ai auzit, postelnice, ce-a spus aga Matei ? Slobod este fiecare să meargă unde voieşte. Întoarce-te aşadar domnia-ta liniştit la Bucureşti.

Vorbele logofătului îl izbiră pe Stanciu ca o măciucă. Îşi înghiţi însă prudent dojenile amare şi încălecînd, porni de vale la trap, cu slujitorii după el. Radu din Desa îl urmări o vreme cu privirea apoi se întoarse către grupul pribegilor :

— Boieri dumneavoastră şi fraţilor, dacă mă luaţi şi pe mine tovarăş la drumul acesta anevoios, tare m-aş bucura în inima mea. Am toiag bun, spuse bătîndu-se cu palma peste mînerul spadei. N-o să rămîn în urmă. Ştiu, venirea mea e tîrzie şi poate să pară îndoielnică. Dacă nu mă vreţi, mă supun şi plec...

— Tîrzie, poate. Îndoielnică nu, logofete, răspunse aga Matei. Noi am ştiut totdeauna cum gîndeşti.

— Boierilor, din ceasul în care aţi plecat, ştiam că Tomşa va începe tîrguielile, era nevoit s-o facă. Şi mărturisesc fără înconjur : cunoscîndu-i şiretenia, m-am temut că vă veţi lăsa amăgiţi. Lăudat fie Domnul, nu s-a întîmplat aşa.

— Eu nu te cert, logofete, că ne-ai crezut slabi. Aşa au ajuns vremurile, să ne îndoim unii de alţii. Însă oaia bătrînă cunoaşte glasul lupului, oricît de dulce ar behăi. Vicleniile lui Tomşa n-au slujit la nimic, după cum vezi.

Matei nu spunea întregul adevăr. Căci tot ceea ce pusese Leon Tomşa la cale acum, în urmă, deşi nu le zdruncinase tăria gîndului, se vădea destul de dăunător acestei expediţii. Din nada pe care o aruncase voievodul, boierii, şi cei mari şi cei mai mărunţi, rămaşi în ţară, muşcaseră cu mare grăbire şi nu putea să-i învinuiască, fiindcă răbdaseră destule. În ochii lor, pribegii nu mai aduceau izbăvirea, ci tulburau apele fără folos. Vor avea aşadar împotriva lor mai multă oaste de ţară decît se aşteptau. Planul lui Matei fusese ca pe drum să-şi alăture unele steaguri de dărăbani, pe ai căror căpetenii îi ştia oameni de nădejde, să semene pretutindeni răzmeriţă, să ridice mica boierime şi pe slujitori, astfel încît să-l încolţească pe Tomşa fără putinţă de scăpare. Planul acesta nu mai era bun în împrejurările de faţă. Trebuiau să atace direct, bizuindu-se numai pe forţele lor.

Ceilalţi boieri cunoşteau deasemeni situaţia, dar acum, că porniseră în fruntea unei oştiri, se simţeau puternici şi încrezători. Matei nu voia să le clatine această încredere şi căuta el însuşi să se îmbărbăteze, sorbind neîncetat şi cu voluptate băutura aceea neagră a urii şi a dorului de răzbunare care întăreşte sufletul ca stînca. Se silea să alunge grijile cari scoteau coarne dar din nenorocire una din grijile acestea era chiar oastea pe care o conducea şi de care nu fusese prea mulţumit chiar de la început. Mulţi dintre simbriaşii tocmiţi în Ardeal erau nesiguri şi nepricepuţi. Un detaşament întreg, de două sute de oameni, dezertase chiar înainte de a trece munţii şi puţin lipsise să nu-l căsăpească pe Iancu Călinescu, comandantul lor, care voise să-i oprească.

La popasul din seara aceea aşteptară în zadar să-i ajungă din urmă un trup numeros de pedestraşi care, zăbavnici şi nedisciplinaţi, înaintau anevoie. Nu putea să-şi îmbucătăţească oastea, aşa că mai pierdură o zi.

De bine de rău, cu strădiunţe şi cu porunci aspre, izbutiră să zorească înaintarea şi se părea că nu vor întîmpina

nici o rezistență pînă la cetatea de scaun, cînd, abia ieșiți dintr-o pădure sărăcăcioasă și ofilită de secetă, iscoadele aduseră vestea că nu departe, pe lîngă Ungurei, s-a arătat oastea lui Tomșa. Nu era de mirare, căci vestea intrării lor în țară trebuia să fi ajuns cam demultișor la urechile voievodului. Se traseră cu grabă înapoi în pădure. Aveau între dînșii un luptător ciung, Costandin Șarpe, un țăran de prin Gorj, care lupta cu stînga mai bine decît alții cu dreapta și era la fel de viclean ca lighioana al cărei nume îl luase. Costandin își lepădă armele, îmbrăcă straie cît mai ponosite, își agăță de gît o tolbă mare, numai petice, și porni înspre Ungurei, la cerșit, scoțînd asemenea tînguiri încît credeai că pică jos de nemîncare și de obidă. Prefăcutul milog se întoarse pe înserat, după multe ocoluri, cu traista plină de pîine și brînză, căci nu pregetase să se bage între oștenii care prînzeau și să ceară pomană de la aceștia.

Aflase tot ce trebuia. În adevăr, Leon vodă se urnise din București cu destulă oaste. Grosul rămăsese însă în urmă, cu măria-sa. Călăreții care se aflau la o palmă de loc și nu treceau cu mult de o mie fuseseră repeziți înainte ca să le ație calea și să-i întîrzie pe cît s-o putea. Erau conduși de Mihu spătar, oștean destoinic și viteaz. Acum puseseră tabără la Ungurei. Spătarului i se păruse un loc bun de pîndă și trimisese cercetași în toate părțile, să vadă dacă nu se ivesc pribegii. Pădurea cu pricina o cercetase chiar de la început și nici nu-i trecea prin minte că cei căutați s-au aciuit între timp acolo. Era o întîmplare fericită pentru ei.

Nu aprinseră peste noapte nici un foc și căutară să nu se trădeze prin nimic. Cînd zorii erau încă departe și stelele abia, abia începuseră să pălească, socotiră că e timpul cel mai nimerit să cadă peste tabăra adormită a lui Mihu. Ieși întîi călărimea, desfășurîndu-se în umbră ca un zaplaz mișcător. Pe dată se arătară în lărgime și pedestrașii, răsuflînd greu, îmbulzindu-se și împiedicîndu-se de cioate, strîngînd cu putere lemnul topoarelor și sulițelor și străduindu-se să nu rămînă prea mult în urma călăreților.

Întunericul nopții de vară albăstrea și se destrăma sub lucirile prevestitoare ale zilei. Străbătură un plai întins, apoi un zăvoi subțire de arini care străjuia malurile unei răstoace. Pe cînd știobîlcăiau prin apa scăzută și mîloasă, silind să urce malul dimpotrivă, izbucniră deodată strigătele de alarmă ale străjilor dușmane. Prevăzătorul spătar

pusese pesemne oameni de veghe chiar acolo, în buza pîrîului și folosind același șiretlic ca și ei, nu aprinseră focuri.

— Înainte ! strigă Matei îmboldindu-și calul prin clisă și tufărișuri. Cu grabă, înainte ! Dați iureș pînă nu dau ei !

Tudosie Corbeanu înjură năpraznic, grămădit cu călăreții săi într-un loc neprielnic, lunecos și năpădit de lăstari ghimpoși. Dar sub impulsul primejdiei își găsiră vad la iuțeală și cît ai rosti o scurtă rugăciune se aflau cu toții, cavalerie și pedestrime, afară din zăvoi, pe miriștea prăfoasă și vălurită, încercînd să-și refacă rînduiala de luptă.

Planul lor de a lovi pe negîndite dăduse greș. Oamenii spătarului, care pesemne că dormeau iepurește, săriseră la arme. Caii lor pășteau ceva mai departe, în paza unor stăvari. Cei mai mulți oșteni se repeziseră într-acolo, însă doar o parte izbutiră să încalece și să se depărteze, fiindcă Godea și armașul Pusa, văzînd ce se întîmplă le tăiară calea celorlalți cu gloata de pedestrași și încăierarea se încinse turbată. Departe de a-și pierde capul, spătarul Mihu rămase cu o mînă de oameni să înfrunte năvala de pe loc. Poruncile lui scurte și repezi răsunau pe toată cîmpia. O salvă de archebuze trozni iscînd fulgere roșii și seimenii lui Szentes care veneau la asalt primiră focul în plin. Cei din frunte căzură, dar Szentes, ca prin minune neatins, se năpusti cu ceilalți asupra temerarilor țintași, într-un vacarm de urlete și blesteme, hăcuindu-i cu săbiile.

Începuse să se lumineze și întreaga tabără era acum o vînzoleală de trupuri încleștate pe viață și pe moarte, o învolburare de răcnete, vaiere, îndemnuri sălbatice, strigăte de izbîndă sau de moarte, clinchete și horcăituri. Ici, colo, scăpărau și detunau flintele, dar lupta se ducea mai mult cu armele albe. Săbiile șuierau și se ciocneau cu furie, securile sfărîmau paveze și coifuri, lăncile se înfigeau adînc în carne omenească, grelele și cumplitele ghioage țărănești loveau ca trăznetul.

Curînd se văzu că acei dintre oștenii spătarului care putuseră să încalece și să se depărteze nu erau niște fricoși. După ce făcuseră un rotocol mare, ei veneau acum strînși ciotcă la atac, într-un galop furibund, sărind în ajutorul celor împresurați și măcelăriți. Aga Matei, Coțofeanu, spătarul Tudosie și ceilalți boieri care băteau latura dinspre răsărit a taberei îi zăriră la vreme și întoarseră îndată caii să le stea împotrivă. Și alții înțeleseră primejdia și li se

alăturară cît ai clipi, astfel încît cavalcada izbi într-un zid de săbii și de suliți întinse.

Încleștarea nu dură mult. Pîlcul acela de călăreți curajoși fu răzbit și împrăștiat. Dar fapta lor nu rămăsese fără urmări. Cei rămași în viață dintre oamenii lui Mihu putură să se miște mai slobod și să ajungă la cai. Hăituiți îndeaproape și hărtăniți ca de zăvozi furioși, o porniră razna pe cîmp, în toate părțile. Spătarul Mihu se afla și el printre fugari : înțelesese că totul e pierdut și nu voia să cadă în mîinile încrîncenaților vrăjmași.

Era o biruință desăvîrșită. Jumătate din potrivnici rămăseseră acolo, pe cîmp. Pribegii pierduseră și ei destui oameni, dar erau cuprinși de-o asemenea bucurie și ațîțare încît păreau cu toții amețiți de-o băutură satanică.

Așezat pe-o buturugă de salcie, fără contăș, numai în pieptar și cu capul gol, Matei se desfătă cîteva clipe în bătaia soarelui de dimineață care-l zvînta și-i încălzea mădularele. Porunci apoi să fie aduși cei cîțiva prinși, pe care-i descusu răbdător, fără asprime zadarnică. Unul singur putu să spună ceva de seamă :

— Boierule, astă noapte chiar, a venit la noi căpitanul Comșa să ceară din partea măriei sale vești. Eram de strajă și am auzit tot. Măria-sa Leon vodă a strîns oaste multă și a pus tabără la Prisăceni, pe Argeș, așteptînd acolo să vadă cum și ce fel.

Unii dintre boieri își dădură cu părerea că oastea aceea a lui Tomșa nu putea să fie cine știe cît de multă, fiindcă toate se întîmplaseră în pripă. Așa stînd lucrurile, arătau că trebuie să lovească repede, fără să mai piardă vremea.

La început, Matei înclină și el spre această hotărîre. De mult era încredințat că numai iuțeala mișcărilor și îndrăzneala loviturilor le pot asigura biruința. Dar în mijlocul tumultului și înfierbîntării de vorbe ce crescuse în jur, rămase deodată pe gînduri, surd la pălăvrăgeala celorlalți. Tocmai cînd aceștia nu mai aveau nici o îndoială că planul va fi urmat întocmai, spuse domol :

— Boierilor, eu nu zic că este o hotărîre nechibzuită. În adevăr, armele noastre cele mai de nădejde sînt repeziciunea și neînfricarea. S-a dovedit și astăzi. Dar la celălalt prag, socoteala se schimbă. Să nu ne lovim cu fruntea de să ne-o spargem. Nimeni dintre domniile voastre nu poate să spună sigur cîtă oaste are Tomșa. Credeți că nu prea multă. Dar dacă are multă ? Eu unul nu mă tem și

numai nevolnicii stau să-și numere întîi potrivnicii. Dar dacă ne putem cruța oamenii, dacă putem lucra mai cu dibăcie, de ce să n-o facem ? Iată ce zic ! Cît se gîndește și se răsgîndește Tomșa, noi să cădem asupra Bucureștilor și să luăm cetatea de scaun în mîinile noastre. Cine stăpînește cetatea de scaun, stăpînește țara, boieri dumneavoastră !

Planul nu era dictat de o prudență exagerată, dimpotrivă, se arăta chiar mai îndrăzneț decît celălalt, avînd în schimb avantajul că le deschidea perspective mult mai largi, evitînd totodată o ciocnire imediată, sîngeroasă, despre al cărei sfîrșit, în adevăr, nimeni nu era sigur.

CAPITOLUL VI

Leon vodă nu știa încă nimic despre înfrîngerea spătarului Mihu. În tabăra de la Prisăceni avea oștire destulă, și pedestrime și călăreți, și se simțea îmbărbătat și puternic în mijlocul lor. Nădejdea că îi va aduce pe pribegi îndărăt la casele lor, nu i se împlinise. Zadarnic își călcase mîndria în picioare, fie și numai pentru o bucată de vreme. Adică nu de tot zadarnic. Un folos tot avusese de pe urma acelor renunțări și umiliri împlinite cu scrîșnet. Boierii mari și mici, sau măcar o parte dintre dînșii, îi stăteau alături cu credință și se ridicaseră la arme fără nici o șovăire. Nu putuse să le dovedească turcilor că i-a domolit pe pribegi cu vorbă bună, le va arăta că i-a domolit cu sabia și că țara întreagă e împotriva acestor răzvrătitori.

Se simțea așadar tare și încrezător. Dăduse pe mîna spătarului Mihu cei mai vajnici călăreți și era sigur că aceștia vor hărțui atît de rău oastea pribegilor, încît lui nu-i va rămîne decît s-o spulbere și s-o nimicească. Dar cînd steagul spătarului ajunse la Prisăceni înfrînt și înjumătățit, inima lui Tomșa îngheță. Cu ochii întunecați de supărare îl cercetă pe Mihu :

— Cum de s-a putut întîmpla ? Sînt oare atît de mulți și de puternici ?

— Doamne, nu sînt chiar atît de mulți, răspunse spătarul, am văzut eu însumi asta, dar sînt îndrăciți și vicleni.

sfîşie ca lupii. Au puterea şi întărîtarea lupilor intraţi în ocol. Însă eu nu-mi caut dezvinovăţire. N-am fost deajuns de prevăzător şi de vrednic.

Bravul oştean plecă fruntea. Tomşa îi cunoştea prea bine cinstea şi vitejia, era neomeneşte şi de prisos să-l mai certe :

— Înţeleg. E rău că s-a întîmplat aşa, dar nu mai avem ce face. Rînduieşte-ţi oamenii şi fiţi gata să răscumpăraţi această înfrîngere.

Îşi păstră cu mare greutate liniştea aceasta aparentă, dînd o seamă de porunci care se mărgineau toate la punerea în stare de veghe a trupelor, în faţa primejdiei ce se apropia. Dar boierii şi căpeteniile aşteptau să se ţină sfat grabnic pentru alcătuirea unui plan de luptă, iar sfatul acesta întîrzia. Singur în umbra cortului, Tomşa se lăsă pradă zbuciumului şi descurajării. Ce se va alege din domnia lui, din visele lui ţesute cu atîta îndîrjire şi meşteşug ? Bine măcar că-şi trimisese doamna la Giurgiu, dimpreună cu lucrurile mai de preţ. Crezuse atunci că este o măsură vremelnică şi aproape de prisos. Dar iată că în curînd poate va fi silit şi el să fugă spre Dunăre. Răzvrătiţii se arătau puternici şi îndrăciţi, după cum spusese Mihu. Cu toată oastea întărită pe care o avea, trebuia să privească în faţă posibilitatea unei înfrîngeri. Şi atunci nu-i va mai rămîne decît fuga, fuga ruşinoasă, sărăcia şi nimicnicenia, vanele speranţe şi rătăciri. Fireşte, dacă va mai avea timp să fugă. Dacă nu va cădea în luptă.

Trebuia ca măcar pe lefegii să-i păstreze devotaţi pînă la capăt. Îl chemă la sine pe Damian, al doilea vistiernic, şi-i porunci să verse slujitorilor simbria datorată, pînă la ultimul galben. Apoi, înţelegînd că nu poate rămîne la atîta, se hotărî, însfîrşit, către seară, să adune sfatul căpeteniilor.

Cei mai mulţi fură de părere să iasă fără zăbavă în calea pribegilor, să-i lovească hotărît şi să le rupă clonţul. Numai Dudescu arătă oarecare şovăire :

— Măria-ta şi boierilor, uşor de zis. Dar după înfrîngerea şi fuga spătarului, noi chiar că nu mai avem ştire despre oastea lui Matei, ce gînduri are şi pe ce căi se îndreaptă. Dacă-i aşteptam la cheile munţilor era una. Dar acum au deschisă toată ţara, cu toate şleaurile. Un singur gînd al lor ne poate fi cunoscut fără greş. Acela că, pînă

la urmă, vor ţinti să ajungă la cetatea de scaun. Să-i aşteptăm dar acolo, cu toată puterea noastră.

Unii îşi stăpîniră derîderea, zicîndu-şi că judecata lui Dudescu e izvorîtă din sfînta frică.

Ascultînd vorbele Dudescului, Tomşa tresărise. Într-adevăr, ţinta pribegilor era cetatea de scaun, căci altminteri năvala lor rămînea fără înţeles. Poate că aveau să ajungă acolo chiar înaintea lui. Gîndul acesta îl îngrozi. Da, trebuia să se tragă numaidecît la Bucureşti ! Să-i aştepte acolo, să-i întîmpine acolo. Se va simţi mai apărat la Bucureşti, mai liniştit, mai aproape de izbăvirea Dunării Şi oricum, chiar dacă pribegii nu vor sosi atît de repede asupra cetăţii Dîmboviţei, abia îi va rămîne un răgaz să-şi întărească şi oastea şi cugetul clătinat de întîmplările din urmă. Cu toată îndoiala unora dintre boieri, încuviinţă plin de bucurie planul lui Dudescu.

Şi astfel, cam în acelaşi timp, cele două armate, a voievodului şi a lui Matei aga, fără să ştie una de alta, porniră cu mare osîrdie către Bucureşti.

Leon Tomşa sosi în cetatea de scaun fără nici o tulburare. Avusese prevederea să lase în urmă, ici, colo, mici detaşamente care să-i hărţuiască la nevoie pe pribegi şi să dea de ştire despre apropierea acestora. La Bucureşti domnea liniştea, ca şi cum nimica nu s-ar fi întîmplat pe lume, iar purtarea aceasta paşnică şi nepăsătoare a tîrgoveţilor aproape că îl făcu pe vodă să uite ca un vis urît volbura care se ridicase şi plutea peste el. Livezile grele de roade în sfîrşitul acela de vară luceau la soare şi împrăştiau miresme blînde. Pe uliţa fierarilor, a tabacilor, acelaşi vuiet înteţit de muncă spornică, dogarii lucrau de zor zăcători şi fedeleşuri pentru recolta de vin care se anunţa îmbelşugată, morile de pe apa Dîmboviţei rîşneau fără odihnă. Cînd se arătară oştile măriei sale, multe la număr după cum li se părea, frămîntîndu-se un timp ca ciopoarele şi tăbărînd pînă la urmă în jurul cetăţii, bucureştenii lăsară lucrul şi căscară gura curioşi cîtăva vreme, apoi se întoarseră la ale lor. Avea să fie război ? Poate că da, spuneau unii. Dar nu se vestiseră nici turci, nici tătari. Război cu pribegii ? Aceasta era grija domniei. Pribegii aceia erau de-un neam şi de-o lege cu ei, nu aveau nimica de împărţit. Iar dacă vor voi să facă stricăciuni şi blestemăţii, tot nu puteau ei să-i împiedice, cum nu putuseră nici odinioară să împiedice alte urgii. Aveau de gînd boierii

aceia năvalnici să schimbe domnul ? Lor, oameni sărmani care își cîștigau pîinea cu trudă, nu le era nici cald nici rece. Oricare ar veni, tot își va cere partea sa.

Forfota se domoli și toate intrară pe făgașul lor obișnuit.

Într-o marți, cînd rumeneala zorilor abia se arătase, cămărașul de rînd ciocăni cu mare sfială la ușa voievodului. Tomșa ațipise tîrziu, era buimac și istovit de nesomn, dar sări numaidecît în picioare, căci înțelesese ce veste i se aduce și lăsase porunci tuturor să nu-i fie cruțată odihna. În vreme ce slujitorii îl ajutau să se îmbrace, se înfățișă spătarul Mihu.

— Măria-ta, se apropie, spuse spătarul. În cîteva ceasuri vor fi aici, oamenii noștri le-au dat de furcă și i-au hărțuit cît au putut, apoi s-au tras îndărăt.

— Ai dat de știre tuturora ? Oamenii sînt gata ?

— Gata, măria-ta. În tabără s-a dat alarma la două ceasuri după miezul nopții. Oștenii sînt pregătiți de luptă și fiecare căpetenie e la pîlcul său. Așteaptă poruncile.

— Așadar, astăzi... murmură Tomșa și se lăsă vlăguit parcă dintr-o dată în jilțul cu perne vișinii. Își aținti privirea ca la un oracol asupra orologiului încadrat cu aripi de abanos și ornamente de argint, care ticăia liniștit pe polița lui. Apoi se ridică brusc, ca și cum l-ar fi împins cineva. Făcu semn și slujitorii îi încheiară în curele platoșa scînteietoare de Milan, cu apărătoare la pîntece, peste care îi petrecură o mantie ușoară. Nu primi chivăra, ci își puse gugiumanul înalt, de samur, cu pene albăstrii, prinse într-o rozetă de diamante.

Afară, lîngă caii gata înșeuați, îl așteptau boierii și cei patruzeci de lefegii nemți, garda lui personală. Micul alai trecu podul peste Dîmbovița în duruit greu de copite și sui cu repeziciune spre tăpșanul de lîngă mănăstirea lui Pană vistierul, unde se afla tabăra roșilor. Pîlcurile boierești, deși fără prea mare rînduială, vădeau deosebită înflăcărare și dor de luptă și-l primiră pe măria-sa cu strigăte bucuroase.

Ivirea lui vodă în toată fala lui era menită să-i îmbărbăteze pe luptători, dar voievodul însuși se simți întărit văzîndu-i pe acești osteni plini de curaj și însuflețire, gata să-și verse sîngele pentru el. Vremea începu deodată să se scurgă cu prea mare încetineală. Una după alta soseau vrednicele străji puse de spătarul Mihu, aducînd vești despre toate mișcările pribegilor. Abia cînd fu limpede pe unde au aceștia de gînd să apuce, se urniră, căutînd loc prielnic. Leon îi trecu spătarului grija alegerii și a rînduielilor pentru luptă, el rămînînd să privegheze și la nevoie să îndrepte ce i s-ar fi părut greșit. Dar ațîțarea lăuntrică a voievodului era atît de mare, încît n-ar fi fost în stare, în acele clipe, să înțeleagă dacă o măsură e potrivită sau nu : privirea i se tulbura din ce în ce sub năvala sîngelui și a zădufului din el.

Din fericire, lui Mihu nu-i scăpa nimic din ceea ce ar fi putut să le asigure izbînda. Rîndui oastea deasupra viilor de pe dealul mănăstirii lui Mihai vodă. Pedestrimea în semicerc, pe mai multe rînduri, pînă la coamă, iar pîlcurile de călărași bulucite în rariști și pe drumeagurile ce coborau către apă, gata de năvală. Jos de tot, chiar lîngă malul mocirlos al Dîmboviței, așeză vreo cincizeci de archebuzieri, care să trimită vrăjmașului întîia ploaie de plumb.

Un străjer în goana calului aduse vestea că pribegii vin drept către ei, ocolind lacul lui Dura neguțătorul. Între osteni încetă orice freamăt. Tomșa se încordă, pipăindu-și mînerul spadei. Privirea lui scormonea cu stăruință sălciișurile și dealul dimpotrivă, să zărească oastea vrăjmașă. Dar încă nu se vedea nimic. Cîteva zdrențe de nori alburii acoperiră soarele zîmbitor al dimineții și o boare de vînt răscoli cu putere frunzișul viilor, dezvelind ciorchinii pietroși, cu pieliță de chihlimbar. Clopotele mănăstirii începură să bată rar și tremurat.

Chiar atunci se arătară într-o goliciune, pe povîrnișul colinei de dincolo, străjile din față ale pribegilor.

*

Drumurile oastei lui Matei aga fuseseră mai puțin norocoase, cu zăbavă, cu ocolișuri și cu piedici de tot felul. În cîteva rînduri, cete întregi de osteni, mai mult lotri decît osteni, dintre cei recrutați la Făgăraș, își luaseră tălpășița, ispitiți de mana și blîndețea acelei țări în care, credeau ei, înarmați fiind și puternici, vor tăia și vor spînzura. În loc să crească, oastea se împuținase. Trupele lăsate în urmă de Tomșa nu izbutiseră să le oprească înaintarea, însă le dăduseră de furcă, întîrziindu-i destul.

Cu cît se apropiau de Bucureşti, cu atît mergeau mai domol şi mai prudent. Unele mişcări dinaintea lor îi făcuseră să înţeleagă că cetatea de scaun nu e cu totul lipsită de apărare, dar nu ştiau ce şi cît vor avea de înfruntat.

Ieşind în cumpăna dealului, către apă, grupul din frunte al boierilor se opri scurt. Matei duse mîna streaşină la frunte şi privi, priviră cu toţii. Printre aracii de viţă luceau coifuri şi zale. Mai sus, pe creştetul măgurii, înnegreau şirurile îndesate ale pedestrimii. Pe un gurgui nisipos străjuia nemişcat un pîlc de călăreţi în straie viu colorate, adierea le flutura mantiile şi penetul cuşmelor.

— E Tomşa, murmură armaşul Pusa.

— În adevăr, e Tomşa, iar acolo se înşiră toată oastea lui.

— Multă, oftă logofătul Grigore.

— Destulă.

Între timp, grosul oastei pribegilor se apropiase, ieşind în tăcere la privelişte. Căpeteniile se adunară fără vreo poruncă.

— Iată că n-am fost noi singurii care am gîndit cum am gîndit, spuse visternicul Sima.

Poate că nu era o imputare, însă Matei simţi un cîrcel dureros în inimă. În adevăr, el îi îndemnase să pornească asupra cetăţii de scaun, iar ei îmbrăţişaseră îndată această propunere. Că Tomşa le-o luase înainte ? Că din pricini ştiute de ei se mocoşiseră pe drum mai mult decît trebuia ? Acestea erau întîmplări obişnuite ale războiului. Nimeni nu poate cunoaşte dinainte rezultatele unei campanii, oricît de bine ar gîndi-o. Între ceilalţi se lăsase o tăcere greoaie, încordată.

Barbu Brădescu privea ţintă malul de dincolo.

— Nu se clintesc, spuse.

— De ce s-ar clinti ? Au loc bun. Nu ştiu cine i-a rînduit acolo, dar a făcut-o cu mare pricepere ostăşească.

Vorbele lui Matei sunau, fără voie, admirative. Dealtfel, oricine, oricît de puţin cunoscător, şi-ar fi dat seama că oştirea lui Tomşa îşi alesese poziţia cea mai favorabilă cu putinţă. Banul Adam începu să se frămînte :

— Ce facem ? Ce facem boierilor ? Stăm aşa ?

Toate privirile se întoarseră spre Matei. Acesta rosti cu fălcile strînse :

— Sînt două căi. Ori ne ducem peste dînşii, ori ne întoarcem pe unde-am venit.

— Cine se gîndeşte la întoarcere ? se burzului banul Adam. Acestea nu-s vorbe !

Cuprinşi de aceeaşi iritare, Atanasie, Drăghicescu şi logofătul Grigore îi ţinură isonul, pufnind nemulţumiţi :

— Ce-ai spus acuma e la mintea cocoşului. Nouă ne trebuie un plan de bătaie înţelept, să nu ne aruncăm orbeşte în gura lupului.

Cuvintele lor aveau un răsunet jignitor şi întărîtat. Era limpede că vederea acelei oşti puternice care se ivise ca din pămînt înaintea lor îi umpluse de nelinişte. Matei tăcea cu ochii în zarea luminată de peste apă, ca şi cum nici nu i-ar fi auzit. Deodată, bubui ca un chimval glasul puternic al spătarului Tudosie Corbeanu :

— Boierilor, nu vă pierdeţi sărita. Eh, iute ne aprindem, iute ne stingem... La Ungurei, cînd l-am luat pe vrăjmaş din somn, chiuiam şi nu mai ştiam ce să facem de bucurie. Iar acuma îi cerem agăi Matei să săvîrşească minuni, să sufle în oastea lui Tomşa şi s-o stingă ca pe-o lumînare. Ce a spus el adineauri e adevărul. Ori mergem drept peste duşman, ori ne luăm rămas bun pentru totdeauna de la această ţară a noastră şi de la tot ce am năzuit şi am jurat noi.

Domnea aceeaşi tăcere, dar înţelesul ei se schimbase deodată. Temerile, vedenia primejdiei nu se risipiseră, însă vorbele spătarului Tudosie pogorîseră peste ei, o dată cu fiorul ruşinii, o aburire de linişte gravă şi dureroasă.

Visternicul Sima îşi împinse calul lîngă Matei :

— Nu mai este nimic de vorbit, ci de făcut. Domnia-ta eşti conducătorul. Porunceşte.

Matei îşi întoarse ochii de la vrăjmaş, înălţînd fuiorul înspicat al bărbii. Îngropase în sine, ca sub o lespede, toată amărăciunea. Trupele lui Tomşa erau bine orînduite şi tari. Privirea lui de oştean vechi şi încercat cîntărise în cîteva clipe nădejdile pe care puteau ei să le mai aibă. Prea puţine. Nu ştia în ce măsură au înţeles boierii asta. Dar n-avea însemnătate. Înfierbîntarea lor de altădată se topise ca un vifor de primăvară. Însă tocmai liniştea mohorîtă care-i stăpînea acum poate că preţuia mai mult.

Scoase în faţă călăreţii lui Szentes Károly, dîndu-le ca întărire o parte dintre lefegiii ardeleni. Detaşamentul avea sarcina cea mai primejdioasă : să-i secere din mers, cu archebuzele, pe ţintaşii din tufărişuri apoi să năvălească peste cei rămaşi şi să-i dea peste cap. Era limpede că nici

nu vor apuca să treacă bine apa şi cavaleria lui Tomşa va cădea peste ei de sus, ca un trăznet. Asta o înţelegea şi Szentes. Însă mîndrul mercenar nu făcu nici un comentariu. Îşi strînse mai bine cureaua coifului şi se aşeză în fruntea oamenilor săi, aşteptînd ordinul.

Boierii, împreună cu ceilalţi călăreţi, aveau să se năpustească în urma lui Szentes, pe drumul deschis de acesta. Nu puteau să lărgească prea mult frontul de atac. Erau nevoiţi să răzbească toţi prin acelaşi loc, unde se aflau vadurile cunoscute ale Dîmboviţei, de teamă să nu se împotmolească în smîrcuri, ori să se cufunde în gropanele şi copcile ascunse de pe firul apei. Matei se gîndi însă la altceva. Porunci ca îndată după ce se va încinge lupta, trei sute de pedestraşi, conduşi de Petrache Surdul şi de căpitanul Godea să pornească în fugă pe malul stîng, înspre cetate, şi să încerce să treacă dincolo pe pod. Era de aşteptat că vor întîmpina şi acolo o rezistenţă îndîrjită, dar dacă izbuteau, ar fi căzut în spatele vrăjmaşului, punîndu-i în mare cumpănă.

Tomşa şi ai lui văzuseră aceste pregătiri. Aşteptau. Cele două oşti rămaseră cîteva clipe în neclintire pe povîrnişurile peste care pluteau umbrele norilor fugari, cu apa rîului între ele ca un curcubeu stins.

— Acum ! spuse Matei cu glasul puţin răguşit.

Comanda lui Szentes se pierdu în dezlănţuirea de strigăte şi chiote ale călăreţilor săi care porniră la asalt în ropot înverşunat. Salva mercenarilor şi salva celor din lăstăriş izbucniră aproape în acelaşi timp, umplînd valea de fum şi de bubuit. Cîţiva călăreţi se rostogoliră din şa ca sfîrlezele, dar şi printre cei de dincolo focul mercenarilor făcuse prăpăd mare. Flintele se auzeau acum mai rar, ca un troznet de vreascuri frînte. Cei dintîi lefegii ajunseseră pe celălalt mal, dar grosul lor încă mai bălăcea prin apă, cînd călărimea lui Tomşa, condusă de spătarul Mihu, de Nedelcu Boteanu şi de slugerul Calotă se repezi asupra lor din trei părţi odată, ca un fulger cu trei braţe. Să se lase îngrămădiţi şi răsuciţi aici la vaduri, ar fi însemnat pentru oamenii lui Szentes moarte sigură. Cu furia disperării ei împunseră ca nişte berbeci în furnicarul călăreţilor duşmani, azvîrlindu-i în lături, silindu-i să dea înapoi şi croindu-şi drum înspre podgoriile de sus.

Cînd ultimii mercenari ajunseră dincolo, curăţind de bine, de rău, malul prin efortul lor titanic şi lăsînd în urmă o limbă de pămînt slobod, Matei aga înălţă sabia :

— Fraţilor, după mine ! Cu Dumnezeu înainte !

Îşi înfipse pintenii în coastele calului şi simţitorul Calif zvîcni înainte ca o săgeată. În stînga lui alerga cît mai strîns Duşan, sîrbul, aplecat mult în şa, după obiceiul lui, cu spada rezemată între urechile calului, încît acesta părea un Ducipal monstruos, cu corn scînteietor. În latura dreaptă galopau Tudosie Corbeanu, drept şi înalt ca o catapeteazmă şi Radu din Desa, gheboşat şi firav, dar avîntat ca o pasăre de pradă. În urmă se înşiruia întreg pîlcul boierilor, cu valul de călăreţi după ei.

Copitele cailor biciuiră apa tulbure şi păşiră în vad. Se vede că, pitulaţi printre sălcii şi tufe, mai rămăseseră destui trăgători, căci sîneţele troznirä din nou şi plumbii şuierară pe la urechile călăreţilor.

— Maică Precistă, m-au omorît ! ţipă ascuţit Atanasie din Lişteava, lăsîndu-se moale pe gîtul calului.

Matei întoarse o clipă ochii şi mai avu timp să-i zărească obrazul schimonosit şi firicelul de sînge care i se scurgea pe bărbie. Era ultima amintire pe care avea s-o păstreze despre boierul Atanasie din Lişteava.

Străduinţa eroică a mercenarilor izbutise să descumpănească pentru cîteva clipe năvala călărimii vrăjmaşe. Dar în puţină vreme avangarda aceasta de sacrificiu fu înghiţită şi fărîmiţată. Oamenii lui Szentes se apărau cu mare vrednicie, însă duşmanul îi împresura atît de strîns, încît osteneala lor rămînea cu totul îndoielnică. Să-i sprijine, să-i slobozească din strînsoare nici nu se puteau gîndi, căci abia ieşiţi din nisipurile vadului pribegii avură de înfruntat ei înşişi grindina grozavă ce bătea fără încetare dinspre deal. Săbiile se ciocniră cu furie, scăpărînd, răcnetele, sudălmile şi vaierele morţii vuiră înteţindu-se, caii se îmbulzeau şi nechezau.

Palmă cu palmă, izbutiră să împingă puţin îndărăt zidul potrivnic, astfel încît călăreţii şi pedestraşii rămaşi în urmă, care încă se mai frămîntau la mijlocul gîrlei, ieşiră curînd la uscat, aruncîndu-se inimoşi în vălmăşag.

Vîltoarea luptei îl abătuse pe Matei către stînga. Avea în faţă un steag de boieri, comandaţi de slugerul Calotă. Veniseră la război poate cam prea împodobiţi, cu caşmirurile lor, cu mantiile lor de mătase colorată, cu căciulile lor

de jder şi de samur, dar dovedind că ştiu să se bată. Aga Matei era nevoit să-şi pună în joc toată iscusinţa pentru a opri loviturile lor îndrăcite. Rotea fierul aproape numai de la încheietura pumnului, fără nici o risipă de mişcări, căci vigoarea şi fierbinţeala tinereţii începuseră să-l părăsească şi le înlocuia tot mai mult cu puterea înţeleaptă a liniştii şi dibăciei. Tăişul adversarului scrîşnea şi luneca într-o parte pe tăişul lui, pus împotrivă, dar pînă cînd să ridice a doua oară paloşul, îndrăzneţul se pomenea străpuns şi învăluit de negura morţii. Genunchii agăi strîngeau calul ca într-un cleşte de oţel, întreaga fiinţă şi-o simţea încordată, şfichiuită în răstimpuri de un tremur fierbinte. Vedea cu limpezime chipurile ce i se iveau dinainte ca nişte năluci încărnate, aţintindu-l cu duşmănie şi aţîţare, pentru ca apoi să se spulbere îndată, ca sticla, sub fulgerul spaimei şi al durerii. Vedea sîngele izbucnind şi stropind ca o aghiasmă roşie şi dintr-o tainiţă a minţii lui aburite îşi făcu drum pentru o clipită gîndul înfricoşat: „Frate cu frate... Iată cum curge sîngele fraţilor..."

La stînga lui, Duşan, cu gura strîmbată şi încremenită în rînjet, lupta pentru doi. Sabia lui încovoiată descria volte repezi, capricioase; credinciosul slujitor se apăra pe sine, veghind fără încetare ca nu cumva vreun vrăjmaş să se apropie mişeleşte de stăpînul său, lovindu-l dintr-o latură. Cine ştie cum, spătarul Tudosie îşi pierduse spada, frîntă sau înţepenită în vreun scut, şi înşfăcase de la oblînc nelipsitu-i baltag cu care izbea de sus ca un casap, scoţînd răgete şi mormăieli mînioase. Mai la deal, printre coardele de viţă şi printre aracii care pîrîiau, Coţofeanu şi Filişanu luptau alăturea, aproape lipiţi, ca o morişcă vie cu patru braţe învîrtite de vînt. Mustul dulce al ciorchinilor striviţi era sorbit de ţărîna însetată odată cu sîngele omenesc. Paharnicul Barbu Brădescu fusese de două ori rănit, dar nu prea rău; cureaua chivarei i se rupsese şi cu capul gol, cu părul zbîrlit, îşi fîlfîia braţele cu atîta iuţeală, cîrîind şi înjurînd atît de cumplit, încît părea o cloşcă încolţită de ulii.

Leon Tomşa, împreună cu Hrizea, Dudescu şi ceilalţi, pieriseră de pe gurguiul de unde privegheau bătălia. Poate că însuşi spătarul Mihu îl sfătuise pe măria-sa să se depărteze de vălmăşag şi de plumbii archebuzelor.

Acolo unde rezistenţa fusese mai puţin îndîrjită, pîlcuri din oastea pribegilor înaintaseră ceva mai mult, înfigîndu-se ca nişte pinteni în desimea vrăjmaşului. Altele se depărtaseră spre laturi, furate de vîrtej sau căutîndu-şi loc mai bun de izbit. Toate acestea nu erau spre folosul lor şi înţelegînd primejdia, Matei aga prinse o clipă prielnică, în care Duşan îi ţinea loc de pavăză şi înălţîndu-se în scări strigă cît putu de tare:

— Nu vă risipiţi! Nu vă risipiţi! La mine, cu toţii!

Unii auziră chemarea şi căutară să se adune spre căpetenia lor. Cei mai mulţi însă, fie că nu auziseră fie că nu puteau să se desprindă din harţ.

Se arătase prin frunzare şi printre butucii de viţă şi pedestrimea duşmanului. Erau luptători vicleni şi periculoşi, care trăgeau călăreţii cu cangea din şa, ciopîrţindu-i numaidecît, ori propteau fulgerător cu coada în pămînt suliţele lor lungi, care se înfigeau în pieptul cailor. Dar şi pribegii lucraseră şi încă lucrau cu destul spor; coastele dealului, rariştile şi podgoria erau semănate cu trupuri, unele înţepenite, altele zvîrcolindu-se încă sau încercînd să se tîrască la un adăpost pe care nu-l aflau nicăierea. Călăreţii lui Tomşa începuseră să dea semne de oboseală, poate că le slăbise şi curajul: se învălmăşau, se trăgeau îndărăt, părînd că şovăie.

Oastea pribegilor chiar aşa, împuţinată, destrămată şi trudită, avu o tresărire de bucurie şi de speranţă văzînd cavaleria duşmanului cum se desface deodată în două grămezi, desprinzîndu-se din luptă şi pornind la galop unii în susul, alţii în josul Dîmboviţei. Dar în clipa cealaltă strigătul de bucurie le îngheţă pe buze. Manevra aceasta fusese fără îndoială poruncită de spătar pentru a scoate din încleştare luptătorii sleiţi. Prin golul rămas văzură ivindu-se pe muchea dealului, alt val de călăreţi gata să se prăvale asupra lor. Erau mulţi, poate de două ori mai mulţi decît cei pe care-i înfruntaseră. Matei aga îl zări pe Tomşa, sus pe măgură, cum împungea cu buzduganul spre ei, poruncind năvala, şi înţelese că totul e pierdut. Puzderia de călăreţi începu să coboare coastele fără grabă. Puţini, istoviţi şi risipiţi, pribegii văzură venind asupra lor pieirea şi simţiră pe trupurile înfierbîntate de luptă o cămaşă de gheaţă. Poate că mercenarii de fier ai lui Szentes s-ar fi încumetat să înfrunte prăpădul. Dar aceia nu mai erau. Cei mai mulţi zăceau fără suflare la vadul Dîmboviţei şi

pe povîrnişuri. Supravieţuitorii, poate cincizeci la număr, izbutiseră să se regrupeze, dar se aflau în clipa aceasta prinşi într-o capcană grea. Aripa dreaptă a călăreţilor care ieşeau din luptă îi împresurase mînîndu-i departe în josul apei. De unde se afla, Matei putu să vadă ceata lor ca un ostrov învăluit de ape. Tot acolo, în năvodul acela viu, nimerise şi un pîlc de boieri, între care Radu din Desa, Preda Floricoiul, Adam banul şi armaşul Pusa. Pricepu dintr-o ochire că nici Dumnezeu nu mai poate face nimic pentru oamenii aceia.

Călăreţii de sus nu iuţiseră pasul, dar cu atît mai ameninţătoare părea apropierea lor. Curajul şi tăria truditilor luptători se frînseră deodată ca o strună prea mult încordată. Mai întîi cîţiva, răzleţi, apoi grupuri întregi, întoarseră caii, avîntîndu-se cu desnădejde îndărăt, peste apă. Ca o vedenie se năpusti înspre vad logofătul Grigore, cu barba înfoiată şi cu ochii tulburi, strigînd ceva neînţeles. Barbu Brădescu îl urma tăcut, aplecat în şa, cu faţa însîngerată.

Împietrit, Matei aga vedea toate acestea, dar simţămîntul zădărniciei îi sugrumă în gîtlej ocara cumplită pe care se pregătea să le-o arunce fugarilor. Tudosie Corbeanu se ivi uriaş lîngă el :

— Haida ! Nebuni am fi să ne lăsăm măcelăriţi !

Cum aga nu făcea nici o mişcare, privind halucinat şi palid ca un mort puhoiul care se rostogolea spre ei, Duşan întinse hotărît mîna şi apucă dîrlogii lui Calif. Sabia boierului zvîcni, o clipă îl încercă gîndul zmintit de a reteza braţul credincioasei slugi care cerca să-l abată din drumul morţii, dar îndată îl părăsiră şi puterea şi dorinţa de a se împotrivi.

Nu se ştie de ce, călăreţii lui Tomşa nu trecură vadul imediat, să pornească în urmărirea lor. Poate că se temeau de un vicleşug. Rămaseră o vreme, nehotărîţi, pe celălalt mal. Chiar atunci, pribegii care nu apucaseră să se departeze, zăriră întorcîndu-se în pas viu trupul de pedestraşi care încercase să forţeze podul de lîngă cetate. Erau mai puţini decît plecaseră, dar îşi păstrau încă rînduiala de luptă.

— Petrache ? întrebă aga Matei.

— Mort, răspunse căpitanul Godea, ştergîndu-şi cu mîneca faţa asudată şi înnegrită de fum. De trei ori am dat iureş, fără să izbutim nimica. Apoi, înţelegînd dezastrul, strecură o privire spre malul dimpotrivă, pe care se frămîntau încă şovăielnici călăreţii lui Leon vodă şi spuse liniştit :

— Domniile voastre duceţi-vă, depărtaţi-vă cu toată graba, căci nu ştiu cît am să pot ţine eu piept aici. Nu vă faceţi inimă rea. Altădată poate că va fi mai cu noroc.

Şi curmînd scurt vorba, se întoarse către pedestraşii lui, răcnind porunci repezi. Fără un murmur, aceştia se înşiruiră de-a lungul apei. În rîndul întîi, cei cîţiva care aveau sîneţe. În spatele lor ceilalţi, unii rezemaţi în cozile lungi ale suliţelor, alţii încleştînd în pumni securile şi vechile lor paloşe. Nu se înfăţişau ca o oaste strălucită, de eroi, purtau nişte biete sumane căptuşite cu cîlţi şi doar puţini aveau pieptare de sîrmă, căci erau aproape cu toţii oameni de rînd, de prin Gorj şi Mehedinţi, care-i urmaseră pe pribegi aninîndu-şi firavele lor nădejdi de ursita acestora. Poate că judecata lor era mai simplă, mai puţin pătrunzătoare, dar ceea ce era de înţeles în clipa aceasta înţeleseseră fără greş. Gîndeau cu toţii întocmai ca Godea : cît timp cei aflaţi în fruntea răzvrătirii, căpeteniile care înlăturaseră cu îndîrjire orice înţelegere cu tiranul Leon vodă rămîneau în viaţă, aveau să dăinuie şi pentru ei speranţele într-o vreme mai slobodă.

Matei aga aruncă o ultimă privire spre luptătorii lui Godea, zicîndu-şi cu durere că oamenii aceia, cărora Ziditorul le şi coborîse pe creştet cununa străvezie de martiri, erau mult mai buni ca dînsul şi mai fără prihană, deoarece aflaseră în fiinţa lor destulă putere spre a duce jertfa pînă la capăt.

CAPITOLUL VII

Cuvioşii monahi de la Tismana se înspăimîntară nespus cînd pîlcul acela de oşteni trudiţi şi posomorîţi păşi cu tropot mare pe porţile mănăstirii. Însă egumenul Nectarie le ieşi înainte cu grabă înfrigurată neaşteptaţilor oaspeţi, deschizîndu-le braţele şi lipindu-şi obrazul bărbos şi înlăcrimat de feţele lor prăfuite, căci mulţi dintre aceştia îi erau sfinţiei sale prieteni vechi. Poruncile trecură din ureche în ureche şi începu o forfotă neobişnuită în tot cu-

prinsul liniștitului lăcaș. Cam abătuți, dar fără nici o cîrteală, chinovnicii se strînseră și se grămădiră pe unde puteau, spre a face loc în chiliile cele mai bune fețelor boierești. Slujitorii acestora și oștenii de rînd fură deasemeni adăpostiți cu toată grija. Frații întru ascultare, mai tineri și mai ageri, dădură fuga pe la morile și tîrlele mănăstirii să aducă peste orîndă saci cu făină și puțini de brînză. Cîțiva călugări bătrîni, lecuitori îndemînateci, se apucară fără zăbavă să îngrijească rănile înnegrite și necurățate ale oștenilor. Însă ciudații oaspeți nu lăsară chiar totul în seama sfinților părinți ; din primul ceas rînduiră străji pretutindeni, la porți, la ziduri și în clopotniță și trimiseră slujitori călări să privegheze drumurile, pînă departe, astfel încît mănăstirea semăna acum mai mult cu o fortăreață militară. Monahii se fereau să arate vreo stingherealǎ, însă priveau cu inima strînsă la toate acestea, căci multe pătimiseră ei în vreme și înțelegeau că nu se pot aștepta la nimic bun.

Oastea înfrîntă a pribegilor, mai bine zis rămășița ei, străbătuse cu toată graba un drum lung și istovitor. Bucuros de izbîndă și lipsit de pricepere, Leon Tomșa nu se zorise să-și trimită oamenii pe urmele lor, cu toate stăruințele spătarului Mihu. Însă pribegii goniseră din răsputeri, temîndu-se să nu fie ajunși și încolțiți.

Cîteva cete de luptători pămînteni se răzlețiseră pe drum, adăpostindu-se prin păduri. Pentru cei rămași, popasul la Tismana era de mare trebuință, fiindcă se simțeau cu totul sleiți. Dar nu era numai atît. O palidă nădejde începea să-și facă loc în cugetele lor. Fuseseră bătuți și fugiseră din luptă ca să-și mîntuie viețile. Însă nu se puteau hotărî atît de lesne să apuce din nou drumul pribegiei, purtînd în inimi povara amarnică a înfrîngerii. Aici, în marginea Gorjului, nu departe de fruntariile Țării Românești, pe care în caz de primejdie nu le-ar fi fost greu să le treacă, încă mai sperau să înfiripe ceva. Oamenii din această parte a țării le rămăseseră credincioși. Mulți dintre boierii pribegi își aveau prin apropiere casele și pămînturile. Așadar, cu oarecare strădaință și cu puțin noroc, dacă Leon vodă le dădea răgaz, nădăjduiau să înjghebeze în cîtăva vreme o nouă oaste, deoarece împrejurările se arătau prielnice.

La această încheiere ajunsese sfatul boierilor, ținut la Tismana chiar în prima zi.

De la bun început se dovedi că gîndul lor nu era lipsit de temei. Aflînd de sosirea pribegilor, obștile unor sate din împrejurimi trimiseră oameni la mănăstire, cu vorbe de închinare și credință către căpetenii. Din vorbele acestea se înțelegea că moșnenii, precum și unii boieri mai mărunți, care nu se lăsaseră amăgiți de jurămintele lui Tomșa, sînt gata să dea o mînă de ajutor celor aflați în restriște. Matei aga trimise în pripă ștafete prin tot ținutul. Dar încercarea de a-i ridica pe pămînteni la luptă fu curmată în cea de-a zecea zi, cînd străjile din vecinătate dădură de veste că se apropie oastea domnească.

Înțelegînd însfîrșit că zăbava aceasta îndelungată poate zămisli o nouă primejdie, Leon vodă trimisese pe urmele fugarilor un trup de călăreți în frunte cu banul Boul și cu Nedelcu Boteanu. Sosind la Tismana, aceștia găsiră porțile bine zăvorîte și oșteni cu flinte la toate ochețele. Prudent, banul Boul rămase dincolo de bătaia archebuzelor și trimise doar un călăreț cu o pînză albă în boldul suliței. Oșteanul se apropie de ziduri strigîndu-le boierilor dinăuntru să se predea fără împotrivire zadarnică și să-și încredințeze viețile în mîna măriei sale, care-i va judeca după dreptate și cu toată îndurarea.

Peste noapte, banul porunci cîtorva dintre cei mai curajoși și mai șireți oameni ai săi să se apropie de mănăstire și să încerce să pătrundă înăuntru. Însă pribegii aveau străji vrednice. Ghemotoace arzînde de cîlți înmuiați în smoală zburară de pe ziduri luminînd povîrnișurile ca ziua și dînd la iveală siluetele îndrăzneților atacatori. Sînețele bubuiră năprasnic și cîțiva dintre oamenii banului Boul rămaseră morți pe loc.

Încercarea nu se mai repetă. În cea de-a patra dimineață a asediului, banul Boul dădu porunca de plecare. Îngîmfatul boier fusese cuprins de năbădăi la gîndul acestei așteptări neputincioase. În mintea lui se născuse alt plan, care-i dădea satisfacție imediată ; să treacă prin foc și sabie curțile boierilor pribegi, cruțate pînă atunci, și să pedepsească aspru pe toți locuitorii satelor care-i sprijiniseră în vreun fel.

Pomenindu-se despresurați, pribegii hotărîră să nu mai piardă nici o clipă. Ultima lor speranță se năruise. Părăsiră mănăstirea în grabă și mergînd pe drumuri ferite ajunseră în toiul nopții la curtea spătarului Stoica, din Izvarna Mehedinților.

Mare fu bucuria lui Stoica văzîndu-l teafăr pe bunul său prieten aga Matei. Însă o grea întristare pogorî în inimile tuturor, îndată ce spătarul începu să le povestească ceea ce ei nu ştiau încă. Cu fruntea pleşuvă şi osoasă încununată de razele făcliilor, bătrînul boier din Izvarna părea în clipele acelea un profet al nenorocirii :

— ...dintre cei căzuţi în mîinile lui, pe Adam banul şi pe Preda Floricoiul vodă Leon a poruncit să-i taie chiar acolo, în tabără, îndată după bătălie. Lui Pusa armaş i-a hotărît caznă mai grea. L-au tras în ţeapă şi l-au înălţat să putrezească la soare. Mi-a spus om care a văzut cu ochii lui şi s-a cutremurat de chinurile lui Pusa.

— O, sărmane armaşule, gemu Barbu Brădescu, iată ce răsplată bună ai cîştigat alăturîndu-te nouă...

Plecară capetele, pătrunşi de durere şi milă. Răsuflarea lui Matei, înteţită pe cît căuta să şi-o stăpînească, mişca flăcăruia din sfeşnic ca o boare. Şopti :

— Şi ceilalţi, frate Stoica ?

— Pe unii i-a cruţat şi îi ţine în hrubele palatului. Am auzit că pentru Radu din Desa se tîrguiesc neamurile să-l răscumpere pe bani mulţi. Pe lefegiii străini i-a pus în fiare şi i-a trimis vizirului ploçon. Nenorociţii îşi vor sfîrşi zilele trăgînd la galere. Vai de sufletul lor. Zic că mai bine de cei ce au pierit, cu toate că nici aceştia n-au avut parte măcar de cele creştineşti. Au venit rude şi cunoscuţi să-şi caute morţii, dar nu li s-a îngăduit. Leon vodă a pus să se înalţe cu leşurile lor o movilă mare, drept aducere aminte. La primăvară va creşte iarba peste dînşii.

Din nou se auziră oftaturi şi icnitura de plîns înnăbuşit a lui Sima. Vedeau cu ochii minţii colina aceea înaltă peste care verdeaţa şi uitarea se vor aşterne în curînd. Morţii aceia fuseseră soţii lor, prietenii lor, gîndiseră şi simţiseră aidoma cu ei, trecuseră prin acelaşi vifor, iar acuma nu mai gîndeau şi nu mai simţeau nimica. Oase şi putreziciune. Li se încheiaseră drumurile, cum poate li se vor încheia şi lor, în puţină vreme.

Dar bătrînul Stoica nu-i lăsă să se cufunde în cugetările acelea despre vremelnicia vieţii, căci nu deşertase în întregime şipul otrăvit al veştilor :

— Acuma, cred că marele ban, cumnatul măriei sale, s-a înverşunat asupra satelor bănuite de răzmeriţă. Îi prigoneşte pe bieţii oameni cu ştreangul şi cu sabia, nu se îndură măcar de muieri şi de copii. A prădat şi a pîrjolit

deasemeni acareturile unora dintre domniile voastre, pe unde a putut ajunge...

Feţele boierilor se făcură pămîntii. De astă dată nu se mai auzi nici un murmur. De vestea aceasta se temuseră totdeauna, umbra ei îi însoţise chiar de la plecare, ca o pasăre neagră, căci Leon Tomşa nu putea să lase multă vreme nestricate cuiburile duşmanilor săi. Unii izbutiseră să-şi pună la adăpost o parte din avut. Dar rămăseseră neamurile lor şi slujitori vechi, de credinţă, şi case falnice şi hambare şi cirezi... Ce aveau să găsească dacă se vor mai întoarce vreodată ? Morminte ? Pietre şi tăciuni ? Staule goale şi prăvălite ? Grăise cu dreptate spătarul Stoica : ferice de cei pieriţi...

Cu obrazul încreţit şi cu buzele strînse, Matei aga privea ţintă la zidul pe care tremurau umbre. Aşadar grămada aceea de scrum, ce i se arătase ca o prevestire la plecarea din Brîncoveni, devenea un adevăr crud. Gîndul că şi ceilalţi pătimiseră poate la fel nu-i micşora suferinţa, ci dimpotrivă, i-o sporea. În mijlocul împrejurărilor potrivnice, făcuse tot ce era dator să facă un oştean, o căpetenie, nimeni n-ar fi putut să-l învinovăţească. Şi totuşi, speranţele spulberate, gîndul răzbunării rămas neîmplinit, orgoliul rănit şi umilit, rămînînd amărăciuni ale fiecăruia şi ale tuturor, se revărsau cu mai multă putere asupră-i. „Vijelia, îşi spuse, îl bîntuie mai rău pe cel ce se înalţă fie şi cu o treaptă mai sus decît semenii săi, acesta e adevărul. Iar dacă n-are în ce să se reazime, vai şi amar."

Reazimul acesta nu-l putu găsi atunci în privirile stinse, ori tulburi şi mînioase, ale celorlalţi. Singur spătarul Tudosie îi trimise de după nimbul verzui al făcliilor un surîs plin de mîhnire şi înţelepciune.

Popasul la Izvarna se scurtă şi mai mult după ce oamenii lui Stoica aduseră veste că se apropie un nou trup de oaste, sub conducerea căpitanului Gheorma. Pribegii apucară în pripă spre Caransebeş şi trecură hotarul odată cu cele dintîi frunze ale toamnei, smulse şi alungate de vînt.

6

Mesajul pe care boierii pribegi, o dată întorşi la vechiul lor adăpost, îl primiră din partea lui Gheorghe Ră-

koczy, le mai întări inimile. Informat în toate amănuntele despre eşecul lor, voievodul Transilvaniei privea această înfrîngere ca un militar care cunoaşte şi înţelege foarte bine riscurile războiului. Cu simplitate şi cavalerism îi asigura de statornicia bunelor sale simţăminte şi de faptul că se vor bucura în continuare de aceeaşi ocrotire. În încheiere, îi poftea pe cinstiţii seniori valahi la o întrevedere.

„Căci, spunea Rákoczy, îngăduiţi prietenului care vă sînt, să nu considere cauza domniilor voastre pierdută cu desăvîrşire. Întru ajungerea unui ţel nobil şi drept, nici un mijloc nu poate fi ignorat, iar mai cu seamă căile diplomatice nu trebuie dispreţuite, chiar de nişte bărbaţi viteji, deprinşi să lupte pentru dreptate cu sabia în mînă".

Rîndurile acestea îi înviorară aşadar, fără să le stîrnească totuşi un entuziasm deosebit. Ştiau prea bine ce înseamnă aceste „căi diplomatice" : lungi, nesfîrşite tratative, plîngeri, scrisori, intervenţii, aşteptări fără capăt, roade nesigure. Nu se jeluiseră ei lui Kasim aga, chiar faţă de Rákoczy ? Să nădăjduiască oare mai mult ? Puteau crede că voievodul e dispus de astă dată să facă demersuri mai hotărîte în favoarea lor pe lîngă Înalta Poartă ? Aşa s-ar fi înţeles din tonul scrisorii, dar stăteau încă la îndoială.

Mai sceptic decît toţi se arăta a fi vornicul Aslan. Avea o faţă lungă, posomorîtă, în scobiturile căreia se cuibăriseră acreala şi mucegaiul. Deşi nu luase parte la lupte, fiind mult prea slăbit după zăcerea îndelungată, înfrîngerea aceasta se părea că l-a lovit mai rău decît pe ceilalţi. Aşteptase cu înfrigurare vestea cea bună, se pregătise să se întoarcă în ţară cu măreţie şi cu fală şi deodată iluziile se risipiseră ca fumul. Sufletul i se înveninase şi mai tare din pricină că scrisoarea voievodului fusese de astă dată trimisă şi înmînată lui Matei aga şi nu lui, vornicului, cum s-ar fi cuvenit. Aslan îşi dădea într-un fel seama că, prin izolarea şi prin şovăielile lui, lepădase el însuşi onoarea de conducător al pribegilor. Dar tocmai înţelegerea aceasta îi scormonea durerea.

— Eh, mormăi vornicul, aruncîndu-i lui Matei o căutătură ascuţită, cînd am voit eu să purcedem pe calea aceasta a pîrilor şi a jalbelor către sultan, alţii nici n-au stat să asculte, zicînd că e lucru zadarnic şi fără înţeles.

Iar acum, pentru că sfatul vine de la un cap încoronat, este bun...

— Nu este numai un sfat, cinstite vornice, răspunse Matei. Eu aicea văd şi aştept ceva mai mult.

Vornicul hohoti cu năduf :

— Aşteaptă domnia-ta, dacă eşti atît de lesne crezător. Eu, unul...

— Să ştii domnia-ta, vornice, că judeci greşit. Gheorghe Rákoczy are, ca orice cîrmuitor, planurile şi interesele lui. Dar trebuie să închidem un ochi, cîtă vreme aceste planuri ne sînt şi nouă folositoare.

— Da, înţeleg eu cam ce fel de planuri ! Vrea să ne păstreze aici şi să-l ameninţe cu noi pe Leon vodă, dacă i se va vădi neprieten.

— Chiar dacă ar fi aşa, ce avem noi de pierdut ? se amestecă şi Barbu Brădescu. Ne bucurăm de ospitalitatea măriei sale şi îi datorăm recunoştinţă pentru asta, căci nu ni s-au deschis multe porţi...

Aslan mîrîi ca un dulău bătrîn şi înrăit. Aga Matei urmă însă la fel de împăciuitor :

— Spuneam că eu văd şi aştept mai mult. Din epistola aceasta înţeleg că este dispus să intervină pentru noi pe lîngă sultan. Firească îndoiala domniei tale, vornice, cu privire la urmarea acestei intervenţii. Dar să privim lucrurile mai în adîncul lor. Pentru cel ce caută să-l atragă de partea sa, voievodul Ardealului reprezintă astăzi o forţă însemnată. Padişahul ştie asta şi de aceea, cred eu, nu va şovăi prea mult să-i facă pe plac, dacă Gheorghe Rákoczy stăruie.

— Hm, făcu Aslan batjocoritor, să zicem că principele va pune o vorbă bună pentru noi. Domnia-ta, aga Matei, ai dat glas cel dintîi acestui adevăr, că sultanul şi vizirii lui nu se înduplecă decît la sunetul aurului. De unde aur ? Nu cred că Rákoczy îşi va secătui visteria pentru noi. Iar noi înşine am rămas mai săraci decît Iov, după această expediţie, a cărei singură dobîndă a fost pustiirea averilor noastre...

Nu numai că Aslan ocolea cu încăpăţînare un adevăr izbitor, acela al situaţiei politice, dar găsise prilej să-i facă lui Matei o imputare, ocolită, ce-i drept, însă crudă şi lipsită de temei. Aga îşi îngustă privirea, obrajii i se făcuseră cenuşii. Spuse pe un ton liniştit, în care vibrau însă jignirea şi revolta :

— Ceea ce s-a făcut, s-a făcut din gîndul și voința tuturor. Iar pierderea aceasta am suferit-o deasemeni cu toții. Martor mi-e Dumnezeu și martori îmi sînt cei pe care i-am călăuzit în luptă, că am făcut tot ce poate să facă un oștean și o căpetenie. Un singur lucru nu am făcut, nu m-am lăsat ucis acolo, pe cîmpul de bătaie, și astăzi îmi pare rău că nu am făcut-o, fiindcă urechile mele n-ar mai fi auzit asemenea cuvinte.

Vornicul Aslan răsufla greu, însă trufia și supărarea îl împiedicau să recunoască dreptatea agăi. Mormăi silnic:

— Nu cu dezvinovățiri și cu vorbe meșteșugite vom ieși noi la liman...

Tudosie Corbeanu îi aruncă o privire cruntă, încărcată de mînie și dispreț. Cuvintele lui Matei îi mișcaseră pe toți și înțelegeau că vornicul, cu tot respectul ce i-l datorau, mersese prea departe în neplăcuta lui izbucnire. Logofătul Grigore grăi îngrijorat și stînjenit :

— Cinstite vornice, nu trebuie să ne otrăvim sufletele de pomană. Restriștea în care ne aflăm ne cere cuget curat și bună învoire.

Aslan bătu cu palma în masă și sări în picioare ca fript :

— Bine ! Faceți cum știți ! Lăsați-vă legănați de vorbe în doi peri. Eu, unul, știu că n-am să mai tocesc pragul măriei sale principele !

În ochi îi sticleau lacrimi de furie. Chipul îi tremura. Ieși repede din încăpere, lovindu-se de pervaz. În chip ciudat, atitudinea lui, pornirea aceasta absurdă de care se lăsase tîrît nu le mai stîrnea acum oprobiu, ci un fel de tristă compătimire, căci vornicul Aslan nu mai era omul de odinioară și schimbarea aceasta, prăbușirea lui sufletească le lăsa în inimi un gol dureros.

După plecarea lui se lăsă o liniște de țintirim. Logofătul Grigore oftă și ridică privirea spre Matei :

— Parcă e stăpînit de un duh rău. Se vede că furtuna aceasta l-a frînt.

— Domniile voastre, rosti încruntat Filișanu, să fim cu luare aminte și să nu mai îngăduim acestui duh să ne bîntuie vreodată. Eu am amuțit de rușine cînd celui mai vrednic dintre noi i s-au aruncat în obraz asemenea vorbe nevrednice.

Un murmur de aprobare întîmpină spusele boierului Filișanu. Încălzit, spătarul Tudosie cuvîntă cu glasu-i gros, în care tremura unda emoției :

— Iertat să fie bătrînul vornic, căruia Dumnezeu i-a împuținat și i-a strîmbat cugetul. Să-l uităm și pe el și vorbele lui. Iar celui ce i-am încredințat povara cea mai grea și care a dus-o fără preget, să-i dăm în toată clipa supunere, cinste și ascultare. Căci altfel vom fi ca un trup cu mădulare bune, dar fără cap. Și ne va împrăștia vîntul, boieri dumneavoastră.

Într-un avînt nestăvilit se întoarse spre aga Matei, care se ridicase din jilț la plecarea vornicului și-l îmbrățișă plecîndu-și fruntea pe umărul lui. Visternicul Sima îi urmă cel dintîi pilda, apoi Călinescu și Mîrza. Copleșit, Matei nu scoase o vorbă, dar fața aspră i se lumină. Clipa aceasta răscumpăra și înfrîngerea și bănuita înstrăinare a celorlalți, topindu-i amărăciunea așa cum topește soarele primăverii troianul.

Acordîndu-le tuturor aceeași atenție plină de politețe, principele nu șovăi totuși să arate, firesc și deschis, că îl socoate pe aga Matei reprezentantul cel mai de seamă al boierilor pribegi. La simpatia și prețuirea pe care i le cîștigaseră din primul moment acel bărbat nobil, se adăuga o bună înțelegere a situației, căci voievodului nu-i scăpase un lucru : anume, că după încercările și frămîntările prin care trecuseră, muntenii aveau însfîrșit o căpetenie căreia-i recunoșteau fără rezerve meritele, cu toată înfrîngerea pe care o suferiseră. Despre acel insucces, Rákoczy nu se sfii să vorbească. Considera, și pe bună dreptate, că tocmai evitarea subiectului ar fi fost o lipsă de tact. Bine informat, ca totdeauna, analiză limpede datele campaniei. Arătă apoi, cît se poate de convingător, ceea ce de fapt înțelegeau cu toții : că în împrejurările de față, pregătirea unei noi expediții, mai puternice și mai fructuoase, ar necesita un timp îndelungat, precum și mari sacrificii bănești, la care deși el, voievodul, era dispus, nu putea să le facă — îi ruga să nu uite asta — fără consimțămîntul dietei și al consilierilor săi. Despre afirmația aceasta din urmă, Matei aga păstra adînci îndoieli. Dar nu aveau ce face. Nu puteau pretinde mai mult de la ocrotitorul lor, cînd ei înșiși nu aveau mare lucru de oferit, iar viitorul lor rămînea învăluit în umbră. Trebuiră să se mulțumească așadar cu făgăduiala pe care o speraseră și o așteptaseră, că deocam-

dată, voievodul va întreprinde demersuri stăruitoare, prin ambasadorii săi la Constantinopole, pentru înlăturarea lui Leon Tomşa.

Li se cerea pribegilor răbdare şi încredere. Şi una şi alta erau greu de agonisit şi de păstrat după atîtea potrivnicii şi dezamăgiri. Un fior de nelinişte îi scutura la răstimpuri, năluca viitorului li se arăta atunci searbădă şi mohorîtă, se întrebau dacă nu cumva sînt sortiţi să piară, ca atîţia alţii înaintea lor, uitaţi, săraci şi înstrăinaţi. Nu-şi dădeau cu totul pe faţă aceste nelinişti, dar aga Matei le simţea şi căuta să-i îmbrăbăteze, arătîndu-se împăcat cu aşteptarea, ca unul care nu se îndoieşte de nimic.

Era, poate, cel mai puţin împăcat dintre toţi. Dar nu se putea mărturisi, deoarece convingerea cu care înfăţişase influenţa şi dibăcia politică a lui Rákoczy ar fi apărut într-o lumină nesigură, iar bruma de curaj care-i mai susţinea pe boieri s-ar fi destrămat.

Singurul său confident rămînea jupîneasa Elina. Înţeleapta femeie îşi cunoştea soţul pînă-n tainiţele cele mai afunde ale sufletului. Matei n-o obişnuise cu spovedaniile lungi nici măcar în clipele de mare zbucium. Însă jupînesei îi erau deajuns cîteva crîmpeie de vorbă ca să-i tălmăcească stările şi gîndurile. Elina nu voia să se arate atotştiutoare: cunoştea că asta poate supăra în cele din urmă vanitatea unui bărbat, oricît de înţelegător. Îi plăcea să joace jocul vechi, acceptat de amîndoi cu zîmbet ascuns, al soţiei modeste şi supuse, care nu are altă menire decît să vegheze la pacea şi frumuseţea căminului, fie el şi un cămin vremelnic, de pribeag. De aceea căuta îndată să abată gîndurile soţului pe făgaşuri blînde şi odihnitoare, atît de folositoare pentru un om hărţuit şi frămîntat, iar Matei se lăsa prins de bună voie în năvodul acesta ţesut cu atîta farmec şi cu atîta dragoste.

Într-o seară însă, una din serile acelea lungi de iarnă, cu liniştea sfîşiată de chiotele şi răbufnirile vremii, căci viforniţele începuseră de pe la jumătatea lui decembrie, jupîneasa Elina, împotriva obiceiului, îl îmbie ea înseşi pe Matei să-şi descarce sufletul.

Zăbovi lîngă Mateiaş pînă cînd copilul trecu în lumea viselor cu feţişoara palidă luminată de un zîmbet straniu. Făcu semnul crucii asupră-i, apoi se întoarse în odaia cea mare, unde aga Matei rămăsese singur în jilţul lui, cu pleoapele pe jumătate coborîte, părînd că meditează. Mai

întîi nu voi să-l tulbure. Mută o făclie pe masa ei din unghier, unde se grămădeau cărţi cu frumoasă legătură şi un vraf de manuscrise pe care, la plecarea din Brîncoveni, le luase grijulie cu sine, chiar mai înaintea altor lucruri scumpe. Ştia prea bine că în vîltoarea timpurilor şi a întîmplărilor crude hîrtiile acelea nu aveau nici însemnătate nici putere. Dar le iubea. Erau scrieri cu totul rare şi de preţ. Pe unele le dobîndise ea însăşi, cu destulă cheltuială, altele i le dăruise fratele ei Udrişte, care avea legături cu mari înţelepţi ai lumii şi cu multe feţe bisericeşti. Ca şi fratele ei, jupîneasa cunoştea desăvîrşit latina, greaca şi slavona şi se dăruia cu gingaşă patimă descifrării acelor scrieri, tîlcului şi înţelepciunii lor. Ele îi aduceau zvonul ca de talazuri al unor fapte de odinioară şi deşteptau ecoul unor tulburătoare întrebări pe care gînditorii şi le-au pus dintotdeauna. Ştia că puţinora le este dat să se plece peste aceste lăcriţe aurite ale cugetului omenesc. Iar că dintre aceştia şi mai puţini au rîvna şi tăria să treacă dincolo de încîntare, ajungînd la miezul de lumină care înnobilează lăuntrul, desferecă porţile timpului şi rînduieşte drept şi frumos căile vieţii.

Ofta uşor şi mîna ei flutură ca o frunză de ivoriu peste hîrtii. Gestul se întrerupse deodată cu o tresărire. Avu un simţămînt ciudat şi întorcîndu-se spre Matei îl văzu în aceeaşi neclintire, cu brazdele frunţii şi ale obrajilor luminate de candelă ca nişte pîrîiaşe subţiri. Tăcerile şi nemişcările acestea ale lui nu erau ceva neobişnuit. Dar înţelese cu toată fiinţa că soţul ei s-a depărtat acum la mii de leghe, într-o lume străină, de gheţuri şi de furtuni fără glas, prin care rătăceşte lipsit de ajutor.

Lucrul acesta o umplu de nelinişte. Merse în spatele jilţului şi mîngîie cu degetele zvîcnetul cald al tîmplei încununate de fire argintii. Matei surîse :

— Cît de greu te caţeri pe povîrnişurile gîndului, cu cîtă trudă şi nedumerire bîjbîi prin pustiurile lui şi cît de lesne te întorci, într-o clipită, de unde ai plecat. Ai tu darul acesta. Fericit dar. Întors din deşertăciunile şi capcanele închipuirii, mă simt mai mulţumit aicea lîngă tine, ca lîngă un izvor.

— Sînt tare ademenitoare aceste culmi ?

— Cîteodată, da.

— N-o spune atît de spăşit. Nimic mai firesc pentru un bărbat decît să viseze nimbul gloriei şi al fericirii lui, să-l rîvnească, să-l caute...

— Nu ştiu dacă aceste două lucruri pot fi puse totdeauna alături. Dar nu asta e însemnat. Pentru ca visurile să aibă un temei, o îndreptăţire, trebuie să te bizui în ceva. Nebun e cel ce clădeşte pe nisip.

— Îndreptăţirea aceasta sălăşluieşte în puterile sufleteşti ale fiecăruia.

— Sînt bătrîn. Puterile acestea încep să se mistuie ca un foc părăsit.

— Cu ce ţi-am greşit ? De ce cauţi să mă mîhneşti şi să mă înfricoşezi cu neadevăruri ?

Glasul blînd al jupînesei tremura. Matei îi luă mîna răcoroasă şi încă fragedă, ducînd-o la frunte.

— Iartă-mă. Sînt ceasuri în care mă podidesc slăbiciunea şi durerea, sugîndu-mi sufletul ca nişte lipitori. Dar ceasurile acestea recunoaşte, nu se nasc din senin. Ne aflăm atît de urgisiţi, de strîmtoraţi, cu atît de puţine speranţe... Noi n-am pierdut numai o bătălie. Ne-am pierdut căminul şi ţara.

— O ţară nu se pierde, Matei, chiar dacă-ţi este dat să n-o mai revezi niciodată. Fiecare îi poartă icoana în sine, pretutindeni şi pînă la sfîrşit.

— În adevăr... Însă icoana aceasta seamănă acum cu cele ce le-am văzut prin bisericile călcate de păgîni, cu aurul ferecăturii smuls şi prădat, cu zugrăvelile pălite şi cu chipul Preacuratei străpuns de suliţi.

— O icoană jefuită şi batjocorită de răi, este cu atît mai sfîntă.

Tulburat de frumuseţea dureroasă a gîndului, Matei se ridică din jilţ. Scoarţele persieneşti îi înnăbuşeau sunetul paşilor. Se opri la fereastră, privind, fără s-o vadă, învolburarea albă de afară :

— Cînd am ieşit din vîrsta copilăriei, acestea au fost înţelegerile dintîi, priveliştile dintîi. Sabia şi jugul vrăjmaşului ameninţînd dinafară. Iar înlăuntru veşnică vînzoleală, pricini de nemulţumire şi de răzmeriţă, sînge vărsat pe drept şi pe nedrept. Un blestem fără sfîrşit... O, dacă s-ar alege un cap luminat şi o voinţă tare care să-i unească pe toţi ! Unul care să cîrmuiască înţelept, spre liniştea ţării şi binele tuturor.

— Asemenea oameni sînt rari. Gîndeşte-te cîtă putere îi trebuie acelui trunchi ca, rămînînd neînclinat, să nu se frîngă sub aripa vijeliei.

— Eu nu spun că sînt mulţi. Dar această tărie o poate avea numai unul care-şi soarbe seva din chiar pămîntul şi datina ţării. Un asemenea om n-ar mai ridica braţul împotriva celor care au făurit această ţară cu paloşul lor, şi au ridicat voinţa neamului întreg de-a curmezişul puhoaielor !

Capul îi tremura uşor sub impulsul emoţiei şi al mîndriei răscolite, privirea lui aţintea dincolo de negurile nopţii umbrele străbunilor luptători care slujiseră ţara cu neîntrecută măreţie. Se întoarse, păşi către masă, îşi rezemă braţele de ea şi fără veste umerii i se gîrboviră din nou, focul privirii i se stinse.

— Înţeleg cît de greu este să ţii un sceptru, spuse. Cîtă dibăcie îi trebuie cîrmaciului cînd bat valuri atît de mari. O clipă de slăbiciune şi te înghite prăpastia. Dar mai bine să te înghită decît să ajungi la un ţărm care nu este cel jinduit, un ţărm al înstrăinării şi al robiei. Uitîndu-se în ochii îngînduraţi ai Elinei adause cu un zîmbet amar : Ştiu, cugeţi că este o judecată prea aspră, căci nu este vorba numai de soarta cîrmaciului, ci şi de a celor care şi-au pus nădejdile în el. Însă jertfa este slăvită de urmaşi, pe cînd uşurătatea şi îngenuncherea nu sînt iertate niciodată.

Jupîneasa îşi împreună mîinile în poală, se aşezase pe un scăunaş scund, acoperit cu catifea, astfel încît părea mică şi neînsemnată înaintea falnicului, severului ei soţ. Şopti :

— Adineauri vorbeai despre unul care să cîrmuiască spre binele şi liniştea tuturor. Tocmai aşa gîndesc şi eu. Înţelepciunea şi iscusinţa aceluia s-ar dovedi întregi numai dacă s-ar pricepe să domolească furia talazurilor, păstrîndu-şi neabătut drumul său. De ce să fîlfîie mereu aripa morţii ? Cine a dat osînda aceasta ? Nu este unul care să poarte corabia teafără, printre valuri şi stînci, la ţărmul căutat ?

— Acela unul ar trebui să aibă puterile unui sfînt. Să facă minuni.

— Minunile sînt uneori ale minţii şi ale gîndului.

Faţa lui Matei se îmblînzi şi se lumină :

— La toate ai răspuns. Așa este. Gîndul ferecă și desferecă. Însă nu hlamida și sceptrul te fac să gîndești mai bine. Poate că dimpotrivă. Dovadă Leon Tomșa.

— Atîrnă de om, de alcătuirea și de însușirile lui. La soare, olmazul și sticla strălucesc aproape la fel. Cînd coboară umbra, sticla pălește și moare, însă focurile nestematei izbucnesc în toată splendoarea lor. De-a lungul vieții, Matei, nu te-am împresurat niciodată cu măguliri. Însă ceea ce spun acum este credința mea nestrămutată. Oricîte umbre și amenințări crude sau viclene s-ar aduna în jurul tău, bărbăția și înțelepciunea ta nu vor păli, ci vor lumina și mai tare.

Matei aga o privea înmărmurit, fără să descleșteze gura. Jupîneasa urmă cu același glas lipsit de orice patimă sau ațîțare :

— V-ați adunat aici, în locul pribegiei, cei mai de frunte boieri ai Țării Românești, năzuind să-l scoateți din scaun pe vodă Leon. Ești căpetenia lor. Nu ai gîndit niciodată că scaunul acela ți se cuvine ?

— Ba am gîndit, răspunse Matei cu buzele uscate. Am privit în jurul meu și n-am văzut pe nimeni. Am privit mai departe și n-am văzut decît putregaiuri și fantoșe. Atunci s-au strecurat în mine fiorul și chinul, dulci ca o îmbrățișare și tăioase ca sabia. Așa este. Am gîndit și am tremurat.

— Să nu tremuri, soțul și stăpînul meu, căci este o dorință curată, pe care nici Dumnezeu nici oamenii nu o pot găsi nedreaptă.

Se ridică de pe scăunel și luînd mîna soțului său își lipi buzele de inelul masiv, cu stema străveche a Basarabilor.

CAPITOLUL VIII

Mehmet Abaza, noul pașă de Silistra, se înfrupta cu nesaț din mîncărurile pe care slujitorii i le rînduiau fără încetare dinainte, făcînd temeneli tăcute și trăgînd cu coada ochiului să surprindă pe chipul stăpînului un semn de plăcere și de laudă. Însă beiul mînca în neștire, cu pofta omului sănătos și voinic. Mehmet Abaza era înainte de toate un oștean și deprins ca atare cu traiul simplu. Deși

trecuse de prima tinerețe, în barba lui creață și smolită abia sticleau cîteva fire albe. Turbanul de mătase îi încadra frumos fața oacheșe, cu nas proeminent și coroiat. Avea trăsături aspre, puternice, din care se desprindeau curajul, ambiția și ferocitatea, dar și o anumită preocupare, o frămîntare lăuntrică neîntreruptă.

Își înfigea dinții albi ca zăpada în hartanele de batal gras, aruncînd ciolanele la întîmplare pe covor, și pe cînd seul fierbinte i se scurgea pe buze, își făcea degetele lopățică, îndesînd în gură cocoloașe de orez. Sfîrșind, își clăti mîinile în vasul cu apă călduță și făcu semn să i se aducă narghileaua.

Afară ningea cu fulgi mari. Un icioglan intră cu pași de pisică, vestindu-i sosirea unui oaspe neașteptat : imbrohorul împărătesc Soliman aga, aflat în trecere către Țara Ardealului. Abaza pașa se ridică plin de bucurie să-și întîmpine musafirul.

Obosit și înfrigurat, trimisul padișahului își duse mîna la frunte, la inimă și la buze, înclinîndu-se ceremonios, căci datora tot respectul rangului lui Abaza. Acesta însă făcu un gest de iritare și de plictiseală :

— Soliman, frate, păstrează ploconelile acestea pentru viziri și pentru ceilalți dregători ai luminăției sale, cărora le place să fie gîdilați cu surguciul la tălpi. Aici ai intrat în casa unui prieten.

Soliman aga rămase o clipă nemișcat privindu-l țintă. Apoi pe fața lui înflori un surîs :

— Iartă-mă. Nu știam la ce să mă aștept. Oamenii se schimbă, Mehmet Abaza, mai ales cînd ursita îl ridică pe trepte înalte.

— Așa este, răspunse Abaza cu gravitate, oamenii se schimbă, și acesta e semnul sigur al nimicniciei lor. Dar eu nu-mi voi uita niciodată prietenii și tovarășii de arme. Am dormit amîndoi sub stele, cu capul pe aceeași șa și am mîncat dintr-un blid. Sîngele nostru s-a amestecat pe cîmpul de luptă și te port în inimă ca pe un frate, Soliman aga.

Se îmbrățișară mișcați. Pașa întrebă grăbit :

— Ești trudit ? Ești flămînd ? Să poruncesc să-ți aducă de mîncare...

— Trudit sînt, căci am venit de la Edirne scurtînd cît mai mult popasurile. Dar foame nu-mi este.

Voi să mai adauge ceva, dar Abaza îi ghici gîndul și cu un rîset tăcut bătu din palme și porunci slujitorilor să aducă vin. Legea lui Mahomed îi oprea cu străşnicie pe musulmani de la amăgitoarea băutură, însă cei mai mulţi şi cu atît mai vîrtos căpeteniile, călcau oprelişte fără sfială.

Sorbiră cu desfătare din cupele aburite.

— Spune-mi, întrebă Abaza, te duci la principele Transilvaniei cu o misiune importantă ?

— N-aş putea zice că e importantă. Rákoczy plăteşte patruzeci de mii de galbeni haraci. Este puţin. Dar luminăţia-sa nu vrea să împingă lucrurile mai departe, fiindcă nu e clipa potrivită să-l stîrnească pe principe. Eu trebuie doar să stărui pentru plata unei sume întîrziate. În afară de asta, este nevoie să dau răspuns principelui la unele cereri ale sale.

— Ce fel de cereri ?

— Rákoczy adăposteşte o seamă de boieri fugari din Ţara Românească. Aceia l-au înduplecat să stăruie pentru mazilirea lui Leon Tomşa. Eu îi duc răspuns că luminăţia-sa sultanul va ţine seamă de aceste stăruinţe, la vremea cuvenită.

— Hm, la vremea cuvenită... Noi ştim ce înseamnă asta, Soliman prietene. Boală lungă. Spune-mi, întrebă deodată, nu te-ai scîrbit încă de aceste treburi mărunte, lipsite de glorie şi nevrednice de un om ca tine ?

— Ba da, răspunse Soliman, uşor ameţit de vin. M-am scîrbit pînă-n adîncul sufletului. Singura mea răsplată e osteneala şi umilinţa. Sînt aproape la fel de sărac ca pe vremea cînd eram un simplu ienicer.

— Nici nu s-ar putea altfel, prietene Soliman, scrîşni Abaza paşa, căci onorurile şi bogăţia le adună cei slugarnici, linguşitorii, spionii şi codoşii. Partea celor fără prihană e truda şi sărăcia. Dar mai există un mijloc, Soliman, pentru a dobîndi ceea ce meriţi : să-l faci pe stăpîn să se teamă de tine.

Cu tot aburul vinului, Soliman aga prinse înţelesul teribil al acestor cuvinte şi păli. În tinereţe, Mehmet Abaza, caucazian de origine, se răzvrătise împotriva padişahului. Domolit în aparenţă, intrase apoi în oastea ienicerilor şi distingîndu-se în războaie se ridicase pe cele mai înalte trepte. Murad Sultan avea într-adevăr pentru omul acesta voluntar şi curajos un respect care semăna cu teama. Însă

a rosti în gura mare asemenea vorbe i se părea o grea nesocotinţă.

Înţelegînd starea prietenului său, Abaza îl linişti :

— Nu te teme. Aici nu se află urechi indiscrete. Toţi oamenii mei sînt surzi şi orbi atunci cînd le poruncesc şi îmi sînt devotaţi ca nişte cîini. Pe cei nesiguri nici nu m-am ostenit să-i îndepărtez. Le-am tăiat capul.

Soliman aga cunoştea cruzimea prietenului său şi felul său expeditiv de a gîndi şi acţiona, aşa încît nu se miră. Privirile beiului se îngustaseră ca două lame de oţel :

— Nu te teme. Să nu crezi cumva că te îndemn la revoltă. Altele sînt căile mele acum, Soliman, prietene. Căile acestea mă vor duce pe culmile gloriei şi ale puterii. O putere adevărată şi deplină, nu una închipuită, sub care colcăie putreziciunea... Fii alături de mine, Soliman, spuse gîfîind, fii alături de mine şi te voi ridica la o strălucire pe care nici n-o visezi !

Subjugat de înflăcărarea care ţîşnea din cuvintele lui Abaza, imbrohorul sultanului se ridică în picioare cu ochii licărind :

— Spune-mi ce trebuie să fac !

— Deocamdată nimic, prietene. Mai bine zis îţi voi cere un serviciu mărunt. Dar va veni şi vremea faptelor mari, va veni foarte curînd. Ascultă-mă cu luare aminte. N-ai uitat, fără îndoială, războiul nostru împotriva polonilor...

Soliman îşi amintea foarte bine. Campania aceea, purtată cu patru ani în urmă, se încheiase cu o grea înfrîngere a polonilor. Luptase atunci sub ordinele prietenului său şi hatmanul coroanei fusese nevoit să dea bir cu fugiţii în faţa impetuozităţii ienicerilor comandaţi de Abaza. Dealtfel, tocmai această biruinţă îi adusese lui Mehmet Abaza multe din onorurile de care se bucura astăzi. Pătruns de emoţia amintirilor fu gata să evoce episoadele furtunoasei bătălii, dar beiul îl opri cu un gest :

— Atunci n-a fost decît începutul, prietene Soliman. O fărîmitură înaintea marelui ospăţ. Fiindcă mi-am pus în gînd să şterg Lehistanul de pe faţa pămîntului, să îngenunchez pentru totdeauna trufia acestui popor care s-a ridicat mereu ca o stavilă în calea semilunii. Şi atunci, Soliman, voi fi învingătorul, voi fi eroul, slăvit şi venerat de toţi, voi fi adevăratul stăpîn !

— Crezi că îl vei îndupleca pe luminăția-sa padișahul să-ți încredințeze o armată atît de mare ? întrebă Soliman, cu un început de îndoială.

— Vezi, de asta nu sînt tocmai sigur. Am dovedit o dată că-i pot înfrînge pe leși. Însă din teamă și meschinărie, Murad va șovăi să-mi dea oștenii de care am eu nevoie pentru un război hotărîtor. E adevărat, Cantemir bei, hanul tătarilor, e prietenul meu și își va ridica toate urdiile dacă i-o voi cere. Dar nici asta nu e deajuns. M-am gîndit să împing înaintea mea oștile muntenilor și ale moldovenilor, care, după cum știi, sînt luptători viteji și iscusiți. Pentru asta însă, e nevoie ca în fruntea celor două țări să se afle cîrmuitori siguri și devotați. Pentru Moldova am și găsit omul potrivit, pe Moise Movilă.

— Bine, dar Moldova are domn ! Alexandru Iliaș e credincios cu trup și suflet Luminatei Porți.

— Se poate. Dar nu mie personal. Și eu numai pe asemenea oameni mă pot bizui. În afară de asta, Alexandru e un nevolnic și un desfrînat, n-are nici o vrednicie de oștean.

— În schimb, nu-i lipsește ambiția. În ultima vreme stăruie tot mai aprig și-i trimite marelui vizir peșcheșuri însemnate, spre a dobîndi tronul Valahiei pentru fiul său, Radu.

— Un copilandru ! se strîmbă disprețuitor pașa.

— Un copilandru, da, însă după cîte știu e prea îndreptățit să nădăjduiască. A cîștigat bunăvoința multor demnitari din preajma sultanului. Leon Tomșa, care simte că i se clatină pămîntul sub picioare, face și el daruri bogate, pentru a surpa străduințele lui Iliaș.

— Oricum, zilele de domnie ale lui Tomșa sînt numărate. Beiul făcu iarăși un gest nervos, ca pentru a alunga o insectă supărătoare : Toate aceste sforării și matrapazlîcuri nu mă interesează. Le voi spulbera cît se poate de simplu. Pînă atuncea vreau să lămuresc un lucru și se nimerește foarte bine că tu, Soliman, mergi acum în Ardeal. La curtea lui Rákoczy se află acei boieri pribegi. Oricum mă gîndisem să trimit la ei pe cineva. Am aici un călugăr, un sîrb, Ignatie, om cu mare dibăcie diplomatică. Dar pînă atunci vei lua tu legătură cu fugarii. Pipăie-le cugetul, vezi ce fel de oameni sînt și în ce ape se scaldă. S-au arătat pînă acum curajoși și hotărîți, dar speranțele lor încep să pălească. Tu întărește-le aceste speranțe, spune-le că doresc să-i ajut și că am puterea s-o fac. Se află la mare ananghie și ajutîndu-i îmi voi rămîne recunoscători. Dar mai înainte de orice, trebuie să înțeleg limpede care dintre ei este mai vrednic să primească sceptrul Valahiei. Acela va fi omul meu, Soliman.

*

După ultimele cuvinte ale lui Soliman aga, se așternu o liniște adîncă. Privirile valahilor se încrucișară cu un amestec ciudat de simțăminte. Iată că, după atîtea amărăciuni, norocul le zîmbea iarăși. De dincolo de Dunăre venise pînă la ei glasul unui aliat neașteptat, hotărît după cît se părea, să-i sprijine pe toate căile. Înțelegeau că aliatul acesta se bucură de o mare putere și că oferta lui de ajutor nu era vorbărie goală. Însă noul pașă de la Silistra, la fel ca Gheorghe Rákoczy odinioară, scormonea necruțător vechea lor rană, punîndu-le o întrebare pe care ei tot nu se încumetaseră s-o rostească, atît de teama dezbinării cît și din încredințarea tristă că ceasul acelei întrebări este încă depărtat și nesigur. Mehmet Abaza voia să știe pe care dintre ei îl socotesc vrednic de covîrșitoarea cinste a domniei. Dar mai era ceva. Fără îndoială că bunăvoința lui Abaza nu izvora dintr-o noblețe dezinteresată. Învățaseră că acest lucru nu-l pot aștepta nici de la un principe creștin, cu atît mai puțin de la un pașă turcesc. Ce urmărea așadar Abaza pașa ? Foloase bănești ? Țeluri politice ?

Soliman, imbrohorul, care nu semăna deloc cu bătrînul și morocănosul Kasim aga, se ridică plin de înțelegere și de tact, surîzîndu-le prietenos :

— Mie îngăduiți-mi să mă retrag, căci mă așteaptă multe treburi. Ne vom revedea peste două zile, înainte de plecarea mea.

După ieșirea lui, tăcerea se prelungi cîteva clipe. Cel dintîi vorbi căpitanul Godea care, printr-o adevărată minune, scăpase din măcelul de pe malul Dîmboviței și după multe rătăciri și peripeții se întorsese în Ardeal la începutul iernii, slab și sleit, însă teafăr. Fața viteazului oștean arăta o mare nedumerire :

— Iată că Dumnezeu, pe căile lui neînțelese, ne trimite o nouă nădejde prin gura unui necredincios.

Vorbele lui stîrniră zîmbete firave care se șterseră îndată. Jilțul trozni sub frămîntarea uriașului Tudosie

Corbeanu. Spătarul deschisese gura ca pentru a spune ceva, dar o închise la loc, pufnind pe nări ca un armăsar. Barbu Brădescu înălţă sprînceana, scuturîndu-şi coama bogată :

— Nu mă îndoiesc, nu mă îndoiesc de fel că Abaza paşa şi-a pus în gînd să ne sprijine. Se zice că înecatul se agaţă şi de un pai. Însă paiul acesta e o bîrnă zdravănă, de care dacă ne vom ţine bine, ne va scoate la liman. Totuşi mă întreb dacă în crăpăturile bîrnei nu se ascund scorpioni.

Coţofeanu rîse tare. Privirile se întoarseră spre el, mirate şi mustrătoare.

— E o teamă zadarnică, boieri dumneavoastră, lămuri Coţofeanu. Parcă nu sîntem noi destul de otrăviţi ? Şi apoi mie de scorpioni nu mi-e frică, am pielea groasă. Lăsaţi pildele acestea. Beiul vrea ceva de la noi. Fiecare vrea cîte ceva : cu o mînă îţi dă şi cu alta îţi cere. Vom vedea care e preţul cerut de Abaza. Dacă se poate, îl vom plăti. Dacă nu, îi vom arăta colţii. Să trecem întîi pîrleazul.

— Eu unul, se înverşună logofătul, nu m-aş învoi să ne pună beiul de la Silistra ragila lui şi să ajungem zăvozii lui.

Matei aga interveni :

— Nimeni nu se învoieşte la una ca asta, logofete. Nu pentru asta ne-am ridicat noi, ca să ducem ţara în grea robie. Însă trebuie să judecăm lucrurile chibzuit şi liniştit. Adevăr aţi grăit cu toţii, beiul aşteaptă ceva de la noi. Şi eu mă întreb ce aşteaptă. Ceva, ceva tot întrezăresc. Am auzit mai demult despre acest Mehmet Abaza, care este un războinic vestit al împărăţiei. În tinereţea lui pare-se că s-a răzvrătit chiar împotriva fostului padişah. Un asemenea om nu se schimbă peste noapte în miel blînd. Poate cloceşte planuri despre care n-aş pune mîna în foc că nu sînt îndreptate, făţiş sau mai pe ocolite, împotriva lui Murad.

— Şi vrea să ne tîrască şi pe noi în prăpastie, rînji amar logofătul.

— Cine zice că îl vom urma ? Eu una vreau să fie limpede : primind protecţia lui Abaza, nu înseamnă că ne dăm legaţi în mîinile padişahului. Poate că Mehmet Abaza vrea să folosească această împrejurare pentru scopurile lui Tot pentru asta poate că îşi caută prieteni şi aliaţi. Aşa

gîndesc eu. Poate că mă înşel. Văd că deocamdată Abaza nu ne cere vreo chezăşie.

— Tocmai asta mă nelinişteşte, mormăi logofătul.

— Şi pe mine. Însă vom veghea. Nu vom face făgăduieli pripite şi nu-l vom lăsa să ne pună frîul. Coţofeanu a spus-o mai de-a dreptul : să trecem întîi pîrleazul.

Barbu Brădescu, care ascultase cu atenţie argumentarea lui Matei, încuviinţă :

— Aşa este. Pilda de adineauri, care l-a înveselit pe fratele Coţofeanu, eu am adus-o numai pentru asta : ca să fim cu băgare de seamă. Însă acest paşă ambiţios ne dă un prilej nesperat, poate ultimul care se iveşte şi pe care nu trebuie să-l pierdem pentru nimic în lume. Mai rămîne ceva de împlinit, şi aşa cum s-au întors lucrurile, eu nu cred că este prea devreme să împlinim. Mehmet Abaza vrea să ştie pe umerii cui va pune hlamida. Să se audă acum şi răspicat numele celui mai vrednic. Astfel încît mai tîrziu, vorba aceasta „măria-ta" să n-o rostim numai din buze, ci cu tot sufletul.

Paharnicul cuvîntase liniştit, dar în glas i se simţea tremurul încordării, căci deschisese uşiţa unei clipe de răscruce pentru năzuinţele şi destinele lor, şi simţea că ar fi fost deajuns o scînteie pentru ca tot ce visaseră să se spulbere şi să nu se mai închege niciodată.

În liniştea ca de biserică, jilţul lui Tudosie Corbeanu trozni iarăşi, cumplit, ca şi cum masivul spătar ar fi vrut să-l sfarme, dar în clipa aceea visternicul Sima, care-şi ţinuse capul în palme, ridică fruntea străbătută de urma sîngerie a tăieturii de sabie căpătată cîndva, la Plaiul Vîlcanului. Ochii visternicului păreau tulburi ca după somn, dar tulbureala aceea nu era decît ceaţa unor gînduri pe care le frămîntase în sine :

— Măria-ta... Vorba aceasta au rostit-o străbunii de pe vremea lui Basarab întemeietorul. Cu cîtă iubire şi cu cît respect au rostit-o şi cum s-a terfelit ea în curgerea anilor din pricina unor netrebnici... Dar bun e Dumnezeu şi poate îşi va dobîndi iarăşi preţul şi strălucirea. Matei aga ne-a fost ca o flamură de carne şi de suflet şi la toate a purces fără semeţie deşartă, neistovit şi neînfricat, mînat numai de gîndul binelui. Aţi voit să se audă un nume. Iată, l-aţi auzit.

Cu toată paloarea obişnuită, umerii obrajilor lui Matei aga se împurpuraseră abia văzut. Creţurile subţiri din

jurul ochilor îi tremurau ușor ca niște plase de păianjen sub adiere. Toate privirile se ațintiră spre el cu un fel de uimire, ca și cum l-ar fi văzut întîia oară, căci vorbele vistiernicului îi răscoliseră într-adevăr. Înțelegînd simțămintele celor de față, dibaciul logofăt voi să fie primul care le dă glas, dar fie de bună credință, fie din nărav, găsi totodată cu cale să le pună o stavilă și un semn de întrebare :

— Ai grăit cu adîncă îndreptățire, visternice Sima, și mi-e inima bucuroasă să mă alătur acestui gînd. Însă ori de vom spune Matei să ne fie domn, ori altul, nu trebuie să uităm că nu numai noi, cei de-aici, sîntem țara. Mai sînt și alte glasuri care trebuie să mărturisească întru aceasta. Nu mă îndoiesc că vor face-o, dar nu trebuie să zică nimeni că le-am adus voievod cu sila.

— Cum să zică ? Cine să cuteze să zică ? sări Iancu Călinescu ca mușcat de șarpe. Calotă, Hrizea, Dudescu ? Caiafele din jurul lui Tomșa, care au stat cu sabia împotriva noastră ? Nu, logofete Grigore ! Țara sîntem noi, care ne-am ridicat pentru dreptate și adevăr. Firește, au rămas în vetrele lor destui oameni dîrji și cu cugetul curat, dar aceia sînt într-un gînd cu noi și vor da slavă celui ales. Iar dacă dintre ceilalți vor cleveti unii, eu însumi le voi tăia limbile, cu jungherul acesta, căci din multă limbuție au izvorît toate pătimirile și necazurile !

Izbucnirea lui Călinescu îl sperie pe logofăt, care pricepu cît de rău o nimerise cu grijuliile sale sfaturi. Jilțul Corbeanului trozni a treia oară, mai grozav, și spătarul se ridică în toată măreția lui de gigant, cu ochii holbați și cu pumnii cît baroasele proptiți în tăblia mesei :

— Mie mi-au mers la inimă asemenea vorbe ! tună. Drept la inimă mi-au mers, Călinescule și fraților. A cui învoire s-o așteptăm noi ? A răilor și a fricoșilor ? Zmintiți am fi ! Am tot șovăit să intrăm în apă, ca mioarcele sperioase, dar turcul acesta ne-a împins în vad, iar eu cred că este vadul cel bun, al izbăvirii. Fiindcă am pornit să prăvălim un sceptru, dar n-am pregătit brațul care să îl ridice, și de la început ne-a frămîntat neliniștea viitorului. Înțeleg, urmă ceva mai îmblînzit, înțeleg că teama de zavistie i-a făcut pe mulți să tacă. Însă acuma teama aceasta s-a risipit. Acela care a stat în fruntea noastră clipă de clipă, cu virtute și dăruire de sine, acela să ne fie domn și nu

altul, căci și-a pus inima și viața zălog pentru noi. Nu este îndreptățire mai mare !

— Amin ! răspunse Marcu Drăghicescu, căci ultimele cuvinte ale spătarului răsunaseră cu o convingere fierbinte și zguduitoare.

Robiți de același simțămînt și de aceeași exaltare, Barbu Brădescu, Godea, Neacșu Mîrza, Coțofeanu, Filișanu, Sima își amestecară glasurile, strigînd numele lui Matei, într-un val de bucurie, speranță și ușurare, încît încăperea vui ca o amforă lovită cu putere.

Matei aga rămăsese nemișcat la locul său, își recăpătase culoarea obișnuită, semn că izbutise cu mare străduință să-și învingă tulburarea. Logofătului Grigore, înfierbîntarea clipei îi dădu ghes să arate că spusele lui de mai înainte nu fuseseră decît o șovăială trecătoare de care se leapădă și că împărtășește cu tot sufletul hotărîrea obștească. Pe fața lui plutea o lumină solemnă cînd se întoarse spre Matei aga :

— Tot ce s-a spus s-a spus cinstit și dogoarea vorbelor e dogoarea inimilor. Nu se află între noi nici o față bisericească, dar Dumnezeu e deasupra și mîna Lui îți pune pe frunte în ceasul acesta mirul suferinței și al nădejdilor. Grăiește, Matei, e timpul tău să grăiești.

Urmașul Basarabilor se înălță încet, ca o sabie ieșind din teaca ei de umbră. Vîrsta nu-i cocîrjase umerii, se ținea drept, după obișnuința de oștean, dar statura lui nu era impresionantă și dominatoare. Altceva le impunea boierilor, răspîndindu-se asupra lor ca un fluid greu : înțelepciunea profundă și amară a acestui om, voința lui neobișnuită, răzbătătoare, calmă, călită ani în șir pe nicovala durerilor. Pe chipul lui se ivi un surîs slab, care pieri îndată, ca încrețiturile de pe luciul unui lac, cînd boarea contenește. Glasul îi venea din adîncul pieptului, plăcut și puternic, fără ascuțișuri :

— Boierilor, mi-e urîtă fățărnicia. Cum n-aș spune că mi s-a răscolit sîngele ca un vîrtej și că m-a fulgerat flacăra mîndriei ? Nu mă rușinez, căci sfinte sînt bucuria și mărirea pe care ți le aduc frații tăi. Aurarii trec prin ciur multe ocale de nisip ca să le rămînă o grăunță lucitoare. Tot astfel și gîndurile noastre dau năvală cu ghiotura pînă să se aleagă cel bun. Dar este oare cel bun ? Iată ceea ce nu știm niciodată.

Un tumult de glasuri se ridică.

— Bine, urmă aga Matei, văd că încredințarea domniilor voastre este deplină. Mă jur pe rănile Mîntuitorului că voi căuta să n-o clatin vreodată. Plecă fruntea, apoi o înălță iarăși, brăzdată ca scoarța copacilor bătrîni : De-parte de pămîntul țării și de leagănul vieții noastre, tot ceea ce hotărîm rămîne încă o himeră. Abia dacă ursita va voi să învingem, hotărîrile acestea vor deveni faptă. Hlamida pe care mi-o întindeți astăzi este și ea o himeră. Dar asta nu mă împiedică s-o simt arzătoare ca focul, cerîndu-mi toată curățenia și toată strășnicia gîndului. Așa să-mi ajute Dumnezeu, după cum rostesc adevărul.

Din nou vuiră, cu multă însuflețire și nădejde, glasurile boierilor. Matei rămase tăcut, vorbele acelea ropoteau în inima lui ca o ploaie binefăcătoare după o secetă îndelungată. Răscolit de căldura omenească pe care o simțea în juru-i, păstra totuși un grăunte de neliniște, de îndoială ; știa că fiecare e plămădit cu slăbiciunile, patimile și cusururile lui și se întreba dacă pe-ale sale le va putea ține în frîu, precum și dacă ale celorlalți nu vor face într-o bună zi să se micșoreze ori să se stingă elanurile de acum.

Zăboviră pînă tîrziu, noaptea, ca să ticluiască o scrisoare către Abaza pașa. Scrisoarea i-o înmînară imbrohorului în prezența lui Gheorghe Rákoczy. După plecarea lui Soliman aga, voievodul, încălcînd ceremonia obișnuită, îi opri pe boierii valahi să cineze cu sine. Masa se dovedi deosebit de îmbelșugată și fastuoasă, împotriva afirmațiilor principelui, care pomenise despre o „cină frugală". Rákoczy închină cu neascunsă satisfacție în sănătatea lui Matei. Îi lăudă pe boieri pentru înțeleapta lor alegere, care punea capăt unei stări de lucruri nelămurite și neprielnice, apoi vorbi iarăși despre viitoarea lor alianță care avea să fie pentru amîndouă părțile o chezășie puternică. Voievodul hotărîse să trimită el însuși un mesaj lui Mehmet Abaza, spre a-l convinge definitiv să susțină cauza pribegilor, asigurîndu-i totodată că își va urma stăruințele pe lîngă padișah, căci nimic nu era de prisos pentru bunul mers al acestei cauze.

Îmbărbătați de vin și de speranțe, valahii începură să vadă viitorul în culori mai luminoase. Știau că aripa lui Abaza pașa, sub care își căutau oblăduire, nu e aripă de cloșcă, ci de vultur. Mai știau că vulturul are clonț de fier, însă trăgeau nădejde că dacă într-o zi clonțul acesta se va abate asupra lor, vor fi destul de vrednici să se păzească.

Nu tîrzie vreme după aceste întîmplări, pribegii primiră o solie de la Alexandru Iliaș, domnul Moldovei. Mirați foarte și plini de curiozitate, se adunară să asculte cuprinsul cărții, scrisă numai cu miere și zîmbet, carcia Matei din Brîncoveni îi dădu citire.

Alexandru vodă îi numea, cu dragoste părintească „iubiții mei boieri" și ascultînd, fură cuprinși de o veselie amară. În adevăr, unii dintre ei îl slujiseră pe Alexandru în vremea cît acesta șezuse în scaunul Țării Românești, dar nu din devotament față de fostul domn și din părere de rău după el se răzvrătiseră dînșii...

Soliman aga nu le ascunsese tainicele străduințe ale lui Alexandru Iliaș de a cîștiga tronul Valahiei pentru fiu-său, Radu, iar scrisoarea cu pricina, deși nu spunea lucrurilor pe nume, confirma destăinuirile imbrohorului. Alexandru deplîngea eșecul expediției lor și îi poftea stăruitor ca înainte de a lua o nouă hotărîre, să treacă pe la scaunul său, în Moldova, pentru a se sfătui. Era cum nu se poate mai limpede că vicleanul voievod rîvnea să-i înjuge la carul intereselor lui.

— Am ajuns la preț ! rînji spătarul Tudosie.

Matei zîmbi îngîndurat. Avea dreptate spătarul. Drepte se dovediseră și spusele lui Coțofeanu : „Fiecare vrea cîte ceva". Nu-i era de fel străin adevărul acesta, cunoștea îndeajuns firea omenească și jocul ambițiilor politice. Dar iată că răbojul începea să se încarce. Rákoczy însuși, cu purtările lui poleite de noblețe, le oferise ajutor în speranța străveziu mărturisită că va trage cîndva foloase de pe urma acestei prietenii. Mehmet Abaza, luîndu-i sub ocrotirea lui, urmărea țeluri nu tocmai deslușite deocamdată, însă fără îndoială nespus de îndrăznețe. Iar acum, Alexandru Iliaș...

Își zise că multă dibăcie le va trebui lor ca să lopăteze printre aceste capcane și că vor avea nevoie de toată înțelepciunea și luarea aminte ca să nu încheie vreun tîrg în paguba lor și a țării. Cît despre planul lui Alexandru vodă... Cum își putuse oare închipui domnul Moldovei că după ce trecuseră prin atîtea încercări și suferințe, boierii pribegi vor intra în cîrdășie cu el și la ascultarea lui ?

Aceluiași gînd îi dădu glas visternicul Sima :

— Noi știm prea bine cine este Alexandru. A venit în scaunul Țării Românești, apoi a plecat și iarăși a venit și iarăși a plecat. A dat de fundul ciubărului și s-a dus în Moldova să se înfrupte, căci spînzură de degetul cel mic

al sultanului. Cît a cîrmuit el a fost numai gîlceavă în țară și răzmeriță. Numai la sine s-a gîndit totdeauna și la chiverniseala lui și la plocoane, iar pămîntenii n-au avut cuvînt. Din pricina lui a pierit paharnicul Lupu, om cinstit și neînfricat, și au pierit atîția ! Zic să-i răspundem fără zăbavă și de-a dreptul că noi am aflat țării domnul care-i trebuie. Să nu ne mai îmbie cu odrasla lui, care stă de atîția ani prin saraiuri și căruia nici măcar nu-i cunoaștem chipul și apucăturile.

Propunerea lui Sima fu susținută și de alte glasuri ațîțate. Matei ridică mîna, cerînd să se facă liniște :

— Boieri dumneavoastră, nici eu nu gîndesc altfel. Ba încă am temeiuri și mai puternice să fiu pornit împotriva lui Alexandru vodă, spuse și toți își amintiră de prietenia lui cu Lupu mehedințeanul. Urmă, coborînd vocea : Dar trebuie să fim prevăzători. Și așa, stăruințele domnului moldovean pe lîngă Poartă pentru înscăunarea lui Radu sînt o amenințare. Să nădăjduim că Abaza pașa va înlătura această amenințare. Noi însă nu trebuie să ne grăbim a-l zgîndări pe Alexandru. Firește, nu zic să-l lăsăm să se legene în visurile lui. Însă răspunsul nostru trebuie să fie mai ocolit. Să-l lăsăm să înțeleagă că nu ne vom pune capul pentru feciorul-său. Dar totodată să-i arătăm că, dacă ne vom ajunge scopul și-l vom alunga pe Leon Tomșa, vom rămîne în bună pace cu el, cu Alexandru, și-i vom da toată cinstea cuvenită, necăutînd să-l supărăm în vreun fel. Căci noi avem nevoie să se înmulțim prietenii, iar nu vrăjmașii.

Înțeleseră fără greutate că prudența diplomatic a lui Matei e îndreptățită de fapte.

CAPITOLUL IX

Totul se întîmplă ca o lovitură de trăznet căzută din senin.

La dieta din Alba Iulia se înfățișase o nouă solie a lui Leon vodă, în frunte cu vornicul Ivașcu Băleanu. Pribegii aflară din prima clipă despre sosirea acestor mesageri, însă nu se neliniștiră prea tare. Atitudinea principelui Rákoczy față de exilați era limpede și statornică, nu se

temeau că aceste demersuri o vor putea schimba; mai ales acum, după neașteptata făgăduială de sprijin a unui personaj atît de influent cum era Abaza pașa.

Totuși, sfatul boierilor pribegi hotărî să trimită la Alba Iulia o mică deputăție. Matei voi să meargă el însuși, dar toți ceilalți se împotriviră : el era căpetenia, viitorul domn, iar trimișii lui Tomșa trebuiau să înțeleagă că pribegii se simt puternici și nu acordă cine știe ce însemnătate prezenței și deșartelor lor străduințe. Se aleseră așadar Barbu Brădescu, Filișanu și Coțofeanu. Firește, cei trei boieri nu aveau căderea să se amestece în dezbaterile dietei transilvane, dar ceruseră îngăduința să fie de față și să audă cu urechile lor ce va spune vornicul Băleanu. Matei îi povățui stăruitor ca, orice s-ar fi întîmplat, să asculte cu demnitate și răceală. Le puse însă în vedere să supravegheze cu băgare de seamă toate mișcările vornicului și ale soților săi.

În aparență, totul se petrecu după așteptări. Solii munteni deșertară sacul cu făgăduielile lui Tomșa, care, ca un bun creștin ce era, se arăta dispus să ierte și să uite totul, pînă și războiul cu pribegii, amintind că el căutase din răsputeri să înlăture orice pricină de nemulțumire. Leon vodă stăruia pe lîngă nobilii ardeleni și pe lîngă măria-sa principele să-i trimită cît mai grabnic pe pribegi la casele lor.

Era cum nu se poate mai vădit că noul demers era inspirat de aceeași nădejde a lui Leon Tomșa de a-și consolida tronul șubrezit și de a risipi șovăielile sultanului. Însă din nou nădejdea aceasta păru să se spulbere. Cu solemnitate și cu desăvîrșit tact diplomatic, membrii dietei îl înștiințară pe Ivașcu Băleanu că hotărîrea de a se întoarce sau de a rămîne le aparține numai și numai pribegilor. Dacă aceștia au îndoieli asupra bunelor intenții ale voievodului și se tem cumva pentru libertatea și viața lor, nimeni nu-i poate sili să plece.

Astfel încît oamenii lui Tomșa se înturnară din nou fără să fi izbîndit mare lucru.

Dar peste cîteva zile numai, căzu acea lovitură de trăznet, în fața căreia Matei rămase împietrit de uimire și amărăciune.

Într-o dimineață, devreme, Tudosie Corbeanu, vînăt la față ca de ger, se înfățișă vestindu-l cu glas sugrumat că, peste noapte, paharnicul Barbu Brădescu, slugerul Fi-

lişanu şi spătarul Coţofeanu, luîndu-şi slujitorii şi bruma de lucruri ce aveau cu ei, plecaseră fără un cuvînt îndărăt spre ţară. Era un lucru aproape cu neputinţă de crezut. Matei îşi pironi asupra lui Tudosie ochii în care pluteau şuviţe de sînge şi negură :

— Ţi-ai pierdut minţile, Corbene !

— Măcar de mi le-aş fi pierdut. Fiindcă acuma n-aş mai fi simţit chinul şi mînia împlîntate în pieptul meu ca o coasă.

Tremurul adînc din vocea spătarului îi risipi lui Matei orice urmă de îndoială. Îngînă :

— Eu... Cum să... Pentru numele lui Dumnezeu, de ce au făcut-o ? De ce tocmai acum ? Am trecut laolaltă prin clipe şi împrejurări cumplite şi s-au arătat îndîrjiţi şi tari ca piatra. Nu pot să înţeleg. Poate că nu m-aş fi mirat dacă s-ar fi dus dintre noi logofătul Grigore, sau alţii ca el, pe care i-am simţit adesea şovăitori. Dar pe aceştia trei i-am socotit totdeauna între cei mai vrednici. Nu pot să înţeleg.

— Nepătrunse sînt căile Domnului, murmură spătarul, cu umerii gîrboviţi sub povara întristării şi a nedumeririi.

— Am fost ca un mănunchi şi fiecare s-a aruncat în vîltoare de bună voia lui. Totdeauna au fost unii mai tari şi unii mai slabi. Dar cînd sufla vîntul şi i se stingea unuia făclia o aprindea de la vecinul său, ca la Înviere, spătare Tudosie. Eu aşa am văzut şi am simţit. De ce n-au venit înaintea mea, să-mi spună cinstit, bărbăteşte, hotărîrea lor ? De ce au plecat ca nişte furi ?

— Nu ştiu ce i-a îndreptat deodată pe calea aceasta nevrednică. Îmi spun însă că tot a mai rămas în ei o sămînţă curată care i-a zbuciumat şi i-a făcut să simtă urîciunea faptei lor. S-au temut şi s-au ruşinat de clipa mărturisirii, n-au avut puterea s-o înfrunte.

— Ceea ce-mi spui nu este o mîngîiere pentru mine, suspină Matei.

Nu fu o desăvîrşită mîngîiere pentru el nici purtarea celorlalţi boieri, care, aflînd vestea, dovediră o admirabilă înţelegere a clipei. Nu se văicăriră şi nu huliră, mulţumindu-se să arate, prin tăcute şi mişcătoare mărturii, că întîmplarea aceasta nu le-a zdruncinat credinţa şi n-a stricat unirea lor în jurul lui Matei. În inima lui Matei însă, chipurile fugarilor rămîneau vii, mişcîndu-se ca pe faldurile unei pînze greu de destrămat ; arsura durerii şi a

căinţei nu-l slăbea, căci îi preţuise mult pe cei trei şi îl mustra cugetul că îi pusese uneori deasupra celorlalţi. I se păruse a cunoaşte oamenii deplin. Şi iată că ceea ce crezuse el că este tărie lăuntrică se dovedea fum înşelător. Ce anume îi îndemnase pe Barbu Brădescu, pe Coţofeanu şi Filişanu să-l părăsească deodată ? Să fi fost oare, el şi ceilalţi, cu totul orbi şi numai ei trei văzuseră limpede că nu mai e nici o nădejde ? Nu putea fi astfel, faptele stăteau împotrivă. Poate că îi speriase şi îi nemulţumise gîndul de a merge mai departe sub oblăduirea unui păgîn. Dar atunci de ce n-o spuseseră ?

În toiul acestor frămîntări care-i sfîşiau inima, veni rîndul vornicului Aslan. Pe vornic nu-l mai văzuse nimeni la faţă în ultima vreme. Dar într-o bună zi, slugile acestuia începură pregătiri zorite de călătorie. Nimeni nu avu vreo îndoială despre ţinta acestei călătorii. Matei cu atît mai puţin. Şi nici nu se hrănea cu iluzia că Aslan îşi va lua rămas bun de la el înainte de plecare. Bătrînul boier se depărtase demult de ei toţi, învăluindu-se într-o ceaţă posomorîtă.

Fu aşadar peste măsură de uimit cînd vornicul Aslan îi călcă pragul. Avea faţa buhăită ca de brîncă şi ochii stinşi. Părul îi albise cu totul. Privind la uncheaşul acesta cu mîini tremurătoare, Matei aproape nu-l mai recunoscu pe falnicul boier de odinioară şi un fior îi străbătu sufletul, înţelegînd deodată că Aslan nu mai are mult de trăit. Ce boală nemiloasă îl secerase ? Boală a sufletului sau a trupului ?

Vornicul răsuflă mai întîi adînc, ca şi cum nu i-ar fi ajuns aerul. Vorbi răguşit, privindu-l cu ochii lui lipsiţi de lumină :

— Drumurile noastre se despart, Matei aga. Am venit să-mi iau bunul rămas. Poate nu ne vom mai întîlni în această viaţă.

Matei înghiţi un nod amar :

— De ce grăieşti astfel, vornice ? Eu înţeleg nevoia şi îndemnul fiecăruia şi nu judec pe nimeni, cu atît mai puţin pe domnia-ta. Ne despărţim, dar nu ne despărţim vrăjmaşi. Poate că bunul Dumnezeu va îngădui să ne revedem în zile mai bune şi mai fericite.

— Mă bucur că înţelegi. Mă bucur că nu mă urăşti, deşi ai fi avut temeiuri. Mă simţesc mai uşurat. Însă ce-mi va aduce mie viitorul o ştiu prea bine, şi nu căuta să mă amăgeşti.

Izbucni fără veste într-un plîns căznit și lacrimile i se scurseră pe obraji. Întinse brațele spre Matei :

— Primește această îmbrățișare frățească... Cea din urmă...

Matei îi simți fața veștedă și umezită lipindu-se de a lui. Spuse, căutînd să pară liniștit :

— Vornice, nu te lăsa cotropit. Trecem prin atîtea încercări...

Aslan clătină încet din cap :

— Pentru mine se vor încheia toate în curînd. Am trăit un zbucium care mi-a întunecat sufletul și mi-a măcinat puterile. Așa se întîmplă : unii copaci, cînd îi strămuți din pămîntul lor, se usucă. Sînt prea firavi, ori prea bătrîni. Ori poate la rădăcina lor se cuibărește un șarpe, cine știe. Rămîi sănătos, Matei. Cel de sus să-ți dăruiască izbînda pe care o meriți cu prisosință.

Se întoarse și se depărtă călcînd greoi, iar în auzul lui Matei ecoul pașilor lui răsunară deodată ca duruitul bulgărilor pe un capac de sicriu.

Mîhnirea clipei, vedenia aceea răscolitoare, care ieșise dintr-o pîclă ca să se piardă într-alta, rămaseră întipărite multă vreme în cugetul lui Matei. În starea aceasta îl află nobilul Bărbat Micleuș, care sosi pe neașteptate, în aceeași zi. Matei se sili să alunge norul întristării și să se arate cît mai prietenos cu caspetele acela căruia îi datorau atît de mult. Însă de la cele dintîi vorbe, Bărbat Micleuș puse degetul pe rană fără șovăială, dovedind că știa destule și că tocmai de aceea venise, să ridice un colț al vălului sub care rămîneau încă tăinuite întîmplările din urmă. Își înmuie buzele în vinul cu care-l îmbiase gazda, apoi spuse gînditor :

— Am aflat despre plecarea acelor boieri. Nu mi-e greu să ghicesc cîtă surprindere și tulburare v-a pricinuit acest lucru. Nu mă așteptam să se întîmple astfel. Totuși, nu m-am mirat atît de mult, fiindcă vîntul care a bătut în ultima vreme a făcut să se încline și alte voințe, mult mai înalte.

Matei tresări, privindu-l țintă :

— Domnia-ta te gîndești la principele Rákoczy ?

— La el. Nu este nevoie să adaug că tot ceea-ce vorbim noi aici e bine să rămînă sub pecetea tainei.

— Fii încredințat de asta. Îți datorăm prea multă recunoștință, prietene Micleuș.

— Nu-mi datorați nimic, căci sîntem de-un neam și de-o lege. Urmă, după o scurtă zăbavă : Știați că solii lui Alexandru Iliaș, odată cu cartea pe care v-au înfățișat-o, i-au oferit lui Rákoczy din partea domnului Moldovei un tribut de 6000 de ducați, dacă principele transilvan îl va sprijini pe Radu să urce în scaunul Țării Românești ?

— Nu știam... Și ce răspuns a dat măria-sa principele ?

— Unul cît se poate de scurt : că nu dorește să se amestece în această chestiune.

Încordarea lui Matei nu dispăruse cu totul, dar un licăr de satisfacție îi luci în priviri :

— Iată așadar că noblețea lui Gheorghe Rákoczy nu se desminte.

— Nu se desminte. Cel puțin atîta vreme cît nu precumpănesc interese mai mari, răspunse Bărbat Micleuș oarecum visător. Cred că v-a rămas la fel de necunoscut faptul că Ivașcu Băleanu a făcut deasemenea oferte bănești din partea lui Leon Tomșa, cu condiția ca principele să intervină în favoarea lui pe lîngă sultan și să nu vă mai acorde domniilor voastre nici un sprijin.

— Să nu-mi spui, prietene Micleuș, că voievodul Ardealului a încheiat un asemenea tîrg, șopti Matei cu buzele uscate.

— Nu, aceasta n-am s-o spun, fiindcă n-ar fi adevărat. Visteria Transilvaniei n-a dat niciodată pe dinafară, totuși promisiunile lui Tomșa nu l-au ademenit pe Rákoczy. Din nenorocire sînt alte fapte care atîrnă în cumpînă, iar refuzul principelui n-a mai fost la fel de categoric de astă dată.

— Ce trebuie să înțeleg oare ? S-a legat în vreun fel față de Tomșa ?

— Da și nu. Atît principele cît și consilierii săi au fost de părere că nu trebuie să-i întoarcă spatele voievodului muntean și să-i lase cel puțin speranța într-o viitoare înțelegere.

— Bine, dar răspunsul pe care dieta l-a dat solilor munteni n-a avut încuviințarea principelui ?

— Ba da, firește. Dar răspunsul acesta n-a fost limpede decît într-o privință : anume că domniile voastre nu veți fi alungați de pe pămîntul Ardealului. Și apoi, discuțiile din dietă n-au fost, ca să zic așa, decît un înveliș. Ivașcu Băleanu a avut întrevederi secrete cu principele. În alte împrejurări, Rákoczy poate nici nu l-ar fi primit. Dar în-

ultima vreme, de la Viena sosesc știri tot mai amenințătoare. Sînt ușor de înțeles temerile principelui și dorința lui de a nu se pomeni prins între două săbii. Iată de ce a hotărît să fie mult mai prevăzător și mai mlădios în relațiile lui cu turcii, spre a nu-l supăra pe Murad. Or, pînă una alta, Leon vodă se află sub oblăduirea padișahului.

— Înțeleg. Nici eu nu aș fi judecat altfel într-o situație atît de grea. Însă Rákoczy știa că am dobîndit prietenia și ajutorul lui Mehmet Abaza și a părut bucuros de această întorsătură.

— Poate. Însă planurile lui Abaza pașa i se vor fi părut în cele din urmă prea ambițioase și ușuratice. Mehmet Abaza e puternic, nimic de zis, însă padișahul e cel care poruncește. Tocmai de aceea principele a dat dispoziții solilor săi la Înalta Poartă să înceteze intervențiile în favoarea domniilor voastre.

— Cinstit să fiu, prietene Micleuș, eu, unul, nu așteptam prea mult de la aceste intervenții, dar dacă principele a ordonat să li se pună capăt e semn rău. S-ar putea ca tocmai noi să fim îmbucătura pe care ardelenii o aruncă în gura dulăilor lui Murad, ca să-i astîmpere. Rămîne o singură speranță : ca proiectele amenințătoare ale împăratului de la Viena să se dovedească pînă la urmă un foc de paie.

— Întocmai așa văd și eu lucrurile. Ecourile războinice dinspre apus se vor stinge, iar măria-sa Gheorghe Rákoczy se va afla mai liber în mișcări și va putea iarăși să vă sprijine.

După plecarea lui Bărbat Micleuș, Matei reflectă adînc la noua situație. Era convins că principele nutrește față de ei aceleași bune simțăminte, dar era firesc ca acesta să se arate prevăzător atîta timp cît se știa încolțit. Lor, pribegilor, nu le rămînea decît să nădăjduiască într-o înțelegere, fie și de scurtă durată cu Habsburgii.

Cît despre întoarcerea în țară a celor trei boieri, tîlcurile ei începeau să se limpezească. Îl prețuia pe Ivașcu Băleanu și avusese, de-a lungul anilor, bune legături cu acest boier plin de iscusință, cu care se înrudea dealtfel. Băleanu rămăsese însă printre cei care credeau că lucrurile se pot îndrepta pe cale pașnică. Așa fiind, se străduise plin de rîvnă să-i aducă pe exilați îndărăt, socotind că va fi în binele țării. Fără îndoială, stătuse îndelung de vorbă cu Brădescu și cu ceilalți și izbutise să le tălmăcească în

culori atît de sumbre cauza lor, pe care o considera pierdută și dăunătoare, încît aceștia cedaseră, călcîndu-și în picioare hotărîrea și legămintele. Zîmbi cu amărăciune, gîndindu-se cîte străduințe cheltuise fără rost, în orbirea lui, omul acesta vrednic.

Cea dintîi rază de lumină și de îmbărbătare fu pentru ei sosirea la Făgăraș, numai după cîteva zile, a lui Ignatie Sîrbul. Mehmet Abaza se dovedise omul acțiunilor repezi și îndată după ce aflase cele dorite de la Soliman aga, își trimisese solul de încredere ca să întărească legăturile cu pribegii și să trateze condițiile în care era dispus să-i ajute.

Ignatie Sîrbul nu era un călugăr oarecare. Osebit de istețimea cu care era înzestrat, se vădea om cu multă învățătură și priceput în treburile diplomatice. Dar în vorbele lui nu se simțea șiretenie și Matei înțelese că această față bisericească este pentru ei mai curînd un prieten și un voitor de bine decît un simplu ambasador.

Sub camilafca lui cernită luceau doi ochi îngîndurați, însă vii și pătrunzători. Cu dureroasă simplitate, popa Ignatie le istorisi despre chinurile pe care le îndură creștinii din dreapta Dunării, sîrbi și bulgari, aflați sub călcîiul păgînului și temîndu-și fără încetare viața, avutul și credința. El, Ignatie, căutase să cîștige bunăvoința pașei tocmai pentru a mai alina suferințele acestor sărmani creștini. Misiunea pe care Mehmet Abaza i-o încredințase în Ardeal îl bucurase nespus, căci înscăunarea în Țara Românească a unui voievod puternic și luminat ar fi însemnat o licărire de speranță și pentru noroadele robite și năpăstuite de dincolo de Dunăre.

Le arătă deslușit că puterea lui Abaza pașa e foarte mare și că acesta, deși vrăjmășit de unii dregători ai imperiului, se bucură de dragostea fanatică a ienicerilor pe care îi condusese de atîtea ori la biruință. Planurile de viitor ale pașei el nu le putea cunoaște în amănunt. Dar bănuia că aceste planuri sînt îndreptate mai ales împotriva polonilor, pe care îi mai înfruntase. Așadar nu era greu de înțeles de ce vrea Mehmet Abaza să aibă în scaunul Valahiei un om care-i datorează recunoștință.

— Recunoștința aceasta, adăugă Ignatie Sîrbul, aș îndrăzni să zic că numai domniile voastre puteți chibzui cît de departe trebuie să meargă. Pentru atingerea unui țel nobil cred că este îngăduit cîteodată să nu alegi prea mult mijloacele. Dumnezeu vede și aude tot. Însă gîndesc că

uneori mai închide cîte-un ochi, mai ales cînd ceea ce se face, se face întru slava Lui și în folosul celor obidiți.

Dacă vorbele acestea ar fi ajuns la urechile lui Abaza pașa, fără îndoială că zilele călugărului s-ar fi istovit înainte de vreme. Ignatie Sîrbul era însă un om curajos, firea lui și gîndul la necazurile și nevoile creștinătății îl îndemnaseră să cuvînteze deschis.

Ascultîndu-l, boierii valahi zîmbiră, căci zicala cu pricina stăruia mai demult în cugetele lor.

CAPITOLUL X

Succesul parțial al disperatelor lui manevre se dovedi cu totul nefolositor pentru Leon Tomșa. Îi ademenise pe cîțiva dintre boierii pribegi. Odată întorși în țară, aceștia părură cuprinși de tainice bănuieli și păreri de rău și se țineau de-o parte, tăcuți și prevăzători, fără să alerge după dregătoriile făgăduite și fără să-i ponegrească, așa cum ar fi dorit-o el, pe cei rămași dincolo de munți. Mai mult, îi ajunse la urechi că o parte dintre boierii lui de credință, între care Ivașcu Băleanu, tînărul Stroie Leurdeanu și Nedelcu Boteanu, se întîlnesc pe ascuns cu Brădescu și cu ceilalți, așa încît nu se înțelegea prea bine dacă Băleanu încearcă să-i întoarcă pe pribegi la simțăminte mai bune, ori se întîmplă tocmai pe dos. Leon vodă înțelese curînd că nu și-a adus lîngă sine niște slujitori devotați, ci mai degrabă niște neprieteni, care poate nu vor pregeta să semene iarăși nemulțumirea și revolta. Să-i întemnițeze ori să le ia viața, la scurtă vreme după ce-i iertase și-i chemase cu atîta stăruință, nu putea : știa că asemenea faptă i-ar fi grăbit lui însuși sfîrșitul.

Sfîrșitul acesta și-l simțea din zi în zi mai aproape, închircindu-i inima de spaime, ca un nor negru care-i acoperea treptat bolta vieții, nemailăsîndu-i nici o rază de lumină și de speranță. Capuchehaia și ceilalți oameni ai săi de la Stambul îi trimiteau vești cît se poate de rele. Pîrile împotriva lui și învinuirile se adunaseră cu toptanul. Cunoștea indolența sultanului și a dregătorilor săi, felul lor greoi de a se urni și de a lua o hotărîre. Dar știa tot

atît de bine că, odată luată, această hotărîre se abate ca trăsnetul și nici o putere omenească n-o poate ocoli sau înlătura. În drumul vieții lui, pînă atunci norocos și surîzător, se ivise ca un spectru ambiția trufașă a lui Alexandru Iliaș, care rîvnea, cu ajutorul fiului său, să țină sub stăpînire și Moldova și Țara Românească. Tînărul Radu Iliaș, aflat de mulți ani chezaș la Constantinopole, își făcuse legături puternice printre demnitarii imperiului. Cel mai influent personaj care-i susținea interesele și pretențiile era, fără îndoială, socrul său, bogatul Curt Celebi. Atît grecul Celebi cît și Alexandru își puneau în joc întreaga iscusință, urzind tot felul de intrigi, măgulind și ațîțînd. Făceau daruri bogate și promisiuni ispititoare, nepreсupețind nici o cheltuială pentru a-și ajunge scopul. El, Leon, încercase să le dejoace planurile, însă pentru asta îi trebuiau bani și iarăși bani. Dar visteria se afla secătuită, iar cămătarii greci, nemulțumiți de măsurile pe care fusese nevoit să le ia și deveniți deodată neîncrezători, nu-și mai deschideau sipetele cu ușurința de odinioară. Nu-i mai rămînea decît să aștepte, neputincios și plin de presimțiri.

Așteptării acesteia îi puse capăt, spre sfîrșitul lunii iunie 1632, sosirea la București a lui Schimni ceauș. Împuternicitul padișahului își făcu apariția în cetatea de scaun însoțit de o suită impunătoare, care nu era altceva decît o mică armată. Era un act de prevedere al turcilor, de cîte ori aveau de luat o măsură severă, hotărîtoare, spre a intimida și curma în fașă orice rezistență.

Dar Schimni ceauș nu părea un om grăbit și nu dori să se înfățișeze imediat la curte. Poate voia să se întremeze mai întîi după ostenelile drumului. Poate că o făcea dintr-o plăcere răutăcioasă, știind prea bine că ceasurile acestea de zăbavă îi macină sufletul voievodului ca niște pietre de moară.

Demnitarul otoman avu satisfacția să vadă că nu s-a înșelat în calculul său, deoarece cînd păși pragul palatului domnesc, Leon Tomșa nu mai era decît o umbră. În schimb, pe fața smeadă și împietrită a turcului nu se putea citi nimic, nici măcar urma unui simțămînt omenesc. Cu un glas ca de gheață dădu citire firmanului de mazilire, pe care vodă Leon îl ascultă fără să plece fruntea, dar cu buzele albe, tremurătoare și cu priviri împăienjenite. Auzi

ca prin vis freamătul şi murmurul care trecu o clipă printre boierii de faţă. Căutase în ultimele zile să se pregătească pentru clipa aceea, s-o înfrunte cu demnitate, să le lase tuturor impresia că dizgraţia este trecătoare şi că într-o zi se va întoarce la locul său cu şi mai multă fală, cum li se întîmplase şi altor voievozi. Dar în străfundul cugetului său prindea tot mai veninoase rădăcini gîndul că drumul acesta e fără întoarcere şi fără nădejde, ca un amurg însîngerat.

După plecarea lui Leon vodă, Schimni ceauş rămase în Bucureşti, spre a priveghea ţara şi bunele rînduieli pînă la sosirea noului domnitor, pe care aveau să-l mai întîrzie ceremoniile de la Stambul. Nu-i plăcea această misiune. Nu era un fricos, dar nu-i prea avea la inimă pe valahi. În boieri nu avea încredere, iar mica trupă pe care o adusese cu sine n-ar fi ajuns nici pe departe să potolească o eventuală răzmeriţă. Se simţea neliniştit, deoarece ştia că orice tulburare iscată în răstimpul cît el însuşi răspundea de pacea Valahiei i-ar fi ştirbit prestigiul.

La început însă, nu se petrecu nimic neobişnuit. E drept că unii dintre marii boieri îşi lăsaseră baltă dregătoriile şi îndatoririle şi se făcuseră nevăzuţi, risipindu-se pesemne pe la moşiile lor. Dar Schimni ceauş nu se miră prea tare de exodul acesta. Nu era treaba lui să le caute urma şi apoi oricum, noul voievod avea să alcătuiască, după înscăunare, alt divan. Dacă ar fi cunoscut însă mai bine situaţia din Ţara Românească, omul padişahului ar fi fost destul de uimit văzînd că tocmai cei care fuseseră mai apropiaţi de Tomşa rămăseseră pe locurile lor, împlinindu-şi cu mare sîrguinţă datoria, în nădejdea că se vor bucura de aceeaşi trecere şi de aceleaşi favoruri la noua domnie.

La Bucureşti stăpînea aşadar liniştea. Turcimea, cu toate că tăbărîse în afara cetăţii de scaun, forfotea în număr mare pe uliţi. Bucureştenii, şi cei avuţi şi săraci, păreau cuprinşi de-o îngrijorare adîncă. Neguţătorii îşi închiseseră dughenile, meşteşugarilor nu le mai dădea nimeni de lucru. Oamenii se strecurau cu fereală de la o casă la alta şi făceau pe surzii pînă şi la chemarea clopotelor, astfel încît în zilele de sărbătoare bisericile rămîneau pustii.

Pînă la urmă, temerile acestea se dovediră îndreptăţite. În marginea tîrgului, cetele de akingii ameţite de chiolhanuri prădară gospodării şi tîrle, batjocorind femei

şi omorînd cîţiva creştini care voiseră să se împotrivească silniciilor. Locuitorii începură să-şi încarce pe furiş avutul în căruţe, căutînd să se îndepărteze de cetatea Dîmboviţei ca de-o aşezare bîntuită de molimă. Prinzînd de veste, Schimni ceauş le interzise cu străşnicie acestor băjenari să mai plece din baştina lor. Ca să se arate nepărtinitor, dădu poruncă să fie căutaţi vinovaţii printre oamenii lui, dar aceştia nu fură descoperiţi, aşa încît nu avu pe cine să pedepsească.

Abia se domolise zarva acestor întîmplări, că pe capul ceauşului se grămădiră alte griji. Marii boieri, cîţi se mai aflau în cetatea de scaun, îl poftiră cu umilinţă, dar cît se poate de stăruitor la un sfat ce nu suferea amînare. Erau de faţă spătarul Mihu Racotă, clucerul Vasile Paindur, Dudescu, Calotă, Grama, Udrea Doicescu, bătrînul logofăt Papa Greceanu, vornicul Hrizea, Necula grecul, din Ianina, şi alţi cîţiva, plini de frămîntare şi cu feţele posomorîte. Îi aduseră la cunoştinţă slăvitului trimis împărătesc că în ţară se întîmplă unele lucruri ce pot fi prevestitoare de rău. Boierii olteni care se trăseseră cu atîta grabă la ocinele lor, nu stăteau acolo liniştiţi, ci se vînzoleau ca furnicile, iar sub forfota aceasta părea că mocneşte ceva. Ce anume, nu ştiau nici ei, dar faptul le dădea de gîndit. Pe lîngă aceasta, primiseră veste că unele trupuri de mercenari şi slujitori se mişcaseră fără poruncă din taberele lor, apropiindu-se de fruntarii, înspre Caransebeş şi Vîlcan.

Schimni ceauş fu cuprins de mare scîrbă şi amărăciune înţelegînd că boierii aceştia scăpaseră cu totul frînele din mîini şi că nimeni nu le mai dădea ascultare. Ce-i rămînea de făcut ? Să ceară întăriri de peste Dunăre ? Nu i se părea înţelept. Poate că primejdia aceasta, cu totul nelămurită pentru el, nu exista decît în închipuirea boierilor şi atunci mai marii săi de la Poartă l-ar fi luat în rîs, acuzîndu-l de slăbiciune şi laşitate.

Căpitanii de lefegii cărora li se ceru socoteală, lămuriră scurt şi răspicat : „Aşa am crezut noi că este bine. Cîtă vreme ţara nu are domn, se pot ridica unii din afară care să încerce să tulbure apele. Noi ne-am îndreptat spre hotar ca să veghem, şi nu de altceva."

Iniţiativa acestor comandanţi, care-i speriase pe boieri, i se păru cît se poate de firească lui Schimni ceauş, care găsi chiar cu cale să o laude. Dealtfel, celelalte mici corpuri de oaste valahă, aflate în jurul Bucureştilor, păreau

liniştite şi disciplinate, astfel încît demnitarul turc răsuflă uşurat.

Dar, către jumătatea lunii august, cu totul pe neaşteptate, se răspîndi zvonul că pribegii de peste munţi, în frunte cu Matei din Brîncoveni, se pregătesc să intre în ţară, ori poate au şi intrat, cu oaste cîtă frunză şi iarbă. De astă dată, Schimni ceauş simţi un junghi în inimă. Iată că de ceea ce se temuse n-avea să scape. Afurisi cu năduf ţara aceasta ciudată şi pe zurbagiii ei boieri. Desigur, nu i se putea pretinde să ţină piept, cu puţinii oameni pe care-i avea, unei invazii, deşi era încredinţat că afirmaţiile despre puterea militară a pribegilor sînt exagerate. Dar, cu toate că panica se răspîndise fulgerător printre dregătorii valahi, iar el însuşi se simţea în totală nesiguranţă, teama de a nu se face de rîs îl opri şi de astă dată să trimeată veste şi cereri de ajutor la Stambul. Se mulţumi să repeadă în grabă ştafeta spre Ţara Ardealului, să ceară desluşiri judelui de la Braşov, Christian Hirschel, şi să afle în ce măsură sînt adevărate aceste ecouri ameninţătoare.

*

Speranţele lui Matei, împărtăşite de Bărbat Micleuş, care se călăuzea la fel de bine în încîlceala politică a vremii, se adeveriseră. Eforturile diplomatice cît şi sîngerosul conflict în care se afla prins împăratul Ferdinand, făcură să se încline cumpăna în favoarea unei înţelegeri cu Rákoczy. Pretendenţii la tronul Ardealului, care nădăjduiseră sprijin militar de la măria-sa împăratul, rămaseră pînă una, alta cu buzele umflate. Încordarea principelui se mai risipi. Regreta rezerva, nu tocmai justificată, pe care o manifestase în ultimul timp faţă de pribegi. Încrederea în steaua lui Matei, slăbită oarecum datorită unor influenţe exterioare, începuse să-i revină, în noile împrejurări. Se grăbi aşadar să-şi schimbe atitudinea. Cea dintîi dovadă, fu continuarea ajutorului bănesc, a cărui făgăduială nu fusese împlinită decît în parte. Riscurile de a nu mai recupera niciodată aceşti bani erau destul de mari, însă raţiunile politice ale principelui erau mult mai puternice şi învinseseră totdeauna şovăiala consilierilor săi.

Acest important ajutor bănesc, picat tocmai cînd se aşteptau mai puţin, fu pentru boierii valahi un imbold de a se pune pe lucru fără întîrziere. Resturile oştirii cu care se întorseseră din expediţia lor nenorocoasă împotriva lui Leon vodă erau cu totul neînsemnate. Folosiră aproape întreaga sumă pentru a tocmi un steag de mercenari, de astă dată oameni de nădejde, pricepuţi în meseria armelor. Adăugînd la aceştia mîna de oşteni scăpaţi teferi din luptele cu Tomşa, care căpătaseră botezul sîngelui şi a căror tărie şi fidelitate erau mai presus de orice îndoială, puteau spune că au înjghebat o oaste vrednică de luat în seamă. Pe deasupra, Matei mai primise o tainică ştire care-i umpluse inima de bucurie. Vucina sîrbul, căpitanul de lefegii, care fusese greu rănit în lupta de anul trecut, de lîngă Bucureşti şi îşi reluase de curînd comanda, îi trimisese vorbă că, de vor purcede iarăşi în ţară, el li se va alătura de îndată cu oamenii lui. Vucina era de părere că mai sînt şi alţii gata să facă acelaşi lucru.

Totul era pregătit, iar şansele noii expediţii se anunţau mult mai mari. Singurul lucru care îi mai ţinea încă pe loc era cuvîntul pe care-l aşteptau de la Mehmet Abaza. Beiul de la Dunăre nu le făgăduise ajutor militar, deoarece faptul ar fi fost interpretat ca o rebeliune făţişă împotriva sultanului şi cu toate că gîndul acesta nu-i era străin, Mehmet socotea că n-a sosit încă momentul să-l pună în aplicare. Îi sfătuise însă să acţioneze cu toată îndrăzneala şi le ceruse un scurt răgaz pentru a-şi folosi întreaga lui influenţă la Ţarigrad şi a preîntîmpina orice intervenţie a armatei turceşti împotriva pribegilor.

Şi iată că, deodată, la urechile acestora ajunse vestea mazilirii lui Leon vodă. Ştiau că numirea noului domn nu putea să mai întîrzie mult, dacă nu cumva era de pe-acum lucru hotărît. Matei nu era de fel convins că stăruinţele în favoarea lui, depuse de Mehmet pe lîngă sultan şi viziri, vor da rodul aşteptat. Şi apoi nu-i povăţuise chiar temerarul paşă să acţioneze cu tot curajul? Cel mai nimerit lucru era să le-o ia înainte tuturor, să profite de starea de nesiguranţă şi să ia în mîini frînele ţării. Gîndeau că, în împrejurările acestea tulburi, chiar cei ce fuseseră cu totul de partea lui Tomşa nu mai aveau temei să se împotrivească. Cine avea să le aţină calea şi în numele cui? Şi apoi, odată faptul împlinit, chiar dacă mînia sultanului se va aprinde, fără îndoială că Mehmet Abaza va şti s-o domolească, după cum făgăduise.

Dealtfel, aceasta era şi părerea principelui Gheorghe Rákoczy. Voievodul transilvan îi întîmpină pe seniorii valahi cu satisfacţia întipărită pe chip :

— Iată că insistenţele noastre au triumfat. Leon Tomşa a fost nevoit să-şi părăsească tronul.

Matei îşi stăpîni un zîmbet. Care insistenţe ? Socotea care principele că atitudinea lui prudentă şi rezervată din ultima vreme, cît şi consemnul pe care-l dăduse reprezentanţilor săi la Constantinopole rămăseseră pentru ei lucruri necunoscute ? Ori era sincer încredinţat că detronarea lui Tomşa se datora demersurilor făcute de el odinioară ? Matei înclina să creadă că cel mai greu atîrnaseră în cumpînă manevrele Iliaşilor, tată şi fiu. Dar nu era nicidecum momentul să-i risipească iluziile lui Rákoczy, ori să-i facă reproşuri pentru şovăielile lui. Se hotărî să-l asculte pînă la capăt, să-i ghicească dispoziţia şi intenţiile.

— S-a creat prin aceasta o împrejurare nespus de favorabilă pentru domniile voastre, urmă principele. Desigur, e greu de prevăzut asupra cui se va opri alegerea sultanului. Poate că înţelegerea stării politice din Valahia îi va dicta să-l numească pe cel mai îndreptăţit dintre toţi, spuse privind la Matei. Dar ştim cu toţii la fel de bine că padişahul e supus şi altor influenţe. Aşadar, ce aveţi de gînd să faceţi ?

Privirile lui se opriră din nou, stăruitoare, asupra căpeteniei pribegilor. Matei înţelegea din tonul lui Rákoczy că interesul acestuia pentru reuşita lor este în clipa de faţă foarte mare. Rosti cu glas liniştit, plin de fermitate :

— Cunoaştem şi noi cîte năvoade se întind acum ca să prindă în ele acel peşte de soi care este bunăvoinţa sultanului Murad. Sorţi de izbîndă au cu precădere năvoadele aurite, căci înţelepciunea luminăţiei sale este mai ales banul. Cu multă dibăcie şi cu multă cheltuială şi-a ţesut Alexandru Iliaş plasa lui. Însă noi nu vom îngădui lui Radu să-şi pună cununa. Nu că vlăstarul acesta crescut în obiceiurile păgîne ne-ar răpi nouă cinstea la care nădăjduim şi cu care ne-au învrednicit dinainte fruntaşii Ţării Româneşti. Dar ştim prea bine cît de însetaţi sînt Iliaşii de fală şi avuţie, cît de supuşi semilunii şi cît de nepăsători faţă de mîndria neamului şi de nevoile ţării. De aceea am şi trimis răspuns în Moldova, cu toată blîndeţea şi cuviinţa, că nouă nu ne trebuie Radu Iliaş şi că ţara are domn. Noi am fost aleşi sub ochii şi sub oblăduirea măriei tale...

E o cinste pe care n-o primeşti într-o doară, cum nici măria-ta nu te-ai înălţat în scaunul Ardealului fără gînduri temeinice. A sosit clipa să împlinim şi să desăvîrşim această cinste, oricît de aspră ar fi calea. Ne-am sfătuit cu oamenii noştri şi aşa am hotărît.

— Aşa am hotărît ! tună cu însufleţire Tudosie Corbeanu, spre marea surprindere a principelui, obişnuit cu intervenţii ceva mai protocolare. Ţara aşteaptă slobozenia şi mîntuirea pe care numai Matei vodă i le poate aduce ! Oamenii ţării se vor ridica şi ne vor sprijini. Osebit de aceasta, avem şi sprijinul paşei Abaza, căci se află şi între păgîni bărbaţi cu scaun la cap.

Rákoczy surîse la auzul acestei interpretări :

— În adevăr ajutorul acesta nu este de loc de dispreţuit. În speranţa că vorbele noastre atîrnă destul de greu pe cîntarul misterios al beiului, îi vom scrie fără întîrziere rugîndu-l să nu slăbească eforturile depuse în binele cauzei domniilor voastre. Totuşi, urmă principele, nu mă pot împiedica să cuget la riscurile şi primejdiile acestei expediţii. Totul arată că nu veţi întîmpina mare împotrivire. Ştiu însă din proprie experienţă că acest lucru nu poate fi apreciat exact dinainte. Cu ce forţe veţi porni la drum ?

— Generozitatea prietenului şi ocrotitorului nostru, răspunse Matei înclinîndu-se, ne-au îngăduit să înjghebăm un crîmpei de oaste. Nu e prea mare, dar ne bizuim în el şi în ajutorul lui Dumnezeu.

— Nici o izbîndă nu poate fi cîştigată fără voia şi reazimul Atotputernicului, rosti grav principele catolic.

Păru apoi că reflectează adînc. Fără îndoială cunoştea prea bine numărul la care se ridica mica oştire a lui Matei, dar nu voia să dea în vileag lucrul acesta :

— Desigur, biruinţa nu atîrnă totdeauna de numărul oştenilor. Dar cînd sînt în joc viitorul şi destinele unei ţări, nimic nu e de prisos. Vă voi pune la dispoziţie un steag de cavalerie, alcătuit din oameni încercaţi şi viteji. Vor fi mîndri să lupte sub flamura fratelui şi aliatului nostru, principele Matei, a cărui victorie o doresc din toată inima.

Înclină capul curtenitor, iar cînd îl ridică avea obrajii îmbujoraţi. Fireşte, cumpănise bine lucrurile. Dar în glasul lui se ghicea o fărîmă din elanul acela cavaleresc, generos şi cutezător care străbătea, în anumite clipe, dincolo de calculul politic.

Cu înfrigurată grabă sfîrşiră ultimele pregătiri. După cîteva zile, oastea pribegilor se puse în mişcare spre Caransebeş.

Odată ajuns acolo, Matei avu cea dintîi surpriză, care-i înfioră plăcut inima cu bucuria şi cu tîlcul ei : întoarcerea paharnicului Barbu Brădescu. Întoarcerea aceasta pripită, în pragul unor zile şi întîmplări ce se vesteau prielnice, putea să însemne că Brădescu e grăbit să se pună la adăpostul şi sub raza gloriei viitoare. Dar Matei ştia bine că nu acesta e adevărul. În firea paharnicului înţelepciunea cumpănită făcea loc uneori răbufnirilor vijelioase ; putea să cedeze unor porniri neaşteptate, fericite sau nu, însă nu era omul care, cu bună ştiinţă şi cu dibăcie, să caute a trage foloase pentru el însuşi. Pe lîngă aceasta, ştirile pe care le aducea Brădescu erau de-o însemnătate hotărîtoare.

Revederea nu fu lipsită de emoţie. Plin de elan, de căinţă şi de nelinişte, paharnicul plecă genunchiul, rostind cu glasu-i limpede de totdeauna, în care abia se desluşea un tremur :

— Măria-ta... Am venit să mă judeci. Cu oricîtă asprime, căci meritată va fi. De vei vrea să mă primeşti iarăşi între oştenii dreptăţii, mulţumit voi fi să mă ştiu ultimul dintre ei. De nu...

Glasul i se frînse. Matei grăi cu nesfîrşită blîndeţe :

— Ridică-te, Barbule. Nu se află decît un singur judecător, mult mai presus ca noi, iar legea Lui este iertarea. Sufletele zbuciumate se răscumpără şi se curăţesc ca banul de aur de pe care ştergi cocleala. Cum aş cuteza eu să osîndesc mai tare ? S-a strîns atîta negură în jurul nostru şi atît de rău au vuit vînturile, încît lesne au rătăcit unii drumul. Cînd se va arăta o geană de lumină şi se vor domoli stihiile, îi aştept să se întoarcă... Şi apoi, nu uita, Barbule : simţămintele noastre sînt una, iar binele ţării altceva, mai puternic şi mai sfînt. Cei ce se adună în jurul meu nu vin să slujească unui om, ci patriei lor.

— Măria-ta, jur pe mîntuirea sufletului meu că în toată greşala gîndul ţării nu m-a părăsit nici o clipă. Cu gîndul acesta vin sub flamura lui Matei vodă, aşa cum vor veni toţi cei cărora nu li s-a veştejit încă simţirea. Se mişcă oamenii ţării ca apa...

Tăcu, învins de tulburare.

— Grăieşte, Brădescule, îl îndemnă Matei la fel de blajin, dar cu toată fiinţa încordată. Spune, ce se întîmplă acum înlăuntrul ţării ?

— Se mişcă oamenii ca o apă adîncă : fără vuiet, dar cu mare putere. Mazilirea lui Tomşa a fărîmat un zăgaz, dar a zămislit şi o temere nouă. „Va veni o slugă a turcului, şi mai rea" îşi spun cu toţii. Şi unde să caute nădejde şi izbăvire decît la cel ce s-a ridicat împotriva asupririi şi umilinţelor, rămînînd neclintit ca stînca, în toate furtunile ? Schimni ceauş stă fără habar la Bucureşti şi prea puţini boieri mai foiesc în jurul lui ca guzganii. Dar cei cu o fărîmă de cinste şi de mîndrie, chiar dacă fost-au altădată şovăitori sau neînţelepţi, s-au lepădat de tot şi s-au tras la o parte.

— Cum s-au tras ? Unde s-au tras, Brădescule ?

— La ocinile lor şi aşteaptă. Dar nu cu mîinile în sîn. Ei vor să-ţi fie de folos măriei tale, ca singurul viteaz şi neprihănit. Oltenii s-au vorbit în de ei, sînt cu toţii la un gînd.

— Au pregătit pîinea şi sarea ? surîse vag urmaşul Basarabilor.

— Nu e vorba aici de buna primire. Sînt hotărîţi să tragă sabia alături de măria-ta. Au adunat şi bani, ca să ai măria-ta de început şi de cheltuială, pentru toate nevoile. Vucina sîrbul şi alţi căpitani de lefegii, vechi credincioşi ai măriei tale, s-au mişcat înspre hotar, ca să ţi se poată alătura din vreme. Norodul cel mult este aşijderi gata să vină sub flamura măriei tale, căci tare a fost năpăstuit şi te ştie din faimă ca om drept şi milostiv.

Matei tăcu îndelung. Spuse apoi, cu glas schimbat, în care mocneau şi bucuria şi freamătul unor gînduri depărtate, nepricepute :

— Binecuvîntate fie-ţi vorbele, Brădescule. Veşti mai bune ca astea pentru cauza noastră nu putea să ne aducă nimeni. Eu însă zic : dee Domnul să nu fie silit careva a trage sabia din teacă. Nu doresc vărsare de sînge şi nu am venit să aduc focul în ţară, ci, dacă se poate, să-i sting pojarurile vechi. Iar oastea aceasta este pentru ca să-i ţină la respect pe cei cu gînduri mişeleşti.

În pieptul vîrstnicului voievod fără sceptru şi fără cunună, vîlvoreau simţămintele ca o pădure în flăcări. Se muncea din răsputeri să vadă cît mai limpede viitorul şi să-i ghicească drumurile, întortocherile. Faptul că toate

gîndurile se îndreptau spre el ca spre omul cel mai vrednic și mai demn îl umpleau de mîndrie, dar îi dădeau și un fior de neliniște și îndoială. Chiar după ce începuse să frămînte în cuget visul cel mare, chiar după ce spuseseră toți să le fie domn, cinstea aceasta nu i se păruse peste măsură de împovărătoare, acolo, departe de țară. Dar acum se ivea deodată un noian de semne, de încîlceli, de cerințe nemiloase și înțelegea cu un fel de spaimă că ar trebui să fie plămădit din oțel și din cleștar, spre a rămîne totdeauna puternic și curat, așa cum, pesemne, așteptau toți de la el. Se canonea în zadar să ridice un colț al vălului întunecos care acopere totdeauna destinele. Nici în trecut nu izbutea să vadă cu destulă claritate. În clipa aceasta de supremă încordare, vălmășagul întîmplărilor petrecute în cei aproape doi ani devenea confuz și străin, parcă altcineva le trăise pe toate, puține chipuri și fapte reușea să desprindă din canavaua lor. În chip ciudat se ridicau înspre el ca dintr-un lac de negură fețele împietrite ale sătenilor și slujitorilor înșiruiți pe marginea drumului în ziua plecării lui din Brîncoveni, iar privirile lor pustii și întrebătoare îi sfredeleau inima la fel ca atunci. Îi rămăsese deasemenea vie și totuși ireală ca o nălucire a simțurilor, dureroasă și repetată, imaginea umiliților luptători rămași pe malul Dîmboviței să înfrunte moartea și care sporiseră poate cu leșurile lor movila aceea îngrozitoare, gorganul acela clădit de Leon Tomșa, pe care nu-l văzuse, dar și-l închipuia deseori; înalt ca un val încremenit, presărat cu păpădii și romanițe.

Restul se topea și se destrăma ca fumul în văzduh.

Cît privește ceasul de acum, nu se lăsa prea mult legănat de iluzii. Nădejdea căreia îi dăduse glas era profundă și cinstită : nu voia să stropească iarăși cu sînge pămîntul țării. Dar știa că în pofida plăcutelor noutăți aduse de paharnic, ura și vrăjmășiile nu s-au putut stinge deodată, ca printr-o vrajă. Simțea că înfruntarea pentru care se pregătește nu va sfîrși într-o zi sau două, că ea va fi lungă și înverșunată, iar pentru a ieși biruitor nu-i va ajunge strășnicia spadei. Auzea de pe acum răgetul fiarei, cerîndu-și tainul și jertfa și se întreba cîtă vreme și prin ce mijloace va izbuti s-o amăgească ori s-o țină la respect.

În dimineața zilei de 2 august dădu porunca de plecare.

Tot atunci porneau către Dunăre curierii principelui transilvan, spre a-i înmîna lui Abaza pașa scrisoarea în-

tocmită cu multă abilitate, în care Gheorghe Rákoczy îi cerea beiului să nu-și uite promisiunea și să sprijine pe toate căile urcarea în scaunul Țării Românești a lui Matei din Brîncoveni.

CAPITOLUL XI

Trecuseră munții în plaiul Drinovului, iar la Siliștea Pristinii puseseră tabăra cea dintîi. Oastea luă apoi drumul spre Olt. Nu se vădea nici un semn de împotrivire. Oamenii satelor le ieșeau în cale cu pîine și sare, arătîndu-și bucuria că le vine domn pămîntean din spița Basarabilor, care se ridicase împotriva împilării și asupririi, neputînd așadar să fie pentru cei sărmani decît un ocrotitor preamilostiv. Ici, colo, cete de răzeși sau boieri mai mărunței cu slujitorii lor veneau să îngroașe rîndurile armatei în marș. Toate acestea le dădeau pribegilor imbold și înfierbîntare. Însă Matei, deși dorea din răsputeri să ajungă la cetatea Dîmboviței înainte de sosirea noului voievod, știu să înfrîneze nerăbdarea tuturor. Ce-i drept, avea acum forțe destule pentru o înfruntare oricît de grea. Dar nu se hotăra să lase nimic la voia întîmplării și să riște o ciocnire neprevăzută. Și mai era un lucru care-l silea pe Matei la această încetineală voită. Nu primise încă nici o veste de la Abaza pașa. Deși încunoștiințat de pornirea expediției, beiul păstra tăcere. Poate se străduia pe căile lui să le vină în ajutor răzvrătiților, convingîndu-l pe sultan să lase lucrurile a-și urma cursul. Însă Matei voia să cunoască adevărul cu orice preț, să știe la ce se poate aștepta. Căci una era să înlăture din cale oștirea lui Radu Iliaș sau a oricărui pretendent la domnie, și alta să înfrunte puterea dezlănțuită a padișahului.

Cu asemenea zăbavă și cu astfel de îngrijorări și neliniști tăinuite, ajunseră în cele din urmă la Brîncoveni.

Călcînd pe pămînturile în care dospea căldura blîndă a sfîrșitului de vară, Matei își simți inima zvîcnind cu putere. Urmări cu privirea norul de păsări ce se ridica de pe miriști și în fiecare văzu înălțîndu-se o umbră a trecutului și o prevestire neînțeleasă a viitorului. Pămînturile

acestea i le înstrăinase Leon Tomşa, dîndu-le, împreună cu satele, în mîna unuia dintre datornicii săi, Nicola grecul, din Ianina. Acum ţărîna gemea şi ofta sub paşii celui întors, cu împăcată uşurare, cu bucurie umilită, credincioasă, cu vechi spovedanii şi făgăduieli întîrziate în adîncuri. Păragina şi distrugerile nu erau chiar atîta de mari pe cît se temuse. În hambare nu se afla mai nimica, staulele se goliseră, însă gospodăria se păstra cu toate ale sale, iar bătrînele slugi se adunară pîlc şi deteră în genunchi, sărutîndu-i cu lacrimi de bucurie mîinile şi poala veşmîntului. Toate păreau la fel ca înainte, însă nu erau, nu mai puteau fi. Stăpînul se întorsese. Dar în vatra Brîncovenilor suflase un vînt năprasnic, ridicînd pulbere de scîntei. Scînteile acelea, învăluindu-l pe stăpîn, puteau să-l aurească şi să-l înalţe ca pe un arhanghel, ori să-l mistuie în dogoarea lor. Viaţa de odinioară, cu supărările, dar şi cu blajinele ei bucurii, se sfîrşise.

Părintele Sofronie, bătrîn şi aproape orb, veni în grabă şi punîndu-şi patrafirul se apucă să slujească întru sănătatea, izbînda şi bunul sosit al boierului din Brîncoveni. Ochii lui cu pleoapele înroşite, roase de leşia nesomnului şi a bătrîneţii, cătau cu mistică bucurie, prin fumul paraclisului, la cel pe care el însuşi îl creştinase, cufundîndu-l în cristelniţă cu o jumătate de veac în urmă şi care acum se întorcea din furtună la matca lui, purtînd sabie de voievod. Mîna lui uscăţivă şi tremurătoare făcea să zornăie cădelniţa ca pe un glas de argint, încununînd cu ceţuri albastre fruntea plecată şi încremenită a vlăstarului băsărăbesc.

Matei sărută scoarţa ferecată a evangheliei. Smalţul rece îi arse buzele, înspăimîntîndu-l aproape, dar îndată după aceea o linişte binefăcătoare puse stăpînire pe dînsul. Ieşi din paraclis cu ochii mai limpezi şi mai luminaţi.

A doua zi, nici nu răsărise bine soarele, cînd în marginea Brîncovenilor se arătară Vucina sîrbul şi Oprea aga din Bucov, cu steagurile lor. În tabăra lui Matei, printre oştenii de rînd, care nu cunoşteau adevărul, se iscă vînzoleală şi spaimă. Dar cînd înţeleseră că trupele de mercenari vin să li se alăture, îngrijorarea se prefăcu într-un vuiet de nestăvilită bucurie. Era în adevăr o privelişte măreaţă valea aceea furnicînd de oşti şi clocotind de strigăte şi porunci, cu flamuri fîlfîind în razele dimineţii, cu chivere, platoşe şi ţevi de archebuză lucind ca o revărsare

de arginturi, cu mişcarea aceea calmă şi neîntreruptă de pedestraşi şi călăreţi, căutîndu-şi aşezare prielnică. De mult nu se mai adunase asemenea oaste pe plaiurile Oltului şi erau încredinţaţi cu toţii că nimic nu le poate sta împotrivă.

La sfatul înjghebat către seară, căpeteniile pîlcurilor arătară aceeaşi convingere. După părerea lor, nu mai aveau de ce zăbovi aici. Cel mai înţelept lucru era să pornească de îndată asupra cetăţii de scaun şi să măture din cale slabele forţe ale lui Schimni paşa, precum şi cele cîteva trupuri de oaste, aflate încă sub arme, la porunca domniei. Va fi pentru ei un joc de copii să cuprindă ţara şi să strivească toate năpîrcile care mai şuierau. Lumea cu noroadele ei va afla că Matei vodă Basarab s-a ridicat în scaunul Valahiei, spre a pune capăt ruşinii şi silniciilor. Bucuroasă sau nebucuroasă, va trebui să se plece acestui adevăr, căci împrejurul voievodului va sta ţara şi vor sta oştile ca un zid.

Elanul şi nerăbdarea care-i stăpîneau pe aceşti vrednici oşteni zvîcneau ca focul în vinele lui Matei, împurpurîndu-i obrazul zbîrcit. Înţelesese din prima clipă că în fruntea unei asemenea armate nu-i va fi greu să înfrîngă şovăitoarele piedici care-i stăteau în cale. Însă povara aceea nevăzută pe care o purta în suflet şi în care licoarea înţelepciunii se înfrăţea cu veninul suferinţei, povara atîtor ani de zbucium, de înfruntări, îi poruncea să fie prevăzător. El însuşi spusese cu puţină vreme înainte că nu trebuie să aştepte pînă ce va răsuna tabulhanaua sub fereastra noului voievod. Însă nădăjduia că ceasul acela va întîrzia deajuns spre a da răgaz lui Mehmet Abaza fie să schimbe hotărîrea padişahului, fie, dacă nu se va putea altfel, să-l înduplece a nu trimite nici un fel de oaste întru apărarea celui care venea cu firman. Cătă să lămurească toate acestea cît mai deplin lui Vucina şi celorlalte căpetenii, care, ascunzîndu-şi dezamăgirea, se supuseră fără murmur hotărîrii de a rămîne deocamdată pe loc.

Oştile tăbărîseră pe o mare întindere, dar după învălmăşeala de la început se statornicise o rînduială severă, fiecare steag avînd sălaşurile lui, alese astfel încît să fie gata de luptă în orice clipă. Pe latura dinspre răsărit a careului pe care-l forma tabăra se înşiruiseră lefegii recrutaţi în Ardeal, români, secui şi unguri. Oamenii aceştia încărunţiţi în războaie se simţeau pretutindeni ca la ei acasă,

gospodărindu-se firesc și liniștit. Își înjghebaseră bordeie și adăposturi bune și părînd cuprinși de o dulce lenevie se tolăneau toată ziua cu ochii mijiți în lumina soarelui. Însă toropeala aceasta era amăgitoare, căci nu-și lepădau aproape niciodată platoșele de piele groasă ori pieptarele de zale, iar muschetele și paloșele scurte, cu două tăișuri, se aflau totdeauna la îndemîna lor. Latura dinspre miazănoapte era acoperită de steagul de cavalerie pus la dispoziție de principele Rákoczy. Către miază-zi, sub pintenul unui deal acoperit de crînguri prăfuite, se aciuiseră seimenii lui Vucina și Oprea. Mijlocul taberei era alcătuit din pîlcurile de pedestrași pămînteni, risipite pînă departe, spre zăvoaiele unde stăvarii duceau caii la păscut. Oamenii aceștia simpli, cu fețe trudite și bărboase, purtau căciuli în loc de coifuri, iar cojoacele de oaie și sumanele lor mohorîte, căptușite cu cîlți, le slujeau drept platoșe. Aveau arme de toată mîna, mai ales topoare și măciuci ghintuite, iar numai puțini se puteau făli cu săbii bune ori cu suliți de fier. Înfățișarea lor neguroasă îi făcea să semene cu niște duhuri. Se mișcau în tăcere și numai la căderea serii, în jurul focurilor uriașe la care își perpeleau cu migală hrincile de slănină, li se deslegau limbile și porneau un murmur fără sfîrșit, ca o litanie, spovedindu-și unul altuia și cerului înstelat necazurile și nădejdile lor vechi de cînd lumea.

Numărul acesta mare de oameni le dădea căpeteniilor destulă bătaie de cap, mai ales în privința merindelor. Destule obștii, precum o seamă de boieri de dincoace de Olt trimiseseră de bună voia lor, pentru hrana oștilor lui Matei, vite albe, cîrduri de oi, slănină, brînză și desfundaseră gropnițele cu bucate, iar morile din împrejurimi măcinau zi și noapte. Dar toate acestea nu erau deajuns, așa încît se cheltuiră bani grei pentru nevoile de hrană ale taberei. Alți bani se cheltuiră pentru simbria seimenilor și a mercenarilor recrutați în Transilvania. Micul tezaur se irosea văzînd cu ochii și zăbava aceasta, după unii neîntemeiată, dădea motive și mai mari de îngrijorare.

Matei asculta aceste temeri, împărtășite fățiș sau mai pe ocolite, fără să pară cîtuși de puțin clătinat în hotărîrea pe care o luase. Numai cîțiva, cei care-l cunoșteau bine și se aflau toată vremea în preajma lui, înțelegeau cu ce sforțări își stăpînește încordarea. Pe chipul lui plutea o lumină liniștită și încrezătoare cînd cerceta trupele, străbătînd ta-

băra în lung și-n lat, împărțind laude sau dojeni și privind cu luare aminte muștrul pîlcurilor. Luptătorii de rînd salutau cu bucurie apariția în mijlocul lor a acestui nobil oștean cu barba înspicată și cu pungile neodihnei sub ochi, care zîmbea atît de rar și nu spunea nimic de prisos. Fiecare era încredințat, văzîndu-l și auzindu-l, că așteptarea aceasta are un rost și că odată urniți, vlăstarul Basarabilor îi va duce la o biruință deplină și răsunătoare, din care vor avea cu toții partea lor de glorie și de folos.

Nu se încheiase săptămîna de cînd poposeau la Brîncoveni, cînd se arătă grupul boierilor. Trimiseseră olăcari mai dinainte, cu veste și erau așteptați. Strînși unul cîte unul, pe căi osebite, la curțile lui Drăgușin Deleanu, hotărîseră să se înfățișeze în tabără toți odată, spre a da gestului lor o mai mare însemnătate și un înțeles cît mai profund.

Matei se afla într-o margine a taberei, la seimenii care, dornici să-și arate iscusința războinică, se înfierbîntaseră atît de strașnic, încît puțin lipsise să nu se măcelărească între ei. Îi întîmpină pe boieri chiar acolo, pe un colnic slobod, în vreme ce Dușan îi descătărămase cu iuțeală platoșa, punîndu-i pe umeri dolmanul de postav verde.

Își scoase calpacul, ștergîndu-și fruntea asudată și creștetul cu părul rărit. Soarele palid al după-amiezei de toamnă lumina cîmpia cu un fel de mîhnire. Alaiul boierilor era mare și impresiona prin coloritul și bogăția veșmintelor, căci orgoliul lor de oameni avuți și de dregători cu faimă îi îndemnase să se arate în toată strălucirea. Pășeau încet, ca apăsați de-o povară nevăzută.

— Parcă ar sui o Golgotă, băgă de seamă cu glas tare Tudosie Corbeanu.

— În adevăr, întări Brădescu. Fiecare poartă crucea păcatelor și greșelilor sale. Însă ei vin să se mîntuiască, spătare, și să caute mîntuire țării de la caznele vechi.

Matei păru că nu-i auzise, tăcea cu ochii în zarea gălbuie, căutînd să deslușească fețele ce veneau înspre dînsul. Îl cunoscu pe marele vornic Ivașcu Băleanu, pe Radu Corăscu, bătrînul logofăt, pe Marco Danovici și pe Drăgușin Deleanu, pe Udrea Doicescu, pe Dragomir din Runcu, pe Dumitru Filipescu, cu barba lui ca un măturoi înflorit, pe Coțofeanu și Filișanu, pe Stroie Leurdeanu, pe Gheorghe Măgureanu, pe mulți alții îi cunoscu... Pe unii îi știa de zeci de ani, fusese laolaltă cu ei în vălmășagul în-

tîmplărilor bune și rele. Cu cîțiva era chiar rubedenie de departe, spița lor se alătura și se împletea în răspîntiile trecutului. I se năzări că îi vede trecînd cu greutate și sfiiciune printr-o apă tulbure, adîncă. Vadul acela de catran el și cu alții îl trecuseră mai demult, dintr-o opintire, și nu lipsise mult să fie pentru ei vadul morții. Să-i osîndească pe aceștia pentru șovăiala și întîrzierea lor ? Nu se încumetase s-o facă nici odinioară, la începuturi, nici acum, în clipa remușcării și înțelegerii. Judecata lor urmase alte căi, poate că tăria sufletească a unora fusese mai mică, dar năzuințele lor rămăseseră totdeauna aceleași. Îi prețuia cinstit, cu toate cusururile și slăbiciunile lor.

Se opriră la cîțiva pași de Matei și se plecară, iar gîndurile lor micșorate de stînjeneală și emoția clipei sunară înnăbușit :

— Măria-ta...

Matei întinse brațele către dînșii, ca pentru a-i îmbrățișa :

— Boierilor... Frații mei... Cum să vă zic oare ? Bun sosit, au bun găsit ? Am venit unii către alții, iar drumul a fost lung și spinos.

— Lung, măria-ta, răspunse Filipescu. Prin întortocherile vremii, cîteodată n-ajunge o viață de om ca să răzbești la liman. Dar clipa aceasta e clipă sfîntă, iar locul acesta, loc sfînt. Fiindcă de-acum și de-aici vom purcede la izbăvirea țării. Să fie toate ca în vechime și să nu ne mai plecăm frunțile decît la vrerea celui ales.

Rostind acestea, voi să apuce dreapta lui Matei și să o sărute, însă acesta și-o trase îndărăt cu grăbire :

— Nu sînt vrednic... Cu ce m-am făcut vrednic ? Am străduit... Dar străduințele noastre nu s-au sfîrșit. Cînd voi fi moaște, spuse zîmbind, poți să o faci, fiindcă numai atunci este omul curat, după scăldătoarea morții. Dar pînă atunci, noi mai avem de lucru. Înălță capul cu vioiciune : Aș voi să fim una, boieri dumneavoastră. Acesta e lucrul de căpetenie. Cu gînduri cinstite, frățești, să stăm laolaltă și să nu ne poată frînge nimeni. La rîvna și credința domniilor voastre eu să răspund fără preget, iar cu toții să răspundem în fața lui Dumnezeu de soarta acestei țări. Împotriva pizmei și a silniciei vom pune oastea aceasta și săbiile acestea !

Ultimele sale cuvinte avuseseră o rezonanță metalică, aspră și fără voie boierii cătară în jur, la furnicarul de oști și la tabăra care își vedea în liniște și rînduială de rosturile ei. Ivașcu Băleanu grăi cu însuflețire :

— Sînt tocmai gîndurile noastre, măria-ta, cărora le-ai dat glas cu înțelepciune. Au venit întîmplări, necazuri, a curs sînge și ne-au împilat străinii, iar noi am fiert ca în ceaunurile iadului, fără să aflăm scăpare. Numai măria-ta ai stat ca o flamură vie. Am văzut și ne-am îmbărbătat. Am ales singuri calea. Nu vrem alta decît să te slujim și să te sprijinim, căci ești al nostru.

— Viță de voievozi și bărbat viteaz, dornic să ridice iar slava Țării Românești ! strigă Radu Cocorăscu, rotindu-și barba împrejur ca pentru a se bucura de încuviințarea celorlalți. Și mărinimos, căci înțelege căința și prețuiește vrednicia. Noi am văzut ! Noi știm ! Se opri o clipă, spre a-și stăpîni răsuflarea încețită : Măria-ta, ne-ai arătat oștile și săbiile... Eu sînt bătrîn, dar de sabie nu mă lepăd. Am o inimă, colea, spuse, bătîndu-se în piept cu pumnul uscățiv. Sînt oștean. Dă porunca de plecare, căci nu mai încape zăbavă ! Radu Iliaș a dobîndit firmanul și va să vie la scaun...

Matei clipi îngîndurat :

— Vrea să zică feciorul lui Alexandru a biruit la mezat. Nu mă mir. Curt Celebi și-a dat toată osteneala.

— Ridică tabăra și dă poruncă oștilor, măria-ta, stărui cu înverșunare bătrînul logofăt. Nu-i da pas veneticului să vină în țară !

— Nu ne trebuie odrasla lui Iliaș ! mugi și Coțofeanu.

— Nu ne trebuie ! răsunară glasuri întărîtate. Ne-ajunge atîta pătimire ! Matei să fie domnul nostru !

Obrajii lui Matei se rumeniseră ușor de năvala sîngelui sub pielița îmbătrînită și arsă de soare. Mîndria și mulțumirea îi scăldau inima ca nisipul cupa unei clepsidre, dar rămase tăcut, cu degetele încleștate în găitanele de pe pepții dolmanului. Stătea mai sus decît ceilalți pe colină și privea peste capetele lor, în depărtare, ca și cum ar fi așteptat să se ivească dintr-acolo ceva numai de dînsul știut. Ivașcu Băleanu îndrăzni :

— Măria-ta, noi îți cunoaștem chibzuința, care este îndreptățită. Dacă stîrnim supărarea padișahului, ea poate veni peste noi ca un tunet. Dar îmi zic că dă Dumnezeu și nu va fi așa. Știm că beiul de la Dunăre a făgăduit să mijlocească și să domolească hachițele lui Murad. Însă vre-

mea, iată, s-a scurtat. Întîmplările se rostogolesc unele înaintea altora, și nu după cum am vrea noi.

— În adevăr, murmură Matei, s-a pornit vîntul mai curînd decît așteptam și a ridicat gunoaiele pe sus. Împrejurările ne silesc să judecăm în altă lumină.

Tînărul Stroie Leurdeanu ieși înaintea celorlalți :

— Măria-ta, mai avem o veste...

— Bună ?

— Întristată.

— Spune-o, Leurdene, suspină Matei. Este loc și pentru aceea.

— Măria-ta, cel pe care l-ai trimis cu atît de cumpănit răspuns la scaunul Moldovei a fost tăiat de Alexandru Iliaș. Stolnicul Grama, care s-a aflat acolo, de față, și ne-a adus știrea, s-a spăimîntat de asemenea ticăloșie.

În ochii lui Matei, chenăruiți de cearcăne mari, zvîcni fulgerul mîniei și al durerii :

— Cîinele ! Am căutat să-l îmbunez și să-i răcoresc mințile, iar el răspunde cu moarte ! Plecă fruntea și glasul i se frînse : O, sărace Criveanule... Sîngele tău să cadă pe capul vrăjmașului !

Tăcură, respectîndu-i suferința. Însă Matei alungă cu îndîrjire umbrele care-i împresuraseră inima și zăgăzui cu toată puterea-i bărbătească drojdia aceea de revoltă, căci altele erau nevoile și întrebările de căpetenie ale clipei.

Sfătui îndelung cu boierii, și înainte și după ospățul de seară. Le ceru deslușiri amănunțite despre forțele lui Schimni ceauș și despre dregătorii care mai rămăseseră la București, îndemnîndu-i să spună tot ce le ajunsese la urechi în legătură cu trupele care-l vor însoți pe Radu Iliaș și dacă nu cumva aflaseră despre mișcări de oaste în Moldova.

În privința a ceea ce aveau de făcut, rămăseseră cu toții la aceeași părere nestrămutată : să ocupe fără întîrziere cetatea de scaun, iar dacă Radu tot se va încăpățîna, să-i iasă înainte la Dunăre și să-l pună pe fugă.

Matei înțelegea că orgoliul lui Murad era prea mare ca să se mulțumească a da din umeri după ce-i fusese încălcată hotărîrea. Știa bine că valul otoman se va urni mai curînd sau mai tîrziu și că oricît de eroic vor lupta oștile lui, nu-i vor putea rezista multă vreme. Cunoștea la fel de bine situația lui Rákoczy pentru a se putea bizui pe un ajutor militar deplin din partea acestuia. Rămînea o singură nădejde : ca un personaj deajuns de influent să-l con-

vingă pe sultan și pe vizirii lui că e mai bine să închidă ochii în fața unei stări de lucruri care, la urma urmei, asigura pacea și stabilitatea la hotarele imperiului și nu păgubea întru nimic visteria turcească. Speranța aceasta o întruchipase Mehmet Abaza pașa. Tăcerea îndelungată a beiului începea să i-o spulbere. Din cîte auzise despre Abaza știa că acesta nu e un om care-și schimbă cu ușurință gîndurile. Dar pesemne că socotelile lui Mehmet Abaza se încurcaseră atît de rău, încît nu mai putea să-i fie de nici un folos...

Petrecu o noapte fără somn, frămîntat de gînduri și chinuit de griji, întorcînd mereu perna pentru a-i simți răcoarea pe obrajii înfierbîntați. Ațipi abia către ziuă, dar îl deșteptară curînd zgomotele înnăbușite ale casei. Nu chemă nici un slujitor. Se îmbrăcă singur și după ce își învioră fața cu un ștergar umed, ieși în cerdac, să tragă în piept aerul curat al dimineții. Cel dintîi lucru pe care îl văzu fu o umbră subțirică, ghemuită într-un jilț vechi, la marginea pălimarului. Tresări puternic :

— Părinte Ignatie ! Cînd ai sosit ? Pentru ce nu mi s-a dat de veste îndată ?

Călugărul se ridică fără grabă, scoțîndu-și mîinile din mînecile largi ale sutanei și pe față i se așternu un zîmbet blînd. Își grămădi în piept bărbuța ascuțită, înclinîndu-se ușor :

— Măria-ta, bine te-am găsit. Cu pace și cu sănătate. Eu n-am cerut să nu-ți tulbure odihna. Am ajuns despre ziuă, iar străjerii mi-au pus jilțul acesta aici. E mai moale și mai îmbietor decît strana de lemn. Am așteptat zorile și am cugetat, căci virtutea noastră, a monahilor, este răbdarea.

— O, cum aș voi să fie și a mea ! Dar nu mă pot înfrîna totdeauna... Grăiește, sfinția-ta, ce vești îmi aduci ?

Îl pironea cu ochi neliniștiți și sticlind ca de friguri. Ignatie Sîrbul păru că se miră :

— Bune, măria-ta. Altfel cum s-ar fi putut ? Înțeleg că zăbava te-a cam îngrijorat. Însă lui Mehmet pașa nu-i place să facă nimica în pripă și de mîntuială, iar tocmai aceasta e chezășia.

— Bună chezășie, nimic de zis, clătină Matei din cap. Dar iată că Radu Iliaș și-a pus hatișeriful în sîn și a pornit spre Țara Românească.

— Încă nu a pornit. Iar cel ce are firmanul nu are şi puterea şi nu se poate numi un stăpînitor.

— Aşa este. Însă voiam să arăt că beiul nu a izbutit să împiedice acestea.

— Pentru el, Radu Iliaş e ca şi cînd n-ar fi. I se cuvenea o bucurie acestui copilandru, în schimbul banilor pe care i-a cheltuit tătîne-său. Ce este firmanul acela ? O jucărie cu peceţi aurite. Un simplu pergament. Nu va mai preţui nici cît o ceapă degerată după ce Abaza paşa va pune pe umerii măriei tale caftanul domnesc.

Matei îl privi ţintă, plin de uimire :

— Dacă înţeleg bine... va trebui să merg la el ?

— Da, măria-ta, va trebui. Te pofteşte să vii cît mai degrabă la Nicopole. Văzînd licărul de nedumerire şi de ezitare din ochii lui Matei, se grăbi să adauge : Poţi merge fără teamă. Ţi-o spune un slujitor al bisericii, în numele lui Dumnezeu.

— Fie, voi merge. Nu mă tem. La ce m-aş teme, cînd omul acesta îmi întinde o mînă de ajutor ? Dacă ar fi voit să mă lovească, o făcea altcum, căci nu i-ar fi fost greu. Şi apoi i-a mers faima de bărbat care-şi respectă cuvîntul. Un lucru însă îmi rămîne nelămurit : cum socoate el că va mlădia şi va schimba voinţa sultanului, după ce ea s-a rostit ?

— Cît despre asta, să nu ai îndoieli, măria-ta. Mehmet Abaza se pricepe cum să îmblînzească leul. Buzele lui vor spune rugăminţi şi poveţe respectuoase, însă luminăţia-sa cunoaşte sau bănuie adevărul că dacă i s-ar împotrivi şi l-ar prigoni, trei pătrimi dintre ienicerii imperiului s-ar răzvrăti la un semn. Asta ar însemna sfîrşitul pentru Murad sultan.

— Înţeleg, şopti Matei cu tulburare şi admiraţie. Voi merge la el... Sînt dornic să-l cunosc.

— Şi el e dornic să te cunoască.

Privirea voievodului rătăci cîtva peste cîmpii şi colnice, în zarea de aur a dimineţii.

— Voi merge la el... Va trebui oare să-i fac făgăduieli ? Jurăminte ?

— Jurăminte ? Nu. E prea înţelept ca să-ţi ceară asta. Ştie că jurămintele se ţin ori nu se ţin, după împrejurare. Va căuta să-ţi cîştige prietenia. Lucrul acesta i-a reuşit aproape totdeauna, căci firea lui a subjugat pe mulţi. Te vei încredinţa că nu este un om oarecare. Planurile lui nu

sînt grăbite şi ţintesc departe. Dar pentru măria-ta însemnat este să capeţi un răgaz de linişte, să întăreşti ţara, căci un trup slăbit de sărăcie, de asuprire şi nevoie, nu se poate împotrivi răului.

Într-o pornire nestăpînită, Matei cuprinse umerii blajinului şi înţeleptului călugăr, privindu-l cu stăruinţă în ochi :

— Bunule părinte, sfinţia-ta eşti mai mult decît un simplu mijlocitor, mi-ai dovedit-o astăzi a doua oară. Căci pui toată rîvna şi toată lumina sufletului în ceea ce străduieşti pentru mine şi pentru ţara aceasta urgisită. Ajută-mă să înţeleg, să te înţeleg...

— Am mai spus-o măriei tale, răspunse Ignatie Sîrbul cu un fel de tristeţe. O fac întru binele altor urgisiţi, care au privit totdeauna spre Valahia cu mare şi încordată nădejde. Creştinii aceştia de la dreapta Dunării varsă lacrimi de sînge, căci jugul de fier le apasă grumazul de veacuri. O Valahie puternică, slobodă, cu un cîrmuitor viteaz, ar fi pentru ei un reazim şi un mare imbold.

— Fie să se împlinească această nădejde, părinte Ignatie. Nu este bucurie mai mare pentru un neam decît să trăiască slobod pe tărîmul său. De va voi Atotputernicul ca noi înşine să apucăm zile mai bune, vom gîndi la toate, căci porunca Lui este să nu-ţi laşi fratele în suferinţă.

— Întocmai, măria-ta.

— Părinte Ignatie, urmă voievodul, eu ştiu cît de greu vieţuieşti între păgîni şi că te ţine acolo numai datoria de păstor. Dar dacă într-o zi te vei afla primejduit, nu pregeta să vii lîngă mine.

Ignatie Sîrbul se înclină în tăcere.

Chiar în dimineaţa următoare, Matei porni spre Nicopole. După oarecare chibzuială, luă cu sine numai trei boieri : pe Tudosie Corbeanu, pe logofătul Grigore şi pe Ivaşcu Băleanu. Un steag de călăreţi îi însoţi în josul Oltului, pînă la Dunăre. În cetate intrară doar cu o mînă de slujitori.

Păşind între zidurile mohorîte pe care erau instalate bombarde şi privind desimea străjilor care-şi zăngăneau în pas molcom ţurţurii de fier, simţiră în inimi un fior îngheţat. Spătarul Tudosie şopti holbîndu-se la pîlcurile de ieniceri cu feţe încruntate :

— Simt cum mi se zbîrlesc mustăţile şi-mi lunecă un sloi pe şira spinării. Ştiu că sîntem aicea oaspeţi, dar parcă

aş fi intrat în vizuina unei fiare. Tot îmi vine să trag paloşul.

— Să nu faci una ca asta, Tudosie, zîmbi Matei. Mai bine ascute-ţi privirea şi cată cu luare aminte în jur.

— Crîncenă putere, se zgribuli şi logofătul Grigore. Parcă abia acum îi simt cu adevărat răsuflarea şi umbra.

— Puterea aceasta începe să nu mai fie ce-a fost, logofete, îngînă Matei. Aşa înţeleg eu din toate întîmplările. Strălucirea lui Soliman s-a stins, semiluna începe să pălească şi ea. Este un vierme care se hărniceşte să roadă în trupul acesta uriaş. Nu se mai află o mînă de fier care să-l strunească, se întind putregaiurile şi se întărîtă dihonia. Cu puţină înţelepciune, din adevărurile acestea poate că vom trage şi noi unele foloase.

Ivaşcu Băleanu, care venea mai în urmă, se apleacă în şa :

— Îngăduie, măria-ta, să amintesc un lucru. În vremuri, Mircea Bătrînul tot aşa a încercat să tragă foloase de pe urma certurilor dintre feciorii lui Baiazid Ilderim. Dar s-a amăgit.

— Crezi că am uitat asta, vornice ? i-o întoarse cu vioiciune Matei. Nu caut să mă amăgesc ori să amăgesc pe alţii. Va mai trece multă vreme pînă cînd împărăţia lui Mahomed se va prăbuşi. Dar în chibzuinţa politicească, semnele de care vorbeam nu pot fi trecute cu vederea.

Puseră capăt vorbelor, deoarece ajunseseră la reşedinţa beiului. Străjerii le deschiseră calea cu semne de adînc respect, iar bătrînul agă care-i însoţea îi pofti mai întîi într-o încăpere liniştită şi umbroasă, cu divane moi, ca să-şi tragă răsuflarea după ostenelile drumului.

Abia după vreo două ceasuri Mehmet Abaza trimise să-i întrebe dacă s-au odihnit deajuns şi dacă binevoiesc să se înfăţişeze în odaia de primire.

Odaia aceea era o sală încăpătoare, cu ferestre înguste şi arcuite, prin sticla cărora lumina se răsfrîngea în mănunchiuri viu colorate. Pasul lui Matei şi al celor trei dregători îşi pierdu îndată răsunetul în moliciunea covorului de Bukhara. Contrar obiceiului, Abaza îi întîmpină în picioare, cu braţele încrucişate pe piept. Cîteva turbane de mătase licăreau îndărătul lui, la o distanţă respectuoasă. Cu toate că martorii acelei întrevederi fuseseră aleşi dintre oamenii cei mai devotaţi ai paşei, se înţelegea din atitudinea lor că nu vor avea un rol activ şi că prezenţa lor

e pur protocolară. Cu un semn, Mehmet Abaza îi pofti pe Matei să şadă şi se aşeză el însuşi. Boierii valahi, ca şi demnitarii otomani, rămaseră în picioare.

Pe faţa arămie a beiului ochii luceau ca doi tăciuni aprinşi, părînd a răscoli cu fierbinţeala lor şi căutătura lor stranie întreaga fiinţă a valahului, pînă-n străfunduri. Apoi lucirea aceea slăbi, se îmblînzi şi buzele i se desfăcură într-un zîmbet plăcut. Matei nici nu clipise sub privirea paşei. În cele din urmă, spre a răspunde surîsului fără slugărnicie, îşi îndulci uşor trăsăturile, cutele din jurul ochilor se adunară ca un nimb subţire, luminîndu-i chipul, dar se feri să-şi dea în vileag simţămintele care-l copleşeau şi mai ales puternica impresie pe care i-o produsese omul dinaintea lui. Stăpînirea aceasta păru să înteţească şi mai mult satisfacţia şi admiraţia beiului.

— Aşadar, iată-te, spuse Mehmet Abaza cu glas învăluitor. Mă bucur că eşti aşa cum mi te-am închipuit. Un bărbat trecut prin toate asprimile vieţii şi care i-a înţeles deşertăciunile. Ţara Românească va avea un pricipe demn, spre binele ei şi spre mulţumirea prietenilor şi oblăduitorilor ei.

Vorbea cu căldură şi convingere, dar se ghicea că îşi alege cu grijă cuvintele, punînd mare preţ pe influenţa ce vor avea ele asupra lui Matei. Acesta înclină puţin fruntea:

— Sînt recunoscător înălţimii tale pentru vorbele măgulitoare, pe care nu ştiu dacă le merit. Este însă o nepotrivire. Bunăvoinţa şi încrederea padişahului s-au revărsat asupra altuia şi acela va să vie domn, nu eu.

Beiul îl scormoni din nou cu privirea, dar în ochii lui pîlpîia acum un licăr vesel :

— Oştile pe care le-ai adus cu tine, oşti bune după cum am aflat, le-ai menit să-ţi slujească de alai şi de fudulie ?

Fără să tresară la întrebarea aproape jignitoare a beiului, Matei răspunse liniştit :

— A curs destul sînge în Valahia şi nu voiesc să fiu eu acela care-i deschide iarăşi izvorul. Iar ca să ridic sabia împotriva semilunii ar fi faptă nebunească, înălţimea-ta o ştii mai bine.

— Totuşi ai strîns acele oşti, stărui necruţător Abaza paşa. La ce ai gîndit ?

Matei cătă cu seninătate în ochii paşei :

— Înălţimea-ta la ce gîndeşti ?

Mehmet Abaza izbunci într-un rîs ca un gîlgîit aspru însă nu supărător :

— Ești om dintr-o bucată, principe. Dar fii încredințat că Radu Iliaș văzînd cîtă putere ai nu va cuteza să treacă Dunărea și nu va trebui să-l înfrunți. Schimni ceauș e om bătrîn și cu judecată, n-are să-ți stea împotrivă. Vei fi domn.

— Împotriva voinței luminăției sale ?

— Prin voința mea, răspunse Mehmet Abaza, solemn, dar fără emfază. Luminăția sa sultanul se va îndupleca. Poate că nu atît de lesne, urmă visător, dar se va îndupleca. Mai ales că în privința tributului îți vei îndeplini obligațiile fără șovăire.

— Știu că altfel nu se poate. Însă dorința valahilor este să nu mai vină puhoi zarafii greci și tot soiul de neguțători de vînt. Aceia tulbură țara, înșală, asupresc și iscă zavistie.

— Cunosc pleava aceasta, spuse beiul cu silă și dispreț neprefăcut. Fii fără cruțare. Mare e puterea banului, însă vrednicia și înțelepciunea sînt mai presus. În Valahia va trebui să domnească rînduiala. Plugarii și păstorii să-și vadă de lucrul lor și să sporească roadele pămîntului. Dregătorii să vegheze și să judece fără strîmbătate. Iar voievodul să întocmească oști care să știe să lupte. Ia aminte, principe : Fața lumii se va schimba ! Mulți se vor scufunda în mlaștina nimicniceniei lor, a trîndăviei, desfrîului și minciunii. Pe măsură ce vorbea, trăsăturile-i frumoase păreau să se descompună sub puterea unei patimi secrete, iar la colțurile gurii i se iviseră bobițe de spumă. Ia aminte ! urmă. Cîrmuitorii vrednici și oștenii viteji vor străluci în fruntea noroadelor. Alah va pogorî asupra lor raza gloriei adevărate, iar mulțimile îi vor aclama...

Matei îl asculta cu fața împietrită, stăpînindu-și fiorul. Căutase, de la bun început, să stoarcă de la Mehmet Abaza vorbe limpezi. Omul acesta ura din răsputeri nevolnicia, corupția, falsitatea în care se zbăteau conducătorii imperiului și-și căuta alianță de nădejde în lupta împotriva acestor racile. Cuvintele lui păreau pătrunse de duhul dreptății și de claritatea bunului simț. Dar era undeva o rotiță știrbită care călăuzea toate acestea pe un drum nefast. Mehmet Abaza era bîntuit de setea puterii, sete oarbă, care de fapt ascunde în ea aceeași cruzime fără margini. Dar în minte îi răsunară vorbele lui Ignatie

Sîrbul : „Măria-ta ai nevoie de un răgaz prielnic..." Era hotărît ca, punîndu-se sub ocrotirea lui Abaza pașa, să tragă cît mai multe foloase din planurile acestuia.

Mehmet Abaza făcu semn. Unul dintre oamenii săi se înfățișe purtînd pe brațe o mantie de serasir, împodobită cu zibelină. Celălalt aducea o sabie încovoiată, cu teaca bogat ornamentată și cu mînerul bătut în perle trandafirii, printre care luceau smaragde mari cît bobul de mazăre.

*

Oastea porni la drum cu mare vuiet și însuflețire, bucuroasă că așteptarea aceea îndelungată a luat sfîrșit. Tăporii, coifurile și sulițele pluteau parcă într-un rîu de colb lăptos, stîrnit de miile de picioare, căci deși se aflau în plină toamnă, vremea rămăsese uscată. Caii strănutau. Cimpoierii și toboșarii cîntau orbiți de praf, asudînd sub căciuli. Pe laturi, pînă departe, umblau străji. Înaintarea se desfășura după cele mai înțelepte prevederi ale războiului, cu toate că nu era de așteptat vreo împotrivire.

În adevăr, nu întîmpinară nici un fel de rezistență. Cînd vestea apropierii lui Matei ajunse la București, Schimni ceauș nu mai stătu o clipă pe gînduri. Știa acum de ce forțe dispune pribeagul. Își adună așadar puținii oameni și porni în grabă spre Giurgiu. Plecarea aceasta precipitată îi făcu să-și piardă cu totul sărita pe boierii care-l așteptau plini de nerăbdare pe noul voievod numit de Poartă. Spătarul Mihu Racotă, Dumitru Dudescu, clucerul Vasile Paindur, vornicul Hrizea, Calotă din Popești, Nicola din Ianina, paharnicul Neagoe, armașul Goga și logofătul Papa Greceanu purceseră la un sfat grăbit. Voiră mai întîi să apuce pe urmele ceaușului și să se unească în drum cu măria-sa Radu, dar pînă la urmă hotărîră altfel. Porniră pe șleaul Buzăului, cu gînd să încerce să strîngă oaste acolo, iar de nu vor putea, să caute scăpare în Moldova, la Alexandru Iliaș.

În dimineața zilei de joi, 20 septembrie, puțin timp după fuga lor, în marginea cetății de scaun se arătară oștile lui Matei.

Vlădica Teofil, care scăpînd de prezența sîcîitoare a capelanului Benedict se mai îngrășase o leacă, se văzu

deodată pus în mare încurcătură. În lunga lui carieră ecleziastică nu avusese de rezolvat prea multe probleme de conştiinţă. Iar acum, deodată, se arătau doi voievozi, din două părţi. Păstra destulă isteciune ca să înţeleagă că, cel puţin deocamdată, sorţii sînt de partea lui Matei. Acesta avea putere mare de oaste şi i se alăturaseră cei mai de frunte boieri. Aşa încît hotărî să nu se mai frămînte pentru ce va fi mai tîrziu şi să iasă în calea lui Matei cu toată cinstirea cuvenită. Îi stăruia în amintire eşecul penibil al misiunii sale în Ardeal. Dar îl cunoştea deajuns pe boierul din Brîncoveni spre a-şi da seama că acesta va aşterne uitarea peste dojenile şi stăruinţele lui de odinioară, poruncite numai de rîvna sa de om al păcii şi bunei înţelegeri. . .

Se grăbi aşadar să iasă la marginea cetăţii, cu un sobor cît mai falnic de preoţi. Se alăturaseră alaiului o seamă de boieri mai mărunţi şi slujbaşi ai dregătoriilor. Atraşi de zvon, se adunaseră în număr destul de mare săteni de prin împrejurimi, precum şi meşteşugari şi mahalagii bucureşteni, oameni de toată mîna, şi mai avuţi şi mai sărmani, unii îndemnaţi numai de curiozitate, alţii bucurîndu-se cu adevărat că le vine domn pămîntean, care se ridicase prin singură puterea lui şi despre care auziseră că e om drept şi bun.

Detaşamentele înaintate cuprinseră cetatea fără zarvă, ca să preîntîmpine neorînduiala. Vlădica în stiharele lui frumoase şi mulţimea care tălăzuia pestriţă aşteptau pe cîmpie.

Matei vodă se arătă în fruntea oştilor, călărind pe cumintele lui Calif, înconjurat de boieri şi de căpetenii. Ajungînd la cetele care aşteptau, se opri şi descălecă, după datină. Se opri îndărătul său, tăcută, întreaga coloană a călăreţilor şi pedestraşilor, al cărui capăt se pierdea undeva, în zare. Mulţimea se îmbulzi numaidecît, deşi suliţaşii o stăvileau pe cît se putea. Matei purta pieptar ostenesc de zale, cu luciri albastre, mantia şi obrazul i se făcuseră cenuşii de colb. Un pîrgar bătrîn, cu albeaţă la ochiul stîng, cine ştie de ce-l aleseseră tocmai pe el, ieşi în faţă cu tablaua acoperită cu ştergar, pe care se aflau jimbla şi străchinuţa cu sare. Matei frînse pîinea şi o gustă. În clipa aceea Iancu Călinescu strigă din răsputere :

— Trăiască măria-sa Matei voievod !

Mulţimea răspunse cu vuiet însufleţit şi bucuros. Clopotele bisericilor din Bucureşti începură să dăngăne toate o dată, după cum poruncise vlădica Teofil. Acesta îşi împinse pîntecele către vodă şi rosti cu glasu-i puternic şi limpede, deprins să răsune peste capetele credincioşilor :

— Măria-ta, bun venit la scaunul ţării ! Fie ca ziua aceasta să rămînă luminată şi neştearsă în sufletele tuturora. Iar măria-ta să cîrmuieşti cu dreptate şi cu pace şi să ai parte de domnie lungă, de sănătate şi bucurie.

— Amiiin ! îngînă cu ison prelung soborul de preoţi.

— Sfinţia ta, răspunse Matei clipind des, căci simţea grăuncioare de praf la colţul ochilor, sfinţia-ta şi oameni buni, pentru pace şi dreptate vom strădui, căci le rîvnim cu toţii. Pentru curmarea asupririlor şi ca să înflorească pămîntul. Însă nu cu vorbe vom astupa bortele prin care şuieră vîntul cel rău.

Tăcu şi pierzîndu-şi parcă deodată interesul pentru ceremonia aceea, rămase cu ochii ţintă spre turlele pe care se prelingea lumina şi spre dealurile încă verzi, acoperite de vii şi grădini bogate. Se împlineau, iată, doi ani de cînd, tot într-o zi de toamnă ca asta, părăsise Bucureştii ca un fugar încolţit. Aceeaşi lumină, aceleaşi culori. Anii trecuseră ca apa, dar ca o apă tulbure, vijelioasă, cu prea puţine îmblînziri şi resfrîngeri curate.

Vlădica se simţi oarecum descumpănit de ultimele cuvinte ale lui vodă, pe care nu prea ştia cum să le tălmăcească. Se uită spre Tudosie Corbeanu, dar îşi întoarse iute privirea, căci văzuse pe chipul acestuia un rînjet aspru, aproape răutăcios, care-i pricinuia neplăcere şi teamă.

— Să mergem, spuse Matei.

Se alese un trup de călăreţi care să-l însoţească pe măria-sa. Celelalte oşti aveau să pună tabără chiar acolo. Păşind pe uliţele înguste ale cetăţii, cortegiul se lungise mult. Pe uluci se căţărau bărbaţi, muieri şi copii, uitîndu-se cu sfială la omul acela nu prea înalt, cu barba albită şi cu obrazul încreţit, care avea să fie capul ţării. Clopotele sunau fără încetare.

Alaiul se îndreptă firesc spre curtea voievodală, însă Matei stătu în loc ridicînd braţul :

— Boieri dumneavoastră... Sfinţia-ta... În altă parte doresc să merg eu. Iar mai înainte de a-mi citi mie laudele

creştineşti, să citeşti sfinţia-ta slujba de hodină pentru sufletele celor pieriţi, care mult au rîvnit clipa aceasta, dar n-au mai apucat-o.

Înţeleseră şi simţiră un fior adînc, căci vodă era singurul dintre ei care nu uitase şi în vorbele lui adia o mustrare. Teofil spuse cu convingere :

— Adevăr grăieşti, doamne. Lor li se cuvine, celor ce s-au săvîrşit ca mucenici ai dreptăţii... Şi apoi gîndul nostru cată să fie totdeauna la cele veşnice. Măririle cît şi vieţile noastre sînt trecătoare ca fumul.

Porniră pe malul Dîmboviţei în jos, spre mînăstirea Radului Vodă, în cap cu vlădica şi cu voievodul.

Gorganul se arătă în amiază liniştit şi pustiu. La poalele lui mîini evlavioase ridicaseră o cruce. Se opriră acolo şi în timp ce vlădica Teofil pătruns de o grea tulburare citea cu glas tremurat rugăciunile morţilor, Matei vodă, strîngîndu-şi la piept, cu mîinile împreunate, căciula de samur, îşi lăsă să rătăcească ochii împăienjeniţi de soare şi de osteneală peste colinele verzi. Gorganul era întocmai cum şi-l închipuise odinioară. Ierbile se grăbiseră să ţîşnească din ţărînă şi s-o acopere, înveselind-o cu nevinovăţie. Acum începeau să ofilească sub răsuflarea toamnei, dar îşi păstrau sunetul, vioiciunea, legănarea lor era copilăroasă şi nespăimuită, peste roua de smalţ a romaniţelor se cernea lumina cerului ca dintr-o sită de aur. Ciocîrlani graşi zburau în neştire pe deasupra, cosind brazde de văzduh.

În sufletul lui Matei se deslănţui deodată vuietul acelui ceas de înfrîngere, de durere şi desnădejde, încrîncenîndu-i fiinţa şi acoperind pacea din jur. Atanasie din Lişteava, banul Adam, armaşul Pusa, vitejii călăreţi ai lui Szentes, ţăranii aceia bărboşi şi însîngeraţi, cu privirea de pîclă, se aflau cu toţii acolo, înveliţi în acelaşi giulgiu verzui. Carnea lor se prefăcuse în ţărînă şi oasele lor albeau în ţărînă ca nişte rădăcini. I se năzări, crescut deasupra lumii, un copac cu crengi albe, fără seve şi fără frunziş, un copac de ivoriu priveghind dimineţile şi amurgurile. Şi înţelese că geamătul şi clătinarea acelui copac, ca un zvon al zădărniciei, aveau să-i bată sub tîmplă toată viaţa.

CAPITOLUL XII

În aceeaşi zi, 20 septembrie 1632, cînd Matei ajunsese cu oastea la Bucureşti, Radu Iliaş vodă ieşea pe porţile Stambulului, îndreptîndu-se cu alaiul îndătinat spre Ţara Românească. Era tînăr, ambiţios şi plin de nerăbdare. Ştia că puternicii protectori pe care-i avea la Constantinopole îl vor susţine fără şovăire, atîta timp cît îşi va respecta obligaţiile băneşti. Şi era hotărît să şi le respecte. Trăise prea puţin în Valahia, doar anii cei dintîi ai copilăriei, însă avusese dintotdeauna încredinţarea că mana şi bogăţiile ei sînt nesecate. Se bizuia deasemeni pe ocrotirea părintelui său, domnul Moldovei, şi pe experienţa acestuia în treburile politice. Drumul spre putere i se părea neted şi uşor. Croia fără încetare planuri şi visuri aurite despre felul cum îşi va organiza curtea, despre vînători şi întreceri cavalereşti, despre viaţa de huzur şi mărcţie pe care o va duce. E drept, îi ajunseseră la urechi multe zvonuri neliniştitoare despre faptele pribegilor, însă el nici nu bănuia cît de departe au mers lucrurile. Şi apoi nici nu era dispus să-şi facă griji în privinţa asta. Plătise firmanul cu bani grei, turcii erau datori să le descurce pe toate şi să potolească răzmeriţa.

Abia cînd ajunse la Dunăre, iar Schimni ceauş îi ieşi înainte cu faţa posomorîtă, aducîndu-i la cunoştinţă că un altul s-a ridicat, cu de la sine putere, în scaunul de la Bucureşti, înţelese teribilul adevăr. Mai întîi se făcu alb ca ceara. Apoi sîngele îi năvăli în obraji şi începu să strige ca muşcat de şarpe, cu glasu-i încă neîngroşat de vîrstă :

— Ce-mi pasă mie că un hoinar şi un răzvrătit s-a aciuit unde nu i se cuvenea ! Îl vom scoate de-acolo şi îl vom ridica în furci ! V-aţi speriat şi aţi fugit... Dar acum vine domnul legiuit al ţării şi vă îmbărbătează. Schimni paşa, porunceşte ienicerilor tăi să se alăture gărzilor mele şi să pornim fără întîrziere asupra cetăţii de scaun !

Radu Iliaş nu era un fricos, avea curajul orb al tinereţii, iar gîndul că va pierde dintr-o dată tot ce visase îl scotea şi mai tare din minţi. Însă turcul răspunse cu o blîndeţe în care se ghicea şi o uşoară urmă de ironie :

— Admir îndrăzneala măriei tale, căci sînt un vechi războinic. Dar aceasta ar fi o faptă cu totul nechibzuită.

Sîntem puţini, iar pribeagul Matei are oşti multe şi tari. Apoi nu putem hotărî nimic fără porunca luminăţiei sale Murad sultan.

Tînărul Iliaş fu cuprins de turbare. Izbucni :

— Fricoşilor ! Sînteţi cu toţii nişte fricoşi ! Aţi dat înapoi în faţa unor tîlhari de drumul mare, în loc să-i spîrcuiţi cu sabia... Iar acum nu aveţi nici măcar curajul să vă răscumpăraţi ruşinea !

Fu rîndul ceauşului să pălească sub greutatea ofensei :

— Viaţa mea şi a oştenilor mei e în mîinile lui Alah. Nu am pregetat niciodată să ne-o punem în cumpănă pentru slava Lui şi pentru gloria împărăţiei otomane. Însă nu ne vom lăsa împinşi la moarte de trufia şi nesăbuinţa unui copilandru. Nu primesc porunci de la tine.

Radu Iliaş pricepu deodată că, tîrît de furie, mersese prea departe şi că risca să rămînă singur în faţa primejdiei, lipsit de orice sfat şi ajutor. Scrîşnind, îşi înghiţi mînia şi plecă privirile :

— Atunci ce este de făcut ? spune, Schimni paşa, ce crezi că este de făcut ?

— Aşa trebuia să vorbeşti de la început. În astfel de împrejurări numai înţelepciunea înlătură piedicile. Am dat de ştire slăvitului padişah despre tot ce se întîmplă. Fireşte, nu vom aştepta cu braţele încrucişate. Eu ştiu că luminăţia sa nu va putea trimite atît de curînd oastea trebuitoare pentru a-l nimici pe răzvrătit. Ienicerii au acum de lucru în alte părţi ale lumii, aducînd stăpînului nostru foloase mai mari şi glorie însutită. De aceea m-am gîndit să te însoţesc mai întîi în Moldova. Părintele tău te va ajuta să dobîndeşti tronul uzurpat. Iar dacă va fi nevoie, vom chema în ajutor şi urdiile lui Cantemir bei.

La urma urmelor, propunerea era făcută cu destulă judecată. Fireşte, avea să fie o mică zăbavă, însă Radu Iliaş nu se îndoia de fel că, avîndu-i în ajutor pe moldoveni şi pe tătari, îl va alunga cu uşurinţă pe cel ce i se ridicase în cale. Se mai sfătuiră o vreme, spre a lămuri tot ce aveau de făcut, apoi apucară pe malul drept al Dunării, către Isaccea, pe unde puteau trece în Moldova fără nici o primejdie.

În acest timp, sultanului Murad îi fu adusă, cu destulă stînjeneală şi frică, vestea că Matei, fugarul din Transilvania, a cuprins Valahia cu puterea armelor. Reacţia fu cea prevăzută de toţi. Padişahul se învineţi la chip şi începu să spumege de furie. Lovi cu piciorul un vas egiptean de mare preţ, prefăcîndu-l în ţăndări. Murad era departe de luciditatea, forţa şi măreţia calmă a unora dintre înaintaşii săi. Cînd se lăsa pradă mîniei, trupul lui slăbit de excese se frîngea în spasme oribile ; urla ca un derviş, iar din colţurile buzelor subţiri i se prelingeau firişoare de salivă. Cei din jurul său înmărmureau de spaimă, fiindcă în asemenea momente sultanul putea să sugrume sau să spintece pe oricare dintre ei.

Marele vizir sosi în grabă, însă cu cîteva clipe mai tîrziu decît ar fi trebuit şi decît ar fi voit el însuşi. Cînd îl văzu, Murad îşi revărsă tot veninul asupra lui, învinuindu-l că nu cunoaşte nimic despre uneltirile blestemaţilor ghiauri. Bătrînul demnitar ascultă acuzaţiile cu o înfăţişare spăşită, apoi brusc apucă taurul de coarne. Ştia că e cel mai bun mijloc pentru a-l face pe vijeliosul sultan să-şi recapete liniştea şi judecata :

— Măria-ta, acest Matei nu este un aventurier îndrăzneţ, un pescuitor în ape tulburi. Desigur, s-a folosit de împrejurări spre a pune mîna pe domnie. Dar este vlăstarul unui neam nobil şi puternic, care a mai dat Valahiei voievozi. Prin însuşirile lui a cîştigat stima şi ocrotirea principelui Rákoczy, care a rugat în mai multe rînduri pe măria-ta să-ţi cobori privirile asupră-i.

— Şi ce dacă m-a rugat ? se înverşună sultanul. I-am răspuns principelui că mă voi gîndi. Însă mie, acest Radu Iliaş mi s-a părut omul cel mai potrivit. E încă tînăr, dar avem chezăşii sigure că nu va ieşi din cuvîntul nostru. Rákoczy s-a cam grăbit ajutîndu-l pe pribeagul pripăşit la curtea lui. Dar se va căi şi-i va pieri cheful să-mi mai socotească hotărîrile. Dogoarea mîniei mele îl poate preface în scrum.

Vizirul urmă netulburat şi insinuant :

— După cîte se spune acest boier este un om cu experienţă, autoritar însă paşnic. Şi-a părăsit ţara din cauza jefuirilor şi abuzurilor lui Leon Tomşa a cărui politică greşită a dăunat şi intereselor Luminatei Porţi. O Valahie cîrmuită de un om înţelept şi bun gospodar ne-ar aduce numai foloase. Dacă omul acesta ar primi cu supunere oblăduirea măriei tale şi s-ar arăta gata să plătească haraciul...

— Voinţa mea nu se poate schimba de la o zi la alta ! i-o reteză sultanul, solemn şi trufaş.

Vizirul își stăpîni zîmbetul amar, căci știa bine cît de schimbătoare și capricioasă e această voință. Adăugă :

— Boierii valahi îi arată mare respect...

Murad făcu un gest disprețuitor : pentru el, argumentul acesta n-avea nici o însemnătate. Înaltul dregător se hotărî să arunce în balanță cuvintele decisive. Spuse cu un aer plin de resemnare :

— Voința slăvitului padișah e lege pentru noi toți. Mehmet Abaza va fi nespus de mîhnit aflînd că protejatul său nu s-a bucurat de îngăduință în ochii măriei tale.

Sultanul tresări :

— Spui că răzvrătitul acela e protejatul lui Mehmet Abaza ? N-am știut...

— Mehmet l-a chemat la sine pe Matei și l-a cercetat să vadă ce fel de om este. I-a plăcut. Îi prețuiește meritele. Nădăjduia să te înduplece pe măria-ta. O rază din bunăvoința padișahului ar fi făcut din acest om un voievod destoinic și un vasal devotat.

Ochii sultanului se bulbucară și mai mult, în albul lor se iviră ațe sîngerii. Obrajii i se învăpăiaseră și răsufla greu, ca un om care se înnăbușe. În sufletul lui se iscase o frămîntare cumplită. Înțelegea acum limpede că Mehmet pașa îl încurajase pe Matei în acțiunea lui, poate că îi dăduse și o mînă de ajutor. Nu putea ști ce fel de speranțe legase beiul de venirea la domnie a boierului pribeag. Dar bănuise și se temuse totdeauna că Mehmet urzește ceva. Știa bine de ce influență se bucură acesta în rîndul militarilor și era încredințat că poate declanșa oricînd o răscoală. Dar o tresărire de mîndrie, valul acela fierbinte care-i răscolea uneori ființa făcîndu-l să ia hotărîri nesăbuite, îl îndemnă să înfrunte riscurile. Prea departe mersese acel Mehmet cu îndrăzneala ! Să afle așadar că puterea și gîndul stăpînului nu pot fi clătinate !

— Chiar dacă răzvrătitul Matei i-a plăcut lui Abaza pașa, spuse, hotărîrea mea rămîne neschimbată. Cîinele care a încălcat-o cu atîta nerușinare și cutezanță să fie prins și adus la picioarele mele. Schimni ceauș a chibzuit bine. Nu putem trimite oști în Valahia cît ai bate din palme. Iliaș să-și ajute singur feciorul. De nu va fi în stare, să-i ceară sprijin lui Cantemir bei, slujitorul și războinicul nostru credincios.

Urechea experimentată a vizirului desluși în ultimele cuvinte ale padișahului o undă de șovăire și îndoială. Dar

se feri să mai adauge vreun cuvînt. Își cunoștea prea bine stăpînul și știa că neliniștea îi va frămînta nopțile și cugetul o bună bucată de vreme, ca un demon, slăbindu-i cu totul asprimea și neînduplecarea hotărîrii.

•

Despre faptul că cele dintîi demersuri pe lîngă sultan dăduseră greș și că acesta îi rămînea ostil, Matei află tot din gura părintelui Ignatie care, neobosit și plin de rîvnă, bătea fără încetare drumul între București și raialele de la Dunăre. Norul îngrijorării coborî ca o pasăre sumbră peste capetele boierilor ce se aflau de față.

— De-acuma, cum va vrea Dumnezeu, oftă greoi Tudosie Corbeanu.

Matei tăcea, privind cu încordare și cu un fel de uimire în ochii lui Ignatie Sîrbul, care, cu toată vestea neprielnică, se păstraseră la fel de senini, cu o lumină blîndă și încrezătoare.

— Cuvioase, grăi voievodul în cele din urmă, puterea lui Mehmet Abaza văd că nu se arată atît de mare cum o crezusem.

— Ba nu, răspunse îndată călugărul. Amintește-ți măria-ta : însuși beiul a știut și a spus că sultanul nu se va îmblînzi atît de ușor și dintr-o dată. Sămînța a fost aruncată însă. Ea va încolți și va da rod.

— Numai să apucăm secerișul, mormăi plin de scepticism același Tudosie Corbeanu.

— Măria-ta și boieri dumneavoastră, stărui Ignatie, nu lăsați să vă cotropească grijile rele. Murad sultan este muncit adeseori de năbădăi, o știu toți supușii lui. Însă cînd se domolește, poate să judece, să cîntărească și să înțeleagă. Abaza pașa te sfătuiește să trimiți deîndată o deputăție bine aleasă la Țarigrad. Sînt acolo oameni cu trecere care vor ajuta solii să ajungă înaintea padișahului fără greutate. Unele daruri nu vor fi nici ele de prisos. Dar cel mai însemnat este ca acești soli să-i arate căpeteniei păgînilor mare respect și să-l încredințeze că în Țara Românească va domni rînduiala, iar visteria porții nu va rămîne păgubită.

— Poate ne vom înlesni și pentru daruri, spuse Matei gînditor. Iar la meșteșugul diplomaticese avem boieri pri-

ceputi, adause privind în jur cu un mic zîmbet. Dar eu la altceva cuget. Redeveni grav : Mîndria padișahului e una. Dar mai e și teama lui. Dacă unul i-a încălcat voința și rămîne nepedepsit, se vor îndemna și alții s-o facă. Tocmai întru aceasta mă bizuiam eu pe Mehmet Abaza să ne fie scut.

— Va fi, măria-ta. Va fi scutul. Și bolovanul de care se va poticni Murad sultan dacă va rămîne tot înverșunat.

Convingerea monahului era admirabilă, dar în inima lui Matei se cuibărise un grăunte de îndoială ce nu se lăsa învinsă. Nu voi să-i dea glas, nu era momentul potrivit. Ivașcu Băleanu păru nedumerit de ceva :

— Radu Iliaș și ai săi au făcut daruri bogate și au cheltuit sodom de galbeni ca să capete firmanul acela. Îl va lăsa sultanul de izbeliște ?

— Cei de la Țarigrad știu să îngroașe obrazul cînd e nevoie, rîse Coțofeanu.

— Întocmai, încuviință Ignatie Sîrbul. Ei i-au dat lui Radu Iliaș tuiurile și caftanul. Dacă acesta s-a arătat neputincios să se așeze în domnie, ce vină are luminăția-sa ? Dumnezeu îți dă, dar nu-ți bagă și-n gură.

Se înveseliră o clipă de această veche și grosolană șiretenie a turcilor. Dar frămîntarea nu se risipise cu totul. Matei îl iscodi pe călugăr :

— Acest Radu e un cocoș tînăr și bătăios. Nu va renunța atît de ușor. Îl va îmboldi pe tătîne-său să vină asupra noastră. Va veni și cu ceambulurile mîrzacilor, căci după cum spui, însuși sultanul a dat această poruncă. Noi știm ce avem de făcut și sîntem hotărîți să facem. Însă ce gîndește Mehmet Abaza despre toate acestea ? Va fi război. Nu din voia noastră, însă va fi și noi nu-l putem înlătura. Ce gîndește Mehmet Abaza ?

— Poate că înainte de a se hotărî Iliaș să treacă la fapte, padișahului își va fi luat mîna de deasupra lui, iar măria-ta vei fi domn legiuit. Oricum, despre partea tătarilor să nu ai grijă, căci nu se vor mișca din locul lor. Mehmet Abaza a trimis la Cantemir bei un sol de taină.

Nici Matei, nici cucernicul Ignatie nu aveau cum să știe atunci că mesagerul trimis de Abaza se va îneca la limanuri, într-o furtună stîrnită pe neașteptate, și nu va ajunge niciodată la Cantemir bei. Întîmplarea aceasta avea să schimbe ciocnirea dintre Matei și Radu Iliaș într-o bătălie grea și sîngeroasă. Dar în clipele acelea totul rămînea încă ascuns în ghemul încîlcit și tainic al ursitei.

Matei se grăbi să alcătuiască solia și s-o pornească spre Țarigrad. Alese boieri și mai bătrîni și mai tineri, dintre cei mai cumpăniți și hărăziți cu darul vorbirii, iar în fruntea lor îl puse pe logofătul Grigore. Cît despre peșcheșuri, acele cheițe de aur care descuiau ușile saraiurilor, lucrurile nu merseră atît de ușor, căci visteria suna a gol, iar banii abia ajungeau pentru nevoile imediate ale oștirii. Pînă la urmă încropiră ceva. O seamă de boieri se învoiră să scoată, din pămînt, din iarbă verde, galbenii trebuitori, rămînîndu-le zălog pămînturile și acareturile a doi dintre dregătorii cei mai nărăviți ai lui Leon vodă, Manea și Nicola grecul, ale căror averi Matei hotărîse, cu încuviințarea sfatului, să le treacă pe seama domniei. Era o măsură aspră, dar îndreptățită : în vremea lor, cei doi nu cruțaseră pe nimeni și cunoșteau cu toții silniciile și vicleșugurile prin care ajunseseră atît de bogați. După cum se știa, Manea fugise la Țarigrad, iar Nicola își căutase scăpare la Alexandru Iliaș. Nici unul nici celălalt n-ar fi avut cutezanța să se întoarcă în țară și să se împotrivească acestei măsuri.

Deputăția ajunse la Stambul cu toată iuțeala, iar rezultatul demersurilor fu întocmai cel prevăzut de marele vizir și de Mehmet Abaza. După ezitările de rigoare, sultanul binevoi să-i primească pe valahi și să-i asculte. Păstră tot timpul înfățișarea încruntată a stăpînului nemulțumit. Dar pe măsură ce dragomanul tălmăcea cuvintele boierilor, plăcute, pline de măsură și înțelepciune, se încredința tot mai adînc că pribeagul Matei este o adevărată căpetenie, un om care știe ce vrea și care s-a priceput să-și alăture toată suflarea din Țara Românească. Avea de ales. Știa că dacă va porni o campanie împotriva îndrăznețului valah îl va răpune, dar nu putea să prevadă cîte pagube și necazuri îi va aduce această campanie, mai ales dacă Rákoczy, răzvrătindu-se fățiș i se va alătura lui Matei. Putea să se aprindă acolo, la hotarele împărăției, ba poate chiar și înlăuntrul ei, fiindcă în treaba aceasta era amestecat și nedomolitul Abaza, un pîrjol lung și istovitor, cu urmări nebănuite. Cealaltă alternativă era să-l accepte pe rebel și, după ce se va asigura de fidelitatea lui, să-l facă răspunzător de pacea, rînduiala și buna stare a Valahiei.

încina tot mai puternic către cea de-a doua soluție, dar nu-și dădu sentimentele pe față. După un răgaz formal de gîndire și după ce îi primi a doua oară pe solii lui Matei, îi lăsă să înțeleagă că atitudinea lor plină de gravitate și cuviință, chezășiile pe care le aduceau, îi risipiseră întrucîtva mînia și îngrijorarea. Dar cei ce suferiseră de pe urma lui Tomșa ar fi trebuit să i se plîngă lui, sultanului, oblăduitorul și judecătorul tuturor, nu să bată războaie și să iște atîta tulburare. Iar nimeni nu se poate înălța voievod în Valahia fără învoirea padișahului și fără jurămînt de credință, căci se arată astfel vrăjmaș al Porții. Cum se împacă oare faptele lui Matei cu dovezile de supunere pe care le trimite și cu legămintele lui ? Să se înfățișeze mai întîi pribeagul aici, la picioarele tronului, să-i cîntărească împăratul dreptatea.

Nici vorbă nu mai era de vreo expediție pedepsitoare împotriva lui Matei. Era limpede că sultanul, îndrumat cu dibăcie și răbdare de marele vizir, pășește pe calea unui compromis, punînd accentul pe două lucruri : reparațiile protocolare datorate mîndriei sale jignite și garanțiile de viitor. Radu Iliaș era de pe acum lăsat în voia soartei.

Matei nu cunoștea încă rezultatele acestor tratative. Cu atît mai puțin ajunseseră ele la urechile lui Schimni ceauș și ale Iliașilor care, cotropiți de furie și convinși că brațul ocrotitor al padișahului stă asupra lor, își urmau cu febrilitate pregătirile de război.

Încă de pe la jumătatea lui octombrie începură să sosească zvonuri neliniștitoare dinspre Moldova. Osebit de aceasta, se află că o parte dintre boierii fugiți, între care vornicul Hrizea, Dumitru Dudescu și logofătul Papa Greceanu, se opriseră la Rîmnic și încercau să încropească acolo oaste, năimind oameni de pe unde puteau. Nu aceștia însemnau primejdia cea mare, însă Matei hotărî să le curme străduințele fără întîrziere. Trimise asupra lor un trup de călăreți, în frunte cu Mihai Coțofeanu și cu Radu din Desa, care, după ce trecuse prin grele încercări și cheltuise o mulțime de bani pentru a-și răscumpăra viața din mîinile lui Tomșa, se alăturase cu bucurie noului voievod.

Abia se arătară călăreții aceștia pe măgurile Buzăului, că nenorocoșii boieri, ale căror încercări nu prea dăduseră roade, o rupseră la fugă și trecînd Milcovul într-o clipeală se opriră abia la malurile Siretului, pe lîngă Movileni, unde dădură peste cele dintîi detașamente din oastea lui

Iliaș. Coțofeanu și Radu din Desa, care se luaseră pe urmele lor, înaintau cu prevedere. Curînd, străjile le aduseră veste că au descoperit tabăra lui Alexandru. Se opriră la o depărtare bunicică, încercînd să afle cît mai multe despre forțele vrăjmașului și despre intențiile lui. Se aflau acolo, în tabără, cîteva steaguri de seimeni și de moldoveni și nu era greu de înțeles că popasul acela fusese făcut pentru a da răgaz tuturor oștilor să se adune. Alexandru Iliaș voia să izbească în plin și cu întreaga putere.

Cei doi comandanți munteni își dădeau seama că nu pot întreprinde nimic pe cont propriu, neavînd oameni destui. Șiretlicurile și străduințele lor de a prinde limbi din rîndurile dușmanului fură ușurate printr-o întîmplare. Un căpitan moldovean de pedestrași, Hîrsu pe nume, oștean vrednic dealtfel, fu atît de rău și pe nedrept ocărît de tînărul și nestăpînitul Radu Iliaș, încît i se sui sîngele la cap și peste noapte fugi din tabără. Ajuns înaintea lui Coțofeanu, dădu în vileag tot ce știa :

— Oșteni răzbătători și cu adevărat de temut sînt seimenii. Ceva, ceva peste două mii. Pămîntenii, v-o spun fiindcă știu bine, nu se vor lupta cu toată vlaga lor, ci doar mînați de la spate. Ce au ei de apărat ori de cîștigat din războiul acesta ? Nimica. Vodă Iliaș înțelege el însuși asta, tocmai de aceea nu va da poruncă de plecare pînă nu vor sosi tătarii în ajutor.

— Și este încredințat că urdiile vor veni într-adevăr ?

— Asta negreșit. Chiar dacă n-ar fi cuvîntul sultanului, nohaii sînt totdeauna bucuroși de hărțuri și de pradă.

— Poate că dă Dumnezeu și de data asta nu se urnesc, mormăi Coțofeanu.

— Ba să mă ierți domnia-ta, s-au și urnit. Armașul Goga, pe care-l cunoașteți și care a purces la dînșii, a trimis vorbă că vor fi aici în cîteva zile.

Coțofeanu și Radu din Desa se uitară unul la altul, consternați. Așadar încă o făgăduială a lui Mehmet Abaza se spulberase. Primejdia se arăta mult mai mare de cum socotiseră.

Mulți cai crăpară sub olăcari pentru ca vestea să ajungă cît mai grabnic la București. Logofătul Radu și Mihai Coțofeanu se arătau hotărîți să rămînă pe loc, hărțuindu-l pe dușman pînă ce se va apropia oastea cea mare. Însă Ma-

tei vodă nu acceptă, trimiţîndu-le răspuns să se tragă îndărăt şi să se alăture cu grosul oştirii.

Abia se crăpase de ziuă cînd boierii cei mari şi căpeteniile oastei se adunară la sfat în spătăria curţii. Matei nu apucase să aţipească decît pînă la cel dintîi cîntat al cocoşilor, cînd îi ajunseseră veştile cele rele de la fruntarii. Veghea de cîteva ceasuri bune. Avea obrazul mai pungit şi mai veşted ca oricînd, numai privirea îi lucea vie şi încordată sub tufele sprîncenelor, încărunţite şi ele. Avea încredere în cei din jurul său, îi ştia oameni de ispravă şi netemători pe cei mai mulţi, dar ghicea că în cele din urmă toţi ochii se vor îndrepta spre el, aşteptînd, iar el trebuia să aibă pregătit planul cel mai bun, nu să şovăie şi să bîjbîie. Printre cei dintîi îi chemase la sine pe Tudosie Corbeanu şi pe visternicul Sima care, pînă una alta, îşi aveau cămările lor chiar în palat. Privi cu un fel de milă la credinciosul Sima, care se muncea să alunge păienjenii somnului :

— Spune-mi, Sima, ce agoniseală avem în clipa de faţă ?

Visternicul scoase un suspin şi ezită să răspundă. Domnul înţelese că lucrurile stau prost de tot, dar cum nu era nici o noutate pentru dînsul, nu se lăsă descumpănit. Spuse cu o blîndeţe care pătrundea mai adînc decît asprimea poruncilor :

— Să faci ce ştii, să faci cum ştii, Simo. De la Brîncoveni nu le-am mai plătit nimica seimenilor. Şi aceea n-a fost decît o biată arvună. Trebuie să le dăm o parte din simbrie. Îi cunosc bine pe aceşti oameni. Sînt nişte bărbaţi viteji, cu suflete de copii. Dar, ca şi copiii, se burzuluiesc dacă nu le arăţi grija trebuitoare. Şi apoi e dreptul lor. Ne slujesc, îşi pun vieţile în primejdie. Oftă : M-am uitat la ei, mulţi au veşmintele în zdrenţe şi au cai proşti. Tomşa nu i-a răsfăţat. Ar fi nevoie de postav, de încălţări, de arme bune, ca să arate şi să se simtă şi ei nişte oşteni de soi, cum şi sînt. Dar ce să mai vorbim... Mîine să faci cum ştii, Sima.

— Să faci cum ştii, adause ca un ecou spătarul Tudosie. Mai ales că mîine va trebui să pornim cu toată puterea şi cu toată iuţeala spre hotar, să le tăiem calea oştilor lui Iliaş şi lifte̦lor de tătari.

Matei clătină din cap :

— Să punem oamenii pe picior de luptă, asta musai. Ci nu cred că e bine să pornim îndată la drum.

Tudosie îl privi plin de nedumerire. Avea să înţeleagă însă, numaidecît, cînd în faţa boierilor adunaţi în spătărie, Matei lămuri pe deplin gîndul său. Aflînd că s-au mişcat şi mîrzacii din vizuinele lor, după cea dintîi clipă de surpriză şi de tulburare, fură cu toţii de părere, ca şi Tudosie Corbeanu, să nu le dea nici un răgaz năvălitorilor. Vodă ridică braţul, cerînd să se facă linişte. Prin firidele înguste lumina leşioasă a zorilor pătrundea cu zgîrcenie, adîncind şi mai mult paloarea şi încremenirea chipurilor.

— Boieri dumneavoastră, grăi domnul, este o hotărîre firească. Aşa am cugetat şi eu mai întîi. Dar frămîntîndu-mi mintea am mai văzut şi altele. O să vi le spun, iar domniile voastre să ziceţi da sau ba... Cunoaştem acum cît de cît, forţele potrivnicului. Multe şi tari. Ei înaintează increzători în izbînda lor. Să-i lăsăm să-şi întărească această credinţă. Apoi, o oaste la drum lung, neapărat slăbeşte şi se osteneşte, pe cînd cel ce aşteaptă în loc e odihnit. Nimic de zis, avem osteni viteji şi căpetenii destoinice. Dar nu ajunge. Aşteptînd la loc priincios, hotărît de noi, şi întocmind de-a măruntul planul de luptă, ne înmulţim sorţii. Acuma, judecaţi, iar cel ce gîndeşte altfel s-o spună fără şovăire. De aceea e sfat.

Se auzi un murmur ca o răsuflare liniştită. Dar nu se ridică nici un glas, deoarece cu toată îmbierea nimeni nu se simţea în stare să născocească ceva mai bun. Chiar cei ce mai păstrau unele temeri, înfiorîndu-se la gîndul acelor oşti care se apropiau în voia lor, tăcură, căci se simţeau mai uşuraţi să lase toată greutatea răspunderii pe umerii unuia singur.

Căpitanii de steaguri grăbiră la omenii lor. Matei însuşi încălecă pe Calif şi urmat de un grup de boieri ieşi din cetate, bătînd toată preajma pînă la apusul soarelui. În noaptea următoare trupele se puseră în mişcare la lumina lunii şi ocolind cetatea începură să se rînduiască în partea de Răsărit, dincolo de Plumbuita, înspre Dudeşti şi podul cel mare de pe apa Colentinei. Tumultul acesta, precum şi zvonul ce se lăţise cu repeziciune, despre năvala tătarilor, îi umplu de groază pe locuitorii Bucureştilor, care începură să se pregătească de bejanie. Matei puse însă crainici la toate răspîntiile, să dea de ştire, spre liniştirea

oamenilor, că măria-sa are destule oști să apere cetatea și nu va lăsa pe nimeni de izbeliște.

Vineri, 24 octombrie, către asfințit, sosiră în tabără Coțofeanu și Radu din Desa, cu călăreții lor istoviți de goană. Vrăjmașul era aproape de tot. Odată cu lăsarea întunericului, se văzură ici, colo, vîlvori și pălălăi ce îmbujorau orizontul. După obiceiul lor, tătarii prădau și incendiau.

Dimineața de 25 octombrie se arătă nefiresc de limpede, cu o lumină de cleștar auriu izbucnind de după dealuri și destrămînd ca printr-o magie brumele nopții. Pădurea Obileștilor, abia pălită de toamnă, lucea ca arama încinsă. Apa Colentinei șerpuia nepăsătoare, prelungindu-și sticlirea în oglinzile smîrcurilor împrejmuite de păpurișuri dese, clopotele mănăstirii Plumbuita bătură prelung, răspîndind un fior de jale și de spaimă, iar cele de la Mărcuța îi răspunseră cu același glas. De-a lungul zării se arătă o dîră neagră, îngroșată spre mijloc, din care țîșnea un nor lunguieț, ca vîrful de lance. Era vîrful de atac al dușmanului, detașamentul său înaintat.

Pe colina lutoasă, dezvăscută de ierbi, pe care pașii oamenilor și potcoavele cailor lăsaseră mii de peceți, semne bizare și întortochiate, Matei privea nemișcat șarpele negru care zvîcnea în depărtare. Sfîrșise la timp așezarea oștilor. În latura stîngă adăpostită de un mal nu prea înalt, pe care avea să-l treacă dintr-o săritură, se înșiruise călărimea împărțită în două trupuri, comandate de Tudosie Corbeanu și de Gheorghe Măgureanu. La dreapta și puțin înclinată înapoi, ca aripa unei păsări uriașe lăsată spre trup, se rînduise oastea seimenilor lui Vucina și Oprea aga, om lîngă om, într-o ordine impresionantă, cu platoșele sclipind în soare. Pe mijloc, la poalele colinei și în priveliște, fremătau cu mare neastîmpăr alte două steaguri de călăreți, aflate sub porunca lui Barbu Brădescu și Ivașcu Băleanu. Dinapoia cavaleriei, șiruri de mogîldețe cenușii, pedestrașii conduși de Godea, Iancu Călinescu și Dragomir din Runcu, așteptau în neclintire. Urechile lor, deprinse cu zvonurile tainice ale pămîntului, auzeau poate de pe acum vuietul aspru și nemilos al bătăliei. Marco Danovici, Cocorăscu, Filișanu și alții se aflau în fruntea unor cete mai mici, presărate ici, colo, în locuri ferite și bine alese, avînd menirea să sară într-ajutor unde și cînd va fi fost nevoie.

Matei păstrase lîngă sine, pe colina cea mare, doar un pîlc de călăreți, alcătuit din vechi mercenari și din boieri tineri, plini de fudulie că li s-a dat în grijă paza vieții voievodului. Matei se întoarse spre ei și le zîmbi cu un simțămînt de plăcere visătoare, văzîndu-i atît de tineri și înfocați. În obrajii flăcăilor înfloriseră garoafe, iar bătrînii seimeni zîmbiră la rîndul lor, pe sub mustăți.

Era o clipă de înseninare și de amăgire, cum totdeauna pogoară înaintea marilor vîltori.

Căpeteniile se aflau strînse ciotcă în jurul lui vodă, pîndind mișcările vrăjmașului și așteptînd cele dintîi porunci ale măriei sale, ca să se împrăștie pe la steagurile lor. Matei căutase să-și mistifice adversarul pînă la ultima limită. De fapt, apropiindu-se, acesta nu avea sub ochi, la început, decît călărașii lui Brădescu și Băleanu și lesne ar fi putut să prindă un curaj nesăbuit, socotind că acestea sînt toate forțele de care dispune pribeagul. Apoi, locurile din față, pe care aveau să înainteze oștile lui Iliaș, erau cu totul înșelătoare și neprielnice, tocate de meandrele gîrlei și semănate cu vîlcele și ochiuri de mlaștină.

Zaua aceea de pe la mijlocul lanțului întunecat se văzu acum mai limpede, detașată de rest : avangarda vrăjmașului înainta repede și cu îndrăzneală. Începeau să distingă siluetele oștenilor, sclipirea armelor. Deodată, ajunse pînă la ei, pierdut, un semnal sumbru și răgușit, de trîmbiță. Dintr-o margine mohorîtă de crîng, unde stătuseră pitulați, țîșni o trîmbă de călăreți, tăind drumul avangărzii. Oamenii lui Iliaș, luați prin surprindere, șovăiră o clipă, apoi văzînd că cei ce le vin împotrivă nu sînt atît de mulți, își îmboldiră caii cu și mai mare înverșunare. Li se auzeau, slabe, chiotele și îndemnurile. Cînd cele două detașamente se loviră unul de altul, răzbătu pînă pe colină un vuiet înfundat, ca un muget. În avîntul lor, stolurile de călăreți se întrepătrunseră, se risipiră, buimăcite parcă de forța loviturii, se încleștară iar, apoi nu se mai văzu acolo decît o rotire de centauri furioși, învăluită în pulbere.

— Au izbit, au izbit ! strigă ațîțat Marco Danovici, lungindu-și gîtul să vadă mai bine, deși nu avea cum.

Matei își desfăcu chinga coifului care îi rodea bărbia. Răsufla greoi și o vînă groasă, albăstruie, i se zbătea la tîmplă.

— Numai de și-ar păstra cumpătul, spuse. Numai de s-ar desprinde la timp... Dacă se înfierbîntă și uită ce le-am poruncit, nu e bine.

Tăcură cu toții. Știau că dacă se apropie din urmă grosul armatei lui Iliaș, călăreții care se iviseră ca nălucile de sub crîng sînt pierduți.

Se scurse un pătrat de ceas, apoi încă unul. Oastea cea mare a lui Iliaș văzuse și ea încăierarea, dar nu se grăbi într-acolo, ci dimpotrivă, rămase prevăzătoare pe loc. Răsunară cîteva focuri de archebuză. Roatele de călăreți se destrămaseră și se răzlețiseră pe cîmp, lupta se urma cu îndîrjire, om la om, o învălmășire de urlete și vaiere stinse veneau dintr-acolo. Începură să se neliniștească. Gheorghe Măgureanu tocmai întrebase dacă n-ar fi bine să le trimită ajutor, cînd avură dovada că Radu și Coțofeanu urmează întocmai povața voievodului. La o poruncă neauzită, muntenii se desprinseră cu iuțeală din încleștare și regrupîndu-se porniră în galop năpraznic spre liniile lor. Izbutiseră. Dușmanii erau convinși că valahii, după ce luptaseră cu deznădejde, înspăimîntați și copleșiți, nu mai aflaseră altă scăpare decît fuga și că fără îndoială în toată oastea lor domnea panica. Îi urmăriră cîtva, cu strigăte de bucurie. Dar cum totuși nu se încumetau să atace singuri dispozitivul lui Matei, se rotiră nehotărîți, iar în cele din urmă se bulucіră la malul apei, așteptînd restul trupelor care se puseseră în mișcare cu destulă încetineală.

Matei rîse tăcut, fără bucurie, nedeslipindu-și ochii din zarea care mișuna de oști. Coiful rotund, fără alte ornamentații decît o cruce de majolică în dreptul frunții, îi sclipea ca o tiară de argint. Sudoarea i se scurgea îmbelșugată pe ceafă și pe spate, căci soarele începuse să ardă ca vara. Sub mantia scurtă de cașmir purta platoșă fină, cu umerare și cu năvod de plăcuțe care-i apărau pîntecele. Singura-i armă, sabia damaschină ușor curbată, spînzura la oblîncul șeii lui Calif, pe care Dușan îl ținea de căpăstru înapoia lui.

— Rămîne să vedem, spuse Tudosie Corbeanu, care la fiece mișcare își zornăia fierăria atîrnată pe trupul uriaș. Rămîne să vedem ce au de gînd.

— Nu cred că vor fi multe de văzut, răspunse Matei. Aș fi voit să le lăsăm lor pasul, în toate mișcările, să nu ne arătăm puterea decît la ceasul potrivit. Însă mă tem că

dacă l-au pus în fruntea oștilor pe Mihu Racotă, nu vor ieși toate cum gîndeam. Mihu e om șiret și cumpănit.

— Așa e, încuviință pirpiriul și nervosul Iancu Călinescu. Alvanitul nu uită ce-a pățit la Ungurei. Vulpoiul căruia zăvozii i-au scărmănat o dată blana nu mai dă buzna.

Totul părea să adeverească aceste presimțiri. Vrăjmașul își retrăsese avangarda dincolo de Colentina. Se desfășurase, ocupînd acum un front mai larg, dar nu se înțelegea prea bine ce intenții are. În cele din urmă forfota de peste apă încetă cu desăvîrșire. Pesemne căpeteniile dușmane țineau sfat. Cîteva pilcuri înaintară ici, colo, poate pentru a cerceta mai bine terenul, apoi se întoarseră în rînduri și totul reintră în neclintire.

Scurgerea timpului mări încordarea în tabăra lui Matei. Așteptarea aceasta zadarnică îi obosea pe toți, măcinîndu-le răbdarea. Formațiile de luptă nu se stricară prea mult, însă cu toate poruncile severe, pedestrașii din urmă se strecurau tot mai des în primele linii, dibuind prin sălciișuri și cocoțîndu-se pe dîmburi, dornici să vadă ce se petrece dincolo. Privirile boierilor se îndreptau din ce în ce mai întrebătoare și mai posomorîte spre Matei vodă. Acesta însă rămînea încremenit și mut, făcîndu-se că nu aude murmurul lor de nemulțumire. Părea un trunchi de arbore, scurt și vînos, crescut acolo pe colină, nepăsător la freamătul vîntului. Nici unul nu bănuia că în cîteva rînduri Matei șovăise, gata să se înduplece și să pună capăt la un fel acestei așteptări prelungite. Dar de fiecare dată crescuse în el o îndîrjire ca un val, împiedicîndu-l să cedeze. Era adînc încredințat că numai tăria răbdării și judecata rece le vor aduce biruința în această bătălie.

Se lăsă înserarea, cu frigul ei pătrunzător. Zgribuliți, ostenii îmbucară cina rece, aciuindu-se pentru odihnă. Nu era de așteptat vreun asalt pe întuneric. Totuși se rînduiră străji puternice pe timpul nopții și se dădu consemn să nu se aprindă nici un foc, pentru ca cei de dincolo să nu poată aprecia întinderea taberei. În schimb potrivnicii nu se fereau, tabăra lor era luminată ca ziua de pălălăi, iar oamenii lui Matei înjurau printre dinți, pizmuindu-i pe fericiții care-și încălzeau astfel ciolanele.

Noaptea trecu fără nici o întîmplare. Cîmpia părea liniștită și pustie ca de la facerea lumii. Dimineața se

smulse cu greu din brumele încenușate, ca o pasăre albă, amorțită, care-și încearcă aripile.

Oștile nu se clinteau, părînd că veniseră să ierneze aici, după cum spunea cu glumeață amărăciune Barbu Brădescu. Oamenii lui Matei se pregăteau iarăși de zăbavă lungă, dar fără încordarea din ajun. Deodată, la aripa stîngă a dușmanului se produse o vînzoleală. Nu se deslușea prea bine ce este. Abia cînd un val de călăreți se desfăcu abătîndu-se spre podul Hrizei și le văzură lămurit cușmele rotunde, de piele, pieptarele flocoase și sulițele scurte, înțeleseră că se urnesc ceambulurile. Fără îndoială, sfatul prea îndelungat al căpeteniilor îi nemulțumise pe tătarii care nu puteau fi ținuți multă vreme în frîu. Chibzuința lui Mihu Racotă dăduse astfel greș. Mîrzacii merseră o vreme la pas, de-a lungul rîului. Apoi se hotărîră brusc să treacă dincolo.

— S-a spart gheața. Domnul fie lăudat, oftă bucuros Tudosie Corbeanu.

Tătarii ieșiseră din vad și se apropiau vijelios, scoțînd chiote ascuțite ca niște păsări de pradă. Oștenii lui Matei priveau această năvală cu răsuflările ințețite, palmele se încleștaseră pe mînerul paloșelor și securilor, dar se vădi îndată că voievodul prețuiește totul dintr-o ochire, așa cum desparte un giuvaiergiu bătrîn sticla de nestemate, și că nu tuturora le-a venit rîndul să intre în vălmășag.

— Seimenii, spuse Matei. Acum, numai seimenii. Fără grabă. Și în cea mai bună rînduială.

Nu era nevoie să le mai dea și alte îndrumări lui Vucina și lui Oprea. Își cunoșteau meseria. Mercenarii se iviră pe cîmpul de luptă în formație strînsă, ca un meterez de oțel. Înaintau încet, prea încet după părerea unora, dar tocmai încetineala aceasta dovedea forța și meșteșugul lor. Văzînd zidul acesta mișcător care le ieșea în cale cu atîta liniște, mîrzacii avură o scurtă șovăire, valul lor undui, dar îndemnurile furioase ale căpeteniilor îi mînară iarăși orbește, înainte.

Matei urmărea cu luare aminte mișcările hoardei. Deodată păru că-și pierde interesul. Își trecu mîna peste față ca pentru a-i netezi cutele. Apoi vîrî din nou degetele sub cureaua stînjenitoare a coifului :

— Sînt luptători proști. Știu, căci i-am mai înfruntat.

Corbeanu îl privi mirat :

— Și eu, măria-ta...

— Și noi, se auziră alte glasuri, în care se ghicea limpede că nu sînt de părerea lui vodă.

— Atunci știți ce vreau să spun. Nu se tem de moarte. Dau buzna. Sînt furtunatici și plini de cruzime. Însă nu cunosc și nu respectă nici o rînduială de luptă. Își covîrșesc dușmanul numai cu numărul și cu avîntul lor sălbatic. O armată care-i înfruntă fără să-și piardă capul, după cele mai bune învățături de război, îi bate și îi spulberă fără greutate.

Lefegiii lui Oprea și Vucina erau în adevăr oamenii potriviți să-i înfrunte pe sălbaticii nohai. Nu-și pierdură nici o clipă liniștea. Din mers, la cîteva zeci de pași, sînețele lor trăzniră toate o dată și cel dintîi șir al mîrzacilor se prăvăli ca secerat. Tătarii aveau șei înalte și călăreau ghemuiți : mulți se dădură de-a berbeleacul nimerind sub copite, alții rămaseră agățați în scări și fură tîrîți ca niște saci de piele însîngerată, în care mai palpita încă viața. Caii, atinși și ei de plumbi, se ridicară în două picioare, nechezînd înspăimîntați. Călăreții din urmă smuciră dîrlogii cu desnădejde, se învălmășiră unii peste alții și goana li se frînse chiar în clipa cînd seimenii se ciocneau de masa lor întunecată și urlătoare. Paloșele scurte și grele ale mercenarilor luciră sumbru, bătălia se încinse înverșunată. Vîrtejul hoardei părea un cîine uriaș care se învîrtește înnebunit în jurul propriei lui cozi. Sulițele, toporiștele și hangerele mînuite diavolește scrîșneau scrijelind platoșe și coifuri, dar cînd izbuteau să se împlînte în carne vie, un urlet de triumf scos din zeci de piepturi acoperea geamătul celui răpus. Seimenii luptau fără zarvă, cu o rece îndîrjire. Săbiile lor cu două tăișuri provocau răni îngrozitoare, despicînd cu ușurință, pînă la brîu, piepturile acoperite doar cu blăni de oaie și retezînd căpățînile ca pe niște dovleci. Trupuri ciopîrțite se zvîrcoleau în țărînă, tot mai mulți cai fără stăpîn, cu burțile și coastele năclăite de sînge, se răzlețeau pe cîmpie.

Sub strînsoarea neslăbită a mercenarilor, urdia începu să dea înapoi, subțiindu-se ca un troian de zăpadă în bătaia soarelui. Curînd, căpeteniile nohailor înțeleseră că au în față un potrivnic mult mai de temut decît crezuseră și că urmînd să se bată astfel nu se vor alege decît cu pierderi grele. Erau furioși că spătarul Mihu nu făcuse nimic pentru a sprijini atacul lor. Un strigăt ascuțit și aspru ca șuieratul unui bici și tătarii se întoarseră cu iuțeala ful-

gerului, părăsind în voia soartei pîlcurile care, împresurate de seimeni, nu mai aveau cum să fugă. Oprea și Vucina nu se grăbiră să-i urmărească, dealtfel cunoșteau iuțeala cailor tătărești. In schimb, pe cei rămași îi grămădiră în marginea unui smîrc, măcelărindu-i fără cruțare, pînă la ultimul, astfel că stuful și lintița se acoperiră cu o mîzgă roșie.

În tabăra lui Matei domnea însuflețirea, oștenii izbucniră în chiote de bucurie. Ivașcu Băleanu își ciupea mustața neagră ca tăciunele, ochii îi luceau de beția sîngelui :

— Bună căsăpeală, bună căsăpeală, mormăia în neștire.

— Răbdare, spuse Matei. Se vor întoarce. Și nu singuri, de astă dată, căci s-au învățat minte. Tudosie, și tu, Măgurene, duceți-vă la oamenii voștri. Ochii la mine : cînd voi da semn, porniți. Grija voastră să fie călăreții lui Mihu. Vedeți-vă de lucru, nu luați seama la tătari. Grija acelora o vor avea tot Vucina și Oprea.

Exaltarea celei dintîi biruințe trecuse. Era lămurit pentru toți că abia acum vine înfruntarea adevărată și grea ; un clocot și o mișcare ca de talaz se răspîndi în rîndul oștilor, apoi fiecare rămase încremenit la locul său, strivind în fălcile încleștate fiorul, neliniștea și întrebările clipei. Seimenii nu se retrăseseră pe vechile lor poziții. Ca o cetățuie de fier în mijlocul cîmpului, așteptau întoarcerea tătarilor. Oprea aga fusese rănit la cap și zăcea oblojit într-o vîlcea, mai departe, însă Vucina se descurca și singur. Îi văzu cel dintîi pe tătari. Hoarda se deplasase mult spre stînga, făcînd un ocol mare și venea dinspre Obilești, răsfirată ca un fum vînăt, adus de vînt. Chiar atunci, în tabără la Radu Iliaș începură să bată darabanele. Fără nici o poruncă, un tulnic din scoarță de copac răspunse prelung și sfidător din rîndurile glotașilor valahi, aducînd un zîmbet pe fața lui Matei.

— Aha, mormăi Sima. Cîntă. Sînt nerăbdători să joace.

Silit de neascultarea sălbaticilor săi aliați, spătarul Mihu Racotă hotărîse că e timpul să intre și el în luptă. Teama că șiretul său adversar putea să-i întindă vreo cursă nu-l părăsise cu totul, dar nu mai avea încotro. Oastea lui care, la cererea plină de trufie a tînărului Iliaș, pornise în răpăitul tobelor și cu praporii fîlfîind, se desfăcu în două din mers. Steagul oștenilor în plată se abătu la dreapta, pe o fîșie de cîmp ce părea mai uscată și mai sigură. Veneau

drept asupra călărașilor lui Măgureanu și Corbeanu, fără să știe și fără să-i vadă însă pe aceștia, ascunși cum erau după creasta de lut. Poate că gîndul lor era să înconjoare trupele lui Ivașcu Băleanu, aflate la vedere, și să le lovească dintr-o latură. Matei ridică brațul înmănușat. Oamenii spătarului Tudosie țîșniră ca apa din văgăuna lor, lăsîndu-se la vale pe dîmbul golaș, într-o hărmălaie cumplită. Plini de uimire, lefegii lui Iliaș vodă văzură cum se năpustește asupră-le uraganul acesta la care nu se așteptau, dar nu se pierdură cu firea și se îmbulziră să-i țină piept.

Celălalt trup de oaste, comandat de însuși Mihu Racotă, apucase pieziș, la dreapta, dar nu înaintă mult, fiindcă ceea ce li se păruse lor cîmpie verde era mocirlă ascunsă sub încîlceala mohorului. Șovăiră, neștiind pe unde-i mai bine să ocolească. Barbu Brădescu și Ivașcu Băleanu pîndeau porunca, acum li se părea momentul prielnic, după cum și era, însă atenția voievodului se îndreptase asupra ciocnirii dintre călăreții lui Corbeanu și lefegii lui Iliaș. Asaltul impetuos al celor dintîi se lovise ca de-o stîncă. Neputînd să spargă dintr-o dată rîndurile lefegiilor, își pierduseră încrederea și îndrăzneala. Detașamentul lor se învălmășise și se fărîmițase, izbind la întîmplare, fără spor. Lupta începuse prost pentru ei, mercenarii lui Iliaș erau războinici încercați. Matei înțelese asta din primele clipe și fu cuprins de îngrijorare.

Barbu Brădescu își juca armăsarul cu neastîmpăr, fără să ia aminte ce se petrece la flancul stîng.

— Măria-ta, izbucni el, ce facem ? Să nu zăbovim. Dă poruncă ! Dacă pornim acuma, îl prindem pe Mihu la strîmtoare și-l prăvălim în mlaștină.

— Lasă-l pe Mihu, răspunse Matei, răgușit. Mai bine priviți acolo. L-au încolțit rău pe Tudosie.

— Așa e, tresări Ivașcu Băleanu. Se pare că îi răzbesc lefegii. Sînt mulți.

— Mulți și afurisiți. Corbeanu nu-i va putea ține în loc multă vreme. Are nevoie de ajutor.

Brădescu îl privi cu ochii holbați :

— Bine, dar aceștia pe seama cui rămîn ? Mihu, cu steagul boierilor... Acuma își caută drum. Dar vor străbate aici, pe colină, și vor stăpîni cîmpul de luptă. Iar măria-ta... măria-ta rămîi descoperit în fața lor !

— Nu e vorba de soarta unui om, ci de soarta unei bătălii. Dacă seimenii lui Iliaș îl dau peste cap pe Tudosie, totul se năruie. Alergați în ajutorul lui. Împotriva lui Mihu voi pune pedestrimea. Haide, zburați, nu mai e vreme de pierdut. Vă poruncesc !

Glasul lui vodă sunase aspru și inflexibil, plin de o dureroasă nerăbdare și cei doi boieri pricepură fulgerător că aceasta e singura înțelepciune a clipei. Alergară să îndeplinească ordinul, cu moartea în suflet, căci îl lăsau pe Matei singur în fața unei primejdii teribile.

Matei știa prea bine, din lunga-i experiență de oștean, că pedestrimea singură în fața cavaleriei nu are prea multe șanse. Dar nu avea de ales. Era împăcat cu sine, știind că a luat unica hotărîre posibilă în aceea situație și trebuia să-și încerce norocul. Dădu porunci repezi.

Pedestrașii se iviră ca din pămînt. Sumanele lor vineții și cojoacele erau pline de glod uscat și de scaieți ca blănile unor dulăi. Aveau arme de tot felul, mai mult proaste decît bune. Cu căciulile îndesate pînă la sprîncene, cu fețele lor scobite și bărboase, cătau cu un ochi la măria-sa și cu altul la vrăjmaș. Rareori fuseseră trimiși să înfrunte singuri călărimea, înțelegeau că e un lucru tare anevoios. Nu aveau prea mare știință de război și disciplină ostășească. Îndeobște se luau în piept cu glotașii dușmanului, ghioaga și jungherul erau numai bune pentru aceștia, sau dădeau năvală în urma cavaleriei și încolțeau pîlcurile răzlețe. Erau luptători vînoși și îndîrjiți, iar nu o dată, în lungul vremii, exasperarea, ura sau nădejdea într-o soartă mai bună îi făcuse să se bată ca fiarele. Matei știa asta prea bine, dar se întreba cu neliniște ce vor putea face împotriva cavalerilor bine echipați și bine conduși, ai lui Mihu Racotă.

Aceeași întrebare și-o puneau și mohorîții glotași. Știau și ei cît de greu e, lunecînd cu opincile prin tină, să dobori un călăreț din șa, ori să te aperi, fără platoșă sau scut, de loviturile de sabie care plouau de sus. Dar tot cătînd la steagul boierilor care se mocoșea între mlaștini, ochii începură să le strălucească și răsuflarea li se înteți. Fîlfîiau acolo mantii de mătase, și luceau cu mare semeție coifuri de argint și calpace de blană scumpă. Cînd se dădu semnalul de plecare, porniră în fugă, îmbrîncindu-se și făcînd să răsune cîmpia cu chiuitul lor prelung, de-o încrîncenată veselie. Poate că îi amăgea și nădejdea unei prăzi bogate,

binevenite în sărăcia lor, căci pe ce pune mîna un războinic, al său este, dacă rămîne teafăr. Dar mai presus de aceasta, creștea în piepturile lor un simțămînt tulbure și vechi, satisfacția crudă a răfuielii cu oamenii aceia trufași, care nu pregetaseră să aducă liftele păgîne spre a le pune iarăși călcîiul în grumaz, călcîiul de fier, lipsit de cruțare și greu ca moartea.

Mihu Racotă ieșise la liman, călăuzindu-și oastea prin locuri mai puțin nesigure.

Cînd se arătă pedestrimea, revărsîndu-se spre el ca un ciopor negru, nu se sperie prea tare. De luptătorii aceștia rău înarmați și nedibaci, foind ca furnicile, nu avea a se teme. Nemaiașteptînd ordin, boierii dădură pinteni și intrară în grămadă la galop, cu săbiile trase. Chiar din primele clipe ale ciocnirii căzură o mulțime de glotași, păliți de tăișuri și zdrobiți de buzdugane. Aceștia mînuiau cu destulă vrednicie securile și parii pîrliți în foc, care le slujeau drept sulițe, dar cu greu izbuteau să doboare cîte-un călăreț. E drept, unii luptători mai vechi aveau căngi de fier cu care, agățînd platoșele sau cingătorile, îi prăvăleau pe boieri din șa, căsăpindu-i ca pe berbeci. De asemenea moarte groaznică pieriră între alții visternicul Nicola și logofătul Papa Greceanu. Dar cu toată înverșunarea pedestrașilor, superioritatea dușmanului ieșea tot mai mult la iveală.

Matei urmărise strîngînd din dinți încleștarea aceea inegală. După plecarea călăreților lui Băleanu, mica lui gardă făcuse îndată un pas înainte, împresurîndu-l, într-o inimoasă pornire de a-l ocroti. Se întoarse spre cel mai apropiat dintre oșteni :

— Du-te după Iancu Călinescu. Să vină aici, cu oamenii lui.

Călinescu sosi în grabă, cu micul său detașament, ținut în rezervă pentru orice întîmplare. Din nou se întoarse voievodul, privind scrutător, cu un licăr de îndoială repede stins, pîlcul de călăreți adunat pe colină. Nu erau nici două sute, cu oamenii lui de pază cu tot. Sima și Călinescu nu înțeleseseră, cătau la el întrebători.

— Glotașii sînt risipiți și dați înapoi, doar vedeți. Nu am nădăjduit că vor înfrînge oastea lui Mihu, ci am voit doar s-o țină pe loc cît mai mult. Nu vor putea s-o mai țină, e limpede. Jumătate au pierit. E rîndul nostru să dăm iureș, să-i îmbărbătăm.

Pe fețele celor doi se întipări o mare uimire. Foloasele unui atac cu forțe atît de slabe li se păreau iluzorii, iar riscurile aproape nebunești.

Sima își deslipi o clipă buzele, dar nu scoase nici un sunet. Călinescu, mai puțin stăpînit, rosti cu amărăciune :

— Facă-se voia măriei tale.

Matei aproape că nu-l auzise. Își plecase capul în piept, mușcîndu-și buza. O lespede înghețată se lăsa încet, în zuruit de lanțuri, peste inima lui, peste gîndurile lui. Poate că era poarta de întuneric a spaimei, a slăbiciunii omenești, care zăgăzuiește elanurile și simțămintele vii. Își îndreptă umerii pentru a o prăvăli lespedea aceea, umerii îi erau prea neputincioși, se ajută cu glasul, răcni cu o supremă îndîrjire, înălțînd sabia ca pe un lujer de argint :

— Înainte ! Năvală ! Înainte !

Glotașii văzură cu mare bucurie că le vin ajutoare. Cunoscînd chivăra și mantia măriei sale fură cuprinși de o încredere oarbă, miraculoasă ; brațele lor vlăguite se încordară cu putere nouă, un strigăt prelung, întărîtat, se ridică de la o margine la cealaltă a șirului lor.

Călăreții lui Matei rămăseseră strînși. Izbiră ca un buzdugan, pătrunzînd destul de adînc în rîndurile dușmanului. Clinchetul fiarelor, blestemele, sudalmele, urletele, strigătele sfîșietoare ale răniților îi învăluiră într-un vuiet buimac. Matei îi văzu de departe, unul lîngă altul, pe Dudescu și pe Hrizea, și un fior roșu îi trecu prin inimă. Gîfîind, se căzni să înainteze spre ei, dar era greu de străbătut prin vălmășag. Un boier gros și înalt cît o catapeteasmă, călărind un roib uriaș, cu fruntar de fier, îi tăie calea și încrucișară săbiile. Cu toată trupeșenia lui, potrivnicul mînuia sabia cu iuțeală și îndemînare, rînjind veninos, căci îl recunoscuse pe pribeagul Matei din Brîncoveni. Matei chibzuia fulgerător toate mișcările, îndepărtă cîteva lovituri primejdioase și ridicîndu-se ușor în scări izbuti să-și taie adversarul la grumaz, către ceafă, sub marginea coifului. Rana nu era adîncă, dar sîngera din belșug, și spătosul boier, înfricoșat, se grăbi s-o ia la sănătoasa. Dar alții îi luară locul. Chipuri fără nume, chipuri palide, chipuri învăpăiate, guri încleștate în scrîșnet, guri căscate, răcnind, ochi, îngustați de ură, ochi bulbucați, năpădiți de ațele sîngerii ale furiei smintite...

Aproape de Matei, scară lîngă scară, luptau Sima, Iancu Călinescu, Dușan și cîțiva mercenari bătrîni. Se băteau cu

mare meșteșug și cu mare îndîrjire. Însă voievodul înțelegea tot mai deplin că atacul lor nu avusese alt rezultat decît să țină în cumpănă, o clipă mai mult, soarta încleștării. Nu izbutiseră să-l facă pe Mihu Racotă să-și piardă judecata. Alvanitul văzuse cît sînt ei de puțini și rămînea încredințat că-i va birui. Bătălia era încă nehotărîtă, glotașii își mai făceau încă datoria, întăriți de pilda măriei sale, dar nu încăpea îndoială că în puțină vreme va sosi clipa grea a slăbiciunii și a prăpădului. Deodată, Matei auzi din dreapta sa strigătul pătrunzător, nebun de bucurie, al lui Iancu Călinescu :

— Seimenii ! Izbîndă ! Vin seimenii !

...Vitejii mercenari ai lui Vucina respinseseră pînă în clipa aceea patru atacuri ale tătarilor. Pățiți de prima dată, mîrzacii adoptaseră o tactică nouă : se învîrteau în rotocoale mari, ca lupii, revenind mereu și încercînd să sîngere din fugă trupul acela neclintit, cu solzi de fier, să-l înspăminte și să-l sfîșie. Dar după ultima încercare, încheiată pentru ei cu pierderi mai mari ca totdeauna, fiii stepelor se depărtaseră și pieriseră ca niște năluci în alburiul zării, blestemînd fără îndoială ceasul nenorocit cînd se lăsaseră atrași în această păguboasă expediție.

Înțelegînd că nu se vor mai întoarce, Vucina își mînase fără zăbavă oștenii în ajutorul lui Matei vodă și al pedestrimii. Dar spătarul Mihu, mereu cu ochii în patru, văzuse primejdia. Fără a mai aștepta lovitura seimenilor, care se apropiau ca un torent, dădu poruncă de retragere. Ajunși și tăiați fără milă dintr-o latură, de seimeni, hărțuiți din urmă de călăreții lui Matei și de glotașii dornici de răzbunare, retragerea lor se schimbă curînd într-o goană desnădăjduită, buimacă.

Pe celălalt mal al gîrlei, Radu Iliaș urmărise bătălia înconjurat de cîțiva dregători și oșteni. Văzînd fuga tătarilor, iar după aceea dezastrul și risipa steagului boierimii, hotărî cu inima otrăvită că nu mai are ce să aștepte. Porni în goana mare pe cîmpie, fără să se mai uite înapoi. Mihu Racotă izbuti să treacă și el, cu chiu cu vai, prin vaduri și să se depărteze, pe urmele tînărului domn, cu oamenii care-i mai rămăseseră. Dar acolo, la vadurile Colentinei și în păpurișuri, în cumplitul vălmășag, destui fură ajunși și măcelăriți, iar nu puțini lepădară armele și se dădură prinși, implorînd sfînta, creștineasca îndurare.

La aripa stîngă, bătălia se încheiase deasemeni printr-o victorie deplină. Cu forțe unite, Ivașcu Băleanu, Corbeanu, Brădescu și Gheorghe Măgureanu izbutiseră să înfrîngă rezistența trupelor de mercenari. Cu toate pierderile nemiloase, aceștia se retrăseseră în rînduială, pas cu pas, pînă la apa Colentinei, apoi, după ultimele focuri de archebuză, se depărtaseră și ei, căutînd să ajungă din urmă rămășițele oastei lui Iliaș vodă.

Tudosie Corbeanu ceruse îngăduința să aleagă din grămada prinșilor pe cei mai de seamă și să-i cerceteze el însuși. Avea obrazul crestat și era stropit de sînge mai peste tot, căci luptase ca un mistreț furios și nu era prea plăcut la vedere. Cunoscîndu-i pe unul și pe altul dintre prizonieri, părea în chip ciudat că se bucură și le grăia cu o blîndețe care nu prevestea nimic bun. Cei mai mulți dintre boierii prinși erau stăpîniți în ascuns de aceeași teamă: că vor fi duși la butuc și li se vor lua capetele, obicei vechi și sîngeros al pămîntului, drept necontestat, dintotdeauna, al învingătorului...

Spaima lor era însă cu totul deșartă. Matei era departe de a nutri față de dînșii gînduri ucigașe. Rezemat de o grămadă de stuf uscat, așternut cu o scoarță adusă de sfinții părinți de la Plumbuita, care-și arătaseră și ei bărbile îndată după bătălie, voievodul se odihnea. Începuse pe neașteptate burnița. Vodă își scoase coiful și-l dădu în mîinile lui Dușan care, descheindu-i curelele platoșei, se grăbi să-i frece cu un ștergar grumazul nădușit. Stătea cu calpacul de vidră pe genunchi, zăbovind să și-l pună, simțea că-i face bine cernerea răcoroasă. Sîngele începea să-i umble mai liniștit prin vine, doar în picioare mai stăruia tremurul mărunt al încordării. Se uită lung la ceata boierilor prinși. Pe unii îi știa, pe alții nu. Erau și moldoveni de-ai lui Alexandru Iliaș între dînșii. Îndrăcită făptură acest Alexandru. Nu pregetase să-l taie pe solul său, venit cu vorbe pașnice. El nu-i va tăia pe boierii lui Alexandru, veniți cu paloșul asupră-i. Îi va trimite îndărăt, după ce le va hotărî o sumă de răscumpărare, potrivită cu rangurile și averile lor. Fiindcă aceștia nu făcuseră alta decît să urmeze porunca stăpînului lor. Însă fugarii de la București a cui poruncă urmaseră ? A orbirii și a rătăcirii lor ?

Și totuși nu putea să-i urască. Privea la ei cu milă și cu zbucium. În afară de Manea, de Nicola și de alții ca ei, înrăiți și înstrăinați, pe aceștia nu putea să-i urască. Erau

și ei neamuri vechi, carne din carnea acestui pămînt. La ce ar sluji, cui ar sluji să-i descăpățîneze, să înalțe cu lešurile lor un alt gorgan al sîngelui și al răzbunării ? Erau destule pe trupul țării. Poate că iertîndu-i și căutînd să ajungă la sufletele lor se vor întoarce pe drumul cel bun și-i vor fi reazim odată. Nu putea să-i urască și încă nădăjduia, aștepta semnul împăcării.

Împăcată era acum cîmpia presărată cu trupuri pe care le scălda ploaia și le sorbea mlaștina. Oftă. Ce va mai fi ? Bănuia ce va mai fi. Prea puțină dulceață și mai multă neliniște și amenințare, mai greu de îndurat decît focul bătăliilor. Raza străbate greu printre nori, iar cîteodată lumina ei e tot atît de înșelătoare ca pacea acestui cîmp cu morți.

Așa gîndea. Alții gîndeau mai simplu, viii cu viii, morții cu morții, și după ce lăsaseră sufletele acestora din urmă în grija monahilor de la cele două mănăstiri, își vedeau gospodărește de treburile lor. Glotașii aprinseseră focuri mari. Strînși roată, grămezi de umbre în jurul vîlvătăilor, cu cojoacele aburinde, își oblojeau rănile, treceau din mînă în mînă ploștile cu rachiu, ori schimbau între dînșii, pipăind-o și prețuind-o cu migală, prada de război. Sfîrșiseră un lucru greu. Erau bucuroși că au ieșit biruitori și că au scăpat cu viață, dar bucuria lor avea ceva stăpînit și sumbru, căci la multe biruințe puseseră ei umărul, dar matca vieții lor nu se schimbase prea mult. Unii mai rătăceau pe cîmp, căutîndu-și un frate căzut, ori adunînd o sabie, un jungher, un brîu, o chivără bună, lucruri ce nu le mai făceau nici o trebuință celor ce aveau să putrezească în curînd.

Căpeteniile se adunaseră în jurul lui Matei. Erau cu toții acolo. Filișanu și Coțofeanu, Marco Danovici, Socol Cornățeanu, credinciosul Sima, postelnicul Drăgușin Deleanu, Ivașcu Băleanu, cu fruntea înfășurată într-o fașă pătată de sînge, Barbu Brădescu palid și frumos, cu pletele castanii revărsate pe umeri, Dragomir din Runcu, Radu din Desa, Gheorghe Măgureanu, Iancu Călinescu, truditul și neînfricatul Vucina... Unii comentau cu aprindere desfășurarea bătăliei. Alții vorbeau mai puțin, surîzînd ca într-o beție. Privindu-i și ascultîndu-i, Matei simți cum slăbește treptat chinga aceea nemilostivă care-i strînsese inima. Da, viitorul nu era o zugrăveală în culori liniștite, plăcute. Dar oamenii aceștia, fala și fruntea ță-

rii, se aflau cu el, împrejurul lui și iată, nu pregetaseră să-și verse sîngele pentru cauza cea bună. Se arătau cutezători și plini de încredere. Cu asemenea oameni se puteau face multe...

Îl smulse din fericita lui îngîndurare un tumult iscat în apropiere și vocea hăulitoare, plină de bucuroasă uimire, a lui Tudosie Corbeanu :

— Măria-ta, iată berbecul berbecilor, care a călăuzit turma încoace !

Văzînd ceea ce vedea, vodă Matei se ridică fără voie în picioare, cuprins de aceeași uimire ca și spătarul. În fața lui se afla Schimni ceauș, înconjurat de cîțiva comandanți de akingii. Cu veșmintele ponosite, fără hanger și cu cealmaua strîmbă, turcul păstra totuși o atitudine plină de demnitate. Obrazul lui vodă se încreți într-un zîmbet ironic :

— Ce văd ? Trimisul padișahului căzut în robie...

— Toate se întîmplă după voia lui Alah, răspunse ceaușul cu obișnuitul fatalism al neamului său. Dar, adause repede, eu nu mă cunosc robul decît al luminăției sale Murad sultan.

— Înapoiați-i sabia cinstitului ceauș, porunci Matei. Apoi privi țintă în ochii demnitarului otoman : Așa este, toate se întîmplă din voia Celui Înalt. El te-a dat în mîinile noastre. Dar nu voi hotărî eu soarta unui supus al măriei sale sultanul.

Turcul nu se lăsă înșelat. Știa că gestul lui Matei e dictat mai mult de prudență decît de mărinimie. Totuși se înclină, grav :

— Îi voi spune luminăției sale despre această nobilă purtare.

Tăcu. În ochii lui flutură o clipă frămîntarea. În ultima vreme îi ajunseseră multe la urechi. Aflase în mod sigur că pribeagul Matei se găsește sub aripa lui Mehmet pașa, care-l susține pe toate căile. Știa de cîtă influență se bucură Mehmet Abaza, poate că în clipa aceasta sultanul însuși își schimbase hotărîrea în favoarea lui Matei. Se decise. Chiar dacă n-ar fi fost așa, Mehmet va ști fără îndoială să înfățișeze într-o lumină convenabilă gestul lui. Și apoi, bărbatul acesta pe care-l vedea întîia dată avea în priviri o lumină ca o prevestire. Fără îndoială, ceva avea să se schimbe în curgerea vremii și a întîmplărilor. Făcu semn către unul din akingii, care-i înmînă lancea cu

măciulie de bronz, de care spînzurau două cozi albe, de cal. I-o întinse valahului :

— Nu este lucru obișnuit... Niciodată asemenea ceremonie nu s-a împlinit pe cîmpul de luptă. Îngăduie să-ți înmînez steagul domniei, încheie tulburat.

Matei încreți obrazul cu nespusă mirare :

— Dar nu-mi era hărăzit mie, Schimni ceauș !

— Nu-i pentru cine se pregătește, rînji Tudosie Corbeanu.

— Este o zicală înțeleaptă, se întoarse spre el ceaușul, care cunoștea bine graiul valah. Apoi murmură : Stăpîn este cel care stăpînește, nu altul.

Matei primi tuiul și-l sprijini în pămînt, lăsînd să-i fîlfîie ciucurii. Plecă privirea, apoi o ridică iarăși, luminată, dar visătoare :

— Semnele puterii se află înăuntru, dacă se află, Schimni ceauș. Iar cele din afară sînt mai șubrede. Nu spre mărire voi păstra aceasta, ci în nădejdea că măritul sultan va privi cu mai puțină încruntare la noi. Țara are nevoie de liniște și de cîrmuire dreaptă. Acestor nevoi mă voi supune eu.

Voi să mai adauge ceva, dar Barbu Brădescu, cuprins de înflăcărare, nu-i mai lăsă vreme.

— Trăiască Matei Vodă ! strigă cu glasu-i limpede, tineresc, vibrînd de o înălțătoare bucurie.

— Trăiască măria-sa Matei vodă Basarab ! răspunseră oștile grămădite în cîmpie, sub burniță.

— Sfîrșitul primei părți —

Partea a doua

CAPITOLUL I

Pentru doamna Elina, lunile acelea de iarnă ale lui 1633, ianuarie și februarie, cu viscole mari și introieniri nemaivăzute, trecură greu ca un chin ce amenința să nu mai sfîrșească. Prin ferestrele încleștate de gheață ale palatului domnesc privea ulițele Bucureștilor, acoperite cu un lințoliu alb ; zăpada se ridica pînă sus, la uluci, și vedea săniile greoaie, trase de cai cu coamele acoperite de chiciură și străjile cu țurțuri în mustăți, tropăind și bătînd din pinteni, ca să nu se schimbe cu totul în sloiuri, și tîrgoveți sărmani înotînd prin omăt, cu fețele biciuite de crivăț și de măzărichea arzătoare ca focul. Mereu îi soseau vești despre oameni degerați, sau despre alții sfîșiați de lupi pe la marginea tîrgului și atunci se zgribulea și mai tare sub maldărul de veșminte în care se înfășurase. Căci palatul acela părăginit și neprimitor mai era și din cale-afară de friguros. Zadarnic se prăpădeau stînjeni de lemne ; vîntul și gerul se strecurau cu perfidie prin crăpăturile zidurilor, pe la canaturi și prin podele.

Tîrgoveții fără stare sufereau și mai abitir de foame și de frig. De la Bobotează încoace mulți nu se mai hrăniseră decît cu cir de hrișcă sau de orz, cînd îl aveau și pe acesta, iar copiii cu picioare ca fusele și cu burțile umflate mureau pe capete. La o poartă dosnică a curților se înșiruiau săracii de dimineață, iar măria-sa împărțea pomeni, miluindu-i pe fiecare cu cîte ceva. Însă lacrimile și jeluirile lor îi ardeau și mai tare sufletul. Căci ce putea face ea singură împotriva acestei nesfîrșiri de suferințe ? I-ar fi trebuit bani mulți și hambare cu bucate, să împartă. Nu avea acele hambare, iar bani nici atît. Cîți avea, abia ajungeau pentru nevoile curții și se vedea silită să vegheze cu asprime la cea mai măruntă cheltuială. Nu o dată, primindu-i la curte pe neguțătorii atrași de nădejdea unui cîștig frumos, privise cu ochi jinduitori, de femeie încă tînără, mătăsurile și podoabele, dar nu cumpărase nimic, spre necazul bieților oameni, care o numeau în gîndul lor capricioasă și avară.

Vlădica Teofil o mîngîia cu vorbe înțelepte, sfătuind-o să aibă nădejde în Dumnezeu. Avea. Era singura ei tărie în toată amărăciunea și neliniștea ce-i împovărau inima. Înălța fierbinți rugăciuni, însă pornirea-i evlavioasă și rîvna de a face pentru sfînta biserică și pentru slujitorii ei ceea ce în chip firesc s-ar fi cuvenit să facă doamna țării, se izbeau de aceleași nemiloase lipsuri bănești. Văzuse bisericile din București, unele vechi ctitorii boierești sau voievodale, sărăcăcioase și afumate, cu pereții crăpați și lipsite de odoare. Peste Plumbuita cea atît de frumoasă și împodobită odinioară trecuseră războaiele ca o ciumă ; cădeau zugrăvelile și se aciuiseră cucuvăile prin chilii, iar puținii călugări rămași o duceau ca vai de lume.

Nu putea să facă nimica. Trebuia să se resemneze și să aștepte. Crudă așteptare, care-i măcina ființa ca o rîșniță diavolească. Și totuși trebuia să rămînă tare, să nu dea semne de oboseală ori șovăire, să nu verse o lacrimă, să nu scape un suspin sau o tînguire, să se arate, în toată clipa, mîndră și neînfricată, cu judecata limpede. Așa o voise el, așa îi făgăduise lui că va fi. Și apoi, orice dovadă de slăbiciune i-ar fi mirat pe cei din preajmă și i-ar fi făcut poate s-o disprețuiască. Fiindcă în adevăr avea în juru-i bărbați puternici și de seamă, cu firea neînclinată și dîrză ca piatra. Uriașul Tudosie Corbeanu care îi spusese rîzînd, pe cînd vorbeau despre șubrezenia palatului, că de se va dărîma să nu se teamă, că se va face el stîlp și va ține bolta pe umeri. Stroie Leurdeanu, cel strașnic la vorbă și cu fața ca de harap. Liniștitul și vrednicul Sima. Falnicul și repezitul Diicul Buicescu, nepot de vară al lui Matei, cu moșia învecinată Brîncovenilor. Mai era Constantin din Dobreni, fecior din flori al răposatului Radu Șerban, os de domn și mlădiță de Basarabi. Mai erau și alții. Unii rude de sînge cu voievodul, ceilalți înrudiți doar prin ceea ce cugetau și făptuiau. Mărita doamnă avea față de dînșii sfială și prețuire, era încredințată că nu o vor părăsi. Dar bărbații aceștia, știa bine, își ascundeau la fel ca ea, în tainițele sufletului, încordarea și chinul așteptării căci conducătorul, omul înaintea căruia își plecaseră ge-

nunchiul, jurîndu-i supunere şi fidelitate, se afla dus de bună voie în vizuina lupilor. Simţeau ca pe o ciumpăvire lipsa aceasta. Iar atîta vreme cît soarta lui se afla în nesiguranţă, nădejdile lor şi nădejdile ţării atîrnau de un fir de paing.

Nemaiputîndu-se împotrivi stăruinţelor tot mai severe ale padişahului şi povăţuit de Mehmet Abaza, care-i chezăşuia succesul, Matei plecase în luna dechemvrie la Ţarigrad. Divanul boierilor arătase multe îndoieli. Vodă însă îi făcuse pe cei temători să înţeleagă că nu se poate altfel şi că pomul lipsit de orice mlădiere riscă să se frîngă sub aripa vijeliei. Trebuia să soarbă şi această drojdie amară, din care i s-ar fi putut trage moartea. Plecase cu credinţă în Dumnezeu şi în făgăduielile lui Abaza paşa.

Plecarea aceasta îi zdrobise sufletul Elinei doamna, deoarece ştia cîţi oameni drepţi şi neînfricaţi se pierduseră pe totdeauna în vîltoarea tulbure şi ucigaşă a Stambulului. Fusese mai întîi un lung răstimp de tăcere. O singură carte de la măria-sa, scurtă şi cumpătată, dar cu un licăr de speranţă. Apoi începură să răzbată fel de fel de zvonuri. Nimic altceva decît zvonuri care se băteau cap în cap, dar unele erau posomorîte ca nişte corbi. Că sultanul se mîniase rău pe Matei şi-l făcuse „cîine răzvrătit", ameninţînd că îl va tăia în bucăţele. Că Matei vodă fusese pus în lanţuri şi aruncat în temniţă. Apoi, deodată, că Murad şi-a dat încuviinţarea, dăruindu-i plin de mărinimie o spadă aurită şi un cal alb ca zăpada, după care însuşi patriarhul creştinilor din Constantinopole îl miruise domn. Şi iarăşi zvonuri rele : că nedomolitul Curt Celebi îi cumpărase pe viziri şi adusese dovezi despre gîndurile trădătoare ale lui Matei, care era pîndit de un sfîrşit groaznic...

Singurul om căruia se încumeta să-i mărturisească adevărata ei stare, tot zbuciumul şi toate presimţirile, era fratele ei Udrişte, pe care Matei îl făcuse al doilea logofăt. Între Elina şi Udrişte, fusese încă din copilărie o comunicare sufletească deplină, profundă şi gingaşă, care de cele mai multe ori nici nu mai avea nevoie de mijlocirea cuvintelor. Multora, boierul Udrişte Năsturel le părea o fire ciudată. Păstra un aer visător, îngîndurat, aproape sumbru, pentru ca deodată să se lase cuprins de mari înfierbîntări. Dar Elina nu se mira, ştia că toate acestea sînt resfrîngerea acelui foc lăuntric mistuitor, care mocneşte îndelung, iar cîteodată izbucneşte în vîlvătăi. Avea pentru el adîncă dragoste şi un respect neţărmurit. Udrişte iubea pătimaş slova, cu luminile şi mlădierile ei, pătrundea cu neînduplecată voinţă şi cu mare agerime tainele ştiinţelor şi ale filosofiei. Căuta înţelepciunea şi adevărul cu rîvna cu care alţii caută nestemate, răscolind măruntaiele pămîntului.

Ascultînd mîhnitele spovedanii ale surorii sale, nu căuta să o aline cu vorbele obişnuite care îşi pierd după o vreme puterea şi înţelesul. Grăia despre întortocherile destinului, despre sublima năzuinţă a omului, rar împlinită, de a învinge timpul şi moartea, de a lăsa o urmă a trecerii sale. Despre frumuseţea şi puterea cugetului, care topeşte în el toate suferinţele, ajutîndu-l pe om să se înalţe mai presus de nimicnicenie şi spaimă. Cu faţa blînd iluminată, fără exaltare, îi desluşea marile, generoasele idei propovăduite la universitatea din Padova, îi vorbea despre învăţătura ilustrului Erasm, care lucea ca o făclie călăuzitoare în beznele timpului. Peste durerile pămînteşti ale Elinei se aşternea în acele clipe o rază ca de luceafăr solitar, gravă şi consolatoare, iar din preţioasele, vechi manuscrise, răvăşite împreună, se ridica înspre ei, învăluindu-i, duhul gîndirii neîntrerupte de veacuri, împlîntat ca un drug de aur în osia lumii, unic reazim şi unică avuţie nepieritoare. Trecute întîmplări, ce aduceau în ele zădărnicia dar şi rodul amar al înţelegerilor, se voiau întrupate în desemnuri stîngace, însă pline de miez şi de o nobilă, secretă zbuciumare, din care ochiul sorbea culorile eternităţii. Apoi bătăile orologiului, creşterea sau descreşterea luminii, scoteau iarăşi grijile deasupra.

În dimineaţa aceea de la sfîrşitul lui februar, logofătul Udrişte se afla lîngă doamna Elina într-una din încăperile încă tefere ale palatului. De faţă era şi Sima visternic. Prin fereastra zăbrelită se vedea soarele voios şi lucitor străduind să topească omăturile iernii. Nazarie, diacul cel cocoşat, îşi rînduise pe mescioara scundă penele, călimările şi vasul cu nisip, iar acum aştepta supus, netezind cu evlavie hîrtia.

Cu pleoapele plecate, cu mîinile împreunate ca o pafta de fildeş, Elina îşi înăbuşi un suspin, apoi dete glas mlădios, în care abia mijea fiorul tristeţii. Vorbele se înşiruiau zăbavnice, dar bine cumpănite :

„Slăvite principe, ca o fiică a măriei tale îţi scrie doamna Elina, a Ţării Româneşti. Ne rugăm măriei tale ca

părintelui nostru, să fii bun și îngăduitor cum ai fost și pînă aici. Ne ceri să întoarcem datoria fără zăbavă. Dar aflîndu-mă singură și fără sprijin, spun măriei tale că nu am de unde plăti. Iar de va dărui Dumnezeu milostivul și va veni soțul meu din cea cale, banii vor fi plătiți pînă la unul..."

Diacul Nazarie aștemea slovele cu sîrguință și migală. După ce cartea către principele Rakoczy fu pecetluită și pisarul ieși cu uneltele lui, visternicul Sima cuvîntă cu emoție și devotament :

— Mărită doamnă, să nu-ți faci sînge rău. Este dreptul principelui transilvan să-și ceară îndărăt banii împrumutați. Dar ea un om nobil și mărinimos ce este, va înțelege că nu sîntem înlesniți și ne va mai aștepta. Cum bine ai spus, toate au să se îndrepte și să se dezlege după întoarcerea măriei sale.

— Să te audă Cel de sus, visternice, răspunse doamna. Să ne rugăm Lui, fără încetare, pentru această întoarcere. Grabnică și fericită...

După plecarea lui Sima, în încăpere se lăsă liniștea. Logofătul Udriște rosti îngîndurat :

— Mă întreb cum, cînd și cu cîte jertfe se vor plăti aceste datorii. Doamne, oftă cu amărăciune și năduf, ca mulți bani se cheltuiesc pentru războaie, cînd ei ar putea sluji la propășire și la binele de obște...

În răspunsul Elinei se ghici o tresărire și un strop de dojană :

— Uiți că acest război a fost purtat tocmai întru binele țării, spre a-i alunga pe venetici și sugrumători ?

— Iartă-mă. E un adevăr vechi care-mi zgîndăre mie cugetul. Lăcomia și ambiția au făcut totdeauna să curgă sînge și să se risipească averi. Dar eu cunosc gîndul curat al lui Matei.

— Și eu îți cunosc ție gîndurile, Udriște, surîse Elina. Gînduri mărețe, visuri luminate, ale căror rădăcini îți sorb toată seva sufletului. Știi că le respect și le împărtășesc. Nu am patima și înțelegerea ta... Nu am învățătura ta... Însă nutresc eu însămi dragoste pentru tot ce înseamnă lumină și curățire și frumusețe. Am plănuit să ajut sfintele lăcașuri, să zidesc altele noi de voi putea. Dar cînd voi putea ? Cînd vor veni acele zile prielnice ?

— Eu le doresc să vină curînd. Dar crezi că ajunge ? adause după o mică tăcere.

— Nu înțeleg... Ce să ajungă ?

— Ceea ce spui tu. Să faci daruri și să clădești biserici este o lucrare pioasă, proslăvită în veac de toți creștinii. Temelia de înălțare și mîngîiere a sufletului. Dar crezi că ajunge ? Iată, la aceste biserici sfînta slujbă se îngînă pe slavonește și în afară de puțini, bieții mireni rămîn străini de înțelepciunea dumnezeiască, ea le susură pe la urechi ca apa. De ce nu am tălmăci ? De ce am rămîne la o stare nefirească ?

Elina îl privi lung, cu iubire :

— Știu. Vechea ta năzuință de a face tiparnițe și de a tălmăci scripturile sfinte în buna limbă strămoșească.

— Da. Și nu numai pe cele sfinte. Acelea sînt temelia, cum am zis. De multe are nevoie o țară ca să se închegeze și să se înalțe unde se cuvine. Legi și rînduieli ale dreptății pe care să le cunoască și să le păzească toți. Cărți de istorisiri și de învățătură laică, spre îmbogățirea minții. Mulți vor spune că nu sînt lucruri de tot însemnate. Ba sînt prea însemnate ! Foamea și setea nu sînt doar ale pîntecului, numai barbarii cred așa. Dar mai e și setea grozavă de lumină. Cine apucă s-o zărească doar cît un vîrf de ac, însetat este să deschidă amîndoi ochii. Și iarăși vor mai socoti unii că este o treabă lesnicioasă. Nu este. Știu și presimțesc cîtă osteneală va trebui și cîte piedici au să se ridice, cu vrere sau fără vrere.

— Alătură-te rugăciunilor mele, Udriște. Matei vodă te va ajuta să birui aceste piedici.

— Nu pe mine mă va ajuta, ci va ajuta țara. Căci strălucirea unui voievod e rază din strălucirea țării. Slăvit va fi de urmași.

— Însă eu nu pot să prezic viitorul. Nu știu cum vor fi vremurile. Mare e arșița visului tău. Însă gîndește : la ce va trebui să caute leac, mai întîi, măria-sa ? La multe, căci multe sînt durerile țării. El te va sprijini, pun chezășie, căci este stăpînit el însuși de un vis. Dar știi bine că semiluna stă asupra noastră ca barda călăului. În clipa aceasta poate că soțul meu e la un pas de pieire, o, Doamne, iar tu...

Udriște Năsturel plecă fruntea, covîrșit. Elina urmă într-o șoaptă întretăiată :

— Dă-mi Doamne tărie ! Dă-mi Doamne putere și tărie... Uită-te pe fereastră, iubitul meu frate, să vezi akingiii cum umblă după furtișaguri și răutăți. Cîte plîngeri am

avut de pe urma lor şi nu pot să fac nimica... Iar aceştia zic că ne sînt prieteni, au fost puşi de Mehmet Abaza să ne ocrotească. Oare cum vor fi cei ce ne vrăjmăşesc ? Şi în ce viespar cumplit se află acuma vodă Matei ?

În clipa aceea se auzi o bătaie uşoară în uşă. Cămăraşul de rînd îl anunţă pe căpitanul Cleja, comandantul străjilor palatului.

— Mărită doamnă, începu Cleja, iertare că vă tulbur. Este aicea un om... Pare să vină de departe, de dincolo de hotar. Spun aşa pentru că oricît l-am ispitit noi, n-am putut scoate nimic de la el, nici cine este, nici de unde vine. O ţine una şi bună : că aduce veste însemnată, pe care n-o poate împărtăşi decît măriei tale.

— Ce fel de om este, Cleja ?

— Creştin nu este. Vorbeşte pe limba noastră, însă e turc sadea. Atîta pot să spun.

Răsuflarea doamnei se înteţi, părea cuprinsă de o mare nelinişte :

— Adu-l aici, Cleja, adu-l aici !

— Cum porunceşte măria-voastră. Dar îngăduiţi să rămîn de faţă.

— Bine, rămîi. Cu toate că nu are cine să se bucure la sărmana mea viaţă, zîmbi slab Elina.

Turcul avea întipărită pe faţă o grea osteneală, dar era chipeş şi îşi curăţase hainele cu mare grijă. Se înclină plin de respect înaintea doamnei, ducînd mîna la frunte, la inimă şi la buze, după obiceiul oriental.

— Slăvită stăpînă, vin de la Stambul...

Albă, fără o picătură de sînge în obraji, Elina semăna cu o păpuşe de ceară :

— Aduci veşti ?... Bune ?... Rele ?... Grăieşte fără şovăială, orice-ar fi.

— Veşti bune, stăpînă, veşti bune. Eu sînt Ahmet Gazi, slujitorul înălţimii sale Abaza paşa, care mi-a poruncit să-l urmez pe Matei vodă. L-am urmat şi i-am stat alături, umilit şi cu credinţă, în toate zilele. Iar acum am venit înaintea lui vodă Matei, cu vestea care întîi şi întîi la urechile măriei tale se cădea să ajungă. Am gonit zi şi noapte.

— Aşadar... se întoarce... Cu izbîndă, Ahmet ?

— Cu izbîndă, stăpînă. Cu firmanul luminăţiei sale Murad Sultan şi cu alai strălucitor. L-au mai ţinut pe loc

ceremoniile. Iar eu am gonit zi şi noapte, stăpînă, să aduc vestea.

Sub fulgerul bucuriei doamna se clătină şi poate că s-ar fi prăbuşit dacă Udrişte n-o sprijinea în grabă.

— Omule, omule, murmură Elina, nu ştii ce bucurie sfîntă mi-ai adus şi cum mi-ai despovărat inima. Fii binecuvîntat.

Frămîntîndu-şi mîinile în neştire, ochii îi căzură pe inelul cu smarald mare cît aluna. Îl trase înfrigurată, întinzîndu-i-l turcului :

— Ţine. E o răsplată mică, nu am mai mult...

Uluit şi fericit, Ahmet Gazi căzu în genunchi, ducînd inelul la buze. Ieşind ca dintr-o vîltoare adîncă, Elina doamna îşi îndreptă trupul şi întinse braţele spre a cuprinde parcă ceva nevăzut :

— Cleja, să se tragă clopotele în cetate, toate clopotele. Soseşte măria-sa.

*

Matei vodă intră în Bucureşti la 10 martie, urmat de boierii şi de mica trupă de călăreţi care-l întîmpinaseră la hotar. La marginea cetăţii îi ieşiră în cale, îmbulzindu-se să-l vadă, mulţime de tîrgoveţi şi de pămînteni ai satelor din împrejurimi. Oamenii aceştia umili şi căzniţi, în straie flenduroase, posomorîte, păreau a nu mai avea putere nici îndemn să strige după datină şi cuviinţă, aclamîndu-l pe noul voievod. Însă privind la bărbatul acela cărunt şi nu tocmai falnic, în dolman vineţiu cu brandenburguri, care se ţinea în şa drept dar fără un zîmbet, îşi simţiră deodată inimile răscolite, pătrunse de fior. Ieşeau cu toţii dintr-o iarnă cumplită, care venise cu foamete şi chin mare, parcă spre a încununa cu spinii cei mai adînci ai suferinţei lungul răstimp de răvăşire, de nelinişti, urgii şi războaie. Şi iată că noul cîrmuitor se ivea din negura Stambulului, pe care singur cu voinţa lui o înfruntase, iar tocmai înfăţişarea lui simplă şi gravă le împlînta în suflet răsadul bucuriei şi al încrederii. De sub sprîncenele stufoase, ninse de pulberea anilor, ochiul voievodului Basarab căta la dînşii cu o lumină cenuşie, grea de gînduri, şi pe obrajii multora începură să şiroiască lacrimile.

Aşijderi pe Matei vodă priveliştea mulţimii tălăzuind ca o apă mută îl tulburase adînc. Bucuria triumfului avusese pentru el un gust amar, o umbriseră mai dinainte zbu-

ciumul şi perfidia prin al cărui năvod abia se strecurase. Nu se întorcea plin de voie bună, dar ceea ce rîvniseră cu toţii era împlinit şi pecetluit, nu mai stăteau cu junghiul în coastă, şi puteau să gîndească mai departe, statornic, măcar pentru o bucată de vreme. Simţămîntul acesta îi dădea putere, încordare şi limpezime a minţii ; ştia cîţi mărăcini va mai trebui să taie, dar pe drumul către ţară îl îmbărbătase zi şi noapte, ca o icoană purtată înainte-i, viziunea viitorului dogorind de speranţe. Şi iată că îl întîmpinaseră aici, asemenea unui val cu o mie de feţe, umbrele pămîntului, vechi ca şi pămîntul. Feţele acestea, ridicate spre el, purtau întipărite suferinţa şi aşteptarea. Suferinţa şi aşteptarea izvorau din ochii aceştia pustiiţi ; nu era lucru nou pentru dînsul, dar flacăra visării păli şi se răci dintr-o dată. Milă, dreptate, ocrotire. Aceasta aşteptau. După aceasta tînjeau. Şi după linişte, să-şi poată săvîrşi cu hărnicie lucrul lor, după cum el însuşi, Matei, avea nevoie de linişte spre a-şi duce la capăt lucrul său. Însă peretele pe care-l înălţase spre dobînda acestei linişti era subţire de tot şi furtuna putea să-l doboare în orice clipă. Drumul era lung, rănile adînci. Rănile jugului de fier în grumazul ţării. Slobozenia ţării... Liniştea... Îndestularea... Cînd ? Cu ce sorţi ? Cu ce preţ ? Oamenii aceştia fuseseră harnici şi răbdurii totdeauna. O stăpînire dreaptă cereau. Milă şi ocrotire. Dar ce să le spună ? Ce să le ceară ? Altă răbdare ? Noi şi de neocolit suferinţe ?

În pofida stăruinţelor boierilor, vodă Matei grăbi şi scurtă ceremoniile. „Vom avea parte şi de veselie, boieri dumneavoastră, le spuse, cînd se vor aşeza vremurile. Iar cît ne stau grijile în cîrcă, să gîndim mai mult la ele. Ar fi deşertăciune să întindem masa de pe-acum. În basmele copilăriei mele era o făptură care cu un ochi rîdea şi cu celălalt plîngea. Aşa mă simt şi eu. Dar zic că nu e bine să-l închid nici pe unul, nici pe celălalt."

Unii zîmbiră, altora li se strînse inima înţelegînd tîlcul din vorbele domnitorului. Totuşi slujba fu de o neîntrecută frumuseţe, mulţimea se grămădea pînă departe în jurul bisericii, ţinută anevoie în frîu de oştenii domneşti. Dinaintea altarului, arhiereii în stiharele lor aurite cîntau cu glasuri puternice, iar isonul îngeresc, plin de extaz, al diaconilor, se răspîndea pe sub bolţi ca o adiere. Sutele de făclii făceau să scînteieze ferecătura icoanelor şi nimburile mucenicilor care priveau la voievod cu ochi

mari şi neclintiţi. „Vrednic eşti !" tună vlădica Teofil miruind fruntea măriei sale, iar cupola naosului răspunse cu ecouri adînci „Vrednic eşti !" Matei înclină capul, primind pe creştet cununa veche a Basarabilor. Un murmur prelung trecu printre boierii şi oştenii care înţesau sfîntul lăcaş. În clipa aceea începură clopotele să vuiască, iar o bombardă de la palăncile curţii detună atît de tare încît îi făcu pe toţi să tresară.

La ieşirea din biserică, aprozii măriei sale, după obicei, aruncară pumni întregi de bani mărunţi calicimii îmbulzite pe amîndouă laturile. Cu capul înălţat, Matei vodă păşea privind drept înainte, învăluit în aburii jilavi ai primăverii ca într-o mantie de brumă.

La curte, ospăţul se prelungi pînă tîrziu, noaptea. Matei ascultă solemn închinăciunile şi urările. Într-o asemenea clipă nu cuteza şi nu se îndura să le strice cheful celor din preajmă. Dar veselia lor nu era şi a lui. Sau era prea puţin. Apoi îl chinuia osteneala, o simţea fierbîndu-i ca plumbul în mădulare. Abia cînd ochii începură să-l înţepe cu mii de ace usturătoare şi îşi auzi inima zvîcnind înăbuşit, se ridică din jilţ cu un zîmbet anevoie încropit :

— Vă cer îngăduinţă, boieri dumneavoastră. Iată că nici schiptrul nu mă ajută să birui slăbiciunile vîrstei. Mă simt cam trudit.

Rîseră cu toţii, ca de o glumă bună, dorindu-i măriei sale visuri prielnice.

Vodă Matei merse cu paşi neşovăitori, zornăindu-şi pintenii, pînă la uşa iatacului. Îndepărtă cu un gest slujitorii care voiau să-i ajute la dezbrăcat. Bîjbîind ca orbii, cu toate că în iatac ardea feştila, se apropie de patul cu baldachin, şi se trînti de-a curmezişul, închizînd pleoapele.

Chiar atunci se ivi ca o umbră în pervaz doamna Elina. Aştepta demult clipa aceasta, o gîndise cu milă şi duioşie. Ghicise chiar din ceasul întoarcerii lui Matei osteneala grozavă care-l măcina. Fuseseră apoi zile de zarvă, de preocupări, de sfaturi lungi. Nici un moment nu lăsase voievodul să i se vadă adevărata stare. Trecuse prin toate numai graţie unei încordări supreme a voinţei, mereu în picioare, aproape nedormind şi doar înfruntînd bucatele. Dar ea ştia că va veni clipa aceasta, clipa destrămării, a nevoii nemiloase de odihnă.

Apropiindu-se tiptil, îngenunche lîngă pat şi-i trase cu băgare de seamă cizmele de safian. Matei se lăsă ca un co-

pil. Înțelegînd cu greutate cine se află lîngă dînsul, flutură pleoapele, surîzînd slab :

— Buna mea...

— Dormi, odihnește-te, murmură Elina.

— Poate că vinul...

— Știu că nu e asta. Vinul ostenelilor. Odihnește-te, Matei.

Cîteva minute domni tăcerea. Pleoapele celui care dormea, ori părea că doarme, rămîneau coborîte ca două peceți de ceară. Pîlpîirea feștilei îi arunca pe față dîre de lumină gălbuie. Elina îl privi, era întîia dată de la sosirea lui că putea să-l privească pe îndelete, și deodată simți că o podidește plînsul. Găvanele ochilor îi erau scobite adînc, oasele frunții împungeau pielea gălbejită și zbîrcită ca un pergament vechi, barba înspicată cu argint îi albise aproape cu totul.

Simțind pesemne prin toropeala lui înfiorarea femeii, Matei suspină și deschise ochii.

— Să mă ierți, șopti neputînd să-și alunge răgușeala. Să mă ierți... Un singur ceas nu ți-am dăruit de la venirea mea. Un ceas nu am șezut în tihnă, amîndoi. După atîta așteptare și zbucium, poate erai nerăbdătoare să știi, iar eu am fost ca un străin. Iartă-mă. Răcorește-mi fruntea.

Elina îi netezi cu palma fruntea încinsă :

— Niciodată nu vei fi ca un străin, oricît de departe te vei afla cu ființa ori cu gîndul. Și apoi mie mi-a fost deajuns că te-ai întors teafăr și biruitor.

— Ți-a fost greu ?

— Nespus. Mi-au brăzdat inima spaimele fără îndurare, ceas cu ceas. Iar nopțile... Nopți fără capăt. Am avut visuri rele. Odată mi s-a arătat un om cu fața albă ca hîrtia. „De ce e fața ta atît de albă ?“ l-am întrebat. Iar el mi-a răspuns : „Mi-am cheltuit tot sîngele ca să înviez un fluture, dar tot n-am biruit moartea. Iată ce ne stăpînește“. Așa mi-a răspuns. Însă eu n-am dezvăluit nimica și am căutat să mă port cu înțelepciune.

— Să te răsplătească Sfînta Fecioară după inima ta, după dragostea ta. Se mișcă, rezimîndu-se între perne : Iar visurile să știi că nu te-au mințit. Puțin a lipsit să nu-mi sfîrșesc zilele acolo. Tartorul acela nedomolit, Curt Celebi, blestemat să-i fie numele, a făcut tot ce i-a stat în putință să mă doboare. Nu m-au aruncat în temniță, dar

mă păzeau ienicerii mai strașnic ca pe osîndiți. A vrut Dumnezeu să le birui pe toate.

— Cuvîntul lui Mehmet Abaza a fost mai tare.

— Tare ca oțelul. Însă vizirilor mai mult clinchetul aurului le place. Am împărțit destule pungi. Peșcheșuri, daruri tainice... Acolo toate sînt de vînzare.

— Ai plecat cu puțini bani.

— Cu prea puțini, așa este. A trebuit să mă îndatorez. Cale veche, bătută și de alții, adause aproape nedeslușit, cu glas sugrumat.

Se scurseră alte clipe de tăcere, ca firele de nisip lunecînd neauzite și grele într-o clepsidră.

— Cînd, cum, și cu cîte jertfe se vor plăti acești bani ?

Elina tresări, înțelegînd cu uimire că s-a slujit de chiar vorbele fratelui ei, Udriște. Însă Matei părea să nu fi auzit nimic. Pleoapele îi căzuseră iarăși, obrazul scofîlcit și mîinile întinse în lugul trupului păstrau o nemișcare desăvîrșită. Ațipise oare din nou, sau răspunsul la acea întrebare, atît de trudnic și dureros, îi împietrea gîndurile ?

Doamna Elina îl înveli pînă la bărbie cu o cergă ușoară și, făcînd semnul crucii asupră-i, se depărtă.

CAPITOLUL II

Multe capete din jurul lui vodă gîndeau cu aceeași îngrijorare la nevoile bănești care împresurau noua domnie, chiar de la începutul ei. Firească neliniștea acestora, căci ei, tagma boierească, se simțeau adînc legați de măria-sa și de soarta noii cîrmuiri ce se înjghebase cu atît de lungă strădanie. Ridicaseră iarăși frunțile cu mîndrie, la fel ca odinioară, iar pînă și leul din Stambul, față cu îndîrjirea lor, fusese nevoit să pecetluiască această schimbare. Numai că leul acela nici nu gîndea să se lepede de partea lui, partea celui mai tare, iar pînă una, alta, nu puteau năzui să-l înfrunte fățiș. Aveau nevoie de aur pentru haraci, pentru plata datoriilor și atîtor angarale, iar nu aveau de unde, căci țara era secătuită. Nici chiar pățitul și priceputul Sima visternic, dimpreună cu tînărul Stroie Leurdeanu, care fusese înălțat logofăt de visterie, nici ei doi nu erau

în stare să născocească ceva pentru a scoate bani din piatră seacă. Își frămîntau cu toții mintea însă pînă în cele din urmă, găseau un soi de ușurare lăuntrică zicîndu-și că este unul mai presus de ei, a cărui datorie este să gîndească mai bine și mai mult decît toți și să afle dezlegare : Matei vodă. Așa a fost de cînd lumea și așa este firea omenească. Celui din frunte, conducătorului, prietenii și supușii îi dau cinstirea cuvenită, cerîndu-i uneori în schimb mai mult decît poate el să facă. Matei înțelegea desăvîrșit lucrul acesta. Purtaseră împreună atîtea sfaturi. Însă nici unul nu vedea altă cale pentru a umple iarăși visteria golită decît strîngerea dajdiei. Ușor de zis, dar anevoie de făcut. Leon vodă storsese pînă la ultima picătură. Apoi vremurile grele nu le dăduseră oamenilor răgaz să-și tragă sufletul. Fuseseră frămîntări, războaie, fusese o iarnă lungă, aspră și neîndurătoare ca o ciumă. Rămăseseră multe pămînturi nelucrate, turmele și cirezile se împuținaseră cu totul. Boierii înșiși, după bejania, risipa și stricăciunile acelor ani se găseau strîmtorați. Matei n-ar fi pus mîna în foc că unii dintre ei păstrează averi tăinuite, aur și giuvaieruri mai cu seamă. Gîndul acesta, îndreptățit sau nu, îi otrăvea adeseori ceasurile de veghe nocturnă. Dar ce putea să facă ? Să încerce a-i îndupleca prin rugăminți ? Să le ceară cu mai multă asprime ? Poate că bruma ce o ascundeau boierii era ultima lor nădejde. Le putea el chezășui că de vor împrumuta domnia le va întoarce acești bani, mai curînd sau mai tîrziu ? Nu se vor dezlănțui iarăși urgiile, nu-i va mîna iarăși vîntul pribegiei în toate părțile ?

Și apoi cine știe dacă bănuiala lui avea vreun temei. Poate că boierii erau în adevăr sleiți, după cum arătau. De unde, de neunde, dăduseră chiar și sprijin bănesc, în clipele cele mai vitrege. Pășind în țară, îi puseseră la picioare săculeți cu aur ; nu prea mult, ce-i drept, dar deajuns ca să biruie greutățile începutului. Iar acuma, de curînd, cererea lui Rákoczy... Principele transilvan, necunoscînd sau făcîndu-se a nu cunoaște starea nefavorabilă a Țării Românești, își cerea cu tot mai mare insistență îndărăt banii împrumutați. Nu-și înghițiseră oare boierii suspinul și nu puseseră mînă de la mînă spre a întoarce măcar o parte din datoria aceasta față de care se legaseră odinioară să răspundă cu toții ? Ce imputare să le facă ? Ce să le mai ceară ?

Matei își istovea astfel inima în frămîntări sterpe, măcinat uneori de o vagă neîncredere, pe care o alunga însă gîndul că avînd în jur asemenea forțe nu se putea să nu înfrîngă pînă la urmă toate piedicile. Căci stăteau în adevăr în jurul său cele mai falnice nume și neamuri ale țării. Se înturnaseră plini de pocăință chiar și Dudescu și Hrizea și alții ca ei, dornici să slujească cinstit și să-și răscumpere greșelile. Cu toții își dădeau osteneala, iar divanurile se urmau, ce-i drept cu multe îngrijorări și cu multă bătaie de cap, dar înțelepțește și în bună înțelegere. Lui, căpeteniei, vlăstarului Basarab, îi arătau respect și supunere cînd era de spus un cuvînt hotărîtor. Aceasta tocmai din încredințarea că la voievodul lor chibzuința e mai presus de patimă ori slăbiciune și că Matei însuși le respectă orgoliul, gîndurile, năzuințele.

Erau mulțumiți. Lunga vîltoare scosese deasupră pe cîrmuitorul cel mai bun și mai vrednic. Aveau datoria să apere și să întărească tronul lui Matei vodă. Însă cu toată credința lor se arătau neputincioși cînd era vorba să găsească o soluție grijilor bănești, devenite acum o realitate necruțătoare și la care, în dîrdora întîmplărilor din trecut, nu cugetaseră decît fugar.

Unul singur nu se mulțumea să ridice din umeri și să ofteze cînd lucrurile ajungeau la acest veșnic impas, și, cu toate că nu vorbea prea mult, dovedea multă pătrundere în dezbaterea chestiunilor financiare și mai ales hotărîrea de a merge pînă la capăt în rezolvarea lor. Omul acesta era postelnicul Constantin Cantacuzino.

Cu vreo trei veacuri mai înainte, un strămoș al Cantacuzinilor purtase pe frunte cununa Bizanțului, e drept, într-o vreme în care cununa aceasta nu mai însemna foarte mult. După ce nefericita cetate căzuse sub bombardele lui Mahomed al II-lea, urmașii Cantacuzini se risipiseră în lume. Strălucirea lor pălise, desigur, dar exilul nu-i făcuse să-și piardă mîndria, noblețea lăuntrică, harurile spiritului și mai ales tainicele și întinsele lor legături cu orientul. Andronic Cantacuzino, tatăl lui Constantin, statornicit în Țara Românească, fusese sfetnic de vază și sprijinitor puternic al lui Mihai vodă, care-l numise pe rînd mare visternic și mare ban. Postelnicul, om încă tînăr, îl slujise pe Leon Tomșa, dar fără zelul acela slugarnic care-i plăcea atît de mult fostului voievod și se ținuse departe de liota cămătarilor țarigrădeni. Încercase, cu tact și înțelepciune, să

tempereze relele apucături ale lui Leon vodă, fără să se amestece însă în înfruntarea dintre acesta și boierii pribegi. Cunoscîndu-i însușirile și știindu-l fără pată, Matei îi dăduse rang de postelnic.

Așadar postelnicul Constantin vădea o chibzuită cunoaștere a treburilor bănești și de mai multe ori dăduse sfat înțelept pentru rezolvarea unor nevoi grabnice. Însă Matei vodă simțea, înțelegea că omul acesta, fără să o spună de-a dreptul, poate mai mult. O vie speranță încolțise în inima domnului, speranță întunecată de șovăieli adînci. Și nădejdea și ezitările își aveau temeiul lor. Dar pînă la urmă hotărî să treacă peste toate și să afle din chiar gura postelnicului cît de mult și în ce chip anume îi poate fi acesta de folos.

Îl pofti la sine fără alți martori. Poate că prezența boierilor l-ar fi stingherit pe Cantacuzino și i-ar fi îngrădit sinceritatea. Și apoi, chiar dacă discuția aceasta nu avea să dea nici un fel de roade, era mai bine ca totul să rămînă sub semnul discreției.

Privi cu plăcere, ca totdeauna, chipul smead al postelnicului, cu ochi ușor migdalați și cu fruntea înaltă, chip de cărturar și de gînditor, purtînd o netăgăduită pecete de noblețe. Părul, poate cam prea aspru, dar inelat și negru ca abanosul i se resfira pe gulerul bogat al veșmîntului. Schimbară cîteva vorbe fără însemnătate. Postelnicul nu se arăta prea grăbit să afle rostul acestei întrevederi.

Dar nici Matei vodă nu vădea prea multă grabă. Făcu cîțiva pași prin odaie, se opri o clipă în firida unei ferestre, privind îngîndurat prin feliile de sticlă chenăruite cu plumb, apoi întorcîndu-se brusc spre postelnic, rosti aceste neașteptate cuvinte :

— Se spune, postelnice, că tatăl domniei tale, Andronic Cantacuzino, Dumnezeu să-l odihnească, a fost acela care, prin legăturile lui și prin purtarea lui, l-a ridicat în scaun pe Mihai vodă.

— Multe se spun, răspunse netulburat postelnicul Constantin. Răposatul Mihai a fost un voievod strălucit. Cugetînd acuma, după scurgerea anilor, la faptele sale mărețe, ce însemnătate mai are cum anume s-a ridicat ? Un lucru însă pot mărturisi cu mîna pe inimă : că părintele meu l-a slujit cu credință, pînă la capăt.

— De aceasta nu se îndoiește nimeni. Iar părintele domniei tale va rămîne pomenit în veac printre oamenii de seamă ai acestei țări...

Buzele lui Matei se deslipiră imperceptibil apoi se strînseră repede la loc, ca și cum ar fi voit să adauge ceva, dar se rîzgîndise în ultima clipă. Postelnicului nu-i scăpă acest lucru. Pe fața lui miji un zîmbet nostalgic :

— De ce ai tăcut, măria-ta ? Tăcerile și ascunzișurile nu-și au locul. Eu știu prea bine ce ai gîndit : „Va rămîne pomenit în veac cu toate că a fost străin de această țară și de acest neam.“ Deși cu amărăciune, îmi zic că este firesc acest fel de a gîndi. Eu înțeleg multe și caut să mă ridic deasupra, să nu grămădesc în inima mea frigul și taina și bănuiala, ci dimpotrivă, adevărul, supunerea și căldura. Însă vorbele... ce putere au vorbele ? Cum să te încredințez pe măria-ta că, asemeni părintelui meu, sînt cu trupul și sufletul al acestei țări unde am aflat odinioară sălaș prietenesc ? Ce putere au vorbele, dacă faptele și purtarea vrednică și-au pierdut prețul și înțelesul ?

— Nu și l-au pierdut, postelnice. Eu tocmai asta spun, că sînt recunoscute și respectate de toți.

— Poate. Însă vorba asta, străin, o simt uneori ca pe o umbră între mine și alții. O, cît aș vrea s-o destram...

— Postelnice, noi ne-am sculat împotriva unor străini lacomi, răi și neînțelegători, cu care domnia-ta nu te-ai amestecat cum nu se amestecă aurul cu plumbul. Neamul Cantacuzin a prins rădăcini bune pe aceste meleaguri. Părintele domniei tale a fost un sprijinitor înțelept și devotat al lui vodă Mihai. Frații domniei tale, Toma și Iordache, s-au ridicat dregători la curtea Moldovei.

Postelnicul îl privi lung. Rosti, cu gravitate de astă dată :

— Măria-ta, este iarăși o împunsătură ? Toma și Iordache sînt sînge din sîngele meu, îi cunosc bine. Nu ei i-au ațîțat lui Alexandru Iliaș acele gînduri neprielnice și nu ei l-au mînat împotriva măriei tale. Sînt oameni chibzuiți. Rîvna lor e să fie pace și bună învoială între cele două țări, iar nu zavistie și război.

Vodă Matei se apropie de Cantacuzino, punîndu-i amîndouă mîinile pe umeri :

— Te cred, postelnice. Nu am gîndit nimica rău și nu am voit să-ți amărăsc sufletul. Trag nădejde să te păstrez

lîngă mine totdeauna, căci mare nevoie simt de oameni vrednici și luminați.

— Nu știu, mărite doamne, cît de mult va rodi rîvna mea... Însă mă jur că te voi sluji cu aceeași credință ce au arătat-o părintele meu lui vodă Mihai. Din prima clipă am înțeles că se va schimba ceva în țara aceasta, că se ridică un soare ce va încălzi pe mulți, iar pe cei răi îi va frige ca focul. Îi port măriei tale o nesfîrșită admirație. Să mă crezi, măria-ta, sînt vorbe cinstite.

Vodă îl scrută plin de curiozitate :

— Aș vrea să știu ce anume ți-a stîrnit simțămîntul acesta, postelnice.

— Greu mi-ar fi să deslușesc în cuvinte. Poate că tocmai tăria sufletească a măriei tale. Oricine înțelege cît de vitrege sînt împrejurările. Frămîntările măriei tale nimeni nu le știe, nimeni nu le vede. Un bărbat care arată asemenea stăpînire, care se învinge pe sine, poate să învingă totul.

— Nu știu, șopti Matei tulburat. Nu știu... Mă străduiesc și eu. Am cunoscut cîndva un războinic bătrîn, un căpitan de oaste. De douăzeci de ani nu-și scosese cămașa de zale de pe trup. Dormea cu ea. „Dacă aș scoate-o, spunea, m-ar năpădi slăbiciunea și bătrînețea". Fiecare purtăm cămașa noastră de oțel. E rece ca ghiața uneori și amarnic de stînjenitoare, dar nu trebuie s-o lepădăm dacă vrem să ne păstrăm vlaga.

Postelnicul Constantin înclină fruntea în tăcere. După o clipă ridică iarăși privirea noptatecă, gravă și învăluitoare :

— Doamne, năzuiesc din toată inima să-ți fiu de folos. Știu că sînt unele care, oricîtă dîrzenie și înțelepciune ai vădi măria-ta, nu-și află dezlegare. Mai înțeleg că nu întîmplător ai pomenit despre părintele meu, Andronic.

— Nu întîmplător, postelnice. Știi care este cea dintîi și cea mai copleșitoare trebuință, acum.

— Aurul, măria-ta.

— Aurul. Știi ce spune zicala : sacul gol nu stă în picioare.

— Dacă aș avea casa plină cu aur, n-aș sta pe gînduri să ți-l pun la îndemînă. Dar nu am casa plină cu aur. Andronic Cantacuzino a știut să-i găsească lui Mihai vodă, la vremea cuvenită, pungile trebuitoare. Îmi voi da osteneala să găsesc și eu o cale.

Postelnicul rostise cuvîntul hotărîtor. Dar tocmai în clipa aceea fața lui Matei se posomorî. Temerile, șovăielile care-i roseseră inima atîta vreme înviau cu o putere înfricoșetoare. Așadar nu era alt drum decît al încovoierii și al putreziciunii... Rob al cămătarilor din Stambul... Ca și Leon Tomșa. Ca și cei dinaintea lui. Pentru ce luptaseră ? Pentru o scurtă licărire de lumină, ca apoi să cheme ei înșiși întunecimea și umilința ?

Postelnicul Constantin nu avea nici o îndoială despre cele ce se petrec în inima voievodului. Oftă abia auzit :

— Măria-ta, eu zic că ar fi bine să lămurim lucrurile.

— Oare nu sînt deajuns de lămurite ? zîmbi oțetit Matei vodă.

— Numai în parte, măria-ta. Eu nu gîndesc la acei cămătari mărunți, lipsiți de cinste și de omenie. Cunosc doi bancheri a căror bogăție nici nu se poate măsura. Genovezul Santori și grecul Trifilios.

— Cu ce sînt ei mai buni decît ceilalți ?

— Mai întîi cu ce am spus : cu marea lor bogăție. Sînt oameni care pot aștepta oricît, dacă au bune chezășii. Nu-și vor sugruma niciodată datornicii. La ce privește măria-ta ?

Vodă își pogorî ochii de pe pereții spătăriei.

— Căutam acele chezășii, postelnice, răspunse și mai întunecat.

— Măria-ta nu ai pentru ce să-ți faci griji. Eu și rudele mele vom fi mijlocitori și chezași.

Matei îl privi țintă, scormonitor :

— Ai oare atîta încredere ? Sau ce să înțeleg ?

— Am încredere, mărite doamne. Desăvîrșită. Măria-ta vei gospodări toate cu mînă tare și pricepută. Se va ridica țara și va prinde cheag. Te vei înlesni să plătești, cu vremea, fără ca aceasta să fie o povară de neîndurat.

Matei vodă se lăsă în jilț, sprijinindu-și fruntea în palma stîngă. Tot ceea ce spunea postelnicul Cantacuzino părea să aibă temei adînc. Poate că în adevăr Santori și Trifilios nu-i vor pune jungherul în coastă. Nici chiar avînd această siguranță nu l-ar fi îndemnat inima să se dea legat în mîinile acelora. Adulmeca o capcană. Nu din partea postelnicului, care era sfetnicul lui și era sub sabia lui, ci din partea acelor pescuitori de aur nevăzuți și neștiuți, din furnicarul orientului. Dar ce putea să facă ?

„Da, birul, își spuse în sine, cu un scrîșnet. Îndată ce se va mai ridica țara din nevoi, va trebui să purcedem la strîngerea birului. Cu dreptate, dar cu neînduplecare. Să dea fiecare obolul cuvenit, chiar de îl va ustura..."

În vreme ce prefira aceste gînduri, postelnicul deslușea răspicat îndoindu-și degetele unul cîte unul :

— Trifilios și Santori vor lua asupra lor, răscumpărîndu-le, datoriile mai mărunte, ca să nu mai fii măria-ta neliniștit și sîcîit în toată clipa. Osebit îți vor înmîna sume în bani lichizi, pe măsura nevoilor. Îi vom convinge să hotărască soroace cît mai îndepărtate și capete nu prea mari...

Puseră totul la cale, în amănunțime. Postelnicul se obligă să înceapă demersurile neîntîrziat și cu toată discreția. Cînd acesta tocmai se ridica să plece, se vesti sosirea lui Udriște Năsturel, al doilea logofăt și cumnatul măriei sale.

— Poftește-l aici, îi porunci Matei cămărașului. Se întoarse înviorat către Cantacuzino : Rămîi și domnia ta, postelnice. Mai rămîi. Știu că ți-e drag Udriște. Iar eu mă voi bucura să fiu laolaltă cu două inimi credincioase.

În adevăr, Constantin Cantacuzino îi purta o frățească afecțiune tînărului, dar învățatului logofăt. Dacă firea lui Udriște era mai puțin statornică, trecînd uneori de la visare și reculegere la izbucniri pătimașe, pe cînd postelnicul se vădea cumpănit totdeauna, aceasta nu știrbea cu nimic buna lor înțelegere. Se îmbrățișară, căci nu se văzuseră cam demultișor : în săptămînile din urmă Udriște bătuse drumuri numai de el cunoscute.

Matei îi privi zîmbind cu bunăvoință. Nu mințise, se simțea bine lîngă aceștia doi. Nu erau oameni ai paloșului și nu trecuseră laolaltă prin furtuna de sînge. Dar îi respecta și îi iubea, înțelegînd în adîncul sufletului că însușirile lor îi vor aduce foloase mari în drumul pe care pornise.

În ochii logofătului lucea o lumină bucuroasă și ațîțată cînd grăi către domnul său :

— Măria-ta, oamenii mei sînt gata de drum. Așteaptă numai să întocmim cărțile de cuviință către Înalt Prea Sfinția Sa Petru, mitropolitul Kievului.

Vodă cătă la el cu luare aminte :

— Ce oameni sînt aceia, Udriște ?

— Meletie ieromonahul, de la Govora, și un frate al său întru credință, Nectarie Pelagonianul. Sînt oameni luminați, vor fi niște ambasadori de nădejde în aceste treburi gingașe, spuse logofătul cu însuflețire.

Cîteva clipe Matei păstră tăcere. Un oftat ușor i se stinse pe buze. Rosti apoi :

— Cu multă grabă ai lucrat, logofete.

Udriște Năsturel păli :

— Măria-ta ai încuviințat tot ce ți-am spus și tot ce te-am rugat cu atîta osîrdie, arătînd care sînt temeiurile. Ba încă m-ai îndemnat să purced cu toată silința la lucru. Iar acuma...

— Acuma ce, logofete ? Oare am spus ceva care ți-a risipit cumpătul ?

— Ba nu, măria-ta, dar mi se păruse... Iertare, dar am să spun cinstit ce cred eu că gîndești măria-ta acuma. Gîndești așa : fiecare de ce-i arde...

— Greșești, tare greșești, logofete, răspunse Matei cu un început de asprime. Sînt lucruri care nu le-ai oprit pentru tine, să cugeți numai tu la ele. Minunat este să se adune stropii de dulceață în fagure. Dar trebuie să fie cineva care gîndește la toate. Și la puținătatea florilor, și la apropierea brumei și la năvala bondarilor hoțomani. Știu că în țară e foame și sete nu numai de pîine și de apă. S-au împuținat sfintele cărți... Rîvnesc tot atît de mult ca și tine să le înmulțim, să dăm fiecăruia hrana sufletească fără de care viața se urîțește și se întunecă. Dar am vrut să cunoști că nu putem gîndi la un lucru fără să ținem seamă de altele.

Udriște Năsturel plecă fruntea împurpurată. Postelnicul Constantin spuse gînditor :

— După cîte înțeleg, este vorba să aduceți tipografie de la Kiev.

— Întocmai, postelnice, gîfîi Udriște. Tiparniță cu litere de mai multe feluri și cu tot ce trebuiește. Este în Ucraina un meșter vestit, Timotei Alexandrovici Verbițki. Dacă l-am îndupleca să vină și acela, bine ar fi.

— Bine ar fi, admise postelnicul surîzînd. Eu nu mă îndoiesc că strădania aceasta va fi încununată de izbîndă. Petru Movilă e un om înțelept și generos și va da tot sprijinul, căci inima lui e plecată cu dragoste spre aceste meleaguri.

Îmbărbătat de cuvintele lui Cantacuzino, logofătul înălţă ochi rugători spre voievod :

— Măria-ta, m-ai dojenit pe dreptate. Uşor mă înfierbînt... Dar n-am uitat cît de mari şi de multe sînt nevoile ţării, cît de scump este banul. Mitropolitul Kievului are o minte strălucită şi un suflet mărinimos. Însă nu are tiparniţa în odăile sale, să ne-o dea în dar ca pe-o icoană. Va fi o tîrguială şi se vor vărsa bani. Ştiu. Dar îmi zic că poate vom dobîndi înlesniri de plată şi din toată sărăcia se va găsi ceva. E de mare trebuinţă, măria-ta ! Să-i pornim la drum pe cei doi...

— Îi vom porni, logofete. Mai am eu să trimit şi alte cărţi pe drumurile Ucrainei şi ne vom sluji de solii aceştia în straie monahiceşti. Cît despre tiparniţă, fii liniştit. Nu vom lăsa lucrurile la jumătate.

Mişcat, Udrişte îi sărută mîna voievodului cu atîta grabă, încît acesta nu avu vreme să şi-o tragă îndărăt :

— Măria-ta, este o faptă ce-şi va arăta mai tîrziu roadele, dar îţi va lumina cununa şi amintirea ca o nestemată de mare preţ.

Interpretînd surîsul ostenit şi pierdut al lui Matei ca pe o îmbiere, logofătul urmă cu înflăcărare :

— Eu nu gîndesc, după cum am mai spus măriei tale, doar la cărţile bisericeşti, cu toate că ele sînt temelia. Va trebui să tipărim şi altele. Iată, în afară de obiceiurile şi rînduielile vechi, nescrise, între care unele prea înţelepte, ţara nu are legiuri lămurite şi cuprinzătoare. Va trebui să alcătuim o carte a dreptăţii, bine chibzuintă, luînd învăţătură şi de la cei vechi şi de la neamurile apusului, care au asemenea cărţi. Trebuie o lege scrisă pe care să o respecte deopotrivă şi cel puternic şi cel slab.

— Aşa este, recunoscu postelnicul Cantacuzino, dreptatea cată să fie una singură pentru toţi. Aceasta a fost dintotdeauna năzuinţa multor noroade şi cîrmuiri. Legi s-au făcut. Însă năzuinţa rareori s-a împlinit.

— Rareori, şopti Matei, apropiindu-se iarăşi de firida ferestrei, care îl atrăgea cu lumina ei gălbuie. „Iubeşte pe aproapele tău“ spune cuvîntul dumnezeiesc. Însă iubirea aceasta n-a fost niciodată întreagă şi biruitoare. Poate că de vină este lucrarea satanei, care ne împietreşte inimile. Poate că nu pătrunde destulă lumină în noi. Pe cine să osîndeşti ?

— Pe cei ce zăgăzuiesc această lumină şi o ţin sub obroc ! sări logofătul Udrişte. Nu putem răsturna lumea. Dar putem împlini multe, urmă cu o neţărmurită convingere. Măria-ta ştii ca şi mine că norodul nostru e plin de evlavie. Oamenii merg la biserici, în casa Domnului, să caute mîngîiere şi putere lăuntrică. Dar ce aud acolo ? Popii slujesc într-o limbă neînţeleasă, e ca şi cum auzul credincioşilor ar rămîne ferecat. De ce nu am tipări cărţile sfinte în graiul nostru vechi şi curat, ca să priceapă cu toţii, de la vlădică la opincă ? De ce nu am face-o ? Nu mai pomenesc de mănăstirile greceşti, unde iarăşi slujba este o ciripeală fără înţeles şi fără răsunet în inimi...

Vodă Matei încruntase sprîncenele. Era o chestiune în adevăr însemnată şi dureroasă, aceea a mănăstirilor străine, pe care o atinsese Udrişte. În ultimii ani multe sfinte chinovii fuseseră închinate Athosului, în chip abuziv. Şi nu era vorba doar de rînduielile religioase, de limbă şi tipic. Dar lăcaşurile acestea aveau cu toate moşii întinse, turme, iazuri, prisăci şi vii mănoase. Astfel încît, o bună parte din belşugul ţării se scurgea vrînd nevrînd în cămările şi în buzunarele prelaţilor din arhipelagul elen. Creştini şi aceia, desigur, însă totdeauna cămaşa a fost mai aproape de trup. Noul voievod cugetase din prima clipă cum ar putea pune capăt acestei stări nefireşti, dar nu găsise încă o rezolvare şi dealtfel socotea că împrejurările nu sînt destul de coapte pentru o măsură radicală.

Fruntea i se descreţi treptat :

— Ai o fire scormonitoare şi nedomolită, logofete. Priveşti totdeauna înainte şi departe. Iubesc asemenea firi. Ele îşi croiesc drum ca focul prin mărăciniş. Însă fii cu luare aminte, Udrişte, să nu te mistuie văpaia pe tine însuţi. Zîmbi, amintindu-şi : deunăzi l-am chemat la mine pe meşterul Zaharia, cel căruia i-am încredinţat refacerea mănăstirii Plumbuita. Îi poruncisem să gîndească tot el cum putem drege unele stricăciuni prea din cale afară ale acestor curţi. Zaharia e un om fără ştiinţă de carte, însă mi-a înfăţişat nişte desemnuri atît de minunate încît am rămas mirat. Privindu-le, am înţeles cu mîhnire că ceea ce năzuise el cerea o cheltuială mult prea mare şi i-am desluşit aceasta. „Măria-ta, mi-a spus, e păcat, e mare păcat. Să cîrpăcim numai şi să făţuim ? Atîta să facem ? Vor rămîne dedesubt grinzile putrede şi zidurile crăpate. Într-o zi se va nărui totul.“ Grăia adevărul, iar pentru

mine vorbele lui aveau un răsunet mult mai adînc. Ca să zidești ceva trainic, trebuie s-o iei de la temelie, nu să ascunzi putregaiurile.

— Văpaia de care vorbeai înseamnă cutezanță și dragoste de adevăr, măria-ta, șopti Udriște.

— Bun e Dumnezeu. Poate mă va ajuta să dobîndesc puterea și mijloacele trebuitoare. Poate mă va ajuta să păstrez lîngă mine asemenea oameni cutezători, iar nu să-i depărtez cu oarbă neînțelegere. După o mai îndelungată tăcere, Matei urmă : Du-te liniștit, Udriște. Îi vom trimite la drum pe cei doi monahi. Se vor împlini toate după voia ta. Socot că vom avea cu ce plăti, la timpul cuvenit, încheie oprindu-și ca din întîmplare privirea asupra postelnicului.

*

Zilele acelea se asemănau pentru voievod cu un anotimp nestatornic, capricios, în care lucirea razelor de soare și adierile călduțe sînt înlocuite numaidecît de un cer mohorît, de ploi înghețate, de volburi aspre și tot așa mereu. Se simțise mai îmbărbătat și mai încrezător cugetînd la lucruri înalte, care-i purificau sufletul, iar făgăduiala postelnicului Constantin îl umpluse de speranță.

Însă prea curînd unda aceasta de bucurie tainică și binefăcătoare, care crescuse în el, se spulberă și norul grijilor îl împresură iarăși, amintindu-i fără cruțare că, atîta vreme cît umbli printr-o pădure cu lupi, nu trebuie să te cufunzi în visuri, ci să stai cu flinta pregătită.

Cu mare stăruință, spătarul Tudorie Corbeanu și Diicul Buicescu îl poftiseră să vadă cu ochii lui steagurile de seimeni adunate acum lîngă cetatea de scaun. El însuși poruncise să fie aduși aproape, ca să-i aibă sub mînă, să-i cerceteze, și să hotărască fiecărui trup locul de reședință. Însă graba Corbeanului și a Buicescului, înfățișarea lor întunecată, îi stîrni presimțiri urîte. Știa el însuși că starea lefegiilor nu poate să fie prea bună. Cu destulă caznă, le plătise o parte din simbrie. Însă echipamentul, armele, caii, cereau alte cheltuieli pe care, pînă una-alta, nu le putuse face. Își închipuia deci că nu va fi o priveliște mulțumitoare. Dar ceea ce văzu întrecea această închipuire.

Viteji seimeni nu-și pierduseră disciplina, însă din fala lor de odinioară nu rămăsese nici urmă. Straiele călăreților erau mai mult niște zdrențe, iar caii lor niște umbre. Covîrșit, voievodul le privea fețele încruntate. Gîndise totdeauna la ei. Dăduse poruncă strașnică să se redeschidă ocnele de aramă, pentru ca faurii să lucreze întețit armele de trebuință. Dar toate mergeau prea încet. Apoi prea puțini între meșterii valahi cunoșteau meșteșugul tainic al călirii săbiilor ; cît despre cămășile de zale nici nu aveau mijloace să le lucreze. Trebuiau cumpărate de aiurea aceste apărători mlădioase și scumpe, ca și armele de foc. Mai era nevoie de multe trîmbe de postav, de sute și mii de încălțări trainice. Socotise nimerit să înjghebeze crescătorii și herghelii care să fie numai ale oștirii. Însă iarăși era nevoie de timp și se cerea cheltuială... Matei înțelegea că trebuia să subțieze mult, împotriva dorinței sale, flacăra acelor visuri de înflorire și înălțare care-l ademeneau. Căci mai înainte de orice, mai înainte chiar de a rîvni să răspîndească slava și cuvîntul dumnezeirii, datoria lui era să-i îmbrace și să-i înarmeze pe acești oameni, să facă din ei luptătorii temuți de odinioară. Vorbise despre o temelie de la care se cuvin începute toate. Văzduhul jilav, freamătul și bocetul pădurii, norul vînăt care se lățea peste cîmpuri, fiorul de gheață al inimii, toate aceste semne se înmănunchiau ca o mînă grea, apăsîndu-i umărul, în vreme ce un glas ca un scrîșnet de pietre vuia în auzul lui, arătîndu-i că în aceste vremi îndoielnice, pline de patimi, de ură și răscoliri, oastea e cea mai bună temelie a Țării Românești, temelia puterii lui.

CAPITOLUL III

În preajma lui Alexandru vodă se mai aflau încă o parte dintre boierii fugari din Țara Românească, scăpați cu zile în bătaia de la Obilești și care nu voiau cu nici un chip să se întoarcă acasă : fie din înverșunarea dușmăniei, fie că aveau motive binecuvîntate să se teamă, după toate cîte făptuiseră. Tot sub aripa lui Iliaș își aflase adăpost multă grecime, strămutată cu repeziciune dinaintea primejdiei. Toți aceștia alcătuiau laolaltă un viespar fără hodină, care întărîta și învenina neîncetat inima voievodu-

ui moldovean, și așa plină de drojdiile urii și amărăciunii. Căci nu era Alexandru Iliaș omul care să uite cu ușurință rușinea și înfrîngerea și să se împace înțelepțește cu o stare de lucruri mai presus de voința lui. Planul său de a-și ridica feciorul domn în Valahia se prăbușise cu huiet mare, ca un foișor rău întocmit. El însuși fusese bătut și zdrobit de pribeagul Matei, scăpînd cu viață ca prin urechile acului. Dacă ar fi fost om cu scaun la cap, ar fi șters toate acestea de pe răboj și și-ar fi îndreptat ochii spre alte nevoi, mai grabnice și mai lesne de împlinit. Dar nu era om cu scaun la cap. Dorul de răzbunare îl frămînta neîncetat, iar ecourile neliniștitoare care ajungeau la urechea lui Matei vodă îi stricau acestuia somnul ca un țiuit de surle.

De bine, de rău, Matei izbutise să adoarmă neîncrederea și ostilitatea turcilor. Năbădăiosului Murad i se zbătea uneori pleoapa, amintindu-și cum urcase în scaun boierul acesta răzvrătit. Însă marele vizir și Abaza pașa puseseră în lumină cu mare meșteșug calitățile de oștean și de bun gospodar ale pribeagului, precum și faptul că era iubit de boierii valahi, așa încît pînă la urmă se împăcase cu gîndul. Avea nevoie de o mînă sigură în Valahia aceea mereu frămîntată și nestatornică. Și apoi noul voievod își plătise la vreme obligațiile bănești către Poartă, iar în trebile dinlăuntru se arăta grijuliu și vrednic, așa încît nu-i putea găsi pricină.

Înfricoșate chinuri răbdase Matei pînă la plata haraciului, dinaintea unei visterii în care cu greu se încropea o lețcaie. Știa bine că o mai lungă amînare ar fi stîrnit nemijlocit iritarea sultanului. Iar poate că Abaza pașa și-ar fi retras cel dintîi bunăvoința și ocrotirea. Plătise așadar la soroc. Era tot ce putea năzui deocamdată. Să capete un răgaz. Să dea ghes plugarilor, păstorilor, meșteșugarilor și neguțătorilor să-și vadă fără șovăire și necaz de lucrul lor, ca să se adune iarăși belșugul cel vechi, al țării. Să pună pe picioare oastea, singurul reazim adevărat în vîltorile vremii. Nu dintr-o dată, ci încetul cu încetul, căci tocmai asta era ținta lui, să nu-i ațîțe pe turci.

Și iată că primejdia ca acest răgaz liniștit, atît de greu înjghebat, să se spulbere dintr-o dată, venea tocmai de la domnul Moldovei, care ar fi trebuit să fie prietenul și fratele său cel mai înțelegător. Veninul pe care-l strîngea Alexandru Iliaș în inima lui putea să-l îndemne în orice

clipă la fapte nesăbuite care să aprindă iarăși dihonia și pîrjolul, să deschidă iarăși izvoarele sîngelui și, ceea ce era mai rău, să stîrnească îngrijorarea și mînia Sublimei Porți. O, cît de mult tînjea după un frate, după un prieten ! Nevoia unui aliat era mai aprigă decît nevoia de aer. Gheorghe Rákoczy, o știa prea bine, era cel mai adesea sclavul unor jocuri politice complicate și subtile, dictate de tot felul de interese. Apoi, voievodul transilvan avea mai mult apucături de protector, născute din trufia atît de obișnuită la cîrmuitorii Apusului. Desigur, îi purta respect și recunoștință lui Rákoczy, căci în adevăr îi datora mult. Iar alianța cu el nu era de lepădat, ci dimpotrivă, rîvnea să o întărească. Dar dacă la aceasta s-ar fi adaus o frățească și desăvîrșită unire cu domnul Moldovei, altă făină s-ar fi măcinat la moară, și tăria furtunilor ar fi slăbit mult.

Nu era mai puțin adevărat, fuseseră dovezi grăitoare despre aceasta, că Iliaș vodă stîrnea în juru-i destule nemulțumiri, iar unii dintre foștii săi oameni de credință se întorseseră împotriva lui. Cehan, vornicul Lupu, spătarul Ureche și alții încă, puseseră îndîrjite pîri la Stambul, arătînd că vodă duce țara de rîpă prin nesocotința lui și că nedreptățește pe mulți. Dar, după cît se părea, jeluirile acestea nu găsiseră ecou, iar padișahul nu mișcase un deget împotriva lui Iliaș. Cehan și ceilalți umblau cu frica în sîn, așteptînd să cadă urgia domnească asupra lor. Matei știa deasemenea că Moise Movilă, aflat la Constantinopole și susținut ca și el însuși de Mehmet Abaza, se zbate din răsputeri să surpe tronul lui Alexandru și să-i ia locul. Dar nici Movilă nu izbîndise nimica pînă acum. Fie că Abaza pașa ezita să forțeze iarăși, prea curînd, mîna sultanului Murad, fie că beiul începuse să-și piardă interesul pentru acest candidat nenorocos.

Cumpănind bine aceste lucruri, Matei hotărîse să trimită în Moldova o solie. Nădăjduia ca prin vorbe înțelepte, pașnice și măgulitoare, să aline cît de cît pojarul din inima lui Alexandru, iar dacă nu va izbuti să și-l facă prieten, măcar să-l hotărască să uite vrajba. Odinioară, aflîndu-se pribeag în Ardeal, mai trimisese un sol la curtea Moldovei, iar acela își pierduse viața sub securea călăului. Era însă încredințat că de astă dată, aflîndu-se el, Matei, domn al Țării Românești, Iliaș nu va mai cuteza să făptuiască asemenea nelegiuire fățișă.

Mesagerul ales, Ivașcu Băleanu, plecase cam cu îndoială în această misiune periculoasă. Dar nu tîrzie vreme după plecarea lui, începură să străbată la București zvonuri neașteptate și nelămurite. De-ar fi fost să se dea crezare acestei vorbe purtate din om în om, la Moldova se pornise răzmeriță mare și sîngeroasă. Atît de mare, încît Alexandru vodă nu mai aflase altă cale decît fuga, spre a-și mîntui zilele.

Curînd, aceste vorbe fură adeverite de însuși Ivașcu Băleanu, întors acasă după ce însoțise o vreme suita lui Iliaș, care se îndrepta cu mare iuțeală spre Țarigrad. Veștile pe care le aducea vornicul erau de o atît de mare însemnătate, încît măria-sa adună fără întîrziere divanul.

— Boieri dumneavoastră, începu Băleanu cu glas răgușit, măria-ta și boieri dumneavoastră, martor mi-e Dumnezeu că am văzut întîmplări de toată mirarea. Zic de toată mirarea, căci vodă Iliaș părea atît de strașnic, iar puterea lui a ars și s-a năruit într-o clipă, ca de vîlvătaie. Cunoașteți că l-am însoțit o bucată de drum pe fugarul Iliaș. Nu de grija și de mila lui, de ce n-aș spune-o...

— Te credem, rînji Tudosie Corbeanu.

— ...nu de grija și de mila lui. Însă nu era cu putință să rămîn acolo, în viermuială și în clocot, unde nimica nu mai este statornic. La ce aș fi rămas ? Arde Moldova, boieri dumneavoastră !

Văzîndu-i fața palidă și ochii tulburi, Matei vodă cătă să-l aducă în fire :

— Înfrînează-te, vornice. Spune deslușit cum s-a întîmplat. Noi de aceea ne-am strîns, ca să înțelegem dincotro bate vîntul.

— Din toate părțile, măria-ta. Și atît de rău, încît cei ce l-au stîrnit pătimesc deopotrivă, dacă nu mai abitir ca voievodul. Simțindu-se primejduiți, și știindu-se fără sprijin de nicăierea, Ureche, Cehan și Lupu, ales acesta din urmă, au prins să se zbuciume, năzuind să lovească ei mai întîi. Neavînd oaste, nici de unele, au început să ridice prostimea, înfierbîntînd-o în contra grecilor care-și umflă pîntecul din avuția Moldovei și în contra lui Alexandru, care i-a pripășit și i-a ținut sub pulpana lui...

— Așa, așa ! sări Filișanu întărîtat. Doamne ajută ! S-au găsit și acolo bărbați vrednici care să se salte împotrivă, să măture pleava Stambulului !

— Nu zic ba, clătină Ivașcu Băleanu fruntea cu amar, nu zic ba, însă boierii moldoveni au uitat un lucru, săracii : că dacă scapără amnarul taman lîngă șira de paie, pot arde ei înșiși, ca guzganii. Și mă mir de Lupu, care părea om șiret și chibzuit. Au sculat prostimea. Și atîta au zădărît-o, încît nici vorbă să o mai țină în frîu. Am văzut cu ochii mei cum s-a răspîndit omenirea aceea pe ulițele cetății de scaun. Era ca la judecata de apoi. Puzderie de oameni hămesiți, îndrăciți, cu topoare și furci. Păreau o gîrlă vuitoare care și-a rupt mătcile și se revarsă, pustiind totul.

Udriște Năsturel, care ascultase pînă atunci tăcut și îngîndurat, rosti încetișor :

— Întocmai așa. În trecut au mai fost asemenea revărsări ale mulțimilor. Se cunosc. Ele sînt întocmai ca o fierbere și ca o izbucnire de talazuri afară din matcă. Prăpădul nu mai alege.

Cuvintele lui aduseră o stînjeneală grea și un fior. Băleanu înghiți un nod înecăcios, pesemne i se uscase beregata, apoi urmă :

— Da... Așa a fost. Răzmerița n-a mai ales ce e bun și ce e rău. La început, oamenii au țipat în contra veneticilor. Pe care-l prindeau, gata cu el. Pe Batiște Veleli, grecul, l-au tocat fărîme cu baltagele, încît nu știu dacă le-a mai rămas neamurilor oarece, să îngroape. Și alții au pățit-o la fel. Dar pesemne că rău mocnise în oameni fierbințeala, fiindcă n-au mai stat să aleagă și au dat iama pretutindeni. Boierii s-au ascuns, iar alții au fugit care încotro. Lui Lupu i-a venit mintea de pe urmă și plin de curaj a căutat să micșoreze furia prostimii și s-o îndrepte unde-i plăcea lui. Însă n-a mai putut. Careva a zvîrlit în el cu un ciolan de vită și s-a ales cu capul spart așa de rău, că îi sărea sîngele prin legătoare...

— Așa-i trebuie, rîse Diicul Buicescu fără nici o compătimire.

Rîseră și alții, mînzește. Matei vodă rămînea însă cu buzele lipite și cu sprîncenele încruntate. Îl răscoliseră întîmplările zugrăvite de Ivașcu Băleanu, cu înțelesul lor profund și neliniștitor. Dar dincolo de acestea gîndea cu mare stăruință la cel care părea să le fi iscat pe toate, la vornicul Lupu. Îl cunoscuse pe Lupu încă din fragedă tinerețe. Tatăl acestuia, aga Neculai, venise cu peste trei-

zeci de ani în urmă în Țara Românească, iar prin sîrguința și istețimea lui prinsese repede cheag și ajunsese la mari dregătorii. Fecioru-său, Lupu, se vădise așijderi un tînăr cu însușiri deosebite. Căpătase învățătură și grăia cu ușurință în mai multe limbi. Avea însă și slăbiciuni. Era iute la mînie și vestit că trage sabia pentru lucruri de nimica. Pătruns de niște fumuri ale sale, se fălea cu o stirpe bizantină, poate născocită, poate nu, și se arăta mare iubitor de strălucire, după cum era și cam desfrînat și cam muieratic. Dar poate că acestea erau doar niște cusururi ale vîrstei. Căci de învățat, ager la minte și îndrăzneț, nimeni nu putea să spună că nu este. După moartea vel-agăi Neculai, Lupu luase calea Moldovei, cu destul de puțină avere, fiindcă o cam părăduise. De atunci Matei nu-l mai văzuse, dar auzise despre el cîte unele. Repede urcase treptele măririi. Se cununase, furînd-o zice-se din rădvan, cu Tudosca, fata boierului Costea Bucioc și a Candachiei Șoldan. Socru-său, om foarte bogat și influent, îl ajutase să ajungă hatman și pîrcălab al Sucevei. Iar acum se afla vornic. Și stîrnise ceea ce stîrnise. Și se alesese cu capul spart. Încîlcită întîmplare... Nu-i vorbă, Lupu pripise totdeauna să se bage în jocurile politice, unele destul de primejdioase, dar care i-ar fi putut aduce cîștig. În vremea domniei lui Gaspar Grațiani fusese învinuit că a furat bani din visterie. Altceva era la mijloc, știau cu toții. Lupu îl pîrîse pe Grațiani la Poartă că s-a hainit, iar drept răzbunare, voievodul îl făcuse hoț, vîrîndu-l în temniță și îl schingiuise arzîndu-l cu fierul roș. Iar acuma vornicul aprinsese pîrjolul răzmeriței. Poate că ar fi avut o îndreptățire, știindu-și viața amenințată. Dar oare numai pentru asta o făcuse ? N-ar fi fost oare mai simplu și mai înțelept să se pună la adăpost, așteptînd timpuri mai prielnice ? Apoi, de unde și pînă unde răbufnirea aceasta a lui împotriva grecilor ? Tocmai el să se ridice, el, levantinul, care avea atîția prieteni și sprijinitori printre nobilii greci ? Nu cumva, dincolo de întîmplarea aceasta, se ascundea un plan mai ambițios și mai îndepărtat ?

Ivașcu Băleanu urma să povestească, însoțindu-și vorbele cu largi fîlfîiri ale brațelor, grozăviile văzute și trăite de dînsul în cetatea de scaun a Moldovei. Boierii ascultau murmurînd și minunîndu-se, neștiind prea bine dacă trebuie să se bucure sau nu. Dușmanul lor, Alexandru Iliaș,

fusese prăvălit. Dar care vor fi urmările acelor fapte de pomină ?

— Spune-mi, Ivașcule, întrebă Matei gînditor, ai mers împreună cu Alexandru... Ce simțea el, cum arăta, ce zicea ?

— Rău arăta, pe legea mea. Căci a scăpat cu destulă greutate din capcană. Iar de zis nu zicea mare lucru, ci doar scrîșnea și arunca vorbe spurcate la răstimpuri. Însă am înțeles că nu se va da bătut cu una cu două.

— Nu cred că-i va fi lesne, mormăi Sima. Sultanul nu-l va ierta că a îngăduit să se răscoale țara. A făcut și el ca vaca cea proastă, a dat cu copita în șiștarul plin. Însă vorba fratelui Băleanu : nu se va da bătut cu una, cu două. Se va zbuciuma. Iar să nu uităm că-l are acolo pe cuscru-său, Curt Celebi. Știm ce poate șarpele acesta.

Matei știa prea bine. Avusese el însuși de pătimit din pricina afurisitului Celebi, care-l înfășurase atît de meșteșugit în lațul intrigilor, încît puțin lipsise să nu sfîrșească sub hangerul gîdelui sau înecat în Bosfor. Înăbușindu-și oftatul, îl cercetă iarăși pe vornic :

— Cu capii răzvrătirii ai stat de vorbă ?

— Atît cît s-a putut în dîrdora acelor zile. S-a rostit numele lui Miron Barnovski. Acesta are mulți prieteni și susținători în Moldova, care ar vrea să-i încredințeze iarăși sceptrul. Însă cuvîntul cel mai greu tot vornicul Lupu îl va avea, după cum socot. Cu toate că a cam dat greș în socotelile lui, Lupu e un om puternic și dibaci. Ține în mîna lui multe fire, ascultați ce vă spun.

— Hm, făcu spătarul Tudosie, nu ar fi rău să-l cheme pe Barnovski de la Ustie. Cît a fost domn, Miron vodă s-a arătat om înțelept și cu frica lui Dumnezeu. Nu ar fi rău să-l cheme. Ni s-ar risipi și nouă grijile.

Barbu Brădescu își scutură pletele frumoase :

— L-ați uitat pe Moise Movilă. De cînd așteaptă el să se deschidă un prilej... Acum, că s-a ivit, se va face luntre și punte să nu-l scape. Și iarăși uităm că Moise are în spatele lui brațul lui Mehmet Abaza, braț de oțel.

Așadar lucrurile se înfățișau nespus de încîlcite. Avea să fie o luptă aprigă. Care păstra mai mulți sorți de izbîndă ? Alexandru Iliaș ? Movilă ? Barnovski ?

Matei vodă cugeta la toate acestea cu barba grămădită în gulerul țeapăn, brodat cu argint. Pentru el, blîndul Miron sau Moise Movilă erau oricum de preferat. Numai

Alexandru să cadă. Însă fără vrerea lui, gîndul îi zbura necontenit la acel Lupu, care vîrîse băţul în ştiubeu şi se alesese înţepat el însuşi, destul de zdravăn. Avea convingerea că, oricum s-ar desfăşura întîmplările, vornicul Lupu va rămîne în picioare, iar spusele Băleanului îi întăreau această convingere. Se pomeni întrebînd cu glas tare :

— Pentru cine va fi fiind acest Lupu ?

— Poate că pentru sine, mormăi Filişanu.

Poate că pentru sine... Într-un fel sau altul, o sămînţă de adevăr era în vorbele acestea. O clipă îi trecu prin minte să trimită un sol de taină la Lupu, să-şi asigure astfel un prieten influent pentru mai tîrziu. Dar îndată îşi dădu seama că n-ar fi fost prudent. Dacă turcii, îndîrjindu-se, îi vor găsi vină că a făcut cîrdăşie cu cine nu trebuia ?

Se mulţumi să ia hotărîrile cele mai simple, dictate de împrejurări. Trimise în mare grabă o ştafetă la capuchehaia din Stambul, cu poruncă să fie cu ochii în patru şi cu urechile bine destupate. Să-l informeze fără nici o zăbavă despre tot ce se petrece şi mai ales dacă turcii plănuiesc vreo expediţie militară pentru a potoli frămîntările din Moldova. Era lucrul de care se temea cel mai mult, căci dacă se întîmpla astfel, aripa furtunii putea foarte uşor să atingă şi Ţara Românească. Tot atunci, Buicescu şi Corbeanu purceseră să tocmească steaguri noi de oşteni în plată, pînă la două mii de oameni după cum chibzuiseră, căci pentru mai mulţi nu ajungeau banii. Şi aşa era nevoit să rupă de la alte nevoi pe care abia începuse să le astîmpere, din dajdia strînsă şi din sumele împrumutate de curînd. Căci se prevesteau norii ca o dungă vînătă la marginea orizontului şi altă înţelepciune nu era.

*

Treptat, în Moldova apele începură să se liniştească. Furia răzvrătirii se stinse. Cu făgăduieli de mai bine şi de dreptate, cîţiva dregători bătrîni izbutiseră să înduplece prostimea a se răspîndi pe la casele ei. Însă ţara rămăsese fără domn. Partizanii lui Miron Barnovski trimiseră în mare grabă la Ustie vorbe şi rugăminţi stăruitoare, iar evlaviosul Miron, încălzit de aceste vorbe prieteneşti, îşi părăsi locul exilului şi purcese către Suceava. Îndată

apoi plecă la Constantinopole, căci singurul drum către domnia legiuită trecea pe la picioarele padişahului.

În drumul său spre Ţarigrad, Barnovski poposi şi la curţile lui Matei vodă. Părea abătut şi muncit de o grea povară. Boierii cei mai de seamă ai Moldovei îl chemaseră cu osîrdie, iar dintre toţi cel mai însufleţit se arătase vornicul Lupu. Şi deodată se vădise fără putinţă de tăgadă că însuşi Lupu îl ponegrea cu perfidie pe toate [illegible]-tind că nu este omul ţării, ci omul polonilor. Cuprins de mînie şi de scîrbă, Matei îl povăţui pe Miron vodă să fie cu mare luare aminte la aceste uneltiri care puteau să-i scurteze drumurile în chip neaşteptat. Însă Barnovski porni fără şovăire spre Stambul, ca omul pătruns de o năzuinţă curată şi cu credinţă în Dumnezeu.

Se scurse apoi un răstimp fără alte întîmplări. Dar în loc să se simtă mai liniştit, Matei se vedea tot mai chinuit de temeri, căci sub această linişte simţea mocnind, ca tăciunii în spuză, o dogoare vrăjmaşă. De la Stambul nu primise încă veşti. Sîrguia fără încetare la înjghebarea oastei ; avea acum aproape şase mii de mercenari, bine înarmaţi şi echipaţi, o trupă nu foarte mare, dar de toată vrednicia, pe care putea să se bizuie în orice împrejurare. Nu uita că însuşi Mehmet Abaza îl îndemnase să-şi întărească armata şi că dacă sultanul s-ar fi arătat nemulţumit, beiul de la Nicopole ar fi fost cel dintîi care să înfăţişeze acţiunile lui drept o întemeiată prevedere. În situaţia aceasta nesigură şi tulbure, cînd sceptrul Moldovei era pus la bătaie şi se aprinseseră iarăşi patimile la Ţarigrad, simţea tot mai mult nevoia de a se sfătui cu Abaza Paşa.

Beiul nu se mişca nicăieri dintre ienicerii lui şi dintre zidurile Nicopolei. Să pornească el însuşi, Matei, într-acolo, nu era bine : ar fi dat multora de gîndit. Dar ca şi cum Abaza ar fi scrutat din depărtare, cu ochii lui smoliţi, cugetul voievodului, iată că într-o bună zi se arătă la curte părintele Ignatie Sîrbul. Umbrele palide ale obrajilor, cearcănele negre din jurul ochilor, slăbiciunea trupului care parcă plutea în mantia mohorîtă, îi dădeau călugărului o înfăţişare aproape nepămîntească. Însă ochii lui Ignatie păstrau aceeaşi lumină şi aceeaşi blîndeţe. Învăluindu-l pe măria-sa într-o căutătură lungă şi smerită, prin ochii aceia trecu un licăr scurt, mai mult o tremurare, al căreia înţeles nu-i scăpă lui Matei :

— Sfinția-ta, spuse, văd că nu ești mulțumit cum mă găsești. Dar este în legea firii. De la o vreme copacul nu mai crește în sus, ci se apleacă și se gîrbovește. Și apoi mă apasă atîta gheață pe crengi...

— Zăpezile se topesc și vine iarăși vremea verdeții. Și aceasta e o lege a firii, zîmbi monahul. Numai copacul secătuit rămîne lemn mort. Dar spre inima măriei tale urcă sevele ca șipotul, le aud. Nu pot zice ca prostul : nu le pune toate la inimă. Inima unui voevod este întotdeauna potirul grijilor. S-au ivit pe fruntea măriei tale brazde noi. Nimic de-a mirare. Dar eu am clipit, înțelegînd că te-a părăsit lumina încrederii.

— Hm. Se înțelege asemenea lucru ?

— Ochiul deprins înțelege, măria-ta.

— Atunci nu mă ascund. Mărturisesc, părinte. Nu mi-a slăbit hotărîrea de a duce toate la capăt cît va fi viață în mine. Însă ar trebui să zăresc, cît de departe, măcar o fărîmă de stea. Nu o zăresc. Mă simt ca în pădure. Calc pe vreascuri moarte și troznetul lor mă înfioară ca pe copii, în tăcerea aceasta. Opri cu un gest intenția călugărului de a-i răspunde : Lasă, să nu mai vorbim despre mine acum. Eu te-am cîntărit din geană pe sfinția-ta și te-am văzut împuținat. Mă sperii. Ce-ai ? Ești bolnav ?

— Nu sînt bolnav, mărite doamne. E bolnavă lumea. Eu nu sînt schivnic, dar mă aflu oștean al credinței și pentru noi împuținarea trupului nu este ceva rău. E bolnavă lumea, măria-ta, iar suferința ei nu ne poate lăsa nepăsători. Sărmanii creștini pe care îi păstoresc se scaldă în sudorile morții și îi apasă jugul ca piatra. Mă istovesc în rugăciuni, cerîndu-i cu umilință Domnului să pună capăt acestui mare chin, pe care în înțelepciunea Lui poate că l-a hotărît pentru ispășire. Mai fac și altele. Caut să alin, să îmbărbătez, caut să îmblînzesc asprimea călăilor. Însă e puțin, tare puțin.

— Mă cutremur, părinte Ignatie, închipuindu-mi cîte rabzi acolo, în gloata păgînilor, în pămîntul robit de păgîni. Doamne apără. Eu grija aceasta am purtat-o înlăuntrul meu și o mai port : ca nu cumva să se întindă și peste această țară. Iar am pentru sfinția-ta un mare respect, căci de bună voie ai luat în spate crucea. Mucenic și samaritean, ai rămas în mijlocul năpăstuiților, străduind pentru ei. Puțini au tăria aceasta. După o scurtă tăcere, grea ca plumbul, întrebă : Ce face Abaza pașa ? El te trimite ?

— El. Beiul e sănătos, care sănătate ți-o dorește și măriei tale. E bucuros că ți-ai întărit domnia și cîrmuiești cu braț fericit. Cuvîntul lui Abaza e să-ți înjghebezi bine țara și oastea și să rămîi încredințat de prietenia lui. Iar aș mai adăuga de la mine : alungă măria ta norul întristării. Îmi pare lucru de căpetenie că nu se pomenește vrajbă sau cîrteală.

Nu se pomenea vrajbă sau cîrteală. Boierii ședeau cu supunere în jurul său și el căuta să le răsplătească devotamentul. Dar pe ceilalți ? Norodul mărunt și obijduit... Pe cei care brăzdau an de an carnea pămîntului și însămînțau și secerau, pe cei care dormeau sub stele, lîngă oftatul și răsuflarea vitelor... Pe aceștia cum îi răsplătea ? Luîndu-le dajdia la soroc, cu asprime necruțătoare ? Ce simțeau aceștia ? Ce gîndeau ei despre dînsul, despre voievodul țării ? Boierii... Glasul lor falnic, plin de atîțare... Dincolo de ei i se părea uneori că nu deslușește nimic, că nu este decît un hău cu umbre și o miriște neagră, necunoscută.

Neașteptata întrebare a lui Ignatie îl făcu să tresară :

— Măria-ta îl cunoști bine pe vornicul Lupu Coci, din țara Moldovei ?

— Nu pot să zic că bine. Cine pe cine cunoaște ? Privi cu încordare în ochii călugărului : Sfinția-ta poate că știi în tot atîtea amănunte cum s-a jucat el cu focul și ce a ieșit.

— Știu.

— Aș fi bucuros să aflu ce gîndește Mehmet Abaza despre acesta.

— Ce gîndește, el nu spune. De căderea lui Iliaș nu are cum să-i pară rău. Iar despre vornicul Lupu a pomenit fără dușmănie. Ghiceam că îl pune pe un talger nevăzut și îl cîntărește. De aceea am întrebat...

Ascultîndu-l pe Ignatie, Matei nu mai avu nici o îndoială că Lupu nu se ridicase pentru altcineva decît pentru sine. Șiretul vornic adulmeca în tuspatru vînturile. Simțise că beiul de la Nicopole e gata să susțină în Moldova un candidat la domnie hotărît și fidel. Poate că trimisese plocoane, poate că făcuse jurăminte...

Urmărindu-i parcă firul gîndurilor, călugărul adause cu voce neutră :

— După cîte spun unii și alții, acest boier moldovean și-a cîștigat și la Constantinopole un proteguitor puternic, pe Kislar aga.

— Înseamnă că i se deschid drumuri...

— Drumuri spinoase, dacă ne gîndim bine, măria-ta. Vornicul Lupu a ațîțat norodul. Murad sultan știe aceasta și n-are să-i fie nicicum binevoitor. Nici grecii din Stambul nu-i iartă, îi vor pune bețe în roate. Apoi, între boierii moldoveni, cei mai mulți sînt pentru Miron Barnovski. De aceea l-au și chemat cu atîta grăbire.

— Să înțeleg că va fi Miron voievod ?

Călugărul oftă, clătinînd capul cu mîhnire :

— Despre asta am mari îndoieli. Căci Barnovski era încă pe drum cînd ajunseseră la Poartă învinuirile și dovezile despre hainirea lui. Acele dovezi, care arată cît de plecat este el către craiul Lehiei și cum cată el să-l amăgească pe sultan, nu știu dacă sînt adevărate sau ticluite. Însă vor trage grozav de greu în cumpănă.

Matei vodă rămase tăcut, cu ochii pironiți în arabescurile scoarței trandafirii. Bietul Barnovski... Mai mult ca sigur că, de nu cumva își va pierde viața, nu se va mai înturna slobod de la Țarigrad. Îl căina din tot sufletul pe nefericitul pribeag. Dar în același timp nu se putu împiedica să gîndească, cu o secretă și stranie admirație, la Lupu Coci. Omul acela se apropia de țelurile lui tainice cu iscusință. Scăpase într-un răstimp foarte scurt de doi adversari care-i stăteau în drum. Unuia îi surpase puterea asmuțind prostimea împotriva lui. Pe celălalt îl înlăturase momindu-l cu o nălucă aurită și săpîndu-i o capcană adîncă. Iscusit om ! Cît de sus se vor fi ridicînd năzuințele lui ? se întrebă plin de uimire.

CAPITOLUL IV

Expedițiile de pradă ale tătarilor din Bugeac către pămînturile megieșe nu erau ceva neobișnuit. Din vreme în vreme, ceambuluri răzlețe, lihnite și aprige ca haitele de lupi, năvăleau pe neașteptate peste locuitorii leși sau moldoveni ai ținuturilor de margine, jefuind, arzînd și

robind, pentru ca apoi să se piardă cu aceeași iuțeală în nemărginirea stepelor. Prezența tătarilor în coasta sărmanilor creștini era un blestem și o pacoste, o neîntreruptă amenințare, căreia nimeni, nici bunul Dumnezeu, nu se arătase vrednic a-i pune capăt pînă acum.

Dar ceea ce se întîmplă la începutul verii lui 1634, vară secetoasă, cu zăpuşuri timpurii, nu mai era un lucru obișnuit. Urdiile mîrzacilor se mișcară toate odată, ca la un semn. Douăzeci de mii de războinici, sub călăuzirea lui Cantemir bei, se aruncară ca un talaz nimicitor asupra regatului Poloniei, trecînd totul prin foc și sabie. Multe castele întărite fură arse și prădate de toate avuțiile. Lanurile și așa pălite de secetă se aprindeau ca iasca și vîntul dogoritor purta de colo-colo trîmbe de fum întunecoase ca o prevestire a morții. Bărbați, femei și copii căzură jertfă cruzimii nohailor, iar mulți alții fură mînați din urmă cu harapnicul, pe drumul fără întoarcere, laolaltă cu turmele și cirezile chinuite de sete, care ridicau nori groși de colb în mijlocul cîmpiei. Un vaier și o tînguire înfricoșată se înălța de la un capăt la celălalt al meleagului.

Însă leșilor nu le trebui mult ca să se dezmeticească din această groază și buimăceală. Panii cei viteji și mustăcioși alergară cu oamenii lor să se pună sub steagul și sub porunca hatmanului coroanei, oștean neînfricat, încărunțit în războaie. După ce strînse destui luptători, încercata căpetenie nu se grăbi însă să iasă în calea mîrzacilor. Le dădu ocol cu multă prevedere și cînd socoti că i-a prins la strîmtoare se năpusti asupra lor ca un vultur. Hoardele lui Cantemir bei pierdură o mulțime de oameni, iar cei scăpați cu zile se împrăștiară ca potîrnichile, bîntuiți de groază, znopiți și spîrcuiți fără milă.

Clopotele catedralelor din Cracovia, imnurile de bucurie și slavă ale creștinilor, țipetele de ură și de pierzanie ale tătarilor loviți atît de crunt străbătură cu vuietul lor pînă la saraiurile din Stambul. Furia padișahului nu mai cunoscu margini. Ochii îi luceau ca tăciunii aprinși, iar din gura lui strîmbată de spasmuri țîșneau ocări nemaiauzite. Diavoli de ghiauri ! Făpturi nelegiuite, semețe și lipsite de rușine ! Îndrăzniseră să lovească în Cantemir bei cîinele său credincios, sfărîmîndu-i colții și schilodindu-l ca pe o potaie fără stăpîn ! Una ca aceasta nu se mai putea răbda. Aveau să plătească scump.

...La Nicopole, în încăperea austeră în care-și petrecea mai tot timpul, încăpere în care lumina candelabrelor și desemnurile vii ale scoarțelor se stingeau parcă într-o severitate înghețată, Mehmet Abaza pașa aștepta de zile întregi, tăcut și nemișcat ca un idol de tuci.

Cînd în cele din urmă, într-un asfințit roșu ca un incendiu, care scălda palatul într-o lumină sîngerie, icioglanii îl introduseră pe Soliman aga, înaltul mesager al padișahului, Mehmet Abaza se ridică drept în picioare, ca împins de un resort. Ochii lui se ațintiră asupra agăi ca două suliți arzătoare. Trăsăturile i se destinseră și un zîmbet aspru, sălbatic, înmuguri pe fața lui oacheșă. Mai înainte ca Soliman să fi pronunțat vreun cuvînt, bucuria și însuflețirea întipărite pe chipul trudit al acestuia îl făcuseră să înțeleagă că a cîștigat.

Vechiul tovarăș de luptă al beiului nu era omul care să se piardă în vorbărie fără rost. Cunoștea prea bine însemnătatea clipei. Rosti scurt, stăpînindu-și emoția :

— Luminăția-sa padișahul a hotărît să pornească război împotriva polonilor. Va mîna către Dunăre o armată de treizeci de mii de oameni, a căror comandă ți-o încredințează, Mehmet pașa.

— Lasă tonul acesta, Soliman, prietene, spuse beiul cu glas tremurat de exaltare. Vino să ne îmbrățișăm.

Își apropiară obrazul, strîngîndu-se la piept cu putere. Soliman aga șopti cu sfială, ca pentru sine :

— Treizeci de mii de luptători sînt puțini...

— Cine nu înțelege asta ? Ți-am mai spus-o și altădată : mă așteptam. Dar asta nu mai are însemnătate. Nouă ne trebuia acest început.

— Polonii sînt puternici, stărui imbrohorul cu aceeași sfială, temîndu-se să nu-și supere prietenul.

— Ha ! O știe cineva mai bine decît mine ? ! Crezi că sînt orb ? Acesta a fost totdeauna secretul biruințelor mele : nu mi-am nesocotit niciodată potrivnicul. Știu că polonii sînt tari. Lehistanul, cînd este atacat, se apără cu furia unui urs încolțit de cîini. Dar eu am frînt o dată grumazul ursului și am s-o mai fac. Cele dintîi izbînzi vor fi un argument prea temeinic pentru ca sultanul să ne pună la dispoziție trupe proaspete, spre a duce treaba pînă la capăt.

Slujitorii aduseră tăvi de argint cu fructe și zaharicale, carafe străvezii cu băutură rece. Aprinseră lampadarele apoi se făcură nevăzuți. Melik, robul etiopian surd și mut, singurul pe care pașa îl îngăduia lîngă sine în asemenea împrejurări, mînuia cu iscusință greul evantai cu ciucuri de mătase, căci deși pogorîse înserarea, cerul era fierbinte și înăbușitor. Mîngîiați de plăcutele adieri mîncară și băură în tăcere. Sorbind cu nesaț din ciubucul de chihlimbar al narghilelei fumul aromat și amețitor, Mehmet Abaza murmură într-un tîrziu :

— Cantemir mîrza m-a slujit cît se poate de bine.

— Dar a pierdut sumedenie de războinici.

— Războinici ? Pleavă, nu războinici, dădu beiul din mînă cu nepăsare. Oameni de hărțuială. Știam că dacă urdiile lui Cantemir se vor avînta prea tare polonii le vor zdrobi, iar el o știa la fel de bine. Dealtfel acesta a fost rostul mîrzacilor : să intre în prisacă și să se lase ciuruiți de albine, apoi să strige din răsputeri. Murad sultan nu putea răspunde altfel. Dacă rămînea cu brațele încrucișate s-ar fi acoperit de rușine.

— Bine gîndit, șopti Soliman cu admirație.

Abaza pașa surîse măgulit. Urmă apoi, îngustîndu-și privirile ca două lame de oțel :

— Numai ceea ce e bine gîndit se împlinește întocmai. De aceea am chibzuit mai demult să ridic în Valahia și Moldova oameni de credință, oameni pe care să mă pot bizui. Chiar în noaptea aceasta voi trimite solie la Matei voievod și la Moise Movilă să stea cu oștile gata. Ghiaurul Matei e un oștean destoinic și viteaz. Îmi datorează sceptrul și va lupta cu vrednicie. Și Movilă îmi datorează sceptrul. Astăzi îmi pare mai slab și mai nesigur. Dar va trebui să-și facă datoria. Își ridică ochii în bagdadia smălțuită cu verde : Se ivise unul mai bun, Lupu Coci. Am înțeles că este plin de ambiție și îndrăzneală. Om folositor cînd încep să bată vînturile cele mari. Dar nu l-am putut sprijini, căci prea îndîrjite erau împotrivirile. Se mai arătase, din Polonia, și pribeagul Barnovski, ca să încurce ițele...

— L-am văzut pe Miron Barnovski, spuse imbrohorul. Pe cît mă pricep eu la oameni, părea un suflet drept și blajin. Pun mîna în foc că pîrile împotriva lui n-aveau nici un temei. Și-a pierdut capul fără vină.

Mehmet Abaza înălță din umeri :

— Vinovat sau nu, ce însemnătate are ? Cad uneori și asemenea jertfe, fără prihană. Nu trebuie să ni se înmoaie inimile, Soliman, avem înaintea noastră un țel mult

prea mare. Spune, de ce crezi că mi-a încredințat mie sultanul comanda acestei campanii ? A făcut-o pentru că i-am înfrînt pe leși și îi cunosc, nu avea de ales. Dar de astă dată biruința va fi atît de mare încît răsunetul ei îi va sparge urechile lui Murad și va dărîma șandramalele în care foiesc atîția guzgani. Atunci va veni vremea, Soliman, să curățim în voie ciupercile otrăvite care cresc pe trupul imperiului și să înviem gloria aspră, de odinioară, a Islamului...

Soliman aga îl asculta cu răsuflarea iuțită și cu obrajii împurpurați. Ardoarea cu care vorbea Mehmet Abaza, fluidul acela care se revărsa din ființa lui îl cotropeau ca o vrajă, făcîndu-l să vadă viitorul învăluit în raze de aur.

*

Matei vodă mulțumi cu o ușoară aplecare a frunții pentru vorbele măgulitoare ale negutătorilor străini și pentru darurile lor cu care nu se arătaseră de fel zgîrciți. Aceștia se retraseră, bătrînul staroste cel mai din urmă, făcînd plecăciuni adînci. Întrevederea fusese de folos atît pentru oaspeți cît și pentru voievod.

Băgînd de seamă că în Valahia s-a statornicit o cîrmuire sigură, cu bună pază a rînduielilor, neguțătorii de aiurea, a căror îndeletnicire înfrunta adeseori riscuri mari, începuseră a se îndrepta iarăși către meleagurile dunărene. Acesta nu putea să fie decît un lucru prielnic. Matei le dăduse toate garanțiile de apărare și de slobodă vînzare a mărfurilor. Era bucuros că se va însufleți și vor înflori iarăși tîrgurile cu veche tradiție ale țării. Apoi nu erau de lepădat nici vămile, care aduceau visteriei venituri însemnate. Se adăugau și alte cîștiguri, de pe urma vînzării peste hotare a calupurilor de ceară, a mierii, a linii și seului, a pieilor, a vinului, a unor cirezi de boi și turme. Din ocnele de sare se scotea deasemenea ceva, iar zlătarii care sfărîmau în piuă pietrișul aurifer și dădeau prin ciur nisipul cu grăunțe lucitoare își aduceau și ei obolul. Voievodul străduia să întețească aceste izvoare de cîștig Oastea de seimeni sporise iar lefurile lor, caii, îmbrăcămintea și hrana trăgeau greu la cîntar. Pentru toate aceste cheltuieli, sursa de căpetenie rămînea însă tot birul. Matei înțelesese de la bun început, cu limpezime, că nu poate să micșoreze povara dajdiei. Dimpotrivă, fusese nevoit să o spo-

rească, punînd rînduieli strașnice și nemiloase, pentru ca nimeni să nu se poată sustrage obligațiilor. Dar la acestea el afla, în nevoile țării, o aspră îndreptățire, pe care o tălmăcea amănunțit. Oastea cea mare, spunea el, nu se strînge așa, cu una cu două, iar niște oameni oricît de viteji, dar înarmați de mîntuială și nedeprinși cu disciplina militară, vor face față cu greu unui inamic numeros și experimentat. Războiul, cine nu vedea asta era orb, nu se mai putea duce cu mijloacele și în felul care se purta cu un veac sau două în urmă. Avea nevoie de o armată bine instruită și bine echipată, care să fie gata în orice clipă. Steagurile de mercenari alcătuiau această armată. Ele însemnau o cheltuială uriașă, dar constituiau un scut permanent de apărare. Astfel încît, oricît ar fi scrîșnit și ar fi ridicat glasul nevoiașii pămîntului, birul cel apăsător nu era decît prea firesc în asemenea împrejurare. Dator era fiecare să dea o parte din sporul și cîștigul său întru nevoile cele arzătoare ale țării. Poate că unora li se părea mult prea mare partea aceasta...

Tulburat, gîndea adeseori cît de bine s-ar potrivi dacă această necesitate ar fi primită și înțeleasă de toți, mare și mic. Știa că nu poate să fie astfel. Știa că norodul se simte nedreptățit și bătut cu bici de foc. El însuși se simțea cîteodată năpădit de îndoieli și întrebări obscure, însă căta să le alunge, socotindu-le slăbiciuni ale bătrîneții. O, această bătrînețe care-i dădea tîrcoale și de care încerca să se scuture ca de un linx cuibărit în cîrca lui...

Își simțea picioarele umflate ca butucii. Pesemne că sîngele i se îngroșase și i se făcea mai leneș. Oftă și porni spre iatacuri, dornic să lepede veșmintele stînjenitoare, de ceremonie, și să se odihnească puțin, la umbră și răcoare, înainte de a prînzi. Se auzeau, înăbușiți, pașii străjerilor în coridoare și forfota copiilor de casă. Slujitorii îi pîndeau mișcările, dorințele. Careva bătu din palme să se pregătească dichisul de spălat pentru măria-sa.

Deodată desluși umbletul apăsat și neobișnuit de repezit acum al lui Dușan. Credinciosul oștean nu-și părăsea stăpînul nici ziua nici noaptea. Poate că pentru firea lui aspră și cam necioplită rînduielile curții erau prea subțiri. Dar se afla mereu în apropiere, înger păzitor cu fața încruntată și pocită de sabie. Ieși tăcut în calea voievodului.

— Ce este, Dușan ? Ceva grabnic ?

— Foarte, măria-ta, așa gîndesc. A sosit om de la Abaza pașa, cu un pîlc de spahii. Are o solie, nu știu ce solie. Dar am citit nerăbdarea pe chipul lui.

— Adu-l aici. Auzi, nerăbdare... Tare mai sînt oamenii nerăbdători în ziua de azi, Dușan.

Voise să glumească, dar inima i se strînse, căci în tălmăcirea scurtă a slujitorului ghicise ceva sumbru. După ce rupse pecețile și citi mesajul sec, lipsit de înflorituri și de curtenie al beiului de la Nicopole, brațele îi căzură neputincioase. Parcă îl lovise o măciucă în moalele capului. „Iată, își zise, am încheiat oarecînd un tîrg cu diavolul, iar acuma vine să-mi ceară sufletul." Știa că păcatul acela fusese, la vremea lui, inevitabil. Bănuise totdeauna că într-o bună zi Mehmet Abaza îi va solicita supunere și sprijin. Dar să fie tîrît în război împotriva polonilor ? Năvala hoardelor lui Cantemir bei îl ținuse încordat, însă după dezastruoasa lor înfrîngere trăsese încheierea că nici mîrzacii nici turcii nu vor avea curaj să riposteze, cel puțin o bucată de vreme. Rău judecase ! Nu pusese măcar o clipă în cumpănă hachițele și trufia lui Murad...

Mai bine de un pătrar de ceas rămase nemișcat în jilț, chinuit de gînduri. Forfota din odăi se făcea și mai bine simțită, scoțîndu-l din sărite. Își aminti. Făgăduise că va ședea la masă cu doamna Elina și cu Mateiaș. Bucatele se răceau, iar copilul aștepta plin de dorință. Trimise vorbă să fie iertat. Aprozii plecară cu sufletul la gură să-i scoată din pămînt, din iarbă verde, pe dregătorii domniei și să-i aducă la sfat, cîți se aflau în cetate.

Boierii ascultară mesajul lui Abaza pașa într-o tăcere împietrită. Nu îndrăzneau să spună cu glas tare ceea ce gîndesc, căci împrejurările nu mai erau aceleași, Matei era domnul legiuit al țării, însă privirile lor neguroase grăiau deajuns. „Iată că am avut dreptate să ne temem, spuneau ele, iar măria-ta ne-ai băgat pe toți în gura lupului." Matei nu-și plecă ochii înaintea acestor priviri. Știa cît sînt ele de îndreptățite, dar mai știa că ar fi fost o greșală de neiertat să se căiască tocmai acum, să semene tulburarea și frica într-un moment atît de greu.

— Amintiți-vă, boieri dumneavoastră. Amintiți-vă bine, spuse. Mîna lui Mehmet Abaza a fost singura care ni s-a întins pe cînd noi ne zbăteam în vîltoare, gata să ne ducem la fund. Ce-am zis atunci ? Am zis că înecatul se apucă și de un tăiș de sabie. Am întors lucrurile și pe

față și pe dos. Înțelegînd că beiul nu ne ajută doar din curată mărinimie, am hotărît să trecem peste asta, ca niște pribegi încolțiți ce eram. Iarăși am zis noi : să ieșim întîi la liman. Pe urmă, văzînd și făcînd. Cea dintîi chibzuială s-a adeverit. S-a adeverit, iată, și cea de-a doua. Beiul ne cere ascultare. Hm, văzînd și făcînd... Am văzut. E vremea să facem.

Din mijlocul încrețiturilor mărunte ca printr-o plasă de funigei, ochii voievodului iscodeau arzători. Tudosie Corbeanu își săltă umerii lați cît o ușă de mănăstire :

— Eu unul îmi amintesc tot. Am lucrat atunci după singura înțelepciune a clipei. Să facem și de astă dată cum este mai bine. Cu chibzuință, dar fără vorbe de prisos.

Pricepeau. Ar fi fost zadarnic și fără priință să dezgroape morții, să scoată vinovat pe unul și pe altul din vechii sfătuitori ai lui Matei vodă. Abaza fusese singurul lor sprijin adevărat și de bună voie își vîrîseră gîtul în juvăț. Socol Cornățeanu se trase de barbă cu necaz și înverșunare :

— Ce fel de chibzuință ? Sîntem ca peștii în prostovolul turcului. Și el ne poruncește să ne batem împotriva creștinilor, sub steagul lui Mahomed.

Logofătul Grigore își făcu cruce, holbîndu-se :

— Osîndiți vom fi să ardem în focul cel veșnic... Mila Atotputernicului, mila Atotputernicului !

Ca și cum nu i-ar mai fi ajuns aerul din spătărie, Matei se învineți deodată la chip. Glasul i se înălță aspru și ascuțit :

— Logofete Grigore, te îndoiești oare de credința mea? Se îndoiește careva de credința mea ? Voiți să vă arăt umflăturile genunchilor, de cît am stat nopțile în paraclis, rugîndu-mă lui Dumnezeu să îndepărteze de la noi paharul cu amărăciuni ? Socotiți oare că m-am lepădat de legea părintească și că m-am vîndut păgînilor pentru o coroană ?

Logofătul se închircise ca de un junghi. Vorbele pline de cutremur ale măriei sale făcuseră ca toate privirile să se ațintească dezaprobatoare asupra nefericitului boier, care gîngăvi cu greu :

— Doamne, eu nu... Cum aș putea să mă îndoiesc ? Nebun și ticălos aș fi. Însă mă îndurerează gîndul că va trebui...

Tăcu, cu glasul sugrumat. Matei vodă oftă atît de adînc încît îi fluturară colții de horbotă ai veșmîntului de ceremonie pe care uitase să-l mai dezbrace :

— Pe toți ne îndurerează. Pe tine nu, Bălene ? Pe tine, Tudosie ? Pe tine, căpitane Gheorma ? Și urmă privind cum aceștia își pleacă frunțile : Aliotmanul iese la război mare. Bat acuma tobele de la Edirne pînă-n hotarul cu perșii și pînă-n inima pustiurilor. Vor mîna în luptă oșteni cîtă frunză și iarbă, am mai văzut asemenea revărsări. Noi nu-i vom putea stăvili. Putem să ne jertfim, dacă hotărîm așa, dar nu-i vom putea stăvili.

Un murmur lung trecu prin încăpere. Matei își împreună mîinile, ascunzîndu-le ca de frig în mînecile largi :

— Se vor fi întrebînd unii în sinea lor : „Pentru ce am întocmit oaste, cu atîtea sforțări și sacrificii ? N-am fost cu toții într-un gînd ?" Iar eu le zic : Ba am fost. Și sîntem. Însă nu te repezi cu capul în zid. Rămase cîteva clipe tăcut, sprîncenele i se adunară ca un stuf împestrițat : Dacă am fi fost uniți, dacă am fi avut tăria care se cere.... Dar Gheorghe Rákoczy, fără să-l ponegrim cu nimica, noi știm că tare greu s-ar învoi să facă pasul acesta. Dealtfel nici nu mai este răgaz. Iar Moise Movilă...

— Movilă are neamuri în Polonia spuse postelnicul Cantacuzino. Îl leagă prietenii și simțăminte. S-a păzit să arate aceasta în fața turcilor, dar în inima lui... Războiul acesta va fi un lucru și mai cumplit pentru el.

— Știu aceasta, răspunse Matei. Dar puterile lui sînt cu totul sărace. Nu va avea încotro.

Diicul Buicescu păru iluminat de un gînd :

— Să-i dăm grabnic de știre lui Moise vodă !

— N-ai grijă, zîmbi Matei. Știrea îi va ajunge mult mai repede, odată cu porunca lui Abaza. Și pun mîna în foc că, fără nici o zăbavă, le va trimite vorbă leșilor despre ce se pregătește. Și el și noi vom trebui să intrăm în rînduri, să urmăm flamurile lui Mehmet Abaza. Însă trebuie să găsim un ochet în prostovolul acela de care vorbea Socol Cornățeanu. Eu nu pot să vă spun mai dinainte totul, cu amănunțime. Dar trebuie să ne înțelegem cu Movilă. Să nu sculăm toată oastea. Să ne prefacem plini de zel și să întîrziem pe cît se va putea. Iar de vom fi siliți să intrăm în luptă, să ne spăimîntăm tocmai cînd trebuie... Să nu ne apese cugetul că am străduit la înfrîngerea unui norod creștin, ca și noi.

...Războiul nu se porni chiar atît de repede cum ar fi voit-o Mehmet Abaza. Oștirea făgăduită de luminăția-sa padișahul, împrăștiată cum era în patru vînturi, se aduna greu, urnindu-se la drum cu și mai mare anevoință, căci erau de împlinit multe nevoi și orînduieli, legate de lungile etape de marș și de aprovizionarea trupelor. Abia către sfîrșitul lunii august sosi beiul la București, împreună cu Soliman aga și urmat de puținii ieniceri pe care-i avusese la cetate.

Matei vodă îl întîmpină cu mare respect, ca pe un prieten și ca pe o căpetenie vestită, ceea ce aduse un zîmbet de mulțumire pe chipul smolit al pașei. Voievodul valah desluși că, fiind zilele verii, pămîntenii aveau grija necruțătoare a culesului și a pîinii, așa încît nu putuse aduna prea multă oaste de țară. Cît despre lefegii, știa prea bine înălțimea sa beiul că n-avea cum scoate bani din piatră seacă, spre a tocmi atîția cîți s-ar fi cuvenit. Mehmet Abaza nu se bucură de aceasta, dar îl crezu.

Așadar, prima parte a planului lui Matei izbutise. Mai bine de jumătate din steagurile de mercenari se făcuseră de mult nevăzute, aciuindu-se prin locurile tainice de către munți. Oastea de strînsură nu era prea arătoasă și era prost înarmată. Dar, lucru curios, beiul părea că nu vede nimic și nici o încruntare nu se ivea pe fruntea lui. Privirea lui, care strălucea mai tare decît olmazul de la turban, plutea mereu într-o depărtare cu nimburi și năluci. De la prima întîlnire cu Abaza, urmașul Basarabilor simțise o undă de admirație adevărată pentru omul acesta aspru și încrîncenat, lipsit de lăcomia șireată și de viciile atît de răspîndite printre demnitarii otomani. Dar aflîndu-se acum în preajma lui, vedea cu uimire și cu un fel de mîhnire secretă că pașa se schimbă din zi în zi mai mult. Pe măsură ce se apropia de țelul visat și întrezărit cu atîta patimă devenea tot mai straniu ; amănuntele expediției puse cîndva la cale cu multă migală și pricepere nu-l mai interesau, lăsa aproape totul în seama comandanților mărunți. Trăia ca într-o beție. Călărea în fruntea oștilor, tăcut și drept, cu cealmaua și burnusul albe ca zăpada, strălucind în soare, atît de măreț, de ciudat și de înfricoșetor, încît nimeni nu îndrăznea să-l tulbure.

Fanaticii lui ieniceri, care l-ar fi urmat și în foc, păreau o mie de umbre ale stăpînului venerat. Matei vodă,

după înțelegere, pregătise din vreme pîinea și carnea trebuincioase pentru hrana lor. Dar în afară de acestea, ei nu se atingeau de nimic. Se pîrguiseră fructele, dar ei nu întindeau mîna să rupă, ca să-și mai potolească arșița gurii, părînd că disprețuiesc toate bunurile acestei lumi, și că merg cu mare osîrdie drept către raiul făgăduit de profet acelora viteji și nepătați. Pămîntenii se temuseră la început. Dar iată că nu se întîmpla nimic, nici măcar o tîlhărie cît de măruntă, și ei tare se mirau, fiindcă asemenea turci nu prea mai văzuseră.

Umblînd destul de repede, Abaza pașa cu ienicerii lui și Matei vodă cu boierii și cu bruma de oaste ajunseră în 2 septembrie la Galați, unde urmau să întîlnească grosul armiei turcești. Cea mai mare parte a oștilor padișahului sosiseră și așteptau acolo, furnicar pestriț și gălăgios. Altele erau încă pe drum. Însă beiul hotărî din senin să nu mai zăbovească și să purceadă spre Moldova cu ceea ce avea.

Nori de praf, deși și înecăcioși, se ridicau pe drumurile de cîmpie. În depărtare, dogoarea înălța aburi pîlpîitori din smîrcurile și bălțile năpădite de țipirig. Nechezatul cailor și răgetul cămilelor pribegeau și se stingeau ca niște hohote dureroase în lărgimea bărăganului, printre gorgane și pîlcuri de mărăcini uscați. Uzi de sudoare, cu fețele lucind ca arama, împovărați de arme și zale, ori de cojoacele mițoase care le slujeau noaptea drept învelitoare, războinicii lui Mahomed călcau îndesat, bulucindu-se ori resfirîndu-se, după cum capul coloanei iuțea sau încetinea mersul. Coloana aceasta părea că nu are sfîrșit. Turbane, fesuri și chivere săltau în mijlocul valurilor de colb ca niște bostani alburii duși de o apă înspumată. Ici, colo, sclipeau crînguri de sulițe înalte, țevile de archebuză ținteau în văzduh mohorîte și fierbinți. Oștenii semilunii erau destul de amestecați, de la spahii zvelți, cu coifuri de piele și obraz neted, coborîți pesemene din înălțimile Caucazului, pînă la fellahii cu fețe de funingine și ochi ca albușul, care nu răbdau pe ei platoșă sau pieptar. Călăreții cu șei înalte și lance înfipte la oblînc, cu vîrful în sus, se amestecau printre pedestrași, spărgîndu-le șirurile, stîrnind răcnete și sudălmi. Departe, în urmă, hodorogeau și icneau tunurile grele, trase de boi muntenești. Călăreți, pedestrași și artileriști, întreg omenetul acesta nădușit, fript de soare și răpus de osteneală, îl blestema fără îndoială în gînd pe cel care conducea marșul cu asemenea iuțeală neîndurătoare, pe omul care călărea în fruntea tuturor, tăcut și sumbru ca îngerul morții. Numai ienicerii din garda personală a lui Mehmet Abaza păstrau aceeași înfățișare calmă și nepăsătoare, ca și cum ar fi fost plămădiți din fier.

Matei vodă împreună cu boierii rămăsese treptat în urma căpeteniilor otomane. De altfel, beiul nu părea să se sinchisească prea mult. Călărea tăcut și fantomatic ca totdeauna.

Matei purta cizme moi, cu carîmb scurt, cușmă de mătase, cu pană și o mantie ușoară, mai mult ca să-l apere de praf. Nu-și pusese încă îmbrăcămintea de război, dar se simțea muiat tot și toropit de căldură.

— Ostenit, măria-ta ? întrebă cu sfială Marco Danovici, știind că lui vodă nu-i place să bată nimenea cu vorba înspre povara anilor săi.

Matei răspunse printr-un zîmbet nelămurit și tăcut.

— Nebunul acela ne poartă tot într-o goană, parcă ar fi lunatec, izbucni cu năduf Diicul Buicescu.

Vodă iarăși nu zise nimica. O clipă cătă cu coada ochiului în jur. Tudosie, Barbu Brădescu, Ivașcu, Udrea Doicescu, Filișanu, Coțofeanu... Toți vechii tovarăși de odinioară, sau aproape toți. Dar unde se duceau ei acum ? Unde erau avînturile de altădată, fierbinți ca jarul și păstrate în cele mai ucigașe vîltori ? Pe ce drum al rușinii umblau ei acum, sub pulpana și la cheremul unui pașă cu mințile rătăcite ?

Cu judecata cam greoaie, fără a-i înțelege starea, Buicescu întoarse capul și privi șarpele fumuriu care se tîra în urmă :

— Sodom de oaste, măria-ta, sodom de oaste ! Ai avut mare dreptate. Mă tem că polonii nu vor ține piept.

— Oaste multă, în adevăr, întări Tudosie Corbeanu. Dar aceștia nu sînt cei mai buni luptători ai Islamului. Îmi spune mie inima că sultanul a trimis mai mult ciurucuri. De ce a făcut-o ? Poate a gîndit numai să-i sperie nițel pe leși, fără a spori prea mult gloria acestui bei cam zănatec.

Matei vodă era prea înclinat să-i dea dreptate spătarului. Prețuise și el din ochi armia turcească și văzuse că nu e de soiul cel mai bun. Poate va atîrna hotărîtor în cumpănă felul cum vor sta ei în bătălie, muntenii și moldovenii. Dacă s-ar trage în lături la vremea potrivită

și i-ar lăsa pe leși să pătrundă, să învăluie oastea turcească, atunci cine știe... Oare ce-i lega pe ei de trufia nebunească a lui Abaza și de planurile lui Murad sultan ? Năzuințele păgînilor și năzuințele lor erau tot atît de potrivnice ca focul și apa. Decît să pună umărul la biruința semilunii, mai bine lasă să-i hulească pașalele, să-i facă ghiauri fricoși și bicisnici.

— Oare polonii cunosc ce vine împotriva lor ? întrebă clucerul Cornățeanu.

— Cunosc, Socole, răspunse voievodul. Sau cel puțin nădăjduiesc că e așa. Moise vodă a făgăduit că îl va vesti pe hatmanul leah de orice mișcare. Numai cît nu știu ce vom face și cum vom face noi, ca să nu bată la ochi și să fie cît mai cu folos.

— În adevăr, e greu de știut care va fi mersul luptei și unde vom fi noi așezați, spuse Ivașcu Băleanu. La război se întîmplă cîteodată asemenea vălmășaguri că nu se mai înțelege nimica.

— Poate că tocmai asta ne va fi cu priință. Dar mai întîi trebuie să ne înțelegem bine cu Moise Movilă.

A doua zi, către seară, ajunseră la malul drept al Nistrului și spre ușurarea trudiților oșteni puseră tabără statornică pe un loc mai înalt, ales cu mare pricepere de către Soliman aga. Pe la aprinsul stelelor sosiră și oștile moldovene, care poposiră într-o lature. Însă Matei trebui să-și înfrîneze nerăbdarea de a intra în legătură cu Moise vodă. Mehmet Abaza rămînea mut și nevăzut în cortul lui și toți îi respectau această izolare, socotind că se reculege pentru înfruntarea apropiată. În schimb, Soliman se dovedea foarte activ, panașul lui se vîntura fără încetare prin întreaga tabără. Omul de credință al beiului avea ochi pătrunzători. Ceva în purtarea ghiaurilor îi dăduse de bănuit și nu-i slăbea de fel. Matei și ai săi nu putea face un pas fără să se împiedice de străjile turcești așezate peste tot. Firește, nu li se îngrădeau nicidecum mișcările, dar știau prea bine că orice întîlnire suspectă va fi raportată agăi fără întîrziere. Abia în ziua următoare, către amiază, cei doi voievozi se întîlniră în marele cort al lui Abaza pașa, care hotărîse în sfîrșit să țină sfat de război.

Sfatul acesta fu scurt și grăbit. Chibzuința liniștită, de vechi și încercat comandant, a lui Abaza, dispăruse cu desăvîrșire. Țîșneau dintr-însul vorbe scrîșnite, fierbinți, înfățișarea lui era cu adevărat impresionantă, părea un prooroc și un răzbunător din vechile legende, dar din nenorocire, în clipele acelea, se simțea nevoia unei căpetenii militare cu mintea rece și cumpănită. După ce hotărî în pripă așezarea trupelor, beiul înălță brațele osoase, cu palmele întoarse în sus, ca și cum ar fi susținut o tipsie nevăzută. Glasul îi suna strident și pătimaș :

— Unul e Alah ! El cîrmuiește viețile tuturor, îndreptîndu-i pe cei curați către slavă și lumină, iar pe cei păcătoși la pieire și chin. Brațul lui mînă încoace oștile Lehistanului, ascunzîndu-le priveliștea într-o negură deasă. Și nu le va limpezi vederea decît în clipa morții, cînd nu va mai fi nici o iertare. Să luptați ca leii și să sugrumați cu strînsoarea șarpelui ! Luați aminte : vitejii vor sui cu mine treptele de aur !

Căpeteniile otomane își plecară capetele cu supunere. Peste grumazurile lor gheboșate, Matei prinse o clipă privirea neliniștită, intensă, a lui Moise Movilă. Dar nici după încheierea sfatului cei doi voievozi nu putură schimba decît vorbe fără însemnătate, căci prea multe urechi se aflau în jurul lor. Abia seara, tîrziu, sosi în cortul lui Matei vodă căpitanul Trașcă, un om bătrîior, cu nas roșu, de bețivan. Înfățișarea lui blîndă și buimacă, plosca uriașă care-i spînzura la șold, stîrniseră veselia turcilor. Însă Trașcă era vulpe vicleană. Îndată îi tălmăci măriei sale, fără cuvinte de prisos, tot ce era de trebuință. Hatmanul polonilor fusese înștiințat de Moise Movilă despre bunele lor gînduri. I se deslușise leahului că ei, muntenii și moldovenii, n-au destulă putere să se ridice fățiș în contra turcilor, dar că nu-i rabdă inima să ridice sabia împotriva unor frați creștini. Așa încît se vor preface numai că vor lupta, dîndu-se în lături cînd va fi nevoie. Hatmanul arătase că înțelege bine totul, și se mulțumise cu atîta, asigurîndu-i de prietenia și recunoștința lui. Din păcate însă, chiar dacă avea să-i bată strașnic pe turci, nu avea nici o dezlegare, nici forțe destule ca să ducă mai departe campania.

Matei oftă adînc. Nici nu se așteptase la altceva. Dacă polonii s-ar fi arătat dispuși să meargă pînă la capăt, dacă s-ar fi urnit și Gheorghe Rákoczy de peste munți, fiara s-ar fi tras în bîrlog să-și lingă rănile și poate că multă vreme n-ar mai fi cutezat să scoată capul. Dar iată, se dovedea că pentru fiecare pielea e mai aproape decît cămașa.

...A doua zi, nici nu se luminase bine cînd sunară trîmbiţele de alarmă. O forfotă înfrigurată cuprinse întreaga tabără. Comandanţii bulucurilor răcneau porunci aspre. Călăreţii dădeau fuga să-şi despiedice caii şi să le pună şeile în spinare. Încă năuciţi de somn, pedestraşii se încătărămau, înghesuindu-se şi îmbrîncindu-se printre corturi, posomorîţi şi plini de arţag. Dar peste cîteva clipe începură să bată cu furie tobele cele mari aşezate lîngă cortul beiului, spărgînd urechile tuturor şi înteţind vacarmul care se iscase iarăşi asemenea unui vuiet de furtună.

În sfîrşit, de bine, de rău, îşi găsiră cu toţii locul în dispozitivul de luptă. Oastea lui Matei fusese rînduită la aripa stîngă. Moldovenii se aflau mult mai departe, tocmai către cealaltă latură. La mijloc, pe o ridicătură, fîlfîia mantia albă a lui Mehmet Abaza, descoperind în răstimpuri sclipătul armurii. Beiul părea o statuie de argint, împlîntată acolo, pe dîmb.

Aşteptarea devenea apăsătoare şi încordată. Deodată, la orizont se văzu o dungă vineţie, în urma căreia se ridicau trîmbe tulburi de praf, din cîmpia uscată. Cu fiecare minut dunga aceea se îngroşa, se lăţea, şerpuind şi împestriţînd toată zarea. Oastea hatmanului venea la atac.

Din rîndurile polonilor cei dintîi se desprinseră ulanii. Hainele lor purpurii luceau ca sîngele în lumina dimineţii. Vedenia aceasta roşie fu ca o biciuire pentru simţurile răzvrătite ale beiului. Ridică iataganul şi cu un urlet de mînie se năpusti înainte, urmat de credinciosul său detaşament. Ceilalţi comandanţi rămaseră o clipă descumpăniţi. Vrăjmaşul era încă prea departe, rînduielile războiului le-ar fi poruncit să mai aştepte, iar fapta beiului îi umpluse de mirare. Pînă la urmă se dezmeticiră şi îşi puseră oamenii în mişcare.

Matei vodă îşi întoarse faţa către oştenii lui. Domnise în inimile lor jalea şi scîrba că trebuie să lupte sub flamurile lui Mahomed, dar acum cunoşteau adevărul şi ştiau ce au de făcut. Totuşi, împrejurarea era cu totul neobişnuită şi primejdioasă.

— Înainte, spuse Matei. Fără grabă.

Porniră la pas. Văzură curînd că nici osmanlîii nu se arată prea grăbiţi să înceapă lupta. Cătară să rămînă şi mai în urmă. Garda personală a lui Mehmet Abaza pătrunsese ca o lamă de cuţit în rîndurile leşilor şi se iscase acolo o

încăierare drăcească. Oştile se ciocniră şi în alte puncte, dar fără atîta însufleţire. Pedestraşii moldoveni începuseră o hartă de mîntuială, trăgîndu-se tot mereu îndărăt. Matei îşi opri oastea pe loc. În faţa lor, un trup de călărime polonă rămăsese deasemeni neclintit, pentru ca îndată să se avînte într-un iureş de tropote şi răcnete, învîrtind săbiile pe deasupra capului. Dar încordarea nu dură decît cîteva clipe. Polonii cunoscură numaidecît steagurile munteneşti şi se rotiră spre stînga, trecînd nepăsători în galop, aproape pe sub nasul lor. Valahii îi lăsară să treacă, la fel de nepăsători. Înaintea lui Matei nu se mai afla decît cîmpia goală. Ca bun oştean, datoria voievodului ar fi fost să facă o mişcare iute de învăluire şi să atace dintr-o latură armia leşească. Dar continuă să bată pasul pe loc. La urma urmelor nu el era căpetenia cea mare şi nu primise nici un ordin în privinţa aceasta...

Polonii răşluiau din fugă rîndurile otomane, care ripostau fără prea mare îndîrjire. Atacurile reciproce slăbeau şi se răreau. Deveni foarte limpede că cele două oşti caută să se desprindă şi să-şi mai tragă sufletul, cu toate că nu suferiseră cine ştie ce pierderi. Numai în partea de mijloc Mehmet Abaza şi ienicerii lui continuau lupta cu oarbă înverşunare. Intrat adînc în mijlocul polonilor, beiul se afla tot mai mult în primejdie de a fi încercuit şi răpus. Înţelegînd aceasta, Soliman aga trebui să facă sforţări desnădăjduite spre a-l convinge să se retragă. Cu mare greutate izbuti prietenul său Soliman să-l liniştească : la drept vorbind nu făcuseră alta decît să se hărţuiască puţin cu vrăjmaşul, de încercare ; marea bătălie abia urma să vină.

Vorbele acestea şi le repeta şi Matei vodă în minte, dar lui nu-i aduceau linişte, ci dimpotrivă. Se întreba dacă nu cumva la viitoarea ciocnire turcii îi vor trage cu de-a sila în vălmăşag şi la vărsare de sînge. Temerile acestea le împărtăşea din plin şi Tudosie Corbeanu, care, ascultînd şoapta îngrijată a măriei sale rămase multă vreme tăcut şi mohorît. Apoi se ridică fără veste şi pieri din cort. Se întoarse tocmai către seară. Tuşind cu anume înţeles parcă, spuse privind într-o parte :

— Măria-ta, am adus cu mine doi oameni. Dacă îngădui...

Nedumerit, voievodul văzu păşind înainte-i doi oşteni de rînd, în sumane tocite şi nu prea arătoşi. Unul dintre

ei n-avea decît un braț. Ciungul își scoase căciula și grăi fără nici un fel de sfială :

— Măria-ta, eu sînt Costandin Șarpe. Nu mă mai cunoști ?

Vodă îl privi lung.

— Ba te cunosc, surise, amintindu-și deodată izbînda lor de la Ungurei, precum și viclenia și curajul acestui om schilav, care se dusese la cerșit chiar în tabăra potrivnicului.

— Așadar n-ai uitat măria-ta, se bucură Costandin Șarpe. Apoi arătă spre cel care-l însoțea, un creștin lung și ciolănos, cu o nară despicată : Acesta e Budur, un bun tovarăș al meu.

— Să fiți sănătoși, le ură Matei vodă.

Apoi se întoarse cercetător către spătarul Tudosie, dar acesta tăcea mîlc, cu un rînjet misterios pe față. Tot ciungul dădu glas :

— Eu, măria-ta, știu cîteva boabe turcești, taman cît trebuie. Iar fratele Budur vorbește ca pe apă, fiindcă șapte ani a stat rob la ei...

Sub privirea tot mai întrebătoare și mai aspră a domnitorului, Tudosie Corbeanu se hotărî în sfîrșit să-și descleșteze gura.

*

— Vin cazacii ! Vin cazacii !

Strigătul acesta izbucni în tabăra ațipită, puțin după miezul nopții, așa cum cade trăznetul într-o pădure uscată, aprinzînd-o într-o clipită ca pe un șomoiog uriaș.

— Vin cazacii ! S-au urnit în ajutorul leșilor și sînt mulți ca nisipul ! Pînă la ziuă vor fi peste noi !

Un vuiet de spaimă se răspîndi cu iuțeală de la o margine la cealaltă a taberei. Cu părul zbîrlit, cu ochii holbați, osmanliii săreau să-și încingă armele și să-și adune buclucurile. Piedicile cailor erau tăiate cu jungherul, chingile trozneau și se rupeau, se rostogoleau chîvere și se dărîmau corturi în vînzoleala aceea bezmetică, pe întuneric. Soldații profetului cunoșteau prea bine faima cazacilor din stepă. Gîndul că acești luptători iuți și nemiloși ca niște adevărați șeitani se vor năpusti asupra lor le îngheța sîn-

gele în vine. Iar cei doi călăreți necunoscuți, înfășurați în burnusuri, părînd ei înșiși cuprinși de o groază nestăpînită, goneau de colo colo, ințetind prin strigătele lor vîntul acela de nebunie :

— Vin cazacii ! Aman ! S-au ridicat în ajutorul leșilor toate stanițele din Ucraina ! Vin să ne căsăpească ! Să scape cine poate !

Mesagerii prăpădului alergau ca turbați, sărind peste focuri și împrăștiind pulbere de scîntei, luînd în piepturile cailor străjile înmărmurite și strigînd fără încetare :

— Vin cazacii ! Vin cazacii !

Cînd tumultul acesta ajunse pînă la cortul beiului, smulgîndu-l din somnul lui chinuit, aproape trei pătrimi din oastea otomană o rupsese la fugă, părăsind tunurile și carele cu provizii. Mehmet Abaza sări ca ars și cu ochii înroșiți de mînie dădu poruncă aspră să se pună capăt neorînduielii, iar fugarii să fie întorși din drum. Dar era prea tîrziu. Frica mistuise inimile oștenilor ca pîrjolul. Cîțiva comandanți care încercaseră să-i oprească fură călcați în picioare ca niște zdrențe. Abia după multe leghe, cînd li se tăiase răsuflarea, se opriră trupele din retragerea aceasta smintită. Ba unele pîlcuri răzlețe o ținură întins pînă la Dunăre, încredințate că totul în urmă e pierdut și nimicit.

Fie că primejdia cazacilor era adevărată sau nu, lui Abaza pașa nu-i rămînea decît să pornească și el pe urma oștilor care o luaseră la sănătoasa. Plecă în puterea nopții, umbră încovoiată, în mijlocul ienicerilor săi, singurii care rămăseseră neclintiți.

A doua zi adevărul ieși la iveală. Nici pomeneală de cazaci. Cei doi vestitori nocturni fuseseră, fără îndoială, uneltele dușmanului. Însă cu oastea risipită și demoralizată, beiul nu se mai putea gîndi la o nouă acțiune. Campania fusese un jalnic eșec. Mărețele planuri ale lui Mehmet Abaza se năruiseră ca o cetate de nisip. Rîul timpului, necruțător și fără întoarcere, ducea cu el rămășițele unui vis, odată cu sufletul sfărîmat al beiului de la Nicopole.

Vestea ajunse uimitor de repede la Stambul. O nouă expediție militară ar fi fost mult prea împovărătoare, în acele momente, pentru imperiul Semilunii. Padișahul hotărî să înceapă tratative pașnice cu polonii.

CAPITOLUL V

Sultanul Murad îi arătă un dispreţ fără margini nefericitului Mehmet Abaza şi aproape că nici nu voi să stea de vorbă cu dînsul. Pe de-o parte, luminăţia-sa era bucuros că aceste întîmplări ruinaseră definitiv prestigiul acelui semeţ comandant, care ar fi putut să-i devină într-o zi duşmanul cel mai primejdios. Dar fireşte, faptul că polonii băteau în pinteni plini de orgoliu şi de satisfacţie, nu-i cădea bine de loc. Mai erau şi alte fapte pe care nu putea să le mistuie. Aflase că muntenii şi moldovenii n-au prea luptat cu tragere de inimă. Asta nu-l mira prea tare, nicicodată nu se încrezuse el în ghiauri. Însă felul acela ciudat, nelămurit, în care se răspîndise zvonul mincinos despre venirea cazacilor îl punea pe gînduri. Cine ticluise oare pehlivănia aceasta care prefăcuse întreaga oaste a paşei într-o turmă de oi capii ? În jurul lui Moise Movilă începuseră să se ţeasă o sumă de vorbe şi chiar mărturii care, puse cap la cap, arătau fără putinţă de tăgadă vinovăţia acestuia : Movilă era omul polonilor şi, neîndoielnic, el fusese pricina acelor întîmplări nenorocite care acoperiseră de ocară numele lui Mehmet Abaza.

Un zîmbet plin de cruzime şi de mulţumire se lăţi pe faţa padişahului. Acum era prilejul cel mai nimerit pentru a-i da lui Abaza lovitura de graţie, frîngîndu-i cerbicea definitiv. Îi va lua comanda. Iar tot atîta de grabnic trebuia să dea porunca de mazilire a lui Moise Movilă. Rămînerea în scaunul Moldovei a acestui om cu purtări atît de îndoielnice putea să însemne o gravă ameninţare atîta timp cît Lehistanul îşi zăngănea trufaşa lui sabie. Pe cine va pune în loc ? Aceasta îi era mai puţin lămurit deocamdată. Alexandru Iliaş împreună cu fecioru-său se aflau la Stambul şi puneau fără încetare mijlocitori să străduie pentru întoarcerea la domnie a neamului lor. Dar sultanul îşi cam pierduse interesul pentru ei, deoarece se arătaseră, şi unul şi celălalt, prea slabi, tocmai cînd ar fi trebuit să dea dovadă de iscusinţă şi curaj. Se găseau, nu-i vorbă, şi alţi pretendenţi, căci cîte muşte nu roiesc în jurul castronului cu miere ! Dar el nu dorea o muscă nevolnică. Îi era lehamite de ele. Îi trebuia un om hotărît şi devotat, care să dejoace uneltirile polonilor, să le ţină piept şi totodată

să aţintească un ochi vigilent asupra principelui Matei, care cine ştie ce putea să clocească sub masca lui de corectitudine şi fidelitate. Într-un cuvînt, avea nevoie de un bărbat destoinic, credincios, om adevărat şi care, desemeni, să îndrepte către Poartă, fără zăbavă, cîrteli sau şiretlicuri, partea cuvenită din mana şi bogăţia acelui ţinut unde Alah, într-un chip cu totul neînţeles, îi aşezase tocmai pe ghiauri.

Cînd marele vizir şi Kislar aga se înfăţişară înainte-i şi le aduse la cunoştinţă destituirea lui Mehmet Abaza, cei doi demnitari îşi grămădiră bărbile în piept cu tăcută supunere. Prevăzător, marele vizir aduse vorba despre trufia şi îndrăzneala polonilor care, desigur, în urma acestei biruinţe aproape fără luptă, crescuseră şi mai mult :

— Hotărîrea luminăţiei tale e înţeleaptă şi plină de temei. Mai rămîne să cugetăm cum vom pune piedică armăsarului leşesc care zburdă şi nechează în păşunile noastre.

— De căpetenii împărăţia nu duce lipsă, slavă lui Alah, adause şi Kislar aga. Sînt destui viteji gata să ducă la biruinţă oştile semilunii. Dar pregătirea unui nou război cere timp.

Murad sultan tăcea, cu faţa veştedă şi posomorîtă. Marele vizir îşi cunoştea prea bine stăpînul, ştia că între două accese de furie oarbă judecata lui poate fi uimitor de limpede şi pătrunzătoare. Îi fu deajuns o privire ca să înţeleagă : cîntărind situaţia, padişahul ajunsese la singura încheiere posibilă, dar şovăia să-i dea glas, aştepta ca altcineva să rostească umilitorul adevăr. Bătrînul dregător, plin de tact, îşi luă asupră-şi această sarcină anevoioasă :

— În adevăr, pregătirile unui război nu se pot face de azi pe mîine. Dar pînă să împletim piedica aceea tare, i-am putea pune armăsarului cu pricina zăbală de aur, să joace pe loc. Regele polon se va simţi măgulit să înceapă tratative.

— Iată la ce ne-a adus nevrednicul acela de Mehmet ! scrîşni sultanul. Trase cu violenţă de ciucurii evantaiului greu. Suspină apoi, coborîndu-şi pleoapele ca nişte coji de migdală : Tratative... Tîrguieli cu o paiaţă înfumurată, pe care aş fi putut-o frînge în pumn... Regele se va socoti îndreptăţit să pună condiţii la care numai cînd mă gîndesc simt cum îmi fierbe sîngele.

— Măria-ta, stărui vizirul, să lăsăm cîinele să latre pînă va răguşi. Îi vom flutura pe la nas bucăţi amăgitoare, iar noi vom urma ce am plănuit.

După ce se mai codi o vreme cu ipocrizie, pomenind iarăși și iarăși despre mîndria rănită a imperiului și blestemîndu-l pe Mehmet Abaza, padișahul încuviință începerea discuțiilor diplomatice.

— Să se scrie chiar astăzi mazilirea lui Movilă. Nu trebuie să lăsăm această unealtă la îndemîna leșilor. Să mi se înfățișeze fără zăbavă spre a da socoteală de faptele lui.

— Vom trimite poruncă. Dar pe cine ai gîndit luminăția-ta să pui în loc ? Pe Alexandru Iliaș ? întrebă vizirul plin de interes.

Murad scormoni gînditor cu vîrful papucului covorul moale ca puful de lebădă. Răspunse vag :

— Avem nevoie de un om sigur și vrednic.

— Un asemenea om ar putea fi boierul Lupu, spuse cu grăbire Kislar aga, simțindu-i nehotărîrea.

Padișahul își aținti asupră-i privirile întunecoase :

— Lupu ? Numele acesta l-am mai auzit din gura unuia care mi-e și silă să-l pomenesc. Din gura lui Mehmet Abaza.

— Oare aceasta îl micșorează ? se prefăcu mirat Kislar aga. Mulți vorbesc despre el, căci și-a dobîndit faimă bună.

— Hm, rînji sultanul, și-a cîștigat faimă. A iscat zămeriță în Moldova.

— Nu a făcut decît să se apere, luminăția-ta, simțindu-și viața în primejdie, el și alți boieri. Ca un bărbat iscusit și îndrăzneț, vornicul Lupu a venit încoace străvestit în negutător, înfruntînd felurite amenințări. Oare nu este dovadă de cuget curat, că s-a tras de bună voie la umbra milostivă și dreaptă a măriei tale ?

Subliniind meritele protejatului său, dibaciul Kislar aga căuta să-l împovăreze și mai tare pe Alexandru Iliaș, care, deși căzut în dizgrație, se arăta rivalul cel mai primejdios. Însă padișahul rămase la fel de sceptic :

— M-am induplecat o dată să primesc în scaunul Valahiei pe un fugar și un răzvrătitor. Ajunge.

Simțind că săgeata țintește către el, marele vizir se apără cu promptitudine :

— Valahul Matei nu a dat pînă astăzi prilej de nemulțumire. Se vădește un cirmuitor priceput și un gospodar bun. Haraciul nu a întîrziat nici măcar o zi.

— Întocmai, sări Kislar aga, dornic să aducă argumente cît mai convingătoare. Iar eu mă pun chezaș că boierul Lupu nu se va arăta mai prejos. Cît despre credința lui față de Sublima Poartă, ea este demult cunoscută. Cînd Gaspar Grațiani a făcut cîrdășie cu vrăjmașii măriei tale, el, Lupu, ne-a vestit cel dintîi. Iar Grațiani l-a pus la cazne. A plătit cu suferință devotamentul față de măria-ta.

— Ori poate ambițiile lui, mormăi sultanul.

Kislar aga surîse cu blîndețe :

— Cine nu jinduiește după mărire ? Dar se întîmplă că acest Lupu e și vrednic pe deasupra. Iar acum, o rază din strălucirea măriei tale i-ar lumina și mai îmbelșugat aceste firești însușiri. Adause, după o pauză diplomatică : Ai putea să ai măria-ta doi vasali plini de vrednicie acolo, la porțile apusului.

Toate acestea păreau să fi produs oarecare impresie asupra lui Murad. Dar se feri să dea un răspuns deslușit. Voia și de astă dată să se convingă pe deplin.

— Bine, spuse, vom mai chibzui.

Ghicindu-i oboseala și nervozitatea, cei doi se grăbiră să plece. Oricum, sămînța fusese aruncată.

Sămînța aceasta părea să fi căzut într-un sol prielnic și ar fi putut încolți în toată voia. Însă meandrele întîmplărilor mai aduseră multe obstacole și împotriviri. Diplomația otomană tărăgăna cît putea tratativele cu polonii, în timp ce pe cîmpiile Rumeliei se alcătuia noua armată de asalt. Se găsi și un nou comandant, în persoana lui Murteza pașa, războinic experimentat și plin de prudență. Moise Movilă fusese scos din domnie cu mare grabă. Dar scaunul Moldovei rămînea tot neocupat. La insistențele lui Kislar și copleșit de daruri dintre cele mai bogate, Murad sultan începuse să-și plece cu bunăvoință ochii asupra vornicului Lupu. Făgăduiala acestuia că, de va căpăta firman, va spori de trei ori tributul plătit de predecesorii săi, făcu să se încline cu și mai mare iuțeală talgerul în favoarea lui. Însă tocmai atunci, neadormitul Curt Celebi deslănțui un adevărat vîrtej. Punîndu-și în joc toată influența și toate relațiile și nefăcînd nici o economie la pungile cu aur, Celebi îl ponegri cît putu mai bine pe noul candidat, aducînd dovezi că așa-numita lui credință nu este decît fățărnicie, în spatele căreia se ascund trădarea,

lăcomia şi pofta de mărire. Însă Curt Celebi nu străduia doar pentru întoarcerea în Moldova a lui Alexandru. El mai avea şi un ginere, pe repezitul şi înfierbîntatul Radu, căruia îi fugise o dată de sub nas sceptrul Valahiei, tocmai cînd să pună mîna pe el. Aşa încît cercă să verse cît mai mult din ciubărul său cu zoaie otrăvite şi asupra lui Matei vodă, scornind despre acesta tot felul de mărturii de hainire.

*

Într-o zi de pe la sfîrşitul lui noiembrie, cu zloată şi vînt ascuţit, prevestitor de iarnă grea, caleaşca postelnicului Cantacuzino trecu duruind ca tunetul peste podul Dîmboviţei şi se îndreptă spre curţile domneşti cu atîta iuţeală încît caii fură cît pe ce să intre cu pieptul în spăngile străjerilor. Slugile săriră în întîmpinare, cu semne de mare respect. Coborînd, postelnicul se întoarse către bărbatul în mantie mohorîtă, care nu se clintise de pe pernele caleştii :

— Rămîi şi aşteaptă pînă vei fi chemat.

Apoi intră cu grabă în palat. Înştiinţat mai dinainte despre cererea postelnicului de a se înfăţişa cu treburi, „grabnice şi însemnate", măria-sa avea să-l primească în spătăria cea mică. Sfătuise pînă atunci cu Diicul Buicescu şi cu Tudosie Corbeanu. La ivirea lui Cantacuzino, cei doi se gătiră să plece. Vodă avu o ezitare. Se uită în ochii noului venit :

— Este ceva de taină, postelnice ?

Cu toată stăpînirea de sine, postelnicul simţi că năduşeşte. Iată, cu un singur cuvînt, măria-sa îl pusese în cea mai delicată situaţie. Şiret bătrînul voievod ! Nu-i plăcea să discute fără martori decît atunci cînd o dorea el însuşi... Iar cunoscînd cît de mult îi preţuieşte Matei vodă pe Corbeanu şi pe Buicescu, se hotărî într-o clipită, împotriva propriului său cuget :

— Este lucru de taină, dar nu pentru urechile sfetnicilor credincioşi ai măriei tale.

Înfiripînd un zîmbet, Matei le făcu semn celorlalţi să rămînă.

— Acuma grăieşte, postelnice, te ascultăm.

— Măria-ta, nu am venit singur. Aşteaptă afară un boier moldovean, trimis de la Constantinopole de către Lupu Coci.

O mare mirare se aşternu pe faţa domnului :

— Trimis de Lupu ? La noi ? Cine este acest boier ?

— Andrei Ciucă. Nu-l cunoşti măria-ta.

În adevăr, nu auzise de acest boier Ciucă. Pesemne că nu ajunsese în viaţa lui la dregătorii prea mari. Însă Matei înţelese deodată altceva : Ciucă era, fără putinţă de tăgadă, omul de credinţă al Cantacuzinilor. Ştia că cei doi fraţi ai stolnicului, Toma şi Iordache, se află mai demult la Stambul, dimpreună cu Ianachi Catargiu şi cu alţii, străduind din răsputeri să netezească drumul spre domnie al vornicului Lupu.

— Prea bine, spuse. Şi ce veşti ne aduce el ?

— Ce vrea Lupu să împărtăşească măriei tale prin gura acestui boier, eu am auzit o dată. Dar ca să nu se irosească timp, îndrăznesc a cere îngăduinţa să-l chem aici, să spună însuşi.

Andrei Ciucă, om înalt şi trupeş, dar cu mare sprinteneală în mişcări, se înfăţişă plin de cuviinţă. Păru mai întîi stînjenit de prezenţa lui Corbeanu şi a lui Buicescu, la care pesemne nu se aştepta, dar o clipire scurtă a postelnicului îi redete cumpătul.

— Boierul Lupu, rosti Ciucă, trimite măriei tale urări de sănătate cît şi închinăciuni, ca unui domn luminat şi viteaz, căruia îi poartă respect şi admiraţie.

Matei strînse buzele. Cuvintele erau respectuoase, în adevăr, dar prea semănau în alcătuirea lor cu solia pe care un cap încoronat o trimite îndeobşte altuia. Ehei, tare aproape trebuie să se simtă Lupu de schiptrul Moldovei ! Stăpînindu-se, întrebă cu o rece politeţe, în spatele căreia se ascundea interesul cel mai viu :

— Cum o duce boierul Lupu şi cum înaintează lucrarea lui la Stambul ?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu stăpînul meu e sănătos şi plin de încredere în cele ce vor veni. Nici o clipă nu-încetează strădania pentru a dobîndi ceea ce i se cuvine.

Ceea ce i se cuvine ? Vodă Matei simţi o tresărire lăuntrică. Prin minte îi năluci chipul amărît şi brăzdat al lui Miron Barnovski. Pentru asta credea oare Lupu că i se

cuvine jilțul domnesc ? Pentru pîrile care, după știința lui, contribuiseră atît de mult la pierderea sărmanului Miron ? Dar îndată se scutură de aceste gînduri, căci nu se îndreptățea el să fie judecătorul tuturora. Ci numai unul Dumnezeu...

Andrei Ciucă glăsuia mai departe :

— I s-a arătat limpede luminăției sale padișahul că a nimănuia nu este dreptatea mai mare decît a stăpînului meu să cîrmuiască Moldova. Însă toate rămîn în cumpănă pînă una-alta. Măria-ta știi mai bine ca oricine cum este în viespăria Stambulului, cîte piedici nu se ridică pe negîndite și cîte lațuri întind voitorii de rău...

— O știu prea bine, clătină voievodul din cap, cu ochii înnegurați deodată. O știu prea bine. Spune-mi, întrebă, Moise Movilă este cel ce îi stăvilește calea ?

— Nicicum, răspunse trimisul cu un fel de dispreț, care nu-i plăcu voievodului. După cum cunoașteți, aflînd de mazilire, Movilă s-a grăbit cît a putut să se tragă la adăpost, în Polonia, la rudele și la ocrotitorii lui. Iar dacă mai are astăzi capul pe umeri, cată să-i mulțumească stăpînului meu. Aceasta poate că nu o cunoșteați, dar boier Lupu i-a trimis răvaș în goana olăcarilor, să nu se amăgească și să nu vină la Stambul, cum fusese porunca, fiindcă își va pierde viața.

Vodă Matei își resfiră barba, gînditor. Amănuntul acesta nu-l știuse. Neînțeleasă purtare ! Cine știe, poate că vornicul, dintr-o pornire sinceră a inimii, plătise o datorie de recunoștință. Căci mai înainte, nevoit să fugă din Moldova, Lupu Coci își lăsase de izbeliște soața și copiii. Iar măria-sa Movilă, îndurător, nu-i hărțuise neamurile și nu-i vătămase avutul, cu toate că i-ar fi stat în putere s-o facă. Așadar, poate că plătise o datorie de recunoștință. Dar oare nu fusese din parte-i un vicleșug și mai mare decît cel cu Barnovski ? Nu se temuse cumva că Movilă îi va răzbi pînă la urmă pe defăimătorii săi și se va întoarce în scaun? Cercă să-l tragă de limbă pe moldovean, să vadă cum va răspunde :

— Dar noi mai cunoaștem ceva, boierule Ciucă. Cneazul Koniecpolski a făgăduit ajutor măriei sale Movilă, să-și redobîndească tronul.

— Se poate să-i fi făgăduit, căci leșii sînt darnici la vorbă. Și apoi, chiar dacă ar vrea cneazul să-l ajute cu adevărat, este cu mîinile legate. Cîtă vreme se urmează tratativele de pace cu Poarta, nu-și poate îngădui nimica.

Avea dreptate. Lupu Coci înțelesese foarte bine situația. Avea o minte ascuțită ca un jungher machedoneanul, sau ce-o fi fost el. Apoi își găsise bune verigi pentru lanțul ce-l împletea. Între care Toma și Iordache Cantacuzino, verigi de aur ! Dacă acești bărbați plini de pătrundere a vieții, cu legături întinse și încercați în trebile politicești se alipiseră de vornic, slujindu-l și sprijinindu-l, însemna că știau ei ce știau. Cantacuzinii simțiseră totdeauna, cu mult înaintea altora, dincotro bate vîntul, iar dacă-l socoteau pe Lupu Coci vrednic de credința lor, era vădit că steaua acestuia se pregătește să iasă din nori și să se înalțe sus, pe bolta lumii.

— Dacă-i așa, întrebă, atunci de unde se trage necazul boierului Lupu ? Cine-i pune bețe în roate cu atîta osîrdie ? Alexandru ?

— Alexandru Iliaș și odrasla lui nu sînt decît fantoșele care s-ar spulbera și ar cădea în uitare dacă n-ar fi înapoia lor o mînă care să le ridice mereu. Și iarăși măria-ta știi prea bine a cui este acea mînă, răspunse Ciucă. Văzînd din nou întunecarea pe chipul voievodului, zămislită din groaznice întîmplări și din veninul aducerilor aminte, prinse și mai multă inimă : Curt Celebi se zvîrcolește și șuieră ca o năpîrcă...

— Cu adevărat, năpîrcă este, mormăi spătarul Corbeanu.

— Tocmai, măria-ta și boieri dumneavoastră. Urzelile lui se răspîndesc ca o negură, să ne întunece nouă nădejdile. Măria-ta ai pătimit și cunoști de ce este în stare. Dar poate că nu știi cîte a mai pus la cale acuma, în urmă. El nu se mulțumește a-i ridica stavilă boierului Lupu, căci are în mînecile caftanului doi iepuroi cărora să le facă culcuș. Te ponegrește și pe măria-ta cît poate, născocindu-ți vină în războiul cu leșii și cîrdășie cu Abaza împotriva sultanului. Cearcă să-ți clatine tronul și să-l surpe...

— Tronul acesta nu se clatină după cum suflă vîntul vorbelor la Țarigrad ! izbucni cu tărie trufașă Diicul Buicescu. Are stîlpi buni !

Vodă Matei îl potoli cu o mișcare domoală a mîinii :

— Nu zice vorbe mari, Buicescule. Nimic nu este veșnic și neclintit pe pămînt, iar cu toții am mai simțit usturimea urgiilor. Se întoarse către trimisul moldovean : Mulțumim

din inimă boierului Lupu că ne-a dat știre despre aceste uneltiri. Nu vom uita frățeasca și creștineasca lui purtare.

Dar Andrei Ciucă, răsuflînd greu și frămîntînd în mîini căciula de sobol spuse cu oarecare caznă :

— Boierul Lupu a voit să cunoști măria-ta răul ce caută să ți-l căşuneze Curt Celebi. Aceasta e una. Însă nu ajunge cunoștința răului, stirpirea lui e de căpetenie. Așa încît stăpînul meu a gîndit mai departe...

Se întrerupse uitîndu-se la Constantin Cantacuzino și așteptînd parcă de la acesta un ajutor. Dar postelnicul se mulțumi să-l îndemne cu sprînceana.

— A gîndit mai departe, repetă silindu-se să-și învingă tulburarea. Și gîndind, a aflat mijlocul. Lui Curt Celebi nu poate să-i împlînte careva pumnalul în coaste. Ar fi și greu și s-ar isca zarvă. Însă dacă o mare căpetenie din preajma sultanului ar lua asupră-și să-l împingă în beznă pe umilitor, n-ar mai cuteza nimeni să crîcnească. Acea căpetenie s-a găsit. Dar cere bani.

Andrei Ciucă răsuflă adînc, după care se lăsă o mare tăcere. Un potop de gînduri ropotea cu iuțeală în mintea voievodului. Ar fi putut să înlăture cu un gest mîndru planul acesta la care un boier pribeag, ca și dînsul odinioară, căuta să-l facă părtaș. Dar n-o făcu. Prea amară era drojdia care-i dospea în suflet de atîta vreme. Cîndva, lucrăturile lui Celebi îi deschiseseră la picioare prăpastia morții. Și nu era numai ura și scîrba, nu ; se adeverea, iată, că diavolul acela de la Stambul rămîne o amenințare grozavă. Hm, se dovedise dîrz vornicul Lupu, mergea drept la țintă, încercînd să zdrobească tigva șarpelui. N-avea să osîndească tocmai el asemenea gînd. Însă...

Întrebă, cu buzele uscate :

— Cîți bani ? Lămurește pînă la capăt, Andrei Ciucă.

— Patruzeci de mii de taleri. Dacă măria-ta ai primi să răspunzi cu jumătate...

— Douăzeci de mii de taleri e o sumă mare. Iar pe cît de strîmtorați sîntem acum...

— Cine zice acum, măria-ta ? se însufleți Ciucă. Cine zice ? Banii se vor încropi de prin alte părți, iar cînd vei fi măria-ta mai înlesnit...

Se făcu iarăși tăcere. O, dulce și otrăvicioasă ispită, cu aburul tău ! Matei simțea cum priveliștea pieirii celui mai negru vrăjmaș al său îi îmbălsămează mințile ca vinul. Apoi tresări : Iar dacă planul dă greș și ies toate în vileag ?

În ce lumină se va arăta el, părtaș la un omor plătit ? Dar nu asta îl frămînta cel mai tare. Făgăduind, s-ar vedea cu o nouă datorie în cîrcă, peste cele vechi. Înțelese, mohorît și iritat, că cei din preajmă-i n-ar fi șovăit o clipă dacă ar fi fost după capul lor. Ca și cum ar fi dat din punga lor ! Ales Diicul Buicescu. „Făgăduiește tu, de la tine, Buicescule, dacă ești așa grăbit“ îi veni să zică. Dar nu zise. Pe fața smeadă a postelnicului nu se putea citi nimica, dar nu era greu de ghicit că el îmbrățișase de mai înainte această propunere, altfel nu l-ar fi înfățișat cu atîta zor pe trimisul lui Lupu. Fără îndoială, gîndea că totul s-ar face în binele domniei. Dar nu știa oare, mai bine ca toți, în ce greutăți bănești se zbate această domnie ? De ce rîvneau să-i pună iarăși în grumaz jugul grijilor ? Bucuria pricinuită de gîndul răzbunării i se topise. Nu mai găsi altceva de spus :

— Douăzeci de mii de taleri e o sumă mare...

Moldoveanul nu se dădu bătut. Începu iarăși să arate că nu este nici o grabă și că boierul Lupu s-ar mulțumi cu consimțămîntul măriei sale, banii urmînd a se întoarce mai tîrziu, după putință. Încheie cu vorbe călduroase și tocmai pe potriva simțirii voievodului, căci nu era lipsit de meșteșug :

— Cu mare dragoste și cu mare credință îndreaptă boierul Lupu această solie către măria-ta, care așijderi ai luat scaunul împotriva dușmăniilor și uneltirilor. Iar de va ajunge să frîngă răutatea și să se ridice domn, ca un frate îți va fi și va lucra alăturea de măria-ta, în binele celor două țări.

Sprijinit în brațul jilțului, Matei își ținea fruntea în palma stîngă. Hărțuit de clipele care se scurgeau zadarnice, tot nu găsise un răspuns. Planul vornicului începea să-i pară tot mai nesigur și mai riscant. Și apoi o nouă povară bănească... Nu-i plăceau vorbele în doi peri, dar spre a pune capăt acestei șovăiri penibile spuse :

— Boierul Lupu este om dibaci și hotărît. De va izbîndi într-ale sale și de va voi Cel de Sus să ne mai astîmpere sărăcia, vom vorbi atunci și despre treburile bănești.

Multă vreme după plecarea lui Andrei Ciucă, gîndurile voievodului rătăciră neliniștite pe drumurile spinoase ale viitorului. „Ca un frate îți va fi Lupu de se va ridica domn...“ Ah, ce amarnică nevoie avea el de un frate în Țara Moldovei ! Moise Movilă se dovedise om de înțeles, dar iată, îl îndepărtaseră vînturi potrivnice. Către cine

să-și îndrepte speranța ? Alexandru Iliaș ? Deșertăciune. Cît despre Lupu, multe fapte ale acestuia nu-i plăcuseră. Dar mai presus de orice, vădea o cutezanță și o abilitate cu totul neobișnuite. Poate că gîndul lui cel mare era să-l amăgească și pe sultan. Iar atunci vor fi doi care să țină la respect puterile semilunii, prin politică pricepută, iar la nevoie cu sabia. Vor fi doi ! Dar va fi oare machedoneanul în stare să-i pună lui Curt Celebi călușul morții ?

Întrebarea aceasta îi revenea mereu în minte, încredințat fiind că amenințarea pe care o reprezenta vulpoiul din Stambul pentru propria lui domnie nu este o vorbă goală. Dar nu putea trece cu vederea nici alte amenințări, mai apropiate și mai grave. Tocmelile padișahului cu craiul Lehiei continuau lîncede și fără rezultat. Dar ar fi trebuit să fie orb să nu înțeleagă ce pregătește Murad la adăpostul acestor lungi tratative. Tot mai multă oaste turcească se grămădea către Dunăre. Calm și gospodăros, Murteza pașa muștruluia bulucurile, făcea depozite de proviant. Se zvonise că însuși sultanul va lua comanda trupelor cînd va sosi ceasul înfruntării, căci voia să spele în sînge rușinea adusă de nevrednicul Mehmet Abaza. Așa stînd lucrurile, Matei simțea că vîrtejul acesta cumplit îl va tîrî și pe el în curînd și căuta cu febrilitate o cale de scăpare. Nădejdile erau însă prea slabe.

Fără a fi alcătuit un plan precis, căci nu era cu putință, voievodul socoti că lucrul cel mai însemnat era să-și întărească la rîndu-i oastea, mai ales steagurile de seimeni. Dacă valul otoman se va frînge de zidul armatelor crăiești, ceea ce spera din toată inima, trebuia să fie gata, la timpul potrivit, a-și înfige și el colții în călcîiul păgînului.

Se apropiau sărbătorile Crăciunului, dar bucuria blîndă a nașterii Mîntuitorului era umbrită de vuietul acesta surd al primejdiei. Boierii veniră la sfat fără prea mare însuflețire, știau că nu pentru desfătare se adună.

— Ne aflăm la strîmtoare, spuse domnul în încheierea cuvîntului său. Ne-am mai aflat și alte dăți și am ieșit cu bine la liman. Poate ne va cruța furtuna dacă vom fi dibaci. Dar mă tem că nu ajunge să fim dibaci. Înțelepciunea are două înfățișări : a gîndului și a brațului. Iar din nenorocire, aceasta din urmă atîrnă tot mai mult în cumpănă, după cum se arată vremurile.

— Așa este ! vuiră multe glasuri ale tovarășilor de pribegie de odinioară, căci Matei știa să răscolească inimile

și să le înfierbînte cu vorbă puțină. Așa este ! Să nu rămînem nepregătiți !

— Dar s-a pogorît iarna, spuse logofătul Grigore. N-o să pornească sultanul la război, taman acuma, în gura iernii.

— Pe asta te bizui, logofete ? rîse Barbu Brădescu. Zăpada nu ține un veac. Să stăm pe cuptor pînă vom auzi surla turcească lîngă noi ?

— Fără îndoială că nu putem sta, întări și Udrea Doicescu. Musai să îngrijim de oaste.

— Vodă Matei se întoarse către al doilea postelnic, Constantin Șerban :

— Ce răspuns a dat Vasco Paici ?

Vasco Paici era un renumit căpitan de lefegii, care avea steagurile sale, alcătuite din războinici vechi, unul și unul. Tînărul Constantin Șerban înștiință bucuros :

— Primește, măria-ta. Pînă în trei, patru săptămîni poate să fie aici. Plata, cea obișnuită : șase taleri pe lună stegarii, un taler oștenii de rînd.

Visternicul Sima ridică înspre domn fața îngrijorată :

— Măria-ta, dar de unde îi vom plăti și pe aceștia ? Și așa am rămas în urmă cu simbriile, iar unii ridică glasul și se îndrăcesc. Nu mai zic că avem a le da brașovenilor o mulțime de bani pentru postav...

— Pentru oșteni cată să ne lipsim de orice, bunule Sima, și să scoatem bani din piatră seacă, răspunse domnul cu glas tăios ca o coasă. Mă frămînt eu destul să nu se facă nici o risipă. Dar pentru oșteni... Ei sînt pavăza noastră, nădejdea noastră în ceasul greu, visternice Sima și boierilor.

Sima plecă fruntea în tăcere. Tăceau și ceilalți. Avîntul de la început li se cam răcise. Tăceau încruntați, cu presimțiri urîte în inimă. Numai logofătul Udriște, cu fața gălbejită de veghe acoperită deodată de pete purpurii, dădu glas :

— Măria-ta, din cele mai vechi timpuri, ori de cîte ori s-a ațintit un paloș asupra noastră, norodul s-a ridicat ca un singur om și au dat jertfe mari, luptînd cu bărbăție pentru mîntuirea țării. Neamul acesta e un neam de viteji. Să ne apere oști năimite ? Vedem ce povară este aceasta. S-a stins oare vrednicia ? Eu nu cred că s-a stins !

Vodă Matei își îndreptă asupră-și ochii cenușii cu privire scormonitoare. Rosti cu blîndețe, dar și cu un fel de dojană superioară :

— Logofete, simțămintele sînt una, iar nevoile și adevărurile vieții sînt alta. Ești cărturar și o știi prea bine, însă marea ta însuflețire te face să vorbești fără noimă. Vrei să-ți deslușesc eu ? Fie. Pămîntenii au rosturile lor, care sînt temelia și înțelesul. Ei ară, seamănă, culeg, macină, păstoresc. De cîte ori s-au ridicat la războaie, ce a urmat ? Au rămas țarinile pîrloagă. Au putrezit grînele pe cîmp, s-a risipit turmele. A fost foamete și sărăcie grea, au murit pruncii. Aceasta nu o spune trecutul ? Și mai este ceva. Războiul nu se mai duce ca odinioară, cu măciuca și cu năvala oarbă. Este nevoie de oșteni de meserie, bine înarmați și cu bună învățătură de luptă.

— Adevărat, întări Ivașcu Băleanu. Ne stau pildă principii Apusului. Nemții, svezii, franțuzii... Cu asemenea oșteni, unii au cucerit lumea.

— Noi nu rîvnim să cucerim lumea, surîse amar vodă Matei, ci doar să păstrăm ce e al nostru. Apoi fii încredințat, logofete Udriște, că de nu se va putea altfel, de nu va mai fi altă nădejde, vom ridica și oastea cea mare a țării.

Udriște Năsturel își simți inima zgribulită ca de frig. Vuise în el ca într-o biserică glasul vechimii, al durerii și îndreptățirii. Nevoile și adevărurile vieții... Iar dincolo de ele ? Umeri sărmani și suflete sărmane, năzuind și pierind, de veacuri întregi. „Ce caut, ce fac eu aici ? se întrebă deodată. Întru binele țării... Binele. Răul. Binele, rostogolind cu el sămînța răului..." Simți sfîșietor jindul după bucoavnele lui cu îmbucătățită și tragică lumină. „Cînd se vor închega toate, desăvîrșit ? Sub ce nămete de timp e îngropată cheia adevărului ?" Auzi ca prin vis vocea visternicului Sima :

— Doamne, înțelegem bine. Înțelegem cu ființa noastră. Dar nu mai puțin rămîne întrebarea : Ce vom face ca să avem banii trebuitori ?

Vodă Matei nu răspunse. Tăcea, o tăcere încordată, nu lipsită de temeri, ca a călărețului care-și silește bidiviul să sară peste un șanț mare. Stroie Leurdeanu înghiți un nod amar :

— Măria-ta și boieri dumneavoastră, nu așteptăm bani de nicăieri, cel puțin nu acum, spuse uitîndu-se înțepător

spre postelnicul Cantacuzino, căci avea știre despre promisiunile acestuia. Iar de făcut, trebuie să facem față. Așa încît rămîne o singură cale : să mărim dările.

Se iscă murmur printre cei de față. Se temeau că iarăși vor fi neascultări și greutăți în obștii și pe pămînturile lor, cînd abia dobîndiseră liniștea. Însă spătarul Tudosie se grăbi să sprijine propunerea lui Leurdeanu :

— Oameni buni, aceasta o facem de mare nevoie. Iar să nu uităm că a fost toamnă îmbelșugată, pămîntenii s-au mai înfiripat și nu le va veni greu.

Cîtva, glasurile se învălmășiră, scăzînd și crescînd iarăși, pînă se potoliră cu totul. Așteptau cuvîntul lui Vodă. Matei rămase o vreme cu capul plecat, arătîndu-le boierilor creștetul cu păr împuținat. Apoi ridică spre ei ochii întrebători :

— Este oare și altă cale ?

Nu era. În adevăr, fusese un an bogat, cu recolte mari. În adevăr traiul pămîntenilor se mai ușurase, ca în vreme de pace și de bună gospodărire. Mai prinseseră o spumă de cheag plugarii, păstorii. Era destulă pîine în hambare, se îmbulzeau mai multe vite în staule și ocoale. Meșteșugarii lucrau întins, unii chiar tocmiți de măria-sa, pentru nevoile oastei sau ale curții. Băteau cu spor baroasele pe ilău, ciocănind fierul și arama ; barda dulgherului și mistria zidarului nu stătea în nelucrare. Neguțătorii umblau slobozi, fără teamă și cu folos. Pogorau de la munte carele cu poame și veneau de la baltă carele cu pește. Grînele, carnea de oaie, lîna, mierea de albine și ceara erau vîndute pe bani buni, căci moslemii nu mai umblau ca în sat fără cîini și nu mai luau ca de la ei. Peste cît se cuvenea padișahului nu dădeau nimica și străinii erau nevoiți să plătească peșin. Mai umblase stăpînirea cu mare hărnicie să stîrpească necinstea din vremile tulburi, iar un hoț de cai sau un tîlhar de drumul mare era legat la stîlp și biciuit de moarte, în văzul tuturor.

Dar cu tot începutul acesta de bună stare, abia încropit, oamenii primiră cu nemulțumire și obidă sporirea birului, simțind-o ca pe-o apăsare, ca pe-o știrbire a dreptului lor la o viață mai îndestulată. Li se micșoră bucuria. Se mai adause și vestea primejdiei de război, care le zumzăia în urechi, așa încît iarna aceea se așternu peste ei mohorîtă ca plumbul.

Lunile care se scurgeau nu aduseră vreo schimbare. Tratativele turcilor cu polonii își urmau făgașul lor întortocheat și sterp, se rupeau primejdios, ca o sfoară putredă, și se înnodau iarăși. Doar cînd miji primăvara sosiră de la Constantinopole două vești, aproape una după alta. Cea dintîi despre sfîrșitul năpraznic al lui Curt Celebi, cealaltă despre apropiata venire a lui Lupu Coci în scaunul Moldovei.

Spre a-și arăta prețuirea față de noul voievod, ridicat și ocrotit de brațul slăvitului padișah, Matei trimise la ceremoniile de la Stambul o ambasadă numeroasă, alcătuită din logofătul Grigore, banul Hrizea, Dudescu, Nedelcu Boteanu și visternicul Sima. La întoarcere, după ce însoțiră o vreme alaiul lui Lupu, numiții boieri se îndreptară spre casă cu mare grabă, căci aveau ce povesti. Hrizea, îndeosebi, nu înceta să se minuneze :

— Măria-ta, rar mi-a fost dat să văd atîta strălucire. Mantia lui Lupu, purtată de paji ca de heruvimi, părea semănată cu luceferi. Scînteiau topazurile și adamanturile pe ea, cît fasolea, iar cînd s-a desprins unul și a căzut pe podeaua de mozaic, l-a strivit sub talpă fără păs, căci știe să se poarte cu măreție. E un bărbat falnic. Deși cam îndesat în grumaz, ține bărbia sus și sprînceana mereu ridicată, ca vulturii. Și vorbește grecește ca pe apă, măria-ta... Iar cu mărimile Țarigradului nu l-am văzut grăind umilit, ci plin de sine, de pe treaptă înaltă...

— Nu-i vorbă că și mult aur a dăruit, spuse plin de invidie logofătul Grigore. Cu amîndouă mîinile.

— Și-a luat numele Vasilie, urmă banul Hrizea. Adecă Bazileos...

— Adică împărat, întregi Matei. Cată a-și scoate și mai bine în lumină legătura stirpei sale cu tronul cel vechi al Bizanțului.

— Fumuri. Deșertăciune, clătină Filișanu din cap.

Iar spătarul Tudosie rîse negru :

— Țeasta lui crăpată atuncea s-a lipit atît de bine la loc, încît ar putea să rabde și o cunună de împărat cît banița.

Ascunzîndu-și zîmbetul, Matei îl dojeni :

— Să nu osîndim această aplecare. Iată, din toată umbra și zbaterea, Lupu s-a înălțat strălucitor, ca fluturele din omidă. Laudă lui, că a biruit. Arătîndu-se în toată fala, poate a vrut să răscumpere grijile și pagubele trecutului său, cine știe.

Ca să fie față la încununarea de la Iași, Vodă Matei Basarab îi trimise pe postelnicul Cantacuzino și pe Marco Danovici. Solii duceau cu ei daruri bogate pentru măria-sa Vasilie vodă : o minune de cal arăbesc, care costase multe pungi, o șa bătută toată în argint și o sabie deasemeni argintată, încrustată cu pietre scumpe.

Din partea lui Lupu veni la București stolnicul Grama, înfățișînd un mesaj prin care voievodul moldovean reînvia în frumoase cuvinte legămîntul său de prietenie și într-ajutorare la toate nevoile. Încolo, stolnicul sosise cu mîna goală, fără plocoanele pe care le-ar fi cerut datina și mai ales fala cu iz împărătesc a lui Vasilie vodă. Aceasta produse o proastă impresie printre boierii munteni. Matei găsi însă vorbe împăciuitoare și de astă dată :

— Că a risipit bani mulți la Stambul, eu nu l-am judecat. Nu am cădere. Face fiecare cum îl îndeamnă firea lui. Cu atît mai vîrtos n-am să-l judec acuma, după o faptă neînsemnată. E cuminte că se arată chibzuit și strîns la mînă, chiar de la începutul domniei, cînd sînt greutățile mari. Și apoi nu de plocoane am eu nevoie, ci de reazim frățesc și cinstit.

CAPITOLUL VI

În dreptul Giurgiului, construcția podului de lemn poruncit de Murteza pașa pentru trecerea trupelor sale înainta cu destulă încetineală. Vara era pe sfîrșite, însă arșița stăruia și singura alinare pentru oamenii istoviți și asudați, ca și pentru vitele de povară, era răcoarea binefăcătoare a Dunării. Bătrînul fluviu își unduia cu mîhnire talazurile gălbui pe sub cohortele de sălcii, schimbînd neîncetat așezarea grindurilor și ostroavelor, ademenind crîmpeie de cer în prăpăstiile de apă. Maiuri uriașe, mînuite cu ajutorul scripeților și funiilor, băteau bubuind înfundat în pilonii grei și fiece bătaie era însoțită de un cor de glasuri cu ecou ritmic și aspru: „Hei-șa! Hei-șa!“ Dubasuri adînci, cufundate pînă la strapazane din pricina încărcăturii mari, se încrucișau în lărgimea apei, lovindu-se una de alta și adeseori se duceau la fund cu povară cu tot, în mijlocul unui vacarm asurzitor de răcnete și sudălmi. Pe mal, sub sălcii și sub

arini, fierarii goi pînă la brîu şi negri ca diavolii mînuiau foalele şi băteau pe nicovale cu mare măiestrie scoabele de fier, înroşite. Scîrţîitul roţilor, mugetele, ocările, îndemnurile, vuietul baroaselor se amestecau într-o larmă fără sfîrşit, iar din cînd în cînd, o pală de vînt uscat şi fierbinte aducea din inima bărăganului valuri înecăcioase de praf, lepădîndu-le ca făina peste furnicarul îngrămădit acolo.

Lucrările se făceau sub stricta supraveghere a unor ofiţeri otomani pricepuţi în asemenea treburi. Sute şi sute de bărbaţi cu chipuri arămii, cu şalvarii hărtăniţi şi cealmalele murdare, aduşi de prin podişurile asiatice, împlineau cu o supunere de sclavi muncile istovitoare. Lemn se afla destul în pădurile Valahiei. Îl aduceau pînă aicea, la ţărm, cărăuşii munteni luaţi la robotă. Boii costelivi, cu aţe de spumă atîrnînd din boturi, se opinteau în juguri, făcînd să trozească obezile sub greutatea trunchiurilor groase de o jumătate de stînjen. În cămăşi despicate pînă la brîu, albe odinioară, dar năclăite de sudoare şi praf, cu opincile sparte, cu feţe scobite şi bărboase, cărăuşii trozneau din bice peste capetele plăvanilor, fără să-i atingă, îndemnîndu-i la răstimpuri cu cîte-un strigăt sălbatic, răguşit. Mai erau o seamă de valahi care-şi făceau zilele de lucru cu braţele, ori ca dulgheri. Aceştia ciopleau şi geluiau grinzile într-o tăcere posomorîtă, aruncînd priviri şi mai posomorîte către podul pe care în curînd vrăjmaşul avea să treacă în pămîntul lor. Nu se amestecau cu gloata pestriţă a turcilor, dar la mulţi dintre aceştia cătau cu milă, înţelegînd că sînt şi ei nişte oameni necăjiţi şi chinuiţi, asemeni lor. La asfinţit se adunau în jurul focurilor. Cărăuşii scoteau din desagă brînza iute, ceapa şi turta sfărîmicioasă, pălmaşii frigeau pe jăratic hrinci de slănină, iar careva aducea de băut, coborînd ulciorul legat cu un pietroi pînă la fundul Dunării, pentru a scoate astfel apă rece şi limpede.

Dar nici sfînta apă nu le putea stinge pojarul din suflete. Oftau gîndindu-se la pruncii rămaşi acasă, la grîul netreerat, la fîneţele necosite. Stăpînirea îi trimisese aici, să slujească păgînului fără nici o plată. Dacă pînă şi măria-sa, îşi ziceau, dacă pînă şi măria-sa, care are oşti bune, este silit a face voile turcului, apoi cum s-ar putea împotrivi ei şi cu ce ? Cu barda şi cu ţăpoiul ? Vedeau puterea aliotmanului risipită ca o negură pe malul dimpotrivă. Vedeau şi înţelegeau că nu-i poate ţine piept decît o putere la fel de mare. Ba încă se cădea să mulţumească Cerului că padişahul nu le

mai trece ţara prin foc şi sabie ca odinioară, mulţumindu-se să-şi ia tainul lui din toate. Dar cu toate acestea gîndeau stăruitor la vremurile de vitejie pe care unii le apucaseră, iar alţii le cunoşteau de la părinţi, vremurile în care Mihai vodă se ridicase ca un arhanghel răzbunător, doborînd la pămînt trufia semilunii. Acele vremuri nu mai erau, pieriseră ca fumul. Matei voievod, bărbat încărunţit, făcuse multe rînduieli bune în ţară, dar tot trebuiau să-şi rupă de la gură spre a plăti dările. Mare parte din acele dări se scurgeau în gîtlejul nesăţios al împărăţiei. Cu alţi bani se zvonise că vodă Matei tocmeşte oşti de simbriaşi şi le înarmează pentru a reteza ghiara vrăjmaşului cînd va crede el că a sosit ceasul. Viitorul le rămînea nepătruns. Iar pînă una, alta, duceau cu scrîşnet îndoita povară, care le îngăduia prea puţine clipe de bucurie.

Rămîneau astfel, în tăcere, năpădiţi de gînduri şi frînţi de osteneală, pînă cînd se întuneca de tot. Iar înainte de a se ghemui să adoarmă pe sumanele lor, mai îndreptau o privire sumbră şi toropită înspre miile de focuri ale taberei otomane, care vîlvoreau ca nişte ruguri pînă la mari depărtări, poate pînă la marginea lumii.

În adevăr, tabăra lui Murteza era răspîndită pe-o întindere uriaşă. Nesfîrşitele rînduri de corturi şi bordeiele de pămînt care adăposteau felurite trupuri de oaste alcătuiau adevărate sate, cu uliţi şi medeane pe care forfoteau ieniceri bărboşi, felahi în burnusuri albe şi cavalerişti mărunţi şi oacheşi de prin Anatolia. În cazanele bulucurilor folfăia fără încetare pilaful săţios, cu seul de două degete, nimeni nu ducea lipsă de nimic, căci sute şi sute de care cu coviltir, pline cu provizii, se înşiruiau înapoia şi pe laturile taberei. Carnea sărată şi peştele uscat împrăştiau un miros greu. Artileriştii dormeau sub cerul liber, lîngă tunurile lor de bronz. Orice manevră a acestor arme masive şi greoaie cerea timp şi isca tărăboi, căci era nevoie mai întîi să caute bivolii răspîndiţi prin mlaştini şi să-i înhame. Cîmpia altădată înverzită era acum atît de ofilită şi stearpă, încît părea că a răşluit-o un stol de lăcuste.

La mijlocul taberei, pe-o mică înălţime, se ridica impunător cortul de culoare verzuie al lui Murteza paşa. În seara aceea de august, severul şi tăcutul comandant tocmai sfîrşise cina, luată în tovărăşia trimişilor Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti. Aceştia erau de fapt un fel de reprezentanţi permanenţi pe lîngă Murteza şi se aflau în

tabără de mai multe săptămîni. Trăgînd cuvenita încheiere din suspecta purtare a lui Matei și a lui Moise Movilă în campania condusă de Mehmet Abaza, sultanul hotărîse să nu mai folosească în luptă oștile vasalilor săi decît la mare nevoie. Dorise însă ca cei trei principi să aibă pe lîngă armata lui cîte un om de legătură, cu puteri depline, pentru a se rezolva cît mai lesne unele chestiuni legate de aprovizionare, de punctele de trecere, de corvezi cît și de alte nevoi ce s-ar fi ivit în decursul campaniei.

Veniseră, din partea lui Rákoczy, nobilul Francisc Miko, iar de la Lupu vodă Nicolae Catargiu, fratele bogatului și influentului Ianache. Matei îl trimisese pe stolnicul Vasile, un boier tînăr, dar plin de însușiri, înălțat mai de curînd în rang. Sătul și răcorit de adierile serii care făceau să pîlpîie flacăra lumînărilor, Murteza trăgea în răstimpuri din narghilea. Pe fața lui rasă ca-n palmă, tăbăcită de de soare și vînt, se citea o vagă bunăvoință. Mîncase cumpătat și nu băuse deloc, căci se număra printre cei ce păzeau cu străşnicie învățăturile Coranului. În schimb, oaspeții se desfătaseră din belșug cu vin tămîios. Galeș și surîzător, Francisc Miko își răsucea mustața ascuțită ca aripa de rîndunică, gîndind poate la vreun obraz rumen și rotunjor din depărtare, căci era bărbat chipeș și cu mare trecere la sexul frumos. Stolnicul Vasile împinse pocalul de-o parte și luă din talger o smochină parfumată, cu pielița trandafirie.

— Lași vinul pentru dulcegăriile acelea ? Iată cum se întoarce copilandrul la apucăturile sale ! rîse Nicolae Catargiu, luîndu-l peste picior.

Obrajii stolnicului se învăpăiară. Dar nu se supără, căci mai auzise asemenea glume nesărate de la Catargiu. Și apoi moldoveanul băuse din cale-afară. Căută un răspuns potrivit :

— Boier Catargiule, nu după numărul paharelor mi-a dat măria-sa locul pe care mi l-a dat. Dacă la Moldova se întîmplă astfel, nu știu, zău, cum nu ești domnia-ta vel-vornic.

Rînjetul despică fața lătăreață a Catargiului pînă la urechi :

— Iscusite vorbe, iscusite vorbe ! Dacă zici că nu după numărul paharelor, atunci după iscusința vorbelor, așa-i ?

— Și după aceasta. Fiindcă au și vorbele prețul lor.

Catargiu deșertă cupa cu atîta grabă și nesaț încît vinul i se scurse pe bărbie :

— Mare minunăție ! Ce-aud ? Și cam ce preț au vorbele la curtea lui Matei vodă ? Adică stai că știu : prețul vîntului. Prinde vîntul și cîntărește-l cu aur...

Vasile îl privea plin de uimire, simțind cum i se întețesc bătăile inimii. Întrebă cu glas sec :

— Ce vrei să spui, boierule Catargiu ?

— Ce-ai auzit. Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă.

— Adineauri m-ai făcut copilandru. Acuma babă. Eu zic să te hotărăști.

Catargiu se prefăcu a sta o clipă pe gînduri :

— Nu mă hotărăsc pentru nici una. Bău iarăși, sorbind zgomotos : Da, da, prețul vîntului...

— Încă o dată, te rog, fii lămurit domnia-ta !

— Mai lămurit se poate ? Îți șuieră vîntul la ureche, îți făgăduiește în ceasul greu, iar tu îl crezi ca pe un frate. Apoi caută-l și cere-i socoteală.

— Ți-am făgăduit eu ceva și n-am împlinit ?

Nicolae Catargiu își clătină capul mare, ca o limbă de clopot. Ochii i se înroșiseră de tăria vinului :

— Nu domnia-ta. Și nu mie. Însă nu m-aș mira dacă s-ar întîmpla una ca asta, fiindcă slujitorul învață toate de la stăpîn.

Stolnicul se făcuse acum palid ca moartea. Sări în picioare, gîfîind :

— Boierule, măsoară-ți cuvintele ! Nu-ți voi îngădui să-l ponegrești în auzul meu pe Matei vodă. Ne aflăm unde ne aflăm, căci altfel...

Murteza pașa vorbea destul de stîlcit graiul valah, dar înțelegea tot ce se spunea. Fața lui rămînea însă impenetrabilă, nu se putea ști ce gîndește despre vorbele pe care și le aruncau unul altuia cei doi ghiauri. Francisc Miko se uita cînd la unul cînd la celălalt, buimăcit de cearta aceasta neașteptată care-l smulsese din nostalgica lui visare.

Nicolae Catargiu își țuguie buzele, batjocoritor :

— Țțțț... Ești de laudă, stolnice, că îți aperi domnul cu atîta înfocare. Dar eu sînt mai bătrîn și te sfătuiesc de bine. Nu băga mîna în vatră, să nu ți-o arzi.

Stolnicul Vasile strînse măselele pînă simți că i se sfarmă. Privind țintă la Catargiu, văzu deodată cum licăre

în ochii acestuia o luminiță vicleană. Avu simțămîntul că moldoveanul nu e atît de beat pe cît vrea să pară și că le spune toate cu un anume scop. Dar dacă nu era beat, atunci se prefăcea cu mare îndemînare, căci urmă cu glas împleticit și încleiat :

— Nu băga mîna în vatră, să nu ți-o arzi... Uite, domnia-ta ai fi în stare să te pui chezaș că la vremea asta Matei vodă încinge paloșul să lupte ca un viteaz sub flamura luminăției sale. Poate că-l încinge, nu zic ba, dar știm noi cu ce gînduri ? Știm noi ?

Mîna stolnicului zvîcni către șold, căutînd sabia. Nicolae Catargiu sări la rîndu-i în picioare, cu toată graba. În clipa aceea Murteza pașa grăi liniștit, dar cu o fermitate care nu îngăduia nesupunere :

— Ochiul slăvitului padișah vede departe și judecata lui cîntărește totul cu înțelepciune. Și faptele și cinstea fiecăruia. Iar vorbele noastre sînt de prisos, trebuie să ne facem slujba și atît. Nu vă mai certați, căci este lucru nedemn. Să mergem cu toții la odihnă, mîine Alah ne-a rînduit treburi însemnate. Peste două, trei zile luminăția-sa pornește încoace de la Edirne și trebuie să găsească totul cum se cuvine. În curînd va începe războiul...

Dar acel „în curînd" nu mai veni niciodată. Polonii înțeleseră chiar de la început jocul și intențiile lui Murad. În vreme ce sultanul își grămădea oștile la dreapta Dunării, nu stătuseră nici ei cu mîinile în sîn. Tocmai cînd credea că a sosit momentul să lovească, Murad primi vești nimicitoare prin oamenii săi de credință. Nu mai erau niște zvonuri fără temei, ca în vremea lui Abaza, ci lucruri văzute și cercetate. Craiul Lehiei pusese pe picioare o armată uriașă, care cuprindea, pe lîngă cumplitele podgheazuri ale șleahticilor, nenumărate sotnii căzăcești, steaguri de litvani, unități de lefegii scoțieni, ba chiar și urdii de mîrzaci. După ce i se risipi întîiul val de furie, sultanul cumpăni situația înțelepțește. Leșii stăteau gata de luptă, la fel de bine pregătiți ca și el, deci nu mai putea fi sigur de victorie. Firește, puterea lui Alah era mare, dar dacă și-ar fi întors o clipă fața de la ei, lăsîndu-i pradă înfrîngerii, nu numai că el, Murad, s-ar fi acoperit de ocară pentru totdeauna, dar însăși soarta imperiului s-ar fi pomenit în primejdie. Așa încît, rumegîndu-și mînia și neputința, făcu calea întoarsă la Adrianopole, poruncind retragerea oștilor. Diplomația otomană deschise iarăși calea

înțelegerilor pașnice, silindu-se ca acestea să fie cît mai puțin păgubitoare pentru sublima Poartă.

În lunile acelea de supremă încordare, Matei stătuse ca pe jăratec. Nu rămăsese o clipă străin nici de manevrele turcilor nici de pregătirile polonilor. Înțelegea că ciocnirea dintre cele două forțe va fi teribilă și că nu va putea rămîne deoparte. Steagurile de seimeni se aflaseră tot timpul în stare de alarmă. Roșii fuseseră chemați sub arme, iar căpităniile de la Rîmnicul Sărat, Lichirești, Cîmpulung, Focșani și Buzău țineau gata pîlcurile de darabani. Martalogii și călărașii de margine pîndeau orice semn de la fruntarii. Cu toată această putere militară devotată, gata să acționeze, Vodă Basarab rămînea îndoit și îngrijorat, căci ea nu însemna cine știe ce față cu marile puhoaie.

Renunțarea și retragerea lui Murad aduseră o mare ușurare. Cine știe, poate că pentru valahi se irosise un prilej ca, intrînd în marea încăierare, să-și cîștige pentru totdeauna neatîrnarea rîvnită. Dar posibilitatea aceea fluturase atît de îndepărtată, șovăitoare și palidă ca o rază printre nori, încît era poate mai bine că totul sfîrșise fără pîrjol și fără vărsare de sînge. Oricum, mîndria lui Murad sultan ieșise tare vătămată, iar hangerele semilunii nu vor mai zăngăni multă vreme.

După spargerea taberei de la Giurgiu, stolnicul Vasile întors la datoriile lui, ceru să se înfățișeze deîndată voievodului. Îi povesti acestuia, din fir a păr, întîmplarea din cortul lui Murteza. Vodă îl ascultă uimit, cu sprîncenele adunate. Sfîrșind, stolnicul Vasile își frămîntă mîinile încurcat :

— Măria-ta, nu aș vrea să greșesc. Spun ceea ce mi s-a părut și simt. Nu este literă de evanghelie. Dar mă tem că vorbele lui Catargiu n-au zămislit numai din fumurile beției. Ele păreau spuse anume pentru urechile turcului, căci te înfățișau pe măria-ta ca unul ce-și calcă legămintele cu ușurătate și deci se poate întoarce oricînd împotriva padișahului. Iarăși nu știu dacă boierul Catargiu le-a spus cu de la el putere ori sub îndemnul lui Vasilie vodă. Dar n-am nici o îndoială că aceste ponegriri se vîntură fără opreliște pe la curtea Moldovei, altminteri n-ar fi îndrăznit el să-și dea drumul la gură.

— Nu m-aș mira. Nu m-aș mira de fel să fie așa, spuse Barbu Brădescu.

— De ce nu te-ai mira, Brădescule ? întrebă domnul cu obrazul încrețit de mîhnire. Ce rău i-am făcut eu lui Lupu ? Și nu ne-a întins el mîna oare, fără să-l fi îmbiat ?

— Lupul își schimbă părul, dar năravul ba, tună spătarul Corbeanu. Rîseră toți de această potrivire de vorbe, dar Tudosie urmă grav : Cunoaștem demult ce țesătoare harnică e măria-sa vodă Vasilie. Mulți s-au încurcat în firele lui și au căzut de și-au frînt grumazul. Acuma este domn, dar obiceiul nu i-a trecut. Și pre cine să mai șubrezească dacă nu pre vecinul ?

— Dar a zis că îmi va fi ca un frate...

Cu ochii mari și împăienjeniți, trăgînd în neștire de gulerul veșmîntului, Matei vodă se îndîrjea asupra acelorași întrebări :

— Nu înțeleg. Nu e chip să înțeleg. Ce prilej i-am dat eu să mă dușmănească ? Atuncea, cu pieirea lui Barnovski, nu i-am purtat gînduri bune, o recunosc. Dar sînt întîmplări vechi...

— Măria-ta, tuși Buicescu în pumn, nu uita că atunci cînd a trimis să ceară bani pentru un lucru ce ne era și nouă prielnic, trimisul lui a plecat cu mîna goală. Poate a socotit că nu-l ai la inimă și cauți să-l abați din drumul său.

Spusese toate acestea liniștit, nelăsînd să se vadă dacă este un reproș sau o simplă constatare.

— De unde să-i fi dat ? strigă supărat Matei vodă. N-am putut ! Cum nu pot nici acuma...

Glasul îi crescuse, părea că-l cotropește un val și purpura sîngelui i se ridicase pînă la rădăcina părului. Cum stătea cu mîinile încleștate în guler, trase o dată, nestăpînit, cu atîta putere încît bumbii veșmîntului săriră cît colo prin spătărie. Dar după o clipă se potoli. Spuse cu căință :

— Mi-am pierdut cumpătul. Cum să nu mi-l pierd ?

— Doamne, rosti cu înțelegere Barbu Brădescu, doamne, așa este, noi știm prea bine că nu s-a putut. Dar asta n-a împiedicat să încolțească în inima lui Lupu iarba necazului. Nu cred că s-a înșelat stolnicul Vasile. Acelea erau vorbe bine puse la cale. Lupu a stat și încă stă cu frica în sîn. Dacă se dezlănțuie valul leșesc îl mătură ca pe nimica, aducînd în loc pe Moise Movilă. De aceea nu se încumetă el la mai mult. Însă că nu te vede cu ochi buni și că încearcă să te lovească pe ocolite, aceasta mi se pare dovedit.

— Nu, răspunse Matei, nu vreau să iau de bună nici o dovadă. Fratele și vecinul nostru Vasile vodă Lupu poate că este om vanitos. Așijderi poate că se mîniază repede. Slăbiciuni omenești... Dar s-a izbit de multe și a tras multe în viața lui. Cum ar putea să încerce să surpe tocmai ceea ce poate fi în sprijinul țării lui și al măririi lui ?

*

Cei ce mai păstrau îndoieli despre bunele gînduri ale domnului moldovean fură nevoiți a-i da dreptate lui Matei vodă. Lunile următoare nu mai aduseră nici un fel de zvonuri sau rele mărturii despre partea lui Lupu. Două solii mărunte purceseră în Moldova pentru descurcarea unor pricini administrative și ele fură bine primite acolo. Se vădea la curtea voievodului Lupu o fală neobișnuită, dar și o rînduială strașnică. Țara era cîrmuită cu mînă aspră. Însă Lupu răsplătea și ridica pe mulți, cu generozitate, încuraja negoțul, meșteșugurile și se purta cu multă evlavie, dorind să repare și să înzestreze sfintele lăcașuri, ceea ce era un semn bun.

Odată cu îndepărtarea primejdiei de război, grijile lăuntrice ale lui Matei mai slăbiră și ele. Făcuse măria-sa o „samă“ a țării, adică numărătoare a norodului, să nu scape nimeni de darea cuvenită, pe care o fixase fiecăruia „după avutul și după puterile sale“. Birul mijlociu era de 1680 de aspri pe gospodărie, ceea ce însemna prețul a nouă porci și o vadră de vin. La birul către domnie se adăoga dijma, gorștina și vinăriciul, așa încît e lesne de înțeles că toate acestea alcătuiau grea povară pe umerii sărmanilor pămînteni. Cei care nu puteau plăti își pierdeau bruma de avere, căzînd în rumânie. Alții însă își părăseau pămîntul, trăgîndu-se peste munți, în Transilvania și cătînd acolo o viață mai slobodă. Pentru visterie nu era nimic pierdut, căci Matei vodă dăduse porunci aspre ca în locul fugarilor să plătească dajdia marii boieri care stăpîneau județele. Dar pentru că aceștia nu priveau cu ochi buni măsura luată de voievod, măria-sa întărise paza la hotarele țării și pusese vătafi care să vegheze plaiurile împotriva cetelor de tîlhari, a răilor și birnicilor care umblau să fugă. Chiar din primul an al domniei avusese de furcă Matei vodă cu nesupușii și cu cei ce voiau să-și facă singuri dreptate, după capul lor. Își amintea și acum, cu năduf,

de neascultarea și ațițarea ce o făcuseră șerbii de pe moșia Paraipani, care ținea de mînăstirea Radului vodă, din București. Aceștia luptaseră alături de el, la Plumbuita. Luptaseră cu vrednicie și îngrășaseră cu sîngele lor cîmpul de bătaie. Dar o dată întorși la rosturile lor, nu mai voiseră să plătească cele cuvenite părinților călugări, ba încă săriseră cu bătaia asupra lor, zicînd că ei sînt slujitori domnești și nu au a plăti nimica. Rău se mîniase măria-sa și aspru îi certase pe cei înfierbîntați : „Dacă ați stat împotriva vrăjmașilor, pentru casele voastre ați stat, să nu vă robească tătarii !"

Altfel, prin aprigă chibzuință și severă rînduială, birul se aduna și visteria mai prinsese o leacă de cheag. Rămîneau, firește, destule datorii amînate, însă trupurile de seimeni căpătaseră straie și arme bune, tributul se plătea la soroc, slujitorii își primeau, de bine de rău, lefurile, iar vrednicul Sima nu mai trăia tot timpul cu juvățul de gît.

Trecură toamna și iarna. Primăvara se arăta lumînoasă ca un mărgăritar. În cîmpie și pe colnice plugurile întorceau brazda din care se înălța aburul ca un duh pîlpîitor și ca o făgăduință. Pămîntul era leagănul pîinii, pămîntul era pîinea, și dacă adulmecai bulgărele negru și untos de sub brăzdar simțeai în nări mireazma fără pereche a pîinii. În urma semănătorilor zburătăceau hoțește ciocîrlanii și crăpau mugurii pe crengi, împlinind o taină străveche și zîmbitoare. Bucurîndu-se de această prospețime, de această primenire a firii, pe care ar fi dorit-o a tuturor și mai presus de orice a țării, Matei vodă, biruind cîrceiele anilor și ostenelii, nu cruța nimica spre a da de capăt nevoilor gospodărești. Cerca, pe cît se putea, să dreagă, să îndrepte, să curețe, să adauge, să întemeieze, și în tărîmul văzut, și în cel nevăzut, al sufletului.

Într-o dimineață de aprilie, întorcîndu-se alăturea de Marco Danovici și de Constantin Șerban de la muștrul seimenilor, la care stătea de față cînd și cînd, trecu din nou pe lîngă gorganul funerar, despre care mulți uitaseră ce ascunde. Înverzise iarăși și crescuseră pe el tufe și mlădițe de soc. Se descoperi și ținînd dîrlogii cu stînga își făcu semnul crucii. Boierii îi urmară pilda, numai oștenii din gardă rămaseră nepăsători, grija lor era viața voievodului și nu amintirea unor morți.

— Iată încă o primăvară, care vouă nu vă mai aduce bucurie, dragilor, suspină Matei. Pace sufletelor voastre...

Merse o vreme cu ochii în pămînt. Cînd îi ridică, întorcîndu-se ca dintr-un hău, îl izbi deodată priveliștea pestriță a Bucureștilor. Dinspre bazar răzbea un vuiet mai mare ca totdeauna, căci negoțul se înviorase simțitor și veneau întruna chervane cu mărfuri din toate părțile. Pe ulițe, se grămădeau tîrgoveții să caște gura la alaiul măriei sale. Erau printre ei meșteșugari, prăvăliași, chirigii, oameni cu mai multă sau mai puțină stare, dar și destulă lume sărmană, mai ales cerșetori. Milogii aceștia, ciungi, orbi sau ologi, dintre care mulți schilăviți în războaie, umpleau la fiecare sfîntă slujbă tinda bisericilor și vederea lor te înfiora.

Dar Matei nu vedea chipurile din mulțime, nu vedea straiele și înfățișerile, privirea lui rătăcea peste întreagă această cetate a Dîmboviței, răspîndită cam anapoda și așezată cum nu se poate mai rău. Cugetase de multe ori la acest primejdios cusur al Bucureștilor. Dar strămutarea în Tîrgoviștea mai ferită și mai lesne de apărat nu se putea face cît ai bate din palme. Curțile din Tîrgoviște, lăsate cam de multișor în părăgină, puteau sluji mai degrabă drept adăpost liliecilor și cucuvăilor decît ca așezare voievodală. Și totuși trebuia să le reclădească odată și odată. S-ar fi simțit mai sigur, mai ocrotit, acolo, în apropierea munților. Visa palatul acela ridicat cu mare meșteșug, cu largi cupole zugrăvite frumos, mozaicuri și stîlpi răsuciți, cu dulci netezimi de marmoră și turle strălucind la soare ca aurul. Aur... Ochiul diavolului, umbră vicleană care îți încătușează viața și fără de care nimic nu se poate face. Unde va găsi aur ? Va găsi, trebuie să găsească ! Va smulge din părăsire curțile Tîrgoviștei și va zidi acolo biserică măreață în care să se roage bogatul și săracul pentru iertarea păcatelor și să se pătrundă de frumusețea dumnezeiască. „Voi zidi, își spuse cu supremă încredințare, voi zidi neapărat, după cum mi-a ajutat Atotputernicul să înnoiesc Plumbuita și Sărindarul și după cum am apucat să fac lăcaș de închinare la Brîncoveni, împlinind o veche juruință".

Amintindu-și, simți o fericită mîndrie și o undă fierbinte cotropindu-l. Intră în palat ca furtuna, împărțind porunci cu glas puternic, bucuros și ațîțat, căci a doua zi aveau să plece spre Brîncoveni, la tîrnosire.

Porniră devreme, în zori. Era încă răcoare și doamna Elina se zgribulise într-un colț al caritei, sub șalurile de cașmir.

— Ți-e frig ? o întrebă zîmbind.

— Numai trupul se chircește, sărmanul. Trup prost. Sufletului îi este cald, căci stă acuma în bătaia unui soare.

— Și mie mi-e bine.

Îi luă mîna albă, cu degete subțiri, pe care înfloreau smaragde și turcoaze, și o acoperi cu a sa, zbîrcită, noduroasă, însă puternică și fierbinte, rămînînd astfel, în tăcere, legănați de trapul cailor.

În urmă se înșiruiau alte rădvane, care-i duceau pe vlădica Teofil și o seamă de boieri. Înapoia lor și pe laturi scînteiau platoșele seimenilor, iar în față de tot, la oarecare depărtare, mergea un grup compact de călărași cu steguleţe azurii în vîrful sulițelor. Devotatul Dușan, drept ca o lumînare, călărea chiar lîngă ferestruia caleștii, iar pînă și pe chipul lui sălbatic, plin de tăieturi, se întipărise în dimineața aceea de primăvară oarecare moliciune și blîndețe.

Potopit de raze, pămîntul se dezmorțea încet, încet. Ogoarele fumegau. Prin tropotul copitelor se deslușea în depărtare un dangăt de clopot. O ninsoare de flori înveșmînta livezile ca o horbotă gata să-și ia zborul în văzduhul siniliu.

— Doamne, cîtă frumusețe, șopti Elina. Toate se încîntă de lumina asta.

— Și întineresc, buna mea. Iată, mă uit la tine cu mare uimire și îți văd zîmbetul de fecioară, neschimbat.

O roșeață ușoară urcă în obrajii doamnei. Oftă :

— Amăgire. Ochii tăi văd astfel, fiindcă privesc ca odinioară. E tot un joc al primăverii. Ochii tăi s-au copilărit.

— Ochii mei ? se miră voievodul. E cu putință. Privirea mi-a rămas teafără. Încolo simt cum mă troienesc anii, tot mai deplin îmi simt trupul greu. Cîteodată aud bîzîit ca de muște în urechi și mă cuprind amețele. Mi s-a îngroșat sîngele. Doftorul Galici se învîrte pe lîngă mine ca un vampir, să-mi scoată o oca de sînge...

Rîse, dar rîsul îi muri pe buze văzînd umbra în care se cufundase deodată sufletul doamnei Elina la auzul vorbelor sale. Pomenise de boală, de doftorul Galici, zgîndărind o suferință care-i rodea pe amîndoi : cu trecerea

anilor, sănătatea plăpîndului Mateiaș, în loc să se facă mai bună, se șubrezea din ce în ce ; zile în șir zăcea la pat, scuturat de fiori și nici un leac nu părea să-i ajute. Oftă, căutînd s-o îmbărbăteze pe Elina :

— Nu te mai gîndi. Nu te mai frămînta. Are să se îndrepte cu timpul.

— Cum să nu mă gîndesc ? Cum să nu mă frămînt ? Nu e din sîngele meu, dar îl iubesc ca și cum ar fi și mi se frînge inima văzîndu-l cum se chinuiește. Nu se tînguie, ci doar mă ațintește cu ochii lui mari.

— Roagă-te Sfintei Fecioare, roagă-te necontenit, cum mă rog și eu. Mi-am pus mari nădejdi în mlădița aceasta care va trebui să fie mîine copacul, după ce mă voi prăvăli eu. Nu e cu putință ca Dumnezeu să-i răpească omului cea de pe urmă nădejde...

Tăcură iarăși, și sulițele de aur ale soarelui, care băteau în sticla caritei, mîngîindu-le fețele, aveau acuma o lumină îngîndurată și gravă. Osiile butcii scîrțîiau ca o roată de fîntînă adîncă, adîncă, iar ei așteptau să vadă cum va ieși ciutura deasupra, plină cu apă înviorătoare, ori uscată de secetă.

Lungimea și osteneala drumului peste Olt fu răsplătită de revederea conacului din Brîncoveni, cu vechile lui încăperi, unde trăiseră cîndva zile de iubire și de bucurie curată. Doamna Elina aproape că mîngîie fiecare lucrușor, iar mireasma de busuioc și de sulfină, păstrată ca printr-o vrajă, îi străbătu toată ființa, înseninînd-o.

— Sîntem iarăși acasă, spuse cu ochii închiși, strîngînd parcă la piept umbra fericirii pierdute.

Matei voi mai întîi să o mustre. Acestea nu erau vorbe pe care să le rostească doamna țării. Casa voievodului este țara întreagă. El își are locul și sălașul acolo unde o cer nevoile fiecărei clipe. Dar înțelese după o clipă că simțămîntul ei este dintre acelea ce nu pot fi înfrînate nici osîndite. Cum poate o femeie să rămînă totdeauna rece și tare ca piatra, cînd nici un bărbat nu poate fi astfel ? Căci de cînd pusese piciorul pe moșia Brîncovenilor, el însuși se simțise pătruns de o plăcută uitare și împotmolit în amintirile tinereții.

În așteptarea cinei ieși în foișor fără nimeni în preajmă și privi iarăși, îndelung, pămînturile lui, vălurind ca o apă cenușie luminată de asfințitul roșu. Cirezile se întorceau din pășune, nu le văzu, dar auzi tălăngile ca pe un glas

liniştit al serii şi nările îi zvîcniră simţind mirosul fumului. Ţarini răscolite de pluguri, imaşuri, zăvoaie, sate, dealuri şi livezi şi păduri se înlănţuiau pînă departe, înlănţuindu-i sufletul. Pămînturile lui... Pămînturile moşilor lui, care le privegheaseră şi le înmulţiseră, pentru ca apoi, fără a lua cu dînşii nimica, să pogoare în criptă, la liniştea de veci. Le gospodărise la rîndu-i cu mîndrie şi dîrzenie de stăpîn. Dar nu mai era boierul Matei, era domnul ţării : povara se înmiise şi n-avea de străjuit numai aceste cîmpuri, ci mai mult.

Dimineaţa următoare se arătă la fel de luminoasă. Odăjdiile preoţilor străluceau ca argintul, iar pe chipurile tuturor se răspîndea pioasa încîntare. Dar ceremonia fu stricată pe neaşteptate, tocmai cînd acioaia clopotelor pornise să dea glas îngemănat şi foarte plăcut. Un oştean prăfuit, cu calul în spume, dădu năvală tropotind şi sări din şa chiar lîngă treptele de piatră albă, strigînd răguşit :

— Veste pentru măria-sa !

Se iscă tulburare şi murmur nedumerit. Vodă Matei ieşi în pridvor dîndu-l la o parte fără prea mare blîndeţe pe vlădica Teofil care înlemnise cu cădelniţa în mînă şi îşi aţinti privirea încruntată asupra oşteanului. Ţeapăn, cu ochii holbaţi la voievod, acesta grăi dintr-o suflare :

— Măria-ta, Vasile vodă Lupu a călcat hotarul cu oaste ! Domnia-sa spătarul Tudosie face tot ce se cade, aşa a spus, dar trimite cuvînt măriei tale dacă e cu putinţă să te întorci mai curînd.

Voievodul împreună mîinile şi plecă privirea ca şi cum s-ar fi căznit să priceapă ceva neguros şi încîlcit. Ridică o faţă străină, aspră, cu buzele supte :

— Hm... Vasile vodă a călcat hotarul cu oastea. Fratele nostru se scoală cu gîlceavă tocmai cînd noi cădeam în genunchi la bunătatea Ziditorului... Hm... De-a mirare ce bun prilej a aşteptat el pentru asta.

Înţelese deodată că nu putea fi o întîmplare ; că Lupu avusese ştiri despre plecarea lui peste Olt, iar că aceste ştiri nu i le purtase vîntul, i le dăduse cineva, cu mare grabă. Aşadar printre cei apropiaţi sieşi se afla neapărat o iudă, un vînzător, ori poate mai mulţi. Dar nu mai era timp să le împărtăşească celorlalţi aceste cugetări ale sale şi nici nu socoti nimerit să o facă.

După un ceas, pornea îndărăt, spre cetatea de scaun, în năprasnică goană. Moleşala şi apăsarea vîrstei i se risipiseră ca prin farmec. Dregători şi oşteni de rînd priveau cu sfială şi respect la omul acesta nins de-a binelea care călărea aprig ca la douăzeci de ani. Nu cutezau să-l întrebe nimica, dar ei bănuiau cît îl muncesc gîndurile şi îi cunoşteau încordarea după zvîcnirile chipului încreţit şi mohorît.

Nici la Bucureşti nu stătură prea mult să-şi tragă sufletul. Tudosie Corbeanu acţionase cu iuţeală şi energie, trimiţînd înspre hotar un steag de călărime sub comanda postelnicului Constantin Şerban. Între timp chemase şi alte pîlcuri risipite prin ţară, însă vodă Matei nu rămase să le aştepte pe toate şi porni cu oastea ce se putuse aduna pînă în acea clipă. După cîteva etape lungi şi istovitoare, grăbite pînă la limita puterilor omeneşti, se uniră cu călăreţii lui Constantin Şerban, care umblau cam la voia întîmplării, neizbutind să dea peste oştile lui Lupu. Nu fusese o alarmă falsă. Se ştia bine : cîteva pîlcuri de plăieşi ce se aflau la vaduri fuseseră lovite şi împrăştiate de trîmba moldovenilor şi chiar plăieşii aceia aduseseră vestea năvalei. Însă mai mult nu se înţelegea. Trupuri de oaste moldoveană fuseseră văzute ba ici, ba colo, iar zvonurile acestea, puse cap la cap, arătau că steagurile lui Vasile vodă se învîrteau cu nehotărîre, dacă nu cumva se şi trăseseră îndărăt, peste Milcov. Una din două : ori că, aflînd despre hotărîta acţiune a lui Matei, Lupu se răsgîndise, dînd bir cu fugiţii, ori că, prin incursiunea aceasta, şiretul voievod nu voise decît să afle de ce forţe dispune vecinul său şi cît de repede poate mobiliza el aceste forţe.

În zilele acestea trudnice şi neliniştite, Matei vodă aproape că nu-şi deslipi buzele. Ţinea sfaturi scurte, mărginindu-se să dea poruncile militare de trebuinţă, dar nu-şi deschidea inima nici celor mai apropiaţi boieri ai săi. Nu dădea glas mîniei sau amărăciunii şi nu căuta să tălmăcească în vreun fel fapta duşmănoasă a lui Lupu, retezînd cu asprime orice încercare de a zgîndări în adîncul lucrurilor. Aşa că, luînd pildă de la măria-sa, îşi puseră cu toţii strajă vorbelor, împlinindu-şi cu sîrguinţă datoria de oşteni.

Dar iată că cel ce stricase pacea şi frăţia dete el însuşi glas prin gura omului său de credinţă, Ianachi Catargiu. Acesta se înfăţişă în tabăra lui Matei într-o seară, pe la

aprinsul focurilor, însoţit numai de cîţiva slujitori fără arme. Voievodul îl primi fără zăbavă. Cortul era slab luminat şi Matei porunci să se mai aducă făclii.

— Doresc să văd cît mai bine faţa acestui prea cinstit boier şi sol al vecinului nostru Vasile vodă, spuse fără urmă de zîmbet. Cîteodată faţa arată mai mult decît vorbele.

— Aşa este, măria-ta, răspunse Catargiu fără să-şi piardă cumpătul. Uneori vorbele îi slujesc omului ca să ascundă ce gîndeşte. Dar chipul este oglinda inimii, iar eu nu mă tem să mă arăt în lumină, căci nu am nimica de ascuns.

— Mă bucur dacă este aşa, mă bucur şi ascult.

— Prea multe nu sînt de zis, măria-ta, însă faptele trebuie bine înţelese...

De data asta Matei binevoi să zîmbească, însă rece şi tăios :

— Te temi că n-am să înţeleg ?

— Nu, doamne. Însă măria-sa Vasile vodă e tare îngrijorat de dihonia ce ar putea să iasă din aceste împrejurări nenorocite.

— Ia uite ! se minună Matei. Este îngrijorat... Şi cum să fac eu a-l linişti ? Cum să fac ?

Ianache Catargiu nici nu clipi în faţa acestei ironii muşcătoare. Urmă la fel de liniştit :

— Întîi trebuie să te încredinţezi măria-ta că toate s-au petrecut fără voia sau ştirea domnului Moldovei. Căpetenii înfierbîntate şi oşteni proşti au dat buzna după placul lor...

— Ha ! izbucni Matei cu obrazul tremurînd. Cum pot să cred una ca asta ? Au Lupu vodă nu-şi mai poate struni oamenii lui şi face fiecare ce-i trece prin minte ? Nu pot să cred, boierule Catargiu. Din cîte cunoaştem noi, domnul Moldovei are mînă tare şi voinţă tare, nu rabdă să-i calce oarecine poruncile. Apoi chiar dacă aş crede... oştenii aceştia nu s-ar fi încumetat să ne treacă hotarul de n-ar fi simţit ei dincotro bate vîntul şi dacă vîntul acesta nu i-ar fi mînat binişor de la spate...

— Măria-ta, stărui Catargiu cu convingere, căpeteniile de care vorbesc n-au avut nici îndemnul nici încuviinţarea domniei şi vor ispăşi fapta lor. Se înclină respectuos : Vasile vodă Lupu roagă pe măria-ta să fii îngăduitor ca bun creştin şi cîrmuitor înţelept ce te afli şi să uiţi aceste întîmplări. Cu atît mai mult cu cît n-au fost pagube.

— N-au fost pagube, rîse amar Stroie Leurdeanu, care se afla de faţă. Dar plăieşii aceia omorîţi la hotar ? Şi aceia să rămînă uitaţi ?

— Măria-ta şi boieri dumneavoastră, la hotarul ţărilor şi împărăţiilor se petrec adese încăierări, oamenii se întărîtă, mai curge şi sînge, dar dintr-atîta nu se porneşte război...

Ianache Catargiu era un om cu o rară stăpînire de sine, impunător şi demn, iar mintea lui pătrunzătoare mlădia vorbele cu multă iscusinţă. Însă Matei ghici cu destulă uşurinţă ce se ascunde în spatele acestor cuvinte, paşnice şi chibzuite în aparenţă. Lupu spărsese zăgazul nădăjduind să prindă ceva în prostovol, iar acum se temea să nu vină peste el toată apa şi să-l înece.

— Boierule, spuse într-un tîrziu, înţeleg că pentru Vasile vodă nu e atît de însemnat ce cred eu, ci anume ce voi hotărî eu acuma, cînd mă aflu cu toată oastea Ţării Româneşti ridicată. Vasile vodă se teme pentru pacea Moldovei şi a scaunului său.

Catargiu desfăcu larg braţele :

— Măria-ta, cine nu iubeşte pacea şi cine nu caută să ocolească, atunci cînd se poate, prăpădul războiului ?

Matei îl privi lung, cu sprînceana ridicată :

— Fie-ţi gura aurită, boierule. Eu n-am să urmez nemiloasa poruncă, ochi pentru ochi, şi nu voi călca Moldova. Mai bucuros urmez porunca iertării. Să uit, însă, e mai presus de voinţa mea. Căci rău m-a împuns ghimpele amărăciunii. Sperasem că Vasile vodă îmi va fi prieten şi frate.

— Măria-ta, îţi va fi totdeauna ! Cu mare credinţă...

— Te-a îndemnat el să o spui ?

— Da, măria-ta.

— Ce folos... Ce folos că spune una şi face într-altfel. Mi-a tulburat sufletul şi mi-a tulburat ţara. Iar mai înainte de asta au fost unele vorbe ciudate şi îndoielnice, care se leagă bine cu faptele de acum.

Boierul Catargiu răsuflase uşurat auzind declaraţia lui Matei că nu va împinge lucrurile mai departe. Mărturisirea aceasta îl făcuse mai cutezător şi mai slobod la cuvînt:

— Măria-ta, îngăduie să vorbesc de-a dreptul. Poate că au ajuns la urechile măriei tale unele vorbe... Umflate de alţii, cine ştie. Dar că mîhnirea şi supărarea lui Vasile vodă au fost întemeiate, asta nu se poate tăgădui. S-a bi-

zuit pe învoiala cu măria-ta și s-a îndatorat, așteptînd să-i întorci partea cuvenită.

Fruntea voievodului se aprinse de mînie ca para. Privirea îi fulgera :

— Care învoială ? Nu știu să fi făcut vreo învoială cu Lupu !

— S-au cheltuit patruzeci de mii de taleri, iar măria-ta ai făgăduit că vei ține jumătate...

— Nu s-a făgăduit nimica ! interveni cu asprime Tudosie Corbeanu.

— Nimica ! N-am făgăduit nimica, întări vodă Matei. Sînt martori.

— Întîiul martor este omul nostru, care a adus răspuns limpede, că atunci cînd vei fi măria-ta mai înlesnit...

— Minciună sfruntată ! strigă voievodul scos din sărite. Mi-a răstălmăcit vorbele !

Înțelegînd că n-ar fi prudent să mai stăruie deocamdată în această chestiune, Ianachi Catargiu tăcu. De fapt, misiunea lui se încheiase cu succes. Se retrase tot atît de semeț și liniștit precum venise.

A doua zi Matei ridică tabăra și lăsînd în urmă, pentru orice întîmplare, cîteva detașamente întărite, porni spre București. Primejdia fusese înlăturată și incidentul închis. Vîrtejul de-o clipă costase vieți omenești și pusese țara pe jar. Cu toate acestea i se păruse mult mai potrivit să accepte scuzele și explicațiile lui Lupu. Oricum, această încheiere pașnică mai lăsa între ei o punte, căreia nu voia să-i dea foc cu nici un chip. O punte șubredă și lunecoasă, din nefericire. Se simțea vinovat că dăduse atunci un răspuns atît de șovăielnic și neclar trimisului de la Stambul. Lupu nu era omul care să se lase amăgit, jucat pe degete, pentru ca apoi să treacă mărinimos peste toate. Însă iarăși înțelegea că nu această făgăduială neîmplinită este adevărata pricină a purtărilor lui Vasile vodă. Așa cum îl avusese pe Alexandru Iliaș ca un spin în coastă, așa îl va avea și pe Vasile, dar de o mie de ori mai rău. Căci cu firea lui măreață și trufașă, cu șiretenia și curajul lui, cu iscusitele-i jocuri politicești, acesta țintea mai sus și mai departe. Copacul aurit al visurilor lui Lupu, care cine știe cît pămînt și cît văzduh umbrea cu coroana lui, își avea o rădăcină împlîntată și în Țara Românească. Iar el, Matei vodă Basarab, era un obstacol în calea acestor visuri, nu-și avea locul în ele și nu avea loc pe pămînt, alăturea de Lupu, așa cum nu încap două săbii într-o singură teacă.

CAPITOLUL VII

— Așa cum nu încap două săbii într-aceeași teacă, așa nu încap Matei vodă și Vasile vodă sub soarele acestei lumi, rosti marele cupar Diicul Buicescu, ridicînd un deget. Ascultați ce vă spun.

— Pesemne, rîse întunecat Filișanu, pesemne că lui Lupu lumina soarelui i se pare prea puțină și nu vrea s-o împartă cu nimeni.

Boierii clătinară capetele, preocupați. Numai clucerul Socol Cornățeanu întoarse palmele-n sus, cu naivă mirare :

— Dar Lupu are schiptrul lui și țara lui...

— Le are, încuviință spătarul Tudosie. Alexandru Iliaș nu le-a avut ? O știi prea bine, clucere, căci la Plumbuita ai stat cu paloșul împotriva lui și a tătarilor lui. Vasile vodă a făcut o încercare. A luat un tăciune în palmă și dacă l-a fript i-a dat drumul jos. Dar asta nu înseamnă că s-a lăsat păgubaș, căci ce și-a pus în cap aceea face și e dîrz ca un mistreț. Oamenii lui lucrează fără hodină la Stambul, iar după cîte aflăm mereu, năimește oști și le înarmează cu mare cheltuială.

Diicul Buicescu își mîngîie mustața cu semeție :

— Oști avem și noi. Oști bune. Tari ca trăznetul.

— Desigur că avem, interveni diplomatic postelnicul Cantacuzino. Avem, căci a fost marea înțelepciune a măriei sale să nu rămînă țara niciciînd fără o putere a ei. Măria-sa nu caută să se măsoare în luptă cu domnul Moldovei, ci să statornicească o cumpănă și să stingă orice gînd amenințător.

— O cumpănă, așa este ! se însufleți vornicul Ivașcu Băleanu. Iar cumpăna aceasta va fi cu atît mai bună cu cît se va încheia mai grabnic alianța cu principele Rákoczy, întru care străduie măria-sa.

— Rákoczy ne-a fost totdeauna prieten, spuse Buicescu, ridicînd din umeri.

Visternicul Sima privi cu ascunsă milă la boierul acesta înfumurat şi cam greoi la minte :

— Un tratat de alianţă valorează mai mult decît un simplu gînd binevoitor, mărite cupar. Şi apoi, oftă el, s-a văzut şi de data aceasta că principele transilvan umblă cu prietenia într-o mînă şi cu condica de socoteli în cealaltă. Ne-a spus-o de la obraz că e bucuros să iscălească înţelegerea cu Matei vodă, dar mai întîi să-i plătim rămăşiţa de datorie, ca să fie toate cum trebuie. Şi ne-am pus carnea în saramură şi am plătit...

— Trebuia, visternice, glăsui Filişanu. Principele şi-a cerut dreptul său. Noi, cei care am fost cu măria-sa în pribegie şi în restrişte cunoaştem cît de bine veniţi au fost banii aceia odinioară. Am plătit, gata. Nu vor mai fi piedici şi putem privi în ochii măriei sale Gheorghe Rákoczy fără stînjenire. Deie Domnul, zic şi eu ca vornicul Băleanu, să se încheie cît mai repede tratatul acela, fiindcă e de mare însemnătate.

Tudosie Corbeanu îşi şterse faţa asudată cu o năframă mare cît un steag, căci pînă şi în spătăria răcoroasă se făcea simţit zăduful de iulie. Aprobă şi el :

— De mare însemnătate, fireşte. Şi e bine că s-au înlăturat toate piedicile. Matei vodă a consimţit să şteargă şi zeciuiala pusă de Leon Tomşa oierilor transilvani, aşa încît principele nu mai are ce să zică. Şi nu este oare interesul lui tot atît de mare ?

— Da, da, întări Băleanu, uniţi vom fi puternici. Vasile vodă se va gîndi de nouă ori înainte de a trage sabia.

— Aşa este, boierilor, numai cît trebuie să căutăm ceva mai în adînc...

Tresăriră uimiţi cînd răsună lîngă dînşii glasul măriei sale. Intrase neauzit pe uşiţa cea mică, fără să-şi mai anunţe sosirea prin cămăraş, ca de obicei. Avea faţa trasă şi cearcăne mari de nesomn în jurul ochilor. Zîmbi obosit :

— Iertaţi-mă pentru zăbavă. Nopţile sînt fierbinţi ca jarul, încît nici nu poţi răsufla. Am aţipit abia în zori. Bucuriile bătrîneţii... Iarna te junghie oasele, vara te perpeleşti de năduf.

— Nu ne amăgi măria-ta, protestă cu sinceră înfocare visternicul. Eşti mai tînăr ca noi toţi. Cine-şi îmboldeşte mai tare bidiviul la drum şi cine se ţine mai falnic în şa ?

— Aceasta e altă istorie şi n-aş putea să-ţi desluşesc nici eu cum se întîmplă, Simo, rîse voievodul. Dar să lăsăm... V-am curmat adineauri firul vorbelor. Am înţeles unde bătea el. Tocmai de aceea am spus că trebuie să căutăm mai în adînc.

— Cum, mai în adînc, măria-ta ? îndrăzni Socol Cornăţeanu.

— E atît de greu de văzut adevărul ?

— Adevărul acesta ne bate peste grumaz de trei veacuri, spuse Udrişte Năsturel, care tăcuse pînă atunci ca umbra, răzimat de un stîlp.

Căutătura lui vodă se înăspri :

— Aşa este. Ne bate cu bici de foc. Iar Vasile vodă... lui Vasile vodă să-i dea Dumnezeu sănătate. Eu îl respect, căci se arată un stăpînitor plin de pricepere şi strălucire, nu a mai avut Moldova demult asemenea om în frunte. Nu mă iubeşte, îi sînt ca un ciob în lumina ochiului. N-am ce să fac, dragoste cu sila nu se poate. Are el planurile lui. Dar nu s-ar încumeta să le îndeplinească singur, căci se teme de braţul nostru şi nu ştie cum ar ieşi toate pînă la urmă. Aşa că unde să caute el reazim şi putere dacă nu la sultanul ? Nu zic că îi sînt dragi păgînii, poate că nu, dar se bizuie în ei şi aici e tot răul. Dezbinare, slăbiciune şi teamă, iată ce a semănat totdeauna padişahul în ţările noastre. Împotriva acestei puteri caut eu unire şi apărare, căci de-acolo ne vine toată neliniştea, iar măria-sa principele trebuie să ne întindă mîna, măcar acum, cînd nu se mai simte nici el în siguranţă.

— Amin ! rosti ca un ecou Tudosie Corbeanu. Să-i lumineze Cel de sus gîndurile şi să-l înveţe să nu se mai codească.

— Nu mai putem să tărăgănăm. Actul pe care-l vom alcătui astăzi trebuie să purceadă chiar mîine la scaunul Transilvaniei. Vei merge domnia-ta, visternice. Şi domnia-ta, Socole, adause Matei după o clipă de gîndire.

Clucerul îşi înălţă barba cu mîndrie :

— Merg şi la capătul lumii dacă este nevoie, măria-ta !

Vodă zîmbi :

— Principele Rákoczy este mult mai aproape, slavă Domnului. Să vină diacul Nazarie !

Diacul îşi rînduise de mult pe măsuţă cele trebuincioase şi netezea hîrtia în aşteptare, dar vodă Matei întîrzia cu braţele încrucişate, cu bărbia în piept, nemişcat ca o stană. Îşi dădu deodată capul pe spate şi îi văzură luminile ochilor cenuşii lucind cu toată limpezimea. Glasul, abia atins

de răgușeală, îi sună plin și bărbătesc, înalt, cu o demnitate necăutată :

— Mathaeus Basaraba, Dei gratia Princeps et Vajvoda Valachiae Transalpinae, Dominus perpetuusque hoeres...

Fură străbătuți de un fior. Mai ales pentru pribegii de odinioară clipa era fără seamăn, căci la curtea lui Rákoczy se simțiseră umiliți și îndurerați așa cum se aflau, inși fără putere și fără nume, alungați din ocina lor. Și iată că azi, Matei din Brîncoveni, căpetenia lor, grăia către voievodul Transilvaniei de pe aceeași treaptă, cu nobilă și firească mîndrie, el însuși domn și stăpîn, oferindu-i alianța unei țări închegate și a unei oștiri puternice.

„Mathaeus Basaraba, Dei gratia Princeps..."

Cuvintele acestea creșteau ca o lumină din inima timpului. Ca să o zămislească își puseseră viețile chezășie și se simțeau ei înșiși învăluiți și înălțați de acea lumină binefăcătoare.

Sfîrșind formulările consacrate în asemenea prilejuri, Matei păru că ezită, își îndreptă privirea către Udriște :

— Mă poticnesc... Toate le știu. De bine cît le știu mă ard pe dinlăuntru ca o licoare. Dar cu ce este potrivit să încep oare, logofete ? Ce zici ?

— Cu ce se obișnuiește, măria-ta, în asemenea tratat. Cu legămîntul că nu vei trage vreodată paloșul împotriva celuilalt.

— Ai auzit, diece ? se bucură domnul. Scrie dacă ai auzit : Fac jurămînt că nu voi trage niciodată sabia împotriva măriei sale Gheorghe Rákoczy și că nu-i voi fi vrăjmaș, la îndemnul, porunca ori sila nimănui. Ai scris ? Așa. Asta ca să înțeleagă bine că nu voi face nicicînd pe voia turcului.

— Trebuie adaus, apoi, măria-ta, că dorești a trăi în bună vecinătate...

— Dar ce alta doresc eu, ce alta dorim noi, sfinte Dumnezeule ? Ai auzit, diece ? Adaugă : Nu voi intra în țara măriei sale ca dușman, căci vreau a trăi în bună vecinătate și în prietenie. Asemeni nu voi stîrni sau ațîța pe alții în contra măriei sale... Ai scris ? Așa. Ca să se știe și să se înțeleagă bine. Și lucrul de căpetenie, diece. Ajută-mă ca să te ajut. Nu holba ochii și scrie cum îți zic : Iar dacă se va ivi vreun dușman, la cererea măriei sale Gheorghe Rákoczy îl voi ajuta cu armele, atît cît va fi nevoie...

Umbla și scîrțîia pana ca un cărăbuș în mîna diacului cocoșat, gîndurile și voința voievodului se întipăreau pe hîrtia palidă ca de ivoriu și își țineau cu toții răsuflările, să nu tulbure clipa aceea care punea temelie viitorului. O dată și încă o dată îl puse măria-sa pe Nazarie să citească și adause și îndreptă slovele, ca să rămînă cît mai închegate și mai lămurite, fără umbre. Păru mulțumit. Diacul încălzea ceara verzuie pentru sigiliu.

— Stăi, îl opri măria-sa. Pecetea este ce este. O piatră scrijelată și o buburuză de ceară. Ea întărește cuvîntul, nimic de zis. Dar trebuie să întărim întîi cu sufletul, cu cinstea sufletului nostru, diece. Scrie acolo...

Ridicînd trei degete ale dreptei, aținti privirea spre o icoană nevăzută, de dincolo de bolți, o icoană zugrăvită cu cea mai fierbinte închipuire. Vocea scăzută, gravă, îi tremura ca un arcuș îmbătrînit :

— Așa să-mi ajute Dumnezeu și Sfînta Fecioară, așa să-mi dea mîntuirea sufletului și noroc pe acest pămînt, după cum voi păstra, ținea și împlini cîte am zis.

Cutele feței i se mișcau repede și ochii i se aburiră sub puterea simțămîntului. Udriște Năsturel și Tudosie și Buicescu și Ivașcu Băleanu și Sima și toți ceilalți își făcură semnul crucii și se plecară de povara acestor vorbe care se lăsau ca niște păsări de foc pe umerii lor și pe inima lor. Și ochii multora lăcrimară în vreme ce diacul întipărea sub marele jurămînt pecetea cu acvila Țării Românești.

După plecarea boierilor, numai logofătul Udriște rămase lîngă Matei vodă. Măria-sa îl iscodi cu bunăvoință :

— Ai rămas să ții de urît sufletului meu, ori ai să-mi spui ceva ?

— Și una și alta, doamne.

— Atunci duhul meu lasă-l, căci e învățat cu pustiul. Spune ce te doare.

— Nu mă doare, sînt bucuros.

— Știu. Îmi închipuiesc de ce. Patima ta...

— Patimă să fie ? Eu i-aș zice altfel, măria-ta. Oare albina se împătimește ca să umple fagurele cu dulceață ? Își face munca ei.

— Bine, bine. Am văzut că mai cu tragere de inimă stai în prisaca de la Cîmpulung, decît lîngă mine.

— Așa e, măria-ta, și mă mustră cugetul, însă dobînda va fi bună. Tiparniță ca aceea nu a mai fost la noi, fără decît niște hîrburi. Laudă și mulțumire veșnică măriei tale

și preasfințitului Petru Movilă. Iar Timotei Verbițki e un meșter neîntrecut, să știi. Măria-ta, mai spuse cu fericită frămîntare, măria-ta, molivtelnicul e aproape sfîrșit...

— Ce spui ? se minună vodă. Tare mă bucur.

— Se zămislește ca un prunc din teascuri. Iar pruncul acesta, sfînt prin menirea lui, cată să fie botezat și să aibe slăvitul său naș.

— Nu te înțeleg...

— Predoslovia, doamne. Numai măria-ta se cuvine să alcătuiești predoslovia, s-o punem deslușire și îndemn. Cine altul să o facă decît voievodul care oblăduiește și a străduit ?

Matei surîse măgulit, dar clătină îndată fruntea :

— Tu ești cărturarul, Udriște, și tu arzi ca văpaia întru aceasta. Eu ce pot ? Vorbele mele vor fi sărace, fără strălucire.

— Măria-ta, nu e numai pentru falā. Este nevoie s-o faci, stărui Udriște.

— Înțeleg, da... Însă nici eu n-am spus ce am spus doar ca să te laud pe tine. Harul cuvîntului puțini îl au. Și mă hărțuiesc atîtea.

Cu oarecare stînjeneală, logofătul despături o hîrtie :

— Cunosc puținul timp al măriei tale... M-am gîndit așa, ca înțelesul să fie cel bun, iar vorbele se pot întocmi și altfel...

— Citește. Să auzim.

— Citesc, măria-ta : Eu, Matei Basarab voievod, am văzut cum că în întreaga mea țară e foame și sete, nu însă de pîine și apă, ci din pricina împuținării sfintelor cărți...

Ascultînd, fața lui Matei vodă se lumină :

— Bine ai ticluit-o, logofete. Frumos ca o cîntare de clopote. Este foame și sete, dar nu de pîine și apă... În adevăr. Hrana pîntecului și jivina o dobîndește. Nu trăim doar cu pîine. Și apoi, după cum zice scriptura, binele și odihna acestei vieți mai slabe sînt decît umbra și așa pier degrabă ca și urma corăbici ce înoată pre apă și a păsării ce zboară în văzduh. Pe cînd sufletul e veșnic. Dacă nu îi dăm mana sa de trebuință, sufletul se usucă. Și atunci ce rămîne din ființa noastră ? Lutul...

— Lutul, doamne. Pulberea. Dar și mai primejdios este cînd pune cineva în ieslea sufletului buruieni otrăvitoare. Erezia calvină cearcă a se lăți tot mai mult încoace. Însuși

patriarhul de la Constantinopole, Ciril Lucari, s-a lăsat momit și caută a-i momi și pe alții. Noi trebuie să ținem piept acestei stricări a credinței.

— Primejdia aceasta nu e chiar atît de nouă... Mitropolitul Kievului și binevoitorul nostru, Petru Movilă, au arătat-o în atîtea rînduri. O vedem și o simțim cu mare îngrijorare. Neprietenii caută să ne lovească în ceea ce avem mai scump și ne ține laolaltă. Ba chiar și prietenii, adause cu un suspin. Așa este, trebuie să veghem. Să dăm sufletelor pîinea lor.

— Cartea aceasta zic să fie doar începutul...

— Din nenorocire vezi și domnia-ta că nu merge atît de ușor. Am făcut școală de slovenie pentru popi și pisari. Dar cărțile sînt lucru scump. Mai scump decît sînețele.

— Cu sîneața nu-l poți ucide pre diavolul, măria-ta.

— Nu-l poți, Udriște... Chipul voievodului se întunecase : cum mă bați tu cu vorba și găsești răspuns nimerit la toate...

Tăcură cîteva clipe. Logofătul ridică ochii cu îndrăzneală :

— În adevăr tipăriturile costă bani, măria-ta. Ales hîrtiile sînt scumpe foc, căci le aducem de prin alte părți. Dar îmi zic că n-ar fi mare lucru, așa cum am adus tiparniță, să facem și o moară de hîrtie, la noi. Pentru ce să le plătim străinilor ?

— Așa este, pentru ce să le plătim străinilor ! se însufleți domnul. Rămase apoi pe gînduri : Însă crezi că se va putea face atît de lesne ? E nevoie de meșteșug.

— Nu te îndoi măria-ta că se vor afla și meșteri. N-au mai făcut așa ceva, dar vor face, deoarece sînt plini de iscusință. Sîntem un neam dăruit de Dumnezeu cu minte ascuțită și cu mîini dibace, iubitoare de lucrul frumos. Făurarii mlădiază metalele ca pe lujerul de floare și bat paveze și toarnă clopote cu sunet îngeresc. Dar mîinile acelora care cioplesc într-o lespede izvoade ca visul, cine le-a învățat ? Dar zugravii, dar iconarii, dar miniaturiștii care împodobesc filele evangheliilor cu fărîme de curcubeu, încît rămîi și măria-ta pierdut de atîta frumusețe ? Și nu te-ai minunat tot măria-ta văzînd la Argeș sau aiurea împletitura sfîntă născocită de dalta tîmplarului, cu frunze și ciorchini de abanos ? Ori de culoarea și desenul chilimurilor ? Iar eu pot să merg și mai încolo, să zic că pînă și plugarul pune bobul în brazdă ca pe mărgăritar, iar

mișcarea lui are măreție... Sîntem un neam dăruit de Dumnezeu, măria-ta.

Ochii lui Matei vodă căpătaseră, ascultînd, o vie strălucire, fiindcă logofătul avea această putere rară ca, turnînd flacără și nectar în jgheabul cuvintelor, să subjuge pe oricine. Spuse mișcat :

— Mîini fără prihană, așa este. Iscusință neîntrecută. Sînt meșteri mari.

— Mulți dintre ei pier neștiuți, măria-ta.

— Să nu-i lăsăm să piară fără să-și pună meșteșugul în lucrare și numele în lumina veacului.

— Drept este. Și folositor. Pe cei mai buni i-am putea ajuta și aduna laolaltă, să învețe unii de la alții. Aceștia ar putea înălța frumoasele biserici și palate și așezăminturi de obște care să împresoare mîine ca niște giuvaeruri slava măriei tale și a țării.

— Udriște, Udriște, cum îmi deschizi tu mie o poartă de visuri pe care mă și tem să pășesc...

— Pășește cu îndrăzneală, măria-ta.

— Trebuie și putere. Acuma nu am decît ochii minții, cu care o văd, și ochii sufletului, cu care o presimt... O țară strălucitoare, logofete, ridicată pe treptele de sus în priveliștea lumii. Cu tîrguri multe și bogate, cu vaduri de negoț, cu minunate lăcașuri și cu mînăstiri zidite frumos... Și cu ziduri de oșteni buni, înarmați bine, logofete, căci sînt și diavoli de carne și de sînge, aici, pe pămînt, pe care trebuie să-i ținem departe de noi.

Se plimba prin spătărie cu barba răvășită, cu ochii sticlind, cu mîinile adunate la spate :

— Acest viitor... acest viitor... Puterea și lumina. Adevărul nostru... Pe vrăjmași și pe stricători sub călcîi, ca pe șerpi... Sloboziți de spaime. Puterea și lumina. Puterea. Lumina. Puterea... Pe vrăjmași, în țărînă... Puternici și prin credința prietenilor. O, de-ar veni cît mai repede răspuns de la măria-sa principele...

*

Răspunsul acesta se lăsă îndelung așteptat. Trimișii voievodului transilvan sosiră în Valahia abia pe la jumătatea lui septembrie, iar textul tratatului alcătuit și semnat de Rákoczy fu o dureroasă decepție pentru Matei vodă. Cu toate împrejurările amenințătoare, principele păstra

vechea lui prudență, care nu-l lăsa să încline hotărîtor în nici o parte balanța politicii. Prudența aceasta ori bănuiala aceasta se tălmăceau în tonul de absolută fidelitate față de suzeranul de la Constantinopole, ton care străbătea întregul document. Matei citi înmărmurit fraza-cheie a tratatului : „Că fiind noi amîndoi credincioși ai împăratului turcesc și așteptînd ocrotirea acestuia, făgăduim și asigurăm pe măria-sa..."

Așadar marea speranță se năruise. Urechea lui Gheorghe Rákoczy rămăsese surdă la glasul fierbinte al prieteniei și nevoii. Făgăduia solemn și cu mare generozitate, fratelui său din Valahia, ajutor în contra oricărui vrăjmaș dar nu împotriva turcilor și nici a altui dușman care va ataca din porunca ori cu sprijinul sultanului. Ceea ce nu însemna nimic, sau aproape nimic.

Stăpînindu-și greaua amărăciune, Matei făcu o nouă încercare. Trimise în cea mai mare taină o solie la Viena, la împăratul Ferdinand, asigurîndu-l pe măria-sa de marele-i respect și devotament și arătîndu-i că aici, la hotarele creștinătății, el, Matei Vodă, străduie cît poate să amăgească și să țină în loc planurile de cucerire ale otomanilor, dar că nu se poate ridica fățiș, lipsit cum este de orice ajutor. Nu era o cerere directă, dar se înțelegea destul de limpede că, în caz de conflict, voievodul valah se bizuie pe sprijinul militar al puternicului împărat, deoarece rezistența lui este spre folosul și gloria întregii lumi creștine.

Mesajul de răspuns nu conținea vreo făgăduială precisă, dar printre rînduri plutea surîsul unei înalte bunăvoințe. Împăratul Ferdinand aducea elogii priceperii și dîrzeniei „bravului principe dunărean", încurajînd dorința acestuia de a nu se lăsa purtat ca o păpușă de paie de interesele padișahului. Odată cu scrisoarea, împăratul trimitea în dar un prea frumos colier, lucrat în zale mari, cu cinci colțuri, fiecare za avînd țesut un păienjeniș de aur, în mijlocul căruia scînteia o lacrimă de rubin. De față cu boierii, Matei își petrecu după gît magnifica podoabă, stîrnind un murmur de admirație.

— Un giuvaier cum rar am mai văzut, măria-ta, spuse Diicul Buicescu, cu ochii aprinși.

— Dar împărătesc, Buicescule, zîmbi vodă, mîngîind cu plăcere pietrele sîngerii, căci era în adevăr un colan minunat și de mare preț. Dar împărătesc... Cine știe cîte

asemenea giuvaieruri nu vor fi zăcînd ca grăunțele în sipetele măriei sale Ferdinand, adause cu secretă invidie.

Rîseră cu toții, închipuindu-și comorile fabuloase din depărtare. Numai Tudosie Corbeanu rămînea acru și întunecat.

— Poate că împăratul, spuse, poate că împăratul a gîndit astfel : că dacă îți vei pune măria-ta pe piept colanul acesta și vei ieși în cîmp, păgînii se vor spăimînta și vor lua-o la fugă.

Amuțiră. Era o împrejurare solemnă, marele cîrmuitor apusean arătase către vodă Matei prietenie și bunăvoință, iar măria-sa se afla bucuros. Zîmbetul lui vodă pierise, roșeața îi năvăli în obraji. Își scoase fără grabă prețiosul colan.

— Așa o fi gîndit, mormăi morocănos. Apoi răsuflă adînc de tot : Așa o fi gîndit, Tudosie și boierilor, însă mă întristez că mă credeți atît de slab la minte să fac cum a gîndit el. Nu cred în asemenea leacuri, spuse cu buzele strînse. Leacul ar fi fost să ne făgăduiască lămurit un ajutor, sau măcar să trimită o ladă cu bani, să putem tocmi oșteni. Nu s-a îndurat. Ori nu-i dă mîna, cine știe. El e acolo, noi aici, fiecare unde l-au așezat ursitoarele. Gîndirea împăraților trece ca prin casa melcului, se tot subțiază și se răsucește de n-o mai ghicești. Ce putem face decît să ne mulțumim, pînă una, alta, cu vorbele bune ?

— Și vorbele arată ceva, doamne, îndrăzni Stroie Leurdeanu. Împăratul înțelege cît de grea și însemnată e strădudința noastră. Atunci cum poate să ne lase de izbeliște ? Eu zic că putem nădăjdui.

— Să te audă Dumnezeu, Stroie. Dar eu unul sînt mai puțin încrezător. Tăcu îndelung, privind prin fereastră cerul plumburiu. Se întoarse iarăși către boieri : Acuma m-am dumirit pe deplin. Știți în cine trebuie să ne bizuim noi față de furtuna care se presimte ? Dacă nu știți, să vă spun eu....

Își ținură răsuflarea plini de speranță și curiozitate, căci pe chipul lui vodă pogorîse deodată lumina unei înțelegeri providențiale.

— Dacă nu știți, vă spun. În noi înșine trebuie să ne bizuim. În virtutea noastră și în oștirile noastre. Sîntem singuri. Viitura încă nu s-a pornit. Poate va mai rămîne multă vreme în matca ei. Dar să nu ne prindă în somn, boierilor... Să veghem, în așteptare.

Lunile de iarnă se scurseră fără întîmplări deosebite. Spre mirarea tuturor, cele dintîi vești tulburi veniră nu de la Stambul, cum se așteptau, ci chiar din Transilvania. Principele Rákoczy îl aruncă în temniță pe Zalomy David, ginerele lui Ștefan Bethlen, învinuindu-l că urzește să-l alunge de pe tron și să-l pună în locu-i pe bătrînul conte.

Următoarea mișcare a lui Gheorghe Rákoczy fu să-l întemnițeze chiar pe fiul contelui Bethlen, amenințînd că-i va tăia capul. Nu se putea înțelege bine cît de îndreptățit era principele să săvîrșească asemenea faptă. Oricum, stăpînit de furie și desnădejde, Ștefan Bethlen se jelui la Poartă, cerînd sprijin și dreptate. Dar nici intervenția padișahului nu-l înduplecă pe îndîrjitul voievod. Adunîndu-și în jur prietenii și susținătorii, contele puse pe picioare o mică oaste cu care porni lupta armată împotriva lui Rákoczy. Mirosul prafului de pușcă se răspîndea cu iuțeală și Transilvania era cuprinsă de mari frămîntări. Murad sultan îi trimise poruncă strașnică lui Rákoczy să-i slobozească pe iluștrii săi prizonieri, și să părăsească tronul de bună voie. Trupele turcești se masară iarăși la Dunăre, gata de atac. După cîte se zvonea, Vasile Lupu aștepta și el prilejul să intervină, iar hoardele lui Cantemir Mîrza, care adulmecaseră prada, se mișcau amenințător.

Matei vodă urmărise cu uimire și neliniște faptele vecinului său de peste munți. Prin acțiunile lui, Gheorghe Rákoczy, cel atît de prevăzător odinioară, stîrnise un adevărat viespar. Dar nenorocirea era că, la fel ca totdeauna în astfel de împrejurări, norul de viespi avea să se abată și peste Țara Românească. Mersul evenimentelor, ca și desele consilii cu boierii și căpeteniile puseseră și mai puternic în lumină nevoia de a întări oastea și de a o pune pe picior de război.

Steagurile de seimeni, la care se adăugau trupele de roșii, darabani și călărași, numărau laolaltă mai bine de cincisprezece mii de oameni. Cheltuiala legată de hrana și înarmarea acestor trupe, de plata simbriilor, crescuse simțitor. După lungi și aprinse sfaturi, hotărîseră chiar de la începutul primăverii o nouă urcare a dajdiei. Dijma de bucate, de ceară și miere, gorștina de oi și de porci, vinăriciul, galbenii datorați de fiecare fum și o seamă de alte impozite, strînse cu mare osîrdie, împliniră nevoile visteriei.

O parte dintre boieri murmuraseră mai întîi, dar plecaseră frunţile, înghiţindu-şi amarul. Noua urcare de biruri le micşora lor înşile venitul, strîmtorîndu-i binişor. Însă trebuinţele militare erau atît de vădite, de arzătoare, încît nu aveau de ales. Mai bine o pavăză scumpă, dar puternică, decît să lase totul pîrjolului şi pustiirii turceşti. Iar suspinul şi oftatul mulţimilor fără nume, care duceau ziuă cu ziuă truda grea şi umilită a pămîntului, cine să-l mai audă în dîrdora acelor zile fierbinţi ? Poate că usturimea palmelor, durerea şalelor frînte şi nevoile burţii înrîurea cîtva judecata celor de rînd. Însă primejdia ce stătea asupra ţării şi a vetrelor, nălucirea hangerului păgîn şi a ştreangului robiei, acestea da, le înţelegeau, căci le cunoşteau ca pe arsura focului.

Birul pe un sat întreg ajunsese la două sute de galbeni pe an. Şi asta cînd preţul satului întreg, cu ocini, cu case şi cu vite cu tot, nu trecea de cinci sute de galbeni... Pînă şi învoitorii lăturaşi, ţărani liberi, fără pămînt, care înainte vreme nu fuseseră datori a da decît dijma, adică a zecea parte din roadele gliei, erau acum siliţi să facă în folosul stăpînirii zile de coasă şi de secere... Strămutarea necăjiţilor rumâni de pe o moşie pe alta era oprită cu străşnicie ; nevoit era fiecare să rămînă acolo unde l-a prins numărătoarea, fiindcă schimbările în condicile de visterie se făceau cu mare greutate. Suduiau şi scrîşneau cu mare scîrbă, însă unii, mai ales cei tineri, fiindcă cei bătrîni aveau înţelepciunea amară a vremii, se alinau cu gîndul că măria-sa va binevoi să gîndească şi la sărăcia lor, cînd se vor mai îndrepta timpurile...

Cea mai mare parte a trupelor Matei o concentrase în jurul Bucureştilor. Detaşamente mai mici, de călărime uşoară, patrulau fără încetare înspre Dunăre şi Milcov.

Ca totdeauna la apropierea primejdiei, Matei vodă îşi recăpătase ca prin minune vigoarea anilor de demult. Era ca un arbore vechi care, deodată, sub biciuirea ploii, se acopere de verdeaţă şi întinereşte falnic. Uşoara încovoiere a grumazului îi pierise, umbla apăsat, iar faţa îi părea cioplită într-o piatră cenuşie, pe care muşchiul bărbii se încreţea aspru şi cărunt.

Odată, pe la sfîrşitul verii, porunci să se ducă toate cele şaisprezece tunuri de bronz pe o măgură deasupra Dîmboviţei şi le puse să tragă sub ochii lui. Hăuiala detunăturilor şi fumul prefăcuseră împrejurimea într-o adevărată gheenă. Gustav Fux, comandantul artileriei, un omuleţ mărunt, în laibăr de piele şi cu ţăcălie roşie ca para, părea el însuşi un diavol, ţopăind cu neastîmpăr şi îndîrjire în mijlocul trîmbelor de foc. Un zîmbet mulţumit miji pe chipul măriei sale. Se întoarse către Diicul Buicescu :

— Ce spui ? Latră bine zăvozii aceştia...

— Latră, măria-ta. Latră de m-au asurzit, încuviinţă Buicescu, cercînd a-şi destupa urechile. Şi trupeşul boier privi cu binevoitoare admiraţie la artileristul pirpiriu : Îi asmute cu pricepere spiriduşul ăsta neamţ : faier, faier !

Constantin Şerban îşi şterse cu mîneca sudoarea amestecată cu pulbere negricioasă :

— Se zice, măria-ta, că un cîine care latră nu muşcă. Dar trag nădejde că aceştia vor muşca vîrtos.

— Oho ! se bucură vodă. Nu vezi ? Sfîrtecă. Scule fără cusur, n-am cheltuit de pomană. Redeveni aspru : Te-ai desfătat deajuns, Constantine. Lasă balimezurile, are cine să le poarte de grijă. Binevoieşte să mergi la datoria ta şi la steagurile tale, că ţi-or fi ducînd dorul. Arătă departe, spre ochiurile gîrlei, unde mulţime de oşteni, intraţi în apă pînă la brîu, îşi buciumau caii : Ce-i acolo ? Să nu bage caii năduşiţi în apă. Pune trîmbiţaşii să sune. Adună steagurile, fă-i să mai aburească o leacă, să li se pară mai dulce scăldatul deseară...

Constantin Şerban se depărtă supus. Vodă Matei privi cu plăcere după acest nobil şi destoinic oştean. Îl preţuia mult şi îl făcuse, după Tudosie Corbeanu, al doilea mare comandant al armatei. Nu-l cruţa de osteneli şi de porunci aspre, dar toate acestea ascundeau iubire şi nădejde, iar Constantin o înţelegea la fel de bine. Însă Diicul Buicescu grăi cu neaşteptată răutate, ca şi cum i s-ar fi ridicat fierea pe limbă :

— De măria-ta ascultă ca un copil. Însă alţii abia de-i mai ajung cu prăjina la nas.

Vodă Matei îl privi lung, dar nu zise nimica, avea alte griji în clipa aceea. Abia la nămiez, cînd rămaseră numai ei amîndoi sub umbrarul încropit acolo, pe cîmp, şi după ce slujitorii le puseseră dinainte bucatele reci, îşi cercetă rubedenia :

— Cum ziseşi, Buicescule ? Cine nu-i mai ajunge cu prăjina la nas lui Constantin Şerban ?

— Nici eu, unul, măria-ta. Umblă atît de semeț încît așteaptă să-i dau eu binețe. Eu, care orișicît, mă număr între stîlpii vechi ai acestei țări...

— Ți s-o fi părut, Buicescule, zîmbi vodă. Și apoi semeția unui oștean nu este un păcat.

Buicescu molfăi hartanul de pui, înghiți lacom un dumicat mare :

— Iute l-ai ridicat măria-ta căpetenie de steaguri.

— Să aștept să se gîrbovească și să i se moaie ciolanele ? E un oștean vrednic, plin de iscusință militară.

— Mai sînt și alții...

— Sînt. Știu că sînt. Nu zic că nu sînt. Eu pe acesta l-am luat în seamă.

Replica tăioasă a lui Matei nu-l descurajă pe Buicescu. Privi gînditor paharul verzui ridicat în lumină :

— La împăratul nemțesc tot pe el l-ai trimis, dimpreună cu Udriște.

— A fost o chibzuință, Buicescule, lămuri Matei, stăpînindu-și cu greu nemulțumirea. Constantin este odrasla unui voievod plin de virtute. Răposatul său părinte, Radu Șerban, a aflat odinioară adăpost și prietenie la curtea din Viena. Și nu uita că tot acolo, la Viena, stă sub ocrotire Pătrașcu, fiul lui Mihai vodă, care îi este serdarului Constantin cumnat. Ce să-ți mai spun ? Am zis în sinea mea că va fi cel mai bun mijlocitor pe lîngă măria-sa Ferdinand.

Marele cupar tăcu o vreme, cu ochii plecați, ca și cum vorbele domnului l-ar fi convins pe deplin. Abia după ce sfîrșiră prînzul și se ridică gîfîind, făcîndu-și o cruce îndesată, mormăi ca pentru sine :

— Constantin Șerban, viță domnească... Eu nu zic că nu i se cuvin măririle și favorurile acestea. Numai cît să nu se înalțe prea sus în gîndurile lui...

Matei vodă nu lăsă să i se vadă tresărirea. Nici nu socoti nimerit să se întindă la vorbă, să-l ispitească pe Diicul de unde scoate aceste prepusuri. Tocmai seara, cînd, ca de obicei, după atîtea osteneli, somnul nu voia să vină și îl aștepta cu ochii larg deschiși, ațintiți spre sîmburele de lumină al candelei, îi veniră toate în minte, sîcîitoare ca muștele. Îl știa pe Buicescu trufaș din cale afară și voind pentru sine mai mult decît alții. Mereu venea cu cereri și cu pricini cam îndoielnice, menite toate să-i adauge sate și pămînturi și vămi la multele lui avuții. Dar iată că acum se înverșuna împotriva

lui Constantin Șerban și îi căuta ponos. Să fi grăit în el numai pizma, ori era și o sămînță de adevăr ? Năzuia oare, în ascuns, feciorul din flori al lui Șerban vodă la jilțul domnesc și la coroană ? Poate simțise el, Diicul, ceva, căci, la urma urmei, era om vechi și de nădejde. O, Doamne ! De-ar avea o putere să pătrundă în toate sufletele și în toate gîndurile... Dar și de-ar avea-o, la ce i-ar folosi această putere ? Căci știa, simțea, văzuse bine că între boierii lui își făcea loc pe încetul un șarpe de gheață. Se căznise să fie drept și milostiv cu toți deopotrivă, dar unii nu-i sufereau pe alții și poate că nici de el nu erau totdeauna mulțumiți, deși nu cîrtiseră pe față. Iar asta tocmai acum, cînd aveau nevoie să fie uniți ca degetele mîinii...

Se deșteptă mai întremat și mai încrezător. În chiar dimineața aceea sosiră noutăți din Transilvania. Încolțit de primejdii, Gheorghe Rákoczy trimisese cereri de ajutor către împăratul Ferdinand și către hatmanul leșilor, Koniecpolski, însă nici unul nici celălalt nu se arătaseră gata să-i dea acest ajutor.

— Noi nu ne bucurăm de răul altuia, spuse Matei cu gravitate. Ne-ar bate Dumnezeu. Dar îmi zic că va fi simțit și măria-sa principele cît de amare sînt fructele dezamăgirii. Nu am nici o îndoială, boierilor, că acuma, în ceasul al doisprezecelea, măria-sa va fi destul de înțelept ca să dreagă ceea ce a stricat odinioară din prea multă șovăire.

Nu se înșela. În scurtă vreme sosi în Țara Românească Acațiu Barcsai, cerînd cu fierbinte stăruință ca Matei vodă să fie gata de a da ajutorul făgăduit prin tratat, deoarece ceasul urgiei se apropie. Matei arătă că e gata să-și respecte legămîntul, dar că e nefiresc, în asemenea împrejurări, să se mai păstreze o formulare atît de vagă ca aceea pe care o semnase voievodul Rákoczy. Se dovedi că principele gîndise el însuși, de mai înainte, la această cerință, căci îi dăduse lui Barcsai puteri depline. Textul propus de Matei fu acceptat fără rezerve și Gheorghe Rákoczy iscăli în mare grabă noua alianță prin care se obliga să dea ajutor voievodului valah împotriva oricărui vrăjmaș, inclusiv împotriva padișahului.

De la Adrianopole, fulgerele lui Murad sultan deslănțuiseră puhoiul. În fruntea unei oștiri puternice, Kenan pașa, care avea misiunea să atace Ardealul dinspre sud,

trecu Dunărea pe la Silistra și înainta încet, dar amenințător. Un mic detașament de călăreți munteni, aflat în drumul lui Kenan, se mărgini să observe manevrele acestuia, retrăgîndu-se pas cu pas. Restul trupelor care se mai aflau împrăștiate prin țară se adunară în pripă, unindu-se cu grosul armatei nu departe de București. Planul lui Matei era simplu. Alcătui un front nu prea întins, ușor arcuit înăuntru, ale cărui capete se sprijineau pe două coline greu de cucerit. În centrul acestei mlădioase potcoave erau așezați pedestrașii și o parte din seimeni, aceștia în primele rînduri, ca o palisadă de netrecut. Călărimea forma aripile. Tunurile fuseseră rînduite tot pe laturi, în locuri bine apărate, care dominau mijlocul dispozitivului.

Kenan pașa, cu greoaia sa oștire, nu avea cum să apuce pe alte căi. O schimbare de direcție l-ar fi costat întîrzieri fatale și dificultăți neînchipuite, singurul său drum era acesta, care ducea drept în inima arcanului de oțel.

Fără să-și părăsească perfecta lor așezare, ostașii lui Matei așteptau în liniște, gospodărindu-se cît mai bine și apărîndu-se cum puteau de frigul pătrunzător al toamnei. Un fior aspru strîngea inimile multora, căci se aflase că puterea turcilor e de două ori mai mare decît a lor. Dar mai luptaseră ei unul împotriva a doi sau a trei, iar stăpînirea de sine a lui Matei vodă, migala și cumpătul cu care făcea toate pregătirile le dădea o mare încredere. Și iată că într-o amiază plumburie se arătară la orizont întîile cete ale moslemilor, care cercetau drumul. Patrulele lui Kenan priviră încremenite oastea românească, apoi pieriră ca stafiile. Dar nu pentru mult timp, căci îndată se iviră bulucurile de ieniceri, ca un talaz mohorît. La o poruncă neauzită se opriră și acestea, rămînînd într-o lungă, stranie nemișcare. Dinaintea lor vîntul rostogolea pe cîmpie ciulini sfarogiți și frunze moarte. Cîțiva călăreți cu turbanele strălucind ca argintul se frămîntară și se foiră o vreme, nehotărîți. Armata pașei nu avea cum să se abată într-o parte sau într-alta, prin mlaștini și mărăcinișuri, în ținuturi necunoscute și inospitaliere. Iar drept în față se afla zidul ghiaurilor.

De la primele semne de apropiere a turcilor, oștenii lui Matei intraseră în ordine de bătaie, ațintind priviri încordate către șirurile vrăjmașilor. Dar aceștia rămaseră în aceeași neclintire, pînă cînd lumina zilei scăzu cu totul. În amurg se văzură deodată lucind focurile lor, ca o salbă

roșie. Turcii puseseră tabără acolo unde se aflau. Era cel mai înțelept lucru pe care puteau să-l facă : să se roage lui Alah, să-și pună burțile la cale și să se hodinească după marșul istovitor.

Era greu de știut ce se petrecea acum în mintea lui Kenan pașa. Oricum însă, beiul înainta printr-o țară vasală, al cărui voievod își plătise conștiincios tributul și care avea obligația să-i înlesnească trecerea. Înlesnirile acestea se dovediseră de la bun început inexistente. Kenan pașa străbătuse drumuri pustii, învăluite într-o liniște de moarte și dacă n-ar fi avut după sine carele cu provizii cine știe cum s-ar fi descurcat. Însă chiar dacă nu mai spera în sprijinul lui Matei, ori poate că nici nu-l așteptase, nimeni n-ar fi putut să spună ce gînduri îi stîrnea vederea acestor oști așezate în calea lui ca un zăgaz.

Noaptea trecu în liniște. Ziua următoare se arătă înseninată, fără cețuri, așa încît cele două tabere se puteau vedea lămurit una pe alta. Coloana otomană își schimbase poziția, răsfirîndu-se în lanț.

— Dar dacă se pregătesc ei înșiși să lovească și să străpungă ? întrebă Tudosie Corbeanu, privind îngîndurat furnicarul din zare.

— Am îndoieli, zîmbi vodă Matei. Kenan pașa nu este unul cu sîngele iute și nu se poate hotărî atît de ușor. El are o poruncă, să meargă împotriva Ardealului, dar nu are poruncă să se bată cu noi. Iar nouă nici nu ne trece prin minte să-l atacăm, ca să-i dăm astfel dezlegare. Noi stăm aici, stăm unde ne place pe pămîntul nostru.

— Socoți care, măria-ta, că va rămîne acolo, în mijlocul drumului, pînă îi va ajunge barba la genunche ? Și eu am îndoieli. Cred că pînă la urmă tot va încerca să treacă.

— Să încerce, spătare, să încerce, spuse vodă cu glas ca sloiul de gheață. Și chiar de își va lua această grea răspundere, el știe de pe acum că roadele sînt cu totul nesigure. E prea vechi oștean ca să nu înțeleagă cît de bună e poziția noastră și cîte pierderi îl vor costa lupta.

— N-aș vrea să fiu în pielea beiului, rînji Barbu Brădescu.

— Nici eu, se învoi măria-sa. Rămîne de văzut cum va înclina cumpăna judecății lui. Iar pînă atuncea să nu ședem cu mîinile în sîn. Să ne pregătim și să îmbărbătăm oamenii.

Dușan aduse calul măriei sale și-l ajută să încalece. Voievodul își roti bidiviul în loc și lumina soarelui de toamnă dănțui în jurul său ca un rug, mistuindu-l ca să-l redea priveliștii mai viu și mai impunător ca oricînd. Călărea drept, sprijinit cu putere în scări. Prin deschizătura dolmanului îi licărea pieptarul cu solzi albaștri, mărunți, și dunga dintre sprîncene se pierdea neguroasă sub căciula de samur pe care lucea o cocardă de aur cu egretă și colac de safire. În urma măriei sale se înșiruiră Tudosie Corbeanu, înălțat ca un turn pe iapa lui uriașă, Diicu Buicescul, săltînd cu dinții încleștați pe un armăsar cam prea năbădăios pentru el, Barbu Brădescu, cu bogata-i coamă revărsată peste umerii argintii ai platoșei, Constantin Șerban, falnic și mîndru ca un leu tînăr, Coțofeanu, Leurdeanu, Oprea, Comăneanu, Vucina, mănunchiul celor mai strălucite căpetenii ale Țării Românești.

Lăncile se înălțară ca o pădure. Caii sforăiau și tropoteau pe loc, strînși în zăbale ; coifurile și cămășile de sîrmă, frecate cu strășnicie, adunau în ele tot sclipătul razelor, mantiile de mătase purtate cu fudulie de mica boierime fîlfîiau în vînt ca niște flamuri multicolore. Matei vodă simți cum i se umflă inima de mîndrie trecînd printre șirurile seimenilor lui, unii încărunțiți în lupte, cu fețele mutilate de cicatrice, rezemați în paloșele grele sau în țevile archebuzelor, fioroși la vedere, sumbri și neclintiți ca niște statui, în bătaia vîntului ca și în bătaia ghiulelelor. Un pîlc de glotași, adînc tulburați de înfățișarea voievodului, înălțară topoarele de luptă, iar unii își aruncară cușmele în văzduh, strigînd cît îi ținea gura :

— Trăiască măria-sa vodă Basarab !

Matei își struni calul, mustrîndu-i cu voioșie :

— La năvală vreau să vă aud glasul, nu acum. Tare și ascuțit, să înghețe inima dușmanului.

— Iată glasul nostru cel ascuțit, măria-ta ! cuteză un fecior zdravăn, cu sumanul cam ponosit, arătînd tăișul securii.

Matei rîse fără stînjeneală. Rîseră și boierii, hohotul aspru se răspîndi pînă departe, ca ploaia.

Abia sfîrșiseră inspecția trupelor, cînd străjile dădură de veste că se apropie o solie din tabăra turcească. Erau cinci oameni : un comandant călare pe un roib cam costeliv, urmat de patru ieniceri cu muschete. Matei privi cîteva clipe micul grup, apoi, după ce dădu unele porunci, se retrase în cortul său.

Ofițerul turc, un bărbat înalt, spînatec, cu tîmplele rase, fu despărțit cu blîndețe de modesta sa gardă. Diicul Buicescu îl călăuzi înspre cortul lui Matei printre două rînduri de oșteni ca printre niște ostrețe de fier. În apropierea cortului domnesc bătură pe neașteptate darabanele. Era un semn de cinstire, dar turcul tresări, căci în auzul lui răpăitul tobelor avea un răsunet mult mai funebru și amenințător.

— Cine ești ? întrebă Matei plin de răceală.

Turcul se înclină scurt, dar nu fără curtenie :

— Sînt Bekhrim aga, aghiotantul lui Kenan pașa, care trimite măriei tale urări de sănătate, de viață lungă și îndestulată pe acest pămînt.

— Încredințează-l că nici eu nu-i doresc altceva decît sănătate. Să-i fie zilele luminate și să aibă parte de fericire pînă la adînci bătrînețe, răspunse Matei după înfloritul și politicosul obicei oriental. Nu-l cunosc pe Kenan pașa, dar am înțeles că este un comandant de vază.

— În adevăr. Dar el nu este decît unul dintre nenumărații și credincioșii slujitori care stau la picioarele slăvitului padișah.

În vorbele agăi fluturase o amenințare surdă și grea. Matei înălță sprînceana :

— Numai ca să-mi spui aceasta te-ai ostenit pînă aici, Bekhrim aga ?

— Nu, căci nu era nevoie, măria-ta o știi prea bine, de mai înainte. Pentru altceva am venit. Kenan pașa a făcut un popas pentru a împrospăta puterile oștenilor. Dar avem un drum lung înaintea noastră.

— Acestea sînt grijile lui Kenan pașa, nu ale mele.

Turcul îl privi uluit și furios :

— Cît de lămurit trebuie să vorbesc oare ? Noi nu am venit în Valahia să ne războim cu valahii. Vrem cale slobodă, atîta tot.

Voievodul încrucișe brațele, grav și îngîndurat :

— Cîteodată vitejia nu mergea mînă în mînă cu chibzuința. Oamenii apucă pe drumuri neprielnice, care se curmă.

— Măria-ta uiți îndatoririle pe care le ai și legămîntul făcut...

— Nu mă cunosc dator cu nimic în ceasul acesta. Haraciul e plătit. Iar legămînt am făcut unul singur, către

Atotputernicul : să cîrmuiesc cu cinste această ţară. Nu tu eşti chemat să mă judeci.

— Măria-ta îţi vei lua o amarnică vină ridicînd paloşul împotriva noastră ! izbucni turcul cu iritare.

— Fii liniştit, Bekhirm aga, nu-l voi ridica decît la nevoie, ca să mă apăr. Aga voi să mai spună ceva, dar Matei îl opri cu un gest hotărît : Ajunge. Nu-mi pot îngădui să pierd vremea cu vorbe deşarte, am treburi grabnice.

Trimisul lui Kenan paşa ieşi din cort palid şi ameţit. Înţelesese că hotărîrea valahului e nestrămutată şi că nobilul său comandant va fi silit să facă faţă unor răspunderi şi complicaţii covîrşitoare.

În zilele următoare Kenan nu mai trimise mesageri, dar nici nu făcu vreo tentativă de străpungere. Se mulţumise a da porunci aspre ca nimeni să nu iasă din rînduri şi să nu provoace vreo hărţuială cu valahii. Începerea ostilităţilor cu Matei vodă, pe lîngă dezastrul militar, deoarece ştia bine că îşi va înjumătăţi oamenii într-o asemenea bătălie, i-ar fi adus probabil dizgraţia, căci sultanul l-ar fi acuzat de nedibăcie şi lipsă de autoritate. Stătea astfel, aşteptînd, nici el nu ştia ce, pe cînd proviziile scădeau şi ienicerii se zgribuleau mohorîţi pe lîngă focuri.

Nici ostenilor lui Matei nu le era prea cald, însă ezitarea şi teama turcilor le dădea un simţămînt de orgoliu şi de putere. Şi iată că după cîteva zile măria-sa primi din Transilvania o veste îmbucurătoare. La Salonta, între Crişuri, Gheorghe Rákoczy învinsese armata lui Ştefan Bethlen, încheind pînă la urmă pace cu bătrînul şi nedomolitul conte. Cu pavăza prietenului său Matei apărîndu-l dintr-o latură, principele răsuflase mai slobod, ieşind cu bine din toate greutăţile.

Iar într-o duminică dimineaţa, cînd în marele cort anume ridicat vlădica Teofil tocmai începuse sfînta slujbă, străjile dădură de veste că turcii se mişcă. Nu înspre ei, ci dimpotrivă, după cum se părea. Matei îşi făcu o cruce grăbită, sărută scoarţa ferecată a evangheliei, şi cerîndu-şi iertăciune numai din ochi, ieşi afară să vadă el însuşi ce se întîmplă. Se pornise o ploaie rece şi deasă, cu şfichiuiri de vînt, pătrunzătoare. Aproape toţi ostenii ieşiseră din adăposturile lor, cu glugile trase, şiroind de apă şi priveau vînzoleala din tabăra otomană. Alunecînd prin clisă, Matei se căţără tinereşte pe gurguiul cel mai înalt. Sprijinit de ţeava unui tun greu, îşi ştergea într-una faţa,

căznindu-se să zărească mai bine prin pînza ploii. În adevăr, bulucurile lui Kenan paşa se încolonau cu încetineală, dar într-o disciplină desăvîrşită, pierzîndu-se unul cîte unul în zarea fumurie, pe drumul pe care veniseră.

Privind fantasmele acelea a căror umbră îi ameninţase o clipă, iar acum se destrămau şi se depărtau umilite, oştenii nu scoaseră strigăte de bucurie, rămaseră tăcuţi ca o pădure de veghe la hotarul dintre lumi. Multe capete se întoarseră atunci către Matei vodă. Îl vedeau acolo, pe măgură, singuratic, primind botezul apelor cerului la fel de nepăsător ca bombarda de aramă şi înţelegeau înfioraţi că au în mijlocul lor un mare bărbat, unul dintre aceia de pieptul cărora se sparg furtunile.

— Sfîrşitul părţii a doua —

Partea a treia

CAPITOLUL I

Cantemir Mîrza, hanul tătărăsc, cel viclean şi afurisit ca un diavol, era iubit de luptătorii lui şi ascultat cu supunere oarbă, căci îi mîna totdeauna la cîştig bun. Ceambulurile rătăcitoare loveau unde le venea mai bine, alegîndu-se cu prăzi bogate, cu tamazlîcuri şi turme şi mai ales cu robi, dintre care unii erau vînduţi, iar alţii mai nobili şi mai înstăriţi se răscumpărau pe bani grei. Fioroşii nohai cu cojoacele puţind a sudoare şi fum se tolăneau seara, sub stelele Bugeacului, pe covoare nepreţuite şi îşi sorbeau cumîsul din potire de aur.

Dar de la o vreme mîrzacii începură să nu mai aleagă. Îi tăiau deopotrivă pe ghiauri şi pe dreptcredincioşi, iar setea lor prădalnică îi împingea să semene tulburarea şi pîrjolul în ţinuturi în care luminăţia-sa sultanul abia statornicise pacea. Prezenţa hoardei la hotarele împărăţiei otomane ajunsese o adevărată pacoste şi o ameninţare crescîndă. Padişahul se bizuise totdeauna pe tătari ca pe slugile lui credincioase, deşi îi trata cu dispreţ, şi îi folosea în războaie asmuţindu-i aşa cum asmute vînătorul cîinii asupra cerbului urmărit. Dar cînd aceştia începură să-şi facă de cap, arătîndu-şi colţii şi mîrîind la slăvitul lor stăpîn, Murad sultan se umplu de scîrbă şi mînie. Prins şi adus înainte-i, neînfricatul Cantemir Mîrza fu descăpăţînat ca cel de pe urmă netrebnic. Dar hoarda nu se domoli în urma acestei fapte, urmîndu-şi năvălirile, prădăciunile şi pustiirile. Murad al IV-lea hotărî să le dea o pedeapsă cumplită, trimiţînd împotriva lor o puternică expediţie. Numai avangarda acestei expediţii, comandată de Kenan paşa, număra optzeci de mii de soldaţi. Tătarii nu aşteptară să dea piept cu această putere înspăimîntătoare şi cumințindu-se ca prin farmec, prinseră să se tragă la baştina lor, în ţinuturile Crîmului.

Retragerea tătarilor fu o adevărată uşurare pentru sărmanii creştini care pătimiseră atîta de pe urma lor. Însă trupele lui Kenan paşa nu se mai grăbiră de astă dată să ia drumul îndărăt. Staţionarea acestei uriaşe armate în raiaua Tighinei, ca şi a celorlalte trupe ce se grămădiseră la Dunăre cu acest prilej însemna pentru multe noroade creştine un adevărat butoi cu pulbere, al cărui fitil se afla în mîinile lui Murad.

Matei vodă simţi cu mare îngrijorare răsuflarea de foc a primejdiei. De astă dată îşi rîndui oştirea, în tăcută şi grea aşteptare, pe culmile şi văile din împrejurimea Tîrgoviştei. Îşi strămutase curtea la Tîrgovişte, vremelnic după cum gîndea, măcar pînă vor trece aceste zile de ameninţare, căci stările nesigure, lipsa de timp şi de bani nu-i îngăduiseră să-şi pună în aplicare planul de refacere a cetăţii şi a palatului domnesc. Gîndise amănunţit la aceasta şi pusese meşterii cei mai pricepuţi să-i facă desemnuri şi socoteli pînă la ultimul galben, tot aşa după cum gîndise la curţile vechi de la Argeş şi Cîmpulung, aproape căzute în părăgină, să le reclădească şi pe acelea, în toată strălucirea, ca să poată şedea oriunde, după bunul plac şi după nevoile cîrmuirii. Dar iată că aici, la Tîrgovişte, nu izbutise să facă pînă acum decît puţin lucru, reparaţii mărunte, absolut trebuitoare. Ridicase în schimb biserica mare şi luminată, în care slujea vlădica Ignatie, uns de curînd mitropolit al Ţării Româneşti. Cucernicul şi inimosul călugăr, nevoit a trece pentru totdeauna dincolo de Dunăre, îşi aflase răsplata ostenelilor sale de odinioară. Ignatie păstorea cu multă înţelepciune şi se dovedea omul său cu trup şi suflet, înţelegîndu-i firea şi năzuinţele. El şi cu doamna Elina erau reazimul cel mai temeinic al voievodului întru sfintele sale strădanii, înaripîndu-i dorinţa de a se face cît mai plăcut lui Dumnezeu. Cu imboldul şi cu ajutorul lor ctitorise măria-sa la Bucureşti şi la Brebu, la Gherghiţa, la Căldăruşani şi prin alte părţi frumoase lăcaşuri de rugăciune care astăzi erau mîndria şi mulţumirea inimii lui. Cu deosebire îi era dragă mînăstirea Arnotei, durată cu mare trudă şi cheltuială, ani în şir, dinsus de Vîlcea, la îmbucătura munţilor. Numai cît închidea ochii şi o vedea aievea, ivită ca un giuvaier alb în verdeaţa brazilor şi sub azurul cerului, cu turla ei zveltă, cu absidele şi cornişele

ei de cărămidă zimţată. Tîrnosise Arnota în primăvara aceasta şi îşi pusese de gînd să strămute acolo cît mai repede oasele părintelui său, Danciu vornic, care zăceau de aproape patruzeci de ani în pămîntul Transilvaniei.

Şi multe altele asemenea îşi pusese el de gînd, însă toate se depărtau acum şi se subţiau ca aburul sub povara acestor griji necruţătoare care-i împresurau tronul şi împresurau trupul ţării. Primejdia otomană semăna cu acele grohotişuri ce prăvălesc ploaie de bolovani şi de stînci şi care tocmai cînd crezi că s-au domolit, pornesc iarăşi, cu tunet asurzitor.

Veştile soseau fără încetare, din ce în ce mai alarmante. Toamna lui 1637 se arăta blîndă şi însorită, cu văpăi de aramă la marginea pădurilor şi cu funigei de mătase plutind în văzduhul ameţit. Însă dulceaţa anotimpului era otrăvită de aceste veşti şi de încordarea care creştea clipă de clipă.

Într-o zi sosi de la Adrianopole Aram Barhudarian, armeanul, mare neguţător de brocarturi şi covoare persieneşti, care adeseori, în drumurile lui, ducea de la capuchehaie către măria-sa şi îndărăt mesaje de cea mai mare însemnătate, ce nu puteau fi încredinţate curierilor obişnuiţi.

— Vorbeşte, Aram, îl îndemnă voievodul. Deşartă-ţi sacul. Sufletul meu e ca un hambar, care, în loc de grăunţe, primeşte de la o vreme numai pleavă şi grunji.

— Mă tem, mărite doamne, că nu eu voi fi cel ce aduce iarăşi seminţele hrănitoare, răspunse armeanul cu părere de rău. Noutăţile nu sînt bune. Cei pe care îi cunoşti măria-ta s-au foarte nelinişti. Iar eu am venit într-un suflet, deşi nu încoace mă gătisem să pornesc, ci la Damasc, unde mă chemau treburile.

— Vei fi despăgubit ca totdeauna, Aram, pentru întîrzierile şi pierderile negoţului tău. Grăieşte.

— Oastea lui Mohamed paşa, fostul mare vizir, stă gata să treacă Dunărea. Odată cu el va porni şi Kenan, dinspre Tighina. Aşteaptă numai să bată clopotul...

— Al îngropăciunii mele, Aram ?

Neguţătorul ridică spre măria-sa faţa măslinie, cu frunte boltită şi nas coroiat :

— Îngăduie să spun fără ocol, mărite doamne. Tot un fel de îngropăciune. Padişahul nu are motive făţişe să pornească război împotriva lui Matei vodă, căci nu a fost

la mijloc neascultare sau nerespectare a obligaţiilor băneşti. Ca să intre în Valahia, armatele semilunii aşteaptă o îndreptăţire, un prilej. Prilejul acela va fi înscăunarea noului domn.

Cei cîţiva boieri care se aflau de faţă schimbară între ei priviri consternate. Matei vodă mişcă braţele ca pentru a se apăra de o piază rea, mînecile largi ale veşmîntului fluturară. Aţinti ochi pîcloşi şi încruntaţi spre armean :

— A noului domn ? A noului domn... Eu nu mai sînt bun, Aram ?

— Unii spun că da, alţii că nu. Dar mai mulţi spun că nu, şi se agaţă vîrtos de funia clopotului.

— Şi Murad ?

— Sultanul chibzuieşte încă, şovăie. Pe de o parte preţuieşte însuşirile măriei tale. Pe de alta te socoate şiret şi primejdios. Este foarte însemnat ce va pune în balanţă noul candidat.

— L-a găsit pe omul acesta, Aram ? întrebă Matei cu o linişte înşelătoare.

— S-a găsit singur el, măria-ta, mai de demult. Lupu voievod...

Cîteva clipe domni tăcere adîncă. Visternicul Sima oftă, mormăind ca pentru sine :

— Ce şi-a pus o dată în gînd Vasile vodă, nu mai părăseşte. M-aş fi mirat.

— De ce să ne mirăm, Simo ? întrebă vodă, mîngîind în neştire cu palma abanosul mescioarei, ca pe un obraz rece, fără viaţă. Adică de ce să ne mirăm ? N-a trimis el atunci pe Catargiu ? N-a arătat că-i pare rău şi că nu doreşte decît pacea şi înţelegerea ?

— Cine să creadă ! rînji Tudosie Corbeanu. L-ai crezut oare măria-ta, din toată inima ?

— Doamne, aminteşte-ţi ce a spus omul acela, pe malurile Ialpugului, adause Diicul Buicescu.

Vodă Matei îşi amintea foarte bine. Cînd începuse campania împotriva tătarilor, padişahul îl poftise să iasă el însuşi cu oastea, să stea în ajutor. Ajunsese, tot urmărindu-i pe mîrzaci, pînă la mlaştinile din jurul lacului Ialpug. Venise atunci în tabără la el un pescar, care nu era pescar decît de veşti tainice, prevenindu-l că paşa Kenan, în unire cu Lupu, i-a întins o capcană şi vrea să-i răpună zilele. Nu prea crezuse în participarea lui Lupu, care se afla atunci departe, tocmai pe la Cetatea Albă, cu oştile

moldovene. Dar nu avea nici o îndoială despre ura şi dorul de răzbunare al lui Kenan paşa, astfel că, dînd vina pe frigurile care îl scuturau, se întorsese la Bucureşti, lăsîndu-l pe serdarul Constantin să continue expediţia. Gîndindu-se la acele întîmplări, zîmbi silnic :

— Lui Vasile vodă nu-i mai place Moldova...

— Ba îi place şi nu are de gînd să se lepede de ea, ci numai să dea sceptrul în mîna fiului său Ioan, iar el să se aşeze în locul măriei tale.

— Păcat că nu are Lupu doi feciori, să-i lase celuilalt moştenire tronul Bizanţului, după cum i se cuvine.

Matei nu rîse de gluma spătarului Tudosie. În adevăr, Lupu nu avea decît un singur fiu, încă nevîrstnic şi pe deasupra slăbănog, spuneau cei ce-l văzuseră că îi zvîcnesc mîinile şi picioarele anapoda, de parcă i le-ar fi frămîntat necuratul. Dar asta nu avea însemnătate, ambiţiosul machedonean găsise o cale să-şi întindă stăpînirea peste amîndouă ţările. Cale cunoscută, urmată şi de alţii.

— Ce a făcut Vasile vodă ? Cît a dat ? Cui a dat ? În cine se bizuie ? îl cercetă măria-sa pe neguţător.

— Cît a dat, cine poate să ştie... Însă mulţi s-au bucurat de peşcheşurile lui. Şi pungi cu galbeni şi blănuri scumpe şi giuvaiericale... Numai sultanei Validé i-a dăruit douăsprezece trîmbe de mătăsuri şi caşmiruri preţuind o avere. Iar spre a risipi şovăielile lui Murad, se munceşte să dovedească prin anumite guri că norodul Valahiei este nemulţumit, că au început să-l apese dările şi asprimile.

— Dările şi asprimile... Privirea lui Matei se întunecase cu totul, cîrcelul care-i înţepa inima îi supse tot sîngele din obraji. Dările şi asprimile... Şi are să vină Lupu cu mînă mai blîndă ? Şi mătăsurile validelei de unde are să le plătească ? Din averea tătîne-său ? Dintr-a lui Costea Bucioc ? Ha, prefăcutul !

Bătu din picior cuprins de furie, chipul îi căpătase culoarea verzuie a fierei. Răsuflă adînc, făcînd o sforţare grozavă să se stăpînească. Întrebă scurt :

— Şi Rusnamaghi ?

— Rusnamaghi arată că a rămas prietenul şi susţinătorul măriei tale. Caută pe cît poate să-l înrîurească pe Murad sultan. Însă e şi el om. Priveşte şi el cu jind la ceea ce împarte Lupu în stînga şi-n dreapta.

— Da, făcu Matei cu amărăciune, da, înţelegem...

După ce mai dădu unele lămuriri, Arama Barhudarian

se retrase. Boierii nu îndrăzniră să înceapă vorba, priveau cu luare aminte la măria-sa, dar acesta tăcea rezemat de masă, cu degetele răşchirate, înfipte în bărbie ca o gheară.

— Dările şi asprimile ! izbucni într-un tîrziu. Auzi ! Oamenii se plîng... Cine se plînge şi cui ? Dacă sînt unii nemulţumiţi, de ce n-au deschis gura înaintea mea ? Să vă spun eu de ce n-au făcut-o : fiindcă nu aveau temei. Iar acum... pe la spate... în struna lui Lupu...

Deschiseseră gura. Furat de mînie şi de obidă, măria-sa uitase ori voise să uite aceasta. Deschiseseră gura, se jeluiseră şi dăduseră în genunchi pe la judeţuri, arătînd lămurit că îi apasă birul prea mare şi feluritele dări, că ei jertfesc bucuroşi o parte din bunurile lor întru slava şi tăria ţării, însă cată a le rămîne şi lor o îndestulare. Vodă Matei se arătase îndurător cîteodată, certîndu-i pe birarii care făcuseră nedreptăţi. Însă cel mai adesea îi asuprise cu vorbe grele, ba chiar cu pedepse pe cei ce veniseră să-i ceară bunătate şi milă. Tăcu iarăşi, pesemne încleştat de colţii acestor adevăruri. Apoi adause cu glas schimbat, în care se ghicea un tremur uşor :

— Pe cine am nedreptăţit eu, boierilor ? Am cerut jertfe tuturor, mare şi mic, dar nu în zadar, ci ca să păstrez pacea şi să înalţ fruntea sărmanei ţări... De ce aveţi să mă învinuiţi, boierilor ? Haide învinuiţi-mă !

— Măria-ta, nu ne umili ! strigă spătarul Tudosie.

O parte dintre ceilalţi îi ţinură isonul, tulburaţi. Alţii însă tăceau, ferindu-se cu încăpăţînare de uitătura scormonitoare a voievodului. Numai logofătul Udrişte tăcea altfel, cu fruntea grea şi cu ochii grei, pierduţi în lumea unor gînduri nepricepute de ceilalţi. Vodă îi întîlni privirea şi tresări, căci omul acesta îl uimea totodeauna şi îi răscolea sufletul, cît prin înflăcărarea lui, cît prin aceste tăceri întristate, care sfredeleau mai rău decît vorba, tăceri izvorîte din însăşi inima veacului, răspîndind în jur grele şi apăsătoare imputări. Îşi mişcă buzele, reluînd anevoie firul gîndului :

— Lupu a făurit jungher de aur şi îl pune în mîna turcului, spre a mă lovi...

— Vrea să ne dea ţara pe mîna turcului ! gîfîi Diicu Buicescul.

Constantin Cantacuzino clătină din cap cu îndoială :

— Eu nu cred că doreşte asta.

— Vrei să-l scoţi basma curată ? se oţărî Ivaşcu Băleanu.

— Nu, răspunse postelnicul împurpurîndu-se uşor. Însă, măria-ta şi boieri dumneavoastră, eu aşa tălmăcesc. Nu ca să se facă sluga turcului rîvneşte Vasile vodă să aibe sub buzduganul lui amîndouă ţările. E prea mîndru.

— Prea mîndru, aşa este, întări Matei. Însă dacă nici lui nu-i place să şadă sub papucul sultanului, atunci de ce loveşte în mine ? De ce nu mi-a întins mîna ca un frate, să fim doi ?

— Mai aproape e cămaşa decît haina, mormăi Sima.

— După cum am spus, după cum am spus ! necheză Buicescul. Două săbii nu încap într-o singură teacă.

Vodă Matei îşi împreună mîinile, strîngîndu-le pînă la vineţeală :

— Domnul Dumnezeu toate le vede şi răsplăteşte după faptele şi cugetul fiecăruia. Însă nici noi nu trebuie să stăm. Vom trimite grabnic carte la măria-sa Gheorghe Rákoczy să fie gata a ne da ajutor, căci ne pîndesc zile grele. Iar bunăvoinţa lui Rusnamaghi trebuie s-o păstrăm cu orice chip, făcîndu-l să nu mai jinduiască după pomenile lui Lupu.

Era o bunăvoinţă costisitoare aceasta, dar n-aveau încotro. Rusnamaghi era unul dintre cei mai înalţi demnitari ai imperiului otoman şi influenţa lui putea fi hotărîtoare. Sima încuviinţă :

— Aşa vom face, măria-ta. Dar poate ar fi bine ca, odată cu pungile pline, să punem în mîna lui Rusnamaghi şi o dovadă bună, pe care s-o poată înfăţişa sultanului, în sprijinul măriei tale. Spre pildă, o scrisoare a noastră, a tuturor boierilor, în care să arătăm cît de mincinoase sînt acele pîri şi că nu vrem alt domn în Ţara Românească decît pe Matei vodă Basarab...

Dar scrisoarea ajunse prea tîrziu la Stambul. Încurajat de tot mai marea plecare a sultanului către năzuinţa lui, cît şi de prezenţa oştilor turceşti la Dunăre, la 3 noiembrie Vasile Lupu trecu hotarul în Ţara Românească, în fruntea unei oştiri puternice. Voievodul trimise către Dunăre jumătate din steagurile de seimeni, ca să pîndească mişcările lui Mahomed paşa. Cu cealaltă jumătate după el, porni să-şi întîmpine impetuosul oaspete. Mergea cu destulă încetineală, căci aştepta să-i sosească de peste munţi ajutorul cerut şi n-ar fi vrut să dea bătălia hotărîtoare fără

să aibă alături oastea transilvăneană. Curierii băteau drumurile neîncetat, iar cînd, la 9 noiembrie, primi veste că armata trimisă de Gheorghe Rákoczy coboară prin pasul Buzăului, puse tabără la Şoplea, priveghind cu nerăbdare strunga neguroasă a munţilor. Trupele aşteptate, comandate de Ioan Kemeny, sosiră în tabără a doua zi către amiază. Generalul lui Rákoczy descălecă în pripă şi-l salută ceremonios pe Matei vodă, măturînd ţărîna cu penele pălăriei. Fruntea voievodului muntean se lumină. Nu curtenia lui Kemeny îl emoţionase atît de mult, ci faptul că, însfîrşit, tratatul cu principele transilvan devenise o realitate. Ce-i drept, armata aceasta nu era prea mare, număra abia vreo şase mii de luptători, români şi secui, însă Ioan Kemeny dădu asigurări că măria-sa voievodul stă gata să purceadă însuşi, cu grosul oştirii, dacă se va simţi nevoia. Fără a pune o clipă la îndoială aceasă afirmaţie, Matei ţinu sfat pînă seara tîrziu, cu Kemeny şi cu celelalte căpetenii, punînd la punct planul campaniei, iar în dimineaţa următoare cele două armate porniră cu iuţeală spre Rîmnicu Sărat, unde se oprise vremelnic înaintarea lui Vasile vodă.

Dar odată ajunse acolo, avangărzile aliate nu găsiră decît urmele taberei moldoveneşti. Detaşamentele trimise în cercetare aduseră veşti de toată mirarea : vodă Lupu trecuse Milcovul îndărăt ca vîntul şi se întărise la Focşani. Cum de se înspăimîntase atît de rău năvalnicul domn ?

— Poate că va trimite ştafetă să ne spună iarăşi că toate s-au întîmplat fără voia şi fără ştirea lui, mormăi Tudosie Corbeanu.

Rîseră toţi. Nu, vodă Lupu nu putea să mai joace a doua oară jocul acela făţarnic. Ioan Kemeny părea mulţumit că războiul sfîrşise mai înainte de a fi început şi îşi răsucea cu obosită împăcare mustaţa neagră ca tăciunele. Matei îl privi lung, fără să zică nimica ; era muncit de gînduri şi căta să-şi limpezească bine întîmplările. Vornicul Ivaşcu Băleanu păru a-i pricepe frămîntarea, căci spuse deodată :

— Graba şi aţîţarea nu i-au fost nici de astă dată sfetnici buni Lupului.

— Hm, făcu vodă, nu i-au fost. Dar spune-mi, spuneţi-mi, boieri dumneavoastră, de ce a dat el bir cu fugiţii atît de repede ? De ce ?

Privi de la unul la altul cu ochii micşoraţi şi iscoditori. Diicul Buicescu ridică din umeri cu dispreţ :

— Sfînta frică. Două oşti tari venind împotrivă-i, nu-i lucru de glumă.

— Însă şi el are armie tare, Buicescule. Era prea îndreptăţit să-şi încerce norocul, căci de multe poţi să-l învinuieşti, dar nu de slăbiciune a curajului.

— Turcii, măria-ta, glăsui Hrizea ; el s-a bizuit în turci că se vor mişca şi vor cuprinde ţara pentru el şi împreună cu el. Dar nu s-au mişcat.

— Şi atunci ? Veştile aduse de Aram au fost fără temei ? se nedumeri Buicescu.

Ivaşcu Băleanu zîmbi :

— Cum poţi să crezi ? Ba au fost prea întemeiate. Însă tocmai de aceea ziceam eu că graba strică treaba. Lupu s-a şi văzut cu sacii în car şi a dat bice. Iar bunăvoinţa padişahului ştim noi cum este : ca o adiere ce conteneşte au se schimbă într-o fărîmă de clipă. Poate că domnul Moldovei a înţeles deodată că nu-l va lua nimenea în braţe. Poate că înşişi moslemii i-au trimis vorbă să se astîmpere, nefiind ceasul potrivit.

Vodă Matei ascultase în tăcere, cu degetele mari vîrîte în cingătoare, cu capul întors într-o parte, ca o pasăre bătrînă care se sileşte să prindă toate zvonurile cîmpului. Pufni subţiindu-şi buzele şi umflîndu-şi nările :

— Aşa ! Tocmai aşa ! Turcii n-au acuma vreme şi chef să intre în horă pentru Vasile vodă. Cine ştie ce socoteli îşi fac, dar lucrul e limpede ca lumina zilei. Iar noi, adause asprindu-şi şi mai mult vocea, noi nu trebuie să aşteptăm pînă ce vor avea iarăşi vreme şi chef, ci să ne vedem înainte de treabă.

La aceste cuvinte, Kemeny tresări abia văzut. Matei se apropie de dînsul privindu-l în albul ochilor :

— Aşa trebuie să facem, şi nu altfel. Vom izbi neîntîrziat şi cu toată puterea tabăra lui Lupu !

Generalul transilvănean îşi muşcă mustaţa răsucindu-şi gîtul în gulerul ţeapăn, ca şi cum ar fi voit să scape de acea privire învăpăiată :

— Măria-ta, spuse şovăitor, este nevoie să trimitem cuvînt principelui meu...

— Îi vom trimite negreşit şi fără zăbavă, îl încredinţă Matei. Principele Rákoczy a făgăduit că va porni el însuşi cu grosul oştirii. Este clipa să o facă. Dacă va intra în Moldova prin pasul Oituz, iar noi vom lovi de aici, îl vom prinde pe duşman ca în cleşte.

— După cîte cunoaştem noi, pasul Oituz e foarte bine apărat, ca o fortăreaţă. Şoldan, cumnatul lui vodă Lupu, străjuieşte acolo cu cîteva mii de luptători, spuse generalul privind întunecat în pămînt.

Matei înlătură obiecţia cu un gest nepăsător :

— Nu se împiedică voievodul Transilvaniei de oamenii lui Şoldan. Va răzbi dintr-un iureş. Îl vom prinde pe duşman din două părţi, ca în colţii cleştelui.

În tăcerea care se lăsase, se auzi lămurit oftatul lui Ioan Kemeny. Abia atunci păru Matei să bage de seamă starea neobişnuită a generalului şi îl privi iarăşi, scrutător :

— Oare domnia-ta nu crezi că e bun planul acesta ? Nu crezi în izbînda lui ?

— Nu e vorba despre aceasta, răspunse Kemeny politicos şi neutru. Dar poate că mai sînt şi alte căi... Eu am fost trimis aici în toată graba şi cu toată hotărîrea, spre a te ajuta pe măria-ta să cureţi ţara de cotropitori. Nu am însă poruncă să calc hotarul Moldovei.

— Nu ai asemenea poruncă ? se miră Matei cu prefăcută linişte. Atunci ce fel de ajutor e acesta ? Eu nu am cerut ajutor doar ca să alungăm ciorile din lan. Ne pricepeam şi noi să încropim niscai sperietori. Ci am nevoie de săbii neşovăitoare, spre a curma răul din rădăcină.

Din palid, generalul se făcuse roşu ca un rac fiert :

— Aş putea să consider cuvintele acestea drept o gravă jignire, dar înţeleg bine simţămintele şi înfierbîntarea măriei tale. Fie şi sperietoare, îngînă cu un nou suspin. Dar iată, eu sînt hotărît să zăbovesc aici oricît, cu sabia pregătită, pînă se vor spulbera toţi norii de primejdie. Oare nu s-ar putea folosi acest răstimp spre a pune temelia unui viitor de pace ? Sînt încredinţat că Lupu vodă ar primi bucuros mîna întinsă...

Mari şi încenuşaţi, ochii lui Matei scînteiară ca un cer brăzdat de fulgere :

— Să-i întind eu mîna, îmbiindu-l cu pace ? ! El fuge acuma, alungat de noi, dar nici nu se gîndeşte să ceară pace. Iar eu să-i flutur năframa împăcării ? Dar n-a avut el destulă pace din partea noastră ? N-a răsturnat-o el şi a venit asupră-ne ? De două ori ne-a călcat ţara cu moarte şi pîrjol. Unde vor fi cinstea şi bunul nostru nume dacă ne vom tîrgui cu el ca nişte nevolnici ?

— Măria-ta, stărui Kemeny, nu e vorba aici de tîrguieli. Strîns cu ușa precum se află, Vasile vodă se va lega fără șovăire să respecte de-acum încolo pacea și buna vecinătate.

Matei clătină din cap cu amărăciune :

— Nu e el omul care să-și țină legămintele, prea e muncit de patimi. S-a văzut asta, cu prisosință. Eu vreau să fie pace, dar o pace adevărată și statornică, nu să o strice Lupu cînd îi vine lui bine.

— Principele Rákoczy va sta chezaș...

— Cea mai bună chezășie e să-l scoatem pe Lupu din scaun și să punem în loc voievod pașnic, cu prietenie și credință față de noi.

— Nu am nici un fel de porunci în privința aceasta...

— Dacă aceste limpezi adevăruri nu sînt destule porunci pentru domnia-ta, vom strădui să le capeți cît mai curînd.

Ioan Kemeny se înclină plin de răceală și părăsi cortul.

— Om căpățînos ! mormăi Socol Cornățeanu. Orb și căpățînos. N-am putea, măria-ta, să ne lipsim de acest ajutor ?

— Ba am putea, Socole. Am putea dacă l-am întoarce de la Dunăre pe Constantin Șerban, cu celelalte steaguri. Dar nu putem lăsa Dunărea fără apărare. Așa încît nu e bine. Kemeny trebuie să primească ordinul fără întîrziere. Își strînse cu dreapta degetele stîngii, pînă la vinețeală : Îmi sînteți martori, boierilor, Martor mi-e Dumnezeu... N-am voit să cred, am căutat să mă amăgesc, împotriva faptelor urîte. Dar nu mai pot nădăjdui în cumințirea lui Vasile vodă. Om luminat și cîrmuitor iscusit... Cum se împacă oare acestea cu pizma ce ne-o poartă ?

— Brînză bună în burduf de cîine, rîse Buicescu.

— În tot omul se cumpănesc binele cu răul. Nimenea nu e curat ca îngerii. Dar am înțeles că acest Lupu nu ne va da pace pînă la mormînt. Măriei sale Gheorghe Rákoczy așișderi nu-i este binevoitor. Vom trimite carte principelui transilvan. Să dea poruncă aspră omului său, nu trebuie să pierdem prilejul, căci ne vom căi mai tîrziu.

Cartea fu întocmită repede și plecă spre Ardeal pe cele mai scurte căi. Rămaseră în așteptare acolo, la Rîmnic. Zilele se scurgeau apăsătoare, încordate. Kemeny își respectase cuvîntul și nu se grăbise să ia drumul îndărăt. Dar mai înainte să vină vreun răspuns de la voievodul Rákoczy,

în tabără sosi un mesaj cu totul neașteptat din partea lui Mohamed pașa. Fostul mare vizir i se adresa lui Matei vodă în vorbe cumpănite și măgulitoare, povățuindu-l să nu alunge pe Lupu din scaun, deoarece aceasta ar fi o gravă ofensă pentru luminăția-sa padișahul. „Lupu, scria Mohamed pașa, a pripit la o faptă necugetată și bine ai făcut că i-ai dat această învățătură. Însă viața lui și scaunul lui sînt numai la județul luminăției sale. Și eu însumi mă leg, de ar mai isca asemeni tulburări, să-i cer mazilirea..."

Era prima dată cînd un mare demnitar al imperiului otoman i se adresa lui Matei vodă cu asemenea rugăminți și justificări deghizate. Firește, pe dedesubt răzbătea amenințarea depărtată a răfuielii, însă tonul deosebit al misivei vădea considerație și respect. Cînd, la scurtă vreme după aceasta, sosi răspunsul lui Gheorghe Rákoczy, care stăruia pentru împăcarea cu Lupu, sub cuvînt că „va fi în folosul celor trei țări", Matei îl citi surîzînd cu obidă și îndoială. A doua zi ridică tabăra și porni dezamăgit spre Tîrgoviște.

La drept vorbind, un cîștig tot se arătase de pe urma acestor întîmplări. Hotărîrea cu care acționase Matei, steagurile lui tari de seimeni, alianța cu principele Transilvaniei, alianță care, fără să fi fost așa cum o visa el, era totuși o realitate, îi făcuseră pe turci să-l privească în altă lumină. Poate contribuia la aceasta și adevărul că perșii tocmai căutau harță, iar padișahul nu se încumeta să înfrunte leul persan avînd în spate un linx întărîtat. Oricum, fapt este că după numai cîteva săptămîni, la 22 decembrie 1637, sultanul Murad îi trimise lui Matei mucarerul de întărire în domnie. Aceasta îi dădea răgaz voievodului muntean spre a-și urma și împlini gîndurile lui.

CAPITOLUL II

Lui Angelo Contarini, reprezentantul republicii venețiene, i se trimise în întîmpinare, la marginea reședinței domnești, o cariță cu șase cai, astfel încît, pentru a se conforma protocolului, nobilul oaspete fu nevoit să-și abandoneze propriul echipaj și să se urce în frumosul rădvan ce purta zugrăvită pe amîndouă laturile stema Basarabilor.

Transportat cu mare iuţeală, într-un năprasnic duruit de roţi, la casele logofătului Udrişte Năsturel, avea să rămînă acolo în gazdă, pe tot timpul şederii sale în Valahia.

Chiar a doua zi, după ce i se mai risipi oarecît osteneala drumului, Contarini fu primit de către măria-sa vodă Matei. Altă caleaşcă, deschisă aceasta, ca să-l poată vedea şi admira toată lumea pe cinstitul musafir, dimpreună cu o suită de două sute de călăreţi domneşti, înveşmîntaţi în straie roşii şi albastre, îl duseră de la casele logofătului pînă la palat. Pe tot drumul mulţimea se îmbulzea şi se aridica pe unde putea spre a-i lua seama străinului cît mai în amănunt. Nu se arăta în fiecare zi pe aceste meleaguri cîte-un meser de la Adriatica, aşa încît căutau să-şi întipărească bine priveliştea. În ce priveşte strălucirea, oamenii nu fură dezamăgiţi, căci mantia de mătase a venețianului făcea ape-ape, ca o imensă coadă de păun, iar la tichia de catifea, turtită ca o plăcintă şi plină de creţuri mărunte, îi flutura un buchet de pene azurii, prinse cu un minunat giuvaer. Pe piept îi spînzura un lanţ gros, de argint. Păstra o atitudine demnă, acolo, între pernele caleştii, însă arunca în jur priviri binevoitoare, iar poporenii, la rîndu-le, rîdeau înspre el cu prietenie.

Angelo Contarini era tînăr, în adevăr ; pletele i se revărsau pe umeri ca un val de aramă roşie, iar ochii lui de culoarea mării priveau cu seninătate, însă nu era lipsit de cunoaşterea şi înţelegerea vieţii. Se bucura de încrederea şi dragostea părintească a dogelui, iar Matei vodă ştia acest lucru. Îl întîmpină în pragul spătăriei, cu capul uşor înclinat, în semn de aleasă consideraţie. Apoi brusc desfăcu braţele şi trecînd peste toată ceremonia îl strînse la piept ca pe un fiu mult aşteptat.

Încă aprins la faţă de emoţie, trimisul dădu citire hîrtiei de împuternicire, împodobită cu pecetea purpurie a dogelui Veneţiei, iar măria-sa voievodul valah şi boierii săi ascultară gravi, în picioare, cu capetele descoperite, după cum cerea împrejurarea.

Se aşezară, în sfîrşit, voievodul şi solul în jilţuri oleacă mai înălţate. În spatele măriei sale se rînduiseră dregătorii mai de seamă : spătarul Tudosie, postelnicul Cantacuzino, Udrea Doicescu, Stroie Leurdeanu, Ivaşcu Băleanu şi alţii încă. Logofătul Udrişte luase bucuros asupră-şi îndatoririle de tălmaci. Cu un zîmbet pe chipu-i tineresc şi plăcut,

Angelo Contarini îi mulţumi măriei sale pentru buna primire care, după propriile-i cuvinte, „îl mişcase şi îi umpluse inima de căldură". Urmă arătînd cît de mult îl impresionase pe el tot ceea ce văzuse păşind întîia dată pe pămîntul Ţării Româneşti :

— Frumoase meleaguri, îmbelşugate şi scăldate în lumină. Iar mai presus mi-a plăcut rînduiala ce domneşte şi mi-au plăcut acele semne de nobleţe şi de curtoazie ce le-am întîlnit chiar şi la oamenii fără rang.

Pe chipul lui Matei flutură un zîmbet de mirare şi amărăciune : dar oare ce crezuse venețianul ? Că soseşte într-o sălbătecie ? Într-un ţinut de barbari ?

Contarini era prea isteţ spre a nu surprinde reacţia voievodului. Fără să se tulbure însă, urmă cu aceeaşi însufleţire :

— Nu am mai fost oaspete al Ţării Româneşti, dar am ascultat multe despre vitejia, hărnicia şi nobleţea neamului valah. Şi iarăşi nu-mi este greu să judec că din pămîntul fertil al acestor virtuţi creşte un altoi nou şi tare, care va da roade strălucite. Se simte lucrarea grădinarului înţelept, zise înclinînd respectuos fruntea către Matei.

— Acele virtuţi, răspunse voievodul, acele virtuţi, ca şi altele, au ajutat să nu se stingă acest neam în toate furtunile ce au trecut peste el. Noi străduim să tăiem pentru totdeauna aripile demonului furtunii, ca să se poată bucura neamul de tot ce este el îndreptăţit să se bucure. Aceluiaşi demon îi ţine piept Republica Veneţiană, sora noastră întru creştinătate şi năzuinţă.

Ignorînd lauda stînjenitoare a venețianului, Matei adusese foarte repede discuţia pe făgaşul dorit, cel al faptelor. Iar faptele acestea erau cît se poate de limpezi şi grăitoare. Cu puţină vreme înainte, veneţienii dăduseră o lovitură de moarte piraţilor barbareşti care prădau şi robeau sub oblăduirea făţişă a Porţii otomane. Corăbiile acestor tîlhari ai mărilor, plini de lăcomie şi cruzime, fuseseră arse şi scufundate de puternica flotă a republicii, iar dogele poruncise ca toţi cei prinşi în luptă să fie ridicaţi în furci fără nici o milă. Mînia padişahului se aprinsese ca o vîlvătaie. Dar neavînd pînă una alta alt mijloc de răzbunare, Murad al IV-lea se mulţumise să-l arunce în temniţă pe bailul veneţian, care reprezenta interesele republicii la Constantinopole. Era un fapt fără precedent. Această gravă jignire şi grosolană violare a legilor diplomatice produsese

mare fierbere, obligîndu-i pe veneţieni să facă primul pas pe o cale mai demult gîndită şi rîvnită : închegarea unei alianţe militare deajuns de puternice pentru a spulbera definitiv ameninţarea turcească.

Angelo Contarini îşi aţinti ochii albaştri în ochii cenuşii ai voievodului valah :

— În adevăr, umbra semilunii ne întunecă deopotrivă cerul. Măria-ta cunoşti, fără îndoială, cîte nedreptăţi, ştirbiri şi umilinţe a răbdat Veneţia din partea păgînilor. Pacea noastră cu sultanul a fost totdeauna ca o frunză şovăitoare, dar ne-am străduit ca acea frunză să nu cadă, nefiind destul de pregătiţi pentru un război. Dacă le-am dat corsarilor o pedeapsă pilduitoare, am făcut-o fiindcă altfel nu se mai putea. Acei netrebnici puneau o stavilă grea negoţului, iar corăbierii plecau pe mare cu frica în sîn. Le-am retezat braţul, dar braţul acela era pe jumătate al sultanului Murad, care îşi avea partea lui de pradă. Murad a făcut ceea ce nici un cîrmuitor apusean n-ar fi cutezat să facă : l-a pus în fiare pe ilustrul nostru reprezentant. Murad nu cunoaşte onoarea, nu cunoaşte respectul învoielilor diplomatice, nu cunoaşte decît bunul plac. Dar şirul acestor fărădelegi nu se poate depăna veşnic. A venit vremea ca el să fie curmat !

— Da, cunoaştem şi înţelegem cît de dureroase sînt aceste nedreptăţi, aceste ofense... Asemeni sînt încredinţat că domnia-ta cunoaşte suferinţele şi împilările şi prădăciunile ce le-au îndurat Ţara Românească în lungul vremii dinspre partea împărăţiei turceşti. Dar să lăsăm acestea, urmă vodă, ele sînt durerile fiecăruia, nu are înţeles şi folos să le măsurăm acuma. Însemnat e că nutrim acelaşi gînd : să punem capăt silniciilor.

Trimisul veneţian înclină fruntea :

— Da, aceasta este chezăşia înţelegerii. Pînă astăzi măria-ta ai ocolit plin de prevedere şi tact o înfruntare hotărîtoare cu forţele lui Murad. Temeiul este acelaşi : lipsa unei alianţe. Dar noi cunoaştem simţămintele măriei tale şi le preţuim cum se cuvine. Despre aceste simţăminte ne-a vorbit cu mare căldură Rudolf Schmidt, rezidentul german la Constantinopole. Contele Césy, ambasadorul Franţei, cunoaşte de asemeni bine năzuinţele şi bravura măriei tale. De aceea am venit în Valahia cu atîta încredere şi speranţă.

Vodă Matei zîmbi nevăzut. Capuchehaia Ţării Româneşti lucrase cu sîrg şi cu vrednicie chiar acolo, la Stambul,

în inima viesparului turcesc. Legăturile lui cu reprezentanţii Apusului, soliile tainice pe care le înmînase acestora din partea principelui valah dădeau rod prielnic.

Angelo Contarini cuvînta cu însufleţire :

— La ceasul hotărît, flota Veneţiei va lovi ca trăznetul. Izbînda noastră nici nu poate fi pusă la îndoială, adause nu fără trufie. Este însă nevoie de cît mai multe trupe de uscat, mai ales cavalerie...

— Dacă e trebuinţă, pot ridica pînă la 40.000 de luptători.

Veneţianul rămase tăcut, privirea i se umplu de o respectuoasă uimire. Avea ştire că Matei vodă şi-a întărit mult oastea, pe asta se şi bizuiau demersurile lui, dar nu se aşteptase la o asemenea cifră. Înţelegîndu-i mirarea, voievodul nu-şi putu stăpîni un surîs de mîndrie.

— Între aceste 40.000, mai spuse Matei, socotim şi oaste de ţară. Dar noi avem steaguri multe şi tari de oşteni în plată, cu cai buni şi arme bune. Oameni fără frică, pentru care meşteşugul războiului nu are taine. O să-i vezi şi o să judeci domnia-ta însuţi.

Mulţumit peste măsură de ce auzea, Contarini expuse în amănunt îndrăzneţul plan al veneţienilor. În acele zile, trimişii dogelui băteau şi alte drumuri, înspre Viena şi Cracovia. Dar spre tainica întocmire a acelei alianţe, veneţienii se bizuiau cu deosebire pe Matei vodă. Valahul era aici, în coasta împărăţiei otomane. Pe el nu-l împovărau ezitările şi nu-l abăteau jocurile politice, ca pe împăratul Ferdinand şi pe craiul Vladislav. Înţelegerea acestor fapte străbătea limpede în vorbele lui Contarini :

— Vom închega o legătură tare ca un lanţ de oţel, menită să frîngă oasele lui Murad. În lanţul acesta măria-ta vei fi veriga din mijloc şi cea mai de nădejde. Nu este doar o deşartă măgulire, ci un adevăr. Măria-ta eşti omul potrivit spre a ţine treaz imboldul împăratului german şi al rigăi Vladislav de a participa la această cauză nobilă.

Fruntea voievodului se împurpură uşor. Însă lucrarea rece şi neîntreruptă a minţii alungă îndată fiorul acela plăcut. Da, cinstea ce i-o acordau veneţienii poate că era mare şi îndreptăţită, însă dincolo de ea se arătau strădanii uriaşe şi jertfe cum nu mai fuseseră.

Solul veneţian vorbi despre nevoia ca oştile creştine să se ridice în mare grabă, spre a-l lovi pe Murad sultan acum, cîtă vreme se mai afla încăierat cu perşii. Matei

zîmbi sceptic. Știa că nu se poate face totul cît ai bate din palme. Și mai știa ceva. Conflictul turcilor cu perșii era desigur o împrejurare favorabilă. Dar rămăseseră la Dunăre destule bulucuri de ieniceri, iar Nasuf Husein, înlocuitorul lui Mohamed pașa, veghea ca un hultan să nu se miște nimic în țările române. Dar nu socoti cu cale să reteze avîntul generos al tînărului venețian. Măcar să se încheie grabnic această înțelegere și să pornească la fapte. Faptele sînt cea mai bună chibzuință.

Tresări doar cînd Angelo Contarini pomeni numele lui Vasile vodă, domnul Moldovei. Venețienii se gîndiseră la toate și își puneau întrebarea dacă Lupu va putea fi convins să se alăture cauzei comune, sau va rămîne fidel Porții.

— Iată, aceasta n-o putem ghici oricît ne-am frămînta mințile, se amestecă neprotocolar spătarul Tudosie Corbeanu.

Matei zîmbi cu amărăciune. Contarini privi mirat de la unul la celălalt :

— Călători și soli venețieni au poposit la curtea lui Vasile vodă. Cunoaștem că este un voievod strălucit, cu mintea luminată și pătrunzătoare. De asemenea un bun creștin. De ce nu ar intra alături de noi în această luptă sfîntă ?

— Noi nu zicem că nu ar intra, spuse Matei. Însă nu putem răspunde nimic sigur. Lupu vodă este întocmai cum ai arătat domnia-ta : un cîrmuitor falnic și dreptcredincios. Dar căile nu i le cunoaște nimeni, în afară de el însuși.

Matei oftă încetișor. Toți cei de față plecară frunțile și tăcerea se prelungea stînjenitoare. În cele din urmă, voievodul privi către Udriște Năsturel, cu obrazul boțit și încenușat :

— Tălmăcește-i tu, Udriște, fără vorbele mele, care s-ar poticni și s-ar pierde în smîrcul supărării. Spune-i tu. Poate va înțelege ceea ce noi nu putem înțelege și ne doare ca un spin în lumina ochiului.

Logofătul înălță capul, blînd, dar încordat, ca spre o zare tulbure. Rupea vorbele ca din sine și ele treceau dincolo de o simplă deslușire, dincolo de gînduri și împrejurări, pîlpîind ca o lumină rătăcitoare, cînd înaltă, fierbinte, cînd scăzută și dureroasă :

— În Moldova, dincolo de apa numită Milcov, cît și peste munți, în Transilvania, sălășluiesc de veacuri mlădițele aceluiași trunchi, frați de același sînge și grai. Soarta i-a ținut despărțiți, meser Contarini. Mihai vodă, al cărui

nume răsună și azi ca un clopot uriaș, a putut, într-o fulgerare, să înmănuncheze aceste pămînturi care mai fuseseră mănunchi, în adînca vechime. Dar fulgerul s-a stins și s-au ridicat iarăși zăgazuri. Măria-sa Matei vodă Basarab cearcă să păstreze între țările noastre măcar pacea și înțelegerea de care avem atîta nevoie înaintea urgiilor. Dar în balanța lui Vasile vodă atîrnă mai greu poftele de stăpînitor. A venit cu sabia peste noi și l-am dat îndărăt, căci are scaunul său și sceptrul său. Năzuiește el oare să facă precum Mihai vodă cel brav ? Deșertăciune ! Căci Mihai nu sub aripa turcilor a lucrat și nu din porunca vanității. Voievodul Gheorghe Rákoczy, străduind spre împăcare, a poftit în Ardeal dregători de la curțile Valahiei și Moldovei, să se înțeleagă prin vorbă bună. Însă trimișii domnului moldovean s-au îndrăcit, s-au pus de-a curmezișul, zădărnicind orice învoială. Aceasta s-a întîmplat zilele trecute, meser Contarini, nu aveai cum să știi. Așa încît ce să-ți răspundem noi despre planurile lui vodă Lupu ? N-am pierdut nădejdea că Dumnezeu îi va îmblînzi cusurul acesta de a rîvni prea mult.

Angelo Contarini ascultase cu luare-aminte, impresionat de vibrația aceea din glasul logofătului. Vorbele lui Udriște nu-i lămureau venețianului doar o stare politică, ele îi dezvăluiau priveliștea unor răni vechi și dureroase care brăzdau simțirea acestor bărbați. Rămase cîteva clipe într-o tăcere gravă, curmată cam nepotrivit de marele cupar Diicul Buicescu, care își dădu părerea că cinstitul oaspete trebuie să fie flămînd și aminti că ospățul e demult pregătit.

În sala de ospețe Matei își ceru iertăciune pentru simplitatea bucatelor : fără îndoială că musafirul era deprins cu mîncăruri mai de soi. Dar se vădi că omul dogelui prețuiește pe deplin și friptura de miel, și vînatul cu miros înțepător, de cimbru și măghiran, și peștele cu carnea fragedă și dulce ca mierea, căci mîncă din toate cu o poftă tinerească, sănătoasă, lăudînd fiecare fel. Adulmecă mireasma vinului ca un cunoscător încercat, iar după ce își clăti cerul gurii cu înghițitura dintîi, fața lui căpătă o expresie de extaz. Era un vin de Drăgășani, cu lumină de chihlimbar, și meser Contarini înălță paharul în zare, privindu-l cu duioșie.

— Vinul e bun, spuse Matei, căci au străduit la el duhul pămîntului și duhul soarelui. Paharul e de sticlă proastă.

Nu seamănă cu cleștarurile ce se fac prin cetățile domniilor voastre. Însă pentru noi are și acesta un preț, fiind ieșit din mîinile meșterilor valahi.

— Încă un lucru pe care nu-l știam ! se minună venețianul. Ciocăni cu unghia în buza paharului golit, ascultîndu-i răsunetul : Pe nedrept spui măria-ta că e sticlă proastă, căci sună plăcut și are resfrîngeri curate. Eu am văzut carafe și pocaluri făcute la Cracovia și pot spune cu mîna pe inimă că nu sînt atît de frumoase.

Logofătul Udriște zîmbi cu bucurie :

— Dacă o spui domnia-ta, trebuie să credem. Nu ne place să ne lăudăm singuri. La noi, ulciorul și bărdaca de lut au rămas în cinste, dar asta nu înseamnă că nu ne învrednicim să facem și altele, lucruri subțiri, și de podoabă și de folos. Domnia-ta te poți încredința dacă binevoiești. Am să-ți arăt eu însumi sticlăria și moara de hîrtie și făurăriile unde se toarnă fierul și se bate arama.

Vodă Matei împinse talgerul de-o parte, netezindu-și barba :

— În vremea acelui voievod luminat și cutezător, dar fără noroc, Petru vodă poreclit Cercel, carele a hălăduit mult prin cetățile italiene și s-a bucurat de prietenia slăvitului doge, s-au turnat la noi în Valahia întîile tunuri de bronz. Prin răutatea vremurilor și a vrăjmașilor, din tunuri au rămas cioburile, iar făurăria s-a stricat. Noi acuma avem asemenea scule de război, dintre care unele poartă întipărit leul Veneției. Tragem însă nădejde că nu tîrzie vreme vor fumega iarăși bombarde cu vulturul Țării Românești...

Încălzit și plin de admirație, meser Contarini se săltă deodată în picioare, închinînd paharul :

— Pentru izbînda acestor planuri ale măriei sale Matei voievod ! Pentru izbînda creștinătății !

— Amin ! răspunse cu glas gros Tudosie Corbeanu și goliră cu toții cupele, pînă la fund.

Ospățul se urmă cu voioșie, limbile se deslegară, purtările deveniră mai slobode, iar a doua zi dimineața, venețianul, deși trupeș, își mai simțea umerii amorțiți de bătaia zdravănă a atîtor mîini prietenești.

Trimisul dogelui zăbovi în Valahia două săptămîni încheiate. Neobositul Udriște îl purtă cu sine prin multe locuri. Angelo Contarini trecea din uimire în uimire, căci

vedea lucruri pe care nu se așteptase nicidecum să le vadă. Cercetă cu încîntare transparența sticlei, albeața și netezimea hîrtiei, mlădierea lamelor de oțel, înfloriturile sculelor de aramă și argint, ciocănite pe nicovale cît nuca. Îi văzu la lucru pe meșterii iconari, dimpreună cu ucenicii lor. Arta acestora nu avea măreția zugravilor de prin palatele și bisericile italienești, dar puritatea trăsăturilor, culorile neobișnuit de senine și adînci îi produseră o puternică impresie.

În cele din urmă, însoțit de logofăt, de Diicul Buicescu și de spătarul Tudosie, merse la steagurile de seimeni. Înțelese fără greutate că sînt oșteni de soiul cel mai bun, întru nimic mai prejos decît mercenarii de fier care-i slujeau pe principii din Milan sau Florența.

Venețianul porni îndărăt către puternica și bogata sa cetate nu numai cu simțămîntul că a pus la cale o alianță militară hotărîtoare, dar și cu înțelegerea că acolo, la Dunăre, în pofida apăsării otomane, renasc o putere și o strălucire care își va răspîndi faima în lume. Solia lui lăsa în urmă o ințețire a nădejdilor, un fior aspru și binecuvîntat, căci se urneau în sfîrșit neamurile, iar izbăvirea nu mai părea atît de îndoielnică și depărtată.

CAPITOLUL III

Era o dimineață cu soare alburiu și zgribulit, de pe la sfîrșitul lui octombrie 1639. Trecuseră toată noaptea și mai treceau și acuma în zori, către locul tîrgului, cu tropot și duruit, chervane grele, căruțe înflorate, cu obezi sunătoare ca sticla, și cai muntenești, mărunți și vînjoși, cu samarele doldora de mărfuri. Medeanul hărăzit tîrgului cel mare era ințesat și gălăgios ; o gloată nesfîrșită de oameni tălăzuia de colo-colo, dornică să vîndă, să cumpere, ori numai să caște gura, de drag. Se înălțau cît dealul mormanele de coșuri vîrfuite cu grîne aurii, cu fructe și legume care încîntau ochiul cu carnea lor mustoasă, ca o priveliște a sațiului, căci fusese o toamnă mănoasă. În ocoale zbierau cornutele și purceii guițau asurzitor. Negutători și meșteșugari de toată mîna își rînduiau marfa cît

mai îmbietor cu putință : lăzi de zestre, dibaci încrustate cu fierul încins, putini și fedeleșuri de stejar, grămezi de oale și străchini cu brîie și cocoșei de smalț, cojoace bărbătești și muierești, împodobite cu rotocoale și flori, hamuri țintate, căciuli și ițari și opinci moi, înșirate pe sfoară, abale albe și postavuri seine. Mereu alți vînzători veneau să sporească înghesuiala, strigînd care mai de care mai ascuțit și mai ademenitor, grăbiți să bea aldămașul cu cumpărătorii, sub polățile unde sfîrîia mustul în ulcele și se frigeau pe cărbuni hartane de batal gras și fîșii de pastramă fragedă.

Larma aceasta nu ajungea decît prea slab pînă la curțile domnești, ca un murmur și ca un țiuit. Dar ea se furișa în ființa lui Matei vodă, odată cu licărul soarelui nehotărît, ivit din ochiul firidei, ca o solie și ca o încredințare a vieții ce umbla în matca ei largă și necontenită, dincolo de zidurile reci ale palatului.

Voievodul își frecă pleopele obosite și netezi una peste alta foile de manuscript, împestrițate cu scriere rotundă și migăloasă, pe care le mai cercetase în ajun.

— A tălmăcit cu șart și înțelepciune cuviosul Moxalie.

Udriște Năsturel, care pîndea fața lui Matei, sări cu ardoarea obișnuită :

— Am arătat în mai multe rînduri măriei tale că nu e o simplă tălmăcire din slavonește. Părintele Mihail a adaus și îndreptat unele, potrivindu-le după nevoile și adevărurile noastre.

— Nu te supăra, logofete, zîmbi cu bunătate domnul. Știu că Mihail Moxalie e om cu o deosebită lumină a minții.

— Este, măria-ta. Acuma, la îndemnul Sfințitului episcop al Vîlcii, s-a apucat să scrie o istorie a lumii. Trudă îndelungată, de rob. Dar dacă o va sfîrși cu bine, înainte să i se istovească zilele, i se va duce faima și vom avea o carte de mare preț.

— Să-i ajute Atotputernicul. Spune-mi, Udriște, ești mulțumit de pravila aceasta ? îl iscodi Matei.

— Sînt, doamne. Poate ne vom învrednici să întocmim cîndva alta mai cuprinzătoare. Dar pînă atunci e bună și aceasta, căci trebuința era de tot grabnică.

— Și eu sînt mulțumit. S-a ținut cumpănă între legile dumnezeiești și cele pămîntești. Sfinte și acestea din urmă,

căci toate se săvîrșesc sub privirea și porunca Celui de Sus.

— Slavă Lui. Așa este, măria-ta. Osebit de canoanele credinței, s-au însemnat felurite rînduieli, s-au statornicit pedepsele pentru omor, tîlhărie și furtișag, cît și pentru camăta peste măsură. Dacă măria-ta nu ai nimica de adăugat ori îndreptat, vom trimite manuscriptul la Govora, iar peste cîteva luni va ieși de sub teasc. Județele nu se vor mai ține după cum i se năzare unuia sau altuia, ci după litera pravilei.

— Așa, Udriște. Să fie un singur cîntar al faptelor, pentru toți, după cum spuneai odinioară. M-ai sîcîit ca o albină, dar de adînc folos a fost stăruința ta.

— Fără voința și sprijinul măriei tale nu s-ar fi făcut nimic. Meritul meu e mărunt.

— Vrei să-mi gîdili trufia, Udriște ? zîmbi iarăși vodă. Lasă, adăugă văzînd încruntarea cumnatului său, lasă, am glumit, știu că nu te îndemni tu la asta. Dar atîtea griji am purtat și port în cîrcă, Udriște, că dacă nu luai pe seama ta unele, pravila ar mai fi avut de așteptat. Of, și vremea nu așteaptă, suspină înălțînd tufele sprincenelor

— Nu așteaptă, măria-ta, și nu trebuie să rămînem în urma ei. Trebuie să înstăpînim dreptatea. Să nu se mai teamă oamenii unul de altul și nimeni să nu asuprească pe nimeni.

Se auzi o bătaie ușoară și Dușan deschise larg ușa. Oșteanul rămase neclintit în penumbra sălii, făcînd loc să intre odraslei domnești. Mateiaș păși în încăpere și se opri plecîndu-și cu sfială genele lungi, ca de fecioară. Amîndoi părinții, cel de sînge și cel de suflet, cătară la el cu duioșie, Udriște încă și mai răscolit, căci băiatul semăna întru totul răposatei sale mame. Pletele mătăsoase îi încadrau frumos albeața obrazului. Era înalt ca un plop tînăr, însă mult prea firav pentru cei șaisprezece ani ai lui, iar cearcănele adînci și jilăveala tîmpelor îi trădau sănătatea șubredă. Doftorul stăruise ca Mateiaș să se preumble cît mai mult afară din palat și din cetate căci, spunea el, mai abitir decît leacurile îl vor întrema boarea și lumina cîmpului, care au puteri tainice. De asta și pășise copilul pragul odăii, să-și ia rămas bun, ca totdeauna, de la măria-sa.

Matei îl sărută pe frunte, cuprinzîndu-i cu o strîngere de inimă umerii înguști și plăpînzi. Privi apoi lung după

silueta ce se depărta, înfiorat şi muncit de gînduri potrivnice. Vor fi în stare umerii aceştia să poarte greaua hlamidă de cîrmuitor ? Şi platoşa de războinic ? O, Doamne ! Dar poate că se va învrednici el, Matei, cît va mai rămînea în acest scaun, să alunge departe păsările ameninţării, să ridice temelii de pace desăvîrşită, încît braţul feciorului să nu mai aibă nevoie de buzdugan şi de paloş. Să cîrmuiască doar cu sabia nevăzută şi mlădioasă a înţelepciunii.

Tot credinciosul Duşan îl smulse din aceste cugetări, vestindu-l că boierii pe care i-a poftit în dimineaţa aceea la sfat au sosit şi aşteaptă în spătăria mică. Vodă îşi scutură fruntea pe care şi-o simţise deodată grea ca plumbul :

— Vino, Udrişte, vino la osînda zilnică...

Era în adevăr o zi trudnică. Îmbătrînitul Sima şi Stroie Leurdeanu înfăţişară socotelile visteriei pe ultimele luni, cu sudoarea şiroindu-le pe obraji, căci deşi li se cerea să scoată bani pentru atîtea şi atîtea nevoi, măria-sa, care ştia bine asta, îi certa mereu, învinuindu-i de risipă şi nechibzuinţă. Aidoma se petrecură lucrurile şi de data aceasta. Vodă Matei strigă la dînşii cu mare înverşunare. Sima plecă plin de resemnare capul încărunţit, aşteptînd să se risipească supărarea domnului. Stroie Leurdeanu se împotrivi însă :

— Nu s-a aruncat în vînt nici un bănuţ. Tot ce am cheltuit, am cheltuit din porunca măriei tale şi din porunca nevoilor. Lăsînd la o parte haraciul, grosul l-au înghiţit lefurile seimenilor, după cum bine se vede. Ce rămîne, noi chibzuim şi cîntărim de nouă ori...

Voievodul îl întrerupse şi mai întunecat :

— Ce vrei să zici tu, Stroie ? Că ţinem prea mulţi oşteni ? Că sînt de prisos ? Că le plătim prea mult ?

Stroie Leurdeanu păli, îngînînd anevoie :

— Nu, doamne... departe de mine asemenea gînd...

Înţelegînd starea tînărului boier, voievodul se îmblînzi deodată :

— Ştiu că n-ai vrut să zici asta. Însă mă doare orice vorbă negîndită, căci numai un orb n-ar vedea ceea ce este atît de limpede. Ce sînt mustrările mele ? Lipsă de preţuire ? Năpastă ? Nu, ci doar glasul îngrijorării, Stroie. Banul e singura chezăşie în vremile acestea şi trebuie, cum domnia-ta însuţi ai spus, să-l cîntărim de nouă ori...

Înălţă capul şi îşi plimbă privirea pe feţele celor din preajmă. Se opri asupra marelui armaş Marco Danovici, a cărui încruntare aspră îl nemulţumi :

— De ce te uiţi atît de posomorît, Marco ? Ce ţi-am făcut eu ? Ce v-am făcut eu ? Mi-e lehamite de chipuri silnice şi de cîrteli. Răspunde, Marco, ce leşie ţi-a amărît sufletul ?

— Doamne, rosti încet marele armaş, este o pricină, însă voiam să ţi-o împărtăşesc abia la urmă.

Tăcu. Tăcură şi ceilalţi, privirile le lunecau în pămînt printre cojile pleoapelor. Gîfîind, vodă Matei se ridică în picioare :

— Ce este ? Ce ocolişuri sînt acestea ? Spune acum. Îţi poruncesc să spui, Marco !

— Măria-ta, a fost răzmeriţă...

Mîinile lui Matei încleştară braţele jilţului. Sprijinindu-se ca de-o mare şi neaşteptată istovire, voievodul se lăsă încet pe coltucul de catifea :

— Răzmeriţă ? Unde ? Ce fel de răzmeriţă ?

— În Dolj, măria-ta, pe pămînturile Vintileştilor. S-au sculat un şir de sate. Au omorît un armăşel şi patru slujitori înarmaţi, iar pe Hristea Vintilescu l-au prăvălit în fîntînă.

— Au vărsat sînge, murmură Matei cu faţa împietrită. Şi de ce s-au sculat ? Cum a intrat într-înşii duhul răzvrătirii ?

— Urcarea birului i-a întărîtat, desluşi Marco Danovici. N-au voit să dea un ban peste cît plăteau înainte, iar la stăruinţa dăbilarilor au pus mîna pe secure...

— Ştreangul li se cuvine tîlharilor ! izbucni Diicul Buicescu, vînăt la obraz. În furci ! Să le fie învăţătură şi altora ! Să nu se lăţească nesupunerea !

Tudosie Corbeanu îl aţinti cu neplăcere şi severitate :

— Nu e nici un semn că s-ar lăţi, Buicescule. Obştile din vecinătate au rămas liniştite. Dar pentru orice întîmplare noi am trimis oşteni, să fie pe-aproape.

Vodă Matei părea că nu i-a auzit nici pe unul nici pe celălalt. Îşi împreunase mîinile strîngînd cu putere, ca şi cum s-ar fi căznit să spargă ceva :

— Aşadar nu au voit să plătească, spuse. Dar noi am crescut dajdia cu măsură. Aşa e, Simo ? Aşa e, boieri dumneavoastră ? Ne-am temut de Dumnezeu. Dacă a fost adaus, o fost pentru că altfel nu se putea. Am voit să ri-

dicăm țara și s-o întărim. Și să dobîndim puțină liniște. Iar cei ce s-au bucurat de această liniște nu vor să înțeleagă...

— Măria-ta, îndrăzni armașul Marco, jupan Buicescu nu m-a lăsat să sfîrșesc cuvîntul. Oamenii aceia erau ei mai dinainte arși de obidă. Dajdia sporită a fost numai picătura care a făcut vasul să dea pe dinafară. După cît am cercetat eu, boierul Hristea Vintilescu, fie-i țărîna ușoară, s-a purtat aspru cu dînșii, nedreptățindu-i la dijmă și la altele. De aceea l-au și zdrumicat...

— Au vărsat sînge ! se înverșună voievodul. Ne apasă blestemul sîngelui frățesc.

Udriște Năsturel, care ascultase toate cu un tremur abia văzut al bărbiei, șopti :

— Poate că după cît i-a năpăstuit răposatul nu l-au mai socotit frate...

— Înaintea Ziditorului frați sîntem, Udriște, îl mustră solemn Matei vodă. Și de ce nu s-au plîns ? De ce nu au venit la judecata mea ?

— Așa, așa ! necheză Diicul Buicescu. De ce nu au venit la judecata măriei sale ?

Pluti cîteva clipe o stînjeneală grea. Își aminteau toți pîrile pe care cuparul Buicescu le pusese nu prea demult împotriva unor obștii și cu cîtă părtinire judecase Matei vodă.

Logofătul Udriște aruncă o privire învăpăiată către Matei, dar acesta părea mult prea tulburat ca să-i prindă înțelesul. Răsufla greu, murmurînd :

— Am lucrat în binele tuturora, iar ei s-au îndărătnicit să nu vadă. În binele țării... Întîlni privirea de foc a lui Udriște și avu un spasm : Au nu este adevărat, logofete ?

— Ba da, măria-ta, încuviință acesta. Este adevărat. Însă orice adevăr are mai multe fețe, atîrnă de unde-l privești. Ei l-au privit dinspre partea celui nevoit să-și micșoreze tainul.

— Cu toții facem jertfe, cu toții avem îndatoriri față de țară, se îndîrji vodă Matei.

— Eu nu caut să-i spăl de păcate, ci numai tălmăcesc pornirea lor. Sub oblăduirea măriei tale s-au vindecat racili și a crescut belșugul. Dar oamenii aceștia au răbdat multe în vremuri și văzînd că dările cresc, s-au temut de

sărăcie și foamete. Iar mai presus i-a otrăvit asuprirea Vintileștilor...

— Da, și și-au făcut singuri dreptate ! Atunci de ce ai mai străduit tu, de ce am mai străduit noi să întocmim pravilă ? La ce mai e bună pravila, Udriște ?

— La călăuzirea dreptății, doamne. Însă pravila nu poate schimba și firea omului, nu-l poate face mărinimos pe cel lacum și apucător... Ca să fie dreptate adevărată, cel tare trebuie să fie îndurător cu cel slab.

Vodă Matei cătă lung la Udriște Năsturel. Licărea un tăiș aspru în vorbele acestuia și o clipă nu știu dacă să-i admire înțelepciunea sau să i-o înece sub valul mîniei. În cele din urmă, cu o mișcare obosită, își desfăcu bumbul de la gît și mormăi cu năduf :

— Greu e să vegheze domnul la toate și să-i mulțumească pe toți.

Se simțea copleșit de iritare, de tristețe, de tulbureala vîrstei, de înțelegerea că se petrec lucruri ce scapă chibzuielii și voinței lui. Ori poate că tocmai această voință nesocotea unele adevăruri, le lăsa în umbră... Se înfioră : oare ce dovedeau acele întîmplări nenorocite ? Că este un domn rău ? Dar mai bun ar fi fost lăsînd țara fără apărare ? Îi strînsese în chingi pe răii platnici fiindcă se călăuzise totdeauna după adevărul mărturisit odinioară lui Constantin Cantacuzino : sacul gol nu stă în picioare. Dar de ce nu voiau să înțeleagă pămîntenii că oastea puternică și bunele rînduieli din țară îi ajută pe ei să lucreze nesupărați ? Adevărat, aici stricase rău purtarea nevrednică a Vintileștilor. Boieri... Hm, și acestora trebuia el să le țină partea... Rău trebuie că-i asupriseră ei pe rumînii aceia încît să-i împingă la omor... Dar fapta aceasta cumplită trebuia pedepsită fără milă. Gîfîi :

— În furci... să fie ridicați în furci !

Iată că tocmai unii dintre cei pe care îi cinstise și în care se bizuia stricau prin nesăbuință ceea ce clădea el. Dar oare aceștia nu luaseră pildă și îndemn mai de sus, chiar de la capul țării, care le arăta bunăvoință și închidea un ochi la fărădelegile lor ? Nu avu puterea să scruteze, să urce mai departe albia aceasta anevoioasă, către izvoarele faptei. Rosti cu privirea întoarsă spre albul peretelui :

— Bucuros aș trece această povară unui suflet mai tînăr, neistovit și nepîngărit de viață. Mie unuia simt că-mi

ajunge. Nu vă vine să credeţi ? întrebă auzind murmurul celor din preajmă. Mă socotiţi făţarnic ?

— Nu, măria-ta, spuse Tudosie Corbeanu. Dar eşti nedrept faţă de tine însuţi. Căci nimeni nu e mai departe de secătuirea sufletului şi a voinţei decît măria-ta.

— Ba da, ba da, Tudosie, stărui domnul, simt uneori că mi se risipeşte vlaga ca apa din ulciorul crăpat. V-ar trebui altul, de gresie bună, ca să vă astîmpere setea. Ne ajunge bătrîneţea pe toţi, se ridică cei tineri în lumină... Nu e departe ziua cînd vă voi cere să-i purtaţi credinţă lui Mateiaş...

În minte i se năluci făptura subţirică a fiului său şi zîmbi depărtat. Dar deodată, ca şi cum i-ar fi fîlfîit pe dinainte o pasăre sumbră, faţa i se mohorî :

— Vorbesc aşa... Dar poate că acuma eu nici nu mai sînt domn. Poate că sînt doar o umbră purtînd umbra unui sceptru şi nu mai am căderea să hotărăsc nimic. Hotărăsc aici, iar pesemne sorţii s-au şi aruncat altundeva...

Era o sămînţă amară şi adevărată în spusele voievodului. După ce solii săi rupseseră tratativele în Ardeal, Vasile vodă îşi urmase cu şi mai mare înfocare stăruinţele de a dobîndi pentru sine tronul Ţării Româneşti şi de a-l aşeza în locu-i pe fiul său Ioan. Copleşiţi de daruri şi făgăduieli, o seamă de demnitari otomani îl susţineau din răsputeri, acoperindu-l pe Matei vodă cu ocări şi învinuiri de hainire. Veneau zvonuri tot mai neliniştitoare de la Stambul. Nimic sigur, nimic limpede, însă deajuns ca să le ţină trează încordarea.

Norul acela posomorît coborîse şi pe fruntea lui Tudosie Corbeanu, dar spătarul grăi încurajator :

— A mai încercat Lupu şi alteori, însă nu i-au ieşit bobii. Nu-ţi face măria-ta sînge rău.

— Şi apoi, pufni Diicul Buicescu, să zicem că ar izbîndi ceva... Nu mai e Valahia sat fără cîini. Ţarigradul e departe, acolo e stăpîn padişahul, iar măria-ta eşti stăpîn aici. Ne ai pe noi, cu credinţă, alături, şi ai oştile de seimeni.

Vodă Matei înălţă fruntea şi văzură toţi cum i se umflă pieptul de răsuflarea adîncă şi înfierbîntată. Seimenii ! Stavila de fier pe care se trudea de-atîta vreme s-o ridice în calea ameninţărilor. Dar poate că strădiunţa lui Lupu va rămîne vană, cine ştie, poate că nu va fi silit să-şi apere

sceptrul, tocmai acum cînd începuse a gîndi să-l treacă în pace şi cu toată fala urmaşului său.

Însă temerile lui dintîi se dovediseră profetice. După abia o săptămînă, într-o zi cu ploaie biciuitoare, de la începutul lui noiembrie, sosiră olăcari în goană, dinspre Giurgiu, vestind că imbrohorul împărătesc, Eiup-aga, va trece numaidecît Dunărea cu firmanul de mazilire.

Ca totdeauna în asemenea împrejurări, cînd primejdia se arăta de neînlăturat, Matei vodă lepădă deodată haina şovăielilor bătrîneşti, regăsindu-şi întreaga şi apriga dîrzenie. Spuse printre dinţi, cu uitătura ca un fulger roşu, de furtună :

— Să poftească măritul imbrohor. Îl vom primi cu tot alaiul.

Spre a găti „alaiul“ cuvenit, vodă Basarab aduse degrabă cele mai bune polcuri de lefegii, rînduindu-le pe unde avea să treacă turcul, drept în priveliştea acestuia. Împrejurimea şi uliţele cetăţii de scaun erau de asemenea înţesate de oşteni. Eiup-aga nu era omul care să se piardă cu firea din te miri ce, dar nu se aşteptase la asemenea sfidare şi simţi un fior îngheţat între umeri. Dar nu lăsă să se vadă nimic şi intră în spătărie măreţ şi liniştit.

Cu spatele drept ca lumînarea, Matei stătea în jilţul voievodal înălţat pe o mică estradă, acoperită cu covoare orientale. Era îmbrăcat cu toată strălucirea şi ţinea buzduganul domnesc pe genunche. În juru-i stăteau ciotcă boierii, deasemeni în veşminte de ceremonie, cît mai bogate cu putinţă, iar în spatele jilţului, la intrări, în firide şi pe săli, vegheau oşteni înzăuaţi, cu priviri încruntate, rezemaţi în halebarde şi suliţe lungi.

Imbrohorul înaintă pînă în mijlocul încăperii, dar cînd voi să mai facă un pas, mai mult ghici decît văzu mişcarea străjerilor şi se opri plin de prudenţă. Privi pe sub gene faţa ghiaurului Matei, feţele celorlalţi valahi şi îl podidiră mirarea şi neliniştea, căci feţele acestea păreau binevoitoare şi pline de surîs. Eiup-aga mai fusese de faţă la asemenea scene, adusese el însuşi neagra poruncă de îndepărtare a unor principi vasali şi i se întipăriseră bine jalea, tulburarea şi spaima acelora, dar ceea ce vedea aici scăpa înţelegerii lui. Îşi păstră cumpătul însă şi dădu citire înaltului mesaj. Prima parte a acestui mesaj, care privea scoaterea din domnie a lui Matei, era destul de întortocheată, cuprinzînd justificări şi consolări deşarte.

Obiceiul este, spunea documentul, ca tot la trei ani să se schimbe domnul, iar Matei a şezut şapte în scaunul său, aşa încît mai mult nu poate şedea. Iar boierul Matei nu va rămîne după aceea de izbelişte : luminăţia-sa sultanul îi va încredinţa altă dregătorie şi alte onoruri...

În timp ce dragomanul tălmăcea monoton toate acestea, Eiup-aga scrută iarăşi cu iuţeala chipurile ghiaurilor. Înţelese deodată că masca aceasta de veselie ascundea o batjocură crudă, în faţa căreia solemnitatea cuvintelor se pierdea cu totul şi urechile i se înroşiră ca focul sub albeaţa turbanului de mătase. Dar imbrohorul nu scosese încă pumnalul din teacă şi nu le arătase acestor necredincioşi tăişul lui ameninţător. Dacă porunca de mazilire era alcătuită astfel ca să nu-l înrăiască pe Matei şi mai ales să-i lase unele speranţe de viitor, în scrisoarea de numire a lui Lupu vodă, pe care de asemeni trebuia s-o aducă la cunoştinţa boierilor valahi, asprimea şi neînduplecarea padişahului se revărsau înfricoşetoare :

— „...Eu, sultanul Murad Ali Osman, împăratul, poruncesc vouă, vlădică, vornic, logofăt, paharnic, celorlalţi boieri şi staturilor ţării ; iată, am dat noi domnia lui Lupu, să-l primiţi ca să stăpînească asupra voastră, căci aceasta e voinţa mea. Iar dacă veţi fi împotrivă şi nu veţi împlini porunca mea, să ştiţi că nu veţi rămînea nepedepsiţi. Eu sînt acela care din temelii am răsturnat Bagdadul ; sînt îndurător către cei vrednici, iar pe cine vreau îl şterg de pe faţa pămîntului. Iată, hanul tătarilor priveşte în sus ca şoimul, ca să pornească împotriva cui poruncesc. Am să vă pustiesc de pe pămînturile voastre şi să trimit acolo să locuiască turci, iar în bisericile voastre am să pun hogi..."

Sfîrşind, Eiup-aga băgă de seamă că fulguirea de zîmbet pierise cu totul de pe feţele ghiaurilor. Îl priveau cu nepăsare şi răceală, de parcă acele vorbe cumplite trecuseră pe lîngă auzul lor ca muştele. Matei înălţă bărbia cu o mişcare înceată, impunătoare :

— Măritul imbrohor mai are ceva de spus ?

Eiup făcu ochii mari. Ar fi voit să strige „Au nu vă este deajuns, nebunilor ?", dar se stăpîni, înclinîndu-se scurt, în semn că şi-a încheiat misiunea.

— Atunci mai avem noi, ţara, una de spus, bubui vocea marelui spătar Tudosie Corbeanu, care stătea sprijinit cu dreapta de rezemătoarea jilţului domnesc. Mai avem noi una... Este voievod în Valahia iar pe altul nu-l vom primi, oricît de tare ne-ar certa luminăţia-sa padişahul. Iar celui care este, noi nu prin numărătoarea anilor îi măsurăm îndreptăţirile, ci prin fapte.

Tudosie tăcu, privind aspru la imbrohor, din toată înălţimea lui, ca dintr-un turn de cetate. Eiup-aga se retrase clocotind. Dar cu toată supărarea lui, nu-şi putea reprima un simţămînt de admiraţie faţă de aceşti oameni, atît de încăpăţînaţi şi nechibzuiţi.

CAPITOLUL IV

Imbrohorul împărătesc cu mica lui gardă străbătu Valahia nesupărat, pînă la Milcov.

Înaltul mesager grăbi cît putu pînă la Iaşi, la curţile lui Vasile vodă, unde i se făcu o primire plină de fast. Dar odată înmînat hatişeriful, Eiup nu întîrzie să-i destăinuie lui Lupu ce a văzut şi a înţeles el în Ţara Românească.

Rezemat între pernele din piele moale de Cordoba şi adulmecînd aroma tare a cafelei din filigenele argintii, Eiup-aga rosti îngîndurat :

— Valahul are oşti atît de multe cum nici nu bănuiam. Şi nu oşti de paradă, ci gata de luptă, asta se vede dintr-o ochire. Iar mai rău şi mai rău este, precît m-a lăsat limpede să cred, că le va ridica împotriva oricui ar veni să-l scoată din scaun.

Cîteva clipe Vasile vodă tăcu, cu o expresie viclean-visătoare în ochii mari şi frumoşi care-i luminau intens obrazul neted, cu umbre măslinii. Dar deodată, sprîncenele groase şi negre ca tăciunele i se apropiară şi o cută adîncă i se ivi de-a curmezişul frunţii, împrumutîndu-i o înfăţişare aspră şi îndîrjită. Nările îi fremătară, uşoara zmucitură a capului făcu să-i tremure pana de struţ de la cuşma fumurie :

— Noi ştim că bătrînul Matei nu se dă dus cu una cu două de la locul său. Dar nu ca să auzim iarăşi asemenea lucruri am străduit noi atîta, tălmăcind şi dovedind măritului sultan şi dregătorilor săi cîtă nevoie este de această schimbare. Luminăţia-sa Murad a hotărît şi a întărit totul

cu pecetea lui, iar Matei va trebui să se plece aceste hotărîri.

— Toate trebuie să se plece în faţa voinţei slăvitului împărat, încuviinţă grav imbrohorul. Însă lui Matei ş boierilor săi şeitan le-a răpit minţile, sădindu-le în loc duhul îndrăznelii nesăbuite. Sînt încredinţat că va scoate hangerul.

Iarăşi îi fremătară nările lui Vasile vodă şi sfîrcurile mustăţilor i se ridicară ca nişte ţepuşe ameninţătoare:

— Dacă se află în asemenea stare, Eiup-aga, apoi trebuie să i se aducă minţile îndărăt cu de-a sila!

— Tot aşa zic şi eu. Însă lucrul acesta nu se poate face deîndată, explică turcul liniştit. Pînă va da luminăţia-sa poruncile cuvenite...

— Da', pînă atunci va mai curge multă apă pe Dunăre! izbucni Lupu, răşluindu-şi cu o mişcare nerăbdătoare barba deasă ca peria şi tăiată cu mult dichis. Schimbarea trebuie împlinită fără zăbavă. Acum. Să tragă paloşul dacă i s-a urît cu zilele şi nu vrea să le sfîrşească în tihnă, pe moşia lui. Oşti avem şi noi, săbii avem şi noi!

— Admir curajul măriei tale şi îţi înţeleg nerăbdarea. Însă dacă Matei, pe lîngă trupele sale năimite, va mai dobîndi ajutor de undeva? Înălţimea-sa padişahul a gîndit şi la lucrul acesta, că Matei va căuta să stea împotrivă cu armele. De aceea a trimis cuvînt craiului leşesc şi principelui transilvan nu cumva să-l sprijine în vreun fel. Despre partea craiului polon sîntem siguri că nu o va face. Dar în ce-l priveşte pe Gheorghe Rákoczy nu putem băga mîna în foc, căci are legături vechi şi bune cu Matei.

Un zîmbet enigmatic flutură pe buzele cărnoase ale lui Vasile vodă:

— Fii liniştit, Eiup-aga. Voievodul Transilvaniei nu se va înhăma de data aceasta la carul lui Matei.

Imbrohorul îl privi mirat. Lupu îşi netezea satisfăcut piepţii caftanului de mătase pe care scînteiau orbitor nasturii de diamant. Ce-l făcea să fie atît de sigur? Tare şiret şi iscusit trebuie să fi fost omul acesta, care-şi arunca undiţa mai departe şi mai cu folos decît însuşi sultanul... Dar la urma urmelor el se afla aici ca să consfinţească prin prezenţa lui hotărîrea lui Murad, iar nu ca să bage minţile în cap acestor ghiauri zănatici. Se spălă pe mîini de orice răspundere, căci pripeala lui Lupu i se părea o nebunie la fel de mare ca şi îndărătnicia lui Matei.

Dar a doua zi, tăcut şi fatalist, porni împreună cu Vasile vodă şi cu suita lui înspre Focşani, unde puseră tabără pînă la adunarea tuturor oştilor. Unele trupe întîrziau însă şi Lupu hotărî să nu mai aştepte. Ţinu sfat pînă după miezul nopţii cu Ianache Catargiu, cu logofătul Gheorghe Ştefan, cu hatmanii şi cu căpitanii steagurilor de lefegii, stabilind direcţiile de atac şi amănuntele acestei campanii despre care nu se îndoia că va fi scurtă şi victorioasă. Iscoadele aduseră veste că dincolo nu se simte nici o mişcare de oşti, aşa încît trecură fără grijă în Ţara Românească, îndreptîndu-se spre Bucureşti.

Vasile vodă călărea tăcut în fruntea alor săi, strîngînd frîul cu dreapta înmănuşată, iar cu stînga proptită cu semeţie în şold. Sub mantia căptuşită cu blană îi licărea platoşa azurie, iar coiful înalt şi strălucitor îi încingea fruntea ca o tiară de mitropolit. Într-atîta fierbeau gîndurile sub fruntea aceea încît nici nu simţea rafalele de vînt îngheţat care-i făceau pe ceilalţi să se zgribulească şi să se încovoaie. Îi părea rău că, înainte de plecare, trecîndu-i sceptrul Moldovei plăpîndului său fiu, nu putuse să-i facă acestuia o sărbătoare pompoasă, după cum ar fi rîvnit. Ceremonia fusese scurtă şi grăbită, căci îi zorea timpul, iar după judecata lui timpul era elementul cel mai important. O, ce bine ar fi fost dacă Eiup-aga, pe lîngă teşchereaua cu hîrtii, ar fi adus cu sine o armată puternică şi nu doar un biet pîlc de spahii... Dar lucrurile stăteau aşa cum stăteau şi nu trebuia să-i dea lui Matei nici cel mai mic răgaz. Pînă să-şi trimită padişahul bulucurile într-ajutor sau să-i urnească pe tătari din stepele Bugeacului, ar fi trecut multe săptămîni. Timp berechet pentru ca bătrînul voievod muntean să pună la cale ceva şi să-i strice tot planul, tocmai cînd se afla la un pas de izbîndă.

Curînd după ce treceseră apa Buzăului, se arătară primele detaşamente înaintate ale voievodului valah. Trupe mici, de cercetare, care nu primiră lupta şi se retraseră cu iuţeală.

— Măria-ta, spuse Toader Bour, sînt mişcări viclene. Cearcă a ne face să-i credem slabi şi fricoşi. Să fim cu ochii în patru.

— Acestea sînt obiceiurile lui Matei, întări Ianache Catargiu. Ciocnirea nu mai poate să întîrzie.

— Cu cît mai curînd, cu atît mai bine, boierilor, răspunse Lupu, cu o zvîcnire a umărului. Să sfîrşim odată şi să avem drum slobod.

Catargiu privi încruntat peste cîmpia străjuită de măguri :

— Dibăcia lui Matei a fost totdeauna să-şi aleagă el însuşi locul luptei. Zic să nu-i facem pe plac, ducîndu-ne întins către el, ci mai bine să hotărîm noi locul care ne este prielnic.

La început Vasile vodă se împotrivi, căci aşteptarea pe loc nu convenea freamătului şi aţîţării lui lăuntrice, dar pînă la urmă cedă stăruinţelor. Găsiră locul acela prielnic lîngă Ojogeni, la împreunarea Ialomiţei cu Prahova : un loc apărat de păduri şi de bălţi, ce ar fi fost o stavilă perfidă în calea trupelor lui Matei. Puseră acolo tabără întărită. Aşezară tunurile pe o măgură nisipoasă care domina împrejurimile şi rînduiră oştile cum se putea mai bine.

Se aflau în prag de iarnă şi vremea se înrăutăţea din ce în ce. Trecură o noapte, o zi şi încă o noapte, fără să se întîmple nimica. Călăreţii lui Matei vodă pieriseră cu totul din vedere. Oştenii lui Lupu rebegeau prin adăposturile lor improvizate, pătrunşi de ploaia rece ca gheaţa şi de vîntul nemilos. În faţa lor, departe, vuiau tulburi în matcă apele îngemănate ; oglinzile bălţilor se acopereau de pîclă şi pădurile desfrunzite gemeau sub îmbrăţişarea vîntului. Dar privirile oştenilor se întorceau tot mai des înspre colinele cu podgorii şi înspre casele pitite prin arinişti, unde pesemne se băjeniseră mulţi locuitori, cu bucatele şi cu avutul lor cu tot. Jinduiau după căldură şi după altele.

Cei dintîi războinici care-şi luară inima în dinţi şi porniră pe furiş către ademenirea viilor găsiră şi foc şi orătănii grase, iar vinul aspru şi înţepător din butoaiele înşirate prin crame îi făcu să uite de toate necazurile. Fu ca o scînteie aprinsă într-un cîmp de mărăcini uscaţi. Cete-cete, tot mai mulţi oşteni se strecurau înspre pămîntul făgăduinţei, lăsînd grijile războiului pe seama brotăceilor din smîrc. Aprindeau sub şoproane focuri năpraznice, jumuleau găini şi frigeau purcei în vîrful spăngilor, iar vinul curgea în valuri, năucindu-i şi prăvălindu-i prin cotloane ca morţi.

În marele-i cort bine căptuşit cu scoarţe şi cu blănuri scumpe, Vasile vodă răbda şi el ascuţimea frigului, răsucindu-şi zadarnic mîinile deasupra vasului cu jăratic. Îl nemulţumise la început zăbava aceasta impusă de căpeteniile oastei, dar treptat îşi făcuse loc convingerea că Matei, văzîndu-se încolţit, va încerca o lovitură deznădăjduită care îl va duce la pierzanie. Îşi închipuia marşul triumfal pînă la cetatea de scaun. Cugeta la schimbările pe care le va face, nu deodată şi nu prea mari, căci multe din cele începute de Matei îi păreau folositoare şi cuminţi. Iar la Moldova se vor urma lucrurile pe făgaşul dorit, fiindcă deşi Ioan era încă nevîrstnic şi cu voinţa neînfiripată încă, lăsase lîngă dînsul sfetnici buni şi de mare credinţă. Sub braţul său şi sub puterea gîndului său îşi vor urma destinul amîndouă ţările, către viitorul măreţ şi daurit, pe care îl vedea boltindu-se ca un curcubeu pînă-n adîncimea unor zări spre care nu putea să privească fără să i se taie răsuflarea.

Fie că de miasma cărbunilor, fie că de încordarea minţii simţi că ameţeşte şi desfăcu larg o aripă a cortului. Răsuflă adînc, cu bucurie, iar spicul de zăpadă ce se amesteca în burniţa dimineţii i se păru deodată ninsoarea blîndă a unor flori de primăvară.

*

Cel dintîi gînd al lui Matei fu să caute ajutor în faţa urgiei care se vestea. Cunoscînd acum prea bine firea impetuoasă a lui Lupu, era sigur că acesta va intra în Ţara Românească fără întîrziere şi cu toată cutezanţa. Forţele de care dispunea voievodul moldovean nu erau de dispreţuit, dar trăgea nădejde că le va birui singur. Se temea însă de valul ce se va porni după aceea, mai ales de urdiile tătăreşti pe care sultanul nu va zăbovi să le asmută asupră-i. De la veneţieni, care se arătaseră atît de bătăioşi şi grăbiţi să încheie o alianţă, nu mai aştepta nimic, fiindcă aceştia, obţinînd unele asigurări şi concesii din partea lui Murad, îşi slăbiseră avîntul războinic : mai însemnate erau pentru ei negoţul lor şi averile lor decît soarta creştinătăţii. De la împăratul german şi de la riga Vladislav prea puţine nădejdi : numai vorbe bune şi încurajări. Singura speranţă şi-o punea în frăţeasca Transilvanie. Îl mînă într-acolo tot pe Socol Cornăţeanu, care

porni ca o vijelie să-l îmboldească pe măria-sa principele, arătîndu-i că nu e vreme de pierdut. Dar, spre surprinderea şi dezamăgirea lui Matei, de peste munţi sosi abia un mic detaşament de nici o mie de călăreţi. Căpetenia acestora se grăbi să-l asigure însă că grosul oştirii nu va întîrzia prea mult şi va coborî prin Ţara Bîrsei, sub comanda generalului Korniş.

Întărit oarecum de această făgăduială, Matei vodă se puse în fruntea oştilor şi porni la drum. Era şi timpul. Dinspre hotarul cu Moldova veneau veşti rele : Lupu trecuse apa cu steagurile lui şi înainta repede către inima ţării.

Marşul era greu şi istovitor. Vremea cîinoasă îi făcea pînă şi pe căliţii mercenari să suduie şi să scuipe cu silă. Dar şi mai rău era de bieţii pedestraşi, care înotau anevoie prin mocirla drumurilor desfundate de ploi. Umezeala şi frigul pătrundeau pînă la os. Tunurile şi carele cu merinde rămîneau mereu în urmă, împotmolite în glod, iar oştenii erau nevoiţi să legumească cu grijă ceea ce aveau prin trăişti.

Cînd aflară că Lupu a pus tabără între Ojogeni şi Nănişori, dincolo de încheietura apelor şi că după cît se pare se va întări acolo, Matei dădu poruncă de oprire. Se aflau destul de departe şi aveau în faţă o perdea de crînguri, aşa încît Lupu nu putea să ştie unde sînt şi ce fac.

În timp ce trudiţii oşteni se mişcau, de bine, de rău, în jurul focurilor care dădeau mai mult fum decît căldură, Matei adună căpeteniile la sfat.

— Eu cunosc locul unde s-au încuibat oştile lui Lupu, spuse serdarul Constantin Şerban. E un loc ales cu iscusinţă, Lupu are sfătuitori buni.

— Nu de asta ne-am adunat, ca să-i lăudăm, mormăi cu răutate Diicul Buicescu.

Un val de roşaţă se ridică în obrajii tînărului serdar. Îşi stăpîni cu greu mînia, căci se aflau înaintea voievodului :

— O bătălie nu se cîştigă ocărîndu-ţi şi dispreţuindu-ţi potrivnicul. Trebuie să-l vezi aşa cum este, nici mai bun, nici mai rău.

Buicescu rînji, pregătindu-se să-l înfrunte din nou, dar spătarul Tudosie interveni împăciuitor :

— Eu nu ştiu ce fel de sfătuitori are Lupu, dar locul acela e cu adevărat bine ales. Are în jur un năvod de iazuri şi fîşii mlăştinoase. Iar piedica cea mai grea ne-o pun

cele două rîuri, care acuma trebuie să se fi umflat de ploi. Dacă vrăjmaşul nu iese de-acolo, nu ştiu cum vom face.

— Trebuie să iasă ! se îndîrji Buicescu. Doar n-a venit ca să rămînă acolo !

— Nu, încuviinţă Matei, n-a venit să rămînă acolo. Dar va zăbovi cît mai mult, aşteptînd să facem noi un lucru nechibzuit.

— Aşa este ! izbucniră glasuri. Să nu-i facem pe voie! Să nu intrăm în capcană !

Matei privi în sus, către prăjina cortului, gîtul slab şi zbîrcit i se înălţă din pieptarul de zale pe care nu voise să-l lepede :

— Şi dacă vom intra ?

Se auzi un murmur de mirare. Marco Danovici îndrăzni :

— Cum, măria-ta, adică să ne lăsăm momiţi cu bună ştiinţă ?

— Întocmai, armaşule, întocmai. Cine rîde la urmă rîde mai bine. Dar după cum gîndesc eu, Vasile vodă nu va avea răgaz măcar să zîmbească. Întinse un deget către Marco Danovici : Să găseşti îndată oameni de prin partea locului, netemători şi în stare să cunoască vadurile şi strungile dintre mlaştini cu ochii închişi.

— Aceasta se poate, măria-ta.

— Ştiu că se poate, nu poruncesc ceea ce nu se poate. Aşa. Acum e amiază. Pînă diseară, oştenii să se odihnească.

— Vai de odihna lor, clătină din cap căpitanul Oprea, care-şi iubea oamenii. Pe asemenea zloată...

— Apoi de aceea sînt oşteni, să îndure toate cu bărbăţie, Opreo, îl certă domnul cu asprime. Nu îi mai căina tu. Îi vor încălzi muierile la întoarcere şi le vor scoate frigul din oase, spuse stîrnind rînjetele tuturor. Acuma să mănînce bine, să se împartă merinde din belşug. Vom porni la căderea nopţii, iar dacă vom merge cu toată iuţeala, preţuiesc că vom ajunge la rîu înainte de miez sau îndată după miez.

— Dacă vom găsi vaduri bune, pentru călăreţi va fi lesne, iar pentru pedestraşi mai greu. Dar se vor ţine şi ei de chingi, sau de cozile cailor, grăi spătarul Tudosie care înţelesese tot planul voievodului.

— Aşa, Corbene. După cum au mai făcut ei. Pînă să albească de ziuă, trebuie să treacă dincolo cu toţii. Şi fără nici un pic de larmă. Îi vom izbi pe oştenii lui Lupu îna-

inte de a deschide ei ochii. Să nici nu mai apuce să-i deschidă, adăugă cu obrazul încrețit și cu o măcinare în gol a măselelor.

Sfatul se sparse. Ieșind odată cu căpitanul Oprea din cortul măriei sale, comandantul călăreților transilvăneni își dădu pe ceafă pălăria udă, cu penele pleoștite, într-un gest de nestăpînită uimire și admirație :

— Vajnic om, voievodul. Cremene ! Nici nu ai crede că bate spre șaizeci de ani.

— Bine zici, rîse Oprea. Cremene. Cînd scapără poate să aprindă focul plăcut al prieteniei și credinței, ori să ardă ca trăznetul. Ai răbdare domnia-ta pînă la noapte și vei vedea ce vîlvătaie ridică.

Plecară după ce se lăsase bine întunericul. Copitele cailor și pașii repezi ai pedestrașilor frămîntau cu spor aluatul lipicios al clisei ; oamenii lunecau, cădeau, se sprijineau unii de alții, gîfîind și suduind pe înfundate, clinchetul armelor era curmat îndată de dojana aspră a căpeteniilor. Ajunseră la malul apei puțin după miezul nopții, așa cum prevăzuse Matei. Călăuzele sosiseră de mai înainte și așteptau. Crescute mult din pricina ploilor, rîurile adunate într-o singură matcă gîlgîiau și vuiau amenințător. În locurile cele mai puțin adînci apa ajungea pînă la burta cailor. Insă prundul era presărat cu bolovani aduși de puhoi, pedestrașii se poticneau la tot pasul, scăpînd chingile de care se apucaseră cu atîta nădejde. Unda rece ca ghiața le înțepenea mădularele, curentul puternic îi prăvălea rostogolindu-i la vale și cîțiva se înecară în noaptea aceea fără să scoată măcar un țipăt. Dar mai înainte de prevestirea zorilor, întreaga oaste a lui Matei trecuse dincolo.

Voievodul își împărți trupele în trei coloane de atac, spre a se strecura mai lesne pe fîșiile de pămînt sănătos dintre mlaștini. Înaintau cu toată prudența, dar era lucru de mirare că cei din tabăra vrăjmașă nu-i simțiseră pînă acum. Lumina cenușie a dimineții începea să-și facă drum, mișcarea lor devenea destul de vizibilă, dar nimic nu se clintea acolo, în față, în afara unor firișoare de fum de la focurile aproape stinse. Abia cînd caii din tabăra lui Lupu începură să fornăie și să necheze simțind apropierea altor patrupede, izbucniră cele dintîi strigăte de alarmă.

— Înainte ! rosti Matei vodă înălțînd spada. Înainte ! Năvală !

Iureșul porni odată cu chiotul sălbatic scos din mii de piepturi. Pămîntul moale tremura și gemea sub maiul copitelor.

Cei dintîi se năpustiră în tabără seimenii lui Oprea, care deși ocoliseră pe sub streașina pădurii, se mișcaseră pesemne ceva mai grăbiți. Îi bucurase destul neprevederea dușmanului, lipsa unor străji înaintate ; erau siguri că, luată prin surprindere, oastea lui Lupu nu va putea opune o rezistență serioasă. Abia cîteva pîlcuri le ieșiră în cale, și nu atît pentru a-i ține pe loc, cît pentru a-și croi drum de scăpare. Un singur steag de lefegii luă fulgerător poziție de apărare, punînd muschetele în bătaie. Pulberea umezită nu luă foc și înverșunații mercenari traseră săbiile lor scurte și grele, bătîndu-se ca niște diavoli.

Dar după abia un ceas, pe cîmpul de luptă nu se mai afla nici un vrăjmaș cu arma în mînă. Călăreții lui Matei urmăreau ca într-o joacă sîngeroasă cetele răzlețite din ajun prin podgorii și pe la poverne și care acum fugeau razna peste dealuri, încercînd să-și mîntuie viața. Curajul și disciplina mercenarilor îi fuseseră de mare folos lui Vasile vodă, căci la adăpostul lor izbutise să scape, însoțit de boieri și de un mic detașament de lăncieri. Măria-sa își îmboldea armăsarul din răsputeri, dar nu pe drumul Moldovei, căci se temuse că Matei îl va urmări pînă la cetatea de scaun, ci înspre raiaua Brăilei, spre a se pune la adăpostul balimezurilor turcești.

Se făcuse ziuă de-a binelea. Ploaia contenise, un vînt aprig și tăios alungase norii, lăsînd cerul curat ca o mare de ghețuri. Cele cîteva sute de prinși se înghesuiau unul într-altul pe tăpșan, tăcuți și înfrigurați, cu capetele plecate. Tunurile lui Vasile vodă, care nu apucaseră să tragă nici o ghiulea, căzuseră neatinse în mîinile lui Matei. Prada de război era considerabilă, numărînd muschete și platoșe, care întregi cu provizii și trofeul cel mai de preț, cortul intact al măriei sale Lupu vodă, cu toate covoarele, blănurile, sculele și armele sale scumpe.

Chiar în cortul acesta se instalase Matei, privind ostenit și curios lucrurile care pînă de curînd împodobiseră viața dușmanului său, cînd fu adus înainte-i Eiup-aga. Trimisul sultanului avea o tăietură adîncă în obraz, șuvițe de sînge îi scăldau barba albăstruie. Voievodul porunci să vină un felcer, care obloji fața rănitului cu rachiu amestecat cu praf de pușcă, legîndu-l cu mare meșteșug.

— Sabia nu alege, cinstite imbrohor, spuse Matei cu blîndețe, în chip de scuză. În mare bucluc te-ai băgat domnia-ta.

Cînd i se tălmăciră cuvintele voievodului, imbrohorul zîmbi cu amărăciune :

— A fost porunca luminăției sale, iar slujba mea era să veghez la împlinirea acestei porunci.

Matei desfăcu larg brațele :

— După cum ai văzut, porunca nu se poate îndeplini, împrejurările sînt potrivnice. Trag însă nădejde că îi vei desluși măriei sale cu de-amănuntul ce s-a întîmplat aici, cum ne-am apărat noi de năpastă și nedreptate. Măria-sa padișahul va judeca faptele cu înțelepciunea și milostenia ce le-a arătat totdeauna.

Eiup-aga porni spre Dunăre cu un mic alai alcătuit din boieri și slujitori înarmați. Matei vodă încă șovăia dacă să prelungească sau nu această expediție dincolo de hotare. Toate erau cu priință și n-avea nici o îndoială că va răzbi ușor pînă la Iași, dar în cele din urmă hotărî că e bine să aștepte întîi ajutorul făgăduit de Gheorghe Rákoczy. Nu avea nevoie absolută de aceste trupe, altul era planul său : prezența oștirii transilvane și a generalului Korniș ar fi dat campaniei înțelesul pedepsitor pe care-l dorea și ar fi pus limpede în lumină, pentru viitor, tăria acestei alianțe.

Însă vremea trecea și nici urmă de oastea așteptată. În cea de-a treia zi apăru în tabără Socol Cornățeanu, trudit și slăbit de goană. Voievodul îl întîmpină cu mare bucurie :

— Bine ai venit, Socole ! Unde e oastea lui Korniș ? Cînd sosește ?

Bătrînului boier îi tremurau buzele palide și cojite :

— Nu-ți face visuri, măria-ta. Nu mai sosește nici o oaste.

— Ce spui ? se încruntă Matei. Cum nu mai sosește ? Ce s-a întîmplat ? Fii lămurit.

— Voi fi lămurit. Pe cît se poate, adăugă Socol, ștergîndu-și cu mîneca fruntea îmbrobonată. Murad sultan a trimis principelui încă mai demult carte de amenințare, cum că să nu dea măriei tale vreun sprijin, de orice fel, altminteri se va căi...

— Și s-a speriat atît de tare ? îl întrerupse Matei cu acreală și violență.

— Nu știu. Măria-ta îl cunoști mai bine. Eu unul l-am văzut de cîteva ori și n-aș zice că e om spăimos. Însă unii boieri transilvăneni mi-au șoptit la ureche că mai sînt și alte pricini. Iarăși s-a vădit vicleana iscusință a lui Vasile vodă... Cum, necum, l-a înduplecat pe principele Rákoczy a făgădui că n-are să se amestece cu armele în cearta dintre el și măria-ta.

— Iată că totul se cumpără. Și cuvîntul principilor, mormăi silnic Tudosie Corbeanu.

Vodă Matei își plecase capul pe umărul drept, pleoapele îi ascundeau pe jumătate privirea.

— Tare îmi vine greu să cred, Tudosie. Banii să fi sunat atît de convingător în auzul prietenului nostru ? Banii sau mlădierea vorbelor ? Ah, gemu deodată, de ce nu pot fi măcar un ceas ochi în ochi cu măria-sa principele, să-mi deschid inima și să i-o deschid pe-a lui la raza adevărului.

— Numai să nu-și fi pus platoșă și la inimă, șopti Diicul Buicescu.

— De ce să-și pună ? Eu nu vin cu sulița, vin cu glasul prieteniei. Cu glasul durerii, Buicescule. Odinioară l-am înțeles cînd a poruncit căpitanilor săi să nu ne urmeze în Moldova. Zicea că este om al păcii, că vrea să fie între țările noastre pace și frăție. Eu știam că nu poate să fie nici pace nici frăție cîtă vreme Lupu se hrănește cu iarba pizmuirii și a trufiei, dar l-am înțeles și mi-am înghițit nodul amar. Acuma însă ce să înțeleg, cînd nouă ne făgăduiește ajutor, iar celuilalt îi spune că nu se va amesteca?

Tăcură cu toții, întunecați. Vestea adusă de Socol Cornățeanu le zdruncina iarăși, adînc și tocmai într-un moment de răscruce, încrederea în singurul lor aliat. În adevăr, era greu de înțeles manevra politică a lui Gheorghe Rákoczy. Poate că atîrnase în cumpănă și avertismentul turcilor, cine știe. Adevărate trebuie să fi fost și cele auzite de Socol. Dar ce foloase sperase să tragă voievodul Ardealului lăsînd ca Matei să fie scos din scaun, asta nimeni nu știa. Sperase într-o împăcare de ultim moment a celor doi ? Rákoczy ar fi putut să aducă destule argumente în sprijinul acestei idei, căci la întîlnirea de la Alba Iulia a solilor munteni și moldoveni, făcuse eforturi sincere și stăruitoare pentru o înțelegere între părți.

Prefirară toate acestea în cuvinte, fără să ajungă la nici o încheiere. Singurul lucru care se impunea era să-i

trimită fără întîrziere voievodului transilvan un mesaj în care să-i înfățișeze toată amărăciunea și nedumerirea lor. Nu puteau să pună nimic în spinarea principelui fără dovezi temeinice, dar reproșurile rămîneau severe și dureroase :

„Lăsăm la judecata măriei tale să cumpănești cum Lupu, neavînd lipsă de nimica, numai din rîvna de a ne strica țara, a venit asupra noastră, căutînd prin tot felul de apucături să ne surpe. Dar adevărat grăiește versetul : Si Deus pro nobis, quis contra nos ?"

Pana lui Nazarie însemna slovele cu sîrg și măiestrie pe hîrtia lucioasă, cu filigran.

— Dojenește-l, măria-ta, spuse Tudosie Corbeanu. Dojenește-l fără sfială. Scoate-i în lumină, ca să se rușineze, supunerea lui față de opreliștea sultanului. Barem atîta, dacă despre altele nu putem pomeni.

— Barem atîta, încuviință domnul. Totul e să răspundă în inima lui și să înțeleagă. Scrie, Nazarie : „Sultanul a trimis carte măriei tale să nu mă ajuți, ori poate chiar să vii asupra mea. Firește că Turcul ar dori să ne nimicim unii pe alții; ca să poată să se bucure. Dar noi sîntem legați, ne-am jurat credință și e bine să ținem credința jurată. V-a scris sultanul să nu ne apărați, ci să ne pierdeți. Punem cazul că după aceia ne-ar scrie nouă : Mergeți asupra Ardealului, faceți aceasta și aceea, că așa este voința mea. Dacă am asculta, ne-am arunca, Doamne ferește, unul asupra altuia..."

— Tocmai, sări Buicescu. Iar dacă s-ar întîmpla așa, nu știu care ar fi mai păgubit, noi sau măria-sa principele.

Matei surîse vag, fără să răspundă. Da, nu era rău să strecoare în mesaj și un grăunte de amenințare. Să-l facă să priceapă încă o dată și pentru totdeauna că acest tratat nu este doar în folosul unuia singur. Reîncepu să dicteze, rar, apăsînd cuvintele și subliniindu-le cu mișcări repetate ale capului :

„...Ian gîndiți ce s-ar întîmpla dacă ne-ați părăsi voi de acum : am rămîne ascultători poruncilor otomane. Partea cea mai bună a munților este a noastră. Noi cunoaștem plaiurile și dușmanul poate trece pe unde nici nu gîndești. La toate vă facem băgători de seamă. Socotiți ce faceți. Iar dacă dorim ca țara noastră să fie una cu Moldova și cu a măriei tale, iar domnii să se înțeleagă între ei, nu e pentru ca să primim daruri, ori să tragem vreun folos, ci doar ca să trăim în pace."

Referirea la daruri și foloase era o înțepătură subtilă : să roșească obrazul măriei sale principele, dacă s-a lăsat momit de plocoanele sau promisiunile lui Vasile vodă. Iar ideea aceasta a păcii, menționată în finalul scrisorii, înfățișa adevărul, nevoia și năzuința lui cea mai vie, veșnic umbrită și primejduită de ambițiile lui Lupu.

După ce încredință această solie lui Dumitru Filișanu, care trebuia să pornească la drum odată cu călăreții transilvăneni, Matei dădu ordin căpeteniilor de steaguri să fie gata de plecare a doua zi în zori. Amurgul căzuse ca o ploaie de cenușe. Vlăguit, fără îndemn, se pregătea el însuși de cina-i simplă și singuratecă, Dușan îl ajutase să-și schimbe încălțările cu altele mai ușoare și mai moi, cînd simți deodată că în tabără se petrece ceva neobișnuit. Înălță capul, ascultînd cu teamă, ca un orb în întunericul său. Dușan îi ghici porunca mai înainte de a o fi dat și desfăcu intrarea cortului, să afle ce este. Printre luminile răzlețe ale focurilor de tabără se mișcau alte lumini, un stol de lumini înaintînd șovăielnic înspre cortul măriei sale. Slujitori cu facle călăuzeau pe cineva, dregător sau căpetenie, ori înalt mesager, încă nu puteau să vadă cine este, iar încetineala acestui oaspete de seară avea ceva nefiresc și neliniștitor.

— Vine logofătul Udriște, măria-ta, vesti Dușan după cîteva clipe lungi ca veacurile.

Voievodul tresări și rămase cu privirile ațintite spre intrare. Udriște ? Ce să caute Udriște în tabără ? El avea la Tîrgoviște rosturile și datoriile lui, pe care nu le putea lăsa altora. Nu era pus Udriște să bată drumul după mișcările de război ale domnului țării. Ce a putut să se întîmple atît de grozav încît să lase toate și să vină să-l caute ? Ce a putut să se întîmple...

Cînd fața logofătului i se arătă în lumina clară a sfeșnicelor din cort, simți un vuiet în urechi și inima îi zvîcni sub coaste ca o vietate înfricoșată. Pe fața aceea albă ca pînza cearcănele săpau două văgăuni vinete din care ochii priveau surpați și fără licăr. Vodă Matei își auzi cuvintele străine, înnăbușite, rostite de altcineva, după un perete de cîlți :

— Ce este ? A dat vrăjmașul fără să știm ? Arde Tîrgoviștea ?

Udrişte căta drept la el, cu ochii aceia stinşi :

— Moartea este vrăjmaşul cel mai crud, măria-ta.

— Elina ?

Mîinile domnului încleştară cu o putere sălbatică umerii slabi ai logofătului, dar acesta le desprinse cu blîndeţe şi le apucă deodată în palmele lui fierbinţi, mîinile domnului rămaseră încremenite acolo, fără putere, pline de spaimă şi vrednice de milă.

— Mateiaş, măria-ta, s-a prăpădit Mateiaş...

Geamătul lui Matei acoperi ultimele sunete. Voi să spună ceva, nu se auzi decît o îngînare fără noimă şi deodată ridică faţa în sus, cu ochii căscaţi. Uşurarea lacrimilor întîrzie să vină, tremura ca o frunză şi Duşan voi să-l apuce de subsori, să-l aşeze în jilţ, dar se pomeni îndepărtat cu ură. Voievodul rămase în picioare, îşi desbumbă încet, ca în vis, veşmîntul la piept şi iarăşi se auzi îngînarea aceea ca un scîncet, pe care Udrişte o tălmăci în felul său :

— A început cu fierbinţeală mare... Doftorul Coriţki şi doftorul Sivori au făcut tot ce se putea, iar cînd am înţeles că nu mai este speranţă, părintele Ghenadie i-a slujit sfîntul maslu şi l-a grijit, ca să treacă luminat prin porţile veşnice. Măria-ta, dacă asta poate să fie o mîngîiere... S-a stins repede şi uşor ca o făclie subţirică. N-a suferit, nu l-a durut nimica. Avea un zîmbet îngeresc pe buze şi aşa a murit, în braţele maicii sale, cu obrazul ei lipit de al său...

Vorbele logofătului, resemnate şi consolatoare, treceau însă pe la urechea voievodului aproape fără nici un înţeles, durerea îl zgîlţîia ca un vifor, cotropindu-i şi întunecîndu-i toate simţurile, o singură vedenie flutura în inima lui, copilul Mateiaş schimbat în pasăre albă, în hulub de zăpadă şi de ceaţă albă, zburînd pe deasupra unei păduri uscate, ale cărei crengi sunau ca oasele sub răbufnirea de vînt. Ca printr-un vis tulbure, din altă lume şi din altă viaţă, îşi aminti ce spusese odinioară : „Nu e cu putinţă ca Dumnezeu să-i ia omului cea de pe urmă nădejde". Şi iată că i-o luase, un Dumnezeu orb şi nemilostiv ca piatra. Fu gata să slobozească un răcnet cumplit, dar în clipa aceea îşi făcu loc groaza de hulă şi de păcat, mai adînc înrădăcinată în el decît revolta. Se înverşună totuşi să nu cadă în genunchi şi lipindu-şi palmele una de alta, rosti repede, cu glasul limpezit : „Tatăl nostru carele eşti în ceruri, vie împărăţia ta, facă-se voia ta..."

Înălţă capul pe tîmpla căruia inelul cu pecetea Basarabilor lăsase o urmă roşie, adîncă şi întîlni iarăşi chipul logofătului, cu ochii cerniţi şi cu obrazul acoperit de pulberea chinului ca de o brumă albă şi rece. Iar prin toată răvăşeala sufletului şi a gîndurilor înţelese uimit, plin de sfială, că răposatul Mateiaş a fost sînge din sîngele acestuia, că el, Udrişte, adevăratul părinte, trăieşte o suferinţă şi mai grea, dar o trăieşte cu pilduitoare stăpînire bărbătească. Într-un elan zbuciumat, îl îmbrăţişă pe Udrişte, îl strînse la piept cu putere, lăsînd să-i scape un hohot adînc. Lacrimile se porniră să-i curgă pe obraji pierzîndu-se în barba căruntă, izbăvitoarele lacrimi fără de care omul s-ar prăvăli ca un copac, ros pe dinăuntru de furnica durerii, cu fălci de oţel.

CAPITOLUL V

Printr-o crîncenă potrivire a ursitei, trăznetul care arsese inima lui Matei vodă, prin moartea feciorului său, se abătu, nu tîrzie vreme, şi asupra voievodului moldovean, năruindu-i visurile ţesute cu atîta îndîrjire. Întors la Iaşi după ce se mai liniştiseră apele tulburate de el însuşi, Vasile vodă află cu uimire că în timpul lipsei sale tînărul Ioan se lepădase de domnie, declarînd înaintea sfatului ţării că nu este volnic să poarte coroana. Însă izbucnirea de mînie muri în pieptul lui Lupu îndată ce văzu starea trupească a fiului său. Speriat, Lupu vodă hotărî să-l trimită în grabă la băile din Brusa, în Asia Mică, despre care se spunea că ar face minuni. Însă băiatul nu mai apucă să ajungă pe acel meleag al speranţei şi să-şi moaie mădularele în apa tămăduitoare. Muri pe drum, în braţele slujitorilor care-l plînseră cu lacrimi sincere, căci schilodul Ioan fusese o făptură blîndă şi generoasă.

Se zice că o nenorocire nu vine niciodată singură şi de prea multe ori s-a adeverit acest lucru. Curînd după aceea, inima Tudoscăi, frumoasa doamnă a Moldovei, care în tinereţile ei pusese multe inimi pe jăratic, încetă să mai

bată. În vremuri, Tudosca își găsise un soț pe măsura ei, căci Lupu era bărbat chipeș și o ridicase pe treapta cea mai de sus a măririi. Dar de unde vine binele, vine cîteodată și răul. Tocmai din chipeșenia, din nesațiul lui bărbătesc, ca și din rîvna lui de mărire i se trăseseră ei toate necazurile. Fiindcă așa cum, plin de înflăcărare, o răpise pe ea odinioară din rădvan, tot așa dăduse buzna după aceea prin multe iatacuri, otrăvindu-i viața, iar cu trufia lui despotică o făcuse totdeauna să tremure și să se plece ca un lujer sub vînt. Slăbită de mîhniri, nu putuse să îndure pierderea singurului lor fiu, așa încît casa măriei sale Vasile vodă fu îndoliată pentru a doua oară în puțină vreme, iar cele două copile, Maria și Ruxandra, rămaseră orfane.

Maria și Ruxandra aveau nevoie de o mamă, iar țara avea nevoie de o stăpînă pe care să o slăvească și care să împartă strălucirea cu falnicul ei voievod. Astfel, după ce se scoase zăbranicul de pe steme și după ce se scurse răstimpul de jale și de pomenire, boierii divaniți, la început pe ocolite, apoi mai de-a dreptul, începură să dea glas acestor nevoi, îndemnîndu-l pe măria-sa să ia o hotărîre. Lupu n-avea nevoie de prea multă stăruință și îmbiere. Vărsase cîteva lacrimi pe fruntea rece ca marmora a Tudoscăi și regreta uneori lipsa ochilor ei, cu lumină dulce și rugătoare, dar înțelesese cel dintîi că nu poate rămîne văduv prea multă vreme. Măria-sa ar fi dorit să facă din această nouă căsătorie un act politic, încuscrindu-se cu o familie puternică și influentă, care să-l sprijine în marile lui năzuințe. Dar după ce pritoci o vreme gîndul acesta, văzu că nu prea are pe cine să pețească după gustul său, așa că îl trimise pe Ianache Catargiu tocmai la hanul tătăresc, să-i aducă soție tînără și frumoasă. Catargiu se întoarse cu Ecaterina Circaziana, femeie cu boiul mîndru și ochi de căprioară, care avea să-i fie soție vrednică lui Lupu și mamă iubitoare celor două domnițe.

După un praznic de îngropăciune, alt bocet și alt praznic de îngropăciune. După un ospăț de nuntă, altă veselie și alt ospăț de nuntă :

În 1644, Maria, cea mai mare dintre copilele lui Vasile vodă împlinise douăzeci de ani și îi sosise vremea măritișului. Lupu hotărî ca de astă dată să nu mai scape prilejul unei înrudiri înalte și folositoare. Mirele potrivit se arătă în persoana principelui polon Ianusz Radziwill, marele hatman al Lituaniei. Fusese la mijloc și povața stăruitoare a înțeleptului Petru Movilă, mitropolitul Kievului, dar căsătoria aceasta se dovedi în întregime pe placul domnului moldovean, care din vremea lui Barnovski și a lui Moise Movilă se aflase în raporturi foarte reci cu polonii. Avînd drept ginere pe unul dintre cei mai de vază nobili ai Poloniei, politica și simțămintele leșilor față de el s-ar fi schimbat imediat și ar fi dobîndit astfel o pavăză bună, o pîrghie cu care, la nevoie, să stăvilească amenințarea turcească. Așa că Lupu acceptă bucuros cererea prințului Radziwill. Se iviră unele piedici : Ianusz Radziwill era luteran, iar o parte dintre marii boieri, îndeosebi Cantacuzinii, se puseră împotrivă, în numele credinței. Alții, însă, printre care cel mai vajnic se arăta vornicul Grigore Ureche, fură de partea voievodului, iar punctul lor de vedere triumfă pînă la urmă. Cununia se învoiră să o facă la Iași, după ritualul ortodox.

Tratativele acestea, intenția lui Lupu de a se încuscri cu unul dintre cei mai înverșunați dușmani ai semilunii, ajunseră repede la urechea sultanului. Precaut, Vasile vodă socoti cu cale să uite deocamdată vechile planuri și să șteargă orice urmă de vrăjmășie cu vecinul său Matei. Îl numi pe acesta „bunul meu frate“ și îi dădu cîteva dovezi de prețuire, de pașnică prietenie, încît Matei vodă mulțumi cerului că a mlădiat în cele din urmă firea vijeliosului voievod, întemeind o legătură după care, el unul, jinduise atîta.

La 10 ianuarie 1645, principele Radziwill plecă din Lituania către Iași. Cam tot pe atunci, porniră înspre Iași, ca oaspeți la nunta domniței Maria și reprezentanți ai lui Matei vodă, Diicul Buicescu și logofătul Radu din Desa, încărcați de daruri bogate.

Pe boierii munteni îi întîmpină, luîndu-i sub aripa lui, marele logofăt Gheorghe Ștefan, fiul logofătului Dumitrașcu Ceaur, din Buciulești pe Bistrița, om peste măsură de avut și cunoștință veche a domniilor lor, căci fusese de două ori pînă atunci în Țara Românească, trimis de vodă Lupu cu solii însemnate. Gheorghe Ștefan era un bărbat slab, dar spătos, cu pletele tăiate scurt, cu bărbia rasă și cu mustăți mari, răsucite frumos. Avea fruntea brăzdată ca de o veșnică frămîntare, iar ochii lui priveau îngîndurați și neguroși. Îi îmbrățișă cu bucurie pe cei doi, dar nu-

mai obrazul i se încreţi a zîmbet, căutătura îi rămase oblonită de ceaţă.

— Bine îmi pare că vă revăd, boieri dumneavoastră, le spuse în aceeaşi seară marele logofăt. Nici nu ştiţi cît îmi pare de bine. Omul are puţini prieteni adevăraţi. Eu vă socotesc dintre aceştia, căci am petrecut cu domniile voastre clipe de mare însufleţire. Şi apoi sînteţi trimişii măriei sale Matei vodă : oamenii de credinţă ai unui stăpînitor puternic şi drept cum rar se mai întîmplă în ziua de azi.

Rostise ultimele cuvinte cu neprefăcut respect şi cu o bizară melancolie. Oacheşul şi gîrbovul Radu, cît şi mătăhălosul Buicescu înclinară capetele, politicoşi. Mai zăbavnic la minte şi mai grăbit la vorbă, Diicul Buicescu i-o întoarse avîntat :

— Matei vodă Basarab e un voievod luminat, iar strălucirea lui se revarsă şi asupra celor ce-l slujesc. Însă domnia-ta ai tot atît de bune temeiuri de mîndrie ca sfetnic al unui mare cîrmuitor. Căci pe noi, îţi spunem fără ocol, ne-au uimit rînduiala şi fala ce domnesc aici. Se simte o mînă tare şi pricepută.

Cîteva clipe logofătul Gheorghe Ştefan tăcu, fără să privească nicăierea. Apoi rosti din vîrful buzelor, încetişor şi fără vlagă :

— Da, da... Cel ce vine oaspete are multe prilejuri să se minuneze şi să se încînte.

Ezitarea aceasta, lipsa de convingere o logofătului, vorbele lui cu două înţelesuri îi făcură pe boierii munteni să ciulească urechile. Dar pesemne că fusese numai o părere, o bănuială neîntemeiată, fiindcă de atunci încolo nimic ciudat nu se mai vădi în purtarea logofătului. A doua zi, acesta veni să-i ia la palat, într-un rădvan mare, căptuşit cu mătase aurie : vodă Lupu voia să le ureze bun sosit în Moldova, iar cu acest prilej aveau să înmîneze darurile trimise de Matei.

Dacă pînă atunci ceea ce văzuseră în cetatea de scaun ca şi prin alte tîrguri moldoveneşti îi umpluse de admiraţie pe solii lui Matei vodă, făcîndu-i să înţeleagă cît de mult s-a ridicat ţara sub domnia Lupului, intrarea lor la curte îi ului de-a binelea.

Palatul era împresurat de mai multe ogrăzi, despărţite prin ziduri tari şi palisade de bîrne. În prima ogradă stăteau de veghe cincizeci de oşteni înarmaţi cu muschete,

purtînd chivere în trei colţuri, mînecare de oţel şi platoşe lucind orbitor în soarele de iarnă. În următoarea împrejmuire se aflau vreo sută de darabani, de asemenea înarmaţi pînă-n dinţi, cu priviri aspre şi fioroase, iar cea de-a treia era înţesată de lăncieri cu flamuri mici de mătase roşie sau azurie în vîrful suliţelor. Pe treptele palatului, în stînga şi în dreapta intrării, păzeau două pîlcuri de oşteni chipeşi, făcînd pesemne parte din mica boierime. Purtau veşminte de catifea, largi şi încreţite, gulere de mătase, brodate, şi pălării cu pene, iar la cingătorile de piele le spînzurau săbii lungi şi subţiri.

Diicul Buicescu şi Radu din Desa, însoţiţi de marele logofăt, trecură încet printre cordoanele de pază, privind impresionaţi în toate părţile. Pe coridoarele palatului, pardosite cu cărămidă smălţuită şi blînd învăluite de lumina ce pătrundea prin ocheţele de sticlă gălbuie, foiau o mulţime de căpitani cu pinteni zornăitori, precum şi boieri în caftane grele, cusute cu fir, căci mulţi dintre curtenii lui Lupu locuiau chiar aici, în palat, după cum era moda la suveranii Occidentului.

Gheorghe Ştefan îi călăuzi la o încăpere mare, unde se aşezau toate darurile : să desfete, pînă la nuntă, ochii privitorilor.

— Acolo se află cele ce au trimis măria-sa voievodul Ardealului, spuse logofătul, arătînd o imensă casetă de abanos, cu capacul desfăcut, pe a cărei pernă de atlaz străluceau giuvaieruri grele, împănate cu nestemate de o valoare incalculabilă. Acum trei zile au sosit Kemeny, Acaţiu Barcsai şi Ştefan Mariaş. Îi veţi vedea curînd, căci şi ei sînt dornici să vă vadă şi să stea cu domniile voastre la taifas. Iar dincolo, la mijloc, adause, sînt darurile aduse de solii principelui Radziwill, în dechemvrie, cînd au venit să ia portretul domniţei Maria şi să-l înfăţişeze mirelui.

Se aflau acolo inele înstelate cu pietre de safir şi cu adamanturi limpezi ca roua, scînteind ca nişte focuri, colane şi pandantive lucrate în belciuge măiestre de aur, ceasornice cu capacul bătut în rubinuri şi turcoaze, o sabie cu teaca de aur roşcat, pe care se încolăceau frunze de aur verzui, un şirag de mărgăritare cum nu mai văzuseră, mari cît măceaşa şi de o minunată nuanţă trandafirie, trîmbe de mătăsuri ca nişte curcubee, oglinzi de cleştar gros, curate ca lacrima, înrămate în horbotă de argint şi tacîmuri de argint, ciocănite de cei mai mari meşteri ai

Cracoviei și cîntărind laolaltă multe ocale, precum și o muschetă de mare preț, încrustată cu ivoriu și acoperită cu foițe de aur. Podoabele acestea se învecinau și se întreceau în strălucire cu altele : blănuri de sălbăticiuni vînate prin zăpezile eterne de la miazănoapte, cingători și paftale, cupe de aur și brățări și coliere și arme nease-muite, trimise în dar de feluriți principi și mari căpetenii care-și vădeau astfel prețuirea pentru domnul Moldovei și pentru casa lui.

Diicul Buicescu și Radu din Desa erau încă amețiți de priveliștea aceasta cînd fură poftiți să se înfățișeze la măria-sa. În anticamera lui Lupu trecură printre cei zece căpitani care stăteau totdeauna de veghe, iar cei doi halebardieri uriași de la ușă le făcură loc să intre, cu o mișcare scurtă și precisă, ca și cum ar fi fost trași de sfori.

Vasile vodă concedie cu un gest pe cei doi grămătici cărora le dictase pînă atunci, deoarece cu toată dîrdora apropiatei nunți nu-și părăsea o clipă preocupările administrative și diplomatice, ridicîndu-se încet și măreț să-i întîmpine pe boierii munteni. „Măreț“, fu cel dintîi cuvînt care le veni în minte celor doi, căci Vasile vodă, fără să se bucure de o statură impunătoare, știa să-i domine pe cei din preajmă, atît prin felul său de a înălța bărbia și umărul stîng, cît mai ales prin fluidul privirii care izbucnea ca un foc negru de sub sprîncenele groase. Veșmîntul încărcat de broderii aurite cădea frumos pe grumazul lui puternic, nasturii de diamant sticleau ca niște fărîme de soare. Ascultă cu un zîmbet prietenos urările oaspeților, după care îi pofti să șadă și îi examină cîtva timp în tăcere.

— Mare cinste ne face fratele nostru Matei, spuse. Cinste și bucurie, căci iată, ne apropiem nu numai la grijile de obște, ci și într-un ceas de luminare sufletească.

— Ca vecin și prieten, răspunse logofătul Radu, măria-sa Matei vodă ar fi venit însuși să joace la nunta domniței Maria, însă treburile țării nu-i dau răgaz.

— Așa este, încuviință Lupu cu gravitate. Asta-i osînda voievozilor... Însă dacă v-a trimis pe domniile voastre e ca și cum ar fi venit el însuși.

„Ehei, vicleanule, gîndi în clipa aceea Buicescu, puțin a lipsit odinioară să venim noi aicea cu sabia, iar acuma te-ai făcut dulce ca mierea...“

Ca și cum ar fi ghicit gîndurile trupeșului boier, ori poate că îi prinsese licărul din ochii mici și semeți, vodă Lupu urmă gînditor :

— E ca și cum ar fi venit el însuși... Ce bucurie mai mare poate să fie ? S-au schimbat timpurile, s-au șters neînțelegerile dintre noi. Adause apoi, după o mică tăcere, cu privirea atentă și îngrijorată : Spuneți-mi, cum l-ați lăsat pe fratele nostru Matei ? Cum o duce cu sănătatea ?

— Cum s-o ducă, bine, ridică voios din umeri Diicul Buicescu. E zdravăn ca un stejar, cu toate că duce în circă ani bunicei.

— Așa, așa. Tare mă bucur, făcu Lupu și în obraz îi apăru o rumeneală ușoară, abia ghicită prin pielița măslinie. Deie-i Atotputernicul viață lungă și fericită, zise și-și făcu semnul crucii, ca să întărească urarea. Bine că e sănătos. Însă duce în spate ani bunicei, după cum ați spus, iar eu de aceea întreb, fiindcă știu ce grea e povara cîrmuirii chiar pentru unul mai tînăr.

Radu din Desa îl privi țintă, fără sfială, dar nu putu să citească nimic mai mult pe fața voievodului. Rosti cu o grăunță de asprime în glas :

— Matei vodă nu mai e tînăr, însă vrerea și gîndul său sînt mai agere ca totdeauna. Iară noi, slujitorii măriei sale, căznim să ne aducem obolul, cît cu mintea, cît cu fapta.

— Cunoaștem, răspunse cu grabă și surîs vodă Lupu. Cunoaștem cît de bine e gospodărită Țara Românească și avem numai vorbe de laudă. De asemenea nu ne sînt străine străduințele lui Matei voievod de a cîștiga prieteni și de a făuri o alianță creștină. Lucru de mare însemnătate în aceste vremuri... Cu atît mai rău ne-a părut văzînd că aceste străduințe nu dau roadele meritate. Pentru a treia oară, acum în urmă, împăratul german nu a făcut măriei sale decît făgăduieli subțiri și nelimpezi...

Radu din Desa și Diicul Buicescu se uitară unul la altul, împietriți. Ironia la adresa eșecului diplomatic al lui Matei era evidentă, dar nu asta îi uluise, ci faptul că Lupu cunoștea niște lucruri pe care ei le credeau învăluite în cel mai adînc secret. Rămaseră tăcuți, cu privirile în pămînt, fără a îndrăzni să confirme sau să nege acest insucces. Dar Vasile vodă nu aștepta replica celor doi, îi era deajuns că-i pusese într-o situație delicată. Își aținti privirea asupra icoanelor ferecate în aur și argint care acopereau un perete întreg. În același perete se deschidea o

ușă mică, sculptată, prin care, străbătînd un coridor îngust, ajungea drept în biserica Sfîntu Neculai, căci voievodul simțea ades nevoia să se roage. Un amestec ciudat de evlavie și mîndrie îi străluci în ochii noptatici cînd reluă vorbirea întreruptă :

— N-au fost norocite încercările măriei sale Matei vodă, iar noi, cei dintîi, deplîngem aceasta. Însă nemărginită e puterea lui Dumnezeu, și cînd vrea El să se facă un lucru, se face. Tăria creștinătății se va închega așa cum se încheagă oțelul în vatra încinsă. Vatra aceea o vom făuri cărămidă cu cărămidă, boieri dumneavoastră, ascultați ce vă spun. Dorim din tot sufletul să împărțim cu fratele nostru Matei izbînda aceasta și am vrea să cunoaștem cuvîntul său. Dar mai este vreme, vom vorbi despre toate înainte de plecarea domniilor voastre și poate va mai fi și altcineva de față.

— Ce zici, logofete, cum ne-a dat peste nas și cît de fățarnic l-a căinat pe măria-sa ? întrebă Diicul Buicescu după ce se văzură iarăși singuri, la casa unde găzduiau.

— Ce să zic ? îngînă Radu încălzindu-și mîinile la foc și privind țintă în vîlvătaie. Zic că Lupu are ochii lui și urechile lui în Țara Românească. Ba încă foarte aproape de măria-sa, altfel n-ar fi avut cum să știe toate acestea.

— Despre asta nici o îndoială ! necheză Buicescu. Dar care vor fi ochii aceia, să-i scoatem, și urechile acelea, să le tăiem ? Ha ?

— Eu nu știu. Și mă tem că e greu de aflat. Pe mine altceva mă roade acuma... Ce pune oare Vasile vodă la cale ? Are planuri mari, totdeauna a avut el planuri mari.

— Păi da. A tot supt la țîța turcească, dar pesemne că laptele s-a acrit, nu-i mai priește. S-o fi burzuluit sultanul asupră-i.

— Negreșit. Padișahul nu poate privi cu ochi buni nunta aceasta. Dar vorba e în ce se bizuie el pomenind despre marea alianță a creștinilor ? Ce vînturi a simțit că bat ? Și ce așteaptă de la Matei vodă ? Să fie doar o nadă ?

Buicescu își duse mîinile la cap :

— Prea multe întrebări, logofete. Doar necuratul le dă de căpătîi. Rîse cătrănit : Ce să ne mai frămîntăm de-a surda ! Avea dreptate Lupu, mai bine să petrecem și să ne veselim.

...În adevăr, zarva, ațîțarea și veselia apropiatei nunți cuprindeau cetatea de scaun ca o apă vuitoare. Butcile și

rădvanele boierești duruiau fără încetare pe ulițele înghețate, caii focoși, împodobiți cu țarțamuri, scoteau fuioare de abur pe nări și era forfotă mare, căci mazilii și dregătorii mai mărunți, cu jupînese, veneau într-una de prin toate tîrgurile, grăbiți să apuce loc de găzduire pe unde se putea. Se aduceau de prin podgorii butii uriașe cu vin și se cărau saci cu făină pentru pîini și colaci, iar turme întregi și cirezi adăstau tăierea la locurile hărăzite ; se pregăteau pirostrii și tingiri de cîte cinci-șase vedre, căci erau multe guri de hrănit. Prostimea umbla de colo-colo, lărmuind curioasă și nerăbdătoare în așteptarea zaiafetului, îmbrîncită, suduită, călcată în picioarele cailor de străjerii care abia își mai făceau loc prin furnicarul omenesc.

Veneau oaspeți și de aiurea, de pe alte meleaguri, numai obraze alese, dar pînă și pentru aceștia începeau a lipsi adăposturile, într-atît se strîmtase cetatea de năvala cea multă. Adînc tumult stîrni sosirea preafericitului Petru Movilă, mitropolitul din Kiev, care dorise să cunune el însuși pe cneazul lituan cu frumoasa domniță, iar mulțimea îngenunchie în zăpadă la trecerea acestui om sfînt, a cărui faimă acoperise lumea.

Sosirea mitropolitului era semn fără greș că nunta nu mai poate să întîrzie. Ianusz Radziwill trecuse și el hotarul Moldovei, întîmpinat la Hotin de vornicul Toma Cantacuzino. Cînd alaiul principelui se apropie de Iași, Vasile vodă hotărî să-i iasă în cale, după datină. Pesemne că de multe brațe era nevoie ca să duci tablaua cu pîine și sare, fiindcă pe măria-sa îl însoțeau întreaga boierime și vreo cîteva mii de oșteni, aleși dintre cei mai falnici, așa încît convoiul părea o adevărată expediție militară. Se lăsase un ger strașnic, zăpada bătătorită scîrțîia ca sticla sub copitele cailor și soarele învăluia hlamida albă a dealurilor într-o lumină feerică. Radu din Desa și Diicul Buicescu, care fuseseră poftiți între cei dintîi să facă parte din cortegiul voievodal, călăreau la cîțiva pași în urma măriei sale, alăturea cu logofătul Gheorghe Ștefan. Li se înroșiseră nasurile de frig și mantiile îmblănite li se păreau subțiri ca foaia de ceapă.

— Dacă mai umblăm mult așa, o să ne prefacem în sloiuri, bodogăni scîrbit Buicescu.

Gheorghe Ștefan zîmbi ca totdeauna, numai cu obrazul, fără să-și piardă nimbul dureros al privirii :

— Nu mai umblăm mult, cinstite cupar. Iată, s-au întors ştafetele, în curînd vom întîlni alaiul principelui.

— Trebuie să fie rebegit, sărmanul, comentă Buicescu. A bătut cale lungă, prin zăpezi.

— Şi are să mai bată, boieri dumneavoastră. Dar să nu-l plîngem.

— Ha ? Desigur, are să-i fie mai uşor la întoarcere, cu domniţa alături, în rădvan, rînji marele cupar.

— Asta da. D-aia zic să nu-l plîngem. Însă nu pe drumul întoarcerii va purcede prinţul Ianusz, ci a plănuit altfel.

— Altfel ? Cum adică ?

— Aşa, bine. Mă mir că domniile voastre nu ştiţi. Marele hatman o va duce pe domniţa Maria în călătorie de nuntă, aşa cum este obiceiul la nobilii leşi. Are s-o poarte prin ţările şi pe la curţile Apusului, să cunoască şi dînsa dulceaţa şi strălucirea de-acolo.

— I-auzi ! Ferice de ea. Alţii se desfată cu mireasa, apoi o încuie în iatac pentru tot restul vieţii. Vrednic om acest hatman.

Radu din Desa îşi îndreptase spinarea cocîrjată, ascultînd cu luare-aminte spusele logofătului Ştefan. Îşi şterse bruma care-i albea mustăţile :

— În călătorie de nuntă zici, logofete ? Frumos obicei. Ba încă mai mult, prea folositor în împrejurările de faţă. Prinde omul doi iepuri deodată.

— Mai ştii ? făcu Gheorghe Ştefan. Eu, boierilor, am fost cîndva la învăţătură în ţara leşească şi cunosc de pe atunci faima neamului Radziwill. Ei nu sînt numai oameni bogaţi şi nobili, mari căpetenii de oşti, ci au o pricepere deosebită în treburile diplomatice. Am înţeles că marele hatman va merge cu tînăra-i soaţă pe la principii germani, prin Francia, la Veneţia, ba chiar îşi va pleca genunchii dinaintea blagoslovitului cîrmuitor al bisericii papistaşe. Cu dibăcia lui şi cu chezăşiile pe care le are, nimic mai lesne decît să lege pacea. Principele Ianusz îl reprezintă pe craiul Vladislav, iar de-acum şi pe domnul Moldovei, ba poate şi pe alţii, dacă aceia alţii vor primi să grăiască prin gura lui Radziwill.

Diicul Buicescu, care ascultase cu gura căscată, se lovi deodată cu palma peste frunte :

— Doamne sfinte ! Aşadar acesta era înţelesul vorbelor lui Vasile vodă !

— Acesta, frate Buicescule, întări logofătul Radu, uitîndu-se lung după voievod, care se depărtase mult de ei, grăbit să-şi întîmpine ginerele. Iată dincotro bătea vîntul şi...

Se opri, înţelegînd că fusese gata să-şi dea drumul la gură în prezenţa lui Gheorghe Ştefan. Dar acesta întoarse capul către el, cu ochii licărind posomorît din gulerul de blană :

— Şi cît de repede a adulmecat măria-sa vîntul acesta prielnic, nu-i aşa că asta ai vrut să spui, logofete ? Lasă, îl opri cu un gest, nu trebuie să te ruşinezi cînd spui adevărul.

Zicînd aceasta, dădu pinteni roibului care ţîşni ca din puşcă, împroşcînd sfărîmături de ghiaţă cu potcoavele. Cei doi boieri munteni rămaseră în tăcere, tulburaţi de cele ce aflaseră. Frigul devenea tot mai pătrunzător. În zare se arătă ca un stol vineţiu alaiul mirelui, iar printre boierii şi oştenii care-l însoţeau pe Vasile vodă trecu un murmur. Căpeteniile de steaguri dădură porunci repezi şi rîndurile lăbărţate se strînseră la loc, într-o formaţie desăvîrşită. Boierii îşi îmboldiră caii, îndreptîndu-şi trupurile amorţite de frig, căci voiau să se înfăţişeze cu demnitate marelui hatman al Lituaniei. Flamurile fîlfîiau cu semeţie sub cerul alburiu şi deodată pîrîi o salvă de muschete, speriind ciorile şi făcînd să hăuie dealurile dimprejur. De dincolo răspunseră cu o salvă la fel de puternică muschetarii lui Radziwill. Acum puteau să vadă bine alaiul princiar, foarte numeros şi înveşmîntat cu fală. În jurul principelui călăreau şaizeci de scutieri nobili, după care urmau muschetarii, apoi patru sute de lefegii nemţi şi în cele din urmă puzderie de slujitori înarmaţi, peste o mie de oameni cu totul, fără a mai socoti pe cei ce însoţeau lungul convoi de sănii încărcate cu felurite boclucuri şi care abia acum se iveau la orizont.

Cînd fură aproape de tot, cine ştie cum, boierii şi oştenii celor două cortegii călcară consemnul, amestecîndu-se într-un iureş de strigăte şi urări. Vodă Lupu descălecă, strîngîndu-şi ginerele la piept. Boierii se îmbulzeau în jur, dornici să-l privească mai bine pe hatmanul leah. Acesta nu mai era foarte tînăr, ci arăta a bărbat copt, însă bine clădit, cu umeri largi şi picioare puţin arcuite, de călăreţ. Purta cizme înalte şi dolman tivit cu blană roşcată, iar

de sub căciula rotundă, de sobol, priveau zîmbitori doi ochi albaştri ca lacurile din ţara sa de baştină.

Şase zile mai tîrziu, în biserica Sfîntu Neculai, luminată sărbătoreşte de sutele de făclii din sfeşnice şi policandre, Înalt Prea Sfinţitul Petru Movilă, mitropolitul Ucrainei, avîndu-l alături pe vlădica Varlaam al Moldovei şi un întreg sobor de preoţi în odăjdii sclipitoare, puse pe fruntea mirilor cununile subţiri cu cruce de aur, unindu-i pentru toată viaţa prin taina căsătoriei. Perechea porni apoi către uşă, Radziwill înalt, purtîndu-şi cu măreţie mantia lungă de catifea şi privind cu un surîs blajin peste capetele tuturor, domniţa Maria păşind în vîrful condurilor, de parcă nici n-atingea pardoseala, strînsă în rochia albă ca neaua, simbol al neprihănirii, cu văl trandafiriu, spumos şi uşor ca funigeii, şi clătinîndu-şi în mers cerceii mari, de rubin, care-i luceau la sfîrcul urechilor ca nişte picături de sînge.

Afară, mulţimea care tălăzuia, abia ţinută în frîu de şirurile de suliţaşi, izbucni în strigăte atît de puternice, încît acoperi pînă şi bubuitul săcăluşurilor de la curte. O ploaie de bani mărunţi se revărsă din mîna slujitorilor domneşti şi mulţi se grămădiră hămesiţi şi plini de harţag să-i prindă, grăbindu-se apoi către locurile pregătite pentru ospăţul celor sărmani, unde se dădea cep butoaielor şi folfăiau pe foc ceaunele cu carne.

În sala cea mare a palatului se aşternuse masa numai pentru familia domnului, pentru boierii cei mai de seamă şi pentru musafirii de prin alte părţi. Demnitarii valahi fură aşezaţi chiar lîngă solii voievodului Rákoczy, cu care puteau grăi în voie, ca vechi şi bune cunoştinţe. Nu departe de ei se afla Heppelius, trimisul electorului de Brandemburg, om cu faţa cucernică şi severă, de călugăr. Czernitzki, reprezentantul personal al rigăi Vladislav, stătea la loc de cinste, lîngă vodă Lupu şi lîngă miri, iar în capul mesei făceau o pată întunecoasă camilafca cernită şi barba tăciunie a lui Petru Movilă, care-l avea în dreapta sa pe mitropolitul Varlaam, fostul stareţ de la Neamţ, om învăţat şi prieten sufletesc al logofătului Udrişte Năsturel. Veneau apoi la rînd dregătorii de vază, între care Ianache Catargiu, marele logofăt Gheorghe Ştefan, Toma şi Iordache Cantacuzino, Grigore Ureche, fraţii Ciogolea şi alţii încă, stîlpi ai puterii lui Vasile vodă. Argintăria şi cupele de cristal scăpărau în lumina făcliilor înmiresmate, vinu-

rile albe, rozalii sau negre ca păcatul spumegau în carafe şi aroma lor subtilă se risipea în aburii grei şi ispititori ai bucatelor.

Principele Ianusz înfuleca zdravăn, cu o poftă de om sănătos, neîncetînd să se minuneze de savoarea şi noutatea ademenitoare a mîncărurilor moldoveneşti şi deşertînd paharele cu tot atîta vrednicie, fără ca îndrăcitele licori să i se urce cîtuşi de puţin la cap. La răstimpuri, mesenii mai importanţi se ridicau şi ţineau toasturi meşteşugite. Se stabilise fără îndoială un protocol, căci voievodul ţinea morţiş la aceste dichisuri europeneşti, însă nestăpînitul Buicescu, fără să-şi mai aştepte rîndul, învins pesemne de vinul băut, zvîcni deodată în picioare şi înălţînd paharul plin, răcni cît îl ţinea gura :

— Să trăiască mirii ! Dumnezeu să le binecuvînteze casa cu o liotă de copii ! Să trăiască măria-sa Vasile voievod ! Să trăiască principele litvan ! Află, măria-ta, află, slăvite principe, aflaţi cu toţii că stăpînul nostru, Matei vodă Basarab, vă doreşte fericire prin glasul meu şi vă este apropiat ca un frate, dar ce zic eu, ca un părinte !!

Un scutier şopti repede la urechea prinţului, tălmăcindu-i vorbele marelui cupar. Radziwill, ridică la rîndu-i paharul, rostind în latineşte, cu un licăr şugubăţ în priviri:

— Trag nădejde că Dumnezeu va asculta inimoasa urare a lui pan Buicescu, pentru care îi mulţumesc cu mare bucurie. Copiii sînt sarea vieţii, mai spuse, apoi expresia îi deveni gravă : Noi totdeauna i-am purtat respect lui Matei voievod, acest bărbat viteaz şi plin de înţelepciune. Frăţia aceasta e o veche năzuinţă a regelui Vladislav şi a noastră. Facă Atotputernicul ca ea să fie o frăţie a faptelor mari, întru luminarea viitorului şi a sufletelor creştine.

Radu din Desa, care stăpînea latina cel puţin la fel de bine ca principele, prinse uşor tîlcul acestor cuvinte ; înţelesul lor era limpede pentru oricine cunoştea proiectele de curînd înfiripate, iar dacă logofătul ar mai fi păstrat vreo îndoială, i-ar fi risipit-o pe loc privirea atentă şi stăruitoare pe care Lupu vodă o îndreptase asupra lor.

De altfel, nu după multe zile, solii munteni fură poftiţi la o nouă şi lungă întrevedere cu măria-sa, întrevedere la care, de astă dată, fu de faţă şi principele Ianusz. Buicescu şi Radu din Desa, avînd asupra lor două scrisori voluminoase pentru Matei vodă, una de la Lupu şi cea-

laltă de la Radziwill, porniră curînd către casă, petrecuți o bucată de drum de marele logofăt Gheorghe Ștefan, cu privirea lui sumbră, bîntuită de vedenii ciudate.

CAPITOLUL VI

De mulți ani, oasele lui Neculai vel-aga, tatăl măriei sale Vasile vodă, odihneau sub lespedea bisericii Stelea, din Tîrgoviște, lăcaș vechi și aproape dărăpănat de scurgerea timpului. Lupu hotărî să dărîme din temelii zidurile mîncate de ploi și să clădească în loc un măreț așezămînt, care să dăinuie și să uimească prin frumusețe. Împlinea astfel o pioasă îndatorire față de amintirea părintelui său și pecetluia totodată prin bogata-i ctitorie pacea și frăția cu Matei vodă Basarab, înjghebată cu caznă, după atîtea vifore. Consfințirea aceasta cerea din partea lui Matei o faptă asemănătoare. Domnul Țării Românești alese ca loc de zidire Soveja, din ținutul Putnei, și trimise acolo pe cei mai buni meșteri ai săi să înalțe mînăstire mîndră. Nu se zgîrci deloc la bani și avu grijă să înzestreze sfîntul lăcaș cu odoare de preț, spre a-i rămîne numele pomenit și a-i mulțumi astfel Domnului pentru prielnica rază, plină de făgăduință, ce o revărsase asupra celor două țări.

Duminică, 7 septembrie 1645, construcția bisericii Stelea era încheiată de la postament pînă în vîrful cupolei, unde strălucea crucea aurită, și chiar în acea zi avu loc slujba de tîrnosire la care, după cum era firesc, luă parte și măria-sa Matei vodă.

Clopotele noi-nouțe dădură glas melodios și cîntările preoților vibrară puternic în naosul zugrăvit cu multă simțire. Nimburile mucenicilor păreau că plutesc și învie în lumina făcliilor groase cît brațul, ochii lor priveau cu mîhnire și mustrare la deșertăciunile acestei lumi. Matei se închină la iconostasuri și sărută scoarța de aur a evangheliei, împodobită cu pietricele mărunte. Apoi, după o ultimă mătanie, cu sufletul amețit de tămîie și de dulceața întristată mlădiere a troparelor, se îndreptă spre ieșire. Păși pragul, în pridvor, întîmpinat de lumina gălbuie ca o pară coaptă a începutului de toamnă, și se întoarse să

mai citească o dată pisania proaspăt săpată, deasupra căreia străjuia bourul Moldovei :

„Iar acum, cînd mi-a dăruit Dumnezeu domnia Țării Moldovei, am dărîmat acea dintîi sfîntă biserică pînă la temelii și cu ajutorul lui Dumnezeu am început-o s-o zidesc din nou, în zilele fratelui nostru, Io Matei Basarab Voievod..."

„Da, cugetă Matei, Cei de Sus i-au dat lui Lupu domnia și l-a încercat cu ispitiri grele, apoi tot El i-a desferecat inima către împăcare și iubirea de aproapele. Slavă ție, Doamne !"

Se simțea învăluit de o bucurie curată și de speranță ca în vremea tinereții ; drumul vieții lui mergea spre asfințit, în trup i se furișau perfide suferințele și nevolniciile vîrstei, însă dincolo de toate acestea venea un deal verde pe care, în clipa aceasta, credea cu nestrămutare că i-a fost ursit să-l urce înainte de a coborî pentru vecie. Un deal pe care fruntea lui înfiorată va primi cununa de cleștar ca de apă închegată a timpului și a răsplătirii tîrzii și de unde are să vadă, fără părere de rău, turma zilelor lui, albe și negre, părăsindu-l. Valul acesta fierbinte și întăritor care-i scălda sufletul nu zămislea doar din satisfacția împăcării cu Lupu, își mai făcea loc un gînd tainic ca o Bună Vestire, gînd tainic, dar prea întemeiat ; își simți deodată bătaia inimii ca un ciocan de bronz, greu și sonor, înălță fruntea în soarele de Septembrie și boierii din preajmă îl văzură uimiți cum zîmbește depărtărilor.

Potcoavele cailor țăcăneau pe gîrliciul podit cu bolovani rotunzi, alaiul domnesc suia domol înspre curte, undeva, între colinele încă înverzite, se zăreau casele cele noi ale seimenilor, clădite solid și cu rînduială din porunca măriei sale, să aibă vitejii aceia sălașuri bune și să poată fi lîngă el într-o clipită. Era zi de sărbătoare și nu se vedeau polcurile lor împînzind în sus, spre Viforîta, sau pogorînd cu iureș în iscusite exerciții războinice, dar vodă Matei își închipui aceasta cu plăcere și zîmbi iarăși.

Logofătul Udriște nu-l însoțise pe măria-sa la biserică, după cum ar fi fost firesc, ci rămăsese la curte, din porunca lui Matei, avînd acolo treburi mult mai însemnate. Abia descălecase voievodul, lepădînd frîul în mîna unui slujitor, că Udriște se și ivi de sub arcade, ca și cum i-ar fi pîndit de mult întoarcerea. Pe fața logofătului se iviseră zbîrcituri pe care nu le avea odinioară, iar pe la

tîmple parcă îi presărase cineva grăunţe de sare albă, dar ochii lui păstrau aceeaşi dogoare şi limpezime. Vodă Matei îi surîse cu prietenie. Se căscau tot mai multe goluri în jurul voievodului, pieriseră mulţi dintre cei vechi, şi Tudosie Corbeanu şi vrednicul Simă, şi alţii încă, doborîţi ca nişte copaci de viermele timpului. Matei aruncase cu mîna tremurătoare cîte-un bulgăre de pămînt pe sicriul fiecăruia, simţind că odată cu umbrele acestea dispar pentru totdeauna ecouri şi amintiri scumpe din trecutul său. Dar privea cu nădejde la cei rămaşi. Iar între aceştia Udrişte Năsturel se dovedea unul ale cărui servicii greu le-ar fi putut înlocui. Împăcarea cu Lupu, de pildă, lui i se datora în cea mai mare măsură. Ticluise totul atît de bine cu vlădica Varlaam şi cu ceilalţi reprezentanţi moldoveni, procedase cu atîta dibăcie diplomatică, încît îndepărtase toate piedicile care, în pofida bunăvoinţei silite a lui Vasile vodă, ar fi putut să întîrzie tratatul cine ştie cît.

— A sosit ? întrebă cu vioiciune voievodul, apucînd braţul logofătului şi tîrîndu-l grăbit pe sub bolţi.

— A sosit, măria-ta. Se odihneşte o leacă. Am avut de furcă pînă să-i potolesc nerăbdarea. Ceea ce îndrăznesc a povăţui pe măria ta : să nu grăbim prea tare lucrurile. Noi ne mai orînduim gîndurile, iar Ioan Kemeny va înţelege că e nevoit să mai aştepte pînă vine rîndul lui.

— He-he, rîse voievodul, bun meşteşug ai, Udrişte. Dar ce gîndesc eu acum, voi gîndi şi peste un ceas ori două.

— Nu mă îndoiesc, doamne. Gîndul cinstit rămîne statornic. Dar trebuie să luăm aminte încotro se îndreaptă gîndurile principelui.

— Kemeny aduce vreo carte ?

— Nu. Va înfăţişa totul prin viu grai.

— L-ai tras de limbă ?

— Oarecît, măria-ta, şi fără să mă arăt prea curios. Necazurile lui Gheorghe Rákoczy sînt cele pe care le cunoaştem. Am înţeles însă că el a devenit mai neîncrezător, din pricini pe care deasemeni le cunoaştem, răspunse îngîndurat logofătul.

— Aha. Pofteşte-l pe Kemeny să prînzim împreună, Udrişte. Da, ştiu, adause, ştiu că încălcăm o rînduială, dar asta nu ne va micşora cu nimic.

Udrişte ezită o clipă, apoi obrazul i se destinse :

— Înţeleg. Poate că e mai bine aşa. Uneori se cade să mai trecem peste recea şi calculata prevedere diplomatică. Asta cîştigă inimile oamenilor.

Dar la prînzul lipsit de ceremonie, solul voievodului transilvan, deşi mişcat de cinstea care i se făcea, înghiţi cu noduri. Nu-i ardea de mîncare, prea era grabnică şi arzătoare misiunea ce-o avea, dar ca diplomat vechi şi experimentat se stăpîni admirabil. Înţelegîndu-i starea, vodă Matei, după ce li se turnase vin a doua oară, închină pocalul :

— În sănătatea măriei sale Gheorghe Rákoczy. Să-i dea Dumnezeu viaţă lungă şi pace sufletească. Îşi înmuie buzele, apoi suspină încet : Dar după cum vedem noi, negura grijilor îi întunecă iarăşi această pace.

Ioan Kemeny oftă uşurat, căci i se scurta stînjeneala şi frămîntarea :

— Întocmai, măria-ta. Mi-a fost drag totdeauna să vin la curtea Valahiei, între prieteni şi fraţi. Dar acum mă simt tulburat, căci vin cu temeri şi cu veşti neprielnice.

— Zvonul ne-a ajuns cu mult înaintea domniei tale, dar te ascultăm, căci vrem să cunoaştem în amănunt.

— Sub cuvînt că la principatul Ardealului s-au adaus ţinuturi noi, padişahul a cerut încă şapte mii de ducaţi peste tributul anual de douăzeci de mii. Este o povară mult prea grea pentru visteria ţării.

Vodă Matei clătină din cap cu înţelegere :

— Nimic nu poate stăvili lăcomia padişahului. Sac fără fund, prietene Kemeny.

— Aşa este, încuviinţă solul, dar cererea aceasta nu s-a făcut în chip paşnic, ci cu mare asprime şi sub ameninţări sîngeroase. La Dunăre s-a grămădit puzderie de oaste otomană.

— Şi despre aceasta avem ştire, spuse Matei.

— Ştiu că aveţi, i-o întoarse Kemeny zbuciumat, nu se poate să nu aveţi, însă noi am vrea să aflăm cum priviţi toate aceste fapte.

— Cum am putea să le privim, interveni Udrişte, dacă nu cu amărăciune şi cu mînie, aşa cum simte orice popor creştin în faţa cruzimii şi răutăţii păgîne.

Era un răspuns sincer, dar care nu obliga la nimic, şi Matei înţelese imediat tactica logofătului : aceea de a nu-şi lua vreun angajament pînă ce reprezentantul lui Gheorghe Rákoczy nu-şi va deşerta în întregime sacul.

Frecîndu-şi meditativ obrazul, i se adresă lui Kemeny, care tăcuse abătut :

— Poate ar fi mai firesc să ne spui întîi domnia-ta cum vede principele faptele cu pricina.

— Ameninţarea e grea, răspunse solul, şi măria-sa e cu atît mai îndurerat cu cît se vede înconjurat de neprieteni. E limpede că sultanul ţinteşte să-l scoată cît mai repede din scaun. Tocmai de aceea principele Rákoczy a fost adînc nemulţumit aflînd că măria-ta ai dus tratative cu Vasile vodă, fără să-l încunoştiinţezi despre aceasta.

— Nemulţumit ?! făcu Matei plin de uimire. Că am străduit pentru pacea ţării mele ? Au nu voievodul Rákoczy m-a povăţuit într-una să trec peste toate supărările şi să închei prieteşug cu Lupu ? Iar acum este nemulţumit ? Nu pot să înţeleg...

— N-a oprit principele să se reverse pînă la capăt mînia noastră împotriva lui Lupu ? puse Udrişte paie pe foc. Nu ne-a lipsit atunci de ajutorul făgăduit, împiedicînd astfel, cu înţelepciune zicem noi, vărsarea de sînge şi detronarea lui Vasile vodă ? Şi să se arate nemulţumit tocmai acum, cînd domnul Moldovei s-a arătat om de înţeles şi ne-a întins mîna ? Pentru ce ?

Kemeny plecă privirea, devenind stacojiu la faţă. Dar nu era omul care să se dea bătut cu una cu două :

— Măria-sa Gheorghe Rákoczy a rîvnit totdeauna pacea şi înfrăţirea între cele trei ţări. Dar astăzi gîndurile lui Vasile vodă ne par tulburi şi trebuie ţinut seamă de aceasta. Şi încă un prilej de mîhnire şi îndoială i-ai dat măria-ta principelui, ducînd stăruitoare tratative cu împăratul german, care-i este vrăjmaş.

Matei vodă, care-l ascultase răbdător pe transilvănean, îşi îndreptă trupul, răzuindu-şi palmele de muchea mesei cu o mişcare înceată :

— Mai mîhnit de o sută de ori ar trebui să fiu eu, prietene Kemeny. Am admirat pe deplin nobleţea şi măreţia lui Gheorghe Rákoczy şi îi voi fi recunoscător pînă la sfîrşitul zilelor mele pentru că mi-a dat adăpost şi mi-a dat sprijin în contra nedreptăţii. Am încheiat legămînt scris şi l-am iscălit cu sufletul meu, cu sîngele meu, Kemeny ! Iar acuma mă bănuieşte, Doamne, Dumnezeule... Se simte măria-sa împresurat şi ameninţat. Dar eu cum mă simt de atîta amar de ani, Kemeny ? Vai, cîte cărţi i-am trimis

eu voievodului transilvan, în zilele cînd se spărgea volbura peste noi, strigînd fierbinte să nu ne părăsim unul pe altul. Nu totdeauna a răspuns măria-sa cum se cădea, şi m-am amărît, dar am înţeles, căci erau la mijloc interese mari. Dar să mă bănuiască pe mine ? Asta nu pot s-o mai înţeleg.

Impresionat şi stînjenit, Kemeny tăcu o clipă, căutîndu-şi vorbele. Dar Udrişte nu-i dădu răgaz să intervină :

— Cată de te pătrunde bine domnia-ta, fiindcă eşti mintea şi glasul ce vor trebui să-l încredinţeze pe voievod. Noi nu tăgăduim că am purtat tratative cu împăratul Ferdinand, căutînd o înţelegere. Dar am făcut-o fiindcă valul necruţător izbea tot mai rău şi nu găseam nicăieri vreo îmbărbătare. Adu-ţi aminte : principele Rákoczy numai anevoie s-a înduplecat să semneze legămîntul de a ne da ajutor împotriva turcului. În schimb ne-a trimis multe răvaşe dintre care unele ne-au bucurat, altele nu, căci noi primim cu bucurie sfaturi, însă nu porunci. Avem o singură poruncă, de la Dumnezeu, să ţinem piept puhoiului semilunii şi o datorie grea faţă de ţara aceasta a noastră, să o păstrăm slobodă.

Kemeny dăduse în vileag atît situaţia dramatică a lui Gheorghe Rákoczy cît şi suspiciunile acestuia. Îndepărtaseră bănuielile simplu şi convingător, scoţînd totodată în mustrătoare lumină ezitările din trecut şi manevrele nu tocmai demne ale principelui. Era timpul să ia o hotărîre. Matei înţelegea prea bine cît de importantă era pentru Rákoczy această hotărîre, dar îl lăsă pe tulburatul Kemeny să-şi ducă sarcina pînă la capăt. Acesta îşi netezi veşmîntul, străduindu-se să-şi compună o înfăţişare cît mai calmă :

— După cum m-a povăţuit prietenul meu, logofătul Udrişte, am căutat să mă pătrund deplin de aceste vorbe pe care le voi transmite principelui meu cît mai fidel, v-o făgăduiesc. Dar miezul lucrurilor e acesta : măria-sa Gheorghe Rákoczy va trebui ori să îndeplinească cererea sultanului, îngropînd ţara în sărăcie şi greutăţi, ori să se ridice cu armele...

— Ce poate oare să facă un cîrmuitor nobil şi viteaz, care-şi iubeşte supuşii şi pămîntul său ? spuse Matei cu gravitate.

— Dar are nevoie de sprijin, măria-ta însuţi ai recunoscut-o ! Îi vei sta alături ? Aceasta e întrebarea, rosti Kemeny cu faţa brusc învăpăiată.

— Cum, făcu Matei cu mirare, ai avut domnia-ta vreun grăunte de îndoială ? Mă leagă un simțămînt și mă leagă iscălitura mea și pecetea mea, pe care am pus-o fiind cu mințile întregi. Steagurile mele vor flutura în furtună alături de steagurile principelui. Am oaste bună. Kemeny, ai putut să te încredințezi, războinici care știu să țină o spadă și pe care nu-i înfricoșează nimic.

— Lăudat fie Domnul ! spuse Kemeny cu însuflețire.

— Spune-i principelui toate cîte-ai văzut, urmă Matei, du-i făgăduiala și îndemnul meu. Să nu se înspăimînte și să nu cedeze amenințărilor. Cît despre Vasile vodă Lupu, să nu poarte grijă. Încă o dată spun : Ce nutrește Lupu în inima lui nimeni nu se poate lăuda că știe foarte bine. Eu știu însă, și este dovedit, că e om care-și cunoaște interesul. Or nu este în interesul său să uneltească tocmai acum pentru surparea lui Gheorghe Rákoczy. Spune-i măriei sale că vom fi alături... Iar dacă va vrea Cel de Sus, puterile noastre vor crește în chip neașteptat și va fi un vaier de durere pînă-n străfundurile împărăției turcești !

Kemeny înțelese că înflăcărarea lui Matei vodă, vorbele lui pline de speranță, dar oarecum enigmatice au temeiuri ascunse și că voievodul valah știe mai mult decît vrea să spună. Dar neizbutind să obțină vreo precizare în legătură cu aceasta, luă drumul îndărăt, mulțumit de nestrămutata făgăduială.

Zilele următoare Matei și le petrecu într-un soi de neastîmpăr. Era întocmai unui cal de luptă, bătrîn, care ciulește urechile și se încordează auzind în depărtare răpăitul tobelor și mugetul tunului. Inspecta oștile cu de-amănuntul, lăudînd, dojenind și găsind cusururi, își scula uneori dregătorii apropiați în toiul nopții, spre a le împărtăși planuri și rînduieli militare sau administrative atît de limpezi și cuprinzătoare încît boierilor le pierea mahmureala și îi ascultau glasul fierbinte și repezit, pînă cînd glasul acela se micșora cu încetul și amuțea, lăsînd numai ochii măriei sale să ardă ațintiți în depărtare, stăpîniți de un foc mistic și de fiorul unei presimțiri.

Prin felurite iscoade urmăreau pas cu pas toate mișcările trupelor turcești de dincolo de Dunăre. Așteptau un semn, un cuvînt din partea lui Gheorghe Rákoczy spre a-și pune oastea pe picior de război. Însă voievodul Ardealului tărăgăna, mai păstrînd pesemne un firicel subțire de nădejde că va reuși să-l domolească pe sultan fără să tragă

sabia. În schimb, într-o dimineață sosi la curtea Valahiei un nobil polon, Iaworovski. Nimeni nu-l cunoștea pe acest Iaworovski, iar după suita cu totul neînsemnată și după veșmintele nu tocmai bogate și ponosite de drum, cei de la curte fură înclinați să nu-i acorde prea multe semne de respect, socotindu-l un curier oarecare. Dar, spre surprinderea tuturor, măria-sa îl primi fără nici o zăbavă pe leah și avu cu el o lungă întrevedere, la care nu fu admis decît logofătul Udriște Năsturel.

Cei din jurul măriei sale se tot minunau, întrebîndu-se cine-o fi fost leahul cel negricios și cu ce treburi s-o fi abătut la cetatea de scaun, cînd iată că Matei îi pofti la sine pe marele spătar Diicul Buicescu, care îi urmase în dregătorie răposatului Corbeanu, pe postelnicul Cantacuzino, pe Marco Danovici, pe Udrea Doicescu, pe Gheorma, fostul căpitan de călărași, acum mare ban, pe Socol Cornățeanu și pe alții încă, dregători de frunte ai țării și vechi oameni de credință. Poftirea fusese făcută altfel ca deobicei, cu oarecare solemnitate, și înțeleseră astfel că nu e vorba de un sfat obișnuit. Nerăbdarea boierilor creștea, nu știau ce să creadă, vor fi vești bune, vor fi vești rele, se priveau unul pe altul și priveau pereții, cu fețele adumbrite. După mai bine de un pătrar de ceas, se ivi un paj zvelt, cu chip copilăros, și deschise larg ușița de mahon, făcînd loc măriei sale să intre. După cîțiva pași Matei se opri și rămase în picioare, cercetîndu-i cîtva cu privirea. Matei vodă întinerise cu douăzeci de ani, crescuse din însăși făptura lui, din zgîrciurile turtite care îl împuținaseră cu vîrsta și privea la ei înălțat pe o treaptă de văzduh, drept ca lumînarea, cu chipul scăldat într-o lumină frumoasă și mîndră. Se așeză tăcut în jilțul acoperit cu catifea și făcu un semn către logofătul Udriște. Acesta îi înmînă un sul de hîrtie ceruită, de care spînzura o pecete roșie ca sîngele, însă voievodul nu se grăbi să-l desfacă, ci îl ținea strîns în pumn ca pe un buzdugan, în timp ce privirile cu o pîlpîire stranie i se plimbau pe chipurile celor din jur.

— Boierilor, spuse în cele din urmă cu voce foarte limpede, boierilor, bucurați-vă căci a venit primăvara noastră ! S-a ridicat ca un curcubeu sfînt peste cețurile toamnei... Glasul i se frînse ca și cum sforțarea de a vorbi spărsese zăgazul unor simțăminte copleșitoare, anevoie stăpînite pînă atunci. Dar își reveni, săltă iarăși grumazul, cu vinele gîtului încordate : După atîta șovăire și zavistie, s-au

înțeles noroadele să se unească în contra păgînului. Cîrmuitorii creștinătății și-au dat mîinile și vom sfărîma colții viperei care ne înveninează de veacuri. Am aici chezășia scrisă ! strigă ridicînd triumfător deasupra capului sulul de hîrtie cu peceți roșii.

Printre boieri se răspîndi un murmur viu. Postelnicul Cantacuzino, a cărui față măslinie ascundea purpura emoției, grăi cu voce adîncă :

— Facă cerul să se împlinească această nădejde de atîtea ori înșelată.

— Se va împlini, postelnice, rosti Matei cu o calmă îndîrjire. Craiul Vladislav a străduit prin oamenii săi pentru această alianță și a netezit drumul. Se vor porni steagurile șleahticilor poloni și sotniile căzăcești, iar împăratul neamț va trimite în luptă pe raiterii săi neînfrînți. Tunurile de pe corăbiile venețiene sînt gata să scuipe iarăși flăcări și spuză, iar Vasile vodă, ca socru ce este al lui Radziwill, va merge alături de noi. Sînt lucruri închegate și hotărîte, boierilor, am aici mărturia, spuse fluturînd iarăși hîrtia cu peceți. Se va nărui trufia lui Mahomed. A venit primăvara noastră dulce !

În ochii multora luceau lacrimi, se îmbrățișau sărutîndu-se pe obraji ca la sărbătoarea Paștilor, apoi glasurile lor se învălmășeau din nou, căci nu mai putea fi vreo îndoială. Matei vodă întinse brațele, dorind liniște :

— Boierilor, lucrurile sînt hotărîte, precum v-am zis, și s-a făcut legămînt mare. Bineînțeles, va mai fi nevoie de un răstimp pentru pregătirea oștilor. Tocmai de aceia taina trebuie păstrată cu străşnicie. Eu nu vă cer jurămînt, însă cele ce v-am spus astăzi să nu treacă de zidurile acestea.

— Măria-ta, se îmbățoșă Buicescu, atîta lucru înțelegem și noi, că ne tăiem craca de sub picioare lăsînd gura slobodă. Vom fi muți ca piatra.

— Așa vom fi, măria-ta, întări marele armaș Marco Danovici. De taina aceasta atîrnă nu numai mîntuirea noastră, ci interesul tuturor popoarelor creștine. Aici nu încape greșală. Însă eu vreau să întreb dacă s-a hotărît și lucrul acela de tot însemnat, anume cine va alcătui planul de bătaie și va înmănunchea sub comanda lui toate oștile.

— Eu voi fi acela, Marco.

Răspunsul sunase neașteptat de domol, însă lumina severă și orgolioasă care se aprinsese iarăși în ochii voievodului desmințea această moliciune ; Matei nu putea fi bănuit de prefăcătorie, dar cine știe, poate că era un joc capricios al învolburării sale lăuntrice, care îi ințeţea puterile apoi i le sugea ca o lipitoare, astfel că tăria glasului îi trădase tocmai în clipa cînd le împărtășea acel lucru la care gîndise prea mult. Spătarul Diicul Buicescu se prăvăli deodată în genunchi cît era de mătăhălos și greu și apucînd mîna lui vodă o sărută apăsat. Spuse apoi plin de exaltare — dar cam fără șir :

— Măria-ta... Cel mai viteaz între viteji... Cinstea cea mai mare... Te vor pomeni neamurile în veac... Și noi, sub raza măriei tale...

Vorbirea trunchiată, dar sinceră a Buicescului le mișcă și mai mult inimile ; aproape nu le venea să creadă că Matei va fi curînd în fruntea oștilor lumii.

Voievodul îl ridică pe marele spătar, mai mult îl îmbie, căci i-ar fi fost peste putință să salte de jos asemenea munte de om, apoi înălță fuiorul cărunt al bărbii :

— E o cinste care mă cutremură.

Nu mințea. Umerii i se scuturară ca de frig sub hlamidă și prin ochii lui trecu o nălucire, ca printr-o oglindă aburită. Aceasta nu ținu însă decît o frîntură de clipă. Fericita mîndrie a acestei recunoașteri, această încununare supremă a ostenelilor sale era mai presus de șovăiri, iar omul acesta se izbise de toate stîncile vieții și știa foarte bine cît prețuiește el însuși :

— Așa au gîndit principii și cîrmuitorii, ca eu să fiu întîiul oștean. Știu de pe acum cît de grea va fi povara. Însă mă voi sili să fiu demn, iar cît va mai trăi o fărîmă din carnea mea nu voi da îndărăt.

Cu înfierbîntare și cu tot avîntul se plecară la mîna domnului. Dar îndată după ce valul generos al simțirii se mai potoli, vodă Matei aduse vorba despre cele ce erau de rînduit. Cei patruzeci de mii de oșteni pe care Țara Românească îi putea ridica acum în orice clipă erau destul de bine echipați și înarmați. Se cheltuiseră cu aceasta bani grei și mai erau încă de plătit unele datorii : pentru tunuri, pentru postav și ciubote, pentru trei sute de muschete noi, cît și pentru caii de luptă, căci hergheliile înființate din porunca lui Matei nu puteau să acopere în întregime nevoile oastei.

— Să se plătească, spuse voievodul. Să se plătească fără întîrziere, căci voiesc să mai avem încă pe-atîtea arme de foc noi și nu le putem căpăta rămînînd datori în veșnicie.

— Se vor plăti, măria-ta, răspunse după o mică ezitare Radu Fărcășanu, noul visternic al doilea.

— Să se plătească, Fărcășene, stărui vodă, sever. Nu vreau să ne vedem lipsiți tocmai acuma de niște lucruri ce vor fi de mare trebuință.

Banul Gheorma, care părea cuprins de frămîntare, glăsui deodată :

— Măria-ta, ar mai fi ceva... Seimenii sînt buni luptători și oameni de credință cînd îi răsplătești cum se cuvine. Eu îi cunosc, căci am trăit atîta vreme în mijlocul lor. Însă trebuie să privim lucrurile în față, mai ales într-o împrejurare ca asta...

— Ce vrei să spui ? îl întrerupse domnul, încruntat.

— Vreau să spun, măria-ta, că au început a fi nemulțumiți de simbria veche. Drept este, adause în pripă, că măria-ta te-ai îngrijit de ei ca de niște copii, să aibă de toate, însă ei rîd și spun că s-a scumpit băutura. Adevărul este că au ajuns la preț de cînd nu mai contenesc războaiele, și prin alte părți li se plătește mai bine. Am stat de vorbă cu căpitanii lor și m-au îndemnat în mai multe rînduri să mijlocesc pe lîngă domnie a li se da ceva pe deasupra. Eu nu știu dacă am făcut bine sau rău, dar am tot amînat, nevrînd să te supăr pe măria-ta și zicînd că se vor potoli ei. Dar acuma trebuie s-o spun pe șleau : mă tem de neascultare.

— Nu-mi sînt lucruri cu totul necunoscute, banule Gheorma. Știu și eu că prin alte părți au simbrie mai mare. Sînt unii cărora le dă mîna, căci bat războaie mai mult ca să prade... Eu îi iubesc pe oștenii aceștia ca pe copiii mei, cum bine ai spus. Dar ei sînt copiii morții. Curînd vor înfrunta moartea, pe cîmpurile de luptă. Poate că ar fi bine să cugetăm la un spor de plată, acum în pragul furtunii.

— Doamne, îndrăzni Fărcășanu, nu vom putea scoate atîția bani în atît de scurtă vreme. O rămășiță însemnată a birului pe anul acesta n-am izbutit s-o strîngem încă.

— Zoriți s-o strîngem, nu putem aștepta !

Auzi răsuflarea grea ca un pufăit a marelui armaș, își aminti deodată răzmerițele și frămîntările ce se urmaseră în ultima vreme. Fugarii se înmulțiseră. Celor din Ciutăreștii Gorjului, care lăsaseră satul aproape pustiu, le tri-

misese poruncă amenințătoare că de nu se vor întoarce la ocina lor le va tăia urechile. Unii își vînduseră pămîntul și se pomeniseră rumâni fără stare, doar spre a nu putrezi în temniță. Așa se întîmplase cu satele Stănești și Vătășani din Teleorman, cu Șovîrcu și Dîrza din Vlașca, cu Ciorîca din Olt, cu Albeștii Muscelului și cu multe altele... Adause strepezit :

— Firește, fără asprimi din cale afară. Dar stăruiți...

Visternicul nu răspunse nimic. Se lăsase o tăcere stînjenitoare și Matei înțelese fără greutate că porunca lui nu va putea rezolva, ca un cuvînt magic, acele nevoi arzătoare. Aproape 600.000 de galbeni erau cheltuielile țării pe fiecare an. Greu îi strînsese, totdeauna, cu trudă, cu supraveghere aspră, cu severitate. Dar iată, acuma vor trebui și mai mulți. De unde să scoată acum, la repezeală, sporul acesta de plată cerut de lefegii ? Să dea de la el, din banii lui ? Simți cum îi urcă în gîtlej un mîrîit ca de leu încolțit, dar îl întoarse în sine și desfăcu larg brațele :

— Dacă tot nu se încropește deajuns, voi pune de la mine, din veniturile domniei, ceea ce e lipsă. Dar asta numai pentru o vreme ! Să mi se întoarcă din visterie, căci nu voiesc a rămîne cerșetor !

— Țara îți va întoarce, măria-ta ! se însufleți Diicul Buicescu, care tăcuse chitic pînă atunci.

— Bine, să te audă Dumnezeu, spuse Matei încruntat. Pentru astăzi ajunge, boierilor. Mergeți și să se trimită cuvînt vlădicăi Ignatie că îl aștept degrabă.

Nimeni nu se miră de această poftire. Era prea firesc ca în asemenea momente de răscruce Matei vodă să simtă nevoia unui sfînt duhovnic și a unui păstor sufletesc cum era Ignatie Sîrbul. Dar cu toate înclinările lui pioase, nu în acest scop îl chemase voievodul pe mitropolitul Țării Românești.

Vlădica Ignatie se înfățișe fără întîrziere. Aflînd de la Matei vodă vestea apropiatului război cu turcii, cît și tulburătoarea noutate că domnul valah va fi comandantul suprem al oștilor creștine, pe fața fostului călugăr, care în ciuda măririi păstra aceleași trăsături blînde și ascetice, se răspîndi o mare bucurie. Ridică amîndouă brațele, binecuvîntîndu-l pe Matei din adîncul inimii :

— Să-ți insufle Ziditorul întreaga putere și tărie de care ai nevoie, măria-ta, și să te încununeze cu gloria biruinței, deoarece vei fi cel ce aduce mîntuirea tuturor.

— Amin, sfinția-ta și scump prieten. Am voit să împărtășim amîndoi această mulțumire și această speranță, după cum am împărțit cîndva amărăciunile.

— Pentru mine, măria-ta, amărăciunile vechi nu s-au șters. Inima unui prelat este cupa durerilor omenești.

— Crezi că eu le-am uitat ? clătină Matei din cap. Visez cu ardoare la ziua cînd nu vom mai atîrna de voia tartorului de la Țarigrad și cînd vom stăpîni în liniște, cu bărbătească mîndrie, pămîntul nostru și destinul nostru. Vom intra în vîrtej, cu cea mai mare credință. Dar asta nu ajunge, sfinția-ta.

— Știu, răspunse vlădica Ignatie cu un palid surîs. Nădăjduim în Domnul, însă luptăm cu sabia.

— Întocmai. Însă eu vreau să pregătesc din vreme și cu temei această bătălie hotărîtoare. Creștinii de peste Dunăre, între care ai trăit și ai păstorit sfinția-ta, sînt cei mai împilați și așteaptă cu sete slobozenia...

— O, sărmanii, cum așteaptă !

— Dar oare în aceste veacuri de robie și-au pierdut cu totul tăria și curajul ?

— Asta nu, măria-ta. Chinurile, umilirile, aș zice că i-au întărit și îndîrjit. Îi cunosc bine. Însă ce pot face ei singuri, cu hangerul mereu deasupra capului ?

— Așa, murmură gînditor voievodul. Dar mai spune-mi, sfinția-ta, venind încoace, nu ai rupt toate legăturile cu dînșii...

— Cum aș fi putut ? Nevrednic aș fi fost uitîndu-mi frații și uitîndu-le suferințele.

Matei tăcu o vreme. Apoi privi țintă în ochii mitropolitului care nu prea înțelegea încotro bat aceste întrebări :

— Uite ce este, părinte Ignatie... În adevăr, oamenii aceia nu pot face mare lucru singuri. Chiar dacă se răscoală și nimicesc garnizoanele ienicerești, sultanul va trimite îndată asupra lor armii pedepsitoare care-i vor trece prin foc și sabie. Dar cînd oștile creștine unite vor porni lupta, ei nu trebuie să aștepte cu mîinile în sîn ceasul dezrobirii lor, ci să împlînte jungherul în spatele păgînului. Să se ridice cu mic cu mare, sfinția-ta, urmă cu glas întețit și subliniindu-și vorbele prin bătăi surde în tăblia mesei, să se ridice, să pună mîna pe securi și pe torțe, să taie și să pîrjolească, să alcătuiască cete și să se tragă în munți sau la adăpostul pădurilor, iar de acolo să se arunce ca lupii, e știință veche asta ! Să le facă netrai moslemilor,

ușurîndu-ne nouă drumul și grăbind astfel ziua izbînzii, înțelegi ?

— Înțeleg, măria-ta, șopti vlădica Ignatie cu ochii mari și răsuflarea tăiată.

— Atunci spune-mi : ai între slujitorii bisericii și ai sfinției tale oameni isteți și vrednici, în care să te încrezi cu totul ?

— Am, măria-ta. Nu mulți, dar am. Călugări cu credința tare ca stînca. Îi voi trimite acolo fără surle și tobe, să facă ce e de făcut. Dacă se va isca vreo bănuială asupra lor, sînt făpturi în stare să rabde toate chinurile fără să descleșteze gura. Dar nu vor isca bănuieli. Turcii sînt deprinși cu acești monahi rătăcitori : se uită la ei cu silă și dispreț, dar nu le cășunează vreun rău.

— Văd că ai priceput pe deplin, zîmbi vodă. Pornește-i la drum cît poți de repede, nu este nici un ceas de pierdut. Sămînța trebuie aruncată acum, ca să culegem roadele la timp.

Vorbiră îndelung, cu glasuri scăzute, dar pline de dogoarea acelor gînduri îndrăznețe. Mitropolitul plecă schimbat mult la înfățișare, cu pași mari, tinerești și cu ochii sticlind sub camilafcă. Matei rămase pradă unor adînci visări din care îl smulse Dușan, vestindu-l că zlătarii care spălau nisipul aurifer al rîurilor au adus partea cuvenită domniei. Avu o tresărire neplăcută amintindu-și deodată că, luînd asupră-și această măreață misiune va trebui mai întîi și mai întîi să jertfească la temelia ei o parte din bunurile-i pămîntești. Oftă și cu fața posomorîtă îi însoți el însuși pe slujitorii care purtau sacii cu aur în încăperea boltită, fără ferestre, unde se păstra avutul său personal, provenit din roada moșiilor domnești, de la ocne, vămi și felurite dări. Slujitorii plecară. Rămase singur, cu Dușan, care îi lumina cu făclia. Era un aer stătut și mucegăit în tainița aceea, simți că îl podidește năduful. Drugii de aur, casetele cu giuvaeruri, săculeții cu monezi zăceau acolo ca niște lucruri moarte și uitate, din care nici păianjenii nu puteau să se înfrupte. Socoti repede, în gînd, cam cît ar putea să dea pentru plata mercenarilor, se poticni, o luă de la început, apoi renunță și cu o mișcare nervoasă rupse pecetea de pe unul din sacii cu praf de aur. Își cufundă mîinile într-însul, așa cum și le cufunda pe vremea copilăriei în sacii cu făină călduță, abia ieșită de sub pietrele morii. Însă aurul era rece, neprietenos ; simțea cum se lipesc grăuncioarele

fără viață de pielea lui asudată. Închise la loc gura sacului și deodată rămase cu ochii holbați, căci mîinile lui acoperite de pulberea metalică străluceau orbitor în raza făcliei, ca niște mîini poleite, de statuie, și viziunea aceasta fantastică îi înfierbîntă mințile, răscolindu-l asemenea unei prevestiri.

CAPITOLUL VII

În primăvara următoare însă, tocmai cînd alianța închegată cu atîta osteneală începea să capete forță și se făceau ultimele pregătiri, avură loc întîmplări zdrobitoare. Regele Vladislav al IV-lea, care fusese sufletul acestei alianțe, muri pe neașteptate. Varșovia îndoliată, ale cărei catedrale răsunau de cîntări funerare, nu mai gîndea la războiul cu păgînii ; sub atmosfera aceasta de jale începuseră a mocni ca jarul sub spuză alte patimi și înfruntări, seimul polon ținea adunări nesfîrșite, iar frămîntarea aceasta se lățise mult dincolo de hotarele țării, căci erau destui principi care rîvneau la sceptrul abia părăsit de mîna fără viață a lui Vladislav. Voievodul Gheorghe Rákoczy, ale cărui avînturi cutezătoare de odinioară fuseseră înlocuite treptat de o prudență excesivă, părăsise așijderi gîndul de a se împotrivi turcilor, tîrguindu-se cu ei cum putea mai bine, iar venețienii, împinși de interesele lor comerciale și de situația tulbure care se ivise, încheiară din nou cu sultanul un compromis despre care, de altfel, știau bine că nu va dăinui multă vreme.

Matei vodă se pomeni deodată singur, iar mîndria, avîntul și hotărîrea ce se adunaseră în pieptul lui se destrămară ca fumul. Zile în șir nu voi să vadă pe nimeni, umblînd ca o stafie prin odăile tăcute ale palatului, gîrbovit și cu privirile înnegurate. Apoi, încet, încet, puterea îi reveni, luă iarăși în mîini frînele neiertătoarelor treburi ale țării ; dar părea că s-a stins în el o lumină, iar vocea îi suna totdeauna morocănoasă și răgușită. Ocolea sau încheia scurt orice discuție despre eșecul planurilor antiotomane. Aceste planuri nu-i rămăseseră necunoscute padișahului, ca și rolul de căpetenie ce-i fusese rezervat voievodului valah. Matei se văzuse nevoit să cheltuiască sume uriașe pentru a înblînzi cît de cît furia lui Murad, care, mai ales în aceste împrejurări, cînd nu aștepta ajutor de nicăieri, ar fi putut avea consecințe distrugătoare.

Nu împărtășea nimănui aceste crunte dezamăgiri și amărăciuni ce dospeau în el. Singurul către care, în chip ciudat, se simțea ispitit să-și descarce sufletul, era logofătul Udriște, cu toate că acesta nu-i răspundea niciodată prin vane mîngîieri și îmbărbătări, ba îi răscolea și mai rău rănile cu cîte-un răspuns lipsit de blîndețe. Dar poate că tocmai gîndirea clară, înțeleaptă, plină de adevăr și de drojdia nemulțumirii, a lui Udriște Năsturel, era oglinda pe care o căuta el cu neliniște, la răstimpuri, oricît de greu i-ar fi venit să se privească în ea.

Într-o dimineață de vară, al cărei zăduf începea să pătrundă prin ferestrele palatului odată cu guruitul leneș al hulubilor, Matei îl căută pe Udriște în mica lui cancelarie, abia cît o chilie mînăstirească, unde acesta obișnuia să-și rezolve în liniște, fără ajutorul vreunui secretar, treburile mai însemnate ale dregătoriei lui. Cumnatul domnitorului se ridică în picioare, surprins :

— Măria-ta... De ce nu ai trimis cuvînt că ai trebuință de mine ? Lăsam toate și veneam numaidecît.

— Nu, Udriște, nu aveam trebuință de tine. Adică aveam, dar nu așa cum îți închipui tu, răspunse vodă lăsîndu-și capul pe umăr, ca și cum vrejul gîtului n-ar mai fi fost în stare să-l susțină. Îl privi lung : Stai aicea ca un huhurez...

— Doamne, zîmbi logofătul, omul mai are nevoie și de singurătate. Altminteri gîndurile nu i se leagă și nu poate privi în sine.

— Bine zici. Dar nu numai de singurătate are nevoie omul spre a privi în sine, ci și de putere. Să te scrutezi pe tine însuți, anevoios lucru...

— Cîteodată te înfiori și amețești ca lîngă o prăpastie, știu, măria-ta. Te trec năduşelile, ți-e silă, ți-e urît, dar altfel nu se poate. Altfel am trăi ca gîngăniile nepăsătoare care mișună pe un băț, închipuindu-și că urcă în tăria cerului.

Din palid-albicios cum era, chipul voievodului se făcu galben ca șofranul. Nu știu dacă această cugetare înbrățișează filosofic adevărurile vieții, sau este o săgeată țintită de Udriște drept în inima lui. Strînse dinții și cîteva clipe

înlăuntrul său se dădu o aprigă bătălie. Deodată încordarea i se topi. Oftă din rărunchi :

— Întocmai aşa am umblat şi eu, Udrişte, năzuind în sus. Iar fără veste am zărit ţărîna umedă sub mine, nici la un cot.

— Eu nu pentru măria-ta am spus ce am spus, se apără logofătul împreunîndu-şi mîinile. M-am gîndit la toţi oamenii.

— Iar eu sînt om, Udrişte. Poate mai slab decît mulţi. M-am prins în mreaja unor ambiţii, a unor visuri de mărire, din care m-am deşteptat gol şi părăsit.

— Doamne, spuse logofătul cu gravitate, abia acum te laşi măria-ta pradă unor gînduri neprielnice. Ceea ce s-a pus la cale atunci a fost întru binele ţării şi al creştinătăţii şi pe toţi ne doare că s-a spulberat acel vis.

— Binele ţării, da... Dar a fost şi trufia.

Pe faţa lui Udrişte se arătă iarăşi zîmbetul palid şi mîhnit :

— Sîntem supuşi slăbiciunilor.

— A fost şi trufie... Sînt un moşneag trufaş, îngînă Matei ca şi cum n-ar fi auzit nimic, cu privirile aţinite în albul peretelui.

Logofătul Udrişte tăcea îngîndurat, dar îl văzu pe voievod frecîndu-şi braţul stîng cu chipul schimonosit brusc de durere şi fu cuprins de nelinişte :

— Măria-ta nu te simţi bine ? Să-l chem pe doftorul Benedetto ?

— Lasă-l în pace pe Benedetto. Doftorul le ştie pe-ale sale, eu pe-ale mele. Poate Benedetto să-mi întoarcă tinereţea cu leacurile lui ? Ori să-mi tămăduiască rănile sufletului ? Să-mi învieze tovarăşii morţi ? Să mă facă să zburd iarăşi ca un mînz, prin păşunile verzi ale vieţii ? Nu poate. Da, mă străpung durerile ca nişte scoabe înroşite... Sînt bătrîn, Udrişte. E legea neîndurată a firii. Şi încă pot zice că am un crîmpei de noroc : eu, unul, încă mă aflu în viaţă, încă mă bucur de lumina soarelui şi de foşnetul ierbii, pe cînd mulţi dintre oamenii timpului meu au coborît sub pămînt. Oamenii timpului meu, şopti cu buzele uscate şi crăpate de chin. Dar mai este oare timpul meu ?

— Măria-ta, răspunse Udrişte, nimeni nu se poate lăuda că este timpul său, ci omul cată să fie al timpului : să-l înţeleagă şi să lucreze după cum i-o cere.

Voievodul rămase o vreme cu capul plecat şi mai mult simţi decît auzi foiala stingherită a logofătului. Se ridică în picioare şi-l opri pe Udrişte care sărise să-l ajute :

— Lasă, nu este nevoie. Mă aşteaptă Duşan. Rămîi şi săvîrşeşte-ţi lucrul tău.

— Nici eu nu mai zăbovesc aici, doamne.

— Da, înţeleg... Te aşteaptă bucoavnele tale şi manuscriptele tale pline cu iluzii, slovele vechi în care colcăie frămîntarea veacurilor şi din care curge mierea înţelepciunii, zugrăvită cu umbre şi scîntei... O, cum te pizmuiesc, Udrişte, şi cît aş fi voit ca lumea mea să fie lumea acestor plăsmuiri...

Se întoarse în odaia sa împovărat de aceleaşi simţăminte dureroase, zbuciumate. Suferinţele trupeşti i se mai alinaseră, dar spectrul bătrîneţii şi al părăsirii păşea pe urmele lui ca un cîine flămînd pe care nu izbuteşti să-l alungi. Se vedea copleşit de vîrstă şi însingurat ; moartea îi răpise făpturi credincioase, îi răpise cea mai întăritoare speranţă a vieţii lui, pe firavul şi dulcele Mateiaş. În curînd n-avea să mai fie nici dînsul, destinul ţării se va sprijini pe alţi umeri, iar întrebarea care-l zgîndărea cel mai adînc era dacă umerii aceia fi-vor destul de vrednici.

Cînd i se anunţă sosirea marelui spătar Diicul Buicescu, îşi zise : „Uite-l că vine. Vine ca şi cum ar fi ştiut la ce mă gîndesc." Fiindcă după îndelungi şi sterpe căutări, după zadarnica rugăminte ce i-o făcuse împăratului Ferdinand de a-l trimite la sine pe Nicolae Pătraşcu, fiul răposatului Mihai vodă, Matei îşi oprise privirea asupra rudei sale Buicescu, hotărînd să-i fie urmaş la tronul Ţării Româneşti. Contribuise la această hotărîre şi doamna Elina, cu sfaturile ei. Poate că întîia dată Elina greşise, Matei păstra un fior de îndoială, căci prea de multe ori Diicul se arătase lacom, certăreţ, înclinat spre uşurinţă şi nedreptate. Era însă devotat domniei şi avea o însuşire de căpetenie, aceea că era neşovăitor, iar cînd i se încredinţa un lucru îl ducea pînă la capăt, cu hotărîre, trecînd peste orice stavili. „Va fi oare deajuns aceasta ?" se întreba uneori Matei, ros de viermele grijii. Lui, unul, mai mult i-ar fi plăcut Constantin Şerban, fecior de voievod şi acela, e drept că nelegitim, dar oricum, os de domn, iar pe deasupra ager la minte şi oştean priceput. Însă Diicul împreună cu alţii aduseseră dovezi de netăgăduit că odrasla lui Radu Şerban urmăreşte să-i ia tronul încă în viaţă fiind şi să-l

îndepărteze ca pe un vreasc netrebnic. Cuprins de un val de mînie, îl crestase la nas pe cutezătorul serdar, scoțîndu-l din dregătorie și surghiunindu-l. Nu regreta aceste măsuri aspre, orice voievod, în locul său, ar fi făcut la fel văzîndu-se amenințat de șarpele trădării, dar îi părea nespus de rău că datorită nesăbuinței lui Constantin Șerban i se năruise încă o dată nădejdea de a avea un urmaș strălucit.

Pe cînd prefira prin minte toate acestea, marele spătar vorbea într-una, cu glasul lui puternic ca un nechezat, ce-i amintea de credinciosul Calif, căruia de asemeni îi albeau ciolanele cine știe pe unde. Îl asculta cu un zîmbet pierdut, cînd deodată tresări înțelegînd că Diicul ajunge iarăși la sîcîitoarele sale cereri, pomenind despre niște necazuri cu o moșie, despre obștea de moșneni, despre pîri, judecăți și altele. Ridică brațul, posomorîndu-se :

— Lasă astea, Buicescule. Despre astea, altă dată. Acuma nu mă simt în apele mele și nu am mintea destul de limpede ca să înțeleg bine.

Marele spătar privi cu mirare și îngrijorare fața domnitorului :

— Măria-ta ești obosit sau bolnav ?

— Și una și alta, Buicescule. Mă surpă boala și vremea, mă tîrăsc la vale ca pe un buștean putrezit. Simt eu.

— He-he-he ! necheză iarăși spătarul. Ce-mi aud urechile ? Ducă-se pe pustii asemenea închipuiri. He-he-he ! Măria-ta ești verde, o să ne îngropi pe toți.

Matei simți ca pe-o ofensă deosebirea ca de la cer la pămînt dintre înțelegerea mîhnită a lui Udriște Năsturel și voioșia grosolană cu care-l încuraja Buicescu, dar nu putea să se supere și nici să schimbe el purtările acestui om cam din topor, dar fidel și sincer. Urmă ciugulindu-și cu nervozitate mustața :

— Nu e vorba numai despre sănătatea mea, Buicescule. Dar știi cum s-au întors toate în rău. Sultanul se încruntă iarăși la noi ca o harpie și mă tem că toate străduințele noastre de a-l îmbuna să nu fie de-a surda. Mă tem că va trebui să ridicăm paloșul, să ne apărăm, și tocmai acuma brațul meu e vlăguit, iar nicăierea nu vedem un reazim.

Pielea groasă de pe fruntea spătarului se încreți ca un burduf gol, semn de profundă cugetare. Știa prea bine cît de mare e primejdia în aceste zile, însă avea o judecată simplă și nu-și pierdea cumpătul atît de lesne. Grăi cu destulă chibzuință :

— Reazimul cel mai bun e țara și sînt oștenii. Și apoi eu cred că nu e pierdută orice nădejde. Vasile vodă s-a pus și el rău cu turcii și își teme scaunul. Pe Gheorghe Rákoczy sultanul îl hărțuiește fără încetare. Dacă măriile voastre v-ați uni tustrei n-ar mai fi nevoie să le căutați în coarne leșilor și nemților, ați avea putere destulă să duceți lupta. Măria-ta îi ai pe lefegii aceștia viteji, care văzîndu-te în fruntea lor s-ar năpusti și asupra diavolului.

Înflăcărarea spătarului aprinse simțirea lui Matei ca o torță ; din mohorît și agitat cum era se pomeni dintr-o dată cu sîngele zvîcnindu-i la tîmple. O, de-ar putea izbîndi spusele lui Buicescu ! Țara Românească, Transilvania și Moldova luptînd laolaltă ! Trei ramuri înlăcrimate de seva aceleiași tulpini, înălțîndu-se spre soare și sfărîmînd negura împilării străine...

Dar fără veste imaginile acestea se amestecară, începură să tremure ca o nălucire, apoi se șterseră cu totul, lăsînd în urmă doar sentimentul zădărniciei și inima rece, pustiită. „Iarăși mă sumețesc, își zise. Sînt un moșneag trufaș. Locul moșnegilor e la biserică, acolo e curățirea și pacea." Simți deodată nevoia aprigă să se roage și în minte i se năzăriră zidurile albe și mîndrele bolți ale Arnotei, cea atît de dragă inimii lui, pe care o împodobise și o înzestrase cu mare osîrdie. „Trebuie să merg la Arnota, gîndi cu înfrigurare, să îngenunchez acolo, în casa Domnului, să aflu mîngîiere și tărie pentru toate cîte vor mai veni". Și hotărînd astfel, se învioră ca prin farmec, iar privirea i se însenină, spre marea mulțumire a spătarului.

În ziua aleasă, cortegiul domnesc porni la drum în răcoarea plăcută a zorilor. Obezile cîntau subțire, potcoavele cailor țăcăneau cu veselie pe șleaul bătătorit și uscat. În caleașca din frunte călătorea măria-sa, care-l poftise alături pe Diicul Buicescu. Pîntecosul spătar prinse pe nesimțite să moțăie rezemat de colțucul de mătase. Vodă Matei își pironi privirea pe dealurile peste care luneca lumina verii ca un șuvoi. Lespedea aceea care-i apăsa inima de o bucată de vreme era încă la locul ei, grea și nemilostivă, dar simțea cum încolțește în el, ceas după ceas, puterea de a o clătina și îndepărta, iar în sîmburele ochiului îi renăștea încă sfioasă raza bucuriei, ca un altoi binecuvîntat.

Pîlcuri de copaci se iveau grăbite în marginea drumului, făpturi uriaşe, zburlite în pieptarele lor de frunziş, şi piereau îndărăt, cu un foşnet scurt şi neînţeles. Păsări de cenuşă se risipeau în văzduh, apoi se întrupau iarăşi şi cădeau la pămînt, bulgări fără sunet. La urcuşuri mersul caritei se încetinea, caii răsuflau greu, sforăiau şi îşi scuturau capetele sub asaltul roiurilor de gîze. În acele clipe toate îşi redobîndeau înfăţişarea firească, păsările se făceau iarăşi păsări, copacii copaci, iar fîntînile fîntîni.

După un asemenea urcuş, ajungînd în şaua prelungă şi umbroasă dintre două măguri, Matei porunci să oprească, deoarece locul era îmbietor şi simţea nevoia să-şi mai desmorţească mădularele. Opriră şi celelalte caleşti ; puţinii boieri care-l însoţeau se apropiară de voievod :

— Voieşti să ospătezi ceva, măria-ta ? întrebă cu nevinovăţie Diicul Buicescu.

Lui Matei nu-i era foame, dar ştiind cît de mîncăcios era Buicescu nu voi să-i strice inima şi încuviinţă. Îmbucă puţin, dar refuză cupa cu vin şi ceru apă rece, de izvor, pe care o bău cu nesaţ. Plutea liniştea şi o moliciune blîndă peste locurile acelea ; cîte-o arătare de nor alburiu şi ghebos se prelingea pe cerul albastru şi doar crengile ulmilor se zbăteau în răstimpuri, clătinate de vînt. Din pădure se auzi deodată un lătrat răguşit care se apropia, iar printre copaci se iviră cîteva oi albe şi seine. Berbecul cu coarne îmbîrligate îşi scutură talanga, privind cu ochi mici şi răi la oamenii din poiană. Îndată se ivi şi ciobanul, dar străjerii domneşti care împînziseră de jur împrejur îi făcură semne poruncitoare să se depărteze de acolo. Uimit şi speriat de apariţia acestor oşteni în locuri pe care le cunoştea pustii, omul rămase stană, cu cîinele la picioare mîrîind furios. Un străjer porni încruntat către el. Matei, care văzuse totul, simţi o veselă pornire şi un ciudat neastîmpăr. Îi făcu semn lui Duşan, care aştepta lîngă el, neclintit ca trunchiurile copacilor :

— Spune-le să-i dea pace. Să se apropie omul acela. Să vină la mine, Duşan.

Păstorul se pierduse de-a binelea cu firea văzînd acele feţe boiereşti, nu înţelegea de ce mai întîi îl alungaseră, iar acum îl chemau şi călca şovăitor, cu căciula în mînă, împins de la spate de străjerul cel încruntat. Apropiindu-se la cîţiva paşi, îl văzu în faţa lui pe Matei, şezînd pe un trunchi retezat acoperit cu o cergă, cu dolmanul subţire descheiat la gît şi ţinîndu-şi cuca de mătase în poală, căci se lăsase cu creştetul gol în bătaia soarelui. Ca într-o fulgerare îl cunoscu pe voievod şi căzu în genunchi, îngînînd cu greutate : „Măria-ta..."

Rămase astfel, cu ochii plecaţi. Chiar aşa, grămădit la pămînt, se cunoştea că e un bărbat înalt şi bine clădit.

— Ridică-te, îi porunci vodă.

Omul se ridică încet. Era în adevăr foarte înalt, avea umeri largi, spatele drept, iar numai încreţiturile ca de pergament ale feţei şi ţeasta pleşuvă în jurul căreia creşteau în neorînduială viţe colilii îi trădau vîrsta înaintată.

— Şezi colo, pe bolovanul acela. Mă doare gîtul uitîndu-mă în sus, la tine. Eşti cît o clopotniţă.

Boierii rîseră. Omul se aşeză cu băgare de seamă, şi cît mai cuviincios posibil, frămîntîndu-şi în pumni cuşma fumurie. Avea ochi negri, licăritori, care pesemne fuseseră tare frumoşi odinioară. Cu toate că umblase prin pădurea jilavă, straiele îi erau curate şi îngrijite, iar cămaşa de pînză grosolană albă ca omătul, rămăşiţe ale unei vechi deprinderi şi ale tinereţii lui de bărbat falnic. Vodă Matei îl privi cu plăcere :

— Cum te cheamă, moşule ?

— Lisandru, măria-ta. Lisandru a lu' Ion Soare.

— Cîţi ani ai ?

— Am sărit de optzeci, măria-ta.

— Nici nu s-ar zice, Lisandre. Mulţi înainte.

— Asemeni şi măriei tale, sănătate şi viaţă lungă să-ţi dea bunul Dumnezeu.

Omul răspundea scurt, dar limpede şi curgător ; era încă pradă emoţiei, însă bunăvoinţa şi blîndeţea măriei sale îl îmbărbătau, începuse a-şi regăsi cumpătul.

— Te-au înspăimîntat oştenii mei ? îl ispiti vodă.

— Nu, măria-ta. Drept este, m-am mirat că ce să caute aici. Dar nu m-am înspăimîntat, căci tîlhar nu sînt, iar de oştit am oştit şi eu la vremea mea şi am purtat paloş şi za de oţel.

— Mîndru oştean trebuie să fi fost, Lisandre. Şi cînd s-a petrecut asta ?

Privirea bătrînului rătăci cîtva prin negura verde a pădurii.

— De mult, măria-ta. În vremea lui Mihai vodă, cel viteaz. Ne-am bătut cu păgînii şi l-am urmat pe crîncenul

voievod peste munți, pînă-n cetatea de la Alba Iúlia, unde s-a încoronat el peste toate țările.

— Ai fost acolo ? spuse Matei cu glasul încălzit și mișcat. Și eu am apucat a sluji sub acest mare războinic. Se cheamă că am fost tovarăși de arme, Lisandre.

— Ce se potrivește, răspunse Lisandru ridicînd din umăr cu modestie. Eu am fost glotaș, iar măria-ta căpetenie...

— Ba nu, ba nu, se împotrivi voievodul, sîngele dăruit e aidoma, și al glotașului și al căpeteniei. Tăcu o vreme, privind mioarele berce care înaintaseră fără sfială și retezau iarba din jur cu dinții lor galbeni. Cîte oi stăpînești ?

— Douăzeci, cu berbece cu tot, măria-ta.

— Cam puține...

— Atîtea a dat Dumnezeu, răspunse omul cu o scurtă și aspră întunecare.

Matei îl privi cu luare aminte :

— Cîți sînteți în casă ?

— Nouă suflete, măria-ta. Eu cu baba mea, fiu-meu, Ion, noru-mea și vreo cinci nepoți. Fiu-meu, ăsta, cînd a fost luat la robotă, s-a prăvălit un copac peste el și i-a fărîmat piciorul. De-atuncea nu mai e bun decît să împletească nuiele, cu muierile și cu țîncii. Pămîntul, cum vezi și măria-ta : pe-aici îs dealuri, nu putem semăna cine știe ce. Doar oile astea ce ne mai hrănesc. Avem și o sfoară de livede, însă rodul nu prisosește cu mult peste dări...

Imboldul luminos și bunăvoia de la început a domnitorului se risipiseră. Pajiștea i se păru ofilită și încenușată. Venea spre el, odată cu freamătul frunzelor, o înăbușeală grea și acră, de putregai și simțea că vîntul îi așază pe umeri un lințoliu nevăzut, a cărui răceală fioroasă îi pătrunde pînă în inimă. Boierii se posomorîseră și ei, se lăsau cînd pe un picior, cînd pe altul, plini de nerăbdare. Lisandru a lu' Ion Soare plecase bărbia în piept, înțelegînd deodată că, furat de acele întrebări prietenești, a vorbit mai mult decît trebuia, supărîndu-l pe măria-sa.

— Cum se cheamă satul vostru, Lisandre ?

— Uliești, măria-ta. Cătun mic, o mînă de gospodării...

Ridică ochii cu teamă spre voievod, dar nu văzu pe fața acestuia nici mînie nici amenințare, ci doar o tulburare grea, ca de apă nerodnică, iar în clipa aceea îl cuprinse un simțămînt nou, nu îndrăzneala sau desnădejdea, ci un fel

de liniște nepăsătoare, liniștea celor ce nu mai au mult de pierdut, și repetă umezindu-și buzele :

— Cătun mic, o mînă de gospodării. Ne ajutăm în de noi după cum putem, și ar trebui să ne simțim bine în această pace și sub cerul lui Dumnezeu. Dar nu sînt toate după cum ar trebui și după cum ar vrea omul.

— Vorbește mai lămurit. De ce nu poate fi așa ?

Omul oftă. Acea bătrînească stăpînire de sine de mai înainte îl părăsise cu totul, grăia în el robul copleșit și tîrît de valurile vieții.

— Cum să fie, măria-ta ? Birul pe satul întreg s-a hotărît la două sute de galbeni pe an. Eu cu ai mei plătim nouă galbeni și cincizeci de aspri. Mult, măria-ta. Taman cît ar costa o pereche de boi și un porc gras. Cum să ne fie sufletul împăcat ?

— Atîta știți ! gîfîi Buicescu aprins la față. Atîta știți, să vă plîngeți de dăjdii, dar de nevoile țării nu vă pasă nici cît negru sub unghie !

— Taci, Buicescule ! Nu ți-am îngăduit vorba ! îl opri Matei cu atîta asprime, încît spătarul se învăpăie și mai tare. Spune, Lisandre. Deșartă-ți inima. Fără nici o teamă. Vreau să știu ce e în inima ta.

— Păi ce să spun, măria-ta ? Ce să spun ? Nouă ne pasă de nevoile țării, la fel ca fiștecăruia. Știm că este de plătit haraciul greu, că e trebuință de oaste, că se fac drumuri, că se clădesc cetăți și cîte și mai cîte. Nouă ne pasă de țară. Dar și noi sîntem ai țării acesteia. Noi ce să facem ?

— Chiar într-atîta vă este birul de împovărător ?

— Nu este numai birul, măria-ta. Mai sînt și dijma, și gorștina, și vinăriciul, și robota... Cîte nu sînt... Iar dacă nu le plătim pe toate, cădem în șerbie, ne amenință șerbia. Am fost slobozi de cînd ne știm și nu voim să se întîmple una ca asta.

— Nici n-are să se întîmple, Lisandru a lu' Ion Soare. N-are să se întîmple dacă veți trudi ca și pînă acum, cu vrednicie. Știm că nu vă este ușor, nimănuia nu-i este ușor, urmă voievodul cu glas care s-ar fi voit înțelegător, dar suna lipsit de vlagă și de convingere. Noi de aceea ținem oaste ca să puteți lucra voi fără teamă de pîrjol și măceluri, cum se întîmpla odinioară. Știm că nu vă este ușor... Însă nădăjduim că vor veni și timpuri mai bune.

— Și noi ținem nădejdea aceasta, doamne, răspunse omul. Dacă ar muri nădejdea, am muri cu toții. De multe

ori ne-a luat-o vîntul din fața ochilor, tocmai cînd licărea mai tare, dar s-a întors de fiecare dată, ca berbecul acesta în staul, mai spuse, fără să-l privească în față pe măria-sa. Privirea lui luneca pe lîngă chipul domnitorului așa cum vorbele acestuia lunecaseră mai înainte pe lîngă inima lui : Părintele Epifan, de la sihăstria Jugurile, a săpat în vîrful acelei coaste — și arătă cu mîna undeva, în depărtare — a săpat fîntînă limpede, a pietruit-o și a pus lîngă dînsa căuș de lemn, iar într-un comănac a legat toacă de frasin cu ciocănele, ca tot călătorul care își potolește setea să toace, dînd slavă și mulțumire lui Dumnezeu. Noi toți care urcăm coasta și ne stingem arșița la fîntîna aceea, batem toaca în pustietate, pătrunși de evlavie. Aude Atotputernicul ? Nu aude ? Asta nu putem ști. Sîntem păcătoși, căci nimenea nu e fără păcate, și poate că nu avem ascultare la Ceruri. Dar pentru arșița necazurilor noastre nu se găsește nimeni să sape vreo fîntînă, iar și mai dihai glasul nostru nu putem cunoaște înainte de moarte dacă este auzit sau nu, întocmai ca toaca părintelui Epifan. Însă nădăjduim.

Chipurile boierilor se umbriseră și arătau pline de uluire după acele cuvinte pe care moșneagul cu oile le rostise dar nimeni nu îndrăzni să deschidă gura înainte de a vedea ce zice și ce face măria-sa.

Măria-sa nu zise nimic. Pe frunte i se iviseră cîteva broboane de apă, poate din pricina dogoarei, însă privirea îi căta peste lăstărișuri zgribulită și înghețată ca de un mare frig lăuntric. Rămaseră cîteva clipe astfel, într-o deplină tăcere, stricată numai de foșnetul vîntului. Berbecul cu coarne răsucite behăi o dată scurt și răgușit. Matei tresări și-i făcu semn Buicescului, care înțelese îndată și, scotocindu-se sub caftan, înmînă voievodului o pungă mică, de mătase. Spătarul nădăjduia în taină că un galben sau doi vor fi prea deajuns spre a milui un păstor sărac și pe deasupra rău de gură, însă Matei îi întinse acestuia punga cu totul :

— Ține, Lisandru al lu' Ion Soare. Să-ți mai alini nevoile.

Șovăirea bătrînului fu mai scurtă decît licărul unui amnar. Vîrî punga în sîn fără grabă, apoi, la fel de încet, cu mișcările acelea grave, reculese, ale oamenilor simpli cînd sărută ferecătura icoanelor, luă mîna voievodului și o duse la buze. Cînd ridică fața, ochii îi înotau în lacrimi.

Poate că plîngea de bucurie și recunoștință, căci generozitatea lui Matei îl sălta deodată deasupra necazurilor. Iarăși poate că lacrimile lui izvorau din durerea nelecuită a întregului său neam, durere față de care darul măriei sale era asemenea unei biete picături de ploaie, înghițită de un pămînt secetos.

*

Cînd intrară pe porțile Arnotei, se iscă o forfotă tăcută, cuvioșii monahi, în frunte cu starețul, grăbiră să-l întîmpine pe măria-sa cu toată cinstea. Matei se îndreptă spre sfînta biserică, unde slujba se urma după tipic, netulburată de sosirea lui. Pășind către strana domnească prin fumul albăstriu, cu miros de ceară și de tămîie, simți ațintite asupră-i privirile heruvimilor de pe ziduri și picătura de sînge ce se scurgea pe fruntea Osînditului de sub cununa de spini luci ca un rubin în văpaia sfeșnicelor. Un călugăr tinerel, cu barba ca puful, plecat peste foaia evangheliei, citea cu glas subțire, dar înalt și mlădios :

— „Să ne rugăm pentru cei ce ne iubesc și pentru cei ce ne urăsc..."

Matei vodă se simți răscolit pînă-n adîncul ființei, într-atît îi păruseră cuvintele acestea de neașteptate și răsunătoare. „Iată bunătatea și măreția divină, își spuse. Noi urîm și blestemăm și ucidem cu sabia, iar dacă uneori mai împreunăm mîinile pentru sănătatea celor dragi, niciodată nu găsim sublima putere de a ne ruga pentru vrăjmașii noștri. Niciodată... Ziditorul ne arată calea, singura care îl scoate pe om dintre fiare și dobitoace, calea mărinimiei, însă noi umblăm la fel de orbi și sîngeroși, sugrumîndu-ne în numele adevărului. Dar cine oare, urmă să cugete cu zbucium, cine oare este atîta de volnic încît să se lepede de toate deșertăciunile și să se ridice pînă la cuvîntul Dumnezeiesc ? Numai un sfînt este volnic..."

Și ajungînd la această încheiere, căzu în genunchi lîngă treapta altarului, ale cărui uși rămîneau închise și mute sub scînteierea aurie a făcliilor.

În uriașa cuhnie a mînăstirii focul ardea cu vîlvătăi apocaliptice, iar mirosul ațîțător al bucatelor se răspîndise prin toate ungherele. Podelele trapezei fuseseră frecate lună, iar pereții împodobiți cu cetină, să se bucure inimile călugărilor, ca într-o zi de sărbătoare ce era. Însă pentru

măria-sa şi boierii care-l însoţeau, pentru egumen şi mai marii mînăstirii, se pregătise masa la arhondaric. Fraţii în ascultare întindeau şi netezeau feţele de borangic, rînduind cu mare pricepere tacîmurile abia scoase din sipeturi, în vreme ce stareţul însuşi trepăda de la bucătărie la cămări şi la beciuri, muştruluind chelarii şi pivnicerii, grijind ca la ospăţul domnesc să nu lipsească nimic din tot ce aveau ei mai bun. Crapi de cîte cinci, şase ocale, buturi de căprioară, gîşte fragede şi potîrnichi se rumeneau în frigare, sau la cuptor, în vasele lor de lut, stropite cu sos de mirodenii ; la mijlocul mesei se grămădeau găvane cu icre, castroane cu brînzeturi şi talgere cu afumături, iar în carafe aburea vinul gălbui şi gros ca untdelemnul, aşa încît tuturor le lăsa gura apă. Însă iarăşi fură nevoiţi să înghită în sec şi să-şi mai înfrîneze nesaţiul pîntecului, deoarece se dădu zvon că Matei vodă doreşte să se spovedească.

Se uitară unii la alţii, oftînd resemnaţi şi înţelegători, iar părintele Gherasim, cuprins de o mare emoţie, fiindcă nici nu visase el să fie duhovnicul voievodului, dădu fuga să-şi pună odăjdiile.

Faţă în faţă, Matei vodă, cu capul plecat şi umerii încovoiaţi şi spătosul duhovnic, căruia sutana stătea gata să-i plesnească, rămaseră o vreme în tăcere. În cele din urmă, părintele Gherasim îşi drese glasul, învingîndu-şi stînjeneala :

— Măria-ta, Dumnezeu ne cunoaşte sufletul pînă-n toate ascunzişurile. Lui nu-i putem ascunde nimic. Însă mărturisirea şi căinţa se adeveresc prin viu grai, aşa este lăsat.

— Pentru asta am venit, părinte Gherasime, răspunse voievodul, smuls ca dintr-o toropeală. Dar mă năpădiseră gîndurile. E ciudat cum se învălmăşesc şi se aburesc toate, tocmai cînd ai vrea să vorbeşti limpede, fără şovăire. Pesemne fiindcă adevărul e crud şi anevoios. Prea ne-am deprins cu făţărnicia.

— Încearcă, măria-ta, îl îmbie preotul cu blîndeţe. După aceea vin ele şi limpezimea şi uşurarea.

— Cunosc învăţătura şi pravila creştină din fir a păr, sfinţia-ta. Însă mi-e peste putinţă să cîntăresc care e păcatul meu cel mai greu, să-l dau întîi pe acela în vileag.

— Aceasta nu are însemnătate, zîmbi duhovnicul.

— Mărturisesc păcatul trufiei, părinte. M-am socotit mai presus decît alţii şi mai bun decît alţii, fără să fiu. M-a umplut trufia ca pe un vas, răspîndindu-şi în mine otrava dulce.

Părintele Gherasim chibzui cîteva clipe :

— Trufia are canon aspru, măria-ta. Însă mă tem nu carecumva să răstălmăcim... Sînt rînduieli pămînteşti pe care însuşi Dumnezeu le-a poruncit şi le oblăduieşte. Una este trufia deşartă şi alta este fala unui voievod. Semeţia unui voievod este de trebuinţă, ca să se facă ascultat şi respectat. Cîrmuitorul nu poate fi un schivnic.

Ca şi cum n-ar fi auzit vorbele duhovnicului, Matei şopti cu ochii aproape închişi :

— Am săvîrşit şi păcatul urii şi al mîniei, sfinţia-ta. Am scrîşnit şi m-am împîclit, am văzut iarba ca purpura...

— Măria-ta, spuse Gherasim strîngînd evanghelia la piept, măria-ta, iarăşi mă simt înclinat să cad la îndoială. Cel ce şade acum înaintea lui Dumnezeu şi a nevrednicului său slujitor este voievodul ţării. Ţara are vrăjmaşi destui, şi ura împotriva acestora este o datorie blagoslovită.

— Cuvîntul Domnului spune să ne rugăm şi pentru vrăjmaş.

— Nu şi pentru vrăjmaşul ţării, pentru cel ce caută să ne înrobească pămîntul şi să ne strice credinţa. Pentru răuvoitorul ţării atîta putem să ne rugăm : să-i risipească Prea Înaltul răutatea şi ticăloşia, îndreptîndu-l pe calea umilinţei.

Matei ridică fruntea, privindu-l ţintă pe duhovnic şi rosti supărat :

— Eu am venit aicea să lepăd poverile sufletului şi să îl plivesc de buruieni. Dar nu apuc să deschid gura, că sfinţia-ta îmi afli îngăduinţă, ca unui copil neştiutor.

Părintele Gherasim se schimbă la faţă, dar răspunse cu un soi de dîrzenie smerită :

— Măria-ta, lasă duhovnicul să judece. Poate că greşesc arătîndu-mă cruţător, dar o şi mai mare vinovăţie mi-aş lua pe cuget osîndind ceea ce nu este decît prea firesc.

— Fie. Nu cutez să învăţ eu pe cel uns cu mirul Domnului. Am nedreptăţit, părinte... Mă asculţi ? Voind să îndrept, am nedreptăţit. În orbirea mea am zărit cîte o geană de lumină şi m-am dus într-acolo. Deodată am simţit că pricinuiesc durere pămîntului pe care calc şi i-am auzit

geamătul. Mulțimile au așteptat de la mîna mea ocrotire. M-am silit să le-o dau. Am străduit să fie lumină și statornicie. Am voit să rămînem mănunchi, să nu ne pierdem. Însă cîteodată nu văd decît prăpastie, nemulțumire și hulă. Astfel de semne și înțelegeri sînt clipe de chin înfricoșat. Singura mea alinare este că am voit binele, și nu răul.

— Iată că măria-ta însuți cauți acuma îngăduință.

— Așa este, oftă Matei, tulburat. Ceartă-mă, sfinția-ta, cheamă ispășirea mîntuitoare.

— Legea lui Dumnezeu este iertarea.

— Nu și a oamenilor...

— Nu a tuturor oamenilor.

— Mulți mă vor huli, se vor înverșuna și vor striga, iar eu îmi voi frămînta inima, fără să cunosc cît rău am făcut și cît bine.

Părintele Gherasim ridică ochii înspre cupola cu nimburi cețoase a naosului, ca și cum ar fi căutat acolo învățătură și ajutor. Cînd îi pogorî, fața lui rotundă, blajină, părea iluminată și maiestoasă ca a sihaștrilor de odinioară :

— Slujba măriei tale e o slujbă grea ca a nimănuia, iar în vremurile acestea nici înțelepciunea regelui Solomon nu ar ajunge. Greșalele măriei tale eu nu am căderea să le măsor, ci doar să mă rog pentru iertarea lor. Roagă-te și măria-ta, roagă-te fără preget, căci acesta e singurul mijloc de tămăduire a sufletului. Poate că te vei mai zbuciuma și te vei îndoi. Cel ce cîrmuiește nu este niciodată ferit de greșeală, dar însemnat este să precumpănească gîndul cel bun. Măria-ta păstorești țara gîndind la înălțarea ei, și la ziua de mîine. Este un țel vrednic, pe care Dumnezeu și veacurile îl vor pune în balanță cu omeneștile slăbiciuni. Ridică fruntea, măria-ta, nu te lăsa copleșit.

CAPITOLUL VIII

Moartea regelui Vladislav al IV-lea năruise o alianță **pusă la cale cu eforturi mari** și generoase. Dar consecințele **acestui întristător eveniment** nu se opreau aici. Obștescul **sfîrșit al craiului polon** avea să ațîțe, asemenea unei pale de vînt întunecat, **un întreg tumult** de patimi ce mocniseră

multă vreme sub cenușă, prefăcîndu-le în vîlvătaie. Se zămislea pe căi întortocheate și obscure un adevărat cuibar de vipere de foc, o crîncenă împletire de vanități, de pofte și interese politice ce aveau să ducă la pîrjol și la vărsare de sînge și în care rolul de căpetenie urma să-l joace o făptură gingașă, cu suflet nevinovat, abia ieșită din zburdăciunea copilăriei.

Făptura aceasta era Ruxandra, odrasla cea mică a lui Vasile vodă Lupu și a Tudoscăi.

La moartea maicii sale, Ruxandra abia împlinise zece ani. Ecaterina Circaziana, noua doamnă a Moldovei, ar fi îngrijit-o ca pe propria ei copilă, căci avea inimă bună și simțitoare. Însă tocmai atunci Vasile vodă se pusese rău cu turcii. Nunta Mariei cu principele Radziwill, dușman al semilunii, stîrnise mare fierbere la Stambul. Exista un singur mijloc de a adormi bănuielile lui Murad și a-i da o chezășie : acela de a lăsa zălog, în mîinile păgînilor, pe unul din vlăstarele sale. Nefericitul Ioan murise în drum spre Brusa, după cum știm. Așa încît, nu mai rămînea decît Ruxandra. Cu inima strînsă, Lupu o mînă pe neștiutoarea copilă către depărtările Țarigradului.

Sultana Kiosem o îndrăgi numaidecît pe Ruxandra cea dezghețată la minte, zglobie însă plină de blîndețe și supunere. Se purtă cu ea fără nici o asprime, căta să-i îndulcească viața și îi puse dascăli pricepuți, veghind ea însăși ca odrasla voievodului ghiaur să-și desăvîrșească harurile. Trecură anii. Fecioara dobîndi însușiri dintre cele mai alese, farmecul ei spori, făcînd-o să devină o adevărată perlă a saraiului împărătesc.

Numai cît necazurile părintelui său cu Poarta otomană nu se micșoraseră de fel. Aplecarea lui către poloni, tainicele sale legături diplomatice cu țarul Moscovei, jocurile politice în care Lupu se arunca pătimaș și plin de ambiție șubreziseră cu totul încrederea și oblăduirea pe care sultanul i le acordase odinioară. În asemenea împrejurări, prudența îi dicta să-și caute prietenii și legături cît mai puternice, care să-l pună la adăpost de mazilire și de urgie. Însă nu era numai atît. Dincolo de prudență vîlvoreau visurile lui aurite care, deși tinerețea lui amurgise demult, îl mistuiau la fel de nedomolite.

Așa se face că în mintea lui Lupu încolți gîndul acela iscusit. O domniță cum era Ruxandra, fragedă, frumoasă, cu purtări nobile și cu zestre bunicică, nu se găsea pe toate

drumurile. În persoana lui Radziwill avea un ginere de neam, bogat și influent. Însă cu toate rangurile lui, Radziwill nu putea năzui să conducă destinele Poloniei. Pentru Ruxandra, Lupu voia un adevărat cîrmuitor, un cap încoronat, sau măcar un principe de sînge, care să moștenească într-o zi o coroană și la al cărui cuvînt să se ridice oștile ca un stol. Odată luată această hotărîre, Vasile vodă ceru unuia dintre cei mai vestiți pictori italieni să facă portretul fetei, spre a-l arăta eventualilor pețitori, și începu să ducă tratative pentru răscumpărarea Ruxandrei. Ca să-și aducă fiica înapoi, la curtea Moldovei, era nevoie de peșcheșuri mari și de cheltuieli nemăsurate. Dar merita să facă aceste jertfe, căci prin ele punea temelie unui viitor strălucit.

Moartea rigăi Vladislav distrusese o alianță, iscînd patimi, ambiții și frămîntări...

La Varșovia, în sînul dietei, ale cărei adunări se urmau zi de zi fără nici un rezultat, se iscau asemenea certuri și tulburări, încît vuia toată țara. Principalii candidați, care se socoteau îndreptățiți să ridice sceptrul Poloniei, erau principele Karol, fratele mai mic al răposatului rege, principele Ian Kazimir, precum și fiul lui Sigismund al III-lea, craiul de la Buda. Acestora trei li se alătură însă pe neașteptate un al patrulea, cu șanse dintre cele mai mari, fiindcă nenumărate glasuri și argumente se ridicau în favoarea lui. Acest al patrulea pretendent era Gheorghe Rákoczy, voievodul Transilvaniei.

Deși înaintat în vîrstă și cu sănătatea lăsînd de dorit, Rákoczy își susținea drepturile cu o îndîrjire de leu, deoarece coroana Lehiei era o prea mare ispită spre a se lepăda cu ușurință de ea. Reprezentanții principelui transilvan lucrau cu sîrguință și dibăcie, făcînd să sporească din zi în zi perspectivele victorioase ale stăpînului lor.

Lupu vodă, care urmărea cu viu interes dezbaterile din seim, cîntărind sorții fiecărui candidat, hotărî să nu mai piardă timpul. Trimise așadar solie la Gheorghe Rákoczy, propunîndu-i-o pe Ruxandra drept soață a fiului său cel mai mic, Sigismund, căruia îi cam venise vremea să se însoare. La rîndu-i, bătrînul voievod trimise în Moldova pe Ioan Kemeny pentru a discuta amănuntele acestei pețitorii princiare. Plin de însuflețire și speranță, Vasile vodă făgădui viitorului cuscru tot ajutorul pe care putea el să i-l dea întru izbînda străduințelor sale : mari împrumuturi bănești, ajutor de oaste, precum și posibilitatea de a trece prin Moldova și de a ocupa, la nevoie, prin forță tronul vacant al Poloniei. Kemeny se întoarse în Ardeal cu portretul Ruxandrei, o admirabilă miniatură, pe care văzînd-o, tînărul Sigismund simți că i se aprind călcîiele. Iată însă că, simțindu-se din zi în zi mai rău, Gheorghe Rákoczy trecu în lumea drepților, mergînd să-i țină de urît bunului rege Vladislav.

După această întîmplare, interesul lui Lupu pentru proiectata căsătorie se răci deodată. La stăruitoarele mesaje ale lui Sigismund, domnul Moldovei nu găsi, pentru a-l refuza, decît străveziul pretext că boierii săi și căpeteniile bisericii se pun împotrivă, deoarece băiatul este papistaș. Motivarea aceasta cusută cu ață albă îi umplu de furie pe transilvăneni. Multă vreme neamul Rákoczy n-avea să uite greaua jignire pe care i-o adusese Lupu vodă.

Rînd pe rînd, atrași de frumusețea vestită a fetei, de obîrșia ei, precum și din dorința de a-l înhăma cît mai strașnic pe Lupu la carul intereselor polone, doi mari nobili din Țara Leșească cerură mîna Ruxandrei : contele Potocki și cneazul Wisznowiecki. Vasile vodă îi respinse însă și pe ei, cît mai diplomatic cu putință.

Așadar nici Sigismund nici polonii nu avură parte de nurlia moldoveancă, crescută în saraiurile de la Constantinopole. Viitorul ei urma să fie cu totul altul, încă nebănuit, iar ambițioasele planuri ale lui Vasile Lupu vodă, printr-una din acele stranii întorsături ale ursitei, aveau să capete un curs tragic și nefast, plin de vîrtejuri

*

De mai bine de trei veacuri viețuiau mîndri și viforoșii cazaci pe pămîntul Ucrainei. Fuseseră slobozi ca păsările cerului ; hergheliile și cirezile lor colindau fără opreliște lărgimea stepelor, în stanițe domneau îndestularea și aspra voioșie. Se bucurau de rodul cîmpiei mănoase, pescuiau în apele Niprului și nu ascultau decît de Dumnezeu și de hatmanul ales de ei dintre căpeteniile cele mai vajnice.

Dar iată că brațul de fier al Republicii polone se întinse asupra lor și din oameni liberi, cazacii deveniră supuși ai regelui de la Varșovia, care se grăbi să le pună tot felul de îngrădiri și să le fixeze dări grele. Panii po-

lonezi le luară cu japca pămînturile cele mai bune ; pînă și cel mai mărunt șleahtic se simțea îndreptățit să se poarte cu ei ca un mare senior, umilindu-i și împilîndu-i. Regele polon le luă dreptul de a-și mai alege hatmani, hotărînd el însuși cine anume este demn să dețină această dregătorie, iar ceea ce puse vîrf la toate, fu dorința înverșunată a craiului și a episcopilor leși de a le stîrpi vechea lor credință pravoslavnică și a-i trece pe toți la catolicism.

Traiul acesta plin de ofense și nedreptăți, pierderea pămînturilor și a privilegiilor de odinioară, prigoana religioasă îi nemulțumeau adînc pe cazaci. Nemulțumirea creștea și se răspîndea ca focul, lua forme tot mai violente, pînă cînd, pe la 1646, întreaga Ucraină înălță steagul revoltei. În fruntea acestei uriașe răzmerițe se afla Bogdan Hmelnițki, al cărui nume, nu peste multă vreme, avea să facă să șovăie și să se umple de amărăciune pînă și cele mai viteze inimi ale șleahticilor.

Hmelnițki era fiu de hatman și slujise o vreme sub ordinele contelui Potocki. Dar într-o bună zi își părăsi stăpînul și se pierdu în întunecimea stepei. Știa să se facă ascultat, iar îndîrjirea lui, setea lui de sînge atrăgea în juru-i tot mai mulți părtași, dornici de răfuială și de libertate. În scurt timp, Bogdan Hmelnițki se pomeni căpetenia unei armate considerabile. Stăpîniți de o mînie cumplită, cazacii ardeau conacele panilor, le pîrjoleau semănăturile, le necinsteau femeile și îi mînau în robie ca pe vite. Cîteva castele întărite fură distruse și garnizoanele polone nimicite.

În fața acestui val amenințător, republica polonă hotărî în sfîrșit, după multe tărăgăneli, să trimită oști pedepsitoare împotriva răsculaților. Dar fiindcă, pe de-o parte, subapreciaseră forțele lui Hmelnițki, iar pe de alta căpeteniile acestor oști nu se înțelegeau prea bine între ele, campania fu un adevărat dezastru. Destoinicul și vicleanul zaporojean, pe lîngă trupele lui proprii de cazaci și gloatele de țărani, își asigurase sprijinul tătarilor lui Islam Gherei, care-i urau de moarte pe poloni și aveau vechi pricini de răfuială cu aceștia. Armia polonă, și așa neîndestulătoare, era mereu slăbită, deoarece unitățile de cazaci înrolați cu anasîna sub steagul regelui dezertau în masă, alăturîndu-se lui Hmelnițki. În cea dintîi înfruntare, la Korsun, în 26 mai 1648, cu tot eroismul și cu toată priceperea militară a tînărului Ștefan Potocki, polonii fură

înfrînți și însuși comandantul lor căzu cu gîtul străpuns de o săgeată. Urmă altă înfrîngere, tot atît de răsunătoare, la Pilawce, în 23 septembrie, același an. La asediul castelului Zbaraz, garnizoana polonă izbuti să păstreze fortăreața, dar cu prețul unor pierderi imense și al unor suferințe supraomenești. În bătălia de la Zborow, din zilele de 15 și 16 august 1649, oștirea polonă înregistră unele succese, dar lipsită, cum era, de tunuri și de pedestrime, nu fu în stare să meargă înainte pînă la izbîndă, astfel că regele, pentru a pune capăt măcelului și chinului, fu nevoit să încheie o pace întru totul favorabilă cazacilor, spre marea desnădejde și rușine a cneazului Ieremi Wisznowiecki, care ținea morțiș să continue lupta.

Bogdan Hmelnițki ajunsese un adevărat erou, un simbol al puterii căzăcești libere, un stăpînitor temut și respectat. Însă cei ce-l vedeau de aproape erau cuprinși de groază. De-a lungul acestor cumplite hărțuieli, pîrjoluri și fapte sîngeroase, firea lui se înăsprise și mai mult și căzuse în patima beției. La reședința de la Pereiaslavl, înconjurat de vechii lui lupători duhnind a votcă și a sudoare de cal, ca și de tătarii pe jumătate sălbatici, punea la cale chefuri atît de deșănțate, încît după ce se dosmeticea, se minuna el însuși de cîte a putut să facă. Între două chiolhanuri, ținea judecăți — sfîrșite adesea printr-o execuție sumară — dădea porunci militare și îi primea pe solii străini, căci de cînd ajunsese mare hatman al Ucrainei, voievozii din vecinătate socoteau înțelept să-i acorde toată cinstea cuvenită, iar însăși Matei vodă al Țării Românești și Vasile vodă al Moldovei, ademeniți o clipă de gîndul că își vor putea face din viteazul Hmelnițki un aliat puternic împotriva semilunii, trimiseseră la dînsul mai multe ambasade, pentru a încheia legături prietenești. Înveșmîntat în mantii scumpe, cu fața buhăită, purtînd pecetea cruzimii și a desfrîului, hatmanul zaporojean își silea oaspeții să bea rachiu arzător ca para focului din cupe mari, de aur, jefuite de prin castele și îi făcea o deosebită plăcere ca, sub chiar privirile înalților oaspeți, să-i umilească în asemenea hal pe reprezentanții poloni, cu care pe-atunci ducea tratative, pînă ce fețele acestor nenorociți păleau și ochii li se umpleau de lacrimi.

Dar băutura și relele apucături nu-i întunecaseră mintea lui Hmelnițki. Mîndru, sălbatic, brutal, hatmanul cu-

geta cu aceeaşi limpezime şi şiretenie la treburile lui politice şi personale.

Bogdan Zenobi Hmelniţki avea un fiu, Timuş, la care ţinea ca la ochii din cap şi căruia spera să-i lase hătmănia, după moarte. Dar mai înainte de a-şi da duhul, voia să-l vadă căpătuit, şi cît mai bine cu putinţă. Îi ajunseseseră şi lui la urechi zvonuri despre marea frumuseţe a Ruxandrei. Aşadar i se năzări deodată gîndul că domniţa aceea ar fi numai bună pentru Timuş al său. Fără să mai piardă timpul, trimise solie la Iaşi, cu o cerere în căsătorie, formulată destul de curtenitor, însă plină de ameninţări ascunse.

Fără îndoială, la temelia hotărîrii hatmanului stăteau deopotrivă vanitatea şi interesul politic, căci dacă nunta se făcea, Moldova ar fi fost una cu Ucraina căzăcească.

Primind cererea lui Hmelniţki, vodă Lupu rămase ca trăznit, iar inima i se umplu de presimţiri negre. Avu totuşi curajul să-l refuze pe zaporojean, arătîndu-i că Timuş nu este prinţ de sînge, ci un fiu de cazac, şi că oricum, turcii ar dezaproba această căsătorie, ceea ce i-ar pune tronul în primejdie. Contrar aşteptărilor, Hmelniţki nu se supără primind acest mesaj neplăcut, ci izbucni în rîs şi îşi expedie solii îndărăt, înspre Moldova, cu aceste vorbe : „Spuneţi-i voievodului că şovăirile lui glumeţe ne-au înveselit tare mult. Timuş al meu va veni cu o suită de mii de nuntaşi să-şi ia mireasa."

Şi se ţinu de cuvînt.

În septembrie 1650, la hotarul Moldovei se iviră cele dintîi podgheazuri tătăreşti. Islan Gherei avea o socoteală grea şi afurisită cu Vasile vodă, căci nu cu mult înainte, hoardele de mîrzaci ce se învîrtejeau pe lîngă Nistru fuseseră lovite şi spîrcuite de moldoveni, care le luaseră întreaga pradă şi-i sloboziseră pe robi. Urdiile se împărţiră în două : o parte apucară pe la Soroca spre Suceava, cealaltă pe la Orhei şi Lăpuşna, înaintînd către mijlocul ţării. Cuprins de spaimă, Vasile vodă îşi porni familia şi carele cu scumpeturi înspre Cetatea Neamţului, prin codrul de la Cîpoteşti, iar el însuşi puse tabără în mijlocul aceluiaşi codru, mare şi des.

La Iaşi, măria-sa lăsase abia o mînă de darabani, pentru apărarea curţilor. Nohaii şi zaporojenii pîrjoliră întreaga aşezare, prefăcînd-o în cenuşă, şi jefuiră tot ce le cădea în mînă. Cu groaza în suflete, sărmanii tîrgoveţi se

aciuară pe unde puteau, mai ales prin mînăstirile cu ziduri groase şi porţi întărite, la Trisfetitele şi în alte părţi, însă mulţi îşi pierdură viaţa în această vîltoare de sînge şi foc.

Sălbaticii năvălitori începeau a cuprinde ţara întreagă, trecînd oamenii prin ascuţişul sabiei, luînd cu ei turme, tamazlîcuri şi bucate şi mînînd în robie femei şi copii. Vasile vodă nu putea nădăjdui ajutor de la polonii slăbiţi de lupte şi de neînţelegeri, iar de la turci cu atît mai puţin. Cu inima strînsă, trimise deci la căpeteniile căzăceşti o solie cu daruri bogate, făgăduind că va da negreşit fata lui Timuş, numai să i se îngăduie un mic răgaz pentru pregătire.

Cerînd acest răgaz, Lupu mai păstrase totuşi oarecare nădejde, care, în cele din urmă, nu-i fu înşelată. Bogdan Hmelniţki nu respectase nici o clipă condiţiile păcii pe care o iscălise cu mîna lui. În fapt, răzmeriţa nu încetase, steagurile de cazaci loveau cînd ici, cînd colo, viaţa şi avutul şleahticilor din marginea ţării erau primejduite fără încetare. Vaierul funebru reînvie ca prin minune orgoliul Republicii şi stinse certurile dintre magnaţi. Mikolaj Potocki, hatmanul coroanei, strînse la Cameniţa, chiar lîngă hotarul Moldovei, o armată uriaşă, pregătindu-se iarăşi de luptă. Înfruntarea decisivă avu loc la Beresteczko, în luna iunie 1651, iar oastea lui Hmelniţki fu înfrîntă de astă dată.

Vasile vodă oftă uşurat.

Dar craiul polon, dînd iarăşi dovadă de o inexplicabilă slăbiciune, în loc să-l hărţuiască fără răgaz pe neîmpăcatul său vrăjmaş, încheie pace cu acesta. Hmelniţki rămase mai departe hatman al Ucrainei şi prima lui grijă fu să-i amintească voievodului moldovean de făgăduiala făcută, ameninţîndu-l că de nu şi-o va ţine, îl va tăia în atîtea bucăţi, încît nimeni nu va fi în stare să-l mai lipească la loc, cum a fost. Totodată, pentru ca ameninţarea lui să nu rămînă vorbă goală, se şi pregăti să pornească asupra Moldovei, cu putere de oaste. Timuş mergea înainte, cu 12.000 de cazaci şi 5.000 de tătari, sub ascultarea lui Nuredin mîrza, fratele hanului. Îl urma, la o distanţă nu prea mare, însuşi bătrînul Hmelniţki, cu o armie încă şi mai numeroasă. Vasile vodă ceru în grabă ajutor de la poloni. Trupele lui Potocki ieşiră în întîmpinare, dar fură măturate de uraganul căzăcesc. Lucru pe care văzîndu-l amă-

rîtul voievod, merse el însuși în calea lui Timuș, și îl asigură că îi va da fata fără nici o zăbavă, poftindu-l la Iași, să facă nunta, dar rugîndu-l totodată să-și lase războinicii dincolo de Nistru, spre a-i cruța pe bieții pămînteni de spaimă și răutăți.

Prin Soroca și Sculeni, Timuș intră în Moldova însoțit numai de 3.000 de cazaci, și sosi la Iași într-o vineri, la 29 august 1652. Duminică avu loc nunta, iar vineri, 6 septembrie, tînărul cazac porni spre cetatea Rașcovului, ducînd cu sine prețioasa și resemnata lui pradă, pe care soarta ca și ambițiile nemăsurate ale tatălui său o loviseră cît se poate de crunt.

Mîhnirea lui Lupu trecu însă repede. Despre Matei vodă îi venise știre că este bolnav și vlăguit, nemaiavînd zile multe. Întocmai deci o carte către padișah, cerînd să i se dea lui și sceptrul Țării Românești, făgăduind pentru aceasta bani grei, și arătînd că dacă bătrînul voievod, care se află cu un picior în groapă, va încerca totuși să-i stea împotrivă, el nu va solicita ajutor de oaste turcească, deoarece o are pe a ginerelui său.

Sultanul Murad fusese ucis în urma unui complot. Împărăția era cîrmuită de un copil nevîrstnic, dar cîrmuită numai cu numele, căci adevărații conducători erau vizirii cei bătrîni, unși cu toate alifiile. Aceștia își dădură îndată seama de primejdia ce-o înfățișa propunerea lui Lupu, deoarece oștile moldo-valahe, unite cu armia căzăcească, se puteau întoarce într-o clipă împotriva semilunii. Astfel că nu se declarară de acord, cu toate că făgăduielile domnului moldovean erau grozav de ispititoare. Vasile vodă nu se descurajă însă, socotind împotrivirea turcilor numai o scurtă amînare a proiectelor sale, căci oricum, vecinul său Matei n-avea s-o mai ducă mult.

CAPITOLUL IX

Mistuit de arșiță și chinuit de dureri, Matei vodă nu se mai ridicase din pat de săptămîni întregi. Fața i se scofălcise și ochii i se înfundaseră în găvane ca niște tăciuni aproape stinși, ce abia mai licăreau, la răstimpuri.

Doborît de suferința neîncetată, se cufunda uneori într-o toropeală ce nu era nici somn nici leșin și din care ieșea cu o zvîcnire de spaimă, cu privirile căutînd neliniștite în semiobscuritatea odăii sîmburele de lumină al candelei, singurul semn că viața încă mai pîlpîie, în el și în jurul lui.

Doctorul Benedetto făcea tot ce-i stătea în putință pentru a ușura suferințele bolnavului și a-l întrema cît de cît, însă această continuă șovăire, pe muche de cuțit, între viață și moarte, ajunsese să-l descurajeze și pe el.

După o asemenea stare tulbure, Matei se dezmetici în faptul dimineții, ieșind ca dintre malurile unei ape întunecate și unsuroase. Auzul lui prinse cîteva șoapte nelămurite, pași vătuiți, simți în nări un miros vag de oțet cu mirodenii. Întoarse capul cu greutate, gîtul îi era un butuc de lemn, și printr-o despicătură a draperiei zări o geană de lumină ca o rază de speranță. Așadar trecuse noaptea, toate înviau și se ridicau cu sîrg și recunoștință către făclia soarelui. O undă de aer înviorător se furișă de undeva, mîngîindu-i fața. Încercă să-și amintească ceva uitat, să se gîndească la ceva alinător din trecutul său, dar nu izbuti și sforțarea păru să-l istovească. În urechi îi suna un vuiet depărtat și undeva, într-un ungher al închipuirii, îi nălucіră izvoare limpezi, de munte, și poieni rotunde, cu iarba frăgezită de rouă. Zîmbi fără să deschidă ochii și gîndurile i se învălmășiră.

Cînd deslipi genele, în odaie se făcuse iarăși întuneric. Dormise oare întreaga zi ? Ciudat și neștiutor somn ! Nici candela nu mai ardea. Uitaseră s-o aprindă ? Se sfîrșise uleiul în potirul de sticlă ? „Doamne, se gîndi, toate sfîrșesc pe pămîntul acesta, și uleiul sfînt care face să ardă opaițul sufletului." Simți deodată, cu mare neliniște, că lîngă el, lîngă patul lui de zăcere se află cineva. Voi să întrebe cine este, dar de pe buzele lui nu ieși nici un sunet. Își încordă privirea să străpungă bezna și cu mare cazna, ca printr-o negură, începu a desluși ceva. Era o făptură înaltă, n-o vedea pe de-a-ntregul, îi vedea numai umerii lucind slab în întuneric, ca și cum ar fi purtat platoșă, poate că era un oștean, și de-abia acum, scuipînd cu o icnitură ghemul de cîlți care-i astupa gîtlejul, izbuti să îngîne :

— Cine ești ? Ce cauți aici ?

Făptura nu răspunse nimic, însă ridicînd un deget ascuțit și alb, ca de ivoriu, îi făcu semn să tacă. Neliniștea

lui Matei crescu. Ce voia acest oaspete al nopţii, fără chip, cum pătrunsese oare pînă la el ? Şi deodată străinul vorbi. Nu, adevărul este că nu vorbi ; cuvintele lui ajungeau la înţelegerea bolnavului clare şi răspicate, dar pe căi cu totul neînţelese, ca şi cum i le-ar fi răsădit în minte, ca pe nişte seminţe sunătoare :

— Ridică-te şi vino cu mine.

— Unde să vin ? Sînt bolnav, zac aicea fără putere. Unde să vin ? întrebă Matei cu glas tremurat.

Fără să descleşteze nevăzuta-i gură, străinul îşi împlîntă iarăşi vorbele cu blajină şi tristă mlădiere, însă pline de-o stranie autoritate, în cugetul lui Matei :

— Ridică-te. Ai destulă putere. Nu eşti tu omul care să te temi şi să pregeţi la drum. Ridică-te şi vino !

Matei se ridică în capul oaselor. Îşi lăsă picioarele pe covorul persian, îndreptîndu-şi trupul. Se simţea uşor, nespus de uşor, sîngele îi umbla cald şi binefăcător prin vine şi se minună cît de repede l-au părăsit durerile şi slăbiciunea. Se înfăşură în mantie şi voi să spună „sînt gata", dar se pomeniră cît ai clipi afară din odaie, afară din palat, afară din cetate, pe un drum plin de colb negru, pe care-l simţea căldicel sub tălpi, şi iarăşi se miră cum de li s-au deschis atît de repede toate porţile, cum de nu a întrebat nimeni nimic.

Drumul se adînci, treptat, într-un şanţ mare, podit cu cărămidă veche, căruia de-abia îi zărea malurile, apoi se ridică iarăşi deasupra, în cîmpie, în cîmpia luminată de lună, plină de ierburi roşii şi de copaci prăvăliţi. Înaintea lui mergea oşteanul cu umerii platoşei strălucind, cu trupul învelit într-un fel de abur, sau într-un fel de ţesătură străvezie. Coiful lui înalt, ca un cap de şoim de argint, era străjuit la ceafă de ţurţuri grei, care se mişcau într-una, fără a scoate nici un sunet. Deodată străinul întoarse faţa către el şi Matei, orbit şi fulgerat de-o mare durere, scînci :

— Nu mă privi. În numele lui Dumnezeu nu mă mai privi.

Străinul îi înţelese suferinţa, căci porni înainte, plutind peste pietre şi mărăcini, fără să-şi mai arate chipul. Razele lunii luminau ca ziua. Străbătură lanuri de lujere înalte, care se schimbau în lanuri de cruci, pogorîră iarăşi într-o vîlcea galbenă şi se opriră în faţa unor arcade prăbuşite, înconjurate de mormane ce fuseseră odată stîlpi de alabastru şi ziduri smălţuite. Matei cunoştea această ruină, mai fusese cîndva pe-aici, o mai văzuse, dar nu în starea aceasta, şi se frămînta înfiorat să-şi amintească ceva, cît de cît, cînd dintre mormanele triste şi părăginite ieşi un cîine bătrîn, care le grăi cu glas omenesc :

— Nu aici. Mergeţi mai departe.

Şi iarăşi porniră la drum, străbăteau pămînturile fără a osteni cîtuşi de puţin, străinul şi Matei ; rătăceau pe dealuri cai albi ca zăpada, în bătaia lunii, iar într-un loc o ceată de copii încununaţi cu flori strigară „Osana !" aruncîndu-le la picioare ramuri verzi, pline de bobiţe roşii ca sîngele de pe fruntea Răstignitului. Merseră adînc în zarea care-i îmbrăţişa ca o mamă cernită, lunecau prin cîmpia din ce în ce mai fierbinte, ca şi cum sub rădăcinile ei ar fi dogorit mii de focuri, iar apoi de pe cerul fără urmă de nor, începu să cadă ploaia. Matei vodă ridică ochii şi văzu înainte-i o colină mare, acoperită de ierburi, ca un clopot de pămînt peste care s-a întins mucegaiul. Cunoscu fără uimire, împăcat ca şi cum de la început ar fi năzuit să ajungă aici, că este chiar gorganul acela funebru, sub care dormeau tovarăşii lui ucişi în acea dintîi şi nenorocită bătălie cu oastea lui Leon Tomşa. Peste verdeaţa gorganului, deşi era noapte, se legănau mierle fumurii, cu ciocuri de chihlimbar, într-un zbor tăcut : păsările pieriră apoi, ca sorbite de un vîrtej, spre înaltul văzduhului, iar colina rămase întristată şi pustie ca un cimitir.

„Dar nu este oare un ţintirim ? gîndi Matei vodă. Călăuza mea m-a adus într-un ţintirim. Ce caut eu aici ?"

Degetul alb al străinului bătu ca un buzdugan de fildeş într-o poartă nevăzută. Poarta se deschise şi dincolo de ea se căscă un gîrlici larg, presărat cu nisip lucitor ca o albie secată şi scăldat într-o lumină orbitoare. Păşiră pe el şi nisipul oftă. Voievodul întrebă tulburat :

— Cum se face că afară e noapte, iar aici străluceşte soarele ?

— Poate să pară nefiresc măriei tale. Dar cînd suflă duhul întunericului, lumina o soarbe pămîntul, ca să n-piară. Ea se revarsă apoi din copaci, ca din facle. Şi din fîntîni. O scot ciuturile deasupra, iar omul îşi vede chipul adevărat.

Grăise un străjer cu pieptar de zale, rezemat în suliţă la mijlocul trecătorii. Vodă Matei îl privi cu luare-aminte

— De unde te cunosc eu pe tine, oștene ?

— De nicăieri, răspunse străjerul clătinîndu-și capul cărunt. Ți se pare numai că mă cunoști. Pe cîmpul de bătaie măria-ta auzi numai ciocnirea paloșului. Cum poți să-i cunoști pe toți oștenii ?

Zicînd aceasta se dădu la o parte din drum și în fața lui Matei se deschise o priveliște nebănuită. O mare de oști se grămădea pînă departe, neclintită în lumină. Trîmbițe sunară într-o latură, apoi în cealaltă, dar nu se iscă nici un freamăt, războinicii stăteau nemișcați, proptiți în baltage și săbii, cu lăncile ridicate ca niște țepi. Matei făcu un pas, cercetînd șirurile :

— Atanasie din Lișteava, tu... și tu, căpitane Buznea... Și voi, ceilalți... Vă cunosc. Voi ați pierit atunci, cînd am fost înfrînți și alungați. Văzu deodată pavăza ca o poartă de cetate a uriașului Tudosie Corbeanu : Dar tu, Corbene ? Și tu, Brădescule ? Și tu, Bălene ? Voi cum de sînteți aici ? Voi v-ați săvîrșit altcum și în altă parte, am mers după năsălia voastră. Locul vostru de odihnă altundeva este...

— Te înșeli, măria-ta, răspunse Corbeanu. Ai îmbătrînit și amintirile ți-au pălit ca frunza. Aicea este locul nostru, sub gorganul acesta, și nu altundeva. Sîntem aicea, cu toții. Și noi, și cei dinaintea noastră, și alții, dinaintea lor. Toate oștile țării.

— Oștile întunericului...

— Iarăși greșești, doamne. Privește cîtă lumină e în noi și în jurul nostru. Fiindcă aici clocotește Adevărul, deasupra e numai spuma trecătoare. Arborii putrezesc, păsările se spulberă, oamenii se pleacă și ei, rînd după rînd, sub coasa morții, ca să se schimbe în Adevăr.

— Dar eu unde sînt acuma ? Eu unde sînt ? întrebă Matei frîngîndu-și mîinile.

— Măria-ta nu ești nici aici, nici acolo. Ai rătăcit drumul.

Voievodul simți răsuflarea înghețată a fricii strîngîndu-i ceafa :

— Dar eu sînt viu ! Își împreună iarăși mîinile, rugător : Eu v-am iubit. Voi cunoașteți taine care mie îmi rămîn ascunse. Învățați-mă încotro...

— Învățăturile celor vii sînt învățăturile vieții.

— Dar am făcut tot ce mi-a poruncit viața ! Am biruit. Mîngîiați-vă, voi, cei înfrînți, căci am biruit.

Atanasie din Lișteava suspină, cearcăne mari îi mîncau toată fața, ca niște flori vinețîi, otrăvite :

— Nu a sunat buciumul. De cînd ascultăm... Noi le auzim toate : și plînsul pruncilor, și scrîșnetul plugului, și ploaia de țărînă care cade peste noi. Dar buciumul nu a sunat. Măria-ta ai crede că dormim. Nu dormim. Nici cel din cripta bogată, nici cel căruia i-au albit oasele pe cîmpia mohorîtă nu dorm, ci ascultă. Cîteodată, vuietul pădurii ne dă nădejde.

— Dar ce nădăjduiți voi ? Ce așteptați ? După moarte nu mai este decît judecata Atotputernicului.

Nu-i răspunse nimeni. Privirile tuturor încremeniseră ațintite în zarea de lumină. Mai tîrziu, Tudosie Corbeanu vorbi cu glas de litanie :

— Fiii și neamurile ne pomenesc și ne plîng. Ne pomenesc și nepoții, apoi ne uită. Uitarea e firească și blîndă. Numai voievodul țării nu are drept să uite, să ne uite. Spui că ne-ai iubit, măria-ta. Iubește-ne și mai adînc, căci noi sîntem trupul și sufletul țării. Gorganul acesta cu morți e străjerul vieții. El e mustrarea, și neliniștea, și îndemnul. Buciumul nu se aude. Se rostogolește tunetul peste cîmpii și în palmele noastre cade ploaie sărată, de lacrimi. Unde ești măria-ta ?

— Unde sînt ? tresăltă Matei. Unde sînt ? V-am mai întrebat !

— Măria-ta nu ești nici aici, nici acolo. Ai rătăcit drumul. Te-a ademenit o pasăre cu pene de aur și cu inima de văzduh.

Matei vodă nu înțelegea ; cuvintele sunau ciudat și arzător, o izbucnire de durere, o frămîntare ca a unui nor de păsări îi cuprindea ființa, își simțea sufletul ridicat în furci și străpuns de miile de ochi ca de suliți înroșite, însă nu se putu împotrivi sfîșietorului îndemn și înaintă către zidul de oști, care se despărți în două, deschizîndu-i o cărare largă. Se plecă adînc înspre latura dreaptă :

— Iertați-mă, oameni buni.

— Iertat să fii, măria-ta, răspunseră oștile într-un murmur. Se plecă înspre latura stîngă :

— Iertați-mă, oameni buni.

— Iertat să fii, măria-ta.

Păşi apoi către Tudosie Corbeanu, voind să-l strîngă la piept, însă braţele lui nu cuprinseră nimic, decît lumina. Şi un pîrîu de lacrimi fierbinţi începu să-i curgă pe obraji.

Se deşteptă cu faţa umezită de plîns. În liniştea odăii nu se auzea decît ticăitul orologiului de faianţă şi prin deschizătura perdelelor razele zilei pătrundeau în voie. Aţipise şi visase. Straniu şi copleşitor vis... Căută să se întoarcă în abureala somnului, dibuind stăruitor după acele năluci, după înţelesul cuvintelor şi faptelor, dar renunţă tulburat şi deschise iarăşi ochii. Numai Elina ar fi putut să-i tălmăcească visul, ea se pricepea de minune, dar zîmbi amar amintindu-şi că asta se întîmpla odinioară, cînd visurile erau încă tinere, nu ca acum, izvorîte din drojdia şi clătinarea sufletului. Strînse pleoapele, aşteptînd să vină durerea, ca de obicei. Însă durerea nu veni. Fruntea nu-i mai ardea, gîndurile îi erau limpezi, inima îi bătea liniştit, i se curăţise cocleala gurii. Se dădu jos din pat, îl cuprinse o uşoară ameţeală, dar îi trecu numaidecît. Se apropie de fereastră, o deschise şi respiră adînc, privind lung şi dornic jocul săgeţilor de soare prin frunzişuri.

Aşa îl găsi Duşan cînd intră mai apoi, în vîrful picioarelor. De uimire, credinciosul slujitor fu gata să scape tipsia pe care îi aducea măriei sale puţină fiertură de pasăre.

— Măria-ta... te-ai ridicat singur...

— După cum vezi, Duşan, zîmbi voievodul. Mă săturasem să tot privesc în bagdadie.

Duşan cercetă iute chipul stăpînului ; o clipă îl crezuse sub puterea fierbinţelii, dar înţelegînd adevărul, căzu în genunchi cuprins de bucurie şi îi sărută mîna slăbită.

— M-am întors eu din multe pribegii, Duşan ; iată, m-am întors acuma şi din morţi, spuse Matei. Ia şipuşoarele acelea cu leacuri şi aruncă-le undeva, să nu le mai văd.

Ceea ce slujitorul împlini cu multă rîvnă, căci îl privise totdeauna cu ochi răi pe doctorul Benedetto, fără să aibă vreo încredere în licorile lui.

Benedetto, pe nedrept bănuit de Duşan, căci era un medic priceput şi devotat, rămase uluit de vindecarea aceasta miraculoasă. Sănătatea se întorcea în trupul lui Matei văzînd cu ochii şi vestea că măria-sa s-a ridicat din zăcere se răspîndi ca fulgerul. La trei zile după aceasta, vodă Matei, înzdrăvenit cu totul, chemă la sine pe dregătorii cei mai însemnaţi, căci prima lui grijă şi cea mai

amarnică era să apuce din nou frînele ţării, lăsate atîta vreme în seama altora. Se adunară în spătăria cea mică Diicul Buicescu, logofătul Udrişte, visternicul Ghinea, postelnicul Constantin Cantacuzino şi marele armaş Marco Danovici. Chipul lui Matei era încă schimbat de pe urma bolii, pecetea suferinţei fusese prea adîncă, dar mişcările, glasul, apriga lumină a ochilor erau cele de totdeauna şi boierii îl priveau amuţiţi. Vodă Matei îşi încruntă sprîncenele stufoase, albite acum cu totul, ca două grămăjoare de omăt :

— De ce mă priviţi astfel ? Port oare pe mine semnele lui Lazăr, cel înviat din morţi ? Fruntea i se descreţi şi pe buzele lui înflori un zîmbet : Nu vă temeţi, nu am adus cu mine duhorile molipsitoare ale mormîntului.

Mătăhălosul Diicul Buicescu îşi lipi palmele de piept cu o bufnitură ca de tobă :

— Măria-ta, ne-am îngrijit şi ne-am zbuciumat peste fire. Ne-am rugat fierbinte, alăturea cu întregul norod, pentru sănătatea măriei tale, şi iată că rugile ne-au fost ascultate. Eşti mai teafăr şi mai luminat ca oricînd. Într-un ceas bun, măria-ta !

— Într-un ceas bun ! rostiră şi ceilalţi, cu însufleţire, toţi deodată.

Cîteva clipe, voievodul tăcu. Apoi, cu acelaşi zîmbet îndoielnic, întrebă :

— Chiar aşa să fie oare ? Cu toţii, mic şi mare, s-au rugat pentru însănătoşirea mea ?

Armaşul Danovici avu o scurtă clătinare a capului, pe care vodă o văzu numaidecît şi stărui blînd :

— Chiar aşa să fie ? Nu s-a îndoit nimeni că voi trăi ? Nu s-a rugat nimeni altminteri, să părăsesc cît mai degrabă această lume ?

Dar pînă să deschidă armaşul gura, grăi postelnicul Cantacuzino :

— Noi, cei legaţi de măria-ta prin iubire, credinţă şi respect, ne-am rugat zi şi noapte să te faci iarăşi sănătos şi am sperat aceasta din toată inima. Au fost şi clipe de îndoială, o mărturisim, într-atît de mare era înverşunarea bolii. Dar n-am încetat să ne rugăm. Nu este mai puţin adevărat că pădure fără uscături nu se poate şi că s-au găsit şi unii care să bată din pinteni cu nerăbdare, soco-

tind că vor zburda în țara aceasta ca într-o pășune fără stăpîn.

— Și-au dat arama pe față ! Au lătrat ca vulpile și au șuierat ca șerpii ! izbucni cu parapon Buicescu.

Constantin Cantacuzino urmă, aruncîndu-i o privire dojenitoare spătarului :

— Noi am șovăit mult și ne-am frămîntat mințile cum să dăm această știre măriei tale fără să-ți amărîm sufletul prea rău...

— Nu trebuie să vă frămîntați, postelnice, spuse vodă fără să clipească. Am știut-o, am gîndit-o tot timpul în clipele cînd mi se întorcea judecata de sub jungherul suferinței. Voi căutați a mă cruța, dar gîndul și înțelegerea nu m-au cruțat. Așa se întîmplă totdeauna, corbii încep să croncăne cînd adulmecă hoit.

Marele armaș ridică fruntea înnourată :

— Zurbagii nemernici, măria-ta. Boiernași de margine mai mult. Cei mai turbați s-au arătat Dobre Măldărescul, Nicolae Șargul și Damian din Vlăsceni. Cînd s-a răspîndit știrea că măria-ta ești pe patul de suferință, au dat buzna în cetatea de scaun, zumzăind de colo-colo, fără astîmpăr. Au strigat vrute și nevrute și au ațîțat lumea.

— Ce-au strigat, Marco ? Spune, vreau să cunosc totul în amănunt, îi porunci voievodul.

— Vrute și nevrute, măria-ta, repetă Marco Danovici, întunecîndu-se și mai tare. Că măria-ta ți-ai trăit veleatul și că e timpul să se apuce oamenii de rînduială nouă. Adică de neorînduială, căci asta voiau ei... Să tulbure apele, să poată pescui cum le place. Strigau că ai înălțat numai pe unii, iar pe alții i-ai asuprit și i-ai îndepărtat. Că ai lovit în boierii mărunți și în moșneni deopotrivă, punîndu-i să ducă ei tot greul...

— Ei, tot greul, mormăi Matei. Atunci pesemne că umerii noștri s-au gîrbovit de atîta ușurătate și de lipsă de griji... Spune, Marco, îl îmbie iarăși.

— Spun, măria-ta. Îndemnau să se ridice mulțimea, să nu mai aștepte și să aleagă alt domn, care să fie pe placul tuturor, adică al lor, căci asta voiau. Socoteau că dacă voievodul țării este bolnav, nu se mai află nici pază, nici lege, nici credință. Însă s-au înșelat amar, căci aflînd de vînzoleala lor, am zorit să-i prindem. Măldărescul ne-a scăpat, fugind înspre Moldova, dar Nicolae Șargul și Damian se află în temniță.

Diicul Buicescu, în care colcăia mînia, sări iarăși cu gura :

— Îmi pun capul că aici este lucrătura lui Constantin Șerban ! Atîta pizmă, nerușinare și ură numai diavolul acela a putut strînge. Ațîțătorii sînt oamenii lui. Dacă ar fi puși la cazne sînt sigur că ar mărturisi.

Matei îndepărtă sugestia cu o mișcare iute a mîinii :

— Nu vreau schingiuiri. Dacă sînt uneltele cuiva sau dacă urzeala aceasta s-a născut în capul lor, tot una. Au vrut să strice liniștea țării și să aducă vîltoarea tocmai cînd era mai multă nevoie de stăpînire și înțelepciune. E prea limpede și prea deajuns. Pe Șargul îl cunosc. Veșnic nemulțumit, arătîndu-și colții. Cînd l-am chemat la mila mea, voind să-i dau o slujbă a rînjit, spunînd că nu-i astup gura cu pomeni. Are să i-o astupe țărîna... Însă pe Damian nu-l știu. Cum este ? Tînăr ? Bătrîn ?

— Tînăr, măria-ta. Nu are nici treizeci.

— Păcat de tinerețea lui. Are să-și primească pedeapsa împreună cu celălalt.

În clipa aceasta se auzi glasul sugrumat al lui Udriște :

— Măria-ta...

— Ce este, Udriște ? se întoarse voievodul către el.

— Măria-ta, vina acelor boieri este grea. Dar gîndindu-te că nu au izbutit nimica, arată-te îndurător și mărinimos.

— Adică trebuie să așteptăm să izbutesacă spre a-i osîndi ? !

— Nu, doamne. Însă chiar porunca cerească spune : „...după cum și noi iertăm greșiților noștri". Fii îndurător, măria-ta. Destul sînge au adus veacurile peste țara aceasta. Sîngele se spală anevoie. Cruță-le viața.

Ascultînd cuvintele acestea, chipul lui Matei se albise ; îi grăi logofătului cu o asprime pe care nu i-o arătase niciodată :

— Rău ți-ai ales ceasul și împrejurarea să propovăduiești mila, Udriște ! Dacă nu aș ști cine ești, aș crede că prin gura ta a grăit un părtaș al uneltitorilor. Milă ! Nemilă ! Să cadă asupra mea păcatul acesta, fiindcă unul mai mult sau mai puțin nu înseamnă nimica. Oare n-am fost destul îndurător ? Celor ce m-au pîrît odinioară sultanului puteam să le retez capetele ca pe dovleci, fiindcă erau sub mîna mea, dar n-am făcut-o decît cu unul singur, care nu se domolea defel și îmi jurase pieirea. Dar acum nu

mai încape îndurare, Udrişte ! Ţara are nevoie de rînduială şi de linişte. Dacă răzmeriţa ar fi prins rădăcini, ţara nu s-ar fi ales cu un nou voievod, cu toate că asta se va întîmpla odată şi odată, ci s-ar fi ales cu gheara turcului în gîtlej. Pentru asta nu pot să-i iert ! Au crezut că nu mai sînt decît un stîrv, dar stîrvul a înviat şi-i va prăvăli pe ei în braţele morţii !

Vorbind, glasul i se ridicase şi i se ascuţise ca în marile lui mînii de odinioară şi înţeleseră cu un tumult de simţăminte că voinţa şi gîndirea lui Matei nu slăbiseră nici o cîtime în timpul acestei cumplite boli. Faţa lui Udrişte Năsturel pălise sub valul vorbelor tăioase. Tăceau toţi, se auzea numai răsuflarea inteţită a voievodului, cînd armaşul Marco Danovici tuşi în pumn. Semn că are ceva de zis :

— Mai avem de împărtăşit măriei tale unele lucruri. Trebuie să le cunoşti, căci aşteptăm porunci în legătură cu ele. Seimenii...

Vodă Matei sări ca muşcat de şarpe :

— Seimenii ? ! Ce este cu seimenii mei ?

— Încă nimic, măria-ta, sau mai bine zis, nu mare lucru, dar ar putea să fie. Sînt frămîntaţi, se vîntură şi ameninţă.

— Iarăşi ? Pe cine ameninţă ? De ce ? Ce s-a întîmplat cu ei ? Spune tu, Buicescule ! Porţi buzduganul de mare spătar, grija ta este ! strigă voievodul sfredelindu-l cu ochii pe vînjosul boier.

Buicescu se înroşise la faţă, gîfîia de parcă ar fi avut o pereche de foale în pîntece, brîul bătut cu pietre preţioase stătea gata să-i plesnească. Grăi anevoie :

— S-au îndrăcit de tot, măria-ta... Am vorbit cu căpitanii steagurilor, şi aceia se plîng că nu mai au mare putere asupra lor. Pîlcuri întregi pleacă fără învoire, se răzleţesc prin sate, se îmbată şi fac tot felul de blestemăţii. Ameninţă că vor veni sub ferestrele măriei tale şi vor face zarvă dacă nu sînt mulţumiţi cît de curînd.

— Cum... să fie mulţumiţi ?

— N-au mai primit simbria de două luni, lămuri scurt postelnicul Cantacuzino.

Privirile lui Matei se deslipiră de pe faţa lui Buicescu, oprindu-se asupra visternicului Ghinea. Ghinea primise de curînd această slujbă, mai bine zis o ceruse el singur, cu o îndrăzneală nemaipomenită. Oricît de priceput ar fi

fost visternicul, tot trebuia să înfrunte într-o bună zi supărarea domnului. Unii albiseră de timpuriu, iar Stroie-Leurdeanu, învinuit de necinste, fusese cît pe-aci să-şi piardă avutul şi libertatea. Ghinea însă înfruntase plin de cutezanţă aceste riscuri, luîndu-şi de bună voie pe umeri greaua răspundere şi asigurîndu-l pe voievod că va face treabă fără cusur. Nu-şi pierdu nici de astă dată cumpătul, sub privirea arzătoare ca jarul a lui Matei. Pe faţa lui ca de uliu, cu ochi rotunzi şi nas încovoiat, nu se arătă nici urmă de teamă cînd răspunse :

— Este adevărul adevărat, măria-ta. Nu li s-au plătit lefurile de două luni, fiindcă nu a fost de unde. S-a trimis la Stambul jumătatea de haraci datorată : lucru cunoscut şi poruncit de măria-ta. S-au înmînat emirilor Mustafa şi Saifedin sumele făgăduite pentru că au stăruit să se înnoiască firmanul, fără ca măria-ta, fiind bolnav, să mergi la Ţarigrad. Toate, lucruri cunoscute şi poruncite de măria-ta. Ce rămîne, este neînsemnat. Pînă la toamnă, cînd se va strînge birul, nici o nădejde să-i plătim pe seimeni.

Fireşte, nu era nici o bucurie în glasul lui, spunînd aceasta, dar nici prea multă părere de rău sau nelinişte. Vodă Matei ar fi vrut să strige la el : „Blestematule !“, dar se stăpîni. Nu-l iubea cine ştie cît pe acest Ghinea, dar înţelegea că e un om de preţ, dibaci, nerisipitor şi neînduplecat la strîngerea dărilor. Se pricepea să scoată bani din piatră seacă, iar dacă acum spunea că nu are de unde, însemna că nu are. Tăcu, cu dinţii strînşi, privind în podea. Auzi din nou vocea lui Marco Danovici :

— Încredinţarea măriei tale e şi a noastră. Lefegiii sînt braţul înarmat al domniei şi al ţării. Suveranii Apusului au cu toţii asemenea oşti, să le apere tronul, supuşii şi hotarul. Dar braţul acesta ţine o secure cu două tăişuri. Dacă disciplina seimenilor slăbeşte, dacă nu-i mai putem ţine în frîu şi se îndîrjesc, pot aduce mare tulburare în ţară.

Matei vodă ridică privirea în silă :

— Îţi închipui că nu ştiam asta, Marco ? Dacă nu-i cunosc eu, cine-i mai cunoaşte pe aceşti războinici... Am mai spus-o şi o spun iarăşi : Sînt ca nişte copii bătrîni, cărora dacă le dai ce este al lor şi le arăţi dragoste, sînt buni, iar dacă nu, se înrăiesc.

— Tocmai, măria-ta, interveni cu grabă marele spătar. Trebuie să-i îmbunăm cumva, să-i aducem iarăşi la matcă.

— Du-te tu, Buicescule, rîse voievodul cu sarcasm, du-te tu, că eşti căpetenie : îmbunează-i, bate-i pe grumaz şi nu uita, la urmă, să le deschizi punga ta.

— De unde... să dau eu atîţia bani ? îngînă Diicul, care luase de bune vorbele lui Matei.

— Păi vezi ? Grăieşte, gură, macină, moară ! Dar eu trebuie să dau, eu trebuie să am de unde să dau, fiindcă ştiu că asta aştepţi, asta aşteptaţi. Ca şi cum seimenii n-ar fi slujitorii ţării, ci ai iatacului meu ! Eu trebuie să dau, trebuie să am de unde...

Iritarea, nemulţumirea, dilema aceasta grozavă făcea să i se zbată sufletul ca un peşte prins în prostovol. Primejdia ca seimenii să-l părăsească, sau, şi mai rău, să se ridice împotriva lui, era teribilă. Dar la fel de nemiloasă îl zgîndărea ideea că nu există altă soluţie, că pînă la urmă va trebui, după cum mai făcuse, să-i plătească din proprii lui bani. Se vorbea despre el, în ultima vreme, că ar fi devenit zgîrcit. Însăşi Elina i-o reproşase odată, cînd şovăise în faţa unei danii însemnate, la care îl îndemna pioasa doamnă. „Zgîrcit ? se miră Matei, amintindu-şi. De unde şi pînă unde zgîrcit ?“ Da, adunase aur destul. Da, păstra banii aceştia cu grijă şi cumpătare, chivernisindu-i cît putea mai bine. Zgîrcit ? Să nu-l înveţe pe el. Cunoştea el mai abitir decît oricare altul importanţa aurului în zilele grele, vitrege. Dacă va veni năpasta asupra lui şi va fi silit să plece în pribegie, fără aur nu va putea închega nimic şi va ajunge la mîna străinilor. Tresări dureros : „Să pleci în pribegie ? Unde să pleci, nebunule, la anii tăi... Cînd moartea te-a însemnat pe umăr cu degetele ei reci ? Pentru tine a rămas aproape singurul drum. De pe pămîntul ţării, sub pămîntul ei. Lîngă cei din gorgan. Atîta.“

Fără oftat, fără bucurie, cu o linişte aproape nefirească, spuse :

— Bine. Se vor plăti lefurile oştenilor chiar în săptămîna aceasta. Să-mi aduci însemnare de cît trebuie, Ghineo.

Acest sfat restrîns ţinu pînă tîrziu, căci erau de rezolvat multe treburi ce fuseseră amînate şi nu se mai urniseră din loc în vremea zăcerii lui Matei vodă.

A doua zi sosi la Tîrgovişte Aram, neguţătorul armean, care aştepta să se înfăţişeze voievodului. Vodă Matei dădu poruncă să fie primit fără întîrziere. Ploconindu-se adînc armeanul desfăşură la picioarele măriei sale o minunată scoarţă de Korassan, în care mîini meştere ţesuseră laolaltă legănarea frunzelor galeşe, graţia păsărilor exotice şi trandafirii orientului, scînteind de rouă. Matei contemplă cîteva clipe arabescurile preţiosului covor :

— E un dar regesc, jupîne Aram...

Pe faţa oacheşă a neguţătorului miji un zîmbet, căci foloasele ce le avea el de la voievodul valah întreceau cu mult valoarea acestor daruri.

— E un dar regesc, repetă Matei, gînditor. Poate îmi va sluji să mă prosternez pe el, cu faţa spre Meca, şi să rostesc versete din coran.

— Măria-ta nu ai făcut aceasta nici în timpuri mai grele, îşi îngădui să observe Aram.

— Drept este, nu am făcut-o. Însă mintea ta, Aram, trece prin miezul întîmplărilor ca firul de mătasă prin urechile acului. Nu se împletesc iţele fără să ai tu de ştire. Ai stat totdeauna prin preajma focului, luînd seama cum creşte sau scade şi cît de tare clocoteşte ceaunul faptelor politice.

— Am stat, măria-ta. Şi nu o dată era să mă aleg ars şi opărit.

— Vezi ? rîse voievodul. Tu ştii la fel de bine ca mine cum sporeşte bănuiala turcilor, cum li se umflă nesaţiul şi asprimea. Ei îmi cer mereu şi mereu alte dovezi de credinţă, aşa încît nu m-aş mira dacă m-ar îndemna să pun cealmaua pe cap şi să trec în legea lui Mahomed.

— Ferească Dumnezeu ! Dar eu, măria-ta, cred că nu vor ajunge lucrurile pînă acolo. Ei nu se încred în nimeni, iar de cînd a răposat Murad, nu mai e un singur împărat, sînt mai mulţi, întocmai ca hidra căreia i s-a tăiat un cap şi i-au crescut nouă. Însă dărnicia măriei tale,

ca și lucrările diplomatice și adevărul bine cunoscut de ei, că ai oștire puternică, le strunește îndeajuns pornirile. Dacă nu ar fi ațîțările și urzelile lăturalnice, ai avea măria-ta mai puține griji dinspre partea lor.

Domnitorul se încruntă, buzele i se subțiară, ascunzîndu-se cu totul în caierul bărbii :

— Dacă n-ar fi acestea... Hm, socotesc că nu mă înșel : voi afla de la tine noutăți rele, Aram. Dincotro vin ele ?

— De la cel ce a privit totdeauna, cu jind, spre livada măriei tale.

— În livada mea nu cresc rodii și bacalii, Aram. Cresc numai fructe amare, care pot strepezi de moarte gura pofticiosului, spuse Matei, și ochii îi scăpărară ca niște amnare. Vorbește, Aram, arată tot ce știi.

— În timp ce măria-ta erai bolnav, Vasile vodă Lupu a trimis vizirilor cărți. Spunea în acele cărți că măria-ta ești bătrîn de tot, iartă vorbele nefericite, dar acestea sînt și nu pot să le îndulcesc eu, spunea că ești bătrîn de tot, că ți se scurg ultimele picături de viață și că să i se dea lui domnia Țării Românești, pe care a mai cerut-o în atîtea rînduri. Făgăduia, pentru aceasta, că va urca haraciul și că va face daruri mulțumitoare tuturor dregătorilor Porții. Adăuga, de asemeni, că de te vei împotrivi măria-ta, nu are nevoie de ajutorul ienicerilor, fiindcă va aduce cu sine oastea lui Timuș.

— Și ce au răspuns vizirii ? întrebă Matei după un moment de tăcere încordată.

— Vasile vodă n-a fost prea dibaci, de astă dată. A atras luarea-aminte a turcilor tocmai asupra a ceea ce-i înfricoșa pe ei mai tare. Vizirii nu vor cu nici un chip ca oastea lui Hmelnițki să ajungă aici, la Dunăre. Astfel că propunerea domnului moldovean, cu toate că își găsise unii susținători, a căzut în baltă. Dar eu nu știu dacă, odată cu aceasta, s-au stins și dorințele lui.

Matei cătă la el pe sub sprîncene, nimic nu se clintise pe fața lui, privirea îi era rece și fixă :

— Atîta tot ?

— Atîta tot, măria-ta, răsunse Aram, uluit de liniștea cu care bătrînul voievod ascultase amarele vești.

Dar liniștea aceasta era iluzorie. Degetele-i slăbite, pe care inelele jucau, răsucindu-se cu piatra înăuntru, încleștară brațele jilțului. Oftatul veni din adînc, ca un horcăit:

— M-am luptat cu moartea, Aram. Se așezase vidma pe pieptul meu ca o stană, încît abia am urnit-o. Eu mă luptam cu moartea, eram încă viu și cald, nu începusem a mă răci, iar unii mă prohodeau și îmi pregăteau racla chiar aici, la doi pași de scaunul meu... Ia stai ! tresări. Poate că răzvrătitorii aceia erau puși... Dar ce însemnătate mai are. O, Părinte al lumii ! Vasile vodă e un cîrmuitor strălucit, cum nu se zămislește în fiecare veac. Cîte am fi putut noi să facem laolaltă ! Dar fierea... fierea care otrăvește sîngele... Stăpînul Moldovei a avut și el necazurile lui, asta ar fi trebuit să-l apropie și mai mult de mine, dar nu l-a apropiat. A cășunat să mă îngroape de viu, să vină cu cazacii pe moșia mea și să-mi spulbere mormîntul sub copitele cailor... Nu mai este nici un licăr de speranță, o cum m-am înșelat ! Omul acesta... Unde vrea să se înalțe ? Omul acesta... Nici o clipă nu mă va cruța... Pînă la capăt...

Își cuprinse fruntea în palme și tăcu îndelung. Într-un tîrziu, vodă Matei înălță capul, își umezi buzele uscate ; o posomorîtă, dar calmă decizie luase locul zbuciumului de mai înainte :

— Încotro ai gîndit să pornești de-aicea, jupîne Aram?

— Înspre Lvov, măria-ta, și spre alte cetăți leșești, după cum îmi poruncesc interesele negoțului meu. Tînărul rege Ian Kazimir, legat cum este de frînci și de obiceiurile acestora, va da imbold curtenilor săi și nobililor să poarte veșminte și podoabe alese. Nădăjduiesc că voi vinde tot.

— Mă tem că Ian Kazimir are alte griji acuma, decît gătelile. Răscoala lui Hmelnițki a însîngerat țara. Și apoi, străbătînd pojarnița, poți foarte lesne să-ți pierzi și avuțiile și viața, jupîne Aram. Li s-a mai întîmplat și altora.

Armeanul ridică ochii spre grinzile tavanului :

— Mă va păzi Cel de sus, măria-ta. Eu tot nu pierd nădejdea unui cîștig bun.

Vodă Matei ghici îndată că negutătorul are chezășii mai sigure decît speranțe în ajutorul Proniei, însă nu voi să-l iscodească.

— Așadar vei trece prin Moldova...

— Prin Moldova, măria-ta.

— Vei poposi și la curțile din Iași...

— Negreșit, măria-ta. Și la Iași negutătorii ca mine au vad bun.

— Spune-mi, îl cunoști pe marele logofăt Gheorghe Ștefan ?

— Pe domnia-sa Gheorghe Ștefan ? Cum să nu-l cunosc. E un boier falnic și mărinimos, care nu-și precupețește galbenii.

— Cu atît mai bine, Aram. Cîștigul va fi îndoit : și de la mine, și de la acel boier. Îi făcu semn să se apropie, de parcă s-ar fi temut ca ecoul vorbelor să nu străbată prin pereții groși : Cînd vei ajunge la Iași, caută-l pe marele logofăt. Soața domniei sale, jupîneasa Safta, nu mă îndoiesc că se va încînta de mătăsurile tale și îți va cumpăra cîțiva coți, dacă nu o trîmbă întreagă, spuse cu un zîmbet ciudat. Logofătului nu-i vei vinde nimica. Altă marfă doresc eu să-i duci. Un cuvînt de la mine, Aram.

CAPITOLUL X

Moartea curmase firul domniei lui Gheorghe Rákoczy și odată cu el vîlvătaia unui vis ce cuprinsese cu putere inima orgoliosului voievod : acela de a dobîndi coroana Poloniei. Nu era o năzuință deșartă și neîntemeiată, deoarece coroana aceasta fusese odinioară a lui Ștefan Bathory, principe de Transilvania, care ajunsese regele polonilor și se acoperise de slavă. Trăind, Gheorghe Rákoczy n-ar fi renunțat atît de ușor la această ambiție. Dar sfîrșitul său simplificase întrucîtva lucrurile și potolise certurile din Seim, care încredințase pînă la urmă sceptrul tînărului Ian Kazimir.

Tronul Transilvaniei revenise, firesc, fiului cel mare al răposatului voievod, Gheorghe Rákoczy al II-lea.

Prin încetarea din viață a bătrînului Rákoczy, Matei vodă pierduse un prieten și un aliat. Bunele lor legături nu

fuseseră niciodată zdruncinate prea adînc. Matei vărsase o lacrimă în amintirea trecutului, apoi îndată îl cuprinsese neliniștea, întrebîndu-se cum se vor desfășura în viitor relațiile sale cu cei de peste munți. Știa însă că Gheorghe Rákoczy al II-lea e destul de copt la minte. Judecînd drept, tînărul principe nu avea de ce să strice alianța cu Țara Românească, ci dimpotrivă, împrejurările îl îndemnau să înnoade și mai strîns vechile legături.

Judecata aceasta și speranțele acestea nu-l înșelară pe Matei vodă. Cea dintîi ambasadă trimisă la principele transilvan și avîndu-l în frunte pe marele vornic Dragomir din Runcu, se întorsese cu vești fericite : Gheorghe Rákoczy al II-lea primea să reînnoiască tratatul de alianță, cu mențiunea de a-și da reciproc ajutor împotriva oricăror vrăjmași, înțelegîndu-i prin aceasta și pe tătari și pe turci. Următoarea solie, mult mai discretă, lipsită de pompa oficială, Matei vodă i-o încredință slugerului Vîlcu Grădișteanu.

Aștepta cu abia înfrînată nerăbdare întoarcerea lui Vîlcu, iar cînd într-o zi geroasă de decembrie, în preajma sărbătorilor, acesta sosi la Tîrgoviște, Matei nici nu-l lăsă să răsufle, ci îl chemă îndată la sine, poftind să stea de vorbă între patru ochi.

— Veste bună, Vîlcule ? ! Știu că ești trudit și rebegit, dar eu trebuie să aflu astăzi, nu mîine.

— Veste bună, adeveri slugerul. Principele se învoiește la toate și sprijină bucuros planul măriei tale. De-a mirările cît de bine l-ai cunoscut măria-ta, pînă-n pînzele albe, deși nu l-ai mai văzut de pe cînd era mititel...

— Lasă măgulirile, Vîlcule, îl întrerupse voievodul, zîmbind sub mustață. Spune ce-a zis. Cu de-amănuntul, ca să prind toate înțelesurile.

— M-a primit numaidecît, măria-ta, și așa după cum îi cerusem, n-a fost de față decît Ioan Kemeny. M-a ascultat cu cea mai adîncă băgare de seamă. Pe logofătul Gheorghe Ștefan îl cunoaște bine, căci a fost de mai multe ori sol la curtea Transilvaniei. De asemeni se încrede desăvîrșit în măria-ta, care știi și mai multe despre logofăt și chezășuiești pentru el. „De altfel, spunea pe bună dreptate luminăția-sa principele, unde să căutăm altul mai potrivit ? Și apoi nici nu este timp pentru asta..“

— Asa a spus, că nu este timp ?

— Chiar așa, doamne.

— Atunci înseamnă că și el dorește ca lucrul să se împlinească foarte grabnic.

— Altminteri cum ? Tînărul voievod știe prea bine că Lupu a străduit odinioară să-l răstoarne pe părintele său, iar nici acum nu pune vreun preț pe bunele gînduri ale domnului moldovean. Știrea că Lupu vrea să intre în Muntenia cu tătarii și cu cazacii lui Timiș l-a tulburat grozav, fiindcă el vrea să aibă aici un prieten de nădejde, iar nu o suliță în coastă. Mi-a zis, bătînd în masă cu mănușa lui de piele de cerb : „Spune-i măriei sale Matei vodă că nu voi precupeți nimica spre a curma pentru totdeauna această amenințare care umbrește deopotrivă viitorul țărilor noastre !"

— Lăudat fie Domnul ! se însufleți Matei. Acest tînăr principe e un om hotărît, care chibzuiește repede și bine.

— Eu cred că a mai atîrnat și altceva în cumpănă, măria-ta, zise Vîlcu. Gheorghe Rákoczy al II-lea nu poate să uite rușinea pe care vodă Lupu i-a făcut-o fratelui său, Sigismund, nemaivoind să i-o dea pe Ruxandra. E la fel de mîndru și neiertător ca răposatul său tată. Am simțit asta.

— Așchia nu sare departe de trunchi, Vîlcule. Dacă vom izbîndi ceea ce am plănuit, aceste trei țări vor rămîne un mănunchi tare, vor gîndi și vor hotărî la fel, după cum am rîvnit eu și au rîvnit și alții înaintea mea. Asta e însemnat... Spune, Vîlcule, ce a mai zis măria-sa principele ?

— A zis așa, că va pune tot atîta oaste cîtă pui măria-ta. Însă acum, în pragul iernii, nu socoate că e potrivit. La primăvară, da. Pînă atunci va avea timp și logofătul să-și pună lucrurile la cale mai cu temei, să cîștige cît mai mulți oameni de partea sa. Iar la primăvară va cădea trăznetul peste Vasile vodă.

Amurgul timpuriu, de decembrie, începuse să năpădească odaia. Trăsăturile lui Matei nu se mai deslușeau prea bine, însă licărirea ochilor îi crescuse, aspră și vie ca un tăiș :

— Bine. Vei îngropa toate acestea în inima ta, slugere. Nu vei sufla nimănui un cuvînt, chiar dacă te-ar ispiti însuși necuratul.

— Asta mi-e crucea, măria-ta. Răspund cu capul.

*

Gheorghe Ștefan, fiul logofătului Dumitrașcu Ceaur, din Buciuleștii Bistriței, se ridicase încă din tinerețe și cu destulă repeziciune pe cele mai înalte trepte ale dregătoriilor moldovene. Îl ajutaseră la această și averea, dar și rîvna și bunele lui însușiri. Vasile vodă Lupu, căutînd în juru-i oameni iscusiți și devotați, își oprise ochii asupra lui, făcîndu-l mare logofăt. Se părea așadar că viața marelui logofăt se va petrece înseninată pînă la capăt, în cinste și prețuire, la dreapta măriei sale. Dar în ochiul cel mai limpede se poate furișa o grăuncioară de nisip, înroșindu-l și înveninîndu-l cu arsura suferinței.

Cît din iubire, cît din vanitate, deoarece voia să rămînă neîntrecut și pizmuit și în privința aceasta, logofătul se însurase cu Safta, fata visternicului Toader Boul, cea vestită în toată Moldova pentru marea ei frumusețe, căci avea chip de icoană și trup de statuie păgînă.

Înturnîndu-se la Iași dintr-una din călătoriile sale, la care cu atîta sîrguință îl mîna domnul țării, Gheorghe Ștefan auzi unele șoapte. „Voitorii de bine" îi spuseră cu mare fereală că Vasile vodă o amețise și o încolțise atît de rău pe jupîneasa Safta, încît, pînă la urmă, aceasta se lăsase pradă poftelor sale. Să fi fost adevărat ? Să fi fost scorneală ? Aceasta nu o știau decît cei doi împricinați, dar adevărat putea să fie, fiindcă era prea cunoscută slăbiciunea lui Lupu pentru partea femeiască, iar la petrecerile de la curte văzuse toată lumea ce ochiade înfocate îi arunca Saftei acel falnic bărbat care era voievodul Moldovei. Destul că ghimpele otrăvit se înfipse în inima logofătului și rămase acolo, făcînd prăpăd mare.

Gheorghe Ștefan era destul de înțelept să înțeleagă că dacă-l va învinui fățiș pe măria-sa, își va pierde rangul, poate chiar și viața. Tăcu, închizînd în sine amărăciunea care-i posomora sufletul și chipul ca zeama de cucută. Nu

dădea glas adevăratelor simţiri, decît cînd se afla laolaltă cu bunii săi prieteni, între care fraţii Ciogolea, serdarul Ştefan, comisul Jucu şi alţi cîţiva. La început făcea acest lucru pe ocolite, mai mult prin scrîşnete şi vorbe în doi peri. Dar treptat, în sînul acelor mici adunări, începură să răsune cu tot mai mare îndrăzneală şi asprime nemulţumirile şi acuzaţiile împotriva lui Lupu vodă. Gheorghe Ştefan se transformase într-un adevărat stîlp de ură şi singurul gînd care-l stăpînea era să-l vadă pe Lupu izgonit de pe tron, pribeag, umilit şi hărţuit de dureri.

Într-una din misiunile sale în Valahia, — căci îşi îndeplinea slujba la fel de conştiincios — îşi dezvălui pătimaş acest gînd, iar Matei vodă începu să privească la dînsul cu mare interes. Copleşitoarea speranţă că el însuşi se va putea înălţa odată şi odată în locul lui Lupu începuse a licări mai demult în sufletul logofătului, însă tainicul mesaj pe care-l primi de la Matei prin mijlocirea lui Aram, neguţătorul, schimbă licărirea aceasta în vîlvoare.

Revolta lui Gheorghe Ştefan se lăţise ca un rîu umflat de ploi, punînd în mişcare forţe primejdioase, numai Vasile vodă nu bănuia nimic, urmînd să-i arate logofătului aceeaşi încredere de odinioară. Pricina dintîi care aţîţase clocotul acela în pieptul marelui logofăt aproape că nu mai avea însemnătate, era prea măruntă faţă de înfriguratele lui planuri de acum. Imboldul pe care i-l dădeau voievozii Transilvaniei şi Ţării Româneşti, sprijinul făgăduit de aceştia, îl făceau să nu mai gîndească decît la sceptrul Moldovei şi la felul cum va cîrmui el, Gheorghe Ştefan voievod, fără să-i treacă o clipă prin minte că, de fapt, s-a schimbat pe nesimţite în vînzătorul şi călăul celui pe care-l slujise.

Peste iarnă, avu loc un secret şi asiduu schimb de mesaje între Matei vodă, Gheorghe Rákoczy al II-lea şi Gheorghe Ştefan. În sfîrşit, în luna aprilie 1653, cu vreo zece zile înainte de Paşti, acesta din urmă primi printr-un herghelegiu din Transilvania, care venise chipurile la Iaşi să vîndă nişte armăsari ungureşti, vestea că oştile celor doi voievozi sînt gata să intre în Moldova...

Lupu vodă aflase cu mare uimire şi ciudă că vecinul său Matei şi-a venit cu totul în fire din lunga lui zăcere.

Dar faptul acesta nu-i schimbase cu nimic intenţiile. Îşi urma cu tot atîta stăruinţă intervenţiile pe lîngă Poartă, iar pe de altă parte pregătea de zor proiectata expediţie în Ţara Românească. Cînd Gheorghe Ştefan primi vestea aşteptată, domnul tocmai îi încredinţase 40 000 de galbeni destinaţi cheltuielilor acestei expediţii. Logofătul îi ascunse cu grijă, căci aveau să-i prindă bine : gîndea că va trebui să năimească el însuşi oşti de pază, cîndva, şi apoi ştia cîte daruri băneşti va trebui să facă vizirilor pentru a căpăta consfinţirea domniei. Apoi, fără să mai piardă o clipă, porni în goana calului, însoţit de cîţiva slujitori, către pasul Oituz, pe unde urmau să intre oştile transilvane, comandate de Kemeny.

Dar iată ce se întîmplă după plecarea lui :

Cuprinşi de remuşcări, ori poate înfricoşîndu-se de ce vor păţi în cazul cînd conspiraţia va da greş, fraţii Ciogolea aduseră la cunoştinţa voievodului — dar nu personal, ci prin gura părintelui Iosif, duhovnicul curţii — tot ce a pus la cale logofătul Gheorghe Ştefan. Sărmanii Ciogoleşti, care crezuseră că astfel vor ieşi basma curată, se înşelară crunt. Apucat de o mînie nemaivăzută, Vasile vodă le puse capetele pe butuc, şi lor şi serdarului Ştefan, cu toată împotrivirea Cantacuzinilor, care stăruiseră să-i cruţe. Îndată după aceasta, Lupu trimise înspre hotar un trup mic de oaste, sub conducerea vătafilor Sculi şi Iacomi, să vadă dacă nu-l pot ajunge pe fugar, iar dacă acesta va primi vreun ajutor din afară, să-i ţină pe loc pe neprieteni, pînă ce el, Lupu, se va pregăti cumsecade de apărare.

Voievodul era însă departe de a bănui cît de puternic e acest ajutor.

Călăreţii munteni, avîndu-l în frunte pe banul Gheorma, trecuseră demult Milcovul şi se împreunaseră cu oastea transilvană, iar acum înaintau către cetatea de scaun, avîndu-l în mijlocul lor pe Gheorghe Ştefan, palid, dar mîndru şi încrezător.

În apropiere de Roman, raiterii celor doi vătafi dădură faţă în faţă cu avangarda năvălitorilor, comandată de rotmistrul ungur Honda. Oştean încercat, Honda porunci foc fără să piardă o clipă. Muschetele bubuiră şi o parte dintre

oamenii vătafilor se prăvăliră din şa ca seceraţi. Printre aceştia se afla şi bătrînul Sculi, căruia plumbul îi străbătuse prin ochi, omorîndu-l pe loc. Urmă o scurtă încăierare cu săbiile, dar Iacomi înţelese curind că forţele potrivnicului sînt mult superioare şi întorcînd caii, porni în galop năprasnic către Iaşi cu călăreţii ce-i rămăseseră, măcar spre a da de ştire măriei sale despre urgia ce se apropia.

Surprinderea fusese totală şi-l pusese pe Lupu într-o situaţie dramatică. Într-un timp atît de scurt, nici nu mai putea fi vorba să pregătească o apărare temeinică. Îşi puse aşadar ultima nădejde în cazacii lui Timuş. Îl trimise pe nepotul său, paharnicul Ştefăniţă, cu odoarele, cu visteria şi cu o mînă de oşteni la Neamţ, unde ar fi putut rezista cîtva timp, iar el însuşi porni grabnic către cetatea Hotinului spre a cere ajutor ginerelui său.

În lunea patimilor, măria-sa Gheorghe Ştefan fu miruit de către vlădică şi i se puse pe frunte cununa domnească. Kemeny şi banul Gheorma fură de faţă la ceremonie, ca reprezentanţi ai ţărilor vecine. Unii boieri moldoveni îl urmaseră pe Lupu în pribegie. Alţii se trăseseră în grabă pe la conacele lor. Erau însă destui cei care, nemulţumiţi de marea severitate a lui Lupu, de fumurile lui, de prieteşugul lui cu cazacii şi cu muscalii, se adunară în jurul noului voievod firitisindu-l şi jurîndu-i supunere. Mulţimile fără nume şi fără stare ieşiră şi ele în privelişte. Totdeauna uitate, năpăstuite, amăgite, asuprite de vrăjmaşi şi de oamenii stăpinirii, îndurînd tot greul vieţii şi trudind fără hodină, mulţimile acestea erau ca iarba care, retezată de coasă şi călcată în copitele cailor, se ridică mereu spre lumină, înviorată de roua speranţei. Nu puteau şti ce este în inima lui Gheorghe Ştefan voievod. Ştiau doar că l-a alungat din scaun pe Lupu voievod, care copleşea lumea cu strălucirea lui, dar care gîndise prea puţin la cei necăjiţi. Schimbarea aceasta putea să fie spre bine, astfel că strigară din toată inima, cu glasul nădejdii :

— Trăiască măria-sa, întru mulţi ani !

Pe faţa lui Gheorghe Ştefan îmbujorarea luase locul gălbenelii, ascultînd aceste strigăte şi ascultînd legămîntul de credinţă al boierilor. Făgădui celor sărmani dreptate şi blîndeţe, precum şi uşurarea de biruri. Apoi cuvîntă pentru dregătorii strînşi lîngă sine :

— Boieri dumneavoastră, au dat Dumnezeu de am izbîndit. Se cade dintîi să mulţumim pentru sprijin măriilor lor Matei vodă şi Gheorghe Rákoczy al II-lea, care au cunoscut şi au înţeles durerile noastre. În dreaptă şi luminată frăţie vom trăi totdeauna cu aceste ţări, aşa cum s-ar fi cuvenit să fie şi pînă astăzi, dar n-a fost, din pricina lui Lupu cel veşnic înfumurat şi gîlcevitor. Cît rău a făcut el ţării şi nouă nu mai spun eu aici. Răul acesta e scris cu acul înroşit în inimile noastre. Vasile vodă nu a respectat nici cinstea, nici credinţa, dispreţuindu-ne ca pe slugi. Dacă a greşit cineva, nu l-a iertat, iar nici pocăinţa n-a avut crezare în faţa lui, dovadă sîngele vărsat cu atîta furie, al Ciogoleştilor...

Fostul mare logofăt mai vorbi o vreme, vărsîndu-şi tot focul împotriva lui Lupu, făcînd promisiuni generoase şi arătînd cît de drepte şi cumpănite vor fi de-acum căile Moldovei, sub oblăduirea lui. Banul Gheorma îl asculta cu atenţie, cîntărindu-l pe sub gene, căci era vulpe bătrînă. Nu, nu greşise măria-sa Matei vodă oprindu-şi alegerea asupra acestui om. Pricepere în treburile politice şi administrative avea, căci deţinuse dregătorii înalte. Însă Gheorma păstra unele îndoieli, căci noul voievod, deşi ar fi fost gata să-şi pună viaţa în joc, cum o şi făcuse, i se părea că nu are forţa aceea care înflăcărează inimile celor din jur şi stăvileşte aripa furtunii.

Îndată după paşti, banul Gheorma se înfăţişă măriei sale, vestindu-l că va porni cu oştile îndărăt, spre Ţara Românească. Gheorghe Ştefan tresări şi pe frunte i se lăsă norul neliniştii :

— Atît de repede ?!

— Aşa sună porunca lui Matei vodă, măria-ta.

— Şi Kemeny pleacă ?

— Şi el. Avem porunci limpezi. Nu e bine ca steagurile noastre să rămînă prea mult pe pămîntul Moldovei. Acum măria-ta eşti stăpîn şi ai oştile măriei tale.

— Oştile mele... zîmbi îndoielnic voievodul. Domnia-ta ştii foarte bine că sînt puţine deocamdată şi rău înjghebate. Abia am trimis să se strige oşteni în plată şi nu ştiu cînd voi putea alcătui polcurile vrednice de care am nevoie.

Banul Gheorma căută să-l îmbărbăteze :

— Lupu e pribeag și nu se știe cînd și dacă va mai cuteza să încerce ceva. Pînă atunci vei izbuti măria-ta să stringi oameni de apărare. Iar la caz de nevoie, fii încredințat că și Matei vodă și principele Rákoczy îți vor sări în ajutor. După cum te-au sprijinit la început, nu te vor părăsi nici atunci.

Gheorghe Ștefan voi să mai zică ceva, dar se răzgîndi. Mîndria îl împiedica să mai stăruie, rămase tăcut, cotropit de presimțiri rele.

Nu-l înșelară acele presimțiri. Nu apucase să stea prea multe săptămîni în scaunul Moldovei, cînd pribeagul Lupu căzu pe neașteptate asupra lui, urmat de talazul nimicitor al cazacilor și tătarilor. Plin de curajul disperării, Gheorghe Ștefan îi ieși în cale la Popricani, pe Jijia, dar mica lui oștire fu zdrobită și împrăștiată. Nenorocosul rival al lui Lupu luă el însuși calea exilului, în timp ce machedoneanul intra în cetatea de scaun, încruntat și triumfător.

Cazacii și tătarii se dedară, ca de obicei, la silnicii și prădăciuni mari. Luară cu japca vitele sătenilor, arseră tîrguri și conace, tăind și spînzurînd pe cine nimereau. Iașii ajunseră locul unor răzbunări sîngeroase. Boierii care se dăduseră de partea lui Gheorghe Ștefan fură tîrîți de bărbi, batjocoriți și străpunși cu sulițele ca niște pui de găină. Timuș găsise un prilej bun pentru a-și vărsa necazul pe cei ce se împotriviseră odinioară la căsătoria lui cu domnița Ruxandra, iar frații Toma și Iordache Cantacuzino scăpară cu mare greutate din mîinile lui. Atîtea blestemății săvîrși zaporojeanul, încît Lupu însuși se îngrozi, neștiind cum să-l mai domolească.

Însă Vasile vodă, care se pricepuse totdeauna să întoarcă răul spre bine, trăgînd foloase din el, luă deodată o hotărîre îndrăzneață.

Vrăjmășia lui împotriva lui Matei, care-i surpase tronul cu atîta dibăcie, crescuse ca pojarul. Forțele pe care le avea lîngă sine i se păreau prea de ajuns pentru a-l înfringe definitiv pe bătrînul voievod și a lua, la rîndu-i, sceptrul Țării Românești. Alarmați de alianța închegată între Matei, tînărul Rákoczy și Gheorghe Ștefan, turcii își dădură de astă dată asentimentul. Prin urmare, în primele zile ale lunii mai, punîndu-se în fruntea oștilor de moldoveni, cazaci și tătari și sprijinit de către bulucuri de ieniceri de la Silistra și din Rumelia, Vasile vodă Lupu porni înspre Milcov hotărît să încheie pentru vecie răfuiala cu voievodul valah.

CAPITOLUL XI

Luna mai a anului 1653 se arătase mai călduroasă ca de obicei. Pe dealurile Tîrgoviștei livezile abia își scuturaseră floarea, pomii începeau să lege rod, îmbiați de razele fierbinți ale soarelui ; încolțiseră grîiele ca peria și hlamida ierbii strălucea verde și luminoasă pînă departe, sub streașina codrului. Se vestea un an bogat, dar nimeni în acele zile nu avea putere să se gîndească la asta și să se bucure.

Văile și tăpșanele furnicau de oști, care umpluseră depărtarea cu vuietul lor. Pe ulițele cetății duruiau grelele tunuri de bronz ale lui Gustav Fux, scoase anevoie din lăcașurile lor și tîrîte de cai nemțești cu spinarea lată și cocpitele cît ghiuleaua. Undeva, pe clinurile adăpostite de stejeriș se înșiruiau steagurile de darabani în haine vineții, aduși de căpeteniile din Slatina, Cîmpulung, Lichirești, și de prin alte părți ale țării. Într-alt loc tăbărîseră călăreții transilvani veniți într-ajutor de peste munți ; trupurile călărașilor de margine și ale roșiilor, cu flamuri mici în vîrful sulițelor, se scurgeau neîncetat. Ici, colo, izbucnea cîte-un glas de trîmbiță, asemănător cu un muget de sălbăticiune ; în mijlocul cetelor de slujitori înarmați pînă-n dinți fluturau mantiile de mătase ale boierilor ; scînteiau în soare coifuri, platoșe și țevi de muschetă, praporii unduiau în bătaia vîntului de primăvară, scîrțîiau carele încărcate și pretutindeni răsunau pașii apăsați ai oștenilor, făcînd pămîntul să geamă și să tremure în adînc.

Ceva mai înainte, două trupuri de oaste, comandate de Radu Mihalcea și de Preda Bucșanu, plecaseră cu iuțeală în ajutorul marelui spătar Diicul Buicescu, aflat la hotarul cu Moldova încă de la cele dintîi semne de primejdie. Apoi,

toată noaptea de sîmbătă spre duminică, porniră la drum, rînd pe rînd, carele cu muniţii şi proviant, tunarii lui Fux, pedestraşii şi o parte din călărimea grea, umplînd întunericul de ropot şi pierzîndu-se apoi ca nişte fantasme în bruma căldicică, abia destrămată de stele.

În zorii zilei de duminică, 15 mai, se puse în mişcare restul oştirii, în frunte cu măria-sa Matei vodă Basarab.

Din capul treptelor, vlădica Ignatie, în rantia-i sobră, pe care arareori o schimba cu strălucirea stiharelor, făcu semnul crucii asupra voievodului. Matei se descoperi o clipă, plecîndu-şi fruntea, apoi, ajutat de Duşan, încălecă pe bidiviul negru ca iadul, cu o frunzuliţă de omăt între urechi, care-şi smucea nerăbdător frîul, ţinut de doi slujitori.

Cînd măria-sa ieşi călare pe sub arcul de piatră al porţii, se lăsase o asemenea linişte încît se auzeau mierlele fluierînd în crîngurile învecinate. Răsunară apoi, scurte şi puternice ca o bubuitură, uralele oştenilor. Armăsarul negru tresări şi zvîcni, dar Matei vodă îl îmblînzi bătîndu-l pe grumaz cu mîna înmănuşată. Îl înţepă uşor cu boldurile aurite ale pintenilor şi porni la trap. Lîngă domn se alăturară boieri de vază şi săbii încercate ale Ţării Româneşti. Îndată după ei venea o mică gardă de alvaniţi, cu căciuli turtite şi cu platoşe de oţel peste cămăşile lor ţepene şi albe ca spuma. În urmă se rînduiră cu un ropot surd, val după val, înveşmîntaţi în zale pînă la brîu, cu paloşe scurte la oblînc şi cu ţevile flintelor ridicate, şirurile de seimeni. Bătaia clopotelor, clinchetul armelor şi ţăcănitul potcoavelor se contopeau într-un zvon de-o veselie înşelătoare, flamurile umezite de aburul subţire al dimineţii începeau să se desfăşoare sub adiere.

Pîlcuri de ţărani şi tîrgoveţi se grămădeau pe laturile drumului, privind torentul care se scurgea, plini de îngrijorare pentru ce va fi, dar pătrunşi de respect şi de admiraţie înaintea domnului ţării, care li se înfăţişa în toată măreţia şi puterea lui.

Matei vodă era bătrîn, trecuse de şaptezeci de ani şi abia cu cîtva timp în urmă se crezuse că îl vor duce la locul de veci, dar iată că acum se arătă mai viu ca niciodată, ieşise întărit ca o salamandră din focul suferinţei

şi se repezea tăcut şi viforos să înfrunte duşmanul. Îşi îndesase calpacul de blană de sobol cu egretă tremurătoare pînă la mijlocul frunţii, iar faţa-i părea mică şi schimonosită, dar i-o lumina barba scurtă, sclipitoare ca argintul, iar ochii-i căutau drept înainte, cu o agerime posomorîtă. Pe umeri purta o mantie vişinie, ale cărei falduri atîrnau pe crupa calului, peste cioltarul brodat. Platoşa măriei sale avea resfrîngeri aurii, iar sabia uşoară care-i spînzura la şold era de asemeni aurită, cu mînerul bătut în mărgăritare mici, cu miezul limpede.

Oamenii îl urmăriră cu privirea pe măria-sa, urmăriră şirurile de oşteni pînă ce acestea se pierdură în depărtare, înghiţite de vîlvătaia roşie a soarelui care răsărea.

În primele ceasuri ale dimineţii, Matei merse tăcut. Pe chipul lui se întipăreau tot mai adînc grija şi preocuparea datorate lipsei de veşti. Curieri pe cai iuţi porneau în goană, alţii se întorceau sleiţi şi la vederea lor, voievodul tresărea, întrebînd cu încordare :

— Ce este ? Aţi aflat ceva ?

— Nimic, măria-ta. Nici un semn. Străjile dinainte arată că locurile sînt liniştite.

Văzînd tot mai adînca frămîntare a măriei sale, Udrea Doicescu căută să-i ogoiască inima :

— Doamne, eu zic că dacă se întîmpla ceva rău, am fi aflat pînă acum. Socot că marele spătar îl ţine bine în chingi pe vrăjmaş, acolo, la Milcov.

— Bine, rău, ar fi trebuit să ne dea de ştire, nu să ne ţină aşa, cu sufletul la gură. Diicul avea oaste puţină. Mă întreb dacă i-au sosit ajutoarele la vreme. Mă întreb cu ce putere au izbit Lupu şi Timuş. Mă întreb... Pufni mînios : Toate astea îmi tulbură mintea, Udreo, mă împiedică să gîndesc limpede la ce este de făcut.

Intreaga zi se scurse astfel, în nesiguranţă şi încordare, nu venea de nicăieri o ştire cît de mică şi, treptat, îi cuprinse pe toţi neliniştea. Trecură prin Cornişani, unde făcură un popas foarte scurt, iar în faptul serii ajunseră la Băleni. Cea dintîi grijă a lui Matei fu să trimită două detaşamente de călăreţi pentru pază, înspre Dobra şi Mărceşti. Apoi oştile se pregătiră să înnopteze. Se înălţară corturi pentru boieri şi unele căpetenii, alţii îşi căutară

adăpost prin case și fînare, dar cei mai mulți dormiră sub cerul liber, înveliți în cojoace.

Măria-sa fu găzduit cu toată cinstea în conacul Bălenilor. Slujitorii foiau în toate părțile, pregătind odăile de culcare, pe cînd în sala cea mare a conacului, vodă Matei, banul Gheorma, Socol Cornățeanu și Udrea Doicescu cinau într-o tăcere posacă. Deodată, de-afară se auzi zdupăit de pași și larmă înnăbușită, de glasuri. Voievodul înălța capul :

— A sosit o ștafetă ! Altceva nu poate fi.

Dar pînă să trimită să vadă ce este, în pragul ușii se arătă, într-o desăvîrșită ținută ostășească, dar purtînd pe fața semnele unei cumplite oboseli, tînărul spătar Barbu Filișanu, fiul răposatului Dumitru Filișanu, cel ce-i fusese cîndva soț de pribegie lui Matei.

— Vorbește, Barbule, îl îndemnă scormonindu-l cu privirea. Ce s-a întîmplat ? De ce nu ați dat semn pînă acuma ?

— Măria-ta, ne-au răzbit, spuse Filișanu cu vocea înecată și ochii i se întunecară ca noaptea.

Vodă Matei se ridică în picioare, sprijinindu-se de tăblia mesei :

— Vrăjmașii... au intrat ?

— Au intrat, măria-ta, nu le-am putut ține piept. Sînt aproape, pe urmele noastre.

— Cît de aproape ? La un ceas ? La două ?

— Nu chiar atîta, măria-ta, dar au trecut Teleajenul și vin. Se mișcă încet... oștire multă...

— Diicul ? întrebă cu îngrijorare banul Gheorma.

— Trăiește. Dar am pierdut destui luptători. De două ori ne-am încăierat, a fost prăpăd mare.

Cu o sforțare supraomenească, bătrînul voievod se strădui să-și păstreze cumpătul. Numai fața palid-cenușie trăda supărarea și zbuciumul ce i-l pricinuiseră nefericitele vești :

— Spune tot, cum a fost, Barbule. Liniștit și cu limpezime. Sîntem oșteni.

Vorbele acestea fură ca o biciuire pentru tînărul spătar. Înghiți un nod amar, apoi își umezi buzele crăpate :

— A fost așa, măria-ta... Marele spătar a poruncit să ne așezăm cu călăreții lîngă Focșani, pe malul drept al

Milcovului. Era un loc bun, nu puteam fi loviți fără veste, căci ne ocrotea malul înalt și rîpos. Nu aveam destulă putere, dar ca să părem mai mulți, ne-am împărțit oastea în două : o parte înșirată de-a lungul rîului, alta stolită îndărăt. Domnia-sa Diicul Buicescu trimisese cercetași dincolo, așa încît am avut la vreme știri despre mișcările dușmanului.

— Hotărîri chibzuite, încuviință clucerul Cornățeanu.

— Întocmai. Cînd s-au arătat, un ceas mai tîrziu, oștile lui Lupu și Timuș, înnegriseră zarea, nu alta. Noi am rămas pe loc. Un ceambul de tătari și un steag de moldoveni au încercat să treacă apa, dar i-am dat îndărăt și atît de tare ne-am avîntat, încît am răzbit dincolo, tăind în stînga și-n dreapta. Pe urmă ne-au aruncat ei îndărăt și așa ne-am tot hărțuit o vreme. I-am mușcat zdravăn, dar au căzut și de-ai noștri, cu duiumul. Asta însă n-ar fi fost nimica, fiindcă n-am băgat de seamă un lucru : Vodă Vasile într-adins ne ținea astfel încleștați, ca să ne întindă o capcană. Pe cînd ne învălmășeam noi, un trup de lefegii nemți ai lui Lupu, cumpliți luptători, au căutat un vad și au trecut Milcovul pe furiș, căzîndu-ne în coastă. Cînd au răpăit muschetele nemților, ne-am văzut prinși între două focuri și nu mai știam ce să facem. Cazacii au dat buzna ca o vijelie. Marele spătar s-a tras înspre Rîmnic, cu ce-i mai rămăsese din călărime, dar alte pîlcuri s-au răzlețit în alte părți...

Barbu Filișanu se opri să-și tragă răsuflarea, trecîndu-și iarăși limba peste buzele scorojite.

— Cum judeci tu toate acestea, Barbule ?

Tînărul boier rămase uluit și amuțit în fața acestei întrebări tăioase. Șuvițe sîngerii năpădiseră ochii voievodului, parcă se scofîlcise deodată, oasele îi împungeau pielea feții, vînătă acum de supărare. Repetă neînduplecat :

— Cum privești tu aceasta ? Ești tînăr, dar ai capul pe umeri și ai fost acolo. Răspunde. Aici nu mai e vorba de bunul nume al unuia sau altuia dintre voi, sînt în joc țara și tronul. Răspunde, Barbule : cum privești tu aceste fapte ?

Fruntea lui Barbu Filișanu se înroși, acoperindu-se de sudoare. Înțelesese demult, ca și toți ceilalți, care a fost

greșeala lui Diicul Buicescu, dar nu se așteptase că va fi nevoit să-l judece pe marele spătar înaintea măriei sale. Primele cuvinte ieșiră gîngăvite, dar apoi își regăsi puterea sub privirea de jar a voievodului :

— Domnia-sa Diicul Buicescu poate că nu trebuia să primească lupta, văzînd cît de tare e vrăjmașul...

— Sau dacă i s-a întunecat mintea și a primit-o, trebuia să piară acolo, iar nu să fugă ! strigă Matei atît de tare, încît zbîrnîiră ochiurile ferestrei.

— Măria-ta, spuse cu sfială tînărul boier, spătarul a încercat cît a putut să-i oprească pe fugari și s-a desprins printre cei din urmă din harț. Nici nu-i păsa de plumbi...

— Diicul nu e un fricos, întări și Udrea Doicescu.

— Cine zice că este ? mormăi Matei. Oftă : De ce nu înțelegeți ? Aici nu e vorba de vitejia lui. Spune mai departe, Barbule : Ce-a fost după aceea ?

— Trăgîndu-ne îndărăt, cu cazacii pe urmele noastre, am întîlnit ajutoarele trimise de măria-ta, pe căpitanii Gălățeanu și Radu Mihalcea. Ne aflam la Șoplea, aproape de Teleajen. Pîlcurile noastre răzlețe de pedestrime, care veneau de peste tot, precum și băjenari de prin sate, se îmbulzeau să treacă podul peste rîu. Vrăjmașul se apropia. Atunci, domnia-sa spătarul a hotărît să primim iarăși lupta și să stăm pavăză cu călărașii, pînă ce se va scurge toată lumea aceea. Așa am și făcut. Marele spătar Diicul Buicescu a trecut cel din urmă pe pod încoace, cu sabia plină de sînge și răcnind ca un leu, încît cazacii nici n-au avut curaj să se apropie prea tare de el. Am apucat prin păduri, unde îi era mai greu vrăjmașului să ne urmărească, și am trecut Prahova dinjos de Cocorăști. Pe mine m-a mînat încoace, să dau de veste, iar domnia-sa spătarul, cu oastea adunată iarăși, s-a îndreptat spre Finta.

Se lăsă tăcerea. Vestea despre marea putere a dușmanului, lanțul acesta de înfrîngeri, îi zguduise pe toți. Vodă Matei tăcea de asemeni, privind țintă la făcliile de pe masă, ca și cum ar fi căutat acolo lumină și dezlegare. Îi respectară tăcerea. Privind la Matei vodă văzură cum, încet, trăsăturile i se destind și ochiul tulbure i se limpezește.

— Dușmanii sînt și ei oameni, spuse cu glas domol. Trebuie să se hrănească și să doarmă. Așa încît zic că în

noaptea asta să facem și noi la fel, deși sînt încredințat că unii s-ar simți îndemnați să pornească chiar acum, fără întîrziere, ori înainte, spre dușman, ori înapoi, spre Tîrgoviște... Dar trebuie să lăsăm oștenii să se odihnească, să prindă puteri, căci i-am mînat azi fără milă. Iar mîine, înainte de a se lumina de ziuă, vom porni.

— Încotro, măria-ta ? întrebă Socol Cornățeanu, holbîndu-se nedumerit și șovăitor.

— Tu ce crezi ? îl iscodi Matei.

— În calea dușmanului ! izbucni clucerul, înțelegînd și înflăcărîndu-se.

— Așa, bătrîne și credinciosule Socole, căci noi nu avem decît calea aceea, singură. Vom merge întins către Finta. Una că trebuie să ne unim cu oastea lui Buicescu, și a doua că vrăjmașul, ținîndu-se pe urma spătarului, tot acolo va veni și el. Aduceți la cunoștința căpeteniilor, mai spuse și, întorcîndu-le spatele, porni să urce, liniștit și sigur, treptele spre odaia de culcare.

În dimineața următoare, la cele dintîi luciri ale zilei, oștile erau gata de drum. Aflaseră toți, cu mic cu mare, despre apropierea dușmanului și despre bătălia pierdută de Diicul Buicescu. Porniră tăcuți și zgribuliți în răcoarea zorilor, căci peste noapte se lăsase o ceață umedă, iar inimile tuturor erau cuprinse de temeri și îndoială. Soarele destrămă însă curînd palele de ceață, luminînd pămîntul ca o Bună Vestire și în razele lui îl văzură pe voievod călărind falnic și drept, în fruntea tuturor. Caii începură să sforăie zgomotos, ciocîrliile zburdau prin văzduh salutînd apariția astrului zilei. Ropotul miilor de pași prin cîmpia verde semăna cu rostogolirea apelor de primăvară, care au înfrînt zăgazurile gheții.

Merseră o vreme de-a lungul Ialomiței, iar către amiază ajunseră în dreptul Fintei, unde-i întîmpinară străjile marelui spătar. Diicul Buicescu se înfățișă măriei sale buhăit de neodihnă și zbucium, cu barba încîlcită și ochi neguroși. Văzîndu-l în ce stare este și înțelegîndu-i simțămintele, vodă Matei oftă. Mînia dintîi îi mai trecuse și de altfel nu era momentul să-l certe, rămînea vreme destulă să tragă învățături, după luptă, dacă vor mai ieși teferi din ea. Întrebă numai :

— Cît de departe sînt oştile lui Lupu ? Nădăjduiesc că ai trimis cercetaşi...

— Da, măria-ta, răspunse spătarul cu glas răguşit, dar uşurat întrucîtva. Vrăjmaşul se află nici la o zi de drum, însă înaintează încet, cît de prevedere, cît din pricină că nohaii şi cazacii se abat mereu după pradă.

Vodă Matei rămase tăcut. Nu-l întrebă ce măsuri de apărare a luat. Truditele oşti ale spătarului se rînduiseră în grabă şi cum putuseră mai bine, gata să se împotrivească năvalei. Cercetă o vreme împrejurimile, apoi întrebă iarăşi :

— Cam cîţi luptători au ? Ai putut să preţuieşti ?

— Măria-ta, eu zic să fie de două ori mai mulţi, faţă de cîţi oşteni avem noi acuma. Dacă nu cumva şi mai mulţi.

Domnitorul simţi lipsa de vlagă şi descurajarea din vocea marelui spătar. Teama şi slăbiciunea îi puteau lesne molipsi şi pe ceilalţi. Înţelese că trebuie să le întărească încrederea în vreun fel. Se întoarse către căpeteniile din jur :

— Aţi auzit, boierilor ? Cîte doi de fiecare, dacă nu trei. Vă încumetaţi ? Apoi faţa domnitorului deveni iarăşi gravă :

— Este şi numărul însemnat, de bună seamă. Însă noi luptăm pe pămîntul nostru şi ne va întări Cel de Sus. Iar ce nu vom putea săvîrşi cu ajutorul Proniei, vom săvîrşi prin chibzuinţă. Apucă braţul marelui spătar : Mi-a spus Filişanu ce hotărîre ai luat şi cum ai luptat acolo, la Şoplea. Ai scăpat oamenii de la pieire... Bun lucru, Buicescule, fiindcă acuma va fi nevoie de fiecare om.

Vrînd să întărească această laudă, banul Gheorma spuse :

— Şi cuminte ai fost domnia-ta că ai aşezat oastea pe malul drept, acuma. Gîrla e o stavilă bună.

Vodă Matei privi îngîndurat sforul tulbure al apei :

— În adevăr, Ialomiţa e o stavilă dincoace de care ne putem apăra temeinic. Oricum, tabăra va rămîne aici. Dar noi nu numai la apărare trebuie să gîndim, fiindcă altfel sîntem pierduţi dinainte. Să cercetăm locurile de dincolo, boieri dumneavoastră.

Trecură pe celălalt mal, cu un pîlc de oşteni. Şesul cobora într-o pantă domoală către pîrîul Finta, care lucea

stins printre răchiţi şi arinişti. Undeva, în stînga, dintre coroanele abia înverzite ale grădinilor se arătau acoperişurile satului şi clopotniţa de lemn a bisericii, peste care pluteau norişori alburii. Aici, lîngă Ialomiţa, locul era sănătos şi scurs, acoperit de ciulini şi brăzdat de poteci, dar cu cît pogorai înspre Finta, se făcea tot mai moale. Caii împovăraţi se cufundau pînă la chişiţă, apa mustea din pămînt, petice verzui ca mucegaiul acopereau ochiurile de smîrc. Pîrîul Finta n-avea multă apă, dar de-a lungul vremii îşi săpase albia cu îndărătnicie, prefăcînd-o într-o vîlcea abruptă, peste care trecea un podeţ de lemn, destul de trainic.

Toate acestea păreau a-l mulţumi pe Matei. Pîndind chipul voievodului, căpitanul Iancu Călinescu, oştean vechi şi experimentat, îşi îngădui să observe :

— Vor trece greu pe-aicea.

— Oho, interveni Diicul Buicescu, şi încă ce greu ! Eu pun mărturie, fiindcă am gîfîit mult prin clisa asta.

— Da, admise Matei, şi eu socot că vor avea de furcă. Apoi se vor înghesui la podul acesta ca la strungă. Pedestrimea are să treacă mai uşor prin vîlcea, dar caii nu, căci şi-ar frînge picioarele.

— Să nu stricăm podul, măria-ta ? întrebă Vîlcu Grădişteanu.

— Nu, căci l-ar face la loc, ori ar umple vîlceaua cu fascine, ori şi mai rău, ar ocoli prin altă parte, căzînd asupra noastră cum nu ne convine. Lăsaţi-l aşa. Iar acum să mergem, nu mai e vreme de pierdut.

Pînă noaptea tîrziu se îndeletniciră cu orînduirea taberei de pe malul drept, apropiind carele unul de altul, săpînd şanţuri şi întărind-o pe cît se putea. Tunurile lui Gustav Fux fură aşezate pe un loc mai ridicat şi adăpostite cu valuri de pămînt. Bătaia lor nu ajungea pînă la podeţul de peste Finta, dar oricum, dominau o bună parte din viitorul cîmp de luptă. Sfîrşiră lucrul abia către miez. Oştenii se tolăniră frînţi pe lîngă focurile care ardeau cu vîlvătăi mari, fiindcă nu mai aveau de ce să se ferească, iar străjile vegheau pînă departe. Nu se mai auzea decît murmurul liniştit al rîului, ronţăitul cailor care păşteau în apropiere şi ţipătul huhurezilor prin desişuri.

Noaptea trecu ca o părere. Stelele nici nu păliseră bine, în dimineața aceea de marți, 17 mai, cînd Matei vodă ieși din cort, cu pieptaru-i ușor și mlădios, călit de armurierii din Milan, peste care purta o mantie scurtă, închisă la culoare. Avea pe cap tot calpacul cu pene, coiful i-l păstra Dușan și avea să și-l pună abia în ceasul luptei.

Călare pe calu-i negru, rupt parcă din beznele nopții, priveghea trecerea tuturor oștilor de cealaltă parte. Pe malul drept rămaseră numai două steaguri de pedestrime, pentru proteguirea taberei și spre a alcătui o rezervă la caz de nevoie.

Voievodul hotărîse încă din ajun dispozitivul de luptă, dar verifică el însuși așezarea tuturor polcurilor, făcînd numeroase schimbări, dînd atîtea porunci și strigînd atît de tare la căpitani, încît răgușise cu totul și uneori părea că horcăie și se înnăbușe. Nu voise să mănînce nimic de dimineață, doar o fărîmiță de pîine cu vin, ca la împărtășanie, și Dușan îl urmărea plin de îngrijorare.

Așezarea și forfota durară încă destulă vreme, căpeteniile mai tinere priveau pieziș dar nu fără admirație la acest bătrîn îndîrjit care li se părea lor că-i prigonește de pomană. Soarele se înălțase binișor cînd oștile se rînduiseră, în sfîrșit, în ordinea de bătaie. La mijloc fusese masată pedestrimea, într-un pătrat cu rînduri strînse, ca o pădure care și-ar fi apropiat deodată trunchiurile, încît nici pasărea nu avea loc să treacă. În primele șiruri ale acestui pătrat se aflau darabanii, cu platoșele lor de piele, bătute cu bumbi de alamă și purtînd pe umăr archebuze cu țeava scurtă. Veneau apoi glotașii, mulți dintre ei flăcăi de la poalele munților, cu țundrele lor cenușii și flocoase și cu căciulile înalte, țuguiate ca niște turnuri. Alții purtau scurteici din blană de lup, arătînd ca niște sălbăticiuni ieșite la pradă, din bîrlog, alții sumane sau cojoace unsuroase, sprijinindu-se cu nădejde în topoarele lor grele ca niște maiuri, pe care în luptă le ridicau cu amîndouă mîinile, după obiceiul pădurenilor. Pe spate aveau petrecute arcuri lungi, iar la brîu'le spînzura cucura cu săgeți. Mulți erau înarmați cu țăpoaie sau șpăngi, securi mici cu două tăișuri, ghioage de fier cu colți, arme primitive și de tot felul, însă teribile în lupta de aproape. Laturile acestui pătrat erau înrămate în fier de șirurile lefegiilor

cu cămăși de zale pînă la genunchi și cu coifuri grele, după modelul suedez. La flancul stîng se rînduise steagul călăreților transilvăneni ai lui Rákoczy. La cel drept veneau roșii de curte, cu micile lor prapore zbătîndu-se în vîrful lăncilor ridicate, ca un stol de prigorii. Și în sfîrșit, seimenii cu platoșele frecate ca oglinda și cu coifuri muscălești, rotunde și ghintuite pe margine. Muschetele sprijinite în tocul șeii își ridicau spre cer gurile lucioase, iar săbiile în teacă de metal li se mișcau slobod lîngă picior, prinse de cureaua lată, petrecută pe piept. Pe chipurile mustăcioase și încruntate, brăzdate de cicatrici, ale acestor mercenari, sîrbi sau poloni, unguri sau nemți sau valahi, nu se putea citi, dincolo de pecetea nepăsării și disprețului față de moarte, cu care dănțuiseră de-atîtea ori, decît cruzimea și grija de a nu-și știrbi faima de luptători neîntrecuți.

Ajungînd în dreptul lor, Matei se opri jucîndu-și calul pe loc. Îi privi lung și o dată mai mult inima i se umflă de mîndrie și mulțumire în fața acestor războinici crunți și desăvîrșiți. Seimenii înțeleseră asta din privirile măriei sale și trăgînd cu o singură mișcare paloșele din teacă le înălțară drept, strigînd cu glas de tunet :

— Vivat Matheus rex !

Ceva mai înainte, Iancu Călinescu, căpetenia lor, îi vestise că, dacă se vor distinge în luptă și vor birui, vor primi cîte trei lefuri în chip de răsplată, așa că înflăcărarea lor avea bun temei, dar celelalte oști, luînd pildă de la strigătul lor, izbucniră la rîndu-le în urale. Matei ridică brațul, domolindu-i pe toți :

— În luptă vreau să vă aud glasul, am spus-o întotdeauna ! Vine asupră-ne neprietenul nostru Vasile vodă, după cum s-a fost învățat, căci demult ne rîvnește coroana și moșia. El nu vine singur, ci împreună cu păgînii și cu cazacii lui Timuș Hmelnițki, mai răi decît păgînii. Se cunoaște cîte a îndurat chiar țara lui Vasile vodă de pe urma lor : arderi și prădăciuni și siluiri... Iar acuma vrea să aducă toate acestea pe capul nostru. Priviți, spuse scoțîndu-și brusc calpacul, priviți părul acesta alb. Eu sînt părintele vostru și părintele acestei țări ! Nu voi răbda să văd țara pe mîini nevrednice ! Nu voi răbda să vă văd robii lui Timuș și ai hanului Gherei ! Mai bine moartea ! Dușmanii sînt mulți, dar luptînd cu bărbăție îi vom răzbi

și vom trăi, depărtînd de la noi rușinea și umilința. Doamne-ajută, oștenii mei !

Își puse iarăși calpacul pe creștet. Nici un glas nu mai izbucni din rînduri. Se lăsase liniște deplină, doar flamurile biciuiau văzduhul, mișcate de vîntul care se stîrnise pe neașteptate. Cerul se acoperea de nori fumurii, prevestitori de ploaie și se răcorise de-a binelea.

— Se lasă frig, mormăi Udrea Doicescu.

— Cu atît mai bine, răspunse voievodul. Curînd o să ne încingem atît de tare, încît n-are cum să strice puțină răcoare.

Dar minutele treceau și vrăjmașul tot nu se arăta. Voievodul privea încordat, ca și cum s-ar fi temut că oștile lui Lupu vor țîșni de undeva, din pămînt. O ceată de călăreți se arătă la orizont, trecînd ca o vijelie podețul peste Finta. Era un pîlc de cercetași care, zăvobind prea mult în calea dușmanului, se încăierase cu avangărzile acestuia. Galopau în neorînduială, strigînd din răsputeri :

— Sosesc ! Sînt aproape !

Nici nu se stinsese bine strigătul lor, cînd pe locurile mai ridicate de dincolo de pîrîu se iviră ca niște furnici harnice șirurile potrivnicilor. Cu fiecare clipă se deslușeau mai bine și prin rîndurile luptătorilor trecu un freamăt. La mijloc și ceva mai înainte mergea la pas călărimea moldoveană, sub a cărei pavăză vie fîlfîiau panașurile marilor căpetenii : fără îndoială, pe-acolo, pe undeva, se afla și vodă Lupu. În stînga sclipeau pălăriile de fier ale unor luptători pedeștri, pesemne vestiții lefegii nemți ai voievodului Moldovei. Din nou oștenii lui Matei fremătară, un murmur adînc se răspîndi printre ei, dar un semnal scurt de trîmbiță îi potoli numaidecît, vestindu-i să fie cu luare-aminte la porunci.

— Tătarii și cazacii nu se văd. Nu sînt cu ei...

— Nu se poate, măria-ta ! strigă Diicul Buicescu. Trebuie să fie iarăși vreun șiretlic.

— Ori s-au risipit pe undeva, după jafuri și au rămas în urmă, adause Vîlcu Grădișteanu. Se vede că vodă Lupu nu-și poate struni sălbatecul ginere.

— Mai degrabă, rosti măria-sa. Oricum, fiți cu băgare de seamă să nu cadă peste noi cine știe dincotro. Mă întreb ce va face Lupu, pînă una, alta.

Fără prea multă grabă, oastea dușmană începu să treacă pîrîul, lefegii nemți de-a dreptul prin vîlcea, călărimea pe pod. Pe mulți dintre căpitanii lui Matei îi ispiti deodată gîndul că acum, în timpul trecerii, s-ar putea năpusti asupra lor, prinzîndu-i la strîmtoare. Dar știau prea bine că s-ar împotmoli ei înșiși în zona nesigură și mocirloasă și apoi, față cu mulțimea aceea de oști, nu era o bătălie pe care s-o sfîrșești cît ai clipi, prin iuțeală și viclenie. Așa că stătură neclintiți. După ce ultimii oameni trecură dincolo de Finta, oastea lui Lupu se desfășură de-a lungul rîului, apoi rămase în liniște și nemișcare.

Vodă Matei îi întinse cușma lui Dușan și își îndesi pe cap coiful încrustat, căptușit cu mătase. Privea țintă oastea din față, ce părea o fiară uriașă care-și trage o clipă răsuflarea, ghemuindu-se pentru săritura ucigătoare, vedea fîlfîirea flamurilor, sclipătul armurilor, lucirile ca de curcubeu ale mantiilor și deodată toate acestea începură să-i joace prin fața ochilor, amestecîndu-se într-un vîrtej pîclos. Urechile îi țiuiau, genunchii încordați pe greabănul bidiviului începură să-i tremure și simți o sfîrșeală adîncă în tot trupul. „Spaima, își zise. Spaima dinaintea luptei.“ Dar nu era doar atît. Ca pe mulți alți oșteni, îl mai cuprinsese și odinioară frica în cleștele ei, dar îi dăduse drumul numaidecît și ieșise parcă mai îndîrjit, mai volnic din aceste scurte clipe de cutremur sufletesc. „M-a ajuns osteneala, se sperie, mă răpune bătrînețea, mă părăsesc puterile... Nu mă lăsa, Părinte... Nu tocmai acuma... Ajută-mă Doamne, în ceasul greu !“

Răsuflă de cîteva ori, adînc. Scutură capul și scînteioarele care-i roiau pe dinaintea ochilor pieriră. Se uită la căpeteniile strînse ciotcă în jurul lui : nu băgaseră nimic de seamă. „Eh, își zise, dacă voi toți... dacă numai cîte-un degetar din vlaga voastră ați turna în trupul meu slăbit...“ Izgoni îndată gîndul cel nefiresc. Dar ei erau lîngă el și erau cu toate acestea tăria lui și izvorul lui întremător, într-altfel, desigur, dar erau tăria lui, iar convingerea aceasta îl umplu de o mare mulțumire. Erau cu toții acolo. Marele spătar Diicul Buicescu, gros cît un trunchi de stejar și puternic tot ca el, slugerul Udrea Doicescu, pieptos, cu barba răsfirată și privirea semeață, tînărul Barbu Filișanu, fiul bunului tovarăș de altădată, Radu din Desa,

semănînd cu un arbore cocîrjat și înnegrit de fulgere, Iancu Călinescu, vechi tovarăș de luptă și el, Pană Filipescu, ginerele lui Constantin Cantacuzino, strălucitor ca un prinț în armura-i albăstruie, pîrcălabul Necula Gloveanu, cel veșnic rîzăreț, căci i se vedeau dinții de la o tăietură de hanger, logofătul Danciu Pîrîianu, bătrînul și credinciosul Socol, căpitanii Constantin Gălățeanu, Badea Comăneanu, Radu Mihalcea, și alții încă, mulți și dîrji, împresurîndu-l și apărîndu-l, gata să-și verse sîngele pentru tot ce împliniseră și așezaseră laolaltă.

Își îndreptă privirea despăienjenită spre rîndurile vrăjmașilor. Nu păreau că vor să mai înainteze. Rămăseseră într-o așteptare mută și numai caii tălăzuiau din cînd în cînd, scurmînd pămîntul cu potcoavele. Cerul era tot posomorît, arareori răzbea cîte-o fîșie de soare prin spărturile norilor. Undeva, la marginea zării, se înălță un stîlp de fum. Nu știau ce este, dar aveau să afle mai tîrziu că tătarii și zaporojenii dăduseră foc satului Cocorăști.

Se apropia amiaza. Așteptarea aceasta, îndelungă și încordată, începea să-i obosească pe oștenii lui Matei. Banul Gheorma îndrăzni :

— Ce facem, măria-ta ? Se pare că Lupu nu vrea să-și ia inima-n dinți. Îmi este limpede acuma : cazacii au rămas în urmă și îi așteaptă. N-ar fi mai bine să izbim noi și să-i curmăm șovăiala ?

— Nu cred că e bine, zise căpitanul Comăneanu. Dacă ne încurcăm cu călărimea grea în mlaștină și răchitiș, nu știu cum va ieși. Pînă la urmă trebuie să se hotărască ei.

Diicul Buicescu, căruia îi reveniseră semeția și încrederea în sine de mai înainte, pufni disprețuitor :

— Nu se încumetă Vasile vodă de unul singur, fără Timuș.

În clipa aceea, dinspre vrăjmaș se auzi un glas pătrunzător și ascuțit, de trîmbiță.

— Ai grăit într-un ceas rău, Buicescule, mormăi Matei. Iată-i că se urnesc.

În adevăr, dușmanul porni la atac. Călărimea înainta, ca un vîrf de lance, aripile pedestrimii în pas viu, dar ceva mai retrase. Cînd ajunseră la porțiunea moale și miloasă, pe care nu o putuseră bănui, surpriza lor nu fu mică, dar nici nu-i opri din avînt. Luptau vîrtos să-și descleieze picioarele din glodul care mustea și poate că blestemau în gura mare, dar deocamdată nu se auzea nimic, se vedeau numai cetele lor amenințătoare care înaintau încet, dar hotărît. Tunurile lui Fux, de pe colină, trăzniră înfricoșetor, dar distanța era prea mare și ghiulelele căzură mult în fața șirurilor vrăjmașe, fără să le pricinuiască nici un rău. Abia a doua bătaie nimeri mai în plin. Se auziră răcnete, văzură învălmășeală, oameni și cai zvîrcolindu-se în sînge. Dar formația se refăcu repede, continuînd să înainteze.

Toți ochii se ațintiră spre voievod, așteptînd ordinul care întîrzia. În sfîrșit, Matei își dezlipi buzele uscate :

— Cînd vor fi destul de aproape, trageți foc. O singură dată, ca să-i clătinați din mers. Apoi zvîcniți împotrivă cu toată puterea. Întîi seimenii...

Un nou val de ghiulele se abătuse peste oastea lui Lupu, fără a-i stăvili însă îndîrjita revărsare. Cînd dușmanul se apropie ca la două sute de pași, primul rînd de pedestrași cu flinte îngenunchie, al doilea rămase în picioare, pentru a spori desimea focului.

— Foc ! porunci Diicul Buicescu și flintele răpăiră asurzitor, acoperind locul cu vălătuci de fum usturător.

Într-adevăr, ploaia de plumbi făcu să se clatine o clipă rîndurile potrivnicilor. Mulți căzură horcăind și țipînd, platoșele zornăiră izbite de proiectilele fierbinți, dar aproape în aceeași clipă, atacatorii, care aveau flintele pregătite, traseră și ei, orbește, prin pînza de fum, în grămada pedestrașilor valahi. Peste toată această hărmălaie, fîlfîiră din nou ghiulelele balimezurilor, care căzură spre stînga, în mijlocul bulucurilor de ieniceri. Cîmpia se acoperi îndată de burnusuri însîngerate, ca niște petice de omăt din care crescuseră maci roșii.

— Înainte ! mugi vodă Matei de pe cocoașa de pămînt spre care își mînase calul spre a vedea mai bine ce se întîmplă. Înainte, acuma ! Cu credință în Dumnezeu !

Slujitorii, gloatele și cele două rînduri de lefegii înzăuați zvîcniră înainte cu un strigăt uriaș, izbucnit din mii de guri și în clipa următoare dădură piept în piept cu caii moldovenilor. Unii dintre ei fură răsturnați și călcați în copite mai înainte de a fi apucat să dea vreo lovitură. Dar cei-

lalți pătrunseră printre rînduri, împungînd cu sulițele, lovind cu securea în fruntarele cailor, încrucișînd paloșele cu călăreții, ori trăgîndu-i jos din șa și încleștîndu-se cu ei ca niște zăvozi. Săbiile se ciocneau scăpărînd, topoarele izbeau în platoșe cu un bufnet surd, scrîșneau strămurările lunecînd pe fier și împlîntîndu-se în ciolane, trozneau pistoale și archebuze, semănînd în preajmă fum și scîntei, țipete de durere și urlete furioase se amestecau cu nechezatul cailor înspăimîntați, într-un clocot ca de infern, peste care încă mai zburau ghiulelele aprinse.

Seimenii se ciocniseră cu osmanliii. Din partea aceea se auzi un strigăt ca o vuire de vînt : „Alah ! Alah !", dar nu era strigătul spaimei. Vitejii ieniceri, și așa greu loviți de tunarii lui Gustav Fux, nu se îngroziră în fața torentului de fier al mercenarilor, căci erau luptători de ispravă și rotindu-și săbiile încovoiate li se puseră împotrivă cu o îndîrjire sălbatică. Dar paloșele grele ale seimenilor loveau mult mai vîrtos și mai năprasnic, rărind rîndurile moslemilor, care cădeau acoperiți de caftanele lor albe ca de lințolii.

— Așa, feciori ! Cu sete ! Tăiați ! Străpungeți ! Tot înainte, Călinescule ! strigă Matei vodă cu bucurie, privind într-acolo.

În preajma voievodului nu se mai afla decît mica gardă de alvaniți, cu săbiile scoase, iar în spatele său un pîlc de seimeni ca un zid cenușiu, nemișcat. Clipele treceau cu repeziciune, mințile tulburate nu mai luau în seamă scurgerea lor, furia, durerea, spaima și ura creștea ca un clocot care izbucnește și se sparge în mii și mii de stropi dogoritori, brațele începeau să amorțească, fețele luptătorilor erau pline de sudoare și sînge. Ațițarea și fierbințeala puneau tot mai mult stăpînire pe Matei, brațul încleștat pe mînerul spadei îi zvîcnea în spasmuri, s-ar fi repezit în vălmășag ca pe vremea cînd era tînăr stegar în oastea lui Mihai vodă, însă acum el era cel ce veghează și poruncește, iar datoria lui era să rămînă treaz și cumpănit.

Bătălia luase înfățișarea unei învălmășeli cumplite și fără înțeles, cel cu ochiul neînvățat n-ar fi putut spune care sînt părțile mai slabe ale uneia sau alteia dintre oști și de partea cui înclină cumpăna izbînzii.

Matei vodă avea însă ochiul căpeteniei, ochiul osteanului cu experiența a o jumătate de veac de înfruntări. Privirea lui stăruia tot mai neliniștită asupra trupului de lefegii nemți care-l znopiseră pe Buicescu la Focșani. Aceștia înaintau pe latura dreaptă ca o adevărată fortăreață mișcătoare. Izbutiseră să împrăștie steagurile călărașilor, care luptau acum răzleți, în neorînduială, și amenințau să cadă curînd în coasta pedestrimii încăierate pe viață și pe moarte cu călăreții lui Lupu. Ceea ce se și întîmplă nu peste multă vreme, mai înainte ca Matei, care încă mai șovăia, să fi apucat a da vreo poruncă steagurilor ce nu intraseră pînă acum în luptă. Nemții străpunseseră grămada pedestrimii, o tăiară în două ca un cuțit și începură s-o înghesuie, s-o risipească și s-o spîrcuie crunt. Sub apăsarea aceasta nemiloasă, slujitorii și glotașii se trăgeau tot mai mult înspre malul Ialomiței. Mai întîi cîte unul, apoi cete-cete, începură să se desprindă din vălmășag și să treacă apa îndărăt, înspre tabără.

Dar priveliștea cea mai uimitoare și mai dureroasă pentru Matei vodă fu aceea a roșiilor de curte, care, deși nu suferiseră nici o pierdere, întoarseră deodată caii și o rupseră la fugă prin vaduri, peste rîu. Era greu de înțeles în clipa aceea dacă fapta lor era rodul lașității, sau dacă procedaseră înțelepțește, scăpînd astfel de la nimicire. Învălmășeala era tot mai mare, pîlcurile valahilor erau tot mai strașnic împinse către apă. Poruncile măriei sale nu mai ajungeau unde trebuia și chiar dacă ar fi ajuns tot n-ar mai fi fost cine să le îndeplinească. La drept vorbind, în fața lui Matei nu mai luptau decît seimenii. Îl văzu pe tînărul Barbu Filișanu care se retrăgea pas cu pas, în mijlocul cîtorva osteni credincioși, luptînd cu deznădejdea unei sălbăticiuni încolțite. Logofătul Danciu Pîrîianu, rănit la șold, era purtat pe brațe de oamenii săi. Cînd ajunseră în dreptul voievodului, rănitul înălță capul, strigînd :

— Nu rămîne aici, măria-ta ! Mîntuie-ți viața !

Garda de alvaniți stătea neclintită în jurul domnitorului. Zidul de lefegii îl împresurase de asemenea, ca o potcoavă de oțel, gata să-l apere pînă la ultima suflare. Dușan îi arunca priviri tot mai înfrigurate și mai rugătoare, căci pentru el viața măriei sale era mai presus decît orice pe lume.

Nu mai era altă cale. Orice comandant, oricît de dîrz și înfierbîntat ar fi înțeles asta. Matei vodă strigă din răsputeri :

— Îndărăt, peste apă ! Îndărăt, peste apă ! Îndărăt, Buicescule ! Îndărăt, Comănene !

Cum se smulge hulubul, însîngerat și cu penele jumulite, din ghiarele heretelui, așa se smulseră din încleștare luptătorii valahi, repezindu-se înapoi prin unda Ialomiței. De pe mal, nemții, turcii și călăreții moldoveni slobozîră plumbi, dar șovăiau dacă să-i urmărească dincolo sau nu. Răsunară cîteva porunci aspre, poate că însuși Lupu vodă, îmbătat de această izbîndă voise s-o ducă pînă la capăt, și urmăritorii dădură în sfîrșit năvală prin vad. Dar aceste clipe de șovăială fuseseră de-ajuns pentru oastea lui Matei să-și tragă răsuflarea și să se regrupeze cît de cît. Potrivnicii fură întîmpinați cu o ploaie de focuri, căci mulți dintre pedestrași se adăpostiseră după carele taberei ca într-o cetate. Alții făcură zid împotriva nemților care se îndîrjiseră să cucerească tunurile compatriotului lor, Fux. Roșii de curte și cele două steaguri rămase în rezervă ocoliră tabăra și se năpustiră dintr-o latură asupra atacatorilor, lovind cu mare înverșunare, spre a-și răscumpăra inactivitatea de pînă atunci.

Fără să se destrame cu totul, elanul oștilor lui Lupu se împuținase simțitor în fața acestei rezistențe hotărîte. Abia atunci, Matei vodă și toți ceilalți văzură cu mirare că seimenii comandați de Iancu Călinescu nu se retrăseseră odată cu ei. Rămăseseră dincolo și, alcătuind un semicerc ca un mic bastion, cu spatele la malul scorburos al Ialomiței, respingeau cu dîrzenie asalturile turcilor și moldovenilor. Pilda acestor viteji cutremură inimile, iar tocmai cei ce se retrăseseră primii se simțiră mai rușinați și mai porniți să șteargă dezonoarea acelei fugi.

De această împrejurare se folosi Matei. Înălțat în scări, cu sabia ridicată deasupra capului, strigă din rărunchi, iar glasul lui se răspîndi ca un tunet peste tabără și peste armiile încăierate :

— Năvală, oșteni ! E rîndul nostru ! Năvală ! Dați-le brînci îndărăt, peste apă ! Loviți ca moartea ! Năvală !

Iar spre a-i însufleți și mai mult, se repezi el însuși în primele rînduri. Săbiile șuierau cu turbare, leșurile se grămădeau pretutindeni, tot mai slab răsunau muschetele nemților. Călăreții lui Lupu își întorceau caii, știobîlcăind cu iuțeală spre malul dimpotrivă și în scurtă vreme locul fu curățat de vrăjmași. Purtată de marele-i avînt, oastea lui Matei trecu iarăși dincolo, despresurîndu-i pe seimeni. Cu forțe unite, împingeau tot mai viguros potrivnicul înspre mlaștina Fintei.

Deodată, prin zarva bătăliei, străbătură niște ecouri străine, depărtate. Pe plaiul înalt de dincolo de pîrîu se ivi un adevărat nor de călăreți care înaintau cu repeziciune.

— Vin cazacii lui Timuș ! Vin tătarii ! strigară înmărmuriți oștenii lui Matei vodă.

— Sosesc ai noștri ! Sosesc ajutoarele ! chiuiră cu adîncă bucurie oamenii lui Lupu.

Cîteva clipe, cele două oști aproape că nici nu mai luptară, atît de mare fusese surpriza, bucuria unora și tresărirea celorlalți. Dar voievodul, cu inima strînsă și săgetată de neliniște, ghici că dacă bărbăția alor săi se va stinge în acest moment hotărîtor și vor fi cuprinși de teamă, în curînd avalanșa care sosea îi va zdrobi cu totul. Dădu cîteva porunci repezi :

— Seimenii ! Seimenii să iasă pavăză, în față ! Călărașii de margine să nu se risipească, să rămînă stoliți și cu armele încărcate ! Gălățene, împinge-ți pedestrașii înspre stînga ! Apoi din nou își ridică glasul cît putu, răgușit și mînios : Vine hoarda ! Vin puterile diavolului ! Nu vă temeți de ele, copii ! Faceți zid, faceți zid !

Marele spătar Buicescu izbucni și el ca o trîmbiță asurzitoare :

— Pentru țară și voievod ! Taie, lovește !

Trîmbele de dușmani se năpustiră peste Finta ca un ropot de furtună. Se vedeau bine acum zvitcile purpurii ale zaporojenilor, căciulile lor rotunde și flocoase, cușmele de piele ale mîrzacilor și brațele lor arămii ieșind goale pînă la umăr din cojoacele negre de fum. Bahmeții tătărești goneau ca niște iepuri, cu urechile lăsate pe spate, tăișurile sclipeau întunecat, urlete și chiote ascuțite, sălbatice, se răspîndeau pe cîmpie ca lătratul unei haite. Dincoace de pîrîu, masa de călăreți se desfăcu în trei trupuri care porniră bulziș la atac.

Sleiți de luptă, oștenii lui Lupu cătară să se tragă cît mai grabnic în lături, spre a lăsa drum slobod acestui val

despre care nu se îndoiau că va mătura cu totul armia lui Matei. Dar nu se întîmplă tocmai așa. Voievodul și căpeteniile tresăriră cu bucurie și speranță văzînd că Timuș atacă astfel. Dacă s-ar fi desfășurat, i-ar fi prins ca într-un arcan și cu puțina oaste pe care-o aveau le-ar fi fost greu să se apere din toate părțile. Dar cazacii venind grămadă, nădăjduiau să-i înfrunte mai lesne. Pe deasupra, caii acestora se împotmoliră în smîrcuri și goana li se încetini mult.

Totuși ciocnirea fu cumplită. Sotniile lui Timuș se izbiră cu vuiet de zidul seimenilor trăgînd cu sînețele din mers și pătrunzînd adînc în rîndurile acestora, care se clătinară ca bătute de vînt. Săbiile începură să vîjîie, zalele zuruiau, luptătorii se măsurau cu ochi însîngerați înainte de a-și da lovitura de moarte.

Tătarii, mai prevăzători sau mai puțin curajoși, se repeziră asupra pedestrimii lui Gălățeanu, care puse sulițele împotrivă, ferindu-se de grozavele bice de luptă ale războinicilor cu ochi pieziși și căutînd să-i tragă cu cangea jos din șa.

Întreg cîmpul de luptă se vîrzolea acum ca o pădure bîntuită de uragan. La porunca voievodului intraseră și roșii de curte în bătălie, izbind cazacii dintr-o latură, descărcîndu-și flintele în grămada urlătoare și pierzîndu-se în ea ca într-un vîrtej. Glotașii secerau picioarele cailor căzăcești, dar mulți cădeau cu țeasta despicată de neiertătoarele lor săbii. Săgețile șuierau ca șerpii, înfigîndu-se în locurile neapărate de platoșe, archebuzele scuipau foc și fum, detunînd fără oprire. Numai tunurile lui Fux tăcuseră demult, fiindcă nu puteau să tragă în învălmășeala aceea fără primejdia de a-și ucide proprii luptători.

Era o clipă de cumpănă, pasărea norocului șovăia fără hotărîre la o răspîntie nevăzută și soarta bătăliei atîrna de un fir de păr. Matei hotărî să întoarcă spre sine, cu orice chip, cumpăna aceasta șovăitoare. Făcu un semn gărzilor și lefegiilor care-l înconjurau :

— Înainte ! În foc !

În fruntea acestei cete Matei voievod porni fără grabă, dar cu nestrămutată hotărîre înspre roatele de cazaci și nohai. Luptătorii săi încleștați în hora aceea a morții, trudiți

și însîngerați, văzură coiful sclipitor al măriei sale și flamura cea mare, domnească, apropiindu-se și pîlpîind cu semeție, iar în clipa aceea în piepturile lor se aprinse vîlvoarea, ca atunci cînd cineva suflă peste spuza gata să se răcească. Izbucniră în strigăte și începură să lovească și mai vîrtos, cu vlagă nouă.

Dar și vrăjmașii îl văzuseră pe voievodul valah. Un pîlc mare de cazaci se desfăcuseră repezindu-se ca niște șoimi asupra gărzii acestuia. Trăgeau din sînețe ca diavolii, dar alvaniții și seimenii le răspunseră tot cu foc și mulți dintre ei se prăvăliră la pămînt. Însă cîțiva tot ajunseră în apropierea lui Matei. Săbiile se încrucișară cu înverșunare. Matei vodă își descărcă pistolul în pieptul unui zaporojean uriaș, cu mustața galbenă ca spicul și fața roșie, apoi trase la rîndu-i spada, gata să se apere. Fierul îi părea ușor în mîna încordată ca o rădăcină și orice urmă de slăbiciune îi pierise din trupul în care sîngele clocotea acum cu furie.

În clipa aceea, din flintele cazacilor răpăi iarăși o grindină de plumbi. Matei simți o viespe înțepîndu-l în picior și deodată frumosu-i armăsar catalan, lovit de moarte, se prăvăli greoi, aruncîndu-și stăpînul în țărînă. Dușan cel dintîi, împreună cu alții, săriră să-l ajute, trăgîndu-l cu băgare de seamă, căci era pe jumătate prins sub trupul calului. Mai bine de două sute de oșteni făcuseră pavăză în jurul locului unde căzuse voievodul.

— Măria-ta, ești teafăr ? întrebă Dușan cu glas sugrumat.

— Un cal ! răspunse scurt și răstit Matei vodă.

„Slavă Sfintei Fecioare“ oftară cu toții, ușurați, și unul dintre alvaniți, care avea cal mai bun, se pregătea să-i țină scara, cînd văzură sîngele ce șiroia pe piciorul măriei sale, de la genunchi în jos, scăldînd în purpuriu țesătura verzuie și ciubota de safian.

— Măria-sa e rănit ! strigă Necula Glogoveanu. Pe brațe ! Luați-l pe brațe !

Matei privi în jos, parcă mirat el însuși de culoarea sîngelui său, și abia atunci înțelese ce fusese înțepătura aceea ca de viespe. Înlătură cu dușmănie mîinile care se întindeau spre el și cei din jur încremeniră. Propti piciorul în pămînt, mai întîi ușor, apoi apăsînd tot mai tare. Îl durea, dar nu

era ceva de neîndurat şi fu sigur că plumbul nu i-a fărîmat osul.

— Legaţi, porunci. Leagă tu, Duşan. Cît poţi de strîns.

Cînd Duşan strînse faşa, voievodul păli şi scrîşni, dar se căzni să-i liniştească pe cei ce cătau îngrijoraţi la el :

— Nu-i nimica, boierilor... Nu-i nimica oştenii mei...

Seimenii, curtenii, gloatele, toţi cei ce văzuseră căderea lui Matei vodă, sau n-o văzuseră, dar vedeau acum că nu mai este printre ei, lîngă ei, simţiră deodată cum le scade curajul şi li se stinge scînteia aceea care le înfierbîntase inimile cîteva clipe mai înainte.

Dar cînd flamura domnească prinse iar să fîlfîie cu putere şi măria-sa se înălţă din nou în şa, cu coiful scînteind şi cu sabia ridicată ca un arhanghel răzbunător, din miile de piepturi ţîşni un strigăt uriaş de bucurie şi izbîndă.

Pentru vrăjmaşi, ivirea lui Matei fu o vedenie de spaimă şi dezamăgire, căci îl socotiseră răpus şi se văzuseră, o clipă, biruitori. Un tunet prelung se rostogoli peste cîmpie şi cerul fu brăzdat de fulgere. Norii se sparseră într-o ploaie deasă şi biciuitoare. Să fi văzut în aceasta, tătarii şi cazacii lui Timuş, un semn al mîniei Dumnezeieşti îndreptată asupră-le ? Cine ştie... Destul că îndîrjirea lor se micşoră cu totul şi nu peste multă vreme, în pofida numărului mare, se pomeniră împinşi către fîşia mlăştinoasă şi în lăstărişul de lîngă pîrîu. Luptătorii stepelor, deprinşi cu lărgimea şi bizuindu-se pe sprinteneala cailor, se simţeau la grea ananghie. Lucrul acesta îl înţeleseră curînd oştenii lui Matei vodă care loveau cu tot mai multă străşnicie şi nădejde, scoţînd strigăte fioroase, spre a-şi înspăimînta potrivnicii.

Cele dintîi întoarseră caii podgherezurile tătăreşti, pierzîndu-se în pînza cenuşie a ploii. Războinicii hanului, învăţaţi cu prada lesnicioasă şi cu hărţuielile scurte, părăseau blestemînd această bătălie lungă şi grea, la care nu se aşteptaseră şi care nu le era pe plac. Cazacii mai făcură o vreme sforţări, căutînd să schimbe mersul bătăliei, dar pînă la urmă se vădi că prilejul le scăpase din mîini. Timuş Hmelniţki era omul hotărîrilor repezi, ca şi tatăl său. Îmbietoarele perspective pe care i le zugrăvise socrul său se destrămară cît se poate de brutal şi nu mai voia să-şi macine oamenii fără rost.

— Înapoi ! strigă mînios. Înapoi, cine nu vrea să-şi lase ciolanele în mocirla asta afurisită !

Trîmbele de cazaci se rotiră cu atita iuţeală şi cu atita putere, încît călăreţii moldoveni şi Vasile vodă însuşi, cu suita de boieri, deşi nu gîndiseră încă să iasă din luptă, fură tîrîţi de iureşul acesta ca nişte paie de aripa uraganului.

O vreme, vacarmul luptei mai stărui în depărtare : călărimea lui Matei hărţuia cetele de fugari rămase în urmă. Apoi se făcu linişte. Ploaia contenise. Pîrîiaşele de apă amestecate cu sînge se scurgeau în pămîntul gras, hrănind rădăcinile ierburilor. Largul cîmpiei era semănat cu trupuri omeneşti ţepene, schilăvite, grămezi de trupuri, stîrvuri de cai, lănci şi paloşe frînte, paveze sfărîmate, muschete şi coifuri. Ici, colo, cîte-un trup mai tresălta în ultimele spasme ale agoniei. Răniţii strigau după ajutor, ori se tîrau cum puteau înspre tabără.

Cerul era limpede, soarele dădea în amurg. Bătălia începuse înainte de amiază şi ţinuse şapte ceasuri încheiate.

*

Cînd felcerul îi scociorî piciorul, căutîndu-i plumbul cuibărit în carne, Matei se înălbi la faţă şi scoase un geamăt prelung, dar nu făcu nici o mişcare. După ce i se obloji rana strîns, voievodul rămase o vreme istovit, cu pleoapele lăsate, răsuflînd greu. Faţa i se scofîlcise şi sub ochi îi atîrnau pungi vinete. Făcliile luminau cortul ca ziua. Deslipi genele, şoptind :

— Prea multe făclii, Duşan. Mi-ar ajunge doar una.

Slujitorul nu înţelese, sau nu voi să înţeleagă :

— A fost nevoie de ele, măria-ta. Dacă te supără, le sting.

— Nu, lasă-le...

Săgeţile durerii urcau uneori pînă la şold. De afară răzbătea murmurul taberei ca o legănare de ape. În faţa cortului se auziră glasuri şi clinchete. Duşan se strecură afară şi se întoarse peste cîteva clipe :

— Măria-ta... boierii şi căpeteniile... vor să te vadă. Le-am spus că nu e cu putinţă, că ai nevoie de tihnă ca să te întremezi, dar ei au rămas prin preajmă.

— De ce, Duşan ?

— Sînt îngrijoraţi, măria-ta. Se bucură de izbîndă, dar sînt îngrijaţi de rana măriei tale.

Voievodul zîmbi fără putere :

— Oare ? Dumnezeu să-i binecuvinteze. Le e draga viața mea. Dar cîte răni, Dușan... Cît sînge omenesc...

Slujitorul nu înțelese prea bine șoaptele domnului. Pregătea o băutură întăritoare, dar tocmai cînd voi să se apropie cu paharul, Matei dădu de-o parte cerga ușoară cu care-l înveliseră și se ridică în capul oaselor. Dușan se sperie :

— Ce faci, măria-ta ? ! Nu trebuie... Se întărîtă rana...

— Pune-mi încălțările, Dușan, și adu-mi mantia.

Bătrînul oștean îl privi țintă, încredințat în sinea lui că pe voievod l-a cuprins fierbințeala. Dar vodă Matei stărui cu asprime, deși vocea nu avea tăria de totdeauna :

— Sînt stăpînul tău și cînd îți poruncesc, trebuie să te supui. Fă ce ți-am spus.

Îi trase cu băgare de seamă încălțările, îi așeză mantia pe umeri. Voievodul făcu cîțiva pași, schimonosindu-se de durere, apoi, lăsînd brațul lui Dușan, se rezemă de spătarul singurului jilț :

— Spune-le să intre.

Cei dintîi intrară bătrînul Socol, Diicul Buicescu și Radu din Desa. În urma lor se arătară și ceilalți, pășind cu sfiiciune și grijă. Orbiți o clipă de lumina făcliilor, cătară spre culcușul voievodului, dar cînd îl văzură în picioare, rezemat de spătarul jilțului, rămaseră buimaci.

— Măria-ta, bîigui spătarul Buicescu, noi credeam...

— Ce credeați ? surîse voievodul. Voi ați mai crezut o dată că-mi dau sufletul.

Socol Cornățeanu căzu în genunchi și apucă mîna domnitorului.

— Măria ta, cum am fi putut... Nouă ne tremurau inimile de grijă... Dar nu s-a zămislit plumbul acela, izbucni cu însuflețire, nu s-a zămislit plumbul acela, care să-l doboare pe Matei vodă !

— Așchia de plumb mi-a scos-o doftorul din carne. E cît un sîmbure de cireașă. Dacă vrei, ți-o dăruiesc, Socole. Însă ridică-te.

Îl priveau cu toții înmărmuriți, plini de uimire și fior. Vorbea limpede, fără poticniri, numai fața îi era cîtva schimbată, dar cu toții arătau trudiți și storși după greaua încleștare. Radu din Desa îndrăzni :

— Măria-ta, poate ești obosit. O rană la picior nu-i joacă. Știu, căci și eu am pătimit cîndva.

— O rană... O biată împunsătură... Iar floarea oștenilor mei zace acolo, pe cîmp, Radule.

— S-au jertfit pentru sceptru și pentru țara lor, spuse Buicescu. Urmașii îi vor slăvi în veac.

Iar căpitanul Iancu Călinescu adause cu bucurie :

— O izbîndă strălucită, măria ta ! Am trimis două steaguri pe urma vrăjmașilor, însă atît de mare le-a fost risipa și spaima, că nu vor mai încerca nimic. Nu sînt în stare să mai încerce. Poate că pe Vasile vodă, îndîrjit cum este, l-ar trage ața, însă Timuș n-are să-l mai ajute, căci s-a învățat minte.

Matei tăcea, cu zîmbetul acela uitat pe față, biată pavăză împotriva fulgerului durerii. Spuse după un timp :

— Seimenilor le vom plăti încă o leafă peste ce au de primit. Și ceilalți își vor primi răsplata vitejiei. Cîți au pierit, Buicescule ?

— Poate o mie, măria-ta. Însă acolo, pe malul Fintei, zac poate trei mii de morți. Ceilalți sînt de-ai vrăjmașului. Pe-ai noștri îi vom îngropa creștinește, mîine.

Matei vodă își plecă bărbia în piept :

— Nu-i lăsați pe ceilalți pradă corbilor și dihăniilor. Ce vină au ei ? Îngropați-i laolaltă și ridicați o movilă. Un gorgan în mijlocul cîmpiei, să rămînă pomenire.

— Cum, măria ta, se miră Socol, și pe tătari ? Pe necredincioși ?

— Și pe ei. Acuma ei nu mai sînt dușmani, nu se mai urăsc și nu se mai sfîșie. Ai noștri au pierit pentru țară, pentru mîndria și bunul nume al urmașilor. Ceilalți au avut temeiurile lor... Credincioși, necredincioși... Ce vrea să zică ? Dumnezeu le va cîntări faptele și sufletul și îi va judeca pe fiecare, după cum vom fi judecați cu toții, odată. Dați-le tuturora adăpostul și pacea pămîntului. Iar acuma mergeți la odihnă, vă ajunge atîta trudă.

Îndată după plecarea boierilor, Matei se clătină ca lovit. Dușan îl ajută să se întindă, învelindu-l cu grijă. Cîtva timp, voievodul tremură ca frunza, dinții îi clănțăneau cu putere, dar treptat, cerga călduroasă îi domoli frigul și se lăsă pătruns de o dulce toropeală. Durerile îl slăbiseră, le simțea depărtate și amorțite. Închise ochii și ca pe niște falduri străvezii, odihnitoare, se închegară trecute chipuri și priveliști din trecutul lui, chipuri mustrătoare, chipuri

blînde, al lui Constantin Șerban, al Elinei, pre cînd era tînără de tot, cu ochii mari și dinți ca mărgăritarele, al lui Mateiaș, stins și palid, al vornicului Aslan... Numai chipul străinului care îl călăuzise atuncea, prin vis, în adîncul gorganului, nu-l putea culege și privi, căci amintirea lui era o fîntînă de suferință. Auzi ca dintr-o mare depărtare fluieratul prigoriilor, auzi glasul lui Atanasie din Lișteava, glasurile din gorgan, apoi totul se prefăcu în murmur, în adiere, și ațipi cu fața umbrită, slab și neputincios ca un copil.

EPILOG

Matei vodă Basarab s-a săvîrșit din viață în leatul următor, 1654 de la Hristos, luna lui aprilie. În vuietul biruinței de la Finta, bătrînul copac, smuls din rădăcină, se năruise și începuse a putrezi, în ciuda uimitoarei sale îndîrjiri.

Acest ultim an din viața voievodului a fost un an de zăcere, de spaime, de umilințe și de înfrigurate planuri puse la cale în fața răzvrătirii seimenilor și dorobanților, care se ridicaseră împotrivă-i cu strigăt mare. Plin de mîhnire, scrie cronicarul : „...toți să îndrăcîră de să nebunîră și începură a nu-l băgare în seamă nici cît, ci-și bătea joc de dînsul și în toate zilele zbiera în curtea lui."

În ajunul bătăliei de la Finta, Matei vodă le făgăduise slujitorilor săi că de vor lupta cu virtute și vor înfrînge oștile lui Lupu și Timuș, le va da cîte două lefi în chip de răsplată. Mai apoi, la îndemnul unor mari boieri și mînat probabil de propria-i înclinare către avariție, domnitorul nu se ținuse de cuvînt. Iată, așadar, pricina nemijlocită a răzvrătirii lefegiilor munteni. Însă dincolo de aceasta mocnea ca spuza sub cenușă nemulțumirea obidiților pămînteni, pe care birurile mari îi gîtuiseră în lungul anilor.

În timp ce voievodul zăcea în iatacul său, mistuit de dureri, oștenii răsculați îi învinuiră de trădare pe marele armaș și pe marele visternic. Dorobanții și seimenii pătrunseră cu vuiet și hărmălaie în palatul domnesc, îi apucară pe Ghinea Brătășanu, vel-visternic, și pe Radu Vărzaru, vel-armaș, tîrîndu-i tocmai afară din tîrg. Acolo, sub ochii gloatelor întărîtate, îi fărîmară cu săbiile pe cei doi boieri vinovați de răutăți și abuzuri. Toate acestea împotriva voinței bătrînului și bolnavului domn al Țării Românești.

Însă rebelii nu s-au răcorit din sîngele vărsat. Au scos tunurile afară, în cîmp, și au intrat iarăși și iarăși în casa domnească, amărîndu-i zilele lui Matei și amenințînd că de nu li se vor plăti banii făgăduiți, își vor împărți singuri averea visteriei.

După uciderea boierilor pomeniți, seimenii au început a călca fără putință de opreliște și casele altor mari boieri, oameni de credință ai măriei sale. Astfel a căzut în mîinile răsculaților și marele clucer Socol Cornățeanu, care a fost tăiat chiar în odaia lui. Spun unii că această ucidere s-ar fi petrecut din pricina unui imaș stăpînit de clucer și prin care treceau oștenii pentru a scurta drumul spre curtea domnească. Bătrînul Socol le-a luat dreptul de a mai trece, statornicind amenzi grele, așa încît seimenii s-au răzbunat. Alții sînt de părere că Socol ar fi fost omul lui Vasile vodă Lupu și că ucigașii lui ar fi adus mărturii despre hainirea clucerului. Oricum, cenușa timpului și lipsa de documente au amestecat lucrurile, așa încît nimeni nu mai poate spune care a fost adevărul.

Răsculații au atacat casele boierești și le-au prădat, astfel încît trăiau toți cu frica în sîn. Iar Matei vodă, țintuit pe patul său de suferință, nu putea să facă alta decît să blesteme.

Mai întremîndu-se el și gîndind cu mare amărăciune că nu poate înnăbuși singur răzmerița, a trimis scrisoare lui Gheorghe Rákoczy al II-lea, aflat atunci în tabără, la Feldioara. Aliatul său transilvan a răspuns cu mare grabă la această cerere de ajutor, trimițînd în Țara Românească o oaste de cîteva mii de oameni. Cumințindu-se în fața acestei primejdii care venea asupră-le, seimenii s-au adunat după obiceiul lor în biserică și jurînd pe evanghelie s-au legat din nou cu credință față de voievodul lor.

Domolirea răsculaților s-a arătat însă înșelătoare ca fumul. Îndată după plecarea oștilor transilvane, lefegiii din Tîrgoviște și București s-au ridicat iarăși împotriva domnului și a marilor boieri. Multă dîrdoră și multă stricăciune

au făcut ei și „nimenilea nu le putea sta împotrivă", după cum spune cronicarul.

După ce se tămăduise Matei vodă de piciorul schilăvit, a ieșit el într-o zi la preumblare către Argeș, „iar dorobanții și seimenii i-au închis porțile și i-au eșit înainte, la șanțul cel mare, cu toate tunurile, oprind pe domnul lor ca să nu mai intre în cetate, zicînd că de acum înainte nu le mai trebuie să fie domn, ci sau să iasă din țară, sau să se călugărească."

Mare cutremur și mare silă trebuie să fi sălășluit atunci în inima viteazului voievod, slab și îmbătrînit, înstrăinat în cîmpie, sub zidurile cetății lui...

Numai după multă umilire și tocmeală, după făgăduiala că le va da răsculaților „bani din dăstul" a fost lăsat gîrbovul domn să pășească în cetatea de scaun.

Faptele acestea au avut răsunet și prin alte părți ale țării. Nici slăvita mănăstire Arnota, cea atît de dragă lui Matei vodă, nu a scăpat de silnicii. Rumînii din Bărbătești și Dobriceni prădară de la Arnota cai, clăi de grîu și de fîn, berbeci, stupi, bolovani de sare și alte bunuri, astfel încît domnul dădu poruncă dregătorilor din acea parte să-i prindă pe vinovați și „să le facă certare ca unor hoți."

Matei vodă Basarab a osîndit răscoala cu aspre cuvinte. Iar după cum arată *Istoria Țării Românești*, ar mai fi spus bătrînul voievod, clătinîndu-și cu amărăciune capul albit : „De acum înainte, dragii miei, să știți cu adevărat că, pentru faptele lor, vor să vie mari răutăți asupra aceștii sărace de țară. Și va să cază la mare nevoie. Și vor să pătimească și cei buni pentru cei răi."

Aceste cuvinte profetice aveau să se împlinească nu peste multă vreme.

Matei vodă a apărat totdeauna tagma boierilor. Înțelegînd prea bine că a cere ajutorul păgînilor însemna pentru țară mare pacoste, el hotărăște totuși să facă acest lucru : „Că întîiu eu nu pociu răbda turburarea lor care fac asupra mea și asupra țării. Ci gîndesc, de voi avea zile, să aduc în primăvară 30 000 de tătari..."

Amenințarea aceasta cumplită voievodul n-a mai putut s-o pună în practică, săvîrșindu-se din viață.

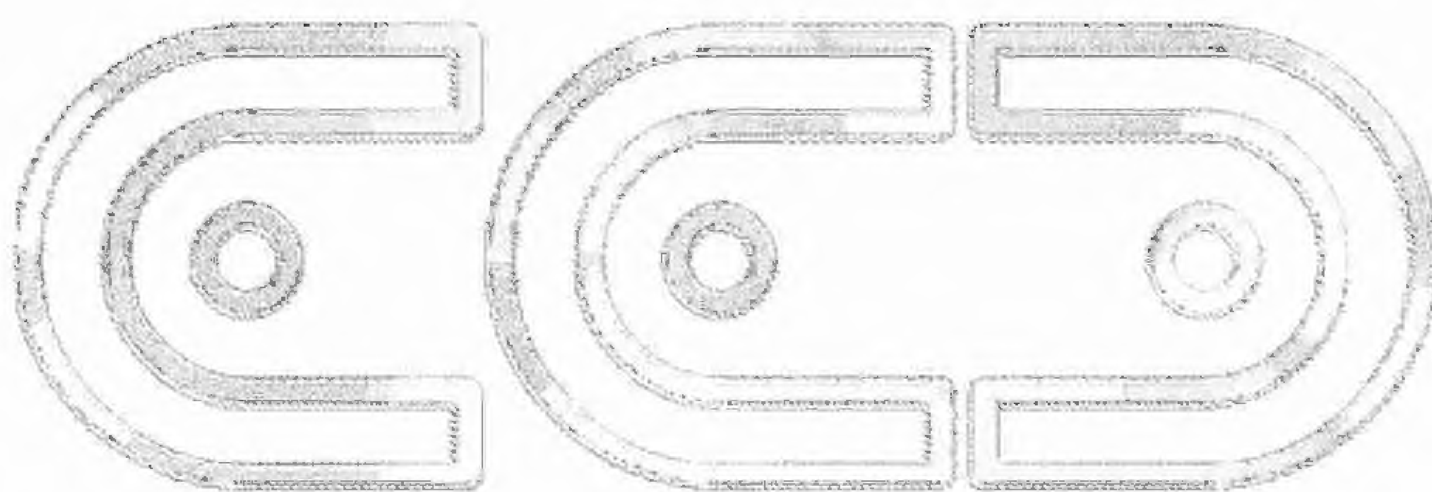
Potolită pentru moment, răscoala seimenilor a continuat să ardă ca un foc înăbușit ce avea să izbucnească într-o violență de incendiu la 1655, în zilele domniei lui Constantin Șerban, ridicînd în vîrtejurile ei și mulțimile năpăstuite.

Matei vodă Basarab n-a mai stat însă martor la aceste sîngeroase evenimente. Învins de moarte, a plecat pleoapele pentru totdeauna, la 9 aprilie 1654, pe cînd meșterul pus de el nu sfîrșise încă să-i cioplească pisania pe piatra de mormînt ce aveau să i-o așeze mai tîrziu la Arnota.

Epoca lui Matei Basarab este aidoma unei oglinzi strălucitoare, cu cositorul căzut pe-alocuri și prin ale căror orbite negre putem simți tălăzuirea și suferința mulțimilor fără nume, pe umerii cărora s-au ridicat toate, de la începutul acestei țări.

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

de

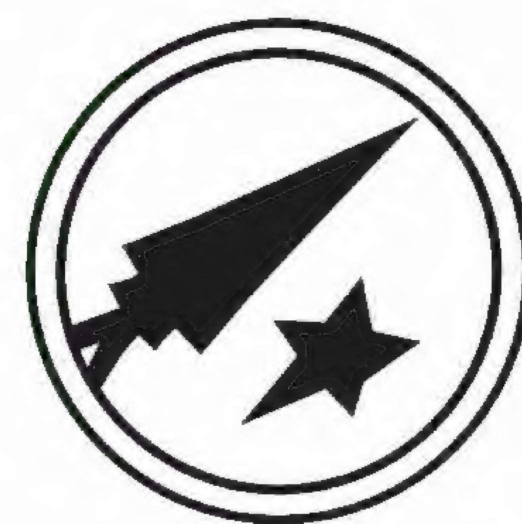

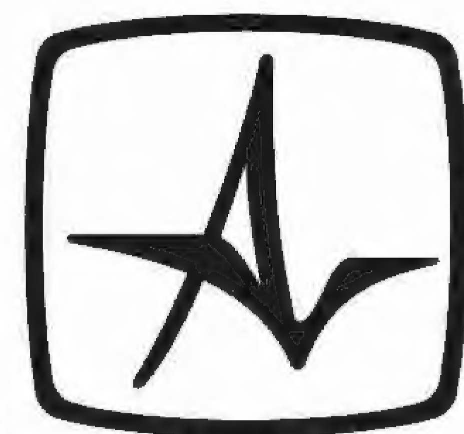
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

